శ్రీ ర స్తు.

శ్రీవిశ్వేశ్వరాయనమః

కాశీమజిలీ కథలు

పదియవ భాగము

ఇది గోదావరీతీరస్థితంబగు

రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న

మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవిచే

రచియింపఁబడి వారిపౌత్రుడు

మధిర శివరామకృష్ణశాస్త్రిచే

ప్రచురింపబడినది:

ఐదవ ముద్రణ 1000 ప్రతులు.

1956

 [దీనివెల రు. 4—0—0

B

మో. డరన్, మెజస్టిక్
ప్రెస్సులయందు ముద్రింపబడినది.
రాజమండ్రి-1956.

మొదటికూర్పు పీఠిక.

ఆర్యులారా!

మహాత్ముల చరిత్రము లైహికాముష్మికఫల సాధనములై యొప్పుచుండును. ఇందుఁ బరమభాగవత శిఖామణియగు నారద మహర్షి చరిత్రము తెలుపు కథలు వ్రాయబడినవి. చిరకాలమునుండి నాకీ మహాత్ముని చరిత్రము వ్రాయవలయునని యభిప్రాయము గలిగి యున్నది. ఋషులచరిత్రములు వేదాంత కథాప్రసక్తములగుటఁ బండిత పామరహృద్యములుగా నుండవని యుపేక్షజేసితిని.

మఱియుఁ దచ్చరిత్రాంశములు విమర్శింపుచుఁ బురాణములు పఠింప నెందుఁజూచినను నమ్మునిచంద్రుని కీర్తిచంద్రికలే హృద యాహ్లాదము గలుగఁ జేయుచుండునవి. మహాభారతము, బ్రహ్మవైవర్తము, దేవీభాగవతము, భాగవతము, లోనగు పురాణములన్నియు నమ్మహాభాగుని ప్రభావము వేనోళ్ళఁ బొగడుచున్నవి.

వానిలో ముఖ్యములు పండితపామరజన మనోహరములు చరిత్రాత్మకములగు కథల నేరి యిందువ్రాసితిని. ఇంకను వ్రాయ వలసిన విషయములు చాలగలవు. వానినెల్ల మఱియొకప్పుడీ గాశీమజిలీ కథలయందుగాక వేరొక భాగముగా వ్రాయఁదలంచికొంటి. అది కేవలము వేదాంతప్రబోధకముగా నుండును.

నారదమహర్షి హరిమాయామోహితుం డగుచు నాఁడునిదై తాళధ్వజుం డను నృపాలుని బెండ్లియాడి యిరువండ్రఁ గుమారులం గనుటయు లోకైక వీరులగు నారాజకుమారులు దేశసంచారము జేసి నాలుగుదిక్కులు జయించి త్రిలోకాభి రాములగు రాములంబెండ్లియాడి యనేక విచిత్రకార్యములు గావించిన విషయములు ఇదివఱ కిందు వ్రాయబడిన వరప్రసాదులు, విజయభాను రామచంద్రులు, అన్నదమ్ములు దీపుఁడు లోనగువారి కథలగన్నఁగడు చమత్కృతిగానున్నవని పండితు లభిప్రాయ మిచ్చియున్నారు.

సంపూర్ణముగా జదివినంగాని యిందలి చమత్కారము తెల్లముకాదు, కాశీమజిలీకథలు పదవభాగముతో ముగింతునని యిదివఱకుఁ దెలిపియుంటిని మజిలీలు పూర్తికాకపోవుటయు మంచికథలు మిగిలియుండుటయు మణిసిద్ధయతి శిష్యునితోఁ గాశీనగరము జేరక పోవుటయు లోనగు కారణములంబట్టి పండ్రెండవభాగము వరకు వ్రాసినంగాని సమాప్తి నొందింపఁ వీలుపడినదికాదు. సాధ్యమైనంత త్వరలో 11–12 భాగము లొకసారియే ప్రకటింతునని మా చదువరులకు విన్నవించుచున్నాను. రెండుసంవత్సరములనుండి మాచదువరులీ భాగమునకు వ్రాయులేఖలకు మేరలేదు.

మా చదవరు లందఱకు నీకథలయం దాదరము కలిగియున్నదని వారు వారు వ్రాయునట్టి లేఖలవలన దెల్లమగుచున్నది. వీనిపై నిచ్చిన పండితాభిప్రాయముల 12వ భాగమునఁ బ్రకటింపగలవాఁడ.

కథలన నెట్టివారలకైన నానందము గలుగగమానదు. శర్కరయని చెప్పి పిల్లలకు మందు ద్రావించినట్లు కథలనిచెప్పి జన్మతారకములైన మహాపురుషుల చరిత్రములు లోకులకు విన్నవించుటయే నా యుద్దేశమని పండితులు గ్రహింతురుగాక. యిందు నలువది మజిలీలు కథలు గలిగియున్నవి. దేశసాంప్రదాయములు నారీ సంకేతకములు లోనగు విశేషము లిందు వ్రాయ బడియున్నవి.,

నారదమహర్షి చరిత్రాంశములు పురాణములలో బలువిధములుగా వ్రాయఁబడియున్నవి. నారదుఁ డందు బ్రహ్మదేవుని తొడనుండి యుద్భవించెనని భారతాదిగ్రంథములు, కంఠమునుండిఁ బొడమెనని బ్రహ్మవైవర్తపురాణము చెప్పుచున్నది. పరస్పరభేదముల సవరించి నాచే నీ కథలు వ్రాయఁబడినవి కావున నిందలి తప్పులు మన్నించి యొప్పులు గ్రహింతురని విద్వాంసులఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

20—6—26
రాజమండ్రి

ఇట్లు
మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి.

రెండవ కూర్పు పీఠిక.

ఆర్యులారా!

అత్యద్భుతమగు నారద మహర్షి చరిత్ర మిందు వర్ణింపఁబడినది. తొలుత నారదుఁడు బ్రహ్మచే జగత్సృష్టికై దక్షాదులతో సృజింపఁబడియు విరక్తుఁడగుట సృష్టికార్యము నొల్లక పితామహుని శాపమునకు గురియయ్యెను. ఆశాపంబున ఉపబర్హణుఁడను గంధర్వరాజై జన్మించి గానకళా ప్రావీణ్యముచే పార్వతీ మహాదేవి వలన "మహతి" యను వీణంబడసి విఖ్యాతినొందెను. మరుజన్మంబున గోపకుమారుఁడై తపస్సిద్ధులకు సపర్యలం గావించి వారి యనుగ్రహమున జ్ఞానియై కాలము గడపెను. మూడవ జన్మంబున తిరుగా నారదుండై కాంతాపరిగ్రహణ మొల్ల పితామహునాజ్ఞ నతిక్రమించి పునశ్శాపోపహతుండై వివాహమాడి అది విడిచి విష్ణుమాయచే కాంతాకృతినొంది సంతానము వడసి తుదకు స్వస్వరూపప్రాప్తి నొంది మహాతపంబు గావించి సర్వమునిసార్వభౌముఁడని కీర్తింపఁబడి ప్రసిద్ధినొందెను.

ఇట్లెన్ని శాపంబులు గల్గినను హరిభక్తిని విడువక జ్ఞానియై జితమాయుండై ప్రసిద్ధినొందిన నారదుని దివ్యచరిత్రము జ్ఞానదాయకము రసవంతమునై శోభిల్లుచున్నది.

నారదుని చరిత్ర యనుటచే యెద్దియో గాథయని తొలుత చదువరులకు తోచినను చదువ మొదలిడిన ఇది సుప్రసిద్ధమగు కాశీమజిలీ కథలన్నిటియందును మనోహరమైనది యని పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

దైవానుగ్రహమున నేటికి 12 భాగములు పూర్తిగాబడినవి. మణిసిద్ధసుతీంద్రుఁడు గోపకుమారునితో వారణాసిం జేరెను. "జగమెఱిగిన బ్రాహ్మణునకు జందెమేల" యను నుడువున సుప్రసిద్ధములగు నీకథలను గురించి పెద్దగ వర్ణింప నవసరము లేదు. దీనికి లోకమే ప్రమాణము.

రాజమండ్రి,
3-12-34.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు
మధిర కొండయ్య శాస్త్రి.

విషయసూచిక

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి
విరచిత గ్రంథములు
కాశీమజిలీ కథలు

			రు. అ. పై.
1 వ	భాగము	వరప్రసాదుల కథగలది	4—0—0
2 వ	,,	అదృష్టదీపుని కథగలది	4—0—0
3 వ	,,	మందారవల్లి కథగలది	4—0—0
4 వ	,,	విజయభాస్కరుని కథగలది	4—0—0
5 వ	,,	శంకరుని కథగలది	4—0—0
6 వ	,,	భోజరాజు కథగలది	4—0—0
7 వ	,,	విభీషణుని కథగలది	4—0—0
8 వ	,,	దత్తకాదుల కథగలది	4—0—0
9 వ	,,	విక్రమార్కుని కథగలది	4—0—0
10 వ	,,	నారదుని కథగలది	4—0—0
11 వ	,,	ప్రహ్లాదుని కథగలది	4—0—0
12 వ	,,	పుండరీకుని కథగలది	4—0—0
అనుబంధము కాదంబరీ మహాశ్వేతల కథ			2—0—0
శ్రీగౌతమీ మాహాత్మ్యమునందలి భద్రాద్రి రామచరితము			1—0—0

ఒక్కొక్క పుస్తకముగాఁ దెప్పించుకొనుటకంటె 2, 3 కలిపి తెప్పించుకొనినచో పోష్టుచార్జీ తగ్గును.

పూర్తిసెట్టు నంతయు ఒకేసారి తెప్పించువారికి కొంతకుసుము నియ్యబడును.

వలయువారు—మధిర శివరామకృష్ణశాస్త్రి
ఉల్లితోటవీధి
రాజమంద్రి

1

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

పదియవభాగము

210 మజిలీ

నారదమహర్షికథ

క. శ్రీనారదవరవీణా
గానారవ నిరత మాళి కలితార్థమృగాం
కా! నీరధి తూణీరా
క్షోణీరథ ఘనరథాది సురగణ వరదా.

వ. దేవా! అవధరింపుము. అపూర్వ మణిప్రభావ సముధిగత విచిత్రకథాప్రబోధన విదగ్ధుండగు మణిసిద్ధయతి సార్వభౌముండు అభినవోదంత శ్రవణప్రవణ హృదయాశ్రయుండగు గోపాలకునితోఁ గూడ దక్షిణోత్తరద్విశతతమ నివాసప్రదేశంబుఁ జేరి యందు విధికృత్యంబులం దీర్చికొని స్థానవిశేషంబులఁజూడ నరిగిన శిష్యునిరాక నరయుచున్నంత.

క. ముసిముసినగవుల మొగము
ల్లసితంబై యొప్పఁ దన తలపెఱిఁగింపన్
వెస వచ్చి మ్రొక్కె నగ్గో
పసుతుండా సిద్ధపాదపద్మంబులకున్.

క. దీవించి యతఁడు వత్సా!
నీవదనముఁ జూడఁజూడ నేఁడిచ్చట నీ
దో వింతఁ జూచివచ్చిన
భావంబది దోఁచెఁ దేటపడఁ దెల్పుమనన్.

సీ. ఇది చిన్నకొట్టిక యిం దేవిశేషంబు
గానంగఁబడ లేదు గాని సామి!
సీమాంతమున నొక్క గ్రామదేవత యాల
యము గాలి లు దానికుడ్యములయందుఁ
దముకఁ దోచిన విగ్రహములను వ్రాసి పో
వుదురు పాంథులు వాని పొంత నరయ
వల్లకీకరుఁడు భాస్వజ్జటాధరుఁడు నా
రదమహామౌని విగ్రహము నాకుఁ

గీ. గానఁబడె నేత్రపర్వంబుగా మహాత్మ
విస్మయ ప్రదమగు తత్ప్రవృత్తులెల్ల
వినఁగ వేడుక జనియింప వేగ నిటకు
వచ్చినాడ నియ్యదియ మద్వాంఛితంబు.

గురువర్యా! అమ్మహాత్ముని చరిత్ర మెన్నియో సారులు మిమ్ము నడుగఁదలంచు చుండియు నేదియో ప్రసంగవశమున నామాట మఱచి పోవు వాడను. నేఁ డవ్విగ్రహ దర్శనమూలముగా నేతత్ప్రశ్నావ కాశము గలిగినది. నారదమహర్షి యెవ్వని కుమారుఁడు? ఎప్పుడు పుట్టెను? నివాసదేశ మెయ్యది? మహర్షియయ్యు నొండొరులకుఁ గలహములు పెట్టుటేమి? విరాగియయ్యు సంగీత ప్రియుండెట్లయ్యె? దేవమునియయ్యు మూఁడులోకములు దిఱుగుచుండ నేల? ఈ సంది యము లన్నియుఁ దీర నారదమహాముని చరిత్రమంతయు సవిశేషం బుగా నెఱింగింపు మని ప్రార్థించుటయు మణిసిద్ధుండు నిజమణిప్రభా

వంబున నశేషపురాణస్థలంబులైన నారద కథావిశేషంబులెల్లఁ గరతలామలకంబుగాఁ దెలిసికొని మేను పులకరింప వాని కిట్లనియె—

వత్సా! సంసారతాలవిత్రమగు నారదముని చరిత్రము విచిత్ర కథాభూయిష్ఠమై యొప్పుచున్నది. నారద కథావిశేషములేని పురాణములులేవు. భారత భాగవత రామాయణములు తదుపోద్ఘాత ఖ్యాతములైయొప్పుచున్నవి. పెక్కేల! సమస్తపురాణములందు నేభాగము పరికించినను నేఘట్టము జదివినను నారదోక్తములగు కథలే కనబడుచుండును. నారదమహర్షి కథాప్రశంస లేని గ్రంథమేలేదు. అక్కథలన్నియుం జెప్పుటకుఁ బెద్దకాలము పట్టును. సర్వజనసాధారణములైన తత్కథావిశేషంబులఁ గొన్ని యెఱింగించెద, నవహితుండవై యాలకింపుము. కల్పాదినివిరించి పద్మనాభు నాభికమలంబున జనించి పెద్దకాలము తపంబుగావించి పరమేశ్వరు నానతి సృష్టిసేయఁదలంచి తత్పరికరముల నరయుచున్నంతఁ బంచభూతము లావిర్భవించినవి. తదనంతరమున,

శ్లో. మరీచి రంగిరా అత్రిః పులస్త్యః పులహః క్రతుః
షడేతేమానసాః పుత్రా బ్రహ్మణస్సుమహాబలాః.

మరీచి, అంగిరస్సు, అత్రి. పులస్త్యుఁడు, పులహుఁడు. క్రతువు అను మహర్షు లావిర్భవించిరి. బ్రహ్మమనంబునందలంచినంతనే కనిపించుటచే వారికి బ్రహ్మమానసపుత్రులని పేరువచ్చినది. తరువాత నతని కుడికాలి పెనువ్రేలినుండి దక్షుఁడు నెడమకాలి వ్రేలి నుండి యసిక్నియను కన్యకయు హృదయమునుండి ధర్ముఁడు స్తనమునుండి భృగుఁడు తొడనుండి నారదుఁడును జనించిరి.

అరవిందభవుండు వారినందఱ నాదరించుచు బిడ్డలారా! మీరెల్ల ననుగుణ సతీయుతులై మత్సంకల్ప పరికారంబు పరిజానసర్గము గావింపవలయును. ఇదియ మదీప్సితంబని యానతిచ్చుటయు,

సీ. అలరి మీయాజ్ఞనే నాచరించెదనంచు
సూచించె లేచి మరీచి యపుడు
మీయానతి నతిక్రమింప నేర్తునెయంచు
ననుమతి దెల్పె నయ్యంగిరస్సు
తప్పక మీరన్నచొప్పున సత్కన్య
నరసి కైకొందు నేననియె నత్రి
యంజలిపట్టి దేవా! వరించెద మంచి
వనిత నంచుఁ బులస్త్యునివచించె
గీ. పులహుఁ డనుమోదమని ప్రీతిఁదెలిపెఁగ్రతువు
కుతుకపడె ధర్ముఁ డొప్పె భృగుండు లెస్స
యనియె దక్షుఁడ సిక్నిపాణిని గ్రహించె
నపుడె నారదుఁడేమి మాటాడడయ్యె.
గీ. నారదా! దారసంగ్రహ ణముగుఱించు
మానము వహించితేల? సమ్మతములేదొ
సోదరులరీతి నీవుగేస్తుండవగుట
కభిమత మదేమియో తెల్పు మనిన నతఁడు.
ఉ. ఇంతికరంబు నెవ్వఁడు గ్రహించునొ యాతఁడు భోగసంగత
స్వాంతుఁడు గాదగు న్విగతభార్యునకుం బనిలేవుభోగముల్
కాంతనొకర్తుక న్విడువగా జగమంతయు వీడినట్లె వి
శ్రాంతి జగంబువీడిన పరిశాంతునిదేకద సౌఖ్య మెన్నఁగన్.
సీ. చపలలాలారస సావివిమై తగుమోవి
సేవింప నమృతంపుబావియనుచు

శ్లో. ఉత్సంగా న్నారదొజజ్ఞె అనిభారతము కంఠదేశాచ్చనారదః నరదమన బ్రహ్మ కంఠము దానివలన జనించినవాఁడు కావున నారదుఁ డనఁబడు చుండెను అని బ్రహ్మకైవర్తము.

నూహింప వక్షస్థలోద్భూత దుర్మాంస
పిండముల్ బంగారుకుండలనుచు
నస్తిసందర్శన వ్యాపారము రుభావ
భాసురాంచిత మందహాసమనుచు
దూషిత రుధిర మేదోమాంస చర్మాస్థి
నిచయంబు ఘనతటిత్ప్రచయ మనుచు

గీ. మానినీగాత్రముల కిల లేనిపోని
వర్ణనలు చేయుచుందురి సీ! వనితఁ దలఁప
నేవపశ్చటైదుఁ బడఁతి గ్రహించు టెల్ల
జనక! మెడఁ బెద్దగుదె గట్టికొనుట గాదె.

గీ. భూరిసంసార సాగరాంబువుల నన్ను
ముంపఁదలఁచితె కాంతాభిముఖునిఁ జేసి
కలదె నిష్కృతి యెన్ని యుగములకైన
భవజలధి మున్గినట్టి జంతువున కభవ!

చ. సుతునకుఁ దండ్రియే సుగతి చొప్పెఱిఁగింపక సక్తుఁడై యధో
గతిఁ బడఁజేయఁగా సతని గాచెడు వారెవరింక తండ్రి! శ్రీ
పతిచరణారవింద యుగ భక్తి ఘటిల్లఁగఁ జేయుమయ్య! బల్
వెతబడ దారసంగ్రహణ వృత్తికి నామది యొప్ప దెన్నఁడున్.

అనుటయుఁ జతురాననుండు వత్సా! సమస్తాశ్రమములలో గృహస్థాశ్రమ ముత్తమమని మహాత్ములు సెప్పియున్నారు. దేవతా తిథి పితృ తృప్తి గృహస్థులవలనం గలుగుచున్నది. గోవులు పానశాల సేరునట్లు గేస్తు నెల్లరు నాశ్రయింతురు. నీ వుత్తమ కన్యం బెండ్లి యాడుము. భార్యాస్వీకరణమును కంగీకరించిన మరీచ్యాది మహాత్ముల కంటె నీ వెక్కుడెఱుఁగుదువా! బాబూ! పెండ్లియాడుము నేహానం దింతు నని పలికిన విని నారదుండు తాలువులెండభీతుండై యిట్లనియె,

తండ్రీ! నన్ను స్త్రీని బరిగ్రహింపుమని బోధించు చుంటివి. ఆమాట వినిన నాహృదయము దద్దరిల్లుచున్నది. స్త్రీస్వభావము నీ వెఱుంగనిదా. వినుము,

సీ. వేదశాస్త్రములందు వెలఁదులచరితముల్
గడుదుష్టముగఁ జెప్పఁబడనె తండ్రి?
అశ్రుత శ్రుత్యర్థుఁడగు దుష్కులుఁడు గాక
ప్రాజ్ఞుఁడు నమ్ము నే పడఁతుకలను
మనసులో సుభగుఁ గన్గొని పొందఁ గోరుఁ బైఁ
బ్రకటించు ఘనపతివ్రత యనంగ
ముదిమిదప్పినవాని మది శత్రువుగఁ జూచు
యౌవనవంతు సంస్తవము జేయు

గీ॥ సకలదోషంబులకు తావు జలరుహాక్షి
మది ముముక్షువులు మఱచియు మదితఁ జూడ
గూడదాసింపఁగూడ దెక్కాలఁదినైన
విషమువంటిది వాల్గంటి వివిధగతుల.

ఆమాటలు విని హాటకగర్భుండు నవ్వుచు నిట్లనియె. పుత్రా! నీవు స్త్రీజాతియంతయు దోషయుక్తమని నిందించుచుంటివి. అది తెలిసిన మాట కానేరదు. స్త్రీ లేనిచో సృష్టియే లేకపోవును. దుష్కులజ తలిదండ్రుల దోషంబున స్వతంత్రురాలై భర్తయాజ్ఞ నుల్లంఘించుఁగాక. స్త్రీలందఱు నట్టివారే యగుదురా? సత్కులం బునం బుట్టిన యువతి పతివ్రతయై పతిసేవఁ జేయుచున్నది. పతివ్రతాప్రభావము నీవెఱుంగనిదియా? సాధ్వీతిలకము కన్నెఱ్ఱఁజేసిన మూఁడులోకములు గడగడలాడవా? సాధ్వియందుఁ బుత్రులంగని వృద్ధుండై తపోవనమున కరుగవలయు, గృహస్థుఁడు బాహ్యాభ్యంతర

ములవిష్ణునారాధించిన మహర్షితుల్యుండగును. నామాట విని పెండ్లి యాడుమని బోధించిన నారదునం డంజలిపట్టి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నీవు సర్వజ్ఞుండవయ్యు నా కిట్లసత్పథము బోధించుచుంటివేమి? ఇది నా కర్మముగాక మఱియేమి? స్త్రీలలో మంచివారుందురుగాక సంసారము జలబుద్బుదమువంటిది కాదా! జలరేఖయట్లు మిథ్యయీ సంసారమువట్టిదే. ఎండమావులయందు దప్పిదీర్చికొనందలంచినట్లు పునర్భవంబున సౌఖ్యంబుగోరుట నిష్ఫలంబుసుమీ! తండ్రీ హరిదాస్యము విడచి విషయభోగములకుం బొమ్మందు వేమిపాపము. మూఢమానవులను విషయేచ్ఛ పురుగులకు మనోహరముగాఁ గనంబడు దీపశిఖవంటిదియై యంటిన నశింపఁ జేయును. మత్స్యబంధనమువలె ముట్టినందగిలికొనును. జనకా! ఈ సంసారమున నెవ్వని కెవ్వతె ప్రియురాలు. ఎవ్వని కెవ్వఁడు మిత్రుఁడు బంధువుఁ డెవ్వఁడు? ఏటికట్టియువలెఁ గర్మోర్మలచేఁ గూడికొని విడిపోవుచుండును. గహనమువంటి సంసారమునఁ బ్రవేశింప నా కిష్టములేదు. కృష్ణాశ్రయ మంత్ర ముపదేశింపుమని ప్రార్థించుటయు బ్రహ్మేమి సంతుష్టినొందక యంతటితో నాప్రస్తావనము విరమించెను.

దక్షుండును దండ్రియాజ్ఞ నసిక్ని యందుఁ బదివేలమంది పుత్రులం గనియె. వారందఱు బెండ్లియాడఁ బ్రయత్నించుచుండ నారదుం డేదియో యుపదేశించి వారినెల్ల దిక్కులపాలుగావించెను. అందులకు వగచుచు దక్షుండు మఱియు బెక్కండ్రబుత్రులం బడసి ప్రజాసర్గంబు గావింపుఁడని యుపదేశించుటయు నతని మాటలు పాటింపక వారును గూడ నారదోపదేశంబున దేశములపాలైపోయిరి.

అవ్వార్తవిని దక్షుం డక్షీణకోపాటోపంబున నారదుకడకు వచ్చి నీవేకాక నాబిడ్డల నందఱ సన్న్యాసులగావించితివే! అసూయా

పరుండవై మత్కులతంతువులఁ ద్రెంపితివి నిన్నుపేక్షింపరాదు. వినుము. నీవు నాకుఁ బుత్రుండవై పుట్టుటయేకాక,

క. కొండెములుసెప్పి నేర్పుగ
నొండొరులకుఁ దగవుపెట్టు టుచితక్రియగా
నుండగఁ జగములఁగలహ భు
జుండని పేర్పొందుదవుర సురమునికోటిన్.

క. నీచెవిఁ బడినరహస్యం
బేచందంబైన నొరుల కెఱిగింపక లో
దాచినచో నీయుదరము
వాచు న్వ్రీలిబుచ్చుదనుకఁ బరులెఱుఁగంగన్.

అని శపించి దక్షుం డాక్షణమ బ్రహ్మయొద్దకుంబోయి నారదుండు తనకుఁగావించిన యపకారప్రకారం బంతయు నెఱింగించిన విని విరించి పరితపించుచు నారదుని రప్పించి యత్యంతకోపముతో,

ఉ. ఏమిరమూఢ! నాపలుకులెల్ల గణింపక వీటిఁబుచ్చితో గా
మఱి దక్షపుత్రులను గన్యకల వ్రీరియింపకుండ
దిగ్గాములఁ జేసినాడవఁట కాపురముల్ చెడఁగొట్టవచ్చునే
నీమతి పాపమంచిది గణింపవొ పెద్దలధిక్కరింతువో.

ఏను వాసుదేవు నానతింగాదె ప్రజాసర్గంబునకుఁ బూనుకొంటి - నిప్పని కంతరాయంబు గల్పించుచుంటి వీఁక నిన్నుపేక్షింపరాదు. వినుము. "నీవు స్థిరయౌవనులగు చేబదుగుర సుందరులగు వల్లభుండవై శృంగారప్రబంధముల రచించుచు శృంగారరసాసక్తిం బ్రవర్తిల్లుచు బూర్వజ్ఞాన మించుకయులేక గాయకులలో నుత్తముండవని ప్రఖ్యాతి వడసి చరింతువుగాక. నామాటలు పాలింపనందులకు నీకీపాటిశిక్ష విధింపవలసివచ్చిన" దని శపించిన విని నారదమహర్షి దుఃఖించుచుఁ దండ్రి కిట్లనియె.

"తాతా! నేనేమితప్పుఁ జేసితినని నాకిట్టిదారుణ శాపమిచ్చితివి? సంసారమునకువగచి విరక్తుడనై తపంబునకుఁ బోయెద ననుజ్ఞయిమ్మని కోరితి నిది యపరాధమా? నాపైనీకీకోపమేల గలుగవలయు అయ్యో? నేనీపునర్భవక్లేశ మెట్లనుభవించువాడ. కటకటా! తండ్రీ! యింతకఠిన శాపమిత్తువే. కానిమ్ము. నే నేజన్మమైన నెత్తుదును. సంతతము హరి పదారవిందధ్యాన మేమరకుండ నాకు వరంబిమ్ము. నీ శాపము నన్నేమియుం జేయజాలదు.

క. హరిభక్తి శూన్యుడైనన్
ధరణీసురుడైనఁ జెప్పదగు నధమునిగా
హరిభక్తి యుక్తమైనన్
బురుగైన స్సర్వలోక పూజ్యత వడయున్.

అని కోరుకొనుటయు హాటకగర్భుం డభినందించుచు నారదా! నీవు కోరిన వరమిచ్చితి. నీవు గంధర్వ చక్రవర్తివై హరిభక్తాగ్రేసరుండవై మహాపతివ్రతలగు నేబదుగురు భార్యలతోఁ బెద్దకాలము సుఖించి క్రమ్మర నన్ను జేరుదువుగాక. నీకిది శాపము గాదు వరంబనుకొనుము. శృంగారలీలావిలాసము లనుభవించిన పిమ్మట నంతయు నీకే తెలియఁగలదని పలికి పలుకు కలికిమొగిమిఁ డతని ననునయించెను—

అని యెఱింగించిన విని గోపాలుండు ముకుళిత కరుండై మణిసిద్ధున కిట్లనియె. మహాత్మా! నారదమహర్షిని దక్షుండు తనకు బుత్రుండై పుట్టుమని శపించెను కదా? ఆమాటయేమియుం జెప్పితిరి కారేమి? మఱియు బంచభూతములు సృష్టికిఁ బూర్వము లేనట్లు మీమాటలం దేటపడుచున్నది. అప్పుడీ ప్రపంచకస్థానమం దేమియున్నది? అది యెట్లుండును? చెప్పుమని యడిగిన నవ్వుచు మణిసిద్ధుండు గోపా! నీవు లోతు ప్రశ్నములు వైచుచుంటివే! బాగు

బాగు, సృష్టికి బూర్వ మీపంచభూతములు లేనియప్పుడీ ప్రపంచక స్థాన మెట్లుండునో చెప్పుటకేకాదు. ఇట్లుండునని యూహించుటకు గూడ వీలులేదు. అది పరమేశ్వరునికే తెలియును. నారదమహర్షి రెండవజన్మము, అసిక్నియందు గలిగినది వినుమని యవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లు చెప్పఁదొడంగెను. ✓26/14

—o∞o—

211 మజిలీ.

నారదుని గంధర్వజన్మము

క. తరమే విధిగతి దాటఁగ
నొరులకు నారదమహర్షియును గంధర్వాం
బురుహాక్షుల నేబదుగురఁ
బరిణయమై క్రీడ సలిపెఁ బరజన్మమునన్.

విద్యాధరాది దేవతావిశేషులలో గంధర్వు లొకతెగవారు. వారికి సంగీతమే కులవిద్య. స్త్రీపురుషులు సంతతము గానపరిశ్రమ చేయుచుందురు. వారికి దేవలోకములోనేకాక భూలోకములోఁగూడ సంచారము గలిగియున్నది. గంధర్వులు స్త్రీపురుషులు మిక్కిలి చక్కనివారు. గంధర్వకన్యకలు అచ్చరలవలె స్వేచ్ఛావిహారములు సేయరు. భర్తల వరించి పాతివ్రత్యశీలంబుల నొప్పుచుందురు.

గంధర్వలోకములో నొకభాగము రత్నకేతుఁడను గంధర్వ రాజు పాలించుచుండెను. అతండు సకలైశ్వర్యసంపన్నుండయ్యు సంతతిం బడయఁజాలక చింతించుచు వసిష్ఠోపదిష్టంబగు శివమంత్రంబు

జపించుచుఁ బుష్కరతీర్థంబున నూరుదివ్యవర్షంబులు తపంబు గావించెను. తత్తపంబునకు మెచ్చి మహేశ్వరుండు ప్రత్యక్షంబై యభీష్టమేమని యడిగిన నతండు విష్ణుభక్తాగ్రేసరు సకలకళాభిరాముఁ గుమారు దయచేయుమని కోరుటయు నవ్వరంబిచ్చి యుమాకాంతుం డంతర్హితుండయ్యెను.

తద్వరప్రభావంబున నచిరకాలములో రత్నకేతునకుఁగుమారరత్నం బుదయించెను. వానికుపబర్హణుఁడని పేరుపెట్టిరి. ఆబాలుండు శుక్లపక్షపాలుఁడు వోలె ననుదిన ప్రవర్ధమానుండగుచు మాటలతోనే హరినామకీర్తన హితుండు, ఆటలతో విష్ణుకథాప్రస్తారకోపరతుఁడునై సర్వజనమనోహరంబగు శైశవంబునఁ దలిదండ్రులకేకాక సర్వగంధర్వలోక మనోహరుఁడై యొప్పుచుండెను.

రత్నకేతు డుచితకాలమున వానింజదువవేయుటయు గంధర్వవృత్తులు కులాచార ప్రకారంబున,

క. స రి గ మ ప ద ని యటంచున్
స్వరములఁ బలికింపఁ దొలుత సంగీతమునన్
హరి నిగమపద యటంచుం
బరువడి వర్ణంబులమార్చి పలుకు నతండున్.

వత్సా ! ఇది స్వరక్రమముకాదు. తొలుతసకారముచ్చరింపక హకారముచ్చరించెదవేమి ? అని యుపాధ్యాయు లాక్షేపింప నాబాలుండు ఆర్యులారా ! హకారపూర్వక రివర్ణకముగా సకారపూర్వ రివర్ణము నానాలుకకు రాదు. సంజ్ఞలలో సవర్ణము హవర్ణముగా మార్చుకొనిన దోషములేదని యుక్తియుక్తముగా నుపన్యసించెను.

ఆయుపన్యాసమువిని గురువులబ్బో! ఈబాలకుండు సామాన్యుడు కాఁడు. శాస్త్రములు స్వయముగా రచింపఁగలఁడని యబ్బురపడఁ జొచ్చిరి. అతని కుపాధ్యాయులు నిమిత్తమాత్రముననే వానినోటి

నుండి ప్రవాహమువలె శాస్త్రము లావిర్భవించుచుండెను. అచిరకాలములో నాబాలుఁడశేషవిద్యా పారంగతుండగుటఁజూచి వాని గారణజన్మునిగాఁ దలఁచుచుండిరి.

ఒకనాఁడు అమ్మాణవకోత్తముఁడు నవయస్కులగు గంధర్వకుమారులతోఁగూడి యుద్యానవనంబున హరిలీలావిశేషంబులఁ బాడికొనుచున్న సమయంబున నొకపరిచారకుం డేదియో పత్రికం దెచ్చి యిది ప్రభువుగారు కుమారరాజుగారి కిమ్మనిరి. చదివి ప్రత్యుత్తరము తెమ్మనిరని నివేదించుటయు రాజపుత్రుని బాలసఖుండు శారదుండను వాఁడా చీటి నందుకొని విప్పి యిట్లు చదివెను.

శ్రీమదశేష గంధర్వ శిరోమణి కిరణ నీరాజిత పాదపీఠుఁడగు రత్న కేతుసార్వభౌముని చరణసన్నిధికి నీమిత్రుఁడు చిత్రరథుఁడు వ్రాయు విజ్ఞానపత్రిక. రేపురాబోవు కృష్ణచతుర్దశినాఁడు మద్గృహంబునఁ బార్వతీపరమేశ్వరులకు నాచే మహాపూజ గావింపబడును. అప్పుడు ముప్పదిమూఁడుకోటులు వేల్పులు నింద్రాదిదిక్పతులు సంగీతవిద్వాంసులు మూఁడులోకంబులఁ బేరుపొందినవారందఱు వత్తురు. తాముగూడ సకుటుంబముగావచ్చి యిమ్మహోత్సవ విషయంబులఁ జాలుగొని నన్నానందింపఁజేయ వేఁడుచున్నాను.

మఱియు నందొకనాఁడు సంగీతవిద్యాప్రసంగము జరుగును. అందు మొదటివాఁడుగాఁ బేరుపొందిన విద్వాంసునకుఁ బార్వతీమహాదేవి స్వయముగా జేసిన మహతియనువీణ పారితోషికముగా నీయ గలదు. అక్కానుకఁ బడయుటకై త్రిభువనంబులంగల సంగీతవిద్యా విశారదులు వారిపేరులు పంపుఁడు. మనలో నెవ్వరైన నాపారితోషికమందఁగలిగినచోఁ గులవిద్య నిలుపుకొనినవార మగుదుము.

ఇట్లు విధేయుడు,

చిత్రరథుఁడు.

ఆపత్రిక నంతయు విని రాజకుమారుఁడు వయస్యా! ఈజాబు తండ్రిగారు మనకుఁ జూపుమని పంపుటకుఁ గారణమేమనుటయు శారదుఁడు నవ్వుచుఁ జూచుటయేగాక ప్రత్యుత్తర మిమ్మనిరఁట. మనవిద్యావ్యాసంగ మేపాటిదియో; తెలిసికొనుటకై పంపిరి. కానిమ్ము ఆపారితోషికము నీవందకుందువా? క్రింద సంగీత విద్యా ప్రసంగకర్త యుపబర్హణుఁడు అని వ్రాసిపంపుము. తక్కినవానితో మనకుఁ బని లేదని పలికి యట్లు వ్రాయించి యాచీటి రాజుగారియొద్ద కంపెను.

గంధర్వపతి యుపబర్హణుని వ్రాతఁజూచి చిరునగవుతో నట్లె ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి హేమకూటనగరమున కనిపెను. మఱి రెండు దివసములఱిగిన పిమ్మటఁ గుమారునరప్పించి రత్నకేతుఁడు బాబూ! నీవాసంగీతసభలోఁ బ్రసంగింతునని వ్రాయించితివి. ముక్కుపచ్చ లారని నీవెక్కడ? ఆసంగీతసభయెక్కడ? తగనిపనికిఁ బూనుకొంటివే! ఆమహాసభకు మహావిద్వాంసులందరు రాఁగలరు, తుంబురుఁడనువాఁడు గొప్ప పండితుఁడు. వానిముందర గానములో నితరులు పెదవి గదపఁ గలరా? సభకుఁబోయి యోడివచ్చిన యపఖ్యాతికాదా! అని యేమేమో పలికిన విని కుమారుఁడు మందహాసము గావించెను. శారదుఁడు తప్పకనీపుత్రుఁ డాకానుక, బడయఁగలఁడని పన్నిదము వైచెను, అదియుఁజూతుము గదాయని ఱేఁడు సమాధానము చెప్పెను.

చతుర్దశి సమీపించినంత సుభముహూర్తంబున రత్నకేతుఁడు కుమారుఁ బయనముజేసి శారదప్రముఖులు గంధర్వకుమారులు పెక్కండ్రు వెంటరా ఛత్రచామరాందోళికాది రాజచిహ్నములతో హేమకూటనగరమున కనిపెను. అప్పుడప్పట్టణమంతయు విచిత్రముగా నలంకరింపఁబడి యున్నది. గరుడ గంధర్వ కిన్నర సిద్ధ విద్యాధరాది దేవతావిశేషులు గుంపులుగా వచ్చి యందుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.

ప్రేక్షకులు ప్రవాహమువలె వచ్చి చేరుకున్నారు. రాజధానియంతయు మంగళవాద్యములు మ్రోగుచున్నవి.

చిత్రరథుని మంత్రు లుపబర్హణునిరాక విని యెదురేగి సపరివారముగాఁ దీసికొనివచ్చి రాజబంధువుఁడగుట రాజపుత్రికలుండు గృహారామసౌధంబునఁ బ్రవేశపెట్టిరి. మఱియు,

సీ॥ కోరి ముప్పదిమూడు కోటులు వేలుపుల్
భజియింప విచ్చేసె బలవిరోధి
స్వాహా స్వధా వధూ సహితుఁడై వచ్చె మే
షారూఢుఁ డగ్నిభట్టారకుండు
కాలకన్యాది కింకర వర్గ మనుసరిం
పఁగఁ జేరెఁ జారురూపమున యముఁడు
గానశిక్షితులు కోటానఁగోటులు గొల్వఁ
జనుదెంచె దానవచక్రవర్తి
గీ॥ వరుణుఁ డనిలునితోఁ గూడివచ్చె యక్ష
భర్త విచ్చేసె నీశానుపజ్జ మఱియు
నాగలోకమునుండి పన్నగులు శేష
వాసుకి ప్రముఖులు వేడ్కఁ వచ్చిరపుడు,

మఱియు నియమితవాసరంబునకు,

గీ॥ ఇరుగడలఁ బార్షదులు బరాబరులు సేయ
నందివాహనమెక్కి తా నగజతోడ
వచ్చె శంకరుఁ డయ్యుత్సవమున కపుడు
చిత్రరథుకోర్కి దీర నర్చింపఁబడఁగ.

చిత్రరథుండు బంధుమిత్రపరివార యుక్తుండై పెద్దదూర మెదు రేగి నమస్కారపూర్వక స్తుతివాక్యములతోఁ దూర్యనాదంబు లవార్యంబై యొప్ప నయ్యుమామహేశ్వరుల నాత్మీయ మందిరాభ్యంత

రంబునకుఁ దోడ్కొనివచ్చి రత్నమంటపమునందలి మాణిక్యపీఠంబునం గూర్చుండఁబెట్టి నట్టియెడ.

శా॥ క్రోసెన్ దంధణయంచు దుందుభిరవంబుల్ నల్దెసల్ నిండఁబూ
సేసల్ జల్లిరి వేల్పులాడిరి సురస్త్రీ లింపుగా వేణువీణా
సంగీతముల న్నుతించిరట గంధర్వుల్ మును ల్భక్తితో
దోసిల్లొగ్గి నమశ్శివాయ యనుచున్ స్తోత్రంబులం జేయఁగా॥

చిత్రరథుం డట్టితఱిఁ దనమనోరథంబు దీర నానాభువనంబుల నుండి యరుదెంచిన శునాసీరాది బృందారక బృందంబులు సంభ్రమముతో నుపలక్షించుచుండ భార్యతోఁగూడ నభిముఖముగాఁ గూర్చుండి యుమామహేశ్వర చరణారవిందంబుల సువర్ణపుష్పంబులఁ బూజించుచుండె నప్పుడు తత్పుత్రికలు మాలావతీ ప్రభృతులేబదుగురు జగన్మోహనరూప వేషంబులతో వచ్చి తలిదండ్రులు గావించునర్చనలకు తోడుపడుచుండిరందు,

గీ॥ మాలావతి యటఁ జమరీ
వాలము కైబూని వీచెఁ బరమేశ్వరులన్
లోల మణికిరణ కంకణ
జాల ఝణంఝణరవం బెసంగఁ బ్రియముతోన్.

కొందఱు పూజాపాత్రంబులఁ గైకొనిరి. కొందరు జేగంటల మ్రోగించుచుండిరి. కొందరు మంగళహారతులు పాడుచుండిరి. కొందరు పన్నీరు జల్లుచుండిరి. చిత్రరథుం డత్యంతవైభవంబుతో నుమామహేశ్వరుల మహాపూజగావించి స్తుతిపాఠంబులం బఠించె. తదనంతరంబున నతనిపుత్రికలేబదుగురు గీతంబులంబాడుచు మంగళహారతు లీయఁబోవుసమయంబున శారదుండు లేచి మహాపీఠంబున కనతిదూరములోఁ గూర్చున్న యుపబర్హణుని నిరూపించుచు "సభ్యులారా! యీతఁడు రత్నకేతుని కుమారుఁడు. ఈమహాపూజాసమయం

బునఁ బార్వతీపరమేశ్వరులపై దాను రచించిన గీతంబొకండుపాడుట కుత్సహించుచున్నాఁడు. "అనుజ్ఞయిత్తురే" యని యడిగినఁ దుంబురుఁడు లేచి "నేడు కాలాతీతమైనది. రేపు జరుగబోవు సంగీతసభలో నీగీత విషయములు పాడవచ్చు" ననియుత్తరమిచ్చెను. 'ఇది సంగీత విషయముకాదు. శివస్తోత్రగీతము నేఁడే పాడవచ్చు' నని సభాధిపతిగానున్న బృహస్పతి యాజ్ఞయిచ్చెను.

అప్పు డుపబర్హణుండు వీణపై మనోహరస్వరములు నెలయించుచు నిట్లు పాడెను.

పంచచామరము. ఉమామహేశపాదపద్మయుగ్మమున్ భజింతునే
సమస్త దేశమస్తక ప్రశస్త రత్న భూషణా
ప్రమేయ చిత్ర సత్ప్రభా విభాసితంబులన్ సదా
నమో నమో నమోయటంచు నంతభక్తియుక్తమై.

ఆగీతము వీణాతంత్రీస్వర మిశ్రితముగాన పూర్వస్వరకల్పనలు సేసి తనకుఁగల సంగీతవిద్యావైదగ్ధ్య మంతయు బ్రకటించుటయు సభ్యులాశ్చర్యరసావిష్టులై యాహాహాయని పొగడ మొదలిడిరి. ఈమహాపురుషుం డెవ్వఁడని యందఱు నతనిదెస దృష్టులువ్యాపింపఁజేసిరి. క్షణకాల మాసభాభవనము తదీయ స్తవవాదముఖరితమ్మై యొప్పినది. చిత్రరథుని పుత్రికలు అతని సంగీత నైపుణ్యము ఆకారసౌష్ఠవము తేజోలక్షణముఁ బరికించి మోహావివశలై యూరక యతనిఁ జూడఁ దొడంగిరి. తరువాత నప్పురాణదంపతులకు నివాళులిచ్చిరి. మహోత్సాహముతో నాటిసభ ముగిసినది,

అని మెఱింగించి యయ్యోగి పుంగవుండు తదనంతరోదంతం బవ్వలిమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగెను.

211 మజిలీ.

ఉపబర్హణుని వివాహము

అరవింద—ఆచార్యా! తుంబురూ! నేడు సంగీతసభాదివసముగదా! ఇంకను శయనగృహము వీడకుంటి రేల? సూర్యోదయమగు చున్నది. అప్పుడే సంగీత విద్యావిశారదు లందఱు సభాస్థలమున కరుగుచున్నారు. లెండు లెండు.

తుంబురుఁడు—(కన్నులు నులిమికొనుచు లేచి నిట్టూర్పుతో) అరవిందా! సూర్యోదయ మగుచున్నదా! కానిమ్ము. నేడు మన మాసభకుఁ బోవకునికియే శ్రేయమని తోఁచుచున్నది.

అరవింద—స్వామీ! అట్లనుచున్నా రేమి? మీశిష్యురాండ్రు మందరము ప్రథమపారితోషిక మామహతి మీచేతంబడునని యనుకొనుచున్నామే! సభ కేపోవలదందు రేల! మీముందరనిలిచి పాడెడి వైణికుఁ డెవ్వఁడుగలఁడు? మీకాదైన్య మేల గలుగవలయును?

తుంబు—నిన్న నీవాసభకు రాలేదా యేమి?

అరవింద—లేదుసామి. లేదు. క్రొత్తగీతముల నాలపించు చున్నాను.

తుంబు—అందులకే అట్లడుగుచున్నావు. మనకిఁక నాలావములుకావు విలాపము లే.

అరవింద—నిన్నటిసభలో నేమి జరిగినదిసామి?

తుంబురు—క. ఉపబర్హణుఁడఁట భళి మన
మెపుడెఱుగమువానిఁజూచి యింతీ! తద్గా
నపరిశ్రమ మీవిధమని
నిపుణతఁబరికింపఁ దెలియనేరముకాదె.

గీ॥ రమణి! గంధర్వకులభ ర్తరత్న కేతు
నందనుండఁట యట్టిగాన ప్రశస్తి
యెందు నేర్చెనో దేశికుండెవఁడో వాని
కహహా! తత్కల్పితము లగమ్యములుసూవె.

అరవింద—అయ్యా! గానవిద్యా మహామహోపాధ్యాయు లైన మీరే యిట్లు మెచ్చుకొనుచుండ నగ్గంధర్వకుమారుని గాన పాండిత్యం బనన్యసామాన్యమని తెలియఁబడుచున్నది. అతనిపేరు పత్రికలలో వినియుంటి మిక్కిలి చక్కనివాడనియు హరిభక్తుండ నియుం జెప్పిరి. కాని సంగీతములో నింతవాఁడని యెవ్వరును దెలిపి యుండలేదు.

తుంబురు—త్రిలోకమోహజనక రూపుఁడగుగాక. హరిభక్తుం డగుఁగాక దానమనకేమి? అట్టియద్భుతగాన కౌశల్యమెట్లు నేర్చెనో తెలియదు. నిన్న నొక్కగీతముపాడి తన ప్రావీణ్యము తెలియఁ జేసెను. నేడెంత ప్రగల్భముజూపునో తెలియదు కానిమ్ము వేళ యగుచున్నది.

నీవువీణఁబట్టించుకొని సభకుఁబొమ్ము. రాజపుత్రికలు నాకై వేచియుందురు. వారిందోడ్కొని వచ్చెద.

అని తుంబురుఁడు శిష్యురాలగు నరవిందకు నియమించి తాను రాజపుత్రికల యంతఃపురమున కరిగెను. అప్పుడు చిత్రరధుని కూతుఁరు మాలావతి చెల్లెండ్రతోఁ గూడికొని యుపబర్హణుఁడు పాడిన స్వర విశేషంబులఁ బాడఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అలవడినవికావు. అంతలో సంగీతోపాధ్యాయుఁడు తుంబురుఁడు వచ్చెనను వార్తవిని సంతోష ముతో నార్యా! నిన్న నాగంధర్వకుమారుఁడు చేసిన స్వరకల్పనలెట్టివో యని విమర్శింపఁ జేతగాకున్నవి. ఆమెలకువ మా కెఱింగింతురా? అతఁ డేపాటి గట్టివాఁడు? అని యడిగినఁ దుంబురుఁ డిట్లనియె.

మాలావతీ ! ఇప్పుడు వేళచాలదు. తరువాత నారహస్యము లెఱింగింతు. సభకుఁ బదుఁడు. అతం డెట్టివాఁడో నేఁడు తెలియఁబడు గాదె. ఇప్పుడు చెప్పనేల ? అనిపలికి యటఁగదలిసామాన్య వేషముతో నుపబర్హణుని బసలోని కరిగెను. అందొక వీణ సవరించి యాలాపించుట కమరింపఁబడియున్నది. తుంబురుఁడు అందున్న శారదుం బల్కరించి యుపబర్హణుం డెందున్నవాఁడని యడుగుచు నావీణనంటి తంత్రులమోగించి మెట్లుపలకరించి యాప్రస్తారపద్ధకార మేమియుం దెలియక సిగ్గుపడుచు దిగ్గునమరలి నీవెవ్వండ వెందులకు వచ్చితివని శారదుఁ డడుగుచుండ వినిపించుకొనక మెల్లగా నవ్వులకుఁ బోయెను.

అంతలో నలంకరించుకొని యుపబర్హణుఁడు మేడదిగివచ్చి శారదునితోఁగూడ బండియెక్కి సభాభ్యంతరమున కరిగి యొకపీఠంబున గూర్చుండెను. తోడనె యతని పరిజనులావీణఁదెచ్చి ముందరిపీఠంబున నునిచిపోయిరి.

ఆసభ విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁబడినదగుట బీఠములచే విచిత్రముగా బ్రస్తరింపబడియున్నది. సంగీతప్రసంగము చేయఁగల స్త్రీలును బురుషులు గరుడగంధర్వసిద్ధ విద్యాధరాదులు దిక్పతులు యథాగతముగావచ్చి సభ నలంకరించిరి. పిమ్మటఁ బార్వతీపరమేశ్వరు లగ్రపీఠముల నధివసించిరి. చిత్రరథుండును భార్యయు నిరుగడలనిలిచి వింజామరము వీచుచుండిరి.

నవరత్నఖచితమై యద్భుతతంత్రీకలితమైన మహతియనువీణారత్న మొకయెత్తుపీఠంబున మెఱయుచున్నది. అదియే పార్వతీ నిర్మితమగు విపంచియని యెల్లరు విస్మయముతో జూచుచుండిరి. సభయంతయు నిండినపిమ్మటఁ బార్వతీపతి యనుమతిని బృహస్పతి లేచి యెల్లరు విన నిట్టులుపన్యసించెను.

సభ్యులారా! గంధర్వులకుఁ గులవిద్యయగుట సంగీతమునకు గాంధర్వమని పేరువచ్చినది. ఇది గంధర్వలోకమగుట నావిద్య యిందుఁ బరీక్షింపఁబడుచున్నది. ఆవిద్యలోఁ బ్రసంగింప నింతకు మున్ను పేరులు వ్రాసిపంపినవారందఱు నిందు వచ్చియున్నవారని తలంచెదము. గాన మన వీణాగానమేగానము. వైణికులే యిందుఁ బరీక్షింప బడుదురు. మనోహరముగాఁబాడుట తచ్ఛాస్త్రములోఁ బ్రసంగించి గెలుపుకొనుట వీనిలో నెవ్వఁడుత్తముఁడని పేరుపొందునో వానికీమహతి పార్వతీమహాదేవి పారితోషికముగా నీయఁగలదు. పిమ్మట నీమహతిపై మంజులముగాఁ బాడి సభ్యుల రంజిల్లంజేసిన యంతనతనికిఁద్రిలోకసంగీతవిద్వద్రత్నమని బిరుద మీయఁబడును. అట్టి సమర్థుఁడెవ్వఁడో లేచి ముందరకు రావలయుననిపలికి సురగురుండు గూర్చుండెను. క్షణకాలమాసభ చిత్రింపఁ బడినట్లు నిశ్శబ్దంబై యొప్పెను. అంతలో,

సీ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రములు దామోదరోత్తమభక్త
శేఖరత్వము ప్రతిష్ఠింపుచుండఁ
జారుతేజము చిరాచరితాధిక తపఃప్ర
భావజ బ్రహ్మత్వపటిమ దెలుప
లలితావయవ కోమలత సర్వగంధర్వ
సార్వభౌమత్వ లక్షణము బలుక
వాగ్వైభవంబు సర్వకళావిశేష పాం
డిత్యోచ్ఛ్రయం బుగ్గడింపుచుండ
గీ॥ లీల నుపబర్హణుం డట్టె లేచి యాది
దంపతుల కంజలిఘటించి సభ్యులెల్ల
విస్మయంబంది చూడంగ వివశులగుచు
జలద నిర్ఘోష లలిత వాక్కుల వచించె.

చ. అడుగుఁడు నన్ను గానకళ లందెటనైన సదుత్తరంబుగా
నుడివెద శాస్త్రపద్ధతి మనోజ్ఞముగాఁ దగఁబాడువాఁడ నె
వ్వఁడు గలఁడిందు నాకుఁ బ్రతివాది వచింపుఁడు వానిపేరు న
న్నడచినవాని కిందు మణికంకణమిచ్చెద మెచ్చి చెచ్చెరన్.

క॥ గానం బొకఁడే కాదె
వ్వానికి నేవిద్యయందుం బరిచితిగలదో
దాని నడుగంగ వచ్చుం
బో నిపుణతదెలియ మెప్పు బొందఁగ నిందున్.

అని పలికి కూర్చుండెను. అప్పుడు

సీ॥ మోమెత్తకట పరానముద్రఁబూనుచుఁ దుంబు
రుఁడు కాలి వెనువ్రేలఁ బుడమివ్రాయు
ఘనులు హాహా హూహూ గంధర్వులురు లజ్జఁ
దలవాల్చికొని యేమి పలుకరైరి
వినుపించుకొననిచాడ్పునఁ బరాకుగ మాట
లాడుదు రితరులౌ రేడ సురలు
వగచి డెందములఁ బన్నగులు విన్నదనంబుఁ
దోడరంగఁ బడగలుముడిచికొనిరి

గీ॥ యూర్వశియు రంభ మేనకయును ఘృతాచి
మారుపలుకక యొక మూల మసలుచుండి
రెటఁగి యాసభ్యులందు నొక్కరుఁడు గాని
నిలిచి యేనని పలుకంగ నేరఁడయ్యె.

అప్పుడు బృహస్పతియే వానికిఁ బ్రతివాదియై సంగీతశాస్త్రములో విపులముగాఁ బ్రసంగించి తత్సమాధానములకు మెప్పువడసి యతని నాలింగనముజేసి గంధర్వపుత్రా! నీవు కారణజన్ముండవు. హరిభక్తాగ్రేసరుఁడవు. సంగీతమందే కాదు. ఏవిద్యలో నిన్నుమించిన

వాఁడు లేడు. నీ నిమిత్తమే సర్వమంగళ యీవిపంచి నిర్మించి తెచ్చి నది. దీనిపై సంతతము శ్రీహరిం గీర్తింతువుగాక. అని పలుకుచు నాశర్వాణి పాదపీఠము దాపునకుఁ దీసికొనిపోయి నిలువఁబెట్టెను.

ఆమె యతనిమ్రొక్కు లందుకొని పెండ్లికొడుకవుకమ్మని దీవించుచు నా విపంచి యతనిచేతం బెట్టినది.

అప్పుడు సభ్యు లతనిపై బుష్పవర్షము గురిపించిరి. పిమ్మట నతం డగ్రపీఠ మలంకరించి యామహతి మేలగించి యనంత రాగము లుప్పతిల్ల సర్వజనమోహజనకంబుగా గీతంబులంబాడి వేదవేదాంగ ముల వినిపించి శాస్త్రప్రవృత్తులం దెలిపి శ్రోతలరాగవివశులం గావించె నప్పుడు,

సీ॥ తుంబురుఁ డురులజ్జతో నెక్కడో డాగి
కొనియె నింద్రుఁడు మెచ్చుకొని నుతించె
బాపురేయనుచు దిక్పతులు సన్నుతిఁ జేసి
రురగులు పొగడి రోహో యటంచు
విద్యాధరులు మోహవివశులై కొనియాడి
రౌరాయటంచు గుహ్యకులు మెచ్చి
రాదిత్యులెల్ల మేలౌనౌనటంచుఁ గై
వారముల్ సేసి ర ప్సరసలెల్ల
గీ॥ ఫాలమునఁ గేలుగీలించి ప్రణుతిఁజేసి
రోలగములోని వారెల్ల నొక్కపెట్టు
భళిర ! యుపబర్హణా ! బలే ! బాగుబాగు
లెస్సపాడితివని నుతుల్ సేసి రపుడు.

అప్పుడు చిత్రరథుఁడు పరమేశ్వరుఁడు వినఁ బార్వతీమహా దేవితో అంబా ! నీ వాగంధర్వకుమారునికి వల్లకి నిచ్చుచుఁ బెండ్లి కొడుకవు గమ్మని దీవించితివి. ఆదీవెన వరముగా దయచేయుము.

మీసేవకురాలు మాలావతి నతని యర్ధాంగింజేసి యాశీర్వదింపుమని జనాంతికముగాఁ బ్రార్థించిన మహేశ్వరుఁడు నవ్వుచు మాలావతికే కాదు. నీకూతుండ్రందరకు నతండే భర్తకాఁదగినవాఁడని యుత్తర మిచ్చెను.

అట్లైన మఱియుం బ్రమోదమేకదా. అని చిత్రరథుండు పలికెను. అందుఁగల సంగీత విద్వాంసుల కందఱకు నుపబర్హణునే కానుకలిచ్చు నధికారిగా నియమించుటచే నతండందున్న గాయకుల పేరులు చదువుచుఁ బరీక్షించి వారివారికిం దగిన పారితోషికము లిప్పించుచుండెను.

మాలావతి మొదలుగాఁ గల చిత్రరథపుత్రిక లేబదుగురు తమ పేరులు వ్రాసియిచ్చియుండిరి. ఉపబర్హణుఁడాపట్టికం జూచి మాలావతి యెవ్వతె? యని యడిగిన నమ్మగువ నగజపక్కం గూర్చుండి యట్టెలేచి నేను నే నని యుత్తరమిచ్చినది. ఆతం డత్తె లోదరి గానకళాప్రసక్తిం గొన్ని ప్రశ్నము లడిగి సదుత్తరంబు వడసి మెచ్చుకొనుచు నా మచ్చెకంటి కీయఁదగిన కానుక యేదియని యాలోచించుచుండ జగదంబ గ్రహించి యిట్లనియె.

కుమారా! ఈబాలిక చక్కఁగాఁ బాడినది. దీనికిం దగిన పారితోషిక మేమియిత్తువు? యీసతి మితముగా నిచ్చిన నొప్పుకొనదు. అమితప్రియుండవు కావలయునని మా యభిప్రాయము. ఏమందువని యడిగిన నామాట కర్థము గ్రహించి యుపబర్హణుఁడు అంబా! నేను మీయాజ్ఞాకరుండ. నాకొక స్వతంత్రముకలదా. మీ రెట్లు చెప్పిన నట్లు చేయుటకు సంసిద్ధుఁడనని యుత్తరము జెప్పెను. అప్పుడు పార్వతి యాయువతి నొడిలో నిడుకొని,

ఉ. ఈమె మహాపతివ్రతలకెల్ల శిరోమణియై జగన్నుతో
 ద్దామయశఃప్రకాశముల ధర్మరతిం బతితోడఁగూడి నా

నామణికాంచనోరుభవనంబుల సౌధములందు సంతతే
చ్ఛామహితప్రచారములు సౌఖ్యములందుచు నొప్పుగావుతన్.

తక్కినవారింగూడ నట్లే పేర్కొనుచుఁ గీర్తించినది. అప్పుడు,

క॥ మ్రోగించిరి దుందుభులు న
భోగులు గురిపించి రపుడు పూవుల వానల్
యోగులు దీవించిరి సు స
భాగులు, వినుతించిరిష్ట పడి దంపతులన్.

అప్పుడు చిత్రరథుండు సఫలీకృతమనోరథుండై యుమామ హేశ్వరులం బ్రార్థించి యింద్రాదిబృందారకుల వేడికొని రత్నకేతు సకుటుంబముగా రప్పించి యయ్యుత్సవము పరిణయోత్సవముగా మార్పించి యామంటపంబు వివాహవేదికగాఁ జేసి తనకూఁతుండ్రి నేబదుగురనయ్యుపబర్హణున కిచ్చి వివాహము గావించెను. అయ్యు త్సవానంతరమున దంపతులందీవించి దేవతలెల్ల దమతమ నెలవులకు జనిరి. రత్నకేతుండును కుమారుండును కోడండ్రును వెంటరా చిత్ర రథుచే ననిపించుకొని స్వనిలయంబునకుం జనియె.

ఉపబర్హణుఁ డేబదుగురు భార్యలతో విమానమెక్కి తిరు గుచు భక్తిరసము మూర్తీభవించినట్లావిపంచిపై శ్రీహరిఁ గీర్తించుచు శృంగారరసము తనువుగైకొని నట్లాచేడియలతోఁ గ్రీడాశైలముల సుందరోద్యానవనములఁ గొలకుల కెలకులఁగాసారతీరముల నదీపులి నంబుల మనోభవకళావైదగ్ధ్యంబు తేటపడ నప్పడతులతో బ్రహ్మా నంద సదృశమగు సుఖం బనుభవించుచుండెను. అని యెఱింగించు నప్పటికిఁ గాలాతీతమైనది. తదనంతరోదంత మవ్వలిమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగె.

213 వ మజిలీ.

మాలావతి కథ

క. నారాయణ నారాయణ
శ్రీరాజితవక్ష దేవసేవితచరణాం
భోరుహ కారుణ్యాకరా
పారా క్షీరాబ్ధిశయన పాలితభువనా.

బ్రహ్మలోకములో నొకనాఁడు సంగీతసభ జరిగినది. ఆసభకు రమ్మని దేవలోకములోఁ బ్రసిద్ధివడసిన వైణికులకెల్లఁ బత్రికలువచ్చినవి. ఉపబర్హణుఁడు విమానమెక్కి యాగానసభకుఁ బోయెను. ఉపబర్హణుని గీతప్రావీణ్యము మూఁడులోకములు వ్యాపించినది. అతం డుండ మరియొక గాయకుఁడు నోరుమెదల్పఁజాలఁడు. ఆసభలోఁగూడ నతండే వీణాగానంబున శ్రీహరిం గీర్తించుచు సభ్యులచే మెప్పువడసెను. తరువాత సభ్యులకుల్లాసము గలుగఁజేయ రంభచే నంపు నాట్యము జేయించిరి. అప్పుడు,

చ. వలఁబడినట్టి జక్కవకవం బురడించి మెఱుంగుపైఁటలో
గులుకుమిటారిబోటి చను గుత్తులనట్టి నలంతిగాలిఁ బై
వలువఁదొలంగఁజూచి యుపబర్హణుఁడంగజబాణతప్తుఁడై
స్ఖలనమునొందెఁగన్గొని బకాపకనవ్విరి వేల్పులెల్లరున్.

గీ॥ రంభకన్నను గడునభి రామలైన
రామలెందరో కలుగభార్యలుగ నతఁడు
రంభకుచకుంభములఁగాంచి భ్రాంతిపడియె
పరపురుషులన్న రహిగాదె పురుషులకును.

అప్పుడు చతుర్ముఖుఁడు తదీయశృంగారలీలావిశేషంబు లరసి యాహా! పరమవిరక్తుఁడగు కుమారుని శృంగారశేఖరుఁ గావించి భ్రష్టుఁజేసినవాఁడ నేనకదా! కానిమ్ము. ఉత్తమసత్వులకు విపత్తిమూలమునగాని యాత్మీయ సామర్థ్యము వెల్లడికాదని తలఁచి యతని నుద్దేశించి యిట్లనియె.

గీ॥ బ్రహ్మసభయందు నించుక భయములేక
నిట నసభ్యప్రవర్తన లెసఁగఁజేసి
తనయమతిఁగాన గంధర్వతనువువిడిచి
శూద్రయోని జనింపుమా క్షోణియందు.

అని శపించుటయు నుపబర్హణుఁడాత్మీయ ప్రమాదవిధానంబు తెలిసికొని లజ్జావనతవదనుఁడై దోసిలివట్టి.

గీ॥ అట్లమీయాజ్ఞ శూద్రుండనగుదుఁగాక
యపుడు శ్రీమన్ముకుంద పాదారవింద
భక్తియేమరకుండఁగ వరమొసంగు
మిదియపదివేలు నాకులోకేశయనిన.

నీయభీష్టప్రకారంబె కాఁగలదని పలికి జలజగర్భుండతని వీడ్కొలిపెఁ నుపబర్హణుఁడు క్రమ్మరనింటికివచ్చి శాపప్రకారంబు భార్యల కెఱింగింపక వారితోఁగూడ విమానమెక్కి మలయపర్వతమునకరిగి విశాలరమణీయ లతావేష్టితమగు నొక శిలాఫలకంబునం గూర్చుండి భార్యలకందలి వినోదంబులఁ జూపుచున్నంతలో,

క॥ తలనొప్పివచ్చె మేనికి
బలువేకిజనించె మిగులబడలికదోపన్
గలఁగియతఁడొక్క చెలితొడ
దలగడగాఁజేసికొని వెతన్ శయనించెన్.

అక్కలికి యతని ముఖవికారంబు జూచి వెఱచుచు అక్కా! మాలావతీ! యిటురా. మన మనోహరుఁడు ఇట్లున్నవాఁడేమి! కన్నులకళదప్పినదే! రమ్మురమ్ము. అని కేకలు వేయుటయు మాలావతి వడిగా వచ్చి చూచి గుండె బాదుకొనుచు అయ్యో! ఇదియేమి పాపము! ఇప్పుడేకదా మన కేళివినోదములఁ జూపుచుండెను. ప్రాణ నాథా! ఉపబర్హణా! అని పెద్దయెలుంగునం బిలిచినది. ప్రత్యుత్తరమునడయక యతండు మృతుం డయ్యెనని తెలిసికొని యురము మోదుకొనుచు నేలంబడి మూర్ఛవోయినది. తక్కిన కాంతలందఱు చుట్టుకొని హాహాకారరవంబులతో విలపింపందొడంగిరి.

అక్కాంత కొంతసేపటికి లేచి యతనిమోముజూచుచు లేవనెత్తి యురంబున వైచికొని యవయవముల ముట్టుచు గడ్డముపట్టుకొని జీవితేశ్వరా! యొక్కసారి మాటాడుము. అమృతమును దిరస్కరించు పలుకుల మమ్మొకమాటు అలరఁజేయుము హా! విదగ్ధరసికప్రవరా! హా సుందరమూర్తీ! హా విష్ణుభక్తాగ్రేసరా! మమ్ము విడిచి యరగడియ తాళకుందువే! అయ్యో, నీవియోగ మెట్లుసైతును మాలతీలతావిలసితములగు గంధమాదనశైలతటంబుల మలయపర్వతంబున జందనప్రవాళతల్పంబుల మనోహరసరస్సికతాతలంబులఁ గోకిలలు గూయ నీవు గావించిన రహఃక్రీడలెట్లు మఱచువారము? అక్కటా! ఇంతలో మాకీవంతవచ్చునని యెఱుఁగకపోతిమే. స్త్రీలకు బతివియోగముకన్న దారుణమగు విపత్తి మఱియొకటి లేదుగదా. ఇతర దుఃఖము లెన్నియైనఁ బతింగలసికొనిన నటమటమైపోవును. అని దుఃఖించుచు నంతలో నత్తలోదరి శోకోన్మత్తయై తత్తరముతో నాకసమువంకఁ జూచి యంజలివట్టి యోదేవతలారా! ఓదిక్పతులారా! త్రిమూర్తులారా! మీరు మీభార్యలతో నెట్లు సుఖింతురో నాభర్తనాతో నట్లు సుఖింపరాదా! ఈవియోగమేమిటికి

గలగించితిరి? కరుణించి నాభర్తం బ్రతికింపుఁడు ఏమంటిరి? పల్కరేమి? ఔను సామంబున నెవ్వరు నుపకారము సేయరు. కానిండు. ఇఁక నాప్రజ్ఞ జూపించెదఁ గాచుకొనుఁడు అరే! వేల్పులారా! మీరు యజ్ఞభాగములఁ గుడిచి మత్తిల్లి యొడలెఱుంగకున్నారు. తృటిలో మీనోఁటియన్నము పడఁగొట్టెదఁ జూడుఁడు! దామోదరా? నీవు జగదీశుండవని యెఱుంగుదు నామొర విని నాపతిం బ్రతికింపక పోయితివి. ఇఁక నీగొప్ప నాకేమిటికి? పతివియోగదుఃఖావేశంబున నేను యుక్తాయుక్త వివేకశూన్యురాలనై యున్నాను. నీయధికార మూడఁ నిన్నుఁ గూడ శపింపకమానను. చతురాస్యుఁడా! నీవిది వఱకే యపూజ్యుఁడవై యున్నావు. ఇప్పుడు నేను గావించు ననర్థము తెలిసికొనుము. నీయధికార మూఁడఁజెఱికి కుండలుజేయు కుమ్మరివానిఁ జేయుదుఁ జూడుము. శంకరా! నీపేరు నేతిబీరకాయవంటిదే నైన దేమి? నాకుఁ బతిసుఖము లేకుండఁ జేయుదువా? నీవు మృత్యుంజయుఁడవై యొరులకు మృత్యువు నప్పగింతువా? నిన్ను జ్ఞానశూన్యుఁ జేయఁదలఁచుకొంటి నెఱుఁగుము, యముఁడా! నీవు ధర్మరాజని పేరుపెట్టుకొంటివి. నీధర్మ మేమూల దాచితివి! నాబతిం గడతేర్చితివే! ఆయనధర్మ లోపమేమి గావించెనో చెప్పుము. నీకడ మృత్యువు గాలుదు రున్నారఁట వారినెల్లఁ గుటుంబముతో నాశనము జేసి లోకోపకారము గావించెద. నిన్ను స్థానభ్రష్టుం గావింతు సూర్యచంద్రాదుల గతులెట్లుసాగునో చూచెదంగాక నిలువుఁడని పెద్దయెలుఁగునఁ బలుకుచు నమ్మహాపతివ్రత వారినెల్ల శపింపందలంచి యురంబునుండి పతిశవంబు మెల్లననేల బరుండబెట్టి స్నానముజేయఁ గౌశికతీరంబున కరిగినది అప్పుడు,

చ॥ గడగడలాడె లోకములు గంపమునొందెఁ గులాచలంబులున్
వడఁకె సమస్తదిక్కులును వార్ధులుఘూర్ణిలెఁ బంకిలంబులై

దడఁబడ దిగ్గజంబులు విత్రాకుపడెన్ ఫణినేతవేల్పులం
గడఁకశసింపఁ గాంత యుదకంబులచెంతకుఁ జేరునంతలో.

అప్పుడు బ్రహ్మరుద్రేంద్రాది దేవత లాయుపద్రవ మెఱిఁగి శ్రీమన్నారాయణునికడ కరిగి యిట్లు విన్నవించిరి. అందు ముందు యముండు కరకమలంబులు ముకుళించి తన ప్రభుత్వము నుద్దేశిం చుచు నిట్లనియె.

సీ॥ దురితాత్ములైనను మరణకాలమున మీ
పేరెన్నికొనినంతఁ జేరరాదు
నరకార్హులై యొప్పినను శంభుపూజ నిం
చుక చేయువారిఁ జేర్చుకొనరాదు
కాలంబుమూడినగాని పోయిపతివ్ర
తలభర్తలను దేరఁ దలఁపరాదు
బ్రహ్మవ్రాసినయట్టి బ్రదుకు చెల్లినను దా
పసకుమారులఁ జేరి పట్టరాదు
గీ॥ అరసి మాకున్న యధికార మనుసరించి
చేయుటయుఁ దప్పులగుచుండఁ జెడ్డయేదొ
మంచియేదియొ ధర్మసూక్ష్మంబుదెలియ
సంకటంబయ్యె నిఁక నెట్లు జరుగు ప్రభుత.

మహాత్మా! నే నీ యధికారము సేయజాల. తపంబునకుం బోయెద నిప్పనికి మఱియొకని నియమింపుము. అయ్యయ్యో బ్రహ్మ శాపదగ్ధుండగు నువబర్హణునిం బట్టికొనుటకు వ్యాధిపుంజంబులం బంపక కాలపురుషు సహాయమిచ్చి మృత్యుకన్యబంపి రప్పించు కొంటి. నందులకై యలిగి యతిసివత్ని మాలావతి మృత్యుకన్యా కుటుంబముతో నన్ను మతోద్వాసన జేయుటకు సంకల్పించుకొన్న దఁట. ఈమృత్యుకన్యక యన్నముతినక బెంగపెట్టకొని సకుటుంబ

ముగా నాకడకువచ్చి మొఱ్ఱపెట్టుకొనుచున్నది. మేమందఱ మవ్వలఁ బోయెదము. సెలవిండనిపలికె ననంతరము పరమేష్ఠియిట్లు స్తుతించెను.

చ॥ బళిర ! పతివ్రతా ప్రథితభాసురతేజము కాలదారుణా
నలముగతిం దహించె భువనంబులనన్నిటిఁ జూడుమెల్లవే
ల్పులకును మాకునుం భయముపుట్టగఁ జేయుచునున్నదయ్యయ్యో!
తెలిసి యుపేక్షసేయుటిది కేవరకుందగునే రమాధవా !

అని బ్రహ్మరుద్రేంద్రాది దేవతలు ప్రార్థించుటయు నారాయణుఁడు వారి కభయహస్తమిచ్చి వారినెల్ల వెంటబెట్టుకొని బ్రహ్మచారి వేషముతో నమ్మహాపతివ్రతయున్న నెలవునకుంబోయి—

సీ॥ ఉరమునన్ జీవితేశ్వరు శవంబల్లన
బూని దక్షిణ హస్తమునఁదదీయ
వీణార్క-మాలల వ్రేళులదాల్చి కాం
త ప్రీతి యోగముద్రను ధరించి
సారెకుఁ బతిముఖాబ్జము శుభేక్షణములఁ
గనుచు నద్భుత తేజమున దనర్చి
వహ్ని శుద్ధంబైన వస్త్రంబు రుచి శర
త్కౌముదీ రుచిరాంగ కాంతిఁ దెలుప

గీ॥ షోడశాబ్దవయః పరిస్ఫురిత యౌవ
నమున నొప్పుచు మణిమండనములతోడ
మోముదామర దిలకంబు ముద్దుగులుక
తనరు మాలావతిని గనుంగొనియె శౌరి.

అట్లు చూచి తలయూచుచు నెఱుఁగనివాఁడుంబోలె బ్రహ్మాది దేవతల మీరిందేల వచ్చితిరని పల్కరించుచు మాలావతి నుద్దేశించి యిట్లు పలికెను.

బ్రహ్మచారి—సాధ్వీమణీ! నీవెవ్వని కూఁతురవు? ఎవ్వని భార్యవు? నీపేరేమి?

మాలావతి—వటూత్తమా! ఆనందపూర్వకముగా విప్రరూపుఁడగు జనార్ధనునకు నమస్కరించుచున్నాను.

బ్రహ్మ—స్వస్తితేస్తు. సౌభాగ్యవతీభవ.

మాలావతి—మహాత్మా! నీమాట సత్యమగుఁగాక. విను మేను చిత్రరథుని కూతురను. ఉపబర్హణుని భార్యను నాపేరు మాలావతి యండ్రు.

బ్రహ్మ—నీవీశవంబు నిట్లురంబున వహించియుంటివేల?

మాలావతి—ఈతండు నాపతి అకస్మాత్తుగా మృతినొందెను. సతులకుఁ బతులయం దెట్టి యనురాగముండునో విద్వాంసుఁడవగు నీ వెఱుంగకపోవు.

బ్రహ్మ—ఎంతయనురాగమున్నను సతి పతిశవంబు దాల్చి యుండునా?

మాలావతి—నాభర్తశవముగాదు. ఈతనిం బ్రతికింపవలయునని వేల్పులం బ్రార్థించుచుంటి. శుభశుభ కర్మఫలంబుల దేవత లిచ్చుటకు కర్తలు. కర్మవృక్షచ్ఛేదము సేయుటకుఁ గూడ వారికధికారమున్నది. నాకు వారు పతిభిక్షపెట్టినలెస్సయే. లేకున్న వారి దారుణశాపపాత్రులం గావించెద.

బ్రహ్మ—తల్లీ! దేవతలు కర్మఫలంబిచ్చుటకుఁ గర్తలేకాని వానివెంటనే యీయఁగలరా? కాలపక్వము కావలదా? కృషికుండు విత్తనము చల్లినతోడనే ఫలించునా? సుఖదుఃఖములు పూర్వజన్మ కర్మఫలంబులని నీవేచెప్పితివిగదా. అందులకు దేవతలేమిచేయ గలరు? నిర్హేతుకముగా దేవతలశపించినఁ బ్రయోజనమేమి?

మాలావతి—వటూత్తమా ! ఎట్టివారికిని స్వకార్యమునకై ప్రయత్నించుట సహజము కార్యతత్పరులు భావాభావములఁ దెలిసికొనజాలరు. నాభర్తం బ్రతికింపకపోయినచోఁ దప్పక వేల్పులనెల్ల శపింపకమానను. నాశాప మెవ్వఁడడ్డముసేయునో చూతుఁగాక.

బ్రహ్మచారి—అమ్మా ! మాలావతీ ! నీవు మహాపతివ్రతవు. నీశాప మమోఘమని యెఱుఁగుదును. ఇంచుక నిదానించుము నాకు సర్వరోగచికిత్సలుం దెలియును. ఏడుదివసంబులక్రిందట మృతినొందిన వానిం బ్రతికింపఁగలను. నీభర్త యేరోగముచేత మృతినొందెనో చెప్పుము. మృత్యుజరావ్యాధిపుంజములు నావశములోనున్నవి. నీవు కోరినవానినెల్ల రప్పించి నీయెదుటఁ బెట్టెదను.

మాలావతి—(మోమెత్తి యతనిం జూచి) మహాత్మా ! నీవు ప్రాయంబున జిన్నవాడవైనను యోగవేత్తలకన్న బ్రౌఢముగాఁ జెప్పుచుంటివి. నీవు నాపతింబ్రతికింపఁగలవు. సంతోషమయినది. ఏరీ కాలమృత్యుకన్యాదుల రప్పింపఁగలనని చెప్పితివి. వారినొకసారి నాయెదుట బెట్టుము కొన్నిమాట లడిగెదంగాక !

బ్రహ్మచారి—వారినెల్లంజీరి రప్పించి యామె యెదుట నిలువంబెట్టె,

ఉ॥ నల్లనికాంతిగల్గి యరుణంబగు వస్త్రములంధరించి హా
సోల్లసితాస్య. మొప్పఁదియుగోరు కరంబులతోడ భీతిసం
ధిల్లగఁజేయు రూపున ననేకులు వ్యాధిసుతుల్ భజింప,గా
వల్లదెమృత్యుకన్య కనుమా ! పతికాలునిమ్రోల నిల్చెడిన్.

సీ॥ ఆఱుమోములు పదియాఱు బాహువులు ని
ర్వదినాల్గు నేత్రముల్ బాదషట్క-
మమర గ్రీష్మరుమార్తాండ తేజముగల్గి
యసిత దేహచ్ఛాయ లెసఁగ మెసఁగ

వికట దంష్ట్రాభయానకరక్త నేత్రుఁడై
　　రక్తాంగరాగవస్త్రములుదాల్చి
సర్వసంహారదక్షస్వరూపముతోడ
　　వెలయుకాలుఁడువీఁడె కలికి ! చూడు

గీ॥ మరసివరియించె మృత్యుకన్యాలలామ
వీనిమున్ను స్వయంవరవిధుల నితఁడు
జమునకుహితుండు వ్యాధిపుంజముల నెల్ల
గడుపునిండంగ మున్నుదాగన్నతండ్రి.

క॥ అలమృత్యుకన్య చెంగట
నిలిచి మహావృద్ధులయ్యు నిపుణత శిశువుల్
వలెఁ బాలుగ్రోలుదురు వ్యా
ధులువారదె జనకసూత దుర్జయులుసుమీ.

క॥ యముఁడీతఁడు ధర్మాధ
ర్మములెఱిఁగినప్రోడ చూడు మధురాధర ! రో
గములును మృత్యువు కాలుఁడు
సమముగనడిపింతు రితని శాసనమెపుడున్.

సాధ్వీ! ఆమె మృత్యుకన్యక పెద్దకూతురు జరాదేవి. ఆను వ్వారు వాతపైత్యశ్లేష్మలు కుమారులు. వారందఱు ఆసంతతివారే. వారి నేదేనియడుగఁ దలంచిన నడుగుమని పలికినవిని యక్కలికి తొలుత యము నుద్దేశించి

మాలావతి—ధర్మరాజా ! నీవు సమస్తధర్మముల నెఱింగిన వాడవుగదా ? నాభర్తనేమిటికి మృత్యువశుంజేసితి ? నీకుజాలిలేదా ?

యముఁడు—అమ్మా ! మాలావతి ! కాలము మూఁడనివాని నెవ్వరుఁజంపనేరరు. కాలపురుషునియాజ్ఞబూని యతనిభార్య మృత్యు కన్యక జంతువులసమయించుచుండు. కావున నీమాటకుమృత్యు కన్యయె బాధ్యురాలు నాకేమియుం దెలియదు.

మాలావతి—(మృత్యుకన్యకం జూచి) ఓసీ మూర్ఖురాల నీయాకారము చూచినంతనే ప్రాణములు పోవఁగలవు. నీవాఁడుదానవు కావా? భర్తృవియోగ దుఃఖమెట్టిదో నీకుఁ దెలియదా? నాభర్తనేమిటికిఁ దీసికొని పోయితివి? దారుణశాపంబున నిన్ను నాశనముజేసి లోకముల కుపకారముగావింతుఁ జూడుము.

మృత్యుకన్య—(గడగడవడంకుచు) తల్లీ! పరమేష్ఠి యిట్టి దారుణకృత్యములు సేయుటకు నన్ను సృష్టించెను. తేజస్వినివగు నీయట్టి మహాపతివ్రతయే నన్ను భస్మముసేయ సమర్థురాలగుచున్నది. నన్ను నాశనము జేయుము. భువనంబుల కుపకారమగుఁగాక. అమ్మా! నాకేమియు స్వతంత్రిములేదు. నాభర్తయగు కాలపురుషునిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి ముందుగా బిడ్డల ననిపి తరువాత జీవకోటిని వశముజేసి కొందును. ఇదిగో నాపని నీభర్తను స్వతంత్రించి నేను దీసికొని రాలేను. ఆకారణము నాభర్తనే యడుగుము.

మాలావతి—(కాలపురుషుం జూచి) ఓయీ! నీవు కర్మసాక్షివి సనాతనుడవు. నారాయణాంశము నీయందున్నది. నీకు నమస్కరించుచున్నదాన. నాభర్త నేమిటికి నీభార్య కప్పగించితివి? ఈద్రోహకృత్యము నీవే చేసితివని యందఱునీపై ద్రోసివేసిరి. తగుకారణము సెప్పకున్న నిన్ను భస్మముజేసెద నాసామర్థ్య మెఱుఁగుదువా?

కాలపురుషుఁడు—తల్లీ! నీ భర్తను దీసికొనిపోవుటకు నేనెవ్వఁడను? ఈమృత్యుకన్యక యెవ్వతె. యముఁ డెవ్వఁడు వ్యాధులేమి చేయఁగలవు? ఇందులకు మాకే స్వాతంత్ర్యమున్నచో రెండుగడియలలో బ్రహ్మాండము లన్నియుఁ గబళింపకపోవుదుమా? పరాత్పరునికి బద్ధులై సూర్యచంద్రులు పంచభూతములు సంచరించు

చున్నవియో మహామాయ యెవ్వాని స్వాధీనముగానున్నదియో ఎవని యాజ్ఞ బ్రహ్మ సృష్టించునో రుద్రుఁడు లయముజేయునో అట్టి నారాయణునియాజ్ఞ లేక యెవ్వరు నే పనియుఁ జేయఁజాలరు. నీవు నిజము దెలిసికొని మమ్ము రక్షింపుము.

మాలావతి—(వారిమాటలు విని యాబ్రహ్మచారి మొగము చూచుచున్నది.)

బ్రహ్మచారి—(నవ్వుచు) సాధ్వీ! నీవు వీరి మాటలన్నియు వింటివిగదా? వీరిలో నీభర్తను హరించినవాఁ డెవ్వఁడో చెప్పుము. వానిని శిక్షించెదంగాక. మఱియు నన్నేమి యడిగెదవో యడుగుము.

మాలావతి—స్వామీ! వారి యధికారపు మాటలు నాకు జెప్పిరి. వారితో నాకు నిమిత్తములేదు. నీవు మొదట నాభర్తం బ్రతికించెదనని శపథము జేసితివి. ఆమాట నీవే నిలుపుకొనవలయును.

బ్రహ్మచారి—వేల్పులారా! మహాపతివ్రతయగు మాలావతి తనభర్తం బ్రతికింపవలయునని కోరుచున్నది. లేఁ చో లోకముల భస్మము జేయునఁట. సతీశాప మమోఘముగదా. పరమేష్ఠీ! కర్తవ్య మేమియో చెప్పుము.

బ్రహ్మ—వటూత్తమా! నీ వెవ్వఁడవో మాకుఁ దెలియదు. వాక్పటుత్వముగలవాఁడ వగుదువు. మానిమిత్తము వాదించి యామె కోపము జల్లారఁజేసితివి.

ఈగంధర్వకుమారుండు నాశాపంబున మృతినొందెను. మఱి కొంతకాలమువఱకు నాశాపంబంటకుండఁ జేయఁగలను. కర్మరేఖా పద దాటినపిమ్మటం జూదుకొందముగాక. అనిపలుకుచుఁ దన కమండ లూదక మతనిపైఁ జల్లినంత నతఁడు గదలఁజొచ్చెను. శివుండు జ్ఞాన మిచ్చెను, వహ్ని జఠరాగ్ని, కాముఁడు కామబలము, వాయువు ప్రాణములు, సూర్యచంద్రులు దృష్టులనిచ్చిరి. వేల్పులెల్ల తమతమ

సామర్థ్యానుసారముగా జీవనోపాధి గలుగఁజేసిరి. కాని చైతన్యము గలుగలేదు. ఆత్మాధిష్ఠాత లేకపోవుటచేత బోధత్వము గలిగినదికాదు. అప్పుడు పరమేష్ఠి మాలావతితోఁ దల్లీ! నీవు శ్రీవిష్ణుంగీర్తింపుము. ఆయనశక్తి ప్రవేశించినంగాని నీభర్తకుఁ జైతన్యముగలుగదు. మాకాసామర్థ్యములేదు. మామాశక్తుల నిచ్చితిమని పలికిన విని యక్కలికి యలరుచులేచి స్నానముజేసి శుచియై యంజలిపట్టి యిట్లు స్తుతించినది.

గీ॥ ఎవఁడు లేకదేహులెల్లరు శవములై
పోదురట్టి పరమపురుషుసర్వ
హేతుమూలహేతు నీశ్వరుపభవున
నంతునాత్మఁ బ్రస్తుతింతు నెపుడు.

గీ॥ ఎల్లరును సేయు కర్మలకెల్లసాక్షి
యగుచు నిర్లిప్తుడై వానియందు నెప్పు
డెల్లకడ నిండియుండియు నితరులకు నొ
కింతయునుగానఁబడని పరేశుఁగొలుతు.

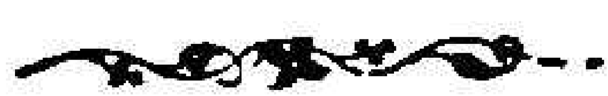
అని వినుతించుచు నా వటూత్తముని పాదంబులంబడి మహాత్మా! నీవే సర్వాధిష్ఠాతవు. రక్షింపుమని ప్రార్థించినది. అప్పుడు విష్ణుండు సర్వశక్తులతోఁగూడి నధిష్ఠానముగా నాయుపబర్హణుని దేహములోఁ బ్రవేశించెను. నిద్రితుండు మేల్కొనినట్లుపబర్హణుం డట్లులేచి చెంగటనున్న మాలావతింజూచి ప్రేయసీ! నేడు బందుకొని చాలాసేపైనది కాఁబోలు. లేపితివికావేమి? అని యడిగిన నాచేడియ యతని యడుగుల నంటి ప్రాణేశ్వరా! మీకుఁ జెప్పవలసినది చాల గలదు. స్నానముజేసి రండని ప్రార్థించినది.

అతండు లేచి కౌశికీనదిం గృతావగాహుండై ధౌతవస్త్రంబు ధరించి వీణంగైకొని శ్రీహరి నిట్లు గీర్తించెను.

పంచచామరము. హరే హరే హరే హరే సితాంబరాయ తేనమో
సురేశముఖ్య సర్వదేవ సుందరోత్తమాంగ స
త్కిరీటదీప్త పాదపీఠ దివ్యమంగళస్వరూ
ప రాజితాపరాజితారి పంచచామరస్తుతా.

అని భజియించుచు మాలావతినలనఁ దన మరణవృత్తాంతము విని యందున్న దేవతాబృందములకు వందనంబొనరించుటయు వారం దఱు నాదంపతుల నాశీర్వదించుచు బతివ్రతాప్రభావమింత యొప్పునే యని యచ్చెరువందుచు సంతోషముతో నిజ నివాసంబులకుఁ బోయిరి.

మాలావతి చెల్లెండ్రతో భర్తతో నింటికిం జని యత్తమామల కావృత్తాంత మెఱింగించి బ్రాహ్మణుల కనేక దానములు గావించినది. అనేకవ్రతములు సేసినది. మఱికొన్ని సంవత్సరము లాయుపబర్హణునితో సంతోష మనుభవించినది అని యెఱిఁగించి.

214 మజిలీ

నారదుని దాసీపుత్రి జననము

కలావతి కథ

గీ॥ వరములిచ్చిన దేవతావరులు వచ్చి
శూద్రయోని జనించుట సురుగ్రదయ్యె
బ్రహ్మశాపప్రసక్తి నారదమహర్షి
కరయ విడుచునే ప్రారబ్ధమవని జనుల.

కన్యాకుబ్జదేశంబున కథానాయకుండై భ్రమియుండను గోపాలుఁడు కళావతియను భార్యతోఁ గాపురము సేయుచుండెను. భ్రమియుఁడు హరిభక్తుఁడు. సంతతము శ్రీహరి నామస్మరణము గావించుచుండును. కలావతియుఁ గలావతీశిఖామణియనఁ ద్రిలోకమోహజనకంబగు సౌందర్యంబునం బ్రకాశించునది.

సీ॥ శారదపూర్ణిమా చంద్రబింబము డంబు
దెగడు చక్కని ముద్దు మొగముతోడ
దేహలావణ్య ప్రవాహప్లవోరుకుం
భము లనందగును రోజములతోడ
మేలిమిబంగారు మిసిమిరంగు బెడంగు
జడిపించు నునుమేనిచాయతోడ
మునులకైనను మోహ మొదవించు బలుచూపు
లను జిమ్ము తెలిసోగకనులతోడ
గీ॥ కలదు లేదను భ్రమఁగొల్పు కౌనుతోడ
రత్నభూషణరుచిర గాత్రములతోడ
దనరు నయ్యింతి బలు చక్కఁదనము కళకు
సాటివత్తురె తెరగంటి చానలైన.

నవరత్నప్రభాధగద్ధగితములగు భూషణంబుల ధరించియుప్పొంగుచుబోఁడి వేడుకతోఁ భర్తసమ్ముఖమునఁ జిత్రకంబుల వెలయింప నతండు వాని నేమియు గణింపక హరిధ్యానలోలుండై యొప్పుచుండును. ఆతని విరక్తి గ్రహించి గోపిక యోపికతోఁ బతిసేవ చేయుచుండును. మఱియును.

చ॥ కనుఁగవమూసి యాతఁడధికంబగు భక్తిరమేశునామ చిం
తన మొనరించుచుండఁ బ్రమదామణి దాపునఁ దా కనుంగొనన్
గొని తగనిచ్చుఁ బాదములకుం బ్రణమిల్లు నతండు లేచి న
త్తను మొనరింపఁ దాను ననురక్తి రమాధవుఁ గొలువ నిల్పుగాన్.

మ॥ త్రిజగన్మోహన రూపసంపదల నుద్దీపించు నయ్యింతి యం
బుజనాభాంఘ్రిసరోజయుగ్మ భజనాప్తుండై మనోనాథుఁడా
త్మజ కేళీవిముఖాత్ముఁ డయ్యెననుచుం దర్కించినద్భక్తిశో
భ జెయించున్ సువిరక్తి రాగహితుం బ్రాణేశు నెల్లప్పుడున్.

అవ్విధం బొరులకుఁ దెలియనీయక కలావతి సంతతము పతిసేవా పరాయత్తచిత్తయై వర్తించుచు నొకనాఁ డేకాంతముగాఁ గాంతు నంతికమున వసించి చిరునగవు మొగంబునకు నగయై మెఱయఁ గరకమలంబులు ముకుళించి యిట్లనియె. ప్రాణేశ్వరా! హరిపాదసేవా నిరతుఁడైన మీచరణసేవ నా కనేకజననకృతసుకృత పరిపాకంబున లభించినది. అందులకు నిత్యము డెందంబున సంతసించుచుందు. మఱియు లోకవాసనాలబ్ధంబగు నభిలాషచే మిమ్మొక్కటి కోరు చుంటి వినుడు. పుత్త్రోత్పత్తికై నాయందు వీర్యాధానంబు గావింప వలయు, కామాభిలాష నిట్లడిగితినని తలంపవలదు. మీపాదంబుల తోడు నాకయ్యభిలాష లేదు అని లజ్జావనతవదనయై యడిగిన నతండు స్గ్గును విషాదంబును మనంబున బెరఁగొన దంగాల్చి యిట్లనియె.

గీ॥ ఏ నపుంసకుండ నెఱుఁగవో నీవయో
వాంఛ లేదు నాకు వనితలందు
నిన్నుఁ జూచిచూచి నే నెవఁ జింతింతు
మగతనంబు లేమి మగువ! యెప్పుడు.

గీ॥ ఒడలునిండంగఁ దొడుగ నీసొడవులెల్ల
కడుపు నిండంగఁ గుడువ నీ కుడుపులెల్ల
కలుగనీ భాగ్యమున రమోతగాని సతికి
గలుగదించుక రతికేళి; గలుగు ప్రీతి.

అని శాస్త్రప్రవాద మున్నది. విలాసవతీ! భవదతిశయనూతన యౌవన శృంగార విలాసంబులు దిలకించియు ననమ్మర్థుండగుట, బాస

పించుచుందును. నీవును మదసమర్థత్వంబు గ్రహించి రట్టుసేయక సతీ ధర్మంబు నెరవేర్చుచుంటి విది లెస్సయగుతెరు విందులకు దేవతలు మెచ్చుదురు. అది యట్లుండె నీవిప్పుడు సంతానాపేక్షంజేసి కామాభిలాష సూచించితివి. కావున నాయుపదేశంబొందు వినుము. నీ విప్పుడిందేనింబోయి యుత్తమపురుషునివలన వీర్యాధానంబువడసి రమ్ము దానం బుత్రినిం బడయుదువుగాక. ఇది శాస్త్రదూష్యంబు గాదు. కులాభివృద్ధికై పూర్వు లాచరించిన పని పురాణముల వ్రాయఁబడి యున్నదని యుపదేశించిన విని యవ్వనితారత్నం బొక్కింతసేపు ధ్యానించి యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! నేను మీయాశయము గ్రహింపక యిట్లడిగినందులకుఁ జింతించుచుంటి. క్షమింపుఁడు మీపాదసేవకన్న నాకు సంతాన మెక్కువదికాదు. ఇఁక త్రికరణముల నామాట తలపెట్టనని పలికిన నతండనునయపూర్వకముగా నిట్లనియె. ప్రేయసీ! నీ వడుగకున్నను నీ కీ మాట చెప్పఁదలఁచికొనియే యున్నాను. ఇది తప్పుపని కాదు, మరియొక తెరవునఁ గులాభివృద్ధి బడజాలము. పొమ్ము. ఉత్తమపురుషు నరసికొమ్మని పలుకుచు బలవంతముగా నామె నిల్లు కదలించెను.

గోపికయు భర్తృ నిర్బంధమున శుభముహూర్తమున నిల్లు విడచి యొక మహారణ్యమార్గంబునఁ బడి పోవుచు,

గీ॥ వర్ణములకెల్ల గురువు విప్రవరుఁడరయ
నందు సత్కర్మనిరతుఁ డత్యధికుండంత
కన్న శ్రేష్ఠుడు సత్తపఃకరణశాలి
యట్టితాపసుఁడెందు నొప్పారునొక్కొ.

అని తలంచుచు లగ్గోపిక యోపికగోఁ బెక్కుదేశములు తిరిగి తిరిగి యొక్క వనంబునఁ దపోనిష్ఠాగరిష్ఠుండై యోగధ్యాననిరతుండై

యున్న కాశ్యపుండను బ్రాహ్మణోత్తముంగాంచి గ్రీష్మకాలమధ్యాహ్న మార్తాండతేజమువోలె దుర్నిరీక్ష్యంబగు తదీయతేజంబు గన్నులకు మిఱుమిట్లుగొలుప వెరగందుచు దూరమున నిలువంబడి నమస్కరించుచు,

గీ॥ ఇతఁడు హరిభక్తుఁడుత్తమ వ్రతపరుండు
బ్రహ్మతేజఃప్రపూర్ణ విగ్రహుఁడు విప్ర
వంశభూషణుఁ డిమ్మహాపురుని బొంది
పడసెదనుగాక సుగుణాఢ్యుఁ గొడుకు నేను.

అని తలంచి యమ్మహర్షి స్నానమునకుఁబోవు మార్గమధ్యంబున శృంగారచేష్టలు వెలయింపుచు వసియించినది. కాశ్యపుండును కొంతసేపటికిఁ దపోనిష్ఠ చాలించి స్నానంబుసేయ నా ప్రాంతమందలి జలాకరంబున కరుగుచు దారిలో దివ్యరూపంబున బ్రకాశించుచున్నయ్యంబోడిఁ గాంచి వెరగంది జవ్వనీ! నీ వెవ్వతెవు? ఎవ్వనిభార్యవు? ఇవ్విపినంబున కేమిటికి వచ్చితివి? నీయొయ్యారంబుసూడ బుంశ్చలివిగ లేఁదోఁచుచుంటివి. దాచక నీయుదంతము చెప్పుమని యడిగిన నయ్యెలప్రాయపుఁ గప్ప లేచి నమస్కరించుచు నిట్లనియె. దేవా! నేను గోపకులసంజాతను దుమిళుండను గోపశ్రేష్ఠుని భార్యను. నాపేరు కలావతి యండ్రు. నేనుభర్తయాజ్ఞ వశువ్రసం బుత్రార్థినై మీకడ కరుదెంచితి. నాయందు వీర్యాధానంబు గావించి మంచికుమారుం దయచేయుడు. సర్వభక్షకుండైన పావకునకుం బోలెఁ దేజశ్శాలులకు నేపనివలనను దోసములంటవు. నా యభీష్టంబు దీర్పుఁ డిదియే నాయాగమనకారణంబని ప్రార్థించిన విని యాబ్రాహ్మణుఁడు భ్రుకుటీకుటిలనిటలుండై కటంబు లదర పండ్లు పటపటం గొఱుకుచు నిట్లనియె.

ఓసి రంకులాడీ! నీవు నాకు శాస్త్ర ముపదేశించుచుంటివా? చాలుఁజాలు. జ్ఞానసమృద్ధుండైన బ్రాహ్మణుఁడు శూద్రస్త్రీం

గూడినచో చండాలుండగుచున్నాఁడు. దేవపితృకార్యముల నట్టివానిం జేరరాదు. వాఁడు సాలగ్రామము ముట్టికొనఁదగఁడు. వృషలీసంపర్కంబు గలిగిన విప్రుండు పితరులతోఁ గూడఁ గుంభీపాకనరకంబునఁ బీడింపఁబడు. వాఁ డిచ్చిన తర్పణంబులు పిండంబులు మూత్రపురీషతుల్యంబు లగుచుండును. శూద్రాధరపానంబును గావించిన పాఱుఁడు రౌరవంబునొందు. కావున నీ భోగంబు నే నొల్ల. నీ విలాసంబు నా కడఁ జూపకుము. మఱియొకచో నాశ్రయింపుమని పలికిన విని యక్కలికి యులికిపడి సిగ్గుపెంపున నే మాటయుఁ బలుకనేరక ముహూర్తకాల మూరకుండి వెండియు నిట్లనియె.

మహాత్మా! మత్సంపర్కంబు కల్మషప్రదమని యొల్లకున్న నే నేమిసేయుదాన నాసపడివచ్చిన మచ్చెకంటిం గూడిన దోసంబు లేదని లోకప్రవాదముగలదు. మీ కిష్టము లేకున్న పోయెదను. మత్పూర్వపుణ్య మెట్లున్నదియో యట్లు కాఁగలదు. శ్రీకృష్ణమంత్రంబు జపించుచు మీకడ వసించెద నాశుశ్రూష కంగీకరింతురే అని యడిగిన నతం డామాట వినిపించుకొనక తటాకంబున కరిగెను.

కలావతియు సమ్మౌనమే యంగీకారసూచకమని తలంచి యయ్యాశ్రమమున కల్లంతదవ్వులోఁ జలాకరము దాపున వసించి కందమూలాదులం దినుచుం గృష్ణమంత్రంబు జపించుచు నమ్మహర్షి దయ కెదురు సూచుచుండెను. కాశ్యపుఁడు కొన్నిదినము లామెవంక జూడకయే స్నానముచేసి పోవుచుండును. కొన్నిదినము లటుచూచుచు మాటాడక పోవుచుండును. మరికొన్నిదినము లామె గుణవంతురాలని తెలిసికొని స్నానమునకరుగునప్పుడు గోపీ! నీ వేమి తినుచుంటివి. కందమూలాదులవలన నాఁకలి దీఱుచున్నదా? అని పల్కరించి పోవుచుండును.

మఱియొకనాఁ డతండు కొలనికిం బోవుచు వానం దడసిన

పుష్టంబు విప్పి పిండుకొనుచున్న యాచిన్నదాని యవయవలావణ్యంబు జూచి హృదయము చలింప నంతు నిలువంబసి గోపీ! పాపము రాత్రి వానం దడిసితివి కాంబోలు. పర్ణశాలకు రాలేకపోయితివా? అని యడిగిన విని చెలంగుచు నచ్చెలువ తళ్కుచూపుల నతనిం జూచుచు స్వామీ! మీసాన్నిధ్యంబున నుండ నన్ను జడి యేమి జేయఁగలదు! ఈసారి వానవచ్చిన నట్లు వత్తును లెండని సమాధానము జెప్పినది.

శరచ్చంద్రనిభంబగు నన్నాగువ మొగంబుఁ జూచి యతండు చిత్తంబు సంకల్పభవాయత్త మగుటయు సీ! ఇదక్కడి మోహము ప్రమాదమందితినే యని బుద్ధి మరలించుకొని కాసారంబునకుఁ బోయెను. స్నానము చేయుచున్నను ఇంటికివచ్చి కన్నులు మూసి కొని జపముజేసికొనుచున్నను నాచిన్నదాని మొగము కన్నులకుఁ గట్టినట్లగపడుచుండెను. ఆ దరహాస మూ చూపు లా మాటలు దలంచుకొనుచుండ నతని చేతినుండి జపమాల జారి నేలంబడినది. అదరిపడి తన ప్రమాదము తెలిసికొని అయ్యయ్యో! ఇదియేమి కర్మము నాచిత్తం బీశ్వరాయత్తముగాక యత్తరుణిమీఁదకుఁ బోవు చున్న దేమి? సీ! స్త్రీ సాన్నిధ్యంబు తపసులకుఁ గూడదని చెప్పిన మాట తథ్యమగును. రేపు దాని నీయాశ్రమమునుండి యవ్వలకుఁ బొమ్మని చెప్పెదంగాక యని తలంచుచు నాఁ డెట్టకే మనసుం బట్టుకొని జపము గావించుకొనియెను.

మఱునాఁడు స్నానంబున కరుగుచు గోపీ యిటు రా నీ కతం బున మాజపంబున కంతరాయము గలుగుచున్నది. నీవిఁక నిందుండ రాదు. ఎందేనిం బొమ్మని పలికిన విని యక్కలికి కలికి చూపుల నతనిం జూచుచు స్వామీ! నేనేమి యపరాధము జేసితిని? మీరు రమ్మన్నను మీపర్ణశాలకు రానైతిని. రాతిరి నా చెక్కిలి యొక్క

కీటకంబు గఱచినది. ఎట్లు గంటుపడినదియో చూచితిరా ? అప్పుడు కూడ మిమ్ముఁ బిలిచితినికాను. నన్నేమిటికి బొమ్మనుచుంటిరి ? అని చెప్పిన నతండు మణిదర్పణమువలె మెఱయుచున్న యా చిన్నదాని కపోలమంటి చూచి వెనుకటి మాట యంతయు మఱచి మోహావేశముతో అయ్యో ! పాపము నీ గండంబు పండగపు కీటకము గఱచినదా. అక్కటా మిక్కుటముగా గంటు పడినదిగదా. ఇది నీ ముఖ చంద్రబింబమునకుఁ గళంకమువలెఁ గ్రొత్తయందము గలుగఁ జేయుచున్నది. అని పలుకుచు వ్రేళ్ళతోఁ దుడిచి పడఁతీ ! నీవింతటినుండి యీ పచ్చికలోఁ బండుకొనవలదు. మా పర్ణశాలకు రమ్ము. అందలి సోఫాపైఁ బండుకొనుచుండుముగాక. ఈమాటనీకు వెనుకనే చెప్పితింగాదా ! అని పలుకుచు నతండు తటాకంబున కరిగి స్నానముజేసి పర్ణశాలకుఁ బోయెను.

గోపికయు నతని పలుకులు తలంచి యాహా ! ఆమహానుభావుని శాంతివంటి హృదయము నా కతంబున విచ్ఛిన్నము కాఁజొచ్చినది గదా. మత్కపోలతల స్పర్శంబున నతని మేనఁ బులకలు జనించుట మావికారముకాక మఱియేమి ? అయ్యో ! దీనివలన నాకు నెఱియొక పాపము జుట్టబెట్టుకొనునేమో ? మృగమువంటి మహర్షి స్మరలీలలో దింపుచుంటనే ! అని తలంచుచుండ నతండు పర్ణశాలనుండి గోపీ ! గోపీ ! యిటురా ! అని పెద్ద కేక నైచెను.

ఓ ! యని పలుకుచు నక్కలికి తదంతికంబున కరిగి ప్రాంజలియై దూరముగా నిలువంబడినది. తదీయ రూపాతిశయ మాపాద మస్తకముగాఁ బరిశీలించి యంత నతని యూర్ధ్వరేతస్కత్వ మధోముఖముగా మారినది. అబలా ! ఇఁక నీవా పచ్చికలోఁ బరుండవలదు. ఇందే యుండుము. మదభ్యక్త శేషంబు భుజించుచుండుమని పలికిన సంతసించుచుఁ గళావతి క్రమముగ జనుపుచేసుకొని దేవతార్చనకై కుసు

మంబులఁ గోసికొనివచ్చి యర్పించుచుఁ దరుఁ లతాగుల్మాదుల కాల వాలములు గట్టుచుఁ బర్ణశాల వేదిక లలికి ముగ్గులు పెట్టుచు జెంత గూర్చుండి తాళవృంతమున వీచుచు నతనికి శుశ్రూషఁ జేయుచుండెను.

అతం డనురాగముతో నొకప్పుడు గోపీ! నీ వేమైన బాడ గలవా? యని యడిగిన నక్కాంత సంత[illegible]ించుచు పికస్వర వికస్వ[illegible] స్వరంబుల మాధుర్యముగాఁ బాడి యా జడద[illegible] మునం బెడఁబా[illegible] బడఁజేసినది. అమ్మహర్షి యేదియో నెపంబున గో[illegible]కం జేయుచుండును. లేనిపోని పనులు కల్పించి పల్కరించుచుండును. [illegible] కాలము గోపిక గనంబడనిచోఁ బదిసారులు బిలుచుచుండును. ఇట్లుండ [illegible] దైవికముగా నెక్కడికో పోవుచు మేనక యాశ్రమమున కరుదెంచి క[illegible]తో ముచ్చటించుచు నొకనాఁ డందు వసించినది. ఉబుసుబోక యొక లతాడోలిక నెక్కి యా దేవకాంత వింతపాటలు పాడుచు నూగుటయు గాశ్యపుండా గానమాలించి స్మారవికారముతో నందు వచ్చి చూడ గాలిచే వలువవొలఁగి తదీయ మృదూరుస్తనజఘనంబులు బయల్పడుటయు నక్కాంచన గర్భాన్వయ తిలకంబునకు దటాలున వీర్యము స్ఖలనమై నేలం బడినది

ఇవ్విధం బెఱింగి యక్కరంగటనున్న గోపిక యతిరయంబునం జని పదిలంబుగఁ దత్తేజంబు చేతులతో నెత్తి నిస్నేహముగా గ్రోలి తన్నుఁ గృతకృత్యురాలిగాఁ దలంచికొనియె. నా కాశ్యపుఁడును దన ప్రమాదము దెలిసికొని వగచుచు అయ్యో! నేనెంత మూర్ఖుఁడ నైతిని! యోగభ్రష్టుండనగుచుంటినను జ్ఞానమే లేకపోయినదే ఛీ! ఛీ! పామరుఁడువోలె నీ గోపిక మూలమున నా యూర్ధ్వరేతస్కత్వంబు పటాపంచలు చేసికొంటినే! హరిహరీ! యెంత ప్రమాదము జరిగినది! మొదట నీమదనతితో నెంతయో చెప్పి చివరకు నగాధకూపములో బడిపోతినిగదా. ఈ స్త్రీసాన్నిధ్యదోషంబు లక్కవంటి నామనసును

నిప్పువలె మెత్తనగావించినది. ఇసిరో మేదోమాంస చర్మాస్థి పుంజంబగు కాయంబుజూచి మోహపడితివే! ఆహా! ఏమి స్త్రీ మోహము. ఎట్టివారినైన మోసము జేయక మానదు. అని నిందించు కొనుచు పో, పొందు మీరిందుండరాదు. అని వారిం గసరి తెరవు వైచి తాన స్నానమున కరిగెను.

మేసకయు నేటికి బ్రతికిపోయితిని. ఇతండు శపింపక విడిచె. నిది పూర్వపుణ్యమని మురియుచు నాకమున కరిగినది. గోపికయుం త్రిభువన సామ్రాజ్యమబ్బినట్లు సంతసించుచు నమ్మునివరునకు మ్రొక్కి యొక ... మార్గంబునంబడి తనగ్రామమునకరుదెంచి భర్తకు నమస్కరించి ... చేసిన కృత్యంబంతయు బోధించుటయు నతండు పరి ...ంచి కలావతి కిట్లనియె.

క. తరుణీ! నీగర్భంబునఁ
బరమతపోనిష్ఠుఁడైన బ్రాహ్మణు తేజం
బరుదుగ పెఱయుచునున్నది
యురుతేజస్ఫూర్తిఁ బుత్రుఁడుదయించుఁజుమీ.

ఉ. ఏసతిగర్భమందు జనియుంచునో వైష్ణవసత్త్ముండ హా!
ఆసతిభర్తయుం గులజులందఱు దివ్యవిమానసంస్థులై
వాసిక జన్మరోగభయవర్జితులై తగు విష్ణులోకము
ల్లాసమునొందఁ బోవుదు రలంకృతభాసుర దివ్యగాత్రులై.

క. నీకతంబున మఱచెఁగదా
మాకులమెల్లను వెసం గుమారుంగనఁగాఁ
గోకస్తని! తఱ ధనముం
గైకొని యొక విప్రునింటికడకుం జనుమా!

నీవిఁక శూద్రాన్నంబు గుడువరాదు. బ్రాహ్మణశుశ్రూషా నిరతవై నిరంతరము నియమయుక్తినందు వసింపుము. విష్ణుభక్తాగ్రేస

దుండు కుమారుం డుదయింపఁగలఁడని యుపదేశించి నిరతిశయ తపస్సంపన్నుండైన యొకానొక భూసురునకుఁ బోషింప బహుధన యుక్తముగాఁ దనభార్య నప్పగించి తగులము వదలెఁగదాయని మురియుచు తనయాస్తి యంతయు బ్రాహ్మణులకుఁ బంచిపెట్టి విరక్తుండై బదరికారణ్యంబునకుంబోయి యందుఁ గంగాతీరంబున మాసమాత్రంబు యోగంబుపట్టి యెల్లమునులు చూచుచుండ విష్ణు సాయుజ్యము నొందెను.

క. దుర్మిళుం డింతటివాఁడని
యమివర్యులకైనఁ దెలియదహహా పలుయో
గములం బ్రాపింప నశ
క్యము వైకుంఠము లభించె నతిసులభముగన్.

కలావతియు శిలామరునింట వసించి యెవ్వరివలననో భర్తృ మరణ వృత్తాంతము విని యత్యంత దుఃఖావేశముతో విలపించుచు,

క. తనయునిఁగని వెసరమ్మని
నను నిటకుం బనిచి ప్రాణనాథ! విరక్తిన్
వనమున కేగి సుయోగము
నను దనువుం దొరఁగు టిది ఘనంబగు తెరువే!

గీ. కొడుకుగాంచి నీదు నొడ నెట్టి తగముద్దు
లాడఁజూచి వేడ్క నందఁదలఁతు
నేని లేకపోయె నెవ్వరు మత్పుత్రు
నరసి యింక ముద్దులాడువారు.

చ. సుతు గనఁగోరినాఁడు మిము సుందరవేషముతోడఁ జేరి నే
రతికభిలాష జేసిన భరంబగు సిగ్గును జింతయుం దయా
ఖితెయుఁ దగంగ నన్ను సుకేలుం బతిగా భజియింపుమంచు బ
ల్కితి రిది నామనంబులు జెలింపఁగఁ జేయుచు నుండె నయ్యయో

క. మీరే పోయిన నింకఁగు
నూరుం డేమిటికి? నాకు మడిసెదను బలా
త్కారముగా నగ్నింబడి
వారక మిము, గలిసికొందు వైకుంఠమునన్.

అని దుఃఖించుచు నిబంధనములం జేర్చి యగ్నింబడఁ బ్రయత్నింప నెఱింగి తద్రక్షకుండైన బ్రాహ్మణుఁడు వారించుచుఁ బుత్రీ! నీ గర్భంబున నుత్తముం డగు నర్భకుండున్నవాఁడు. నీవు మృతి నొందిన మహాపాతకము జుమీ! పతి వియోగదుఃఖంబు సుతలాభంబున మఱతువుగాక యూరడిల్లుమని బోధించి యయ్యుద్యమంబు మాన్పించెను.

మఱియు

క. ఆపన్నసత్వయగు నా
గోపిక యాపగిది మదిని గుందంగ నెలల్
బ్రాపించె బోడమె గొమరుఁడు
రూప కళాకాంతి భాసురుఁడు శుభవేళన్.

అప్పుడు పెక్కండ్రు పెద్దముత్తైదువు లరుదెంచి సూతికా గృహంబున మధ్యందినమార్తాండ తేజంబునఁ బ్రకాశించుచున్న యక్కుమారశేఖరుం జూచి యాశ్చర్యమందుచు వాని చక్కఁదన మభివర్ణించుచుఁ దీర్ఘములాడించి పాలం గుడిపించుచు ముద్దుపెట్టుకొని పెద్దతడవందుండి యిండ్లకుం బోయిరి.

ఆవిప్రుండును శంఖచక్రాదిరేఖాచిహ్నిత కర చరణుండగు నాడింభకుం గాంచి వానికారణ జన్మునిగాఁ దలంచి పోషింపుచుఁ గ్రమంబున జాతకర్మాదివిధుల నిర్వర్తించి యబ్బాలునకు నారదుఁ డని పేరుపెట్టెను. అని చెప్పిన విని గోపకుమారుండు మణిసిద్ధునితో గురువర్యా! ఆబ్రాహ్మణుఁ డబ్బాలుండు నారదుని యవతారమని

యెఱిఁగి యట్టి పేరు బెట్టినా వేమి? చెప్పుఁడని యడుగుటయు నవ్వుచు నయ్యతి యిట్లనియె.

వత్సా! అంతకు మున్నా దేశంబున ననావృష్టిదోషంబు గలిగి యాబాలుఁడు జనించినతోడనే వర్షము గురిసినది. దానం జేసిపండితుం డగు నాపాఱుండు వానికి నుదకము నిచ్చినవాఁడని యర్థమువచ్చునట్లుగా నారదుఁడని పేరుపెట్టెను. అంతియకాని యతండు నారదుని యవతారమని తెలిసినదా, తరువాత వినుము.

కలావతియు బుత్రలాభంబున భర్తృవియోగశోకంబు గొంత మఱచి తల్లాలనావినోదములతో నొకరీతి గాలక్షేపముసేయుచుండెను. ఆబాలుండును ననుదిన ప్రవర్ధమానుండగుచుఁ బూర్వజన్మోపాసిత విష్ణుమంత్రంబు మాటలతోనే నేర్చికొని జపించుచు విజ్ఞానయుక్తు-

సీ. ధూళిదూసరితగాత్రుఁడుగాఁగ నడివీధి
　　నాడుచు భక్తిమై హరిని బాడు
మాళిఁ బోగిడుచు గోపాలవిగ్రహముగాఁ
　　బూజించు దూళిచేఁ బూవులనుచు
బుధులు వీధిబురాణములు విష్ణుగాథలో
　　య్యనఁ బఠింపగ జేరి యాలకించు
బఠింపఁ జేయు శ్రీపతిమంత్రముల దూళి
　　వ్రాయుచుఁ దనతోడి బాలకులను
గీ. చూడ బోయినవారింటి గోడలందు
వాసుదేవుని ప్రతిమల వ్రాయుచుండు
తల్లి చంకనయుండి గాత్రములనిండ
గీట్లుగా గీయు హరిమంత్ర కీర్తనముల.

ఉ. ఏమిరవత్స! యందుఁబనియేమి యొనర్చుచుంటి వింక
వేమిరవేగ బువ్వ భుజియింతువుగాక తల్లి పిల్వ న

మ్మా! మధుసూదనున్ హరిరమాధవు నర్చనసేయుచుంటినిం
దీమెయిఁ బల్కరింపఁదగ దిప్పుడు తీరదు నాకు రా ననున్.

ఇట్లు నారదుండు బాల్యక్రీడలయందె విష్ణునారాధించుచుఁ దల్లికిని బ్రాహ్మణునకును నానందము గలుగఁ జేయుచుండెను. గోపికయు నోపికతో నావుల నారాధింపుచు నారదుం బెనుచుచు సంతోషముతోఁ గడుపుచుండెను.

అట్లు కొన్నిదివసంబు లరుగునంత నొకనాఁడా బాడబునింటికి నల్వురు మహాత్ము లతిథులుగా వచ్చి యతనిచే నర్చితులై తద్భక్తికి మెచ్చుకొని వారింటఁ జాతుర్మాస్యవ్రతంబు గావించుట కొడంబడిరి. ఆగృహస్థుఁడత్యంతభక్తితో యథాకాలమునకు ఫలమూలాదు లర్పించుచు సేవసేయుచుండెను.

మఱియు నారదుండును నామునిసత్తములు హరిభక్తులని తెలిసి సంతతము వారిదాపునఁ గూర్చుండి జపముజేసికొనుచుండ దాళవృంతమున వీచుచుఁ దిరిగివచ్చిన పాదములొత్తుచు హరికీర్తనలఁ బాడుచుఁ దద్భుక్తశేషములఁ నేవగించుకొనక కన్నులకద్దికొని భక్షించుచు దల్లితోఁగూడ నామహాత్ముల కోరినగతి నుపచారములు సేయుచుండెను.

గడియమాత్రమైనఁ దమ్ము విడువక పరిచర్య సేయుచున్న యాబాలుని భక్తికి మెచ్చుకొని వారిలో నొకఁడొకనాఁడు వానిఁజేరి యోరీ! నీవూరక నిత్యము మమ్మారాధించుచుంటివి. నీయభీష్టమేమని యడిగిన వాఁడు చేతులు జోడించి స్వామీ! నాకేకోరికయు లేదు. జన్మతారకంబైన విష్ణుమంత్ర ముపదేశింపుఁడని కోరికొనియెను. ఆమాట విని యాతపస్వి మంచివేళ వాని దాపునకురమ్మని చెవిలో శ్రీకృష్ణమంత్ర ముపదేశించెను.

నారదుండామంత్రము సర్వదా జపించుచు వారికి శుశ్రూష చేయుచుండెను. ఒకనాఁడాబాలకునితల్లి గోపిక రాత్రివేళ వీధిలో నడుచుచుండఁ ద్రాచుపాముగఱచి హాపుత్రా! అని యఱచుచు నేలం బడినది. అవ్వార్త విని నారదుండార్తనాదముతోఁ బోయి తల్లిం గాఁగి

లించుకొని అమ్మా! నీవు దుఃఖింపకుము. శ్రీహరిం దలంపుము. జన్మ
జరావ్యాధిశూన్యంబగు వైకుంఠమునకుం బోవుదువుగాక! అని కన్నుల
నీరు నించుచు నుపదేశించుచుండెను. అంతలో నాబ్రాహ్మణుఁ డరుదెంచి
జాంగలికులం బిలిపించి చికిత్స చేయించెంగాని విషము విరిగినది కాదు.

అప్పుడగ్గోపిక నారదు నొడిలో నిడికొని యా భూసురున కప్ప
గించుచుఁ దండ్రీ! నీముద్దుముచ్చటలు చూచుటకు నాకును మాతండ్రికిఁ
గూడ యోగము లేకపోయినది. ఈ పాఱుఁడే నీకుఁ దండ్రి. అమ్మ
హాస్తులే నీకు గురువులు. వీరి నాశ్రయించిన నీకు సహాయము చేయుదురు.
నేను నిన్ను విడిచిపోవుచున్నదాన. నామాటలు మఱువవలదని పలుకు
చునే ప్రాణములు వదలినది. ఆ వార్త విని యమ్మహాస్తులు వచ్చి దేహావాస
నచే దుఃఖించుచున్న నారదు నూరడించుచు తత్త్వోపదేశము గావించిరి.

పెంచిన బ్రాహ్మణుఁ డాగోపిక కపరసంస్కారములు సేయించి
యాకలావతి సుగుణంబు లుగ్గడింపుచుఁ బెద్దగా విలపించెను. నారదుం
డును దదుపదేశంబునం జేసి విరక్తుండై తగులంబు వదలెంగదా యని
తలంచుచు నమ్మహాస్తుల విడువక శుశ్రూష చేయుచుండెను.

ఆవ్రతంబు బూర్తియైనపిమ్మట నమ్మునులు బదరికారణ్యంబు
నకుఁ బ్రయాణమగుచుండ నారదుండును దానుగూడ వారితోఁ
బోయెద ననుజ్ఞయిమ్మని పెంచిన విప్రుని గోరుకొనియెను. నీవు చిన్న
వాఁడవు. మహారణ్యములు తిరుగఁజాలవు. కొన్నినాళ్ళిందుండుమని
బ్రతిమాలికొనియెను. కాని యతండంగీకరింపక యమ్మహాస్తుల వెంటఁ
బదరీ వనంబునకుం బోయెను. నారదుండు గంగాతీరంబున దాపసో
ద్దిష్టముగు విష్ణుమంత్రంబు జపించుచుఁ బెద్దకాలము తపంబు గావించి
శాపదోషంబు వాసి మేనువిడిచి క్రమ్మఱ స్వస్వరూపముతోఁ బ్రహ్మ
లోకంబునకుం బోయి తండ్రికి నమస్కరించెను. బ్రహ్మ కుమారుం
గౌఁగిలించుకొని యాదరించుచుఁ బెండ్లియాడుమని నిర్బంధించెను.

ఆవిషయమై యిరువురకు మరలసంవాదము జరిగినది. నారదుండు కాంతల గర్హించుచుఁ బెండ్లి యాడనని నిర్భయముగాఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. కానిమ్ము నీచేఁ బెండ్లియాడింపక పోవుదునా చూతువుగా అని తలకంపించుచు నప్పటికూరకొనియెను.

అని యెఱిగించి...

215 వ మజిలీ.

నారదవివాహము

దమయంతికథ

నారదమహర్షి యొకనాఁడు భాగినేయుండగు పర్వతునితోఁ గూడ భూలోక విశేషంబులం జూడ వేడుకపడి గగనమార్గంబునభరత ఖండమునకరుదెంచియందుగలతీర్థక్షేత్రారణ్యావిశేషంబులం జూచుచు దిరిగితిరిగి యొక గ్రీష్మాంతమునఁ జాతుర్మాస్యవ్రతంబుసేయఁ దలంచి సృంజయుండను నృపకుంజరుని గృహంబునకరిగి యతనిచే సన్మాని తుండై యిట్లనియె. మహారాజా! మహర్షులకు వర్షకాలమునయాత్రి లుసేయించుట దుర్ఘటమగుట నొక్కచో నీనాలుగుమాసములువసించి వ్రతంబు బూర్తిసేయవలసియున్నది. మీయింటవసించుట కనుకూల మగునే అని యడిగిన సృంజయుం డిట్లనియె.

మహాత్ములారా! మీ యట్టి తాపసోత్తముల చరణరజస్సం పర్కంబుఁ బొంది నిభవంబువసంబుగాదే. మఱియుభవనోద్యానవస్తు వాహనాదికములన్నియు మీయధీనముగావింతు, మీయిచ్చవచ్చినట్లు వాడుకొనుఁడు. అనుభవింపుఁడు. అనిపలికిన విని నారదుం డిట్లనియె మహారాజా! ఇట్లనుటకునీకేచెల్లును. మాకస్తోకములగుభోగములవస రములేదు. వ్రతనియమవిశేషంబులకుఁ దగినపరికరంబులగూర్పనేర్పు గలిగిన పరిజనులనియమింపుము. ఇంతియ చాలునని తెలిపిననమ్మనుజఁ

పతిసంతసించుచు దమయంతియను పేరుగలతనకూఁతుంజేరి యిట్లనియె.

తల్లీ! యిరువురు మునిత్తజులు మనయింట జాతుర్మాస్య వ్రతంబు సేయనున్నారు. వారిశుశ్రూషకు నిన్ననుప్పగించుచున్నాను. నీవు వారిచిత్తములెఱింగి లజ్జాభిమానంబులం బూనక యుపచారములం జేయవలయు. నీవు విద్యావతివి నీకుఁజెప్పనక్కరలేదు. మునులముక్కోపులుసుమీ! యౌవనవిలాసములం బ్రకటింపక భయభక్తి వినయవిశ్వాసములతో నారాదింపుము. నీకు శుభంబులం గూర్పఁగలరని బోధించి వారికడకుఁ బంపెను.

దమయంతియు యతులకన్న మున్న లేచి శాటీపటంబు లుతికి యారవైచుచు స్నానమునకుష్ణోదకమమరించుచు వేదులనలికి ముగ్గులు పెట్టుచు బూజాద్రవ్యంబులఁజేర్చుచు హోమోపకరణంబులగు దర్భల సమిత్తు నాయత్త పరచుచు నుచితకాలమున స్వయముగా వండి భోజనం బిడుచు నతిభక్తితో నిష్కాపట్యంబున వారినిర్వరసముగా నారాధింపుచుండెను. వారు మనసులోఁ గావలసిన వస్తువు దలచికొనినతోడనే తెలిసికొని యెదురబెట్టుచుండును. వారు జపము జేసికొనుచుండ వింజామర విసరుచుండును.

వారు వేదవ్రతపరాయణులై వేదాధ్యయనంబు గావింపుచు జాతుర్మాస్యవ్రతంబు నియమంబున జరుపుచుండిరి. అందు నారదుం డొకనాఁడు స్వరములఁ గల్పించి తనవీణపై గాయత్రమను సామంబు కర్ణరసాయనంబుగాఁ బాడఁదొడంగెను. నారదుని వీణాగానమువినిన మృగములుగూడ మేతమేయవు! ఇతరులమాట జెప్పనేల! దమయంతికి సంగీతమనినఁ జాల ప్రీతికలదు. స్వయముగా బాడును. నారదుని సంగీతమును వినినతోడనే యాశ్చర్యపడి హృదయము నీరుగాఁగ నాప్రాంతమునకు వచ్చి యాలించుచు దన్మయత్వమునొంది రాగలుబ్ధయై యనురాగ సముద్రములో మునిఁగిపోయినది. అమ్మహర్షి కొంత

సేవ పాడి వీణం గట్టిపెట్టినప్పుడు దాపునకుఁ బోయి నమస్కరించి మహాత్మా! నాకు సంగీతప్రవేశము గొంత గలిగియున్నది. గాయకులలో నాకంటె నధికులు లేరని గర్వపడుచుండుదాన. మీ సంగీతము వినుటచే నామది తన్మయత్వమునొందినది. ఇట్టిరాగములు ఇట్టికల్పనలు నేనిదివఱకు భూలోకములో వినియుండలేదు. మీది దేవగానమని తోచుచున్నది. నారదమహర్షికింగాక మహర్షులకు గానలోలత్వముండదు. మీరెవ్వరో తెలుపవలయు. నారదమహర్షివే యైనచో నేను మనుష్యకోటిలో నుత్తమురాల నగుదును. నాజన్మము సార్థకము నొందగలదని పలికిన నామహర్షి నవ్వుచు నిట్లనియె.

యువతీ! నారదుని కథ నీ వింతవఱకు వినియుంటివా యేమి? అతనియందు నీకంత ప్రీతి యేమిటికి గలుగవలయును? చెప్పుమనుటయు నక్కుటిలాలక మహాత్మా! మునులలో నారదునివంటి యుత్తముఁడున్నవాఁడా? నేను సంగీతప్రియురాలగుట నాకతండు ప్రియుండయ్యె జెప్పితినా? అని పలికిన నతండు నన్ను నారదుఁడే యనుకొనుము. నీకేరాగము ప్రియమో చెప్పుము. ఆరాగము పాడెదనని బోధించెను.

ఆమాట విని యాపాటలగంధి మోము వికసింప నాహా! నేఁడెంత సుదినము? ఎన్ని దినములనుండియో దేవర దర్శనము సేయఁగోరికొనుచుంటి. నేటికి నావ్రతము ఫలించినదని మురియుచు నతని పాదంబులకు లలాటము సోక మ్రొక్కుచు శ్రద్ధగా నర్చించినది. నాఁడు మొదలు లయ్యువిని సంతతము వీణాగానమే చేయుచుండును. ఆచిన్నది యితర వ్యాపారములు విడిచి దాపునఁ గూర్చుండి వినుచుండును. క్రమంబున నామెచిత్తము చిత్తజాయత్తమై యమ్మునియందు లగ్నమైనది. అయ్యనురాగ మనుదినము వృద్ధిఁబొందుచుండెను. లీలాతరంగితము లగు చూపుల నతనిఁజూచుచు మత్స్యమును బడిశము వలె నతని హృదయ మాకర్షించుచుండెను. మునిహృదయము

క్రమంబునఁదరళమై రాగలుబ్ధమై మోహాంబుధిలో మునుఁగఁజొచ్చినది. ఆమెను సంతతము దాపునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని పాడుచుండును.

దమయంతియు భోజన భాజనాదిక్రియలఁ బర్వతు నుపేక్షగాఁ జూచుచు నారదున కెక్కుడుగా బరిచర్య సేయుచుండెను. ఆవిపరీతము గ్రహించి పర్వతుం డొకనాఁడా నారదునితో నేకాంతముగా నిట్లనియె. మామా! ఈరాజపుత్రిక చేష్టలు మొదటనున్నట్లు లేవేమి? మన యిరువురకుఁ జేయు పరిచర్యలలోఁ జాల వ్యత్యాసము గనంబడుచున్నది. నీకు భోజనము పెట్టి దాపునఁగూర్చుండి రుచు లడుగుచు దాళవృంతమున వీచుచుఁ గొసరి కొసరి వడ్డించుచున్నది. నాకట్లు కాక విస్తరిలో నున్నదియు లేనిదియుఁ జూడక విసరి పారవేయును. నీకు భర్తవలె నుపచారములు చేయుచున్నది. నాకు దాసునకు వలెఁ జేయుచున్నది. నేత్రవక్త్ర వికారాదులు పరీక్షించితివి? నిన్ను భర్తగాఁబడయఁగోరినట్లున్నది. నీవుగూడ దత్తదను గుణక్రియల జరుపుచుంటివి. నిజము చెప్పుమని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె.

పర్వతా! నీవనినట్లు చిన్నది నన్ను భర్తగా గోరినట్లున్నది దాని చర్యలంబరీక్షించిన నాహృదయము గూడఁ దరళమగుచున్నది. సిగ్గుచే నీకుఁ జెప్పితినికాను. ఇందులకుఁ గోపింపకుమని పలికనవిని పర్వతుఁడు.

క. కటు కోపస్ఫురితాధర
పుటుఁడై నిప్పులురుల నేత్రములంద
చ్చట నిట్టిపని నొనర్చితి
విటుఁడవగుచుఁ దలపఁది వివేకమె మామా.

ఉ. ఇద్దఱిలోన భేదము వహింపఁగఁ గూడదు లోన నెప్పుడే
బుద్ధి జనించునో యపుడె పో యెఱిఁగింపదగుం పరస్పరం
బెఱిఁగియు గోప్యముంచఁదగ దేకడనంచు వచించుకోమె యా
సుద్దులు మూలఁద్రోసి యిటు శోభనమున్ భజియింతె నారదా?

క. నీయందము చందము గని
యాయిందుముఖీవతంస యాసించెఁగదా
హో యిఁక వానరవదనుఁడ
వై యటునినుఁజూచి సకియ యానందించున్.

నిన్ను మగనిగాఁ జేసికొనుతలంపుతో సన్నవమానించినయీ రాజపుత్రిక కిదియశిక్ష. నీకోతి మొగంబుఁజూచి యిటుపై నెట్లుచేయునో చూచెదంగాక! అని శపించినవిని నారదుండు ఔరా! పర్వతా! స్వల్పాపరాధమునకే నన్నిట్లు శపింతువురా! అసూయాపరతత్వముగాక దీనినీకేమివచ్చెడిని? కానిమ్ము. ఇందులకుఁ బ్రతిఫలం బనుభవింతువుగాక యీమర్త్యలోకనివాసమే నీకు శాశ్వతముగుఁగాత. ఇఁక నీకు నాకలోకాలోకన సుఖం బాకాశకుసుమంబగు, పొమ్ము. నీసహవాసంబు దోషప్రదంబని నారదుండు క్రమ్మఱశపించెను. పర్వతుండు పశ్చాత్తాపము జెందుచువిచారముతో నెందేనింబోయెను.

నారదుండు వానరముఖుండై సిగ్గుతో నాఁడు రాజపుత్రిక మొగముజూడక మార్మొగముపెట్టుకొని వాదుకప్రకారము వీణం బాడుచుండెను. దమయంతి యంతికమునఁ గూర్చుండియాకర్ణింపుచు హఠాత్తుగా నతనిమొగముజూచి మునీంద్రా! మీమొగంబునకుమసి బూసికొనిరా యేమి? అట్లు నల్లబడినదే! అని యడిగిన నతండులజ్జావనతవదనుండై యిదియొకప్రారబ్ధమని యుత్తరము చెప్పెను. అవ్వనిత తత్కారణము తెలియక పరితపించుచు నతండు తన్నుఁజూడ సిగ్గుపడుచున్నాడనియెఱింగియక్కారింత పాటింపనట్లభినయించుచు మునుపటి కంటె నెక్కువప్రీతితో నాలించి శుశ్రూషచేయుచుండెను. నారదుఁడాత్రిముతో నప్పద్మనేత్రిమొగము మొగమెత్తి చూడలేకుండెను.

సృంజయుండు పుత్రికకు వివాహప్రయత్నము చేసి కొందఱు రాజపుత్రుల చిత్రఫలకముల దెప్పించి వారిలో నిచ్చవచ్చినవాని

గోరికొనుమని దాసీముఖముగా దమయంతియొద్దకనిపెను. దమయంతి వానినేమియుఁ బరికింపక వానిం దెచ్చినదాసితో నోసీ! నామాటలుగా మాతండ్రితో నిట్లు చెప్పుము.

తండ్రీ! మనయింటఁజాతుర్మాస్యవ్రతము సేయువారిలో నొకఁడు నారదమహర్షియని తెలిసికొనుము. మహాయుతుండగు నమ్మునిని తిలకని నేను వరించితిని. ఆతండే నాకు భర్త. ఆతండెట్టివాఁడో మీరెఱిఁగియే యుందురు. నేను తదీయగానవిద్యాపరవశనైతిని వక్రహీనంబై రసాత్మకంబై క్షారరహితంబై సుఖసంపూర్ణంబై తిమింగిలవర్జితమగు నాదసముద్రములో మునిఁగిపోతిని. జనకా! నాకు మఱియొకపతి యవసరములేదు. నారదునకే వివాహము గావింపుము.

అని యుపదేశించి పంపుటయు నాదాసి యాపైకలిచెప్పిన మాటలన్నియు సృంజయున కెఱింగించినది. రాజు మిక్కిలి పరితపించుచు భార్యను రప్పించి దమయంతి యుద్యమము నెఱింగించి యిట్లనియె. అక్కటా! నీకూఁతున కిట్టి విపరీతబుద్ధి పుట్టినదేమి! ఎంతయో తెలివిగలదనుకొంటినే. ఔను స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంతక మనుమాట తథ్యమగును. వనితయు లతయు దగ్గరనున్నవారి నాశ్రయింతురను మాట యేలతప్పును? ఆభిక్షుకుండు వానరముఖుండట! నేనప్పుడు తిన్నగాఁ జూడలేను. మహర్షులుగదాయని శుశ్రూషకు నియమించితి. ఛీ. ఛీ. ఆఁడుదాని గుణము కడు నింద్యమైనది. తాను రాజపుత్రికయై భిక్షుకునెట్లు వరించినదో తెలియదు. అందుకే గాయకులకడ నాఁడువారి నంపరాదని చెప్పుదురు. తెలియక మోసపోతిని. నీవుపోయి దాని మందలించుము. కులము చెడఁగొట్టవలదని చెప్పుమని యెన్నియో బోధించి భార్యం గూఁతునొద్దకనిపెను.

రాజపత్ని పుత్రియొద్దకుఁబోయి భర్తమాటలన్నియు చెప్పి ముక్కుపై వ్రేలిడికొని అయ్యో! యిదియెక్కడికోరిక. ఆకోతి మొగమువాఁడేమి? నీవేమి? వాని వరించితినని పలుకుటకు నోరెట్లాడినది!

నలువురు నవ్వుదురనియించుకయు సిగ్గులేకపోయెనే! అయ్యయ్యో! ఇది యెక్కడివలపే? వానింబెండ్లాడి భిక్షమెత్తికొనుచు నూళ్ళవెంబడితిరుగు చుందువుకాఁబోలు. నారదుఁడైననేమి? వ్యాసుఁడైననేమి? నీవు లతాకోమలదేహవు. అతఁడు భస్మరుద్రాక్షవిగ్రహుఁడు కోఁతిమొగమువాఁడు. నీవు నవ్విన పువ్వులురాలినట్లుండును వెన్నెలగాసినట్లు మెఱయును. ఇట్టి నీవాకోఁతి మొగమువానితో నెట్లుముచ్చటింతువు? ఎల్లు విలాసములందెదవు? నిన్ను వరించి మన్మథునికన్నఁ జక్కనగు రాజపుత్రులనేకులు వార్తలనంపుచున్నారు. వారిలోఁ జక్కనివారినే వరింపుము. ఈ విపరీతబుద్ధి విడువుము. నీవుపరిహాసమునఁ గట్లంటివా! నిజముగానంటివా చెప్పుమని యెన్నియోబుద్ధులు గరపిన నవ్వుచునాపువ్వుబోడియిట్లనియె.

అమ్మా! రసవేత్తలకు రూపముతో ధనముతో బనిలేదు. అవి దుష్టులు మూర్ఖులునగువారు నాదరము గ్రహింపజాలరు. రాజ్యమేమి జేసికొనవలయు. వనములోనున్న లేళ్ళుగూడ గీతనాదమువిని ధన్యములగుచున్నవి. మృగములు గాయకునికిఁ బ్రాణము లర్పించుచున్నవి. యెఱుంగుదువా మృగములకన్న మనుష్యులే మూర్ఖులు సప్తస్వరాత్మకమైన సంగీతవిద్య శంకరుండెఱుంగు. నారదుఁడెఱుంగు. వారింబోలిన వాఁడు మూఁడులోకములో మఱియొకఁడులేడు. మూర్ఖునితోఁ జిరకాలము సహవాసముచేయుటకంటె నుత్తమునితోఁ గడియచాలును. గుణహీనుఁడగువాఁడు ధనవంతుఁడైననేమి? రూపవంతుఁడైననేమి? అట్టివాఁడు విడువఁదగినవాఁడే. భిక్షుకుండైనను గుణవంతుఁడైనచో స్వీకరింపఁ దగినవాఁడే. తల్లీ! నీకొకరహస్యము చెప్పుచున్నాను. వినుము సప్తస్వరజ్ఞుఁడు గ్రామవేత్తమూర్ఛనాభేదవిదుండు అష్టరసజ్ఞుండు దుర్లభుండని యెఱుంగుము. గంగాసరస్వతులు కైలాసము నెట్లుపొందించునో సర్వజ్ఞానవిశారదుండట్లు పొందించును స్వరజ్ఞానమెఱింగినవాఁడు మనుష్యుఁడైనను దేవసమానుఁడు దాని నెఱుంగనివాఁడు దేవుఁడైనను

మనుష్యునికన్నను హీనుఁడుసుమీ! దేవేంద్రుఁడైనను రసజ్ఞానము లేనిచోఁబశువే. ఎవ్వఁడుమూర్ఛనాతానమార్గమువిని యానందింపఁడో వాఁడుగూడ పశువే మృగములు పశువులుకావు రసజ్ఞానము లేనివాని కన్న విషధరమే శ్రేష్ఠమైనది. చెవులు లేకున్నను సంగీతమువిని యానందించును. ఛీ ఛీ చెవులున్నను గొందఱుగాన ప్రీతిలేనివారగుచున్నారు. శిశువులుఁగూడ సుస్వరయుక్తమగు గానమువిని యానందింతురు.

అక్కటా! నాతండ్రి నాదమహాత్మ్యమేమియు నెఱుంగఁడు. నారదుఁడెవ్వఁడో యెట్టివాఁడో తెలిసికొనఁజాలఁడు. అట్టి ప్రభావసంపన్నుఁడు మఱియొకఁడులేడు. ముమ్మాటికినిలేడు. అతనికి నాచేత వరింపఁబడినతరువాతఁ గోఁతి మొగమువచ్చినది. మొగమెట్లున్న నేమి? తురగముఖులు పూజ్యులుగారా! అంబా! నీవొక్కసారివచ్చి యతని సంగీతమువింటివేని నన్నిట్లనవు పెక్కేలనేను త్రికరణములచేనాతనిభర్తగావరించితిని ఇఁక నామనసు తిరుగదు. ఇది పూర్వజన్మసంబంధమనిమా తండ్రితో జెప్పి సమాధానపఱుపుము అని కచ్చితముగా నుత్తరము చెప్పుటయు రాజపత్ని యేమియుమాటాడనేరక భర్తయొద్దకుఁబోయికూఁతురు నుద్యమమంతయు నెఱింగించి యిట్లనియె, మనోహరా! పిల్ల దాని గాయకుని కడ శుశ్రూషజేయ నప్పగించుట మనదేతప్పు. అది నాద సముద్రములో మునింగి యతని వరించినది. మన మాటలేమియుఁ జెవి కెక్కుటలేదు. దానికర్మ మట్లున్నది. మనమేమి చేయఁగలము? మందలించి చెప్పుటకది చిన్నపిల్లయా! మనమందఱును పశువుల మఁట నాదజ్ఞులే యుత్తములట. దానిమాటలకు నాకు గోపము నవ్వుగూడ వచ్చినది. ఇఁక దాని మనసు తిరుగదు. పోనిండు మునుల పెండ్లి యాడిన వారెందఱు సుఖింపలేదు? సుకన్య గ్రుడ్డి శతవృద్ధుఁడగు చ్యవనుం బెండ్లియాడి మంచి స్థితికిరాలేదా? అనుమతించి వానికే పెండ్లిచేయుఁడని నేమేమో బోధించి యంగీకరింపఁ జేసినది.

సృంజయుండును మంత్రిముఖముగా నావార్తనారదున కెఱిం గించుటయు నతండును దనప్రమాదము దెలిసికొని పశ్చాత్తాపము జెందుచు నప్పని కంగీకరింపనని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. సృజయుండు సం తసించుచు నామాట కూఁతునకుం దెలియఁజేయుఁడని నియమించెను. దమయంతి యావార్త మంత్రులవలనవిని యమ్మఱునాఁడు తాను జక్కఁగా నలంకరించుకొని నారదుఁడు పాడుచుండ దాపునఁ గూర్చుం డి యాలించి వివశయై మురియుచు గానావసానంబునఁ జేతులు జోడించి యమ్మునీశ్వరున కిట్లనియె.

స్వామీ! నేను భవదీయగానసుధామృతము గ్రోలిచొక్కితిని. నాయింద్రియములన్నియు మీయధీనములైనవి. నేను మిమ్మే భర్తగా గోరియుంటి. మీ పాదశుశ్రూషజేసి కృతార్థురాల నగుదునని తలంచు చుంటి. నాదబ్రహ్మవేత్తలగు మీసేవకన్నఁ దరింపఁజేయ మఱియొక సాధనములేదు. నన్ను భార్యగా శిష్యురాలిగా దాదిగా ననుగ్రహించి స్వీకరింపవలయు లేకున్న నాకు మృతియే గతియని ప్రార్థించిన విని నారదుం డించుక తలయెత్తి యిట్లనియె.

తరుణీమణీ! నీవు రాజపుత్రికవు. నేను తాపసుండ వానర ముఖుండ నన్ను నీవు పెండ్లియాడినఁ జూచినవారు నవ్వరా? నీశుశ్రూ షవలన నామనసించుక చలించినది. ఆప్రమాదము దాటించుకొంటి. స్త్రీసంపర్క మిఁక నంగీకరింపను. తండ్రిగారి శాపమువలన నాకీ వ్యామోహము గలుగుచున్నది. అక్కటా చాతుర్మాస్యవ్రత మేడ నీశుశ్రూష యేడ? ఈవివాహ ప్రయత్న మేడ? నేనొకచో నిలువరాదు. మూఁడు లోకములు తిరుగుచుండవలయును. వ్రతము పూర్తియైనది. పోయివచ్చెద ననుజ్ఞ యిమ్ము. నీవలపు నాకాలికి సంకిలియై కదల నిచ్చినది కాదు. మోహము దెలిసికొంటి వలదు సంగమువలదని యుత్తరమిచ్చిన నమ్మచ్చెకంటి యల్లన నిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! నే నెవ్వతె ననుకొంటిరి? వెనుకటి జన్మమున మీభార్యను మాలావతిని తెలిసినదియా? మదీయపాతివ్రత్యమహాత్వంబున జాతిస్మరత్వము గలిగినది. మీరు దాసీపుత్రులై జనించినప్పుడు మీవియోగమునకు వగచుచు మీకు భార్య నయ్యెదు తలంపుతో వేల్పులవలన వరములువడసి యిందు జన్మించితిని. నీయనురాగము వేయిజన్మములకైన మఱుపువచ్చునా? వెనుకటిప్రేమదలంచి నన్నుఁ బాణిగ్రహము జేసికొనుఁడు. అనిపలికిన నారదుండుపలికెనిట్లనియె.

ఓహో హో! నీవు మాలావతివా? తెలిసినది. ఔను నేను దాసీపుత్రజన్మము విడిచి తిరుగా బ్రహ్మలోకమున కరిగితిని. నన్నుఁ జూచి మాతండ్రి క్రమ్మఱ నిర్భంధించుచు నీప్రియురాలు మాలావతి సృంజయునింట జనించినది. ఆమెలనాగ నీకుఁ దగినదగుటఁ బెండ్లి యాడుమని నియోగించెను. నేనంగీకరించితిని కాను. ఆహా! విధిఘటితంబననిది యేకాఁబోలు! ఇన్ని దేశములుండ నేనిక్కడికే రావలయునా! పూర్వజన్మవాసనావిశేషమువలననే నామది యిట్లు చలించినది. అక్కటా! తండ్రిగారి శాపమునన్నెట్లు బాధించినదో యూహుము! గంధర్వుఁడనై పెద్దకాలము గ్రామ్యధర్మనిరతుండనై కడపితిని. తద్దోషకముగా శూద్రయోనిం జనించితిని. ఇప్పటికైన విముక్తిం బొందుదమన్న నీవు వెంటాడించుచుంటి వేమిసేయుదును! సాధ్వీ! నాజోలికి రాకుము. నన్నుఁ బోనిమ్ము కరుణింపుమని బ్రతిమాలిన దమయంతి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నేను మిమ్ము వరించుట కామాభిలాషచేతగాదు. భోగవిముఖనై మీ శుశ్రూషచేయుచు ముక్తిబొందవలెనని కోరియుంటిని. మనసులు విరక్తిబొందనెందున్న నేమి? ఇందులకు, జంతిల్లవలదు. అనుమతింపుఁడని వినయముగాఁ బ్రార్థించినది. ఆతండనుమతించెను.

సృంజయుఁ డిష్టములేకున్నను నారదునకు దమయంతి నిచ్చి వివాహము గావించెను. అంతలో యదృచ్ఛముగాఁ బర్వతుఁడను

డెంచి స్వర్గభ్రష్టత్వమునకు వగచుచు నారదుంజూచి మామా! నేను తొందరపడి నిన్ను శపించితిని. నాశాపము మరలించెద, నన్ను స్వర్గము నకుఁబోవునట్లనుగ్రహింతువా? అని యడిగిన నతండంగీకరించెను. ఇం డొరుల శాపములఁ గ్రమ్మరించుకొనిరి. పర్వతుఁడు నాకంబునకుఁ బోయెను. నారదుండు వెనుకటి ముఖముతో నొప్పుచుండె నాదమ యంతి మిక్కిలి సంతసించుచుండెను.

దమయంతి నిమిత్తముగా నారదుండా సృజయునకు సువర్ణష్ఠీవి యను పుత్రుందయచేసి వానిమృత్యువువలన రక్షించి వంశహానికాకుండ ననుగ్రహించెనని యెఱింగించునప్పటికిఁ గాలాతీతమగుటయు

క. లే లెమ్ము మిగిలెఁ బయనపు
వేళకథాగతరసప్రవృత్తాస్థన్ గో
పాలా! యని యమ్ముని శా
ర్దూలుఁడు చని చేరె శిష్యుతోఁ బయి నెలవున్.

216 వ మజిలీ

నారదుని స్త్రీ జన్మము

సౌభాగ్యసుందరి కథ

క. శ్రీనారదవరవీణా
గానస్వానానురక్త కరుణావిలస
న్మానస తాపసిహృదయా
స్థానసుఖాసీన భక్తజనసంతానా.

దేవా! అవధరింపు మమ్మణిసిద్ధుఁ డానివాసదేశంబున నిత్య కృత్యంబులఁ దీర్చికొనిసపిదప రమ్యస్థలాసీనుఁడై శిష్యు నుద్దేశించి,

క. హరిమాయా మోహితుఁడై
తరుణీమణియగుచు దేవతాముని భూమిన్

శ్వరుఁ బెండ్లియాడిమిఁ బె
క్కుర్ఁ బుత్రులఁ గనినకథ తగుంజిత్రం బై.

పుత్రా! తచ్చరిత్రం బెఱింగించెద నవహితుండవై యాలింపు మొక్కనాఁడు నారదమహర్షి ప్రహర్షపులకితగాత్రుండై.

క. హరినారాయణ దామో
దర కేశవ వాసుదేవ దానవవైరీ
మురహరసురవరపూజిత
చరణ రమారమణ భక్తజనహృచ్ఛరణా.

అని విపంచిపై శ్రీహరిం గీర్తింపుచు నమ్మహాత్ముని సేవింప శ్వేతద్వీపము కరిగి తదభ్యంతర మందిరంబున.

గీ. ప్రక్కనిలఁబడి సురటిబట్టి దుగ్ధ
వారినిధిపట్టి పీవ శృంగారలీల
లమరఁ నర్మోక్తులాడు చత్యంతవిభవ
మునవసించిన హరిఁగనుంగొనియెఁదపసి.

క. అనిమిషముని దవ్వుదవ్వుల
కనుఁగొని కమలావధూటి గ్రక్కున లజ్జా
వనతముఖియగుచు లోనికిఁ
జనియెన్ జలదమున నడఁగు చంచలవోలెన్.

తన్నుఁజూచి జలధికన్య దిగ్గున సిగ్గున లోపలికిఁ బోయినదని తెలిసికొని తన కప్పని తలవంపుగాఁ దలంచి పలుతెఱంగులఁ దల పోయుచుఁ గ్రమంబున నయ్యంబుజాక్షి సమక్షమునకుంజని నమస్కరించుటయు దామోదరుం డతని నాదరించి కరుణామేదురములగు చూపులతనిపై వ్యాపింపజేయుచు నుచితాసనాసీనుం గావించి దీవించి వత్సా! నీకు సేమమా ఎందుండి వచ్చితివి! త్రివిష్టపముల నేమైన విశేషములు గలిగియున్నవియా? అని యడిగిన నారదుండు చిన్న

వోయిన మోహముతో స్వామీ! మీదయవలన నన్నిలోకములవారు సుఖులై యున్నవారు. ఎచ్చటను నేవిశేషము గనంబడదు. ఇందే శ్రోత్రపింత బోడఁగంటి వినుఁడు

క. ఏ నటుఁడఁగాను ధూర్తుఁడ
గాను భుజంగుఁ డనుగాను కామక్రోధా
ధీనుఁడఁగాను జితేంద్రియుఁ
డైన తపోధనుఁడ దావకాంఘ్రిప్రియుఁడన్.

గీ. ఇట్టినన్నుఁ జూచి యేకాంతవాసంబు
జేరె లోకమాత సిగ్గుతోడ
యతులయెడల నిట్టి యాటంకములుసూవ
నెట్లు గొలుచు వారమింకనిన్ను.

మఱియు నేనుపీణాగాన పరిశ్రమ సేయుటం బట్టి నీయిల్లాలు నన్నుఁ గాయకుంగాఁ దలంచినదేమో యది యసంభావ్యంబు గాయ త్రిసామంబు సంతతము బాడుచు నన్నుఁ గీర్తించుట వేదసమ్మతముగాని దూష్యంబు గానేరదు. సంసారమాయాబలంబు దెలిసికొని సంపదలు రోసి భవత్సేవారతుండనై యరుదెంచిన నన్నుఁ జూచి లోపలికేగుట నాకు మిక్కిలి యనుమానకరముగానున్నది. తాతా! నీవైన వలదని చెప్పితివి కావుగదా! అని సాభిమానముగాఁ బలికిన విని జనార్దనుండు నవ్వుచు నారదా! నీవింతబేలవైతివేమి! నీశాస్త్రపరిశ్రమ యంతయు వ్యర్థమైనట్లు తోచుచున్నదే. మాయాప్రభావంబు దెలియని వాఁడ వగుట నిట్లంటివి వినుము.

క. మాయాబలమరయఁగ దు
ర్జేయము బ్రహ్మాదులకు న జేయంబహహా
పాయకనది మోహాతులం
జేయు మహామునుల నైనఁ జెప్పఁగనేలా?

జితమాయులగు యతులు, సాంఖ్యులు, తాపసులు, యోగులు బ్రహ్మాది దేవతలు, విద్వాంసులు మూర్ఖులు గూడ త్రిగుణాత్మకమగు నమ్మాయను జయింపఁజాలరు. ఆ మాయ కాలస్వరూపమై యొప్పుచుండును. ఆకాల మొకప్పుడు ధర్మజ్ఞులుగూడ వికలుంగావించును. కావున సాధ్వియగుకాంత యెట్టివాఁడైనను బరపురుషుని చెంత వసింపరాదు. దానం జేసి కమల యవలఁబోయినది. ఇందులకుఁ జింతించెద వేమిటికని పలికిన విని నారదుండించుక సిగ్గుఁజెందుచు నిట్లనియె.

తాతా! మాయాబలమున ధర్మజ్ఞుండుగూడ విపరీతమతియగునని చెప్పితివి. తత్స్వరూప మెట్టిదో యేయాధారముగలదియో. ప్రత్యక్షముగాఁ జూచినంగాని నామనసు సమాధానము పడకున్నది. తద్విశేషము జూపఁగోరెదనని యడిగినవిని ముకుందుడు మందహాసముగావింపుచు వత్సా! సర్వాధారమైన యామాయ జగంబంతయు నిండియున్నది. ఇచ్ఛగలదేని తత్ప్రభావము జూపింతు నాతోరమ్మని యనిపలికి గరుత్మంతుని స్మరించుటయు నవ్విహగపతి సన్నిహితుండయ్యెను.

విష్ణుండు నారదునితోఁగూడ నావిహగవరంబు నధిష్ఠించి యుత్తరాభిముఖముగాఁ బోవుచు బహువిధఫలదళకిసలయ విలసితములగు తపోవనంబులు శరభశార్దూలాది మృగభయంకరములగు మహారణ్యములు కమలకల్హారవాసితములగు సరోవరంబులు నగాధజలపూరితంబులగు హ్రదంబులు బహుజనాకీర్ణంబులగు పురగ్రామపట్టణ విశేషంబులం జూచుచుఁ బెద్దదూరమేఁగి యరిగి కన్యాకుబ్జమను పట్టణంబున కల్లంతదవ్వులో జక్రవాక హంసకారండవాది జలవిహగ పరివృతంబు పంకజపరాగరంజితంబునగు కాసారమొకండు నేత్రపర్వంబు గావించుటయు వాసుదేవుండు గరుత్మంతునాపి నారదున కిట్లనియె.

క॥ సారసనాద సువాసిత
సారసవనముదిత పాంథజనమగు నాకా

సారవిలాసము గంటివె
నారద దుగ్ధాబ్ధిగతి మనంబలరించెన్.

గీ॥ తాపసోత్తమ! అందుదీర్ఘంబులాడి
పోవలయునంచు మది వేడ్కఁబుట్టె నాకు
నల్లదే రాజధాని గమ్యస్థలంబు
మునిఁగిపోవుద మన నతం డనుమతించె.

పుండరీకాక్షుండు పక్షిపతి నాక్షణమత స్రోతటాకతీరంబు జేరంబనిచి నారదునితోఁగూడ వాహనావతరణంబు గావించి యజ్జటివరుచిటికెనం గైకొని యక్కాసారతీర విశేషంబులఁజూపుచుఁ బోయిపోయి యొక చోటఁ దటవిటపిసాంద్రచ్ఛాయానికటంబునఁ గూర్చుండి యతనికిట్లనియె.

క॥ మునునీవు గ్రుంకుమిట వ
చ్చిన పిమ్మట స్నానమేను జేసెద దివిష
న్మునివర యందాకసరి
ద్ఘనతగనుంగొనుచునుండుఁ గద యిచ్చోటన్.

అనుటయు నట్లేమని యమ్మునిశ్రేష్ఠుండు వల్కియుఁ గృష్ణాజినంబు మెల్లగ నొకచోట నునిచి చేతులకును శిఖకును దర్భలుముడి వైచి కాళ్ళుఁ గడిగికొని సంకల్ప పూర్వకముగ రెండు మునుంగులు మునింగి మూఁడవమాటు మునుంగునంతలో,

సీ॥ తళుకుమూపులు ముద్దు గులుకు వాల్గన్నుల
జాళుకు చెక్కులొగ్గు పెద్దసేయ
రదనాంశుకము కెంపు వదలించి చిఱునవ్వు
లేతవెన్నెలకుచుల్ పూఁతబూయ
మోముదామరసఖుల్ మూఁగుచున్నవి నాగఁ
జికురముల్ నొసలిపైఁ జిందులాడ
చనుదోయి పెనుభారమునుబూన గ్రుక్కమ
ధ్యమున కూతగ నితంబము దలిర్ప

గీ॥ నూఁగుమృదుకాంతి వల్లిపైఁ బికిరాఁగ
మేనిడాల్తళుక్కుగమి మిఱుమిట్లుగొలుప
మహితసకలాంగ సౌభాగ్యమహిమఁ గ్రొత్త
నారదుండొక్క చక్కని సబలయయ్యె.

అప్పుడమ్మహర్షి కించుకయుఁ బూర్వస్మృతిలేకపోవుటంజేసి తానెవ్వరో తెలిసికొనలేక కర్తవ్య మెఱుంగక జగన్మోహనంబగు తన రూప మూరక చూచుకొనుచు విస్మయము జెందుచు జలమునుండి యొడ్డుపై కెక్కి యున్నత్తఱి మోహముతోఁ దటాకము దెసఁ జూచు చుండెను. అంతలోఁ దాళధ్వజుండను నృపాలుండొకఁడు చతురంగ బలపరివృతుండై వేటకై యవ్వనమున కరుదెంచి పిపాసాలుండై దైవవశంబున నత్తటాకంబున చెంతఁజేరి తత్తీరంబున జగన్మోహనా కారంబునం బ్రకాశించు నమ్మించుఁబోఁడింగాంచి పంచశరచంచలిత హృదయుండై యబ్బురముగాఁ జూచుచు నిట్లనియె.

సీ॥ మాలతి! నీ వెవ్వని పుత్రిక వొంటి నీ
వనమున కేమిట వచ్చినావు
అతివ! నీనామధేయాక్షరంబులను గ
ర్ణోత్సవంబుగఁ జెప్పు మొకట నాకు
గలికి! నీయాకృతిగన సురగరుడోర
గాదిఖేచరకన్య వనుచుఁ దోఁచె
నాతి! నూతనయౌవనవిభూషితాంగివై
తగు నిన్నుఁజూడ డెందము చలించె

గీ॥ నెలఁత! సౌందర్యరాశివౌ నీవు నన్ను
గనుల వీక్షింపు మధుర సౌఖ్యములభించు
సరసి దెసఁజూచుచుంటి వచ్చటఁ ద్వదీయు
లెవ్వరుండిరో వచియింపు మింతి నాకు.

క॥ తాళధ్వజుండను వాడన్
గాళీభక్తుండఁ బ్రథితకన్యాకుబ్జా
ఖ్యా లలితనగరపతినై
పాలింతున్ భూరిభూమిభాగం బెలమిన్.

ఉ. పెండిలియాడలేను తగుభీతమృగాయతనేత్ర లభ్యగా
కుండుటఁ జేసి యీసరికి నోసరసీరుహనేత్ర ! త్వద్వయో
మండితచారురూప లసమానవిలాసములా ప్రసూనకో
దండ నిశాత సాయకవితానములై నను నేచె నిక్తలిన్.

కృశోదరీ ! నీవు నన్నుఁ బెండ్లియాడితివేని త్రిభువనంబుల నన్నుఁబోలు భాగ్యవంతుఁడు లేఁడుగదా ! నాకుఁగల సకలసౌభాగ్యంబులు నీయధీనంబు గావించి నీ చెప్పినట్లు నడుచువాఁడ నన్ను గ్రహింపుమని పలికిన విని యక్కలికి కలికిచూపు లతనిపై వ్యాపింపఁ జేయుచు దత్సౌందర్యాతిశయంబున కచ్చెరువందుచు మెల్లన నిట్లనియె.

చ॥ సలలితరూప నుత్తమగుణాప ! మదీయ చరిత్ర యేమియున్
తెలియదు నాకు నీవనికి నేనెటువచ్చితినో యెఱుంగ మ
మత్కులమును దల్లిదండ్రులును గోత్రలు నెవ్వరో యేమిచేయఁగా
వలయునో శోధకున్న యుచిత భావమునం దలపోసి చూడఁగన్.

అంతయు నాకగమ్యగోచరముగా నున్నది. నిరాధారనై చిక్కితముల గుఱించియే వితర్కించుచుంటి నీవు ధర్మజ్ఞుండవు, సత్యసంధుండవని తోచుచున్నది. నాకెవ్వరు దిక్కులేరు. నేనీయధీననగుదు బాలకుండవై యేలికొనుము అనిపలుకుటయు నప్పలుకు లమృతము పలుకుల వలెఁ జెవులకుసోకి కుతుకపడుచు మదనాతురుండై యనతిదూరములో నున్న భృత్యులచే ముక్తాజాలవిభూషితంబు మృద్వాస్తరణ శోభితంబు కౌశేయాంబరవేష్టితంబునగు పల్లకిఁ దెప్పించి యప్పంకజాక్షిఁ దానిపై నెక్కించి మహావైభవముతోఁ గన్యాకుబ్జనగరంబునకుం దీసికొనిపోయి యంతఃపురమునఁ బ్రవేశపెట్టించెను. మఱియు,

గీ॥ సూరులెన్నంగ సౌభాగ్యసుందరియని
సార్థకాహ్వాయముంచె నాసరసిజాక్షి
కతఁడు శుద్ధాంతకాంత లత్యంతగౌర
వ ప్రపత్తుల నర్చింపఁ బ్రభ్వియనుచు॥

క॥ కాలాతిపాత మోర్వక
బాలామణిఁ బెండ్లియాడెఁ బతి యధికశుభ
శ్రీలగ్నమందుఁ దద్విభ
వాలోకనసక్త చిత్తులై ప్రజలొప్పన్॥

ధవళపరిభావిలసిత దీపధూపాభిరామంబై బహువిధ ప్రసూనమాలికా మోదబంధురంబై యొప్పు కేళీమందిరంబున నమ్మహారాజు దివ్య భూషణభూషితుండై సకలాలంకార భాసితవేషయగు నాయోషా రత్నమును తనవామపార్శ్వమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి పెద్దయుం బొద్దు నర్మగోష్ఠీవిశేషముల వినోదము గలుగఁజేయు నానందించుచు సహా చరపర్గంబు నిర్గమించిన తరువాత లజ్జావశంవదయై కదలఁబోయిన నదిమిపోనీయక నాయకుండు శయ్యాతలంబునఁ దలవాల్చికొనియున్న యాయన్ను మిన్నను ముట్టినఁ గందునో యనియుఁ బలుకరించిన నా యాసపడునో యనియు వెఱచుచు,

ఉ॥ హారమణుల్ విచిత్రములటంచుఁ గరంబు నురోజయుగ్మముం
జేర్చుచు నగ్గబాసతుదిఁ జేర్చిన ముత్తెము కెంపుగాఁగ నో
ష్ఠారె నిదేమియుంచధరమంటు జడన్ ఘటియించుఁ బుష్పముల్
జారెనటంచుఁ జెక్కులను జందనముందుడుచు న్నెపంబునన్॥

ఉ॥ అంటినఁ గందనీయొడ లహా సుమకోమలపూట మాటలం
గంటకపెట్ట నొప్పిదముగాదిఁక నేమి యొనర్తునో కొ ? పూ
వింటివలంతి పాయెడద భిన్నముసేసెడుఁ గాన నాకు వా
ల్గంటి ! మహోపచారకములం నినుఁగొల్చుటయే శుభంబగుక.

చ॥ అనుచువిపంచిఁగైకొని ప్రియంబున సుస్వరతానయుక్తి సూ
తనగతిఁ బాడుచుండ సతి దప్పులఁబట్టుచు నొండువీణ న
ల్లన బలికించెఁదత్స్వర విలాసములన్వొరపించు రాగముల్
జనపతి హాయిహాయి యని సంతసమందుచుఁ గౌఁగలింపఁగన్.

మఱియు నమ్మహారాజు తదీయపాండిత్యవిశేషం బెట్టిదోయని ప్రసంగించి చతుష్షష్టి కళారహస్య వేతృత్వంబు వేదవేదాంగ పరిజ్ఞాతృత్వంబు ప్రకటింపఁ దెలిసికొని యురముపైఁ జేయిడుకొని యాహా! యీమోహనాంగి వాణీవధూటి యపరావతారమని చెప్పనోపు. ఇన్ని విద్య లెఱిఁగిన కురంగాక్షు లెందైనంగలరా యని యచ్చెరువందుచుఁ గానకళానైపుణ్యంబున నయ్యంబుజాక్షింగూడి రాగసముద్రంబున మునింగి తేలియాడుచుండెను.

మఱియునాధాత్రీపతి రాజ్యతంత్రంబుల మంత్రులయధీనముగా వించి యమ్మింటిఁ బోఁడిం గూడికొని మధుమాసముల ఫలదళకుసుమ కిసలయవిలసితములగు నుద్యానవనంబుల మధుకరరవముఖరితములగు చందనవాటికల మయూరకేకారవ బంధురంబులగు క్రీడాశైలకందరంబుల హంసకారండవాది జలవిహిరనికరవిసుత మనోహరంబులగు సరోవర తీరంబుల నదీపికతాతలంబుల సముద్రతటంబుల మనోజ్ఞప్రదేశంబుల విహరింపుచుఁ గ్రీడాపరతంత్రుఁడై పెద్దకాలము తృటిగా వెళ్ళించెను.

సౌభాగ్యసుందరియుఁ దనపూర్వజన్మ వృత్తాంత మించుకయుఁ దెలిసికొనలేక లోకపరిపాటివధూటియుం బోలె విదగ్ధుండగు తాళధ్వజుని కేళివినోదములఁజిక్కి పరవశయై యొండు తెలియక రాగజలరాశి మునింగి కాలవ్యతిక్రమ మించుకయు నెఱుంగదయ్యెను.

క॥ పడతింగూడఁగ నిమిషం
బెడమైనన్ యుగముల్బోలె నెంచుం బతి దా
నొడయనిగన నరనిమిషము
తడవైన న్మేను విడువఁదలచున్ సతియున్.

క॥ మఱచెను బ్రహ్మజ్ఞానము
మఱచెను యోగప్రసక్తి మఱిఁదాను మునీ
శ్వరుఁడగుట మఱచె నృపతిని
మఱఁగి రతుల యువతి మాయమఱుఁగె ట్టిదయో!

అట్లు కొన్ని వత్సరంబులు గడచినంత నకాంతామణికి దౌహృదలక్షణంబులు పొడసూపుటయు నాభూపతి యపరిమితా నందంబుఁజెంది గర్భసంస్కారములఁ గావింపఁజేసి మహోత్సవము లతోఁ బుత్రోదయ మభిలషించుచున్నంత,

క॥ అభినవమదనుండో యన
శుభలక్షణ లక్షితుండు శూరాంకుండై
ప్రభవించె సుతుఁడు సుదతికి
శుభలగ్నమునందు భూభుజుఁడు గనిమురియన్.

ఆరాజు పాఱులకపారముగా షోడశమహాదానములు గావించి జాతకర్మానంతరము విప్రప్రేరితుఁడై పుత్రునకు వీరవర్మయనునామ కరణముజేసెను. మఱియు నాశిశువుంబెనుప దాసీసహస్రములు గలిగి యున్నను దదర్పితముసేయక తామే సుతపోషణలాలసులై దదీయ గమన హాసవచనరచన క్రీడావినోదములు మోదం బొనరింపుచుండ రెండుసంవత్సరములు తృటిగా వెళ్ళించిరి.

ద్వితీయవత్సరాంతమునఁ గమ్మరనయ్యువతి గర్భవతియై పద వమాసంబునఁ బుత్రరత్నమునే కనినది. సర్వలక్షణ లక్షితుండగు నాబాలునకు భూపాలుండు సుధన్వుండని పేరుపెట్టెను. తిరుగామూఁడేం డ్లకు నారాచపట్టి మఱియొక ముద్దులపట్టిం గాంచినది. వానికి రాగవర్థ నుఁడని పేరుపెట్టెను ఈరీతి నా నారీరత్నము మూఁడేండ్లకొక పుత్రుని వరుస క్రమంబున నిరువదిమంది పుత్రులం గనినది. వారందఱునసమాన రూపరేఖావిలాసంబుల నొప్పియు సమానరూపరేఖా విలాసములతో నొప్పారఁ జూచువారలకు కన్నులపండువుగాఁ దోచుచుండిరి.

సీ॥ పాలీయ వేయంచుఁ బైలాగు నొకండు
బువ్వబెట్టుమటంచుఁ బొడుచునొకఁడుఁ
డంగీలు గూర్చవే యని లాగునొకఁడు
జుట్టుదువ్వు మటంచుఁ బట్టునొకడు
తొడపులిమ్మనుచుఁ బైబడునొకఁడతనయుండు
చదువుజెప్పుమటంచుఁ బనుచునొకఁడు
తలయంటుమంచుఁ జిందులుద్రొక్కు నొకఁడు
వంటకాలెమ్మని గెంటునొకఁ

గీ॥ దూర్మినందఱకన్నియు నొసఁగి విసుగుఁ
జెంద కఱనవ్వుతో నరవిందగంధి
చేఁత నేయక కటువుభాషింపకెపుడు
బిడ్డలందరఁ గడుఁబ్రీతిఁ బెనుచుచుండె.

సీ॥ ఒకనికి జాతకర్మోత్సవం బొకఁడసం
దనున కన్నప్రాసన ప్రశస్తి
రణసిద్ధి వస్త్రధారణ భద్రమొకఁ డప
ట్టికి నిభారోహణాత్మక శుభంబు
అక్షరాభ్యాసకార్యాంభ మొకని క
శ్వారోహణోరు కల్యాణ మొకఁడు
సుతునకు స్నాతకవ్రత మొకఁడనికి నుప
నయనక్రియ మఱొకఁడనందనునకు

గీ॥ నెప్పుడును జేయుచుంద్రు వారింటశుభము
లెడ తెగక నిత్యకల్యాణమొనగఁ బచ్చ
తోరణముగాఁగ మఱిమేనమామనకు నొ
చూడ వారి కుటుంబమే చూడనలయు.

అని యెఱింగించువఱకు వేళయతిక్రమించుటయు నయ్యవారు తదనంత రోదంతంబు పైమజిలీయం దిట్లు సెప్పందొడంగెను.

---

217 వ మజిలీ.

వీరవర్మ కథ.

తాళధ్వజుండు కుమారుల కందఱకు వేరు వేరు విద్యామందిరములు వ్యాయామశాలలు కట్టించి తగిన యుపాధ్యాయుల నియమించి విద్యలు గఱపించుచుండెను. అందు వీరవర్మయు సుధన్వుండును పదియారేడుల ప్రాయము వచ్చునప్పటికి ధనుర్వేదమంతయు సాంగముగా నభ్యసించిరి. ఇతర విద్యలయందుఁ గూడ నిరుపమానమైన బ్రజ్ఞ సంపాదించిరి.

ఒకనాఁడు వీరవర్మ తమ్మునితోఁగూడ దండ్రియొద్దకుఁబోయి నమస్కరించి ఆర్యా! మేమిప్పుడు ధనుర్వేదమంతయు జదివితిమి. తత్ఫలం బరయ దిగ్విజయయాత్రసేయ నభిలాషగలుగుచున్నది. అందుల కనుజ్ఞ యిండని కోరిన విని యతండు మీతల్లి నడుగుడని కనుసన్న జేసెను. వారు ప్రాంతమందేయున్న యామెకు నమస్కరించుచుఁ దమ యభిప్రాయ మెఱింగించుటయుఁ గటకటంబడి యానాతీమణి యిట్లనియె.

బిడ్డలారా! మీరు విద్యామందిరమునుండి యింటికివచ్చుటకు గడియ యెడమైన నెడదఁ దల్లడిల్ల యుగముపైనట్లు తోచును. మీరు విదేశయాత్రకరిగిన బ్రతుకగలనా! దిగ్విజయమన మాటలతోనున్నదా? మహాశూరులతోఁ బోరు సంఘటిల్లును. వాడిశరంబులేసి మీ మృదుగాత్రంబులు నాతిపఱతురు. శత్రువులకు జాలియుండునా జయాపజయంబులు దైవాయత్తములు. మీరు ధనుర్వేదము జదివితిరి. కాని తత్పరిసమ మెట్టిదో యెఱుంగరు. యువరాజు పట్టభద్రుఁడై

యింటికడ సుఖింపక కయ్యమున కేలకాలుద్రువ్వవలయును బాబులారా! యుద్ధమునకుఁ బోవలదు సుఖంబుండుఁడని గడ్డముపట్టుకొని బ్రతిమాలి కొనినది.

అప్పుడు వీరవర్మ నవ్వుచుఁ దల్లీ! నీవు క్షత్రియ పుత్రికవు కావా యేమి? మునికన్యకవలెఁ బిరికిమాట లాడుచుంటివే? వీరమాత లిట్లనవచ్చునా? రాజపుత్రులకు సంగ్రామము సేయక పెట్లువచ్చును? ఆఱు మాసములు దేశములు తిరిగి క్రమ్మఱ రాఁగలము. పోవుట కాటంకముసెప్పక యనుజ్ఞయిమ్మని ప్రార్థించెను. ఆమాట కేమియు సమాధానము జెప్పనేరక విజయమందుదువు పొండు, అని దీవించి వారి యాత్రకనుమతించినది.

ఆ రాజకుమారులిరువురు దివ్యాలంకారభూషితులై ధనురాది సాధనంబులఁ ధరించి చతురంగబలంబులు వెంటనంటిరా శుభముహూర్తంబున నిల్లువెడలి ప్రాఙ్ముఖముగాఁ బోయిపోయి యంగ వంగ కళింగాది దేశంబులం జొరఁబడి,

క. శరణాగతులగు నృపతులఁ
గరుణింపుచు నెదురుకొనిన క్ష్మాపతులన్ సం
గరమున నోడించి కడుం
బరిభవ మొనరించి విడుచుఁ బన్నులఁగొనుచున్.

ఇట్లా రాజకుమారద్వయంబు కుమారద్వయంబు భాతి విర్వక్రపరాక్రమంబున బహుదేశము లాక్రమించి భూచక్రాధిపతులనెల్ల శాదాక్రాంతులఁ గావించుకొని తమ కీర్తిసస్యంబుల నెల్లకడలం జల్లి యల్లుకొనఁజేసి తల్లిచెప్పినగడవుదాటకుండ నింటికిబోవదలంచి క్రమ్మఱి వచ్చుచు నొకనాఁడొక మహారణ్యమధ్యంబున మధ్యందిన దినకరణకిరణజాలంబుల వేడిమికోడి యలసినబలంబుల పరితాపంబపనయింప విశ్రమింపజేసి మఱియుఁ బయనంబగుచుండు నంతలో.

సీ. తిరిగించి నైచినదే భ్రమించి కాల్బలముం మం
జుల ఫలప్రసవప్రసూనతతులఁ
ద్రొక్కి నైచినవవే తురగముల్ ఖురపుటీ
కోటీహతులఁ బుష్పవాటికలను
విరచి నైచినవవే వేదండములు కరాం
తము లెత్తి ఛాయాప్రధానతరుల
జెఱచి నైచినవవేపఱచి తేజునేమి
ధారాగతులను గేదారములను

గీ. మీరలెవ్వారలధిక కాంతారమధ్య
గతతపోవనభంగంబుఁ గలుగఁజేయ
వచ్చితి రెఱుంగరో మునీశ్వరులమహిమఁ
గన్నులెత్తానబనుమంబు గాకయుండ్రె.

అని యుచ్చస్వరంబునఁ బలుకుచు నచ్చటికొక తాపసకుమారుండరు దెంచుటయు వానింగాంచి వీరవర్మ నమస్కారముగావించి స్వామీ! మీరెవ్వనిశిష్యులు? ఇది తపోవనంబని దెలియక నిందుసేనలతో విడిసితిమి. క్షమింపుఁడు సేమరుగుచున్నారమనిన నామునిశిష్యుఁడు మీరిప్పుడు పోవలదు. మాగురువుగారనతిదూరములోనున్నారు. ఆమహాత్ముని కడకువచ్చి తప్పుజెప్పుకొని సెలవడిగిపొండు. లేకున్న మీకు ముప్పురాగలదని పలికిన విని యనుమోదించి వీరవర్మ వినీతవేషముతో నాశిష్యునివెంట నాయుత్యాశ్రమమున కరిగెను. రుద్రాక్షమాలికా విరాజితపక్షుండు భసితావలేపితసకలాంగుఁడు జటామకుట విరాజితుండునగు నాయోగింగాంచి వెరగందుచు వీరవర్మ తత్పాదములమ్రోల సాష్టాంగమెఱఁగి మహాత్మా! నేను తాళధ్వజుండను క్షత్రియునిపుత్రుఁడ నాపేరు వీరవర్మ యండ్రు. సుధన్వుఁడను తమ్మునితోఁగూడ దిగ్విజయముజేసి యింటికరుగుచున్నవాఁడను. తెలియక నేఁడు మీవనంబున

వసించితిమి. మాబలమువలన మీయాశ్రమమునకుఁ జెరుపుగలిగిన దని మీ శిష్యుఁడు సెప్పుచున్నాఁడు. మాతప్పు మన్నించి మాయెడఁ బ్రసన్నులై పోవుట కనుజ్ఞయిండని ప్రార్థించుటయు గన్నులెత్తిచూచి యా తపోధనసత్తముండు హస్తసంజ్ఞచేఁ గూర్చుండుమని నియమించి మఱికొంతసేపునకు జపముసాలించి యక్షమాలిక చెవికిఁ దగిలించి యిట్లనియె.

ఓహో! నీవు తాళధ్వజుని కుమారుండవా? సంతోషము మీయుదంతమెఱుఁగక మా శిష్యుఁడుమిమ్మదలించెను. పోనిండు అది యొక శుభమేఁ ఇందు మాయతిథిపూజ నంగీకరించి రేపు పోవుదురు గాక. అదియేమదీయతపోవనశైలము అందలి విశేషముల పూర్వములు తద్గుహాంతరమునసనిలిచి చూచిన దిక్పతులనగరములుగఁ గంబడును. మఱి యు ననేకవినోదములున్నవి. నేఁడువానిం జూడవచ్చును. నిలుఁవుఁడని పలికిన మనమున నిష్టములేకున్నను నతని కేమికోపము వచ్చునోయని యమ్మాటల కంగీకరించి నేఁటికిబయనంబు సాగింపవలదు. ఆశ్రమ భంగంబుగాకుండ నందే యుండవలయు. జాగ్రతయని తెమ్మునికి వార్త నంపి మీవర్మ తనకాశైల విశేషంబుఁ జూపింపుడని ప్రార్థించుటయు నమ్ముని యందొక శిష్యుఁజేరి యోరీ! యీతండు సామాన్య మాన వుండు కాఁడుసుమీ! మహాపురుషుఁడు జాగ్రత్తగాఁ దీసికొనిపోయి గుహా విశేషంబులజూపింపుము మర్యాదదాటకుండ బ్రాణముల రక్షించుకొని రమ్ము పొమ్మని యెఱింగించి శిష్యుని వానివెంట నంపెను. అయ్యతి శిష్యుండారాజకుమారుని వెంటనిడుకొని యందున్న సోపానమార్గంబున నప్పర్వతమెక్కించి యశేషతరులతా విశేషంబులం జూపుచు నానావిధ ప్రసూనవాసనలు నాసాపర్వంబుగావింపఁ దత్తత్ప్రదేశములుత్రిప్పి త్రిప్పి క్రమంబున శిఖరారోహణంబు గావింపఁజేసెను.

అందొక గుహాముఖంబు గోపురమువలె భూరికవాట

గుప్తంబై విచిత్రముగాఁ గనంబడుటయు రాజకుమారుం డాముని శిష్యునితో నార్యా! ఇదియేమి? సౌధద్వారంబా గుహాముఖంబా? దీనిలో నెవ్వరైననుండిరా? అని యడిగిన నాశిష్యుండు రాజపుత్రా! ఇదియేకాదా మాగురుఁ డెఱింగించిన కందరము దీనిలోపలికి బోయి చూచిన దిక్పాలుర నగరంబులు కనంబడునని జెప్పెను.

వానింజూడ వేగిరపడుచు నానృపకుమారుండు పదపద తలుపులుతీయుము దారిజూపుమని తొందరపెట్టిన వాఁడు. రాజపుత్రా! ఈ తలుపులు బలశాలులు గాని తీయలేరు. నావలనఁగానేరదు. నీవు రమ్ము త్రోయుమని యుపాయము చెప్పిన నతండొక్క త్రోపుతో కవాటముల తెరచివైచెను. తదనంతరంబు మిక్కిలి విశాలముగా నున్నది. కుడ్యభాగములు విచిత్ర చిత్ర ప్రతిమలచే నింపింపబడి యున్నవి. తద్విశేషములరయుచు రాజకుమారుఁడు మెల్లగా లోనికి నడచుచుండెను. వెనుక శిష్యుండు పోవుచుండెను.

కొంత దూరమరగి యతండార్యా! దిక్పతుల నగరంబులు గనంబడలేదేమిఁ బొమ్మలే దిక్పతులా వేగ వానిం జూపింపుమని యడిగిన వాడిట్లనియె.

రాజపుత్రా! దాపునకు వచ్చితిమి అదిగో యాబల్లమీఁద నిలఁబడిచూచిన నా విశేషములు గనంబడును దానినెక్కి చూడుమని పలికిన నిజమనుకొని యా రాజపుత్రుఁడు తటాలున నాబల్లపై కెక్కెను. అప్పుడు గుబేలుమని మీటసడలి యాబల్లయొక గర్తములోని కొరిగినది. అతండా గర్తములోఁబడి క్రిందికి జాఱదొడఁగెను. ఆ సొరంగము గుండ్రముగా నునుపుగానుండి పట్టుకొనుట కేమియు నాధారములేక యంధకార బంధురంబై యొప్పుచున్నది. అతం డందుబడి యూరక క్రిందికి జాఱుచుండెను. నిమ్నాభిముఖముగా జాఱుచుండుట నతని మేనికిఁ జాలనొప్పిగాఁ దోచుచుండెను.

అప్పు డతండాత్మగతంబున నౌరా! ఆకపటాత్ముఁడు నన్నింత మోసముజేసెను? సన్నిట్టియగాధగర్తములోఁ బడద్రోయ వానికేమి ఫలము వచ్చెను. ఒకవేళఁ బోవం బోవ దిక్పతుల నగరములు గనం బడునా? నీ నాడేటియూహ. ఈ జాఱుటవలన నాకాయాస మధిక మగుచున్నది. ఇఁకగడియలోఁ బ్రాణములు బోఁగలవు. అక్కటా మా తల్లిమాట వినకపోవుటచే నీ ముప్పు వాటిల్లినది. మా యునికిఁ దెలియ కెంత చింతించునో? మాతమ్ముఁడుఁగూడ నన్ను వెదకుచువచ్చి వీని మాయకు జిక్కునేమో! అని యనేక విధంబులఁ దలంచు చుండ గొంతసేపటికి వానికి స్మృతి దప్పినది.

గోపా! వినుమతండొక దివసంబెల్ల జాఱిజాఱి తుదనొక విశాల శిలాఫలకంబునందలి యిసుక పఱుపుపయిం బడియెను. ఆదేహమ్ముపడి నక్షోడనే యందుఁగాపున్న రక్కసుఁడొక్కఁడొక బడియతో వానితల మీఁద వ్రేయఁబోయిన ఆ వలదు వలదు నిలునిలుమని యాపక్కనే కూర్చున్న లంబోదరియను రాత్రించరి వారించినది. ఆమాటవిని యా దానవుఁడు దేవీ! అట్లంటివేమి? ఈ కళేబరములో నింకను బ్రాణము లున్నవి. ప్రాత్రిగాజంపి రాజుగారి వంటశాలకుఁ దీసికొని పోవలదా? అని యడిగిన నాదానవి కుంభా! ఇటురా, చెవిలోమాట. నీవు నరాం తకు నెఱుంగుదువా? వాఁడు నాకుఁ జుట్టమగును. వాని యిల్లాలు చూలాలై యున్నది. సద్యోహత నర శవమాంసము దిన వేడుకపడు చున్నదఁట. అందులకై వాఁడు నన్నాశ్రయించు చున్నాఁడు. ఎల్లుండి యామెకు సీమంతోత్సవము గావింతురఁట. అప్పటికెట్లైన నట్టి మాం సముసంపాదించి పంపుమని బ్రతిమాలికొనెను. ఇప్పుడు వీనింజంపినచో నెల్లుండికాకళేబరము కుళ్ళిపోవును, వీఁడుసగముచచ్చియున్నాఁడు. ఎల్లుం డికి బూర్తిగాబ్రాణములుబోవును. పోకున్నను వాండ్రేకడతేర్తురు. నీవీ కళేబరము నీచట్టులో రక్షించుకొని మూతబెట్టి వారింటికిఁ దీసికొని

పోయి యప్పగించిరమ్మి. నాకు మాటదక్కగలదు. వారిల్లాతోటలో నున్నదని యుపదేశించిన నించుక సంశయించుచు వాఁడిట్లనియె.

దేవి! వంటవాండ్రు దీనికొఱకు వేచియుండి తీసికొనిపోకున్న రాజుగారి కెరింగింపరా? నేఁడు పడినకళేబరమేమైనదని యడిగిన నేమి చెప్పవలయును? ఏలికవలన మాటరాదా? అని యడిగిన నారక్కసి సరిసరి. ఇనియూ నీశంక మనమిద్దరము గలసిన నీరహస్య మెవ్వరికిఁ దెలియును? నేఁడే కళేబరము శిలాయంత్రమునఁ బడలేదని చెప్పెదము వరుసతప్పక నిత్యము పడుచున్నదా యేమి? అనుటయు వాఁడుదాని కనుచరుఁడగుట నప్పని కంగీకరించి తత్కళేబరము జిదియఁ గొట్టక మెల్లగా నొక తట్టలోనికెక్కించి మూతవైచి నెత్తిపై బెట్టికొని యా తోట దెసగాఁ బోవుచుండెను.

లంబోదరిచేతిక్రింది భృత్యుఁడ నాపేరు కుంభుండందురు. నేనాలంబో దరిపంపునం బోవుచుంటినని గద్గదస్వరముతోఁ బలికిన నక్కలికి గంపలోనిదేమో చూసి పొమ్మనుటయు వాఁడాగంపను మెల్లగా నేలకుదింపి పైమూత దీసి నంత.

సీ. ఆజాను దీర్ఘ బాహాదండ యుగళంబు
సురుచికరంబు సుందరగళంబు
తొగలఱేని బెడంగు దెగడు నెమ్మొగమును
ద్యుతిఁ గల్వ రేకులఁదొరయు కనులు
పిడికెడునడుము నొ త్తైను వళిత్రితయంబు
రమ్య వక్షాంకితోరస్థలంబు
మేలిమిబంగారు

యంత్రశిలాఫలక మననేమి? అదియెక్కడనున్నది? దానిలో వీఁడెట్లు పడెను? దానివృత్తాంత మెఱుంగుదువాయని యడిగిన సఖురాలిట్లనియె.

ముదితా! అది యొక బోనువంటి యంత్రము, భూలోకములోఁ జిత్రకూటమను నగముగలదఁట. అలంబసుండను రాక్షసుండు ముని వేషధారియై యాగిరినాశ్రయించుకొని యుండును. ఆకొండ శిఖరమున సుందరంబగుకందర మొకటిగలదు. ఆగుహాలోనుండి మనలోకమువఱకు సొరంగము త్రవ్వించిరి. అలంబసుం డెఱుఁగని మనుష్యుల నాగిరిశిఖర మెక్కించి గుహావిశేషంబులంజూపు నెపంబున శిష్యునిచే నాగర్తంబునఁ బడనేయించును. అందుఁబడినవారు సగము ప్రాణములతో నీలోకము జేరుదురు. ఆ దేహము శకలములుగాకుండ మాతంగ్రియందొక శిలా ఫలక మమరించి దానిపై నిసుకపఱుపు వైపించి యందుఁబడిన వెంటనే బడియతోఁ జంపించి యామాంసము తెప్పించుకొని తినుచుండును. ఆ యంత్రము మయునిచే నమరింపబడినది. అందు నట్లు పూసనైచినను జారి వచ్చి యీయిసుగపఱుపు పయిఁబడును. అని యీకథ నాకొకప్పుడు మాతల్లి చెప్పినది. పాపమీపురుషుఁ డాయలంబసుని మోసమెఱుంగక యాసొరంగములోఁబడి వీనిచేఁ జిక్కెను. వీనియాకారముజూడ గొప్ప వంశము వాఁడుంబలెఁ గనంబడుచున్నాఁడు. వీని దేహమును నరాంత కుని భార్యకు గబళమగునట్లు విధి విధించెనుగాబోలు! నెట్లుతప్పునని పలికిన విని రాజపుత్రిక యిట్లనియె.

అట్లుకాదు! దైవసంకల్పము వేఱొకరీతినుండబట్టియే మనకంటఁ బడియెను. వినుము వీని మనయింటికిఁ దీసికొనిపోయి బ్రతికింతము. వీని వృత్తాంతమువిని కర్తవ్యమాలోచింతము వీనిసౌందర్యము నాడెందము లాగుచున్నది వీఁడుబ్రతికిన నా పురాకృతము ఫలించినదనుకొనుము. అని యేమేమో పలికి దాని నొప్పించినది.

పిమ్మటఁ బరిచారిక కుంభునితో నోరీ! రాజుగారు దినవలసిన

నరమాంసము నీవు దెలియకుండ నితరులకీయఁ దీసికొనిపోవుచుంటి విది యెట్టి యపరాధమనుకొంటివి? పో, పొమ్ము. రాజపుత్రిక మంచిది గనుక నీయాపదదాటినది. దీనిమేము దీసికొనిపోయెదమని చెప్పి వానిం బొమ్మని మెల్లగా నతనిశరీరము నొవ్వకుండ నెత్తి తమబండిలోఁ బండు కొనఁబెట్టి తమపుట్టము చెఱంగుగప్పి యప్పుడే తన యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి అందొక మెత్తని పానుపుపం బవ్వళింపఁ జేసి,

గీ॥ చమురురాచి కాచి సందులుఁగదలించి
కట్లుకట్టి పెక్కు పట్లువైచి
వేడినీళ్ళఁగడిగి వెస గాత్రములనెల్ల
సాగఁదీసిలాగి చక్కఁబడఁగ.

గీ॥ బాలునకుఁ బోతె నోటిలోఁ బాలుబోసి
త్రాగఁజేయుచుఁ బెక్కు వైద్యములు సేయఁ
గలిగె వానికిస్మృతి యొక్క నెలకు వారి
గన్నులెత్తి పరీక్షించి కలయఁజూచె.

ఆహా! నేనాగర్తములోఁబడి యీదివ్యభవనములోని కెట్లువచ్చితిని! నాకుపచారముచేయుచున్న యీజవరాండ్రెవ్వరు? తెలిసినది. ఇది స్వర్గలోకములోని సౌధముకావచ్చును. ఆగుహాంతరమునుండి దిక్పా లుర నగరములు గనంబడునని యయ్యతీశ్వరుఁడు సెప్పలేదా? అది కైతవమనియమ్మునిపతి నిందించితిని. నా పాపము శమించుఁగాక. వీరు దేవకన్యకలు అని తలంచుచుండ రాజపుత్రికవచ్చి వానిప్రక్కలోఁ గూర్చుండి మేనునివురుచు మొగము దుడుచుచు బంగరుగిన్నెలోఁ బాలుదెచ్చి సుందరుఁడా! నాపుణ్యమునఁ బ్రతికితివి. పాలుగ్రోలుము నోరు తెఱమము, అనిలాలించి పలుకుటయు నతండు కడుపునిండఁ బాలు ద్రావి బలముగలిగి తనప్రక్కలోఁ గూర్చున్న యామె మొగము సాభి ప్రాయముగాఁ జూచుచునిట్లనియె.

కాంతామణీ! ఇది యే లోకము ? నీ వెవ్వని పుత్రికవు ? నే నిక్కడి కెట్లు వచ్చితిని ! నాకు నపూర్వోపచారములు చేయుచున్న నీ కులశీల నామంబులు వివరించి శ్రోత్రానందము గావింపుము. అని యడుగుటయుఁ జిఱునగవుతో నమ్మగువ యిట్లనియె.

ఆర్యా! మీ రే దేశమువారో యెవ్వని కుమారులో యిక్కడి కెట్లు వచ్చితిరో మీ వృత్తాంతము ముందు మాకెఱింగించిన పిమ్మటఁ దరువాత మాకథ యెఱిఁగింతుమని పలికినవిని యా రాజనందనుండు తాను తామ్రధ్వజుని కుమారుండనవియుఁ దమ్మునితో దిగ్విజయ యాత్ర వెడలుటయు మునీశ్వరుని శాసన ప్రకారము చిత్రకూట మెక్కి గర్తములోఁ బడిపోవుటయు లోనగు వృత్తాంతమంతయుం జెప్పి అంతవట్టు నాకు జ్ఞాపకమున్నది. పిమ్మట నేమి జరిగినదియో తెలి యదు. అతండు సత్యాన్వేషియైనచో నిది దిక్పతుల నగరములలో నొకటి కావలయు. నీవు దేవకన్యవు కావలయు నీకనిమ్ము తెలంగ నెఱింగింప నీవే ప్రమాణమని పలికి యూరకున్నంత నా జవ్వని లేనవ్వు మొగంబు నకునగ్గయైయొప్ప నిట్లనియె.

రాజపుత్రా ! మీమాట కన్యథాత్వ మేల వచ్చును. ఇది నాక లోకమే. నేను రంభను. అది నా చెలికత్తెయు మేము దేవవేశ్యలమగుట నిన్నంటిన దోషముండదు నీవుగావించిన సుకృతముచేఁ బ్రీతులమైతిమి. నీసేవసేయుటయే మాకు విధికృత్యము. విస్రబ్ధముగా శయనింపుఁడు కావలసిన పదార్థములడిగి తీసికొనుఁడు. ఇదిస్వగృహములాదలంచి యు పచారములఁ జేయించుకొనుడు. అని పలికినవిని యుక్కలికికతండిట్లనియె

రాజపుత్రుఁడు—బోటీ! నీమాటలువినఁ బరిహాస కల్పితములు వలెఁదోచుచున్నవి. నీవు నిజముగా రంభవే ?

పద్మసేన—సందేహమేమిటికి ! నేను రంభనే నన్ను మీరు నిర్భయముగా ననుభవింప వచ్చును.

రాజపుత్రుఁడు—దేవత లనిమిషులని వ్రాయబడి యున్నది గదా ? నీవు రంభవైతే నీ కంటిఱెప్పలల్లు వాలుచున్న వేమి ?

పద్మసేన—సరిసరి ఇదియా ? మీశంక పురాణవచనములన్నియు సత్యములనుకొనుచుంటిరా ! పూర్వకాలములో నట్లుండునవి చిర కాలమగుట బరువెక్కి యిప్పుడు ఱెప్పలు వాలుచున్నవి.

రాజపుత్రుఁడు—మంచి సమాధానమే. కానిమ్ము. నా దేహము వెనుకటిదేనా మారినదియా ?

పద్మసేన—అదిమీకే తెలియగలదు చూచికొనుఁడు !

రాజపుత్రుఁడు—(చూచుకొని) పూర్వదేహమె ! నేనీదేహముతో నే స్వర్గము జేరితినా ?

పద్మసేన—అవును. అమ్మర్షి ప్రసాదము వలన.

రాజపుత్రుఁడు—నేను దిరుగా మాదేశమునకుఁ బోవుదునా ?

పద్మసేప—అది యసంభవము నాకమునకరిగినవారు తిరుగా స్వదేశమున కరుగుట యెట్లు ?

రాజపుత్రుఁడు—నేనిక్కడ నేమిచేయుచుండవలయును ?

పద్మసేన—మీరు పురాణములు చదివియుందురు. స్వర్గలోక వాసులేమి చేయుచుందురో తెలియదా ? మీరునదియే !

రాజపుత్రు—మదీయ భుజపరాక్రమము తేటపడఁ బ్రత్యర్థులతోఁ బోరాడవలయు నిందు మహావీరులెవ్వరైన నున్నారా ?

పద్మ—కావలసినంతమంది మహావీరులున్నారు. ఇందున్నవా రందరు శూరులే. మీ భుజకండూతి వదల్పగలరు. అని పద్మసేన వీర వర్మతో నర్మాలాపము లాడుచున్న సమయంబునఁ బరిచారిక తలుపు దగ్గిరకువచ్చి రాజపుత్రీ ! నీతో మాట్లాడుటకై అమ్మగారు వచ్చుచున్నారఁట. తలుపువేసి యీవలకు రా అని సంజ్ఞచేయుటయు నదరి పడి యమ్మదవతి యిదిగో యిప్పుడే వచ్చెద నిందుండుఁడు. అని

పలికి తలుపుఁ జేరవైచి ముందరిచావడిలోనికివచ్చి కూర్చుండెను. ఇంతలోఁ దల్లివచ్చి.

తల్లి—అమ్మా! పద్మసేనా! కుశలముగాఁ నుంటివా?

కూఁతురు—కుశలము కాకయేమి?

తల్లి—నీకొకశుభవార్త యెఱింగింపవచ్చితిని వినుము.

కూఁతు—అవహితనైతి నెఱింగింపుము.

తల్లి—నీతండ్రి నీకుఁ గొన్నిసంబంధములు దెచ్చిరి కానివాని నేనొల్లక స్వయంవరము చాటింపింపుఁడని చెప్పితిని ఆపద్ధతినీకిష్టమేనా?

కూఁతు—ఎక్కడ చాటింపుమంటివి!

తల్లి—మనజాతివారు రక్కసులు వసించియున్న సుతలాది సప్తపాతాళలోకములలోను.

కూఁతు—రక్కసులం బెండ్లియాడనని నే నిదివఱకు నీతోఁ జెప్పలేదా.

తల్లి—రక్కసులకుఁగాక నిన్ను మీతండ్రి శతృవులైన దేవతలకును గబళములైన మానవులకు నిత్తురనుకొంటివా యేమి? వచ్చినవారిలో నచ్చినవానిం బరిగ్రహింపుము.

కూఁతు—నాకు రాక్షసజాతియే నచ్చలేదు.

తల్లి—పుత్రీ! నీకు మాతృసాంప్రదాయము వచ్చినది. యేమి చేయుదము నన్ను మీతండ్రి నందనవనములో విహరింపుచుండగా బలాత్కారముగా నెత్తికొనివచ్చి పెండ్లియాడిరి. నేనచ్చరజాతిదాననైనను దానవునితోఁ గాపురము సేయుచుండలేదా? దానవులలో మాత్రము మంచివారు లేరను కొనుచుంటివాయేమి? ప్రహ్లాదుఁడు బలి మొదలగువారు దానవులు కారా.

కూఁతు—ఆగొడవయంతయు నాకవసరము లేదు. నన్ను మనుష్యుఁ డెత్తికొనిపోయి పెండ్లియాడిన నేమి చేయుదురు?

తల్లి—నిన్నెత్తికొని పోఁదగినట్టి మనుష్యుఁడు వచ్చినప్పుడు చూతములే? నేను పోయివత్తు మీతండ్రి నా నిమిత్తము వేచి యుందురు. అని పలికి యారాక్షసరాజపత్ని నిర్గమించినది.

వీరవర్మ వారిసంవాదమంతయుఁ దలుపుదాపున నిలువఁబడి యాకర్ణించెను. అతండు సూక్ష్మబుద్ధియగుట నది పాతాళలోకమనియు నామె రాక్షసపుత్రికయనియు నామె వివాహము నిమిత్తము స్వయంవరము చాటింతురనియు లోనగువిశేషములుకొన్ని గ్రహించి తనదారను గురించి యాలోచించుచు మఱికొన్నిదినములు గడిపెను.

మఱియొకనాఁడచ్చేడియ తనకు పీడియఁమిచ్చుచుండునప్పుడా రాజకుమారుఁడా తరుణీమణి మణిబంధము పట్టుకొని ముద్దువెట్టుకొనుచు బాలా! నీవృత్తాంత రహస్యముజెప్పక నన్ను మోసము చేయుచున్నావు. నిజముగా నీవు రంభవైనచో విమానమెక్కి విహరింతము రమ్ము. నన్నీశుద్ధాంతములో దాచుచుంటివేమిటికి? నిజము చెప్పు దనుక నీచేయి విడువనని పలికిన నవ్వానిత నవ్వుచు నింద్రునికిఁ దెలియకుండ నిన్నిందు దాచుచుంటిని. నీయునికినతం డెఱింగిన బంధింపఁగలఁడు. నేను రంభనే నాసౌందర్యము నీకు నచ్చలేదా? నీవు నలకూబరునికన్నఁ జక్కనివాఁడవని నిన్నువరించితిని. తెలిసినదియా అనుటయు నతండు నీవు గంభవు కావుగాని యూరుహాసిత రంభవగుదువు. నే నంత తెలియనివాఁడను కాను. నీపేరు చెప్పువఱకు నిన్నుఁ గదలనీయనని చేయి వదలి కౌఁగిటిలోఁ బిగియఁబట్టెను. అప్పుడా చిన్నది నాథా! నాపేరు పద్మసేన అనఁబోయి కాదు రంభ నిజము చెప్పినఁ బంధింపవచ్చునా? విడువుఁడు విడువుఁడు అని పెనఁగులాడుచు నెఱుగనదివోలెఁ గొన్నిచిట్టకములు వెలయించుచు నిజము జెప్పెద వదలుఁడని మఱియుఁ బ్రతిమాలినది. కౌఁగిలివదలి యతఁడు మఱియుఁ గరగ్రహణము జేసి నిజముచెప్పుమని నిర్బంధించెను.

సఖీ! సఖీ! ఇటురా! ఈధూర్తుఁడేమి చేయుచున్నాఁడో చూడుమని కేకవేయుటయు నాపరిచారిక తలుపుత్రోసికొని లోనికివచ్చి ఔరా! అప్పుడే పాణిగ్రహణమహోత్సవము జరుగుచున్నదా? రాజకుమారా! ఏమి యీతొందర ఏమి యీసాహసము చనువిచ్చితిమనియా? అని యడిగిన నతం డోహో నీసఖురాలు రంభ కాదా! రంభాసంభోగసౌఖ్యంబు బహుజన్మసుకృతపరిపాకంబునం గాని లభించునా! నాసంరంభంబు దూష్యంబుగాదు. బోటీ! మీపాటిమాటలు నాకు రావనుకొంటివా? మీరెవ్వరో నిజము చెప్పువఱకు నీవయస్యను గదలనీయనని యదలించుటయు నాపరిచారిక నవ్వుచు నిట్లనియె.

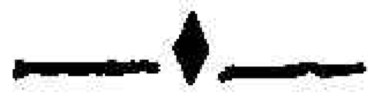
ఆర్యా! మాభర్తృదారిక మీకింతవఱకు నిజముచెప్పక మీకపరాధినియైనది, నే జెప్పెదవినుండు. ఇది అతలలోకము దీని వజ్రికంఠుఁడను దానవనేత పాలించుచున్నాఁడు. ఈమె యమ్మహారాజు కూఁతురు. ఈమె పేరు పద్మసేన. ఈమె తల్లి యప్సరోవంశసంజాత యగుట నా సఖురాలు రాక్షసజాతి వ్యతికరమగు సౌందర్యముగలిగి యున్నది. భూలోకములోఁ జిత్రకూటము దాపున జపముజేయు వాఁడు అలంబసుఁడను రక్కసుఁడు. వాఁడు మనుష్యుల మాయఁజేసి యాకొండ యెక్కించి గుహాంతరములోని సొరంగములోఁ బడఁద్రోయించును. నీవు వాని వలలోఁబడి సొరంగమార్గంబున నీలోకమునకు వచ్చితివి. వధ్యశిలపైఁబడిన తోడనే మడియవలసినదే! నరాంతకు నిమిత్తముగా వెంటనే చంపఁబడక భర్తృదారిక కన్నులబడితివి. ఆమె యిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చి యుపచారములుచేసి బ్రతికించుచున్నదని యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది.

ఆవార్తవిని వీరవర్మ విస్మయక్రోధ సాధ్వసపరితాపములొక్కమొగి చిత్తంబుత్తలపెట్ట నొక్కింతసేపు ధ్యానించి తనకుఁ బ్రాణదానముగావించిన రాజపుత్రికయెడఁగృతజ్ఞతఁజూపుచు నేదియో విచా

రముతో నాలోచింపుచుండఁ బద్మసేన ఆర్యా! మాచరిత్రమువిని మీరు భయపడుచున్నట్లు తోచుచున్నది. మిమ్ము నాహృదయంబునం బెట్టుకొని కాపాడెదను. నేను మీదాసురాలనైయుండఁ గొదవయేమి? యథేచ్ఛముగా సుఖింపుఁడని పలికిన నవ్వుచు వీరవర్మ యిట్లనియె.

ప్రేయసీ! నీయాదరణోక్తులవలన నాకెంతేని సంతోషము విశ్వాసము కలిగినది. ప్రాణదాయినివైన నీచెప్పినట్లు నడుచుటకంటె నాకు వేరొకమంచిమార్గములేదు. నేనిందలిరాక్షసుల వెరచి చింతింపలేదు. నన్నుఁబోలె నాతమ్మునిఁగూడ వాఁడు సారంగములోఁ బడఁజేయును. నేను మీమూలమున బ్రతికితిని కాని వానింజంపక విడుతురా? అని పరితపించుచుంటి ననవుఁడాజవరాలు "ఆయువుమర్మములఁ గాపాడు"నని యున్నదిగదా. దైవవశంబున నతండు సారంగమునఁ బడుట తటస్థించినప్పుడాయనమాత్రము వేరొకరీతి బ్రతుకరాదా? లోకములన్నియు దైవాయత్తములుకావా! ఆవృత్తాంతము దెలిసికొనియెద మీరు విచారింపవలదని ధైర్యముగఁజెప్పినది. అతండామె చేయునుపచారములచే నానందించుచుఁ గొన్ని నెలలు సుఖముగా వెళ్ళించెను.

అని యెఱింగించువఱకుఁ గాలాతీతమైనది. అయ్యవారు తదనంతరోదంతం బవ్వలి మజిలీయందిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

218 వ మజిలీ

సుధన్వుని కథ

లంబోదరి—ఏమిరాకుంభా! యింతయాలస్యమైనదేమి? ఆ కళేబరము నరాంతకుని కప్పగించితివా? ఏమనిరి? ముహూర్తము మారినదఁటకాదా?

కుంభుఁడు—అమ్మయ్యో! నేఁడెంతగండము ఎంతగండము!

గుండెలిప్పటికిఁ గొట్టుకొనుచున్నవి చూడుము.

లంబో—ఏమియుపద్రవము వచ్చినదో వేగిరము చెప్పరా రాజుగారు చూచిరా యేమి?

కుంభు— నా గ్రహచారము నేనాదారినే పోవలయునా?

లంబో— ఏదారిఁబోయితి వేమిజరిగినదియో చెప్పరా విశ్వకాన నాగుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి.

కుంభు— నాకిది పునర్జన్మమే. యిలాంటిపని యెన్నఁడును జేయఁగూడదు బాబు!

లంబో— ఏమిజరిగినదియో చెప్పరా.

కుంభుడు—నీకేమి? అమ్మాయిగారు మంచివారుగనుక బ్రతికి వచ్చితిని లేకున్న నీపాటికి వల్లకాటికే.

లంబో—అమ్మాయిగారు దారిలోఁగనంబడినదా యేమి?

కుంభు— అవును. బండిమీఁద నెక్కడనుండియో వచ్చుచు నాకెదురుపడినది.

లంబో—(భయముతో) అదేమని అడిగినదా యేమి?

కుంభు— అడిగి యూరకున్నదియా? మూఁతకేసి చూపువరకు వదలినది కాదు.

లంబో—కొంపముంచి నేను పంపుచున్నానని చెప్పితివా యేమి?

కుంభు— మరియేమని చెప్పవలయునో నీవే చెప్పుము.

లంబో— యథార్థము చెప్పితివి కాఁబోలు కొంపముంచితివిరా. కుంభా పైన నేమి జరిగినది?

కుంభు— అమ్మాయిగారు మంచివారు కావున మందలించి విడిచిపెట్టినారు.

లంబో— ఏమన్నారో అచ్చముగా నామాటలం జెప్పుము.

కుంభు—రాజుగారు భుజింపఁదగిన మాంసము దొంగతనముగా

నరాంతకు నింటికిఁ దీసికొనిపోవుట సామాన్యపు నేరమనుకొంటివా? లంబోదరి చెప్పినంతనే దొంగపని చేయుదువా? జాగ్రత. ఈసారి యిట్టిపని చేసితివేని నీప్రాణములమీదికి వచ్చునని యేమేమో మందలించినది.

లంబో—ఇంకేమి? లంబోదరి పంపున తీసికొని పోవుచుంటినని చెప్పితివి కాఁబోలు.

కుం—దేవి లేదు. ఏమన్నానో జ్ఞాపకము లేదు.

లంబో—పోనిమ్ము రాజుగారితోఁ జెప్పెదనన లేదుగదా.

కుం—మొదటి తప్పుగా గణించి విడిచిపెట్టినది.

లంబో—మఱి ఆ కళేబరమేమైనది?

కుం—బండిమీఁదఁ బెట్టుకొని తీసికొని పోయినది.

లంబో—నేటికి ధన్యులమే. కాని మన ప్రయత్న మన్నివిధముల నిరర్థకమైనది. నరాంతకు నింట సీమంతోత్సవమింక పది దినములున్నది. ముహూర్తము మార్చిరఁట. నీవక్కడికి దీసికొని పోయినను నుపయోగము లేకపోయెడిదే. అని యామాటలే చెప్పికొనుచు నాఁడు వెళ్ళించిరి.

మఱి రెండు దినములు గడిచినంత నొకనాఁడు లంబోదరి కుంభా! గర్తాంతరమున గంటమ్రోగుచున్నది. సారంగమునుండి యేదో కళేబరము బడుచున్నది కాఁబోలు. కాచికొని యుండుము. మృగమైన వెంటనే జంపుము మనుష్యుఁడైన జంపకుము. ఎట్లైన నరాంతకుని కోర్కె తీర్పక తప్పదని పలికిన, వాఁడు, దేవీ! నీవేపని చెప్పినం జేయుదును గాని ఆ కళేబరము మాత్రము నరాంతకునింటికిఁ దీసికొని పోఁజాలను. నన్ను రక్షించుమని పలికిన లంబోదరి పోనిమ్ము. నీవు దీసికొనిపోవలదు. చీఁకటి పడిన తరువాత నేనే తీసికొని పోయెదను. మనుష్యుఁడైనచో చంపవలదని యుపదేశించినది. అంతలకు

వాఁడోడంబడి బడయఁదీసికొని వధ్యశిలాఫలకము దాపున నిలువం బడియుండెను. అంతలో జరజరజాఱి దివ్యమంగళవిగ్రహుండగు నొక పురుషుండు గుభాలున వచ్చి యాసఱుపుపైఁ బడియెను.

మనుష్యుఁడని యెఱింగి కుంభుండు బడియతో నేయక దేవీ! లంబోదరీ! నీకోరికయే ఫలించినది. మనుష్యదేహము వచ్చిపడినది. యేమి చేయుమనియెదవో చెప్పుమని యడిగిన లంబోదరి యావరి కరిగి చూచి వీఁడు నాకెంత బరువు. వీనిఁ దట్టలోఁ బెట్టి నొక్కనక్కర లేదు. చీకటి పడిన తరువాత భుజముమీఁద వైచికొని తీసికొనిపోయెదను. అంత దనుక నామూల దాఁచియుంచుము. ఈ దేహము పదిదినములు నిలువయుండవలయును. కావున గాయము దగులనీయవద్దని యుపదేశించిన వాఁడట్లు కావించెను.

చీకటిపడిన తరువాత లంబోదరి యాకళేబరమును చంటిపిల్లను వలె భుజముమీఁద వైచుకొని నరాంతకు నింటికిఁ దీసికొనిపోయి వాని కప్పగించి వీనిం భద్రముగా స్వల్పాహారమిచ్చి కాపాడుకొనుఁడు. వీఁడు బ్రతికియేయున్నాఁడు. సీమంతోత్సవమునాఁడు చంపి మాంసము తీసి పెట్టినఁ జాల రుచిగానుండును. ఇందులకై విశ్వప్రయత్నమైనది. రాజు గారికిఁ దెలిసిన ముప్పురాఁగలదనుసుమీ యని చెప్పి లంబోదరి నిజ స్థానమున కరిగినది.

నరాంతకు డాకళేబరమును భద్రముగాఁ బెరటిలోనికిఁ దీసికొని పోయి బోనువంటి యొక యింటిలోఁ బెట్టి యజ్ఞపశువునకుంబోలె నాహారమువైచి కాపాడుచుండెను. వారుచేయు నుపచారమువలన మొదటిదినమందే స్మృతివచ్చి వాని కాహారము కావలసివచ్చినది. ఆయాహార పదార్థములంతగా రుచింపకపోయినను దారుణంబగు నాకలితోనుండుటంబట్టి దేహధారణమునకై తినక తీరినదికాదు. అతనికి స్మృతివచ్చిన తరువాతఁ దానక్కడి కేట్లువచ్చెనో తెలిసి

కొనలేక పరితపించుచు బందీగృహమువంటి యింటిలోనుండి తన వృత్తాంతమునుగుఱించియే వితర్కించుచుండెను.

వానికి నిత్యము నాహారమిడుటకు నరాంతకుని మేనకోడలు రత్నావతియను చిన్నదానిని నియమించిరి. రత్నావతి మిక్కిలి చక్కనిది. అచ్చరకన్యక, నరాంతకునిబావమఱది వజ్రకంఠునితోఁ గూడ నొకప్పుడు నాకముపై దండెత్తినప్పుడు పోయి యందొకయచ్చరను జెఱబట్టితెచ్చెను. రత్నావతి ఆయచ్చరకుఁ జనించినదగుటఁ బద్మసేనవలెనే రాక్షసస్త్రీలం బోలక దేవతాకన్యలం బోలియున్నది.

రత్నావతి రెండవనాఁ డాహారము దీసికొనిపోయి యాపురుషుని యాకారముజూచి మోహపరవశయై పరిశీలించి అయ్యో! దివ్యమంగళ విగ్రహముగలయట్టి పురుషునికిఁక వారము దినములలో మరణము విధింపఁబడియున్నది. వీనింజంపక నాకు వివాహముజేసిన సంతసింతునుగదా! దీర్ఘజిహ్వునికొడుకు హ్రస్వపాదునకు నన్నిచ్చి పెండ్లిచేయుదురఁట. వానితో నేనెట్లు కాపురము చేయుదురు? వీనిం జూచిన జాలిగలుగుచున్నది. కానిమ్ము నాకుఁ దోచిన సహాయము జేసి రక్షించెదఁగాక అని యాలోచించుచు నాహారముదీసికొని యొక పాత్రిలోఁబెట్టి వాని ముందరకుఁ ద్రోసి యందు నిలువంబడినది. ఆ పురుషుడా చిన్నదాని మొగంబుజూచి వెఱఁగుపడుచు నది యేదేశమో నేనిక్కడి కెట్లువచ్చితినో ఈమెనడిగి తెలిసికొనియెదంగాక అని యాలోచించి కళ్యాణీ! ఇది యేదేశము? నీ వెవ్వనిపుత్రికవు? నీ మొగంబుజూడఁ గరుణారస మొలుకుచున్నది. నన్నిట్లు మీరేమిటికి బోషించుచున్నారని యడిగిన నాచేడియ వానికిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవీదేశముపేరు తెలియకిక్కడి కెట్లువచ్చితివి? నీమాటలు విపరీతముగానున్నవి. నన్నుఁ బల్కరించు నెపంబున నిట్లంటివని తలంచితిని నీకథ నీవేముందు జెప్పవలయునని యడిగిన నాతండిట్లనియె.

కల్యాణీ! నేను భూలోక చక్రవర్తియగు తాళధ్వజుని రెండవ కుమారుండ నాపేరు సుధన్వుఁడందురు. నేను మాయన్నతోఁగూడ దిగ్విజయ యాత్రకు బయలుదేరి పెక్కండ్రరాజులజయించి యింటికిఁ బోవుచు నొకనాఁడొక కొండప్రక్క విడిసితిమి. అందొకమహర్షి తపంబొనరించు చుండుటం దెలిసి మాయన్నగారాయన దర్శనార్థమై యరిగి తత్ప్రేరణంబున నాశైలమెక్కి యేమయ్యెనో తిరుగా నాకడకు రాలేదు. ఆ దివస మెల్ల వానినిమిత్త మెదురుచూచుచునుంటిమి. మఱునాటికిని రాలేదు. అమ్మఱునాఁడు సాయంకాలము నేనా ఋషియొద్దకుబోయి మాయన్న యేమయ్యెనని యడిగితిని. కొండశిఖరముమీఁద నున్నాఁడవి అందలి వింతలతని రానిచ్చినవికావు కాబోలు. నేఁడుకూడనిలిచెను. ఈసాయం కాలమునకు రాగలఁడు. ఇచ్చఁగలదేని నీవుఁగూడబోయిచూడవచ్చును. మాశిష్యుఁడు దారిఁజూపఁగలడని యుపదేశించిన వానిమాట నిజమను కొని కొండయెక్కి గుహలో జొరఁబడి యందున్నబల్లపైఁ గాలుమోపి తినో లేదో తటాలున నొక గోతిలోఁబడి శరవేగముగా జారఁదొడంగి తిని. కొంతసేపటికి నాకు స్మృతి దప్పినది. పిమ్మట నేమిజరిగినవియో నాకుఁ దెలియదు. తరువాత కథ నీవే చెప్పవలయునని యడిగిన నా పడతి యిట్లనియె.

ఓహో! నీవు రాజకుమారుఁడవా? మంచి యాపదలోనే చిక్కుకొంటివి వినుము, ఈలోకము అతలము వజ్రకంఠుఁడను దానవుఁడు దీనిం బాలించుచున్నాఁడు. ఇందున్నవారందరు దయా సత్య శౌచములులేని రాక్షసులు. నీవు వధ్యశిలపైఁ బడినతోడనే కూరల తట్టలో బడవలసినదే. ఆయుశ్శేషముండబట్టి యింకను బ్రతికియుంటివి. నరాంతకునిభార్య సీమంతోత్సవమునాఁడు నిన్నునిశ్వసింతురు. అందులకై నీకీ యాహారమిడుచున్నవారని యారహస్యములన్నియు నెఱింగించినది.

ఆ కథ వినినతోడనే వానికాహారము నోటికిఁ బోయినదికాదు.

కన్నుల వెంబడి బొటబొట నీరుగారఁ దొడంగినవి. బంధువులందరు జ్ఞాపకమువచ్చిరి, కట్టబడి యుండుటచేఁ దనపరాక్రమముపయోగము కాదని తెలిసికొనియెను. హృదయంబున నధైర్యము ప్రవేశించినది. కన్నులు మూసికొని ధ్యానించుచుండ నా జవరాలు సౌమ్యా ! ఆహారము గుడువుము నేనుబోయి వత్తుననుటయు నతఁడాహా ? నాలుగు దినములలోఁ జచ్చువాని కాహారమేమిటికిఁ నాకక్కఱలేదు? తీసికొని పొమ్ము అని యుత్తరము జెప్పెను.

అప్పుడాచిన్నది వానిదైన్యముజూచి దుఃఖించుచు సుందరుడా ! నేనబలనుగదా ? నీవు దుఃఖించుచుండ నాడెందము పగిలిపోవుచున్నది. ఏమి చేయుదును ? కానిమ్ము. ఇంకను బదిదినములవధి యున్నదిగదా. నాటికేదేని యుపాయము తోపించకపోవునా విచారింపకుము. నా యోపినసహాయము జేసి నిన్ను దాటించెద నాహారము గుడువుమని ధైర్యము జెప్పినది. ఆ మాటలువిని యా రాజకుమారుఁ డాచేడియం బొగచుచుఁ గడుపుచిచ్చు చల్లారుట కామె తెచ్చిన పదార్థముల భుజించెను. మరల రేపు వత్తునని జెప్పి యప్పడంతి తలుపులు వైచి లోనికిఁ బోయినది.

మఱునాఁడు యథాకాలముననే రత్నావతి యాహారము దీసికొనివచ్చి తలుపుతెఱచి యతనియెదుటఁబెట్టినది. అప్పుడు సుదన్వుండు దైన్యముదోపఁ దన్వీ ! నాకీయాహారమేల తీసికొనివచ్చితివి ? తినకున్న వారు చంపకముందే చత్తునుగదా ! నాకు బలవన్మరణమేల రావలయు? నీవు నావిషయమై జాలిపడుచుంటి వదియుపదివేలు జన్మ జన్మములకు నీకుఁ గృతజ్ఞుండ నకారణవాత్సల్యురాలవగు నీసుగుణములు లోకాంతరమందుఁగూడఁ గొనియాడుచుండెద నేఁడాహారము నుడవను. ప్రాయోపవిష్టుండనై ప్రాణములు వదలెదను. మీవారితో తినుచున్నవాఁడే యని చెప్పుము. ఇదియె నీవు నాకుఁజేయు కడపటి యుపకారమని

రెండుచేతులుజోడించి మ్రొక్కినంత నక్కాంతారత్నము కన్నుల నుండి ప్రవాహముగా వచ్చుచున్న యశ్రుబిందువులఁ బైటచెఱంగున నద్దుకొనుచు పురుషరత్నమా! నీమాటలు నేను వినలేకున్నదానను. నిన్నుఁ జూచినదిమొదలు నాహృదయ మేమియోకాని యుత్కంఠితమై యున్నది. నీవు మృతినొందిన నేనుగూడ నీతో మృతినొందెదనని తెలిసికొమ్ము. నీదైన్యోక్తుల నేవినఁజాలకున్నదాన. మఱియు నొక్క విశేషంబపేక్షింగించెద నీవేమిచదివితివి? దేవనాగరలిపి నీకుఁదెలియునా అని యడిగిన నతండిట్లనియె.

కన్యామణీ! దేవనాగరలిపి యననేల సమస్తలిపులు నాకుఁ దెలియును. అడవిఁగాసిన వెన్నెలవలె నాచదువిక్కడ నేమియుప యోగించెడివి? ఎంతేని జదివితిని. అట్లడిగితివేల? అని పల్కిన నక్కలికి యిలరుచు మనోహరా! వీరింట నొకపుస్తకమున్నది. అందనేక సిద్ధులు వ్రాయఁబడియున్నవఁట. దేవలోకమునుండి యాపుస్తకము నెత్తుకొని వచ్చిరి. కాని యాలిపివీరికిఁదెలియక తొట్రుపడుచున్నారు. శుక్రాచార్యులయొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి యడుగవలయునని తలంచు చున్నారు. నేనాపుస్తకముఁదెచ్చి నీకిచ్చెదను దానింజదివిన నేదేని సాధనముతోపక మానదు. అందనేకసిద్ధులు సమస్తభువనముల విశేషములు వ్రాయఁబడియున్నవఁట. తెమ్మందువా? అనుటయు నతండు కానిమ్ము నాకింక ఱేపటివఱకు నాయుర్దాయమున్నదికాఁబోలు అందలి విశేషంబులఁ దెలిసి తరువాతనే మృతినొందవచ్చును. అని పలుకుచు నాచెలువదెచ్చిన యాహారము భుజించెను.

ఆరత్నావతియు నతని విడువలేక విడువలేక పెద్దతడవం దుండి ఱేపాపుస్తకము దెత్తునని చెప్పి తలుపులు వైచి లోపలకుఁ బోయినది. ఆరాత్రియెల్ల నతండు నిదురఁబోవక తన దురదృష్టమును గుఱించి విచారించుచు నెట్టకేలకుఁ దెల్లవార్చెను. రత్నావతియు

నతిప్రయత్నమున నాపుస్తకమును సంగ్రహించి యతిగూఢముగా నాహారపదార్థములతోఁగూడఁ దీసికొనివచ్చి యతని కర్పించినది. మిక్కిలి త్వరగా నాపుస్తకమును బుచ్చుకొని చూడఁగా జతుర్దశ భువనసిద్ధిసంగ్రహము అని పుస్తకము పేరు వ్రాయఁబడి యున్నది. ఆపేరు చదివినతోడనే యతనికిఁ గొంతధైర్యము బొడమినది. పుస్తకము విప్పి మొదటనుండలి విషయసూచిక చదివి వితర్కించెను. వానిలో నతలాది పాతాళలోకసిద్ధులు అను పత్రములుతీసి చదువగా నొక పత్రమున నీక్రింది విధముగా వ్రాయఁబడియున్నది.

శ్లో॥ ప్రథమే వివరే విప్ర అతలాఖ్యేమనోహరే
మయపుత్రో బలోనామ వర్తతే ఖర్వగర్వకృత్
షణ్ణవత్యోయేన సృష్టా మాయా స్సర్వార్థసాధకాః
మాయావినో యాశ్చ సద్యోధారయంతిచ కాశ్చన
జృంభమాణస్య యస్యైవ బలస్యబలశాలినః
స్త్రీగణా ఉపపద్యంతే త్రయోలోక విమోహనాః
పుంశ్చల్యశ్చైవ స్వైరిణ్యః కామిన్యశ్చైవవిశ్రుతాః
యానైబిలాయనంప్రేష్టం ప్రవిష్టంపురుషంరహః
రసేన హాటకాఖ్యేన సాధయిత్వా ప్రియత్నతః
స్వవిలాసావలోకానురాగస్మితవిగూహనైః
సల్లాపవిభ్రమాద్యైశ్చ రమయంత్యా పితాస్త్రియః
యస్మిన్నుపయుక్తేజనోమనుతే బహుధాస్వయం
ఈశ్వరోహ మహాంసిద్ధో నాగాయుతబలోమహాన్
ఆత్మానం మన్యమాన స్సమదాంధ ఇవదృశ్యతే.

అని చదివి పరిహర్షసాగరంబున మునుంగుచు రత్నావతీ! నీవు జేసిన యుపకారమున కెన్నిజన్మములెత్తిన బ్రతిక్రియఁ జేయఁజాలను మిూజు! నీదయవలన నీపుస్తకమున మంచి సిద్ధిప్రక్రియ దొరికినది.

దాన నున్నతస్థితిఁ బొందవచ్చునని పలికిన విస్మయమందుచు నయ్యిందువదన యిట్లనియె.

మనోహరా! నీవు బ్రతుకు తెరువుగనంబడిన నేను బ్రహ్మాండమబ్బినంత సంతోషము జెందుదుఁగదా. ఏదీ తద్విధానమెట్టిదో చదివి వినిపింపుఁడు సంతోషించెదంగాక యని యడిగిన నతఁ డిట్లు చెప్పెను. ఇది అతలలోకము సప్తపాతాళములలో మొదటిది. ఇందు మయుని కుమారుఁడు బలుఁడనువాఁడు కొంతకాలము వసించెను. అతండు తొంబదియాఱుమాయల రహస్యముల నెఱింగినప్రౌఢ. ఒకనాఁడతం డావలింపఁగా పుంశ్చలులు స్వైరిణులు కామినులు అను మూఁడు విధములఁ స్త్రీలు జనించిరఁట. వాండ్రు కొండలమధ్యమున్న మహాబిలములో నివసించియుండ్రు. హాటకరససిద్ధిచే నాస్త్రీలు వశ్యులై సల్లాపవిభ్రమవిలాసాదులచే రంజింపఁ జేయుదురఁట. మఱియు వారిం గూడిన వానికిఁ బదివేల యేనుఁగులబలము నిత్తురఁట. వాఁడు సర్వలోకములకు నేనే యధిపతినని గర్వపడుచుండునఁట. మఱియు నా హాటకరససిద్ధిప్రకరణమంతయు నిందు వ్రాయఁబడియున్నది. స్త్రీవశ్యము తరువాతఁ జూచుకొనవచ్చునుగాని యిప్పటి యాపద దాఁటఁగలను. తలుపు తెఱచి నన్నీయిల్లు మాత్రము దాటింపుము. ఆరససిద్ధిప్రక్రియయే సత్యమైనచో నెండియు వచ్చి యీలోకమునకుఁ గూడ ప్రభువగుదునని చెప్పినవిని యాచిన్నది యించుక విన్నఁబోయిన మొగముతో నార్యపుత్రా! మీ సిద్ధిప్రక్రియ నాకు హృదయశూలమైనది. పోనిండు మీరెండైన సుఖించినఁ జాలుఁగదా యని పలికెను.

అప్పుడతండు రమణీ! దాపునకురా! నీయభిప్రాయము తెలిసినది. ఇదిగో నీపాదములు గొట్టుచున్నాఁడ కొలదికాలములోవచ్చి యీ రాజ్యము గైకొని నిన్నుఁ బట్టమహిషిగాఁ జేసికొనియెదఁ గానిచో కృతఘ్నుఁడుపొందు నరకములఁబొందగలవాఁడ. వారుపుంశ్చలులనియుస్వైరిణు

లనియుఁ గామినులనియు వ్రాయబడియున్నది. పేరులంబట్టి వారెట్టి వారో తెలియఁబడలేదా వారిని మఱఁగి నిన్ను మరచిపోవుదునని నీయభిప్రాయము. అట్లు సేయఁజాల నిదిగో నాయుంగరము నీకుఁ గురుతుగా నిచ్చుచున్నాఁడ నీవే నాప్రాణేశ్వరివి. ఇదిగో గాంధర్వవిధి నిన్నుఁ బరిగ్రహించితినని పలుకుచు నామె చేయిపట్టుకొని ముద్దువెట్టుకొనియెను.

రత్నావతియు నతనిమాటలకు సంతోషించుచు మనోహరా! నీవుపవాసములచే డస్సియున్నావు. ఎక్కడికిబోదువో యేమిజరుగునో తెలియఁజాలదు. ఇంకనాలుగుదినములవఱకు నిందుండినఁ బ్రమాదము లేదు. ఎల్లుండిపోవుదుగాక నీవియోగము నాకు దుర్భరవేదన గలిగించునట్లు తోచుచున్నది. ఇదెక్కడి తగులమో తెలియకున్నది. ఈమూడు దినములు నాయిచ్చిన యాహారముగుడుచుచు బలము గలుగఁజేసికొనుమని బ్రతిమాలిన నతఁడిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరీ! నిన్ను విడచిపోవుటనాకునుగష్టముగానేయున్నది. నేను వెళ్ళిననాఁడే నాయవసరమువచ్చి పారిపోయితినని తెలిసినచో నలుమూలలు వెదకి పట్టుకొందురేమో! ఇంచుకవ్యవధియుండిన నేను దూరముగఁ బోఁగలను. మఱియు నీపుస్తకము నేను దీసికొనిపోవచ్చునా? దీనివలన నీకు మాటవచ్చినచో నిచ్చియే పోయెదను. ఇందలి విషయములు కంఠస్థములు సేసికొనుచున్నాను అని నుడివిన నప్పడంతి యిట్లనియె.

మా నరాంతకుఁడు వజ్రకంతునికి దగ్గిరచుట్టము. వానిభార్య చిరకాలమునకు గర్భవతియైనది. జేపుచేయఁబోవు సీమంతోత్సవము మహావైభవముతోఁ గావించును. పదదినములవఱకు త్రాగి మత్తిల్లి యొడలు తెలియకుండ సంచరింతురు. తరువాత రాజపుత్రిక పద్మసేనకు స్వయంవరమహోత్సవముజరుగును. ఆతొందరలో నీపుస్తకముమాట యెవ్వరికిఁ గావలయును! నీవు తీసికొనిపోవచ్చును. అనిచెప్పి చేతులు ముద్దుపెట్టుకొనుచు నతనియుంగరము భద్రపరచికొని మెల్లన తలుపు

బీగము సంగ్రహించి యెట్లో యాయిల్లు దాటించినది. సుధన్వుఁడా యిల్లుదాటి పుస్తకములో వ్రాసినప్రకార ముత్తరదిక్కు గురుతుజూచు కొని యాదెసగా బోవుచు ఆహా! ఈ దేశస్థితి చాల వింతగానున్నది. సూర్యుఁడు గనంబడఁడు వెలుఁగుమాత్రమున్నది. అదియుఁ గొం సేపుండి చీఁకటి పడుచుండును. దివారాత్రవిభేదము దానివలననే తెలి కొనవలసి యున్నది. నేను జీఁకటి పడకమున్నే యేదోగుప్తస్థానము జే కొనవలసియున్నది. ఈలోపల రక్కసులు నానిమిత్తము తరుముకొనివ రేమో! పాపమాచిన్నది నాకొరకెంతియుపకృతి గావించినది! మఱియు నెప్పుడుపోయి దానిం గలిసికొందునో! అదిగో దూరములో నేవియో కొండలబారు గనంబడుచున్నది నాకవియే గమ్యస్థానమని యూహింప బడుచున్నది. కానిమ్ము, దానినికటముజేరి విచారింపవచ్చునని తలంచుచు వేగముగానడిచి యాకొండలదండకరుగుచున్నప్పటికిచీకటివడుచుండెను.

శ్లో. త్రికూటగిరి మధ్యస్థం బిలం రత్న ప్రభోజ్వలం
సాధకస్తు పరిక్రమ్య పశ్యే త్పాషాణరోధితత్.

దైవప్రేరితుండై యతండు తిన్నగా నా త్రికూటగిరిపాదసమీపమున కే పోయెను. అది త్రికూటపర్వతమని తెలిసికొనునంతలో నలుదెసలఁజీఁకటి వ్యాపించినది. అయ్యంధకారము భయంకరమై రాతివంటి యతని హృదయమును జెదరజేసినది. కన్నులం దెరచి చూడనేరక మూసికొని యిట్లు ధ్యానించెను.

క. ఎక్కడి కన్యాకుబ్జం
బెక్కడి దిగ్విజయయాత్ర యీపాతాళం
బెక్కడ నీ గిరికూటము
లెక్కడ నారాక యిటు విధీ ఘటియింతే.

గీ. కలిసికొందు నె బంధువర్గంబుతోడ
మఱియుఁ బురికేగి నాదు సోదరులనెల్ల

జూతునే తల్లిదండ్రులచేత గాగి
లింపఁబడుచునే మొఱ్ఱిక్కిదీవింప వారు.

అయ్యో! ఈయంధకారమువోయి తిరుగా వెలుగువచ్చునా? యీరేయి నేమ్మృగమో భక్షించిన నన్నింద్రియములు నటమట మైపోవును. అని మఱియు నేనెంత మూర్ఖుండనైతి, కర్తృత్వము మీఁదనిడుకొని విచారించుచున్నాఁడ. రత్నావతి కైతవంబుగ మృత్యుముఖంబునుండి నన్ను దాటించినవాఁడిప్పుడీ చీఁకటిని బోగొట్టి సుఖంపజేయలేడా? సుఖము దుఃఖమునకు దుఃఖము సుఖమునకు నొక్కప్పుడు హేతువగుచుండును. పుస్తకములో వ్రాయఁబడిన ప్రక్రియ సత్యమేయైనచో నాకు నిరతిశయ సౌఖ్యంబు గలుగఁగలదు. అని యనేకవిధంబుల దలచుచుండ నతని హృదయవ్యాధనంబుతోఁగూడ నా యంధకారము విచ్చి నలుదెసల నేదో ప్రకాశము వ్యాపించినది.

అతండప్పుడు నలుదెసల పరికించుచుఁ బుస్తకములోనున్న విధాన మంతయుం జదివికొని త్రికూటగిరి మధ్యమ ప్రదేశమున నొకబిలముండు నని వ్రాయఁబడియుండుట, త్రికూటమును గురుతుజూచుకొని యాగిరి మధ్యదేశము నను లక్ష్యముగానుంచుకొని యెక్కుట ప్రారంభించెను. మిక్కిలి శ్రమపడి జాముప్రొద్దెక్కునప్పటికా మధ్యభాగము జేరెను. అందు బిలమెందున్నదో యని రెండుగడియ లుపరిక్రమించి పరిశీలింపుచుండ నొకచోటఁ బాషాణముచేతఁ గప్పబడియున్న ప్రదేశమునుజూచి మఱికొన్ని చిహ్నములంబట్టి యదియే బిలమని తెలిసికొనియెను.

అంతొక వేదికపైఁ గూర్చుండి పుస్తకము చదివి తదుక్తప్రకారంబు రాతిసంఘట్టనంబున నగ్నిఁబుట్టించి సమిధలచేఁ బ్రజ్వరిల్లజేసి కల్పోక్తరీతి మంత్రంబులు పఠించుచు వేయిసార్లు సమిద్హోమంబుసేసి పూర్ణాహుతిగావించినతోడనే పఠేల్లుమని యడ్డముగానున్న రాయిపగిలి శకలములై మార్గమిచ్చినది. అంతలో నాసింహద్వారంబు నానామణి

ఘృణీలసత్క-వాటఘటితంబై యొప్పుచు నేత్రపర్వము గావించినది. తదభ్యంతర ప్రదేశము,

సీ. లలితపల్లవపుష్ప ఫలవల్లరీభార
సతమహీరుహ లతాన్వితవనంబు
వనవిరాజిత సరోవరజలాంతర చర
త్పతగసన్నాద మోదితజనంబు
జనవిహారోపయోగ నవీన సికతా వి
లసితవాపీ తటాకసురుచిరంబు
చిరపుణ్యలాభ సంసేవనీయ విచిత్ర
మణి నవస్త్రాపాద మంటపంబు

గీ. మంటపాశ్రిత దేవతా మానినీ ప్ర
గీతసంగీత నాదసంప్రీత గగన
చరదమరయుగ్మ మధిక తేజఃప్రకాశ
దీపితంబగు తన్మధ్య దేశమరసె.

తనకమణిమయ శిఖరంబులఁ బ్రకాశింపుచున్న యన్నగమధ్యదేశం బతి విశాలంబై సమచతురంబై శృంగార కేళీవన తటాకాభిరామంబై భర్మ మణిహర్మ్యశ్రేణీవిరాజమానంబై కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొలుపు చున్నది. తత్ప్రదేశం బరయుచు లోపికి నాలుగడుగులు పెట్టినోడనే యాద్వారంబు ఎప్పటియట్లు పాషాణాచ్ఛాదితంబైనంత నివ్వెంత నొరయుచున్న నతండు దూరమందు గనంబడుచున్న విచిత్ర సౌధంబుల చెంతకరుగఁ దెరువరయుచుండ నింద్రజాలపింఛికచేఁ దుడువఁబడిన వాఁడుఁబోలె విభ్రాంతిజెంది కర్తవ్య మెఱుఁగక నూచుచున్నం తలో ననంతమణి కాంతి సంతానంబులు దిగంతంబుల వ్యాపింప గాంచనరత్న పరిదీప్తంబగు పల్లకీనూని మానినీసహస్రింబులు దివ్యా లంకారశోభిత గాత్రలై వేత్రంబులం గరంబులఁబూని కొందరు వెనుక

ముందునడువఁ గడుజవంబునఁ దన కడకువచ్చుచున్నట్లు పొడఁగసి యుడుగని వెరపుతోఁ దెరవుదెసం బాఱఁజూచి తలయూచుచు నా చతురుం డౌరా! జవరాండ్రు పెక్కండ్రు, నాకెదురువచ్చుచున్నట్లు న్నది. నాతపంబు ఫలించినదియాయేమి! ఆహా! ఆపుణ్యాత్మురాలు రత్నావతి నన్నిజన్మములకైన మఱువఁదగినదియా! అని యాలో చించుచుండ నా స్త్రీమండలంబు దనదండ కరుదెంచి,

సీ. రమ్మపుణ్యాత్మ! మీరలె మాకు నేతలం
చడుగులఁగడిగె పద్మాక్షి యొకతె
జయ పరాకు త్రికూట శైల దేశాధినా
యక యంచు నిడె నర్ఘ్యం మొకవధూటి
స్వైరిణీరమణ! వింజామరల్ వడయ నీ
వెయ్యుడవగుదంచు వీచెనొకతె
దివ్యమాల్యాంభరాది విభూషణము లివే
పడయుమేలికయంచుఁ దొడిగెనొకతె

గీ. దేవ! నీకొఱ కందు మాదేవులెల్ల
నెదురు చూచుచు నున్నారలిందుఁగూరు
చుండుఁ డనివేగ నాందోళికోపవిష్టుఁ
జేసికొక కొందరందు రాజీవముఖులు.

వారు చేయు నుపచారముల కపరిమితాశ్చర్యము జెందుచు నారాజ నందను డొండనక యాందోళికంబున గూర్చుండి యయ్యండజయా నలు జయజయధ్వానములతోఁ జుట్టునుం బరివేష్టించి రా మహావైభ వముతో రత్న ప్రాసాదాంతరంబునకుఁ జేరి నారీరత్నంబులు కైదండ లొసఁగ నల్లనపల్లకి దిగి నంతలో,

క. నావల్లభ నావల్లభ
నావల్లభయనుచు నంగనలు ముప్పూరు మే

ఘూర్ణవృతి బాసిన మెఱుఁగుం
దీవెలగతివచ్చి దేహదీప్తు లెసంగన్.

అతనిఁ గౌగిలించుకొనుటయు విభ్రాంతుండగుచు నేమనుటకుం దోచక తదీయ రామణీయకంబాపోవక నుపలక్షించుచు నొక్కింత వడికిఁ దెప్పి రిల్లి జవ్వనులారా! మీరెవ్వరు? ఏమిటి కిట్లు కొ్రత్తవాఁడననక నా పయిం బడితిరి? అని యడిగిన నాచేడియలు,

క. మానిని నే నిది పుంశ్చలి
యీననలా స్వైరిణీప్రహిత నామ త్వదా
ధీనులమైతిమి ముగురము
ప్రాణేశుఁడవగుచు మమ్ముఁ బాలింపుమిటన్.

మేము సమస్త మాయావేదియగు మయతనూజుండు బలుండనువాని పుత్రికలము హాటకరససిద్ధి వడసినవానికి పత్నులమైతదిష్ట క్రీడావినోదం బుల మెలంగునట్లు అమ్మయపుత్రుండు మాకు వరంబిచ్చి యున్నవాఁడు కావున నీవట్టి సిద్ధివడసి యిక్కడి కరుదెంచితివి. నీవే మా ప్రాణేశుం డవు. మహారాజ్యముతోఁగూడ మన్మథరాజ్య పట్టభద్రుండవై మమ్మేలి కొనుమని ప్రార్థించిన నించుక సంశయించుచు నతం డిట్లనియె.

మోహనాంగులారా! మీరు దివ్యప్రభాసంపన్నులు నేను మానవసామాన్యుండ బాలుండ నిట్టి నాకు మీరు పత్నులగుట విపరీత ప్రక్రియకాదా? అదియును గాక మీపేరులు వినిన నాకు మఱియు వెఱపుగలుగుచున్నది. మీపేరులంబట్టి మీకు వివాహముతో బనిలేదని తోచుచున్నది. అట్టితఱి భార్యాభర్తృత్వములతోఁ బనియేమియున్నది? వేశ్యావృత్తి ననుకరించియున్న మీపత్నీత్వము నాకభీష్టముకాదని పలికిన విని యామగువ లిట్లనిరి.

మనోహరా! మా పేరులట్టివేకాని వృత్తియట్టిదికాదు. మానవ సామాన్యుండననియు బాలుండననియు వెఱవవలదు. నీకు బదివేల

యేనుఁగుల బలముకలుగునట్లు చేయుదుము. మమ్ముఁ గలిసినపిమ్మట బరమేశ్వరుఁడైన నాకుఁ జాలండని నీకొకగర్వము గలుగంగలదు. ఇందు నవనిధులు గలిగియున్నవి. భాగ్యంబున నీకుఁ గుబేరుఁడు సరి పడఁడు నీకిందుఁ గొదవయేమున్నది. మేము నీకేది యభీష్టమో అట్లు మెలగువారము మన్మథసామ్రాజ్యపట్టభద్రుండవై క్రీడింపుమని ప్రార్థించుచు నతనిమెడలోఁ బూవుదండలు వైచిరి. పరిజనులందఱు కరతాళంబులు వాయించిరి.

తాళధ్వజుని యేకదపకుమారుఁడగు సుధన్వుండాకాంతాత్రితయముతోం బెండ్లియాడి యపూర్వక్రీడావినోదములతోఁ గాలక్షేపముచేయుచుండెను.

అని యెఱింగించునవఱకుఁ గాలాతీతమైనది. పైకథ తరువాయి మజిలీయందిట్లు చెప్పందొడంగెను.

---

219 వ మజిలీ.

రత్నావతి కథ

రత్నావతి! సుధన్వుఁడరిగిన రెండుదినములదనుక వారికేమియుం జెప్పక మూఁడవనాఁడాహారము దీసికొనిపోయి యంతలో గ్రమ్మఱవచ్చి అయ్యో! అయ్యో! ఆబద్ధపురుషుండేమయ్యెనో తెలియదు. అందు లేడు. తలుపులబీగములు పగలఁగొట్టఁబడియున్నవి. వచ్చి చూచుకొనుఁడని లోపలికివచ్చి కేకలువైచినది. ఆమాటలువిని తటాలునవచ్చి నరాంతకు డాగదులన్నియు వెదకి వానింగానక పరితపించుచు చక్కటా! వీఁడుగజ దొంగవలెనున్నాఁడు సామాన్యునకీ కవాటముల బీగములు విడఁగొట్ట శక్యమా? దొంగలదల్లికి నేడువభయ మనినట్లీ యవమాన మెవ్వరికిఁ జెప్పరాదు. అపమృత్యుండ నాభార్యకోరికఁ దీరుపలేక పోయితినిగదా! రేపుసీమంతోత్సవ మాపి మఱియొక ముహూర్తముంచిన లంబోదరి

మఱియొక నరకళేబరము సంపాదించునేమో అడిగివత్తుంగాక.

అని యాలోచించుకొనుచు మఱునాఁడుదయమునకే లంబోదరి యొద్దకుఁబోయెను. అదివానింజూచి బావా! మీయింటనేఁడు సీమంతోత్సవముకాదా! తీరుబడిగావుంటివేమి? నాపంపిన మాంసము నిలవయున్నదా? వానినెప్పుడు చంపిరి? అని అడిగినవాఁడు తెల్లఁబోవుచు నోసీ! నీవుపంపిన మానిసినిఁజంపక పెంపుడు పశువునకుంబోలె నాహారము దిట్టముగాఁ బెట్టించితిని. ఆమిండఁడు తెగబలిసి గండుమిగిలి మాకు తెలియకుండ సిన్న తాళములు విరుగగొట్టి పారిపోయెను. మాకర్మమునకు నీవేమిచేయుదువు? ముహూర్తము మార్చెద మరియొక నరపలము సంపాదింపగలవా? అని యడిగిన నాదానవి కటకటంబడి యిట్లనియె. సీ! సీ! మీరెట్టి మూర్ఖులు వాని కాలుచేతులువిరచి చావనీయక తగునాహారముపెట్టి పెండ్లికొడుకువలెఁ బోషించినఁ బాఱకుండునా? రెండుసారులు మీకొఱకై కష్టపడితిని. ఇక మీకుపచారము సేయజాలను. వాఁడెందుఁబోఁగలడు? రాజుగారికిఁ దెలియఁబరచి వానింబట్టి తెప్పింతు జూఁడుము. కాని మీకు వానిమేని మాంసము లభ్యముకాదు. వేరొక తెరువాలోచించుకొనుఁడని పలికి నరాంతకునంపి యప్పుడే ఱేనికొక చీటి యిట్లు వ్రాసినది.

జయము మహారాజా జయము.

నిన్ననొక మనుష్యుఁడు యంత్రశిలాఫలకముమీఁదఁబడి వెంటనే లేవబోయను. అప్పుడు కుంభుండు దుష్టుకజ్జతో వానినెత్తిపైఁ గొట్టబోయిన వాఁడాదండము లాగికొని కుంభునిఁ జావమోది, వాఁడు నేలంబడియుండ నాకుఁ గనంబడకుండ నెక్కడికో పారిపోయెను. ఇది వఱకిట్టి విచిత్రమెన్నఁడును జరిగియెఱుంగను వాఁడెట్టి బలవంతుఁడో తెలియదు. వాని వెదకిపట్టించి తెప్పింపఁ గోరుచున్నదాన.

ఇట్లు మీపాదసేవకురాలు, లంబోదరి.

ఆజాబు కుంభునకిచ్చి రాజుగారియొద్ద కనిపినది. వాఁడాయుత్తరమును దీసికొనిపోవుచుండ దారిలో రాజపుత్రికయగు పద్మసేన పరిచారిక ద్విజట వానికెదురుపడినది. అదివానిగురుతుజూచి యోరీ! నీవు నాఁడు మాకుఁదోటలోఁ గనంబడినవాఁడవుకావా? నీకొఱకేపోవుచుంటిని భర్తృదారకనిన్నుఁ దీసికొనిరమ్మన్నది పోవుదమురమ్ము అని పలికిన వాఁడు అమ్మా! నేనునాఁడుచూచినవాఁడనే అమ్మగారికి నామాటజ్ఞాపకమున్నదా? నాపనియేమివచ్చినదో? అల్లేవచ్చెదను. ఈ యుత్తరము రాజుగారికిచ్చి వచ్చెద నంతదనుక గడువీయుఁడని వేడుకొనియెను. ద్విజట యాచీటీయేదీ యిటుతే? యేమివ్రాసినదోచూచెదంగాక యనిలాగికొనివిప్పి చదివి రారమ్ము. ఈకమ్మలోనంతయగత్యమైనపనికనిపింపదు తరువాతఁ బోవుదువుగాక, అని వానిబలవంతముగా శుద్ధాంతమునకుఁ దీసికొనిపోయి రాజపుత్రిక కత్తెఱం గెఱింగించినది.

ఆకోఁటి చీటిం జదివికొని కుంభా నద్యశిలపైఁ బడి నిన్నుఁజావమోది యెవ్వఁడో పారిపోయినట్లిందు వ్రాయబడియున్నది. వాఁడెన్నియేండ్లవాఁడు! పోలికయెట్లున్నది? నిజముచెప్పుము. లేకున్న నిన్ను దండింపఁజేయుదునుసుమీ యనియడిగిన వాఁడుగడగడలాడుచు జోహారు చేసి తల్లీ! మీకడనబద్ధములాడుదునా? వాఁడుఅచ్చముగానాడు మీరు దీసికొని పోయినవానివలెనున్నాఁడు. వారిద్దఱు నన్నదమ్ములు గావచ్చును. అనియెఱింగిన రాజపుత్రిక విస్మయసంభ్రమముతో నిట్లనియె.

కుంభా! వాడుఱాతిమీఁదబడినతోడనే యెట్లులేచినిన్నుఁ గొట్టఁగలిగెను? వాఁడంత బలవంతుఁడా యేమి? అచ్చముగా నేమిజరిగినదియో చెప్పుము మాకంతయుఁదెలిసినదిలే! నీవుదాచిన దాగునను కొంటివా యని అడిగిన వాఁడుచేతులుజోడించి అమ్మా! నేనేమియుఁ దప్పుజేసి యెఱుంగను. మీరు వలదనిచెప్పినతర్వాత నట్టిపని చేయుదునా అంతయు లంబోదరియేచేసినది మీరు తెలిసికొనవచ్చును. ఆమానిసి పది

దినములక్రితమే వధ్యశిలపైఁబడియెను. వాడుసగముప్రాణములతో, గొట్టుకొనుచుండ బడియతో బాధతోయిన లంబోదరి వారించి చంపనీయక యాకళేబరము వెనుకటివలెనే నరాంతకునింటికిఁ దీసికొని పొమ్మని నాజ్ఞాపించినది. మీ పాదములతోడు నే నంగీకరింప లేను. ఆరాత్రితానే వానిందీసికొనిపోయి వారింటియొద్ద నప్పగించి నది. వానిచేతులుకాళ్ళు విఱువక యొకయింటిలోఁబెట్టి గట్టిగా మేపి రట. ఒకనాఁడు బీగముల విఱుగఁగొట్టి యాపెట్టె తలుపులఁ దెఱచు కొని మాఱుదారి నెక్కడికో పాఱిపోయెనఁట. నరాంతకుఁడువచ్చి యాకథ చెప్పినంత లంబోదరి తనకు మాటవచ్చునని యీమాదిరిగా వ్రాసినది కాబోలు! ఇందునాతప్పేమి యున్నదో యాలోచింపుఁడు. మీశిక్షకు బాత్రుఁడనగుదునని పలికిన నాకలికి యొక్కింత విచారించిఁ "కుంభా! ఇందు నీవేమియు నెఱుఁగవుకాని యీమాట దెలిసిన రాజు గారు నిన్నుఁగూడ శిక్షింపకమానరు. నీవీ జాబాయనయొద్దకుఁదీసి కొని పోవలదు. ఇంటికిబొమ్ము. నేబుచ్చికొంటినని లంబోదరితోఁ జెప్పుము. అని వానినదలించి యింటికంపి వేసినది.

పిమ్మట నాకొమ్మ ద్విజటతో నాలోచించి యావార్త వీరవర్మ కెఱింగించి మీతమ్ముఁడు మీకంటె గండఁడువలె దోచుచున్నాఁడు. ఱాతికట్టడములనడుమనుండి యెట్లుతప్పించుకొనిపోయెనో తెలియదు. వానివెదకి తెప్పింపకుండ నీచీటిలాగుకొంటిని. ఇఁకమీతమ్ముని కేమియు భయముండదు. అనిమోదార్చినవిని రాజపుత్రుఁడిట్లనియె.

ప్రేయసీ! అతఁడు మాతమ్ముఁడగుట వాస్తవము. వానిచేత నాయుధములేదు. ఆయింటిలోనుండి యెట్లుతప్పించుకొని పోఁగలఁడు? ఆమాట నాకు సత్యముగాఁ దోపలేదు, వానిం జంపి తిని యిట్లు ప్రక టించిరేమోయని యనుమానముగానున్నది. వారింటనున్న యాప్తుల వలన నీరహస్యము తెలిసికొనవలయునని బోధించుటయు రాజపుత్రిక యిట్లనియె.

మనోహరా! మీరిందులకుఁ జింతింపవలదు. నేనందలి రహస్యము దెలిసికొందును. వారింట నాసఖురాలొకతెయున్నది. దానివలన సమస్తము విదితముకాఁగలదని పలికి యప్పుడే రత్నావతిని దీసికొనిరమ్మని ద్విజటనంపినది. అది పోయి రెండుగడియలకు నా యెలనాగను దీసికొనివచ్చినది. ఇరువురు నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రాజపుత్రి—సఖీ! రత్నావతీ! నీవీనడుమగనంబడుటలేదేమి! మననేస్తము మఱచితివా?

రత్నావతి—సరిసరి నీవట్లనరాదు. నీవు రాజపుత్రికవు మేము సేవకురాండ్రము. నీతో మాకు సాటియా! నీసెలవైనచో నిత్యమువచ్చి పాదసేవ చేయకపోదునా?

రాజపుత్రి—సఖీ? ఇందు సేవ్యసేవకన్యాయముతోఁ బనిలేదు. నేస్తమే కావలసినది. నీవంతగామన్నించిన నాకు గష్టముగానున్నది.

రత్నావతి—రత్నమునకుఁ గాంచమునకు నెంత భేదమున్నదో నీకును మాకునంత తారతమ్యమున్నది. నీవుగర్వశూన్యురాలవు కావున నిట్లనుచున్నావు.

రాజ—మైత్రిలోని హెచ్చుతగ్గులు విచారింపవలదనియేచెప్పలేదా

రత్నావతి—దేవి! విద్యచే ధనముచే రూపముచేతఁ గూడ నీతో మేమీడుకానేరము. నీ యనుగ్రహకాంక్షులము. ఆదరించి మాటాడితివి పదివేలు.

రాజ—నన్ను దేవియనవలదు సఖీ! అనిపిలువుము సంతసించెదను.

రత్నా—నీ హృదయశుద్ధి యట్టిది.

రాజ—నరాంతకుఁడు నీకు మేనత్తభర్తకాడా?

రత్నా—అవును. మేము వారింటనే యుందుము.

రాజ—నరాంతకుని భార్య గర్భవతియైనదఁట కదా?

రత్నా—అవును ఇదియ ప్రథమగర్భము చిరకాలమునకు వచ్చినది.

రాజ—సీమంతోత్సవము జరిగినదియా ?

రత్నా—లేదు. ఆగిపోయినది. మొన్న జరుగవలసినదే.

రాజ—ఆమె యేమికోరికలు కోరుచున్నది ?

రత్నా—ఏమోతల్లీ ! నాకంతగాఁ దెలియదు.

రాజ—ఇక్కడనే నీవు స్నేహభావము విడిచి మాట్లాడు చుంటివి. మాటవరుస కడిగితిని.

రత్నా—(యించుక సంశయించుచు) నాకు వారితో నంతగాఁ గలియదు నాతో వారి రహస్యములు సెప్పరు.

రాజ—చెప్పకున్నను నింటిలో మాటలు తెలియవా !

రత్నా—(అంతర్గతంబున) ఓహో ! ఈమెకు నిజము తెలిసి నట్లున్నది. అందులకే గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడుగుచున్నది. చెప్పకున్న మఱియొకలాగు తలంచును. కానిమ్ము. (ప్ర) నరమాంసము కోరు చున్నదని సవసవగా విన్నాను.

రాజ—ఊఁ. ఆమాట వినియే నేనడిగితిని. నీవు నాతోఁ జెప్పుటకు సంశయించు చున్నావు.

రత్నావతి—అసలు మావాళ్ళకు నాయందిష్టము లేదు. నోరు మూసికొని యుందును. ఏమన్నను తప్పే కనుక దాచితిని. దేవి ! నా యపరాధము సైరింపుము.

రాజ—భయములేదు మఱి నరమాంసము దొఱకినదియా ?

రత్నా—దొఱకను దొఱకినది పోవనుఁ బోయినది.

రాజ—ఎట్లు పోయినది ?

రత్నా—వాఁడు బలవంతుడు తలుపులువిదళించి పాఱిపోయెను.

రాజ—సఖీ! ఆమాటయే నమ్మవీలు లేకున్నది. ఆకథయంతయు వింటినికాని యీ మాటయె నమ్మదగి లేదు. సగము చచ్చియున్న మను ష్యుఁడు ఇనుప తలుపుల విదళింప గలఁడా ! ఇందేదియో రహస్య

మున్నది. ఆరాత్రిచంపియే యిట్లనుచున్నారేమోయని తోచుచున్నది.

రత్నావతి—రామ రామ ! అది వట్టి యబద్ధము. ఎట్లైననేమి వాఁడు పాఱిపోయినమాట వాస్తవము.

రాజ—ఆ రహస్యమే నాకుఁ దెలియవలసి యున్నది.

రత్నా—కనుఁగొని చెప్పెదను లెండి.

రాజ—నీకు వివాహమెక్కడ నిశ్చయింపఁ దలచినారు ?

రత్నా—ఆమాట నన్నడుగవలదు నా ప్రారబ్ద మెట్లుండెనో అట్లుజరుగును ప్రహస్వపాదుని పుత్రునకీయఁదలంచిరి కాని నాకిష్టములేదు.

రాజ—నీవుగూడ నావుంతలోనికే వచ్చితివే.

రత్నా—నీకేమి ? రాజపుత్రికవు స్వయంవరమున నీయిష్టము వచ్చిన వానినేలుకొందువు. నాకెట్లు ?

రాజ—నేను నీతో నిజము చెప్పుచున్నాను. రాక్షసులఁ బెండ్లి యాడను.

రత్నా—ఇఁక నాలుగుదినములలో స్వయంవరోత్సవముహూర్తమున్నదని చాటించుచుండ నట్లనియెదవేల ?

రాజ-ఆచాటింపుచాటింపే. రాక్షసులవరింపను. ఇదియథార్థము

రత్నా—ఆసభకు రాక్షసులుగాక దేవతలు మనుష్యులు వత్తురాయేమి ? అందెవ్వరినో యొకరిని వరింతువా ?

రాజ—ముమ్మాటికిని వరింపను.

రత్నా—మఱి యా స్వయంవరవిధి యేమిటికి !

రాజ—అది లాంఛనమునకే. నీవు నాకత్యంత ప్రియురాలవు కావున నీరహస్యము నీతోఁజెప్పితిని.

రత్నా—మన మప్పరోజాతివారమగుట రక్కసులు నెక్కసముగాఁ దోచుదురు.

రాజ-అందులకే మనమైత్రియవ్యాజమైనదని చెప్పుచున్నాను. ఆపురుషుని వృత్తాంతము తెలిసికొని యెప్పుడు చెప్పెదవు ?

రత్నా—ఎప్పుడో యననేల ? ఇప్పుడే చెప్పెద. నీక దాఁప నేమిటికి (అని చెవిలో నిటునిటు)

రాజ—అమ్మయ్య ! నాహృదయ మిప్పటికిఁ జల్లబడినది.

రత్నా—నీకతనియందింత యనుకంప మేమిటికి గలిగినది ! వాని నెఱుంగుదువా యేమి ?

రాజ—ఆ రహస్యమంతయునీకు మఱొక్కప్పుడు తెలియజేసెదను. అనిమాట్లాడి యాచేడియవల్ల నారహస్యము దెలిసికొని సగౌరవముగా నామెననిపినది. ఇంతలో స్వయంవరమహోత్సవదివసము సమీపించినదనియు సన్నద్ధురాలవై యుండవలయుననియుఁ దండ్రియొద్ద నుండిచీటీవచ్చినది. ఆచీటితీసుకొని వీరవర్మయొద్దకుంబోయి నమస్కరించుచు రత్నావతివలనఁదెలిసికొనిన విషయంబులన్నియు నెఱింగించి నీతమ్ముఁడునీకంటె నున్నతస్థితియందున్నాఁడు అతనికొఱకువిచారింపఁ బనిలేదు. మఱియు స్వయంవరము సమీపించినది. పాతాళలోకములలోనుండి పేరుపొందినదానవులందఱు వచ్చుచున్నారఁట. కర్తవ్య మేమి ? అనియడిగిన నతండు నవ్వుచు నీయిష్టమువచ్చినమగని నేఱుకొనుటయేకర్తవ్యమని పరిహాసమాడుటయు నాయువతి చెవులుమూసికొని ఇదిపరిహాససమయముగాదు. ఈయాపదయెట్లుదాటుదునని నాహృదయము పరితపించుచున్నది. తగినయుపాయమెఱింగింపుఁడనియడిగిన నతండు ప్రేయసీ ! నీకుఁ బదిసారులు చెప్పవలయునా? ఇదివఱకు నీకెఱిఁగించియేయుంటిని. అట్లేచేయుము కార్యసిద్ధియగునని యుపదేశించెను. ఆమెయంగీకరించి యందులగుఱించియే వితర్కించుచుండెను.

పద్మసేన మిక్కిలి చక్కనిదని పాతాళలోకములన్నిట వాడుక ప్రోఁగియున్నది. రాక్షసులు సహజకామక్రోధావిష్టులు తత్స్వయంవర ప్రకటనము వినినతోడనే చతురంగ బలసంయుక్తులై యయ్యతలమున కరుదెంచిరి. వజ్రకంఠుడు తనపీటికకరుదెంచిన రక్క-

సులకుల్ల భోజనభాజనాదివిధులకుఁ దగినసదుపాయము లపారముగాఁ గావింపఁజేసెను దైవజ్ఞనిర్దిష్ట సుముహూర్తమునకు మహిషాసుర ప్రముఖులెల్లవచ్చి యాసభ నలంకరించిరి. పద్మసేనయు సముచిత భూషాంబరధారిణియై ద్విజటవెంటరా యథాకాలంబున కాసభాంత రాళముఁజేసి రాక్షసశ్రేష్ఠులనెల్లఁ గలయంగనుంగొని వారివారి వృత్తాంతములఁ దెలిసికొను కోరికతో నాసింహాసనశ్రేణీమధ్యము నుండి మెల్లగా నడుచుచుండెను. అప్పుడు సర్వజ్ఞుండను రాక్షసపరి వ్రాజకుండు తత్తద్వృత్తాంతముల నాకాంతామణికిట్లుఁ జెప్పఁబూనెను.

సీ॥ నాతి ! యీతఁడు కాలకేతుఁడు సర్వగీ
ర్వాణదుర్గర్వ నిర్వాపణాతుఁ
డతివ ! యీతఁడు మహిషాసురుం డితని వి
ఖ్యాతి సర్వజగంబులందు వెలయు
చండముండులువీరె భండనంబున వీరి
ననఘటింపఁగలేరు హరిహరాదు
లువిద ! శుంభ నిశుంబులువీరె బలాఢ్యులు వీరి
పేరెన్నికొని నిద్రఁబోరుసురులు

గీ॥ వీడుభండాసురుం డతివీరుఁడితని
తోడఁబోరాడు మగవాఁడు లేడు మూఁడు
లోకముల వాఁడె కను బాష్కలుండు మహిషు
మంత్రి సర్వస్వతంత్రప్రమాణవేది.

అని యీరీతి నా నారీతిలకమున కాపరివ్రాజకుండందున్న దానప శ్రేష్ఠుల కులశీలనామవిఖ్యాతు లెజెంగించుటయునాలించి యాచంచలాక్షి క్షణకాలమూరకుండి సభాసదులెల్లరువిన సఖీముఖముగా నిట్లు తెలియఁ జేసినది.

ఇందువచ్చిన రాత్రించరులెల్లఁ బ్రఖ్యాతులే కావచ్చును. ముఖ్యముగాఁజూడఁదగినవి రూపము, విద్య, పరాక్రమము, రాక్షసజాతి

కేరూపము పూజ్యముగదా. విద్యమాట యటుండనిండు. పరాక్రమము వితర్కింపఁదగియున్నది. ఇందఱిలో లోకైకపరాక్రమశాలి యెవ్వఁడో లేచి నిలఁబడినచో వానికీరత్నమాల నర్పించుచున్నదాన నదియే మదీప్సితమని పలికించుటయు నారాక్షసవీరులెల్ల నొండొరులు మొగములు జూచుకొనువారును గుజగుజలాడు వారును ఊర్ధ్వముఖులై యాలోచించువారునై యాకాలములో నెవ్వఁడు నేనని ప్రత్యుత్తరమిచ్చినవాఁడు లేకపోయెను.

అప్పుడు పద్మసేన యిందులకు మూఁడుదినములుగడువిచ్చెను. ఈలోపలమీరాలోచించుకొని లోకైకవీరుండని యెల్లరు సమ్మతించినవాఁడు నాకడకరుదెంచిన సన్మానింతునని పలుకుచు నారాజపుత్రిక ద్వాజటితోఁగూడ నాందోళికమెక్కి యంతఃపురమున కరిగినది.

కాలకేతుఁడు—(లేచి) ఓ రాక్షసమిత్రులారా! నాపరాక్రమము మీరందఱు నెఱింగినదే. నేనులోకైకవీరుండనని చెప్పిన మీరంగీకరింతురా.

దుర్ముఖుఁడు—నీవు మహిషునికన్నను చండునికన్నను ముండునికన్నను నధికుఁడవా యేమి? వారి మ్రోల నీవెంతవాఁడవు?

తామ్రుఁడు—శుంభ నిశుంభాసురులుండ చండముండాసురల ముందుగాఁ బేర్కొంటివేల?

దుర్ముఖుఁడు—చండముండులకన్న మహిషునికన్న శుంభ నిశుంభులధికులనియా నీ యభిప్రాయము?

తామ్రుఁడు—అవును సందేహమేల?

రక్తబీజుఁడు—మీయిరువురవాదములు నపరిజ్ఞాతృత్వంబును వెల్లడించుచున్నవి. జగదేకవీరుండు భండాసురుండుండ నొండువానిం బేర్కొందురేల?

చండుఁడు—రక్తబీజా! ఏమి నీకొఱ్ఱు? మేమువీరులమనుట యపరిజ్ఞాతృత్వంబా? ఇంకొకమారట్లు పలుకుము.

భండాసురుఁడు — చండా ! నిలు నిలు. నీయుద్ధపాండిత్యంబు మే మెఱుంగనిదికాదు. అనుచితప్రలాపంబు లాడక వెనుకముందు విచారించుము. (వాఁడామాటబదిసారు లనుచున్నాడు.)

మహిషాసురుఁడు — ఏమిరా చండా ! ప్రేలుచుంటివి ? జగదేక వీరుఁడ నేనుగానా ? మదీయ నిశాతశృంగఘాతంబురుచిచూపనాయేమి ?

భండా — పసువా ! అట్లననీకుశృంగభంగంబు చేయకుందునా ? రా రమ్ము. రా రమ్ము.

ముండా — భండా ! శృంగమువలన భంగము నీకే కలుగును నీవనినమాట సత్యమే.

ముండా — మాటలతోనేమి. ఇదిగో కాచికొనుడు మదీయదోర్దండ ప్రచండబలపాండిత్యంబు తేటపడఁ గదాదండంబు వేయుచున్నానని లేచి భండాసురుంగొట్టెను. అదివానియురంబుతాకి శకలములై పోయినది. వెంటనేలేచి యతఁడు ముండాసురు నురంబునఁబిడికిటంబొడిచి మూర్ఛనొందించెను. అతనిపాటుఁజూచి భండాసురుఁడు చండునింగలియఁబడియెను. ఇద్దఱకు చిత్రముష్టియుద్ధముజరిగినది. అంతలో మహిషుండు రక్తబీజుండు తలపడి యొండొరులం గొట్టుకొనఁదొడంగిరి. అట్లె యందున్న రక్కసులెల్ల రెండుతెగలై బాహుయుద్ధంబునకు బూనికొని దారుణముగా బోరఁదొడంగిరి. వజ్రకంఠునికిఁగూడ నం దొకపక్షము జేరక తప్పినదికాదు. క్రమంబున నాసంగ్రామంబుసంకుల మగుట స్వపక్షపరపక్షంబులు దెలియక దొరికినవానిం బట్టుచుఁ బట్టినవానిం జంపుచు మిగిలినవానిం గవియుచుఁ జేరినవానిం బొడుచుచు నొక్కనినైనఁ బోనీయక చిక్కఁబట్టి రక్కసులెల్ల ఘోరముగాఁ బోరిపోరి యద్ధదివసములో నొండొరులచేఁ జంపఁబడి నామావశిష్టులైపోయిరి.

వీరవర్మ యత్తెఱంగరసి శరశరాసనంబులందాల్చి తురగారూఢుండై సంగ్రామరంగంబునకరిగి హతశేషులం బోనీకసాయకనికా

యంబులంబఱపి పరలోకాతిథులంగావించెను. కుంటి గ్రుడ్డి వృద్ధుఁడుం దప్ప బేరుపొందిన రక్కసుండొక్కఁడును మిగిలియుండలేదు. వజ్రకంతుడు గూడ వారితో మడియుటందెలిసి రాజపుత్రిక శోకింప వీరవర్మ నర్మాలాపములచే నూఱడించి యందుఁజచ్చిన రాక్షసులగాత్రములు నెల్లనగ్నిపాత్కృతము గావింపఁజేసి శుభముహూర్తంబున నాపద్మసేనతోఁగూడ దద్రాజ్యలక్ష్మింబరిగ్రహించి మహావైభవముతో సింహాసన మెక్కెను. అనియెఱింగించి...ఇట్లు చెప్పదొడంగెను.

---

220 వ మజిలీ

అతలరాజ్యము

వీరవర్మ యతలరాజ్యమునకుఁ బట్టభద్రుండైనతోడనే యాపట్టణమంతయుఁ దిరిగి యందలి యంత్రరహస్యములన్నియుం దెలిసికొనియెను. అందుఁబేరుపొందిన రక్కసులెవ్వరు లేరు. ఉన్న వారతనిభుజబలమునకు మించినవారుకారు. కావునఁబట్టణవాసులెల్లనతనికి దాసులైయతని పరాక్రమమునుగ్గించికొలుచుచుండిరి. అన్నగరముదిక్పాలురనగరముకన్న నెక్కువశోభగలిగి విశాలమై ప్రకాశించుచున్నది. అతండుదినమునకొక్క వీథివడువునఁ దిరుగుచు నందలి విశేషములఁ దెలిసికొనుచుండెను.

మఱియు భూవివరాంతమునందలి యంత్రశిలాఫలకము కడకరిగి యందుఁగాపున్న లంబోదరీసంభులవలన దనతమ్ముఁడు సుధన్వునివార్త గొంతవిని వారపకారము చేయఁదలంచినను నప్పుడు చంపకపోవుట యుపకారముచేసినట్లే తలంచుచు వాండ్రకుఁ గానుకలిప్పించి యందు దప్పించి మఱియొక చోటి కనిపెను.

అందుఁబడినవారు మడియకుండ మెత్తనిపానుపులఁ బఱపించి

క్రొత్తనిబంధనల నేరుపరచి విశ్వాసపాత్రులగు దూతలం గొందఱ గాపు పెట్టించెను. నరాంతకుని మేనకోడలు రత్నావతి తనతమ్ముని వరించి యతనిమరణమునుండి తప్పించినవార్త భార్యవలన వినియున్నవాఁడగుట వెంటనే యావాల్గంటి దనయింటికి రప్పించుకొని యాదరించుచుండెను.

ఒకనాఁడతండు కొల్వుకూటంబలంకరించియున్న సమయంబునఁ బ్రతీహారి యరుదెంచి మహారాజా! త్రికూటనగనివాసినియఁట కుటిలాలక యొర్తు, రాజభటవేషముతో వచ్చి ద్వారముకడనిలిచి మీకమ్మ మీకిమ్మని యిచ్చినది. అనుటయు నతండు దానినందుకొని విప్పియిట్లు చదివెను.

వజ్రకంఠా! నీవు నరమాంసోత్కంఠుడవై మనుష్యలోకంబున గపటమునిఁబురికొల్పి బోనువంటి గిరికూటబిలమార్గంబున మనుష్యులఁ బఠనేయించి యిందురప్పించుకొనుచుఁ గడుపునిండించుకొనుచుంటివి. ఆతిండియే యిప్పుడు నీకు మృత్యువైనది. పాపాత్మా! కాచికొనుము. ఎంతకాలమిట్లుచేయఁగలవు! మీపూర్వులగు పలలాశనులులోకకంటకులైయున్నారో యెఱింగినవాఁడవైతేని యిట్టిఘోరకృత్యములు సేయఁ బూనవు. లోకైకవీరుండగు మాయన్న వీరవర్మను బిలమార్గమున రప్పించుకొని కడతేర్చియుందువు. అంతటితో విడువక యాదారినే నన్ను నీయింటికిందెచ్చికొంటివి. అదియే నీకుముప్పైనది నాకు గొప్పైనది క్షుద్రా! నేటికేడవనాఁడు నీపురికరుదెంచి నిన్నుఁ బుత్రమిత్రకళత్రాదులతో నాశనముజేసి నీరాజ్యము గైకొందుఁ గాచికొనియుండుము ఇదియేనీకు గడపటి సందేశము. ఇట్లు, సుధన్వుఁడు.

ఆపత్రికంజదివికొని వీరవర్మసంతోషపారవశ్యంబున మేనెఱుఁగక యొక్కింతతడవునకుఁ దెలిసి కన్నుల నానందబాష్పంబులుగార నాకమ్మగన్నులకద్దికొనుచు నాలిపింజూచి తమ్మునిజూచినట్లు సంతసించుచుఁ దక్షణము యాకమ్మదెచ్చిన పొన్నికొమ్మం దీసికొనిరమ్మని

ప్రతీహారికాజ్ఞాపించెను. అతండరిగియత్తెఱవకై నలుమూలలు వెదకిన నెందను గనంబడలేదు. అందలివార లాసుందరి యప్పుడేపోయినదని చెప్పిరి. ద్వారపాలుఁ డామాట వీరవర్మ కెఱింగించెను.

వీరవర్మ తనతమ్ముఁ డావీటికైదెందువత్తునని వ్రాసినదినము లెక్కించుకొనుచు నాఁటియుదయమునఁ బెందలకడ లేచితురంగారూఢుండై యతండువచ్చు మార్గమున కెదురుగాఁబోయెను. అప్పుడే సుధన్వుఁడు యక్షసేనాపరివృతుండై వచ్చుచుండెను. ఇరువురు మార్గమధ్యంబునఁ గలిసికొనిరి. సుధన్వుఁ డన్నగారిం గురుతుపట్టి యోహోహో నా ప్రియసోదరుఁడు వీరవర్మయే. నేఁడెంత సుప్రభాతము అని పలుకుచు గుఱ్ఱమునుడిగ్గనుఱికి యతనిం గౌఁగిలించుకొనియెను. పెద్దతడవునకు నెలుంగురాల్పడ అన్నా! యెట్లు బ్రతికితివి? నీయునికి వజ్రికంతుఁ డెఱుఁగునా! యీగుఱ్ఱమెట్లువచ్చినది? అని యడిగిన సంతసముతో నాతండు తనవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి యిప్పుడు నేనే యీభూమి పాలించుచుంటిని. నీవాదానవునిపేర వ్రాసినకమ్మఁ జూచి యిట్లు వచ్చితినని యెఱింగించెను. సుధన్వుండును తనవృత్తాంతమంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు తెలియఁజేసి యతని విస్మయసాగరమున నీఁదులాడఁజేసెను.

తనకుఁ బ్రాణదాయినియైన రత్నావతి యన్నగారియంతఃపురముననున్నదని విని మిగుల నానందించుచు యక్షకాంతలనెల్ల త్రికూటశైలాంతరమునకనిపి తానన్న వెంట నగరిలోనికిం జనియెను. వీరవర్మ తనభార్యకు దమ్మునింజూపుచు నతనిచరిత్రమంతయుఁజెప్పెను. ఆమె యాశ్చర్యపడుచు రత్నావతిని దీసికొనివచ్చి యచ్చిగురుఁబోఁడిచేసిన యుపకార మగ్గడించుచు సుధన్వునికిఁ జూపినది. సుధన్వుం డాయెలనాగంజూచి సంతోషము పట్టజాలక తటాలునచేయిపట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకొనుచు నాముద్దుగుమ్మను జెద్దగా నగ్గించెను. అదియే పాణిగ్రహణ మహోత్సవమని యెల్లరు చప్పటులుకొట్టిరి.

ఈసువాణి నిదివరకే గ్రహించితిని నిది క్రొత్తకాదని యతం డుత్తరమిచ్చెను. నాడెల్ల యావృత్తాంతకథనముతో వెళ్ళించిరి.

నాటంగోలె రాజపుత్రు లిరువురు భూలోకమున కేగు మార్గ మరయుచు నొకనాఁడు బిలముఖంబున కరిగి యందలి విశేషములు పరికించుచుండిరి. ఇంతలో లోపలిగంట మ్రోగినది. ఆ మ్రోతవిని వారది యేమని యడిగిన నిప్పుడేదియో జంతువువచ్చి పడుచున్నది. అందులకే మ్రోగినదని కాపున్నవాఁడు చెప్పెను. అతడప్పుడు వాని జాగ్రత్తగాఁ గాపాడవలయునని పలుకుచు మెత్తని పాన్పులు సవ రించి వేయించిరి. వారు సూచుచుండ జరజర జార మునిశిష్యుఁడొక డందుఁబడియెను. వానికిఁ దగిన యుపచారములు సేయించుటచే వెంటనే యతనికిఁ దెలివివచ్చినది. వానితో నొక యుంగరముకూడ జారిపడినది. దాని సుధన్వుండు కని అన్నా! చూడు. చూడు. ఇది మన తమ్ముఁడు పరితాపకునిదివలె నున్నది. ఇందలి విలాసము పరికింపుము. అని చూపుటయు నౌను వానిదే. వాఁడు గూడ నిందు జారిపడుచున్నవాఁడేమోయని తొందరపడుచు మెత్తని పఱుపులు సవరించి యందు వేయించెను.

పిమ్మట మునిశిష్యుంజూచి యోహో! వీఁడా కపటయతి శిష్యుఁడు నాఁడుమనలను బెదరించినవాఁడు వీఁడే. వీనిం బట్టికొని నిర్బంధించిన నిజము దెలియఁగలదని తలఁచుకొనుచు వారిరువురు వాఁడు విశ్రాంతి వహించిన పిమ్మట నీ వెవ్వఁడవు? ఇం దేమిటికి పడితివని యడిగిరి. వానికింకను బూర్తిగాఁ దెలివిరాలేదు. అట్లడిగిన వారు వజ్రకంఠుని యాప్తులే యనుకొని నుల్లిగా నిట్లు చెప్పెను.

మిత్రులారా! నేను భూలోకములోఁ జిత్రకూటనగపాదమున నున్న యలంబసునిపరిజనుండ. శిష్యరూపముతోఁ దిరుగుచు మనుష్యుల నాగుహాంతరమునఁ ద్రోయుచుందును. ఇరువురు రాజకుమారుల

నిందుఁబడవేసినది మీరెఱిఁగియే యుందురు. వారి తమ్ముఁడు ప్రతాప రుద్రుఁడట అన్నలజాడ దెలిసికొననుదెంచి యలంబసునొద్దకు వచ్చి నమస్కరించి తనయన్నల వృత్తాంతము చెప్పుమని యడిగెను. వాని కంఠధ్వని వినినంతనే వానికి నాకుఁ గూడ వెరపుగలిగినది, ఆ వెరపు వెల్లడికానీయక మన యలంబసుఁడు పన్నవలసిన వ్యూహమంతయుఁ బన్ని చివఱకు వానినా కొండశిఖరమెక్కి గుహచూచుటకంగీకరింపఁ జేసెను. నాకుఁ గనుసన్నఁజేసి వానికా గుహజూపింపుమని నియమించు టయు నేను వాని వెంటబెట్టుకొని కొండయెక్క దొడంగితిని.

వాఁడు దారిలో నన్ననేక ప్రశ్నములడిగి నా హృదయాశయ ముగ్రహింపవలయునని తలంచెనుకాని నేనేమియు నవకాశమిచ్చితిని కాను. వాఁడు మా కపటము మొదటనే గ్రహించెనని నేనెఱుంగకపో యితిని. వాఁడు కొండయెక్కునప్పుడు నా వెంట నడుగులో నడుగువైచి యెక్కుచుండెను, శిఖరమెక్కి గుహావిశేషములు నేను జూపించు చుండ వానియందుఁ జూపులు వ్యాపింపఁజేయక నేలయే పరిశీలించుచు నడుగులువైచుచుండును. నేనాగినఁ దానుగూడ నాగును. వానిముం దుఁబెట్టవలయునని నేనెంతయో కపటము జేసితిని. వాఁడు నావలలోఁ బడలేదు. గుహలోని మీటవఱకు నేను ముందునడిచి యందు నిలువం బడి అయ్యా! మీయన్నలామలుపులో నున్నారు. ఆబల్లయెక్కి చూ డుఁడని నేను జెప్పఁగా నడు నడు నీవే యెక్కి చూపుము. అని నన్ను బలాత్కారముగాఁబట్టి నాబల్లపైకిఁ ద్రోసవిడిచెను.

మీటపడలి నేనుగుభాలుననీవివరములోఁ బడితిని. పడునప్పుడు వానిచేయి బట్టుకొంటి. అతఁడు కేలువిదళించుటచే వానియుంగరమూడి వచ్చినది. వాఁడు దొరకలేదు నేను జాఱివచ్చి యిందుఁబడితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము తరువాత నతండు అలంబసుని నిజస్థితి గ్రహించెనో లేదో తెలియదు. అని తన వృత్తాంతమంతయు వాఁడెఱింగించెను.

ఆమాటలువిని సుధన్వుఁడు కోపమువట్టఁజాలక వానింజంప నుంకించుటయు వీరవర్మ వారించుచుఁ దమ్ముఁడా! వీఁడుమనకు శత్రుఁడై నను మనతమ్ముని క్షేమవార్తఁ దీసికొనివచ్చెను. వీనివలన మన మక్కడివృత్తాంతము దెలిసికొందముగాక తొందరపడకుమని వానికిఁ దెలియకుండఁజెప్పి యోరీ! నీకీయలయిక యెట్టయినఁ బదిదినములదనుక తీఱదు. నీకతంబున మనయేలిక వజ్రికంఠునికి నిత్యమునరమాంసము దొరకుచున్నది. నీవుతిరుగా నందుఁబోవలయును. ఎప్పుడుపోయెదవు? అని యడిగినావాఁడు కన్నులు మూసికొనియే యిట్లు చెప్పెను.

మిత్రులారా! నాకు నోడలేమియు స్వాధీనములో లేదు. మీరు జేసిన యుపచారమువలనఁ బ్రతికితినికాని చావవలసినదే. బలము గలిగినపిమ్మట భూలోకములోని కరిగెదంగాక, నన్ను రాజునొద్దకుఁ దీసికొనిపొండు. నాబన్నమాయనకు నివేదించి యేగెదను. అని బలుకు టయు వీరవర్మ, నిన్ను నేలికయొద్ద కిప్పుడే తీసికొనిపోయెదము. నీయిష్టములన్నియుఁ జెప్పెదము. నీకతనిచేఁ బారితోషిక మిప్పింతుము వెరవకుము నీవు భూలోకమున కే దారిం బోయెదవు? ఈ వివరములో నుండి పోవఁగలవా! అని యడిగిన వాఁడు కన్నులఁ దెరచిచూచి రాజ కుమారులం గురుతుపట్టి వెరచుచు నది స్వప్నమేమోయని భ్రాంతి పడి క్రమ్మఱఁ గనుల మూసికొనియెను. పిమ్మట వారేమియడిగినను బ్రత్యుత్తర మియ్యకయుండెను.

అప్పుడు వీరవర్మ వానిం బందీగృహంబునఁ బడనేయుఁడని యాజ్ఞాపించి తమ్మునితో వత్సా! మన ప్రతాపరుద్రుఁడు మన మీ గుహలోఁ బడిపోయితిమని తెలిసికొనియుండును. అలంబసుఁడు చేయు కపటము గ్రహించియేకదా వీనినిందుఁబడఁద్రోచెను. అతండు మిగుల బుద్ధిమంతుఁడు మన వృత్తాంతము దెలిసికొనుట కేదియో సాధన మాలోచింపక మానఁడు. అలంబసు నీపాటికిఁజంపి యాకొండ స్వాధీ

నము జేసికొనియే యుండును. కానిమ్ము మనల మృత్యుముఖంబునుండి తప్పించి రాజ్యపట్టభద్రులంగావించిన భగవంతుడిప్పు డెందుఁబోవును! అమ్మహాత్ముఁడే మనకాధారిగూడఁ జూపఁగలడని పలుకుచుఁ దమ్ముని యుంగర మంగముల నద్దికొనిముద్దుపెట్టుకొనుచుఁ దద్దయుఁబ్రీతితోఁ దనభార్యకత్తెఱంగంతయు నెఱింగించెను.

మఱియు వారిరువురు సంతతముబిలద్వారనికటంబుననే వసించి యందుండి యేదియైన వార్త వచ్చునాయని యాలోచించుచుండిరి. ఒకనాఁడందలి ఘంటాటంకారధ్వని వినంబడినంత వీరవర్మ సంతోషముతోఁ దమ్మునికిఁ దెలిపి పానుపుసవరింప నియోగించెను అంతలో నొక యినుపగొలుసు చివరగట్టిగ గట్టఁబడిన గుండొకటిజారి యా తల్పంబునం బడినది. రాజకుమారులు విస్మయముతోఁ జూచుచు నా యినుపగుండు గొలుసు విడదీసి విమర్శించిచూడ నందొకబెజ్జ గనంబడినది. దానిందీసినంత నందొకపత్రికయున్నది. ఉత్సాహముతో నా పత్రికందీసి వీరవర్మ మేనుపులకరింప నిట్లు చదివెను.

అన్నలారా! మీదిగ్విజయయాత్రావృత్తాంతము చెప్పిచెప్పఁ గొన్నిదినములు వినక మన తలిదండ్రులు పరితపించుచుండ దండనాథుండు చిత్రకూట నగపార్శ్వమునందున్న సేనానివేశమునుండి తండ్రి గారికొక సందేశపత్రిక నంపించెను. అందు మీ యిరువురు నొక మునీశ్వరుని ప్రేరణంబున నందలి గిరికూటమెక్కి తిరుగరాలేదనియుఁ బది దినములు వేచితానాబుషినడిగినఁ దనకేమియు సమాధానము చెప్పక శపింతునని బెదరించెననియు నిటుపైనఁ గర్తవ్యమేమని తెలియఁ జేయఁ గోరుచున్నానని వ్రాయఁబడియున్నది. ఆ వార్తవిని మనతలిదండ్రులు దారుణముగా శోకించుచుండిరి. అమ్మగారి జాలిగుండె తెఱంగు మీరెఱింగినదియేగదా! పుత్రులందఱుమునుఁగి యామె నోదార్చితిమి. వారి యాఱవకుమారుఁడు రాగవర్ధనుఁడు క్రోధావేశము

తో ధనుర్బాణములధరించి నన్నా సేనానివేశముకడ కనుపుఁడు. వారి సేమమరసివచ్చెద మీరిట్లు విచారించినఁ బ్రయోజనమేమని పలుకుటయుఁ దండ్రిగారనుమతించి యాకౌతుల వెంటనతని నంపిరి.

అతండును దురగారూఢుండై యాసాదుల వెంట నరుగుచుండ నొకనాఁడొక మార్గమధ్యంబున సంవర్తసమయంబునంబోలె మహారౌద్రముగా గాలివానపట్టి బిట్టుగా వానగురియ మొదలు పెట్టినది. నారావాతాఘాతంబునకు వగచుచు వానందడిసి దారితప్పి యెట్లో చీఁకటిపడునప్పటికి నతిప్రయత్నమున నాప్రాంతమందున్న జయపురమను పట్టణమును జేరికొనిరి.

తద్దేశాధిపతి జయదేవుఁడు. మీచే, సంగరమున నోడింపఁబడి తిరుగస్థాపింపఁబడినవాఁ డని యెఱింగినవారగుట నా కౌతులతని నొక సత్రములోనిలిపి యావార్త కోటలోనికిం దెలుపనరిగి తిరుగవచ్చి చూచునప్పటి కారాగవర్ధనుఁడందుఁ గనంబడలేదట. అతని నారాత్రి యెల్ల వెదకి మఱునాఁడు వెదకి యతని జాడ తెలియక యాదూతలు వెండియు మనవీటికరుదెంచి యాయుదంత మెఱింగించి మన తలిదండ్రుల శోకవిహ్వలులఁ గావించిరి.

అప్పుడు నేనును జయమల్లుడును ధనుర్బాణములధరించి వారి నూఱడించుచు వారి యనుమతివడసి బయలుదేరితిమి. కొంత సేనను సహాయముకానిచ్చి మనసోదరు జయమల్లుని జయపురంబున కనిపితిని నేను ఖడ్గమాత్రసహాయుండనై తురంగ మెక్కి సేనానివేశమున కరుదెంచితిని. అందున్న చమూపతి నన్నుఁజూచి యచ్చటివృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను. పిమ్మట నేనాలోచించుచు నాయతియొద్దకుం బోయితిని. వానింజూచినతోడనే కపటాత్ముఁడనినాకు సంకోచముగలిగినది. నమస్కరించుచు నాకులశీలాదులెఱింగించి మీజాడ తెలుపుమని యడిగితిని.

అప్పుడు వాఁడు నన్నుఁ గన్నులెత్తి చూచి గౌరవించుచు రా పుత్రా! మీ యన్నలు మా శైలకూటమెక్కి యందలి గుహావిశే ములు పరికించుచు దిరుగరానైరి. అందుండి చూచిన దిక్పతుల నగ ములన్నియుఁ గనంబడఁగలవు. అందులకు నేనేమి జేయఁగలను! అపూర్వ వస్తుప్రదర్శన మెట్టివారి చిత్తమునైన నాకర్షింపకమానదు. నీకు మాశిష్యుని సహాయముగా నిత్తును. నీవుగూడ నాకొండయెక్కి యందలి వింతలుచూచి యన్నల వెంటబెట్టుకొని రమ్ము పొమ్ము. అ పలుకుచు శిష్యున కేదియో కనుసనఁజేసెను. ఆసంజ్ఞలు జూచుట నా యనుమానము మఱింతబలమైనది. కొండ శిఖరమున నేదియో కపటమున్నదని నిశ్చయించి యా శిష్యునివెంటఁ గొండ యెక్కు వానితోఁ గొంత ముచ్చటించితిని. వాని మాటలన్నియు నసత్యములే తెలిసికొంటి గుహలోనికిం బోయితిమి. వాఁడు నన్ను ముందు నడిచిం వలయునని చూచెఁగాని నేనొప్పుకొనలేదు. గుహలో నొకచో వబడి యాబల్లయెక్కి చూడుము. మీయన్నలు దిక్పతుల నగరము గనంబడునని చెప్పిన నేనది కపటమని గ్రహించి వాని మెడబట్టు నీవు చూడుమని యా బల్లమీఁదికి నెంటితిని. మీట సడలి యాబ యొరిగినది. వాఁడాగర్తములోఁ బడిపోయెను. మీరుగూడ నట్లుబ యుందురని నిశ్చయించి పట్టరాని కోపముతో నాయతింజంపఁదలం ఖడ్గము చేతంబూని రెండు జాములెక్కినకొండ రెండు గడియలలో రౌద్రావేశముతోఁబోయి యహంకారము ప్రకటింపక వాని ద్వా నకుఁబోయి నిలువంబడితిని.

నన్నుఁజూచి వాఁడు భయపడుచు రాజపుత్రా! పోయివచ్చితి మీయన్నలు గనంబడిరా? మా శిష్యుఁడేడీ? అని యడిగిన నేనిట్లం స్వామీ! మీ శిష్యుఁడు మాఅన్నలజూడ బోయెను. ఆ గుహాంత మున నామీట యమరించితిరేమిటికి? మా యన్నలుకూడ నా బ

యెక్కి వివరములోఁ బడిపోయిరికాఁబోలు. ఆబిలమార్గము దిక్కతినగర ములకుఁ దీసికొని పోవునా? అని యెఱుంగనివాఁడుబోలె నడిగితిని. వాఁడు నామాట నిజమనుకొని యోహో! నీవాబల్ల యెక్కలేదా! అది యెక్కినతోడనే బల్ల యొరిగి స్వర్గమునకుఁ దీసికొని పోవును. నీవు మొదటినుండియే మరలివచ్చితివి. తప్పుపని చేసితివి తిరుగఁబోయి యెక్కుమని పలుకుచుండఁగనే నేను తొత్తుకొడుకా! నీ కపటమెఱుం గి ననుకొంటివిరా? ఆ వివరమునంబడినవారేమగుదురు? నిజముచెప్పకము న్నేకున్న నిన్నిప్పుడే ముక్కలు క్రిందఁ గోసెదనని యదలించుచు నెడమ చేతితో జటాకలాపముఁ బట్టుకొనితిగిచితిని. అవి యంటింపఁబడినవగుటఁ జేతిలోనికూడి వచ్చినవి. వాఁడు మోసోయని యఱచుచు నాపైఁదిరు గఁబడి యదలింపఁ దొడంగెను. ఖడ్గంబు నుంకించుచు నొక్కవ్రేటున వానితల నఱికి పారవైచితిని అంతలో మన వీరులందఱు మూఁగికొనిరి వాఁడు కపటాత్ముడనివిని దండనాథుడాశ్చర్యమొందుచు నయ్యయ్యో తెలిసికొనలేకపోయితినే యెఱింగినచో వీనిమేను తునకలగానఱికి కాకు లకుఁ బాఱవేయకపోదునా అని పలుకుచు నాకపటము గ్రహించినందు లకు నన్నుఁబెద్దగా నగ్గించెను. పిమ్మట నందున్న వాని పరిజనమునెల్ల వెదకి వెదకి మన వీరులు హతముగావించిరి. సేనలతోఁ గొండయెక్కి స్వాధీనపరచుకొని యందలి వింతలుజూచుచు మిమ్ముగుఱించి విత ర్కించుచు నాలుగు దినములా గుహాముఖంబున వసించితిమి.

అప్పుడు నాకు భగవంతుఁడీ యూహతోపించెను. మీరు బ్రతి కియుందురా ఈజాబుజూచి ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుదురు. లేనిచో జేయఁదగినది లేదుకదా! ఇదియే కర్తవ్యమని యూహించి గుహాము ఖంబున నొకయంత్రి చక్రిమమరించి దానికిఁ గొలుసు దగిలించి చివర బరువైన యీాయినుపగుండు దగిలించి దిగవిడిచితిమి. దీనివలన దీనిలో తెంత యున్నదియుఁగూడఁ దెలియఁబడగలదు. దైవకృపచే మీరీకమ్మ

జూడగలిగితేని వెంటనే మీ క్షేమము తెలియఁజేయుఁడు. ఒకదివసంబ్లు నినిగళంబిట్లుంచి తిరుగాఁ బైకిలాఁగికొందుము.

ఇట్లు మీ ప్రియసోదరుఁడు, ప్రతాపరుద్రుఁడు

ఆపత్రికజదివికొని వీరవర్మ తమ్మునితోఁగూడ నుబ్బిగంతులువైచుచుఁ దమతమ్మునికట్టి యుపాయము తోఁపించినందులకు భగవంతున కనేక నమస్కారములుగావించుచు నా నగరంబున మహోత్సవములు పెక్కు-సేయునట్లు చాటింపఁబంపెను. మఱియు నప్పుడే మఱియొక పత్రిక వ్రాసి మడిచి యా యినుపగుదెయరలోఁబెట్టి చీలబిగించెను. అందు మా తమ్ముడు ప్రతాపరుద్రుని ప్రీతిపూర్వకముగా నాలింగనము జేసికొని వీరవర్మయు సుధన్వుఁడు వ్రాయునదియేమనఁగా, అతలమను పేరుగల యీ పాతాళలోకమందు మే మిరువురమే యధిపతులమై భూలోకవిలక్షణములైన మహైశ్వర్యము లనుభవించుచుఁ ద్రిలోకాతీత సౌందర్యంబునం బ్రకాశించు భార్యలం బెండ్లియాడి మహానంద మనుభవించుచున్నారము. కాని జన్మదేశపౌరిబంధు వియోగంబునంజేసి య య్యానందంబు రోగపీడితునకుఁ జేయు విందువలె హృదయరంజకంబు గాకున్నది. మనదేశమునకు నచ్చుమార్గము దెలియక తొట్రుపడుచుంటిమి. మొన్న నీవు బిలంబునం బడవేసిన కపటముని శిష్యుఁడిందుఁబడియెను వానివలన నీ వృత్తాంతము గొంత తెలిసికొంటిమి. నీవు జంపినవాఁడలంబసుఁడను రాక్షసుఁడు ఈ యతలమును బాలించుచున్న వజ్రకంఠుని యాహారము నిమిత్తమై మనుష్యుల మాయఁజేసి యాదానవుఁడు మునివేషముధాల్చి యిందుఁద్రోయించుచుండును. ఈబిలము మయుఁడనువాఁడు నిర్మించెను. అని తానా బిలములోఁ బడినదిమొదలు నాటితుదివఱకు జరిగినకథ యంతయు వ్రాసి మఱియు నిట్లు తెలియజేసిరి.

వినుమింందుగల రత్నములు, బంగారము, స్వర్గలోకమందైన

లేవని చెప్పవచ్చును. వానినన్నియు మనదేశమునకుఁ దీసికొనిరాఁదలం చితిమి. కావున నీగొలుసుచివర బిలపరిమాణమునకన్న తక్కువగా వర్తులములైన మందసములఁగొన్ని గట్టించి దిగవిడుచుచుందుము వానిలో నీవస్తువులుంచి పంపుచుందుము. ఈబిలమొక మనుష్యుండు మాత్రము పట్టునంత వైశాల్యము గలిగియున్నది. కావున వరుసగా నాలుగైదు సంచులంగట్టించి విడువుము వానిలో మేము దూరి వచ్చు చుందుము. గాలి తగులునట్లిందుండి చర్మభస్త్రికలచే నూదింతుము. మేము పైకివచ్చుటకు నింతకన్న మంచి యుపాయములేవియైనఁ దోచి నచో నట్లుచేసి గొలుసు దిగవిడుచుచుండుము. ఎప్పటికప్పు డుత్తర ప్రత్యుత్తరములు దెలిసికొను చుండవలయునని యెన్నియో విషయము లందు వ్రాసి పంపిరి.

ప్రతాపరుద్రుఁడు వ్రాసినరీతిగా నొకదివసముమాత్ర మందు నిలిపి పిమ్మట నాగొలుసు లాఁగబడినది. పరమసంతోషముతో నా వింతజూచి రాజకుమారు లిరువురు నంతఃపురమునకరిగి భార్యలకుం జెప్పి కనకరత్న మండనాది విశేషముల మందసముల నెక్కించుచుఁ బ్రయాణసన్నాహములో నుండిరి.

అని యెఱింగించువఱకు వేళ యతిక్రమించినది. మణిసిద్ధుం డవ్వలికథ పైమజిలీయందిట్లు చెప్ప మొదలుపెట్టెను.

---

221 వ మజిలీ.

రాగవర్ధనునికథ

గోపా! వినుము తాళధ్వజుని యాఱవ కుమారుఁడు రాగవర్ధ నుఁడు తండ్రి యాజ్ఞబూని యన్నలజాడఁ దెలిసికొన బయలుదేరి గాలి వానచే దారితప్పి జయపురంబుఁ బ్రవేశించెనని నీ వెఱిఁగియుంటివిగదా.

అప్పుడు తన్నగరాధిపతి జయదేవుఁ డూరలేడు. అతనిభార్య దూత లవలన రాగవర్ధనునిరాకవిని తొట్రుపడుచుః దనకూఁతురు రతిమంజ రినిజీరి యిట్లనియె,

పుత్రీ! వీరవర్మ తమ్ముఁడు రాగవర్ధనుఁడనువాఁడు ఎందో పోవుచు గాలివానందడసి డడిపుట్టములతోఁ బెద్దసత్రమునందు నిలు వంబడి యున్నాఁడట. వానియన్న వీరవర్మ మనకుఁగావించిన మేలు వేయి జన్మములకైన మఱువఁదగినదికాదు. మీఁదండ్రిగారూరలేరు. మంత్రిప్రముఖులకు వార్తనంపునప్పటికిఁ బ్రొద్దుపోవఁగలదు. నీపరి చారికలలోఁ దెలివిగలదానినందుబంపి వానిరప్పింపఁగలవా? అని యడిగిన రాజపుత్రిక నవ్వుచు నిట్లనియె.

అమ్మా! అంత తెలివిగలపరిచారిక లెవ్వరును లేరు. అట్లుపోయి తీసికొనివచ్చినను నాతోమాట్లాడి గౌరవింపఁదగిన పురుషుఁ డెవ్వఁడు నిందు లేఁడుగదా. కావున నేనుపురుషవేషము వైచికొనిపోయి వానిం దీసికొనివచ్చెద రాత్రియిందుజేసి మఱునాఁడుపంపుదముగాక అట్టైన మాటదక్కఁగలదు. అందులకు నీకుసమ్మతమైనంజెప్పుమని యడిగిన నప్పటికి వేఱొకతెఱువు లేమింజేసి యట్లు చేయుట కంగీకరించినది.

రతిమంజరిత్రుటికాలములోఁ బురుషవేషమువైచి గుఱ్ఱమునెక్కి వాకిద్వారమున నాసత్రమునకరిగినది. ద్వారమున గుఱ్ఱముదిగి లోపలికిఁబోయి యిందు రాగవర్ధను లెందున్నారని విమర్శించుచుఁ దిరుగుచుండఁ దడిగుడ్డల బిండుకొనుచు జలిచేవడకుచు నొకయరుగు పయిఁ గూరుచున్న రాగవర్ధనుండు ఆమెమాటలు విని నేను రాగ వర్ధనుండనని చెప్పెను.

రాజపుత్రిక యతని యాకారసౌష్ఠవమున కచ్చెరువందుచుఁ జేయిపట్టుకొని వయస్యా! నేనీనగరాధిపతి జయదేవుని కుమారుండ మీరాక చారులవలనవిని యరుదెంచితిని, మాతండ్రియూరలేఁడు. మీరుతడిసి యిందున్నవారని విని యరుదెంచితిని యీ పీతాంబరం

బుల ధరింపుము నావెంటరండు పరదేశస్థులవలె నీసత్రమునవసించుట ధర్మమే? ఈ రాజ్యము మొన్న మీయన్నలు మాకిచ్చినదేకదా ముందుగా వార్తనంపిన నీమకడకేమురురాకపోవుదుమా లెండు లెండు. పుట్టంబులం దాల్పుఁడు అనిపలుకుటయు నతండేమాటయుఁ బలుకలేక సిగ్గుపడుచు దిగ్గునలేచి యామెయిచ్చిన పుట్టంబులం గట్టికొని వినయముతోఁ గృతజ్ఞతఁ జూపుచు నిప్పుడేపోవుదము మాపూ తలు రానీయుండనియుత్తరము చెప్పుటయు నాయింతి యిట్లనియె.

వయస్యా! మీమాతలెప్పటికివత్తురో అంతదనుక నీసమర్థ్ధముులోనుండుట కష్టముకాదా! వారికి నేను వార్తనంపి రప్పించెదం గాక లెండు నాగుఱ్ఱమునెక్కుడు నేను మీ గుఱ్ఱమునెక్కెదనని పలుకుచు నతనిచేనట్లు చేయించి తానాతని గుఱ్ఱమెక్కి ముందు నడిపించుచు గడియలో నతని కోటలోనికిఁ దీసికొనిపోయినది.

అందుఁ గ్లేశమువాయ నభ్యంగనక్రియ నుష్ణోదకస్నానము మృష్టాన్నసంతృప్తియు గావింపఁజేసి పిమ్మట ననర్ఘమణి భూషణాంబరంబులం దాల్పంజేసి లోపలి సభాభవనంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి కొంతసేపు వారాంగనానృత్య గానవినోదములచే నతని నారాధించినది. పిమ్మట రతిమంజరి యారాజకుమారుఁ దనయంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి హంసతూలికాతల్పంబునం గూర్చుండఁబెట్టి ప్రక్కపీఠంబునఁ దాను గూర్చుండి వినోదముగా నిట్లు సంభాషించినది.

రతిమంజరి—వయస్యా 'సంఖ్యంసాప్తపదీన' మని యున్నది. కదా. మీకు నిద్రవేళయగుచున్నది. అయినను మీతోఁ గొంత ముచ్చటింపవలయునునని వేడుక కలుగుచున్నది. మీ దర్శనమంద యాశక్తి యున్నది. నాతప్పులు మన్నింప వేఁడుచున్నాను.

రాగవర్ధనుఁడు—(కృతజ్ఞతప్రకటించుచు) రాజపుత్రా! నేఁడు నీవు నాకుఁగావించిన యుపచారములు వేయిజన్మములకైనను మఱపు

రావు నా జీవితాంతముదనుక నీకుఁగృతజ్ఞుఁడనై యుండెద.

రతి—ఆమాటలు నే సహింపఁజాలను. మీయన్నలు నిల్పిన దివాణము. మీకుఁబరిజనులమైన యూడిగములు సేయఁదగినవారము మమ్మింతగాఁ గొనియాడఁదగదు.

రాగ—ఉత్తములిట్లే యాత్మగుణ ప్రస్తుతికి ననుమతింపరు కానిమ్ము. నీసుగుణములు నాకు సంతోషము గలుగఁజేయుచున్నవి.

రతి—మీతోఁ గొన్నిపరిహాసవచనములాడఁదలంచితినిమన్నింతురుగాక! మీ మొగము పరీక్షించుచున్నాను. మీకు వేశ్యానృత్య గానప్రసక్తియందంత యభిరుచిలేనట్లున్నది యేమందురు?

రాగ—నవ్వుచు, అవును సత్యమే! నాకు వేశ్యలనిన నభిరుచి లేదు వినుము,

చ. గడుకొని మంత్రశక్తి నురగంబుల ఘోరవిషానలంబు పెం
పడుపఁగవచ్చుఁ గానల మదోత్కట కుంభికృత ప్రమాదము
న్గడువఁగవచ్చు గొక్కపటికరిముఖస్థుఁడు దాటవచ్చు నె
వ్వఁడుఁగణికాముఖాగ్నిఁబడువాఁడుబయల్పడనేరఁ డెన్నఁడున్.

రతి—నవ్వుచు,

శ్లో॥ వేశ్యాజఘనరథస్థః కులనారీం కస్సచేతనోగచ్ఛేత్
నహిరథమతీత్య కశ్చిద్గో యానేనావ్రజేత్పురుషః.

రాగ—అందులకే తత్సంపర్కము కూడదనుచున్నాను.

రతి—పోనిమ్ము వయస్యా! నీవు శృంగార ప్రబంధములేవైన నం జదివితివా?

రాగ—ఓహో నీకు శృంగారరసము చాలా ప్రీతివలె దోఁచు చున్నదే.

రతి—అవును వయస్యా! వినుము,

శ్లో॥ ఆయుస్సారో యౌవనమృతుసారః కుసుమసాయక వయస్యః
సుందర ! జీవితసారో రతిభోగరసామృతాస్వాదః.

బ్రతికిన దినములలో యౌవనకాలమే కాలము. వసంతఋతువే ఋతువు. రతిభోగరసామృత మనుభవించుటయే జీవితమునకు ఫల మని విద్వాంసులు వ్రాసియున్నారు.

రాగ—మంచిరసికుఁడవే! శృంగారప్రబంధములు చాలఁ జదివి తివి కాఁబోలు.

రతి—చదువుటయేకాదు బహుదేశములు దిరిగి యాయా దేశ స్త్రీల విశేషములఁ దెలిసికొనివచ్చితిని మీకు నిద్రలేనిచో వినిపించెద.

రాగ—నీవిట్టిమాటలఁ జెప్పుచుండ నిద్రయెట్లువచ్చును విను పించుము తెల్లవారు వఱకు మేలుకొనఁ గలను.

రతి—శ్లో॥ చోళీచ్ఛన్నాయది కుచతటీదులన్ భాఘూర్జరీణాం
కచ్ఛాభావాదలఘుజఘనంతహిన్ శక్యావమర్షం
తద్వ్యత్యస్తం ద్రవిడ సుదృశామంతతః కింతస్స్వ
దేకత్రైకంభవతి సులభంతద్వ్యత్ర చాన్యత్.

ఘూర్జర స్త్రీలు జఘనంబున సన్నని వలువఁజుట్టి కుచతటంబు ధృడచే లంబుల బిగింతురు. ద్రవిడస్త్రీలందులకు వినిమయముగా జఘనంబు ఘనవసనావృతంబు గావించి కుచతటంబు పటావృతంబు గాకుండఁ జేయుదు రొక్కొక్క దేశంబున నొక్కొక్క విశేషంబుగలదు. మఱియు,

శ్లో॥ వాచిశ్రీర్మాధురీణాం జనకజనపదస్థాయినీనాం కటాక్షే
దంతే గౌడాంగనానా సులలితజఘనే చోత్కల ప్రేయసీనాం
త్రైలింగీనాం నితంబె నఘనఘనరుచౌ కేరళీ కేశపాశె
కర్ణాటీనాంకపోచ స్ఫురతిరతిపతిః ఘూర్జరీణాంకుచేషు.

పాండ్యదేశ స్త్రీ వాక్కులందును విదర్భదేశ స్త్రీల చూపులం దును గౌడాంగనల దంతములందును నుత్కల త్రిలింగ, కర్ణాటదేశాంగ

నల జఘనమందును గేరళాంగనల కేశములందును ఘూర్జరాంగలన కుచంబులందును మన్మథుండు తాండవమాడుచుండు నిదియునుంగాక.

శ్లో॥ ఆంధ్రీపీనపయోధరై ర్హరిణనయనా సర్వాగుణాధికాదక్షిణీ
కర్ణాటీసురతోపచారచతురా లాటీ విదగ్ధాప్రియా
కూ(శి)రా మాలవి కాకలాసునిపుణా నిత్యం మహారాష్ట్రికా
సౌరాష్ట్రీమృగలోచనా సువచనా ద్రావ్యప్రియా ఘూర్జరీ.

రాజపుత్రా! ఈదేశములన్నియు నేనుదిరిగి చూచితిని. ఇట్టి శ్లోకములు వేయి చదువగలను.

రాగ—వయస్యా! ఏదేశ స్త్రీయైననేమి తత్స్వభావమెట్టిదో తెలిసికొంటివా వినుము.

శ్లో॥ శ్రుతీతాపురాణె యాసాంచ చరిత్రమతిదూషితం
తాసుకో విశ్వసేత్ప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞావాంశ్చ గుణాశ్రయః

శ్రుతులయందుఁ బురాణములందు స్త్రీ చరిత్రము దూష్యముగా వర్ణింపఁబడియున్నది. గుణవంతుఁడెవ్వఁడు నట్టిస్త్రీని విశ్వసింపఁడు.

రతి—సరిసరి మంచిమాటయే పలికితిరి.

శ్లో॥ ఫలం ధర్మస్య విభవః విభవస్య ఫలం సుఖం
సుఖమూలాని తన్వంగ్యః వినా తాభ్యః కుతస్సుఖం.

ధర్మఫలము విభవము విభవఫలము సుఖము సుఖమూలములు స్త్రీలుకారా స్త్రీలులేనిదే సుఖ విభవమేల వినుండు.

శ్లో॥ ప్రజ్ఞాకలా యౌవనజాతి సంపత్సౌందర్య విద్యా మదగర్వితాభిః
సుదుర్లభాభిర్వర, సుందరీభి స్సంభోగసంజాత సుఖం కథంస్యాత్.

రాగ—అవును నీవు చెప్పినట్లు ప్రజ్ఞ కళ యౌవనము కులము సంపద సౌందర్యము విద్య యిన్ని గుణములుగల కలకంఠులు లభించుట పూర్వపుణ్యమే. కానిచో,

శ్లో॥ వరమగ్నౌస్థితిర్హింస్రజంతూనాం సన్నిధౌసుఖం

తత్రోపి దుఃఖదం పుంసాం దుష్టస్త్రీ సన్నిధౌ ధ్రువం.
హింసించు జంతువుల సమీపమునందు సుఖముగా నుండవచ్చునుగాని దుష్టస్త్రీ సన్నిధి వసించుట కడుంగడు కష్టమని చెప్పలేదా ?

రతి—దుష్ట పురుషులకడ వసించుట స్త్రీలకు మాత్రము కష్టము లేదా వినుండు.

శ్లో॥ యేకామినీం గుణవతీంచ యౌవనాంచ
నారీం నరాః పరిణయిసించ వీమానయంతి
తే భోఃకృషీవల వచః పరిదగ్ధ చిత్తై
గోభ్యిభిస్సమం పృథుముఖేషు హాలేషుయోజ్యాః.

గుణవంతురాలగు నిల్లాలి నవమానపఱచిన పురుషుని దుక్కిటెద్దు ప్రక్క నాగలికిఁ గట్టి దున్నమని బుద్ధిమంతులు చెప్పియుండలేదా.

రాగ—ఓహో రాజకుమారా ! నీకు స్త్రీలయం దెక్కువ యభిమానము కలిగియున్నదే.

రతి—మనోహరా ! మనోహరాకారముగల స్త్రీని జూచి మోహవివశుఁడు కాని పురుషుఁ డెవ్వఁ డున్నాఁడో చెప్పుము. మహర్షులుగూడ వారిం జూచివివ్హలులైనట్లు పురాణములుఘోషిం చుచుండలేదా! అది యట్లుండనిండు. అడుగవలసినమాట యడుగుట మఱచితిని. మీకు వివాహమైనదియా ?

రాగ—లేదు.

రతి—మీకుఁదగిన లావణ్యవతి దొరకక యింతవరకు వివాహము మానితిరి కాఁబోలు.

రాగ—ఎట్లనుకొన్నను సరే.

రతి—రాజపుత్రా ! మిమ్మీరాత్రి నెట్లును నిదరబోనీయను మాయింటఁ జక్కని గాయనీరత్నమున్నదీ. అనురూపరాగానులాప విలాసములచే మిమ్ముఁ గ్రాధింపవలయునని యభిలాష పడుచున్నది.

అనుజ్ఞయిత్తురే? అయ్యో! ఆమాట మఱచి యింతదనుక వృధాకాల హరణము గావించితిని గదా.

రాగ—ఈరేయి మీయధీనుఁడనైతి నెట్లుచేసినను సంతోషమే. అనుటయు నిదిగోపోయి దానిందీసికొనివత్తునని పలికి లోపలికిఁజని యరగడియలో దివ్యమాల్యానులేపన కనకమణి భూషాంబర విభూషితగాత్రియై జగన్మోహన విలాసములో గరంబున వీణందాల్చి యొక శుకవాణి యతనిచెంత కఱుదెంచి నమస్కరించినది అతండా యెలనాగ సోయగము దిలకించి మేను బులకింపఁ గుసుమశరసాయక ములఁబాఱింబడి తానెవ్వఁడో యెక్కడికెట్లువచ్చెనో యంతకుమున్నేమి చెప్పెనో యంతయుమఱచి తద్గాత్రిపాతిశయమునయనంబులఁగ్రోలుచు వాఁడు బోలె నూరక చూచుచు.

పొలఁతీ! నీనెవ్వతెవు? ఆరాజపుత్త్రిఁడు రాలేదేమి? ఆవీణాభారంబు భరింపలేకుంటివి. నేలంబెట్టరాదా అందుఁగూర్చుండుము. అని దద్దదస్వరంబునబలికిన నక్కలికిచూపుల నతనిఁజూచుచు నిట్లనియె.

మనోహరాకారా! మారాజపుత్రిఁడుతల్లిగారుపిలిపింప లోపలిభవనంబునకరిగెను. ఆయనవచ్చెదనుక సంగీతమున మిమ్మారాధించుచుండుమని నాకు నియమించెను. నామాట మీతోఁజెప్పియున్నాఁడఁట కాదా? దేవర యనురాగప్రవృత్తి యెట్టిదో తెలిసికొని పాట ప్రారంభించెద సెలవే యనవుఁడు నుత్కంఠతో నతండిట్లనియె.

మీరాజపుత్త్రిఁడీరాత్రి వచ్చునా నెపముపన్ని తల్లిగారియొద్ద కరుగలేదుకదా! అని యడిగిన నప్పడఁతి యేమో యెంతలో వచ్చునో నాకుఁ దెలియదు రాకున్న మీకేమికొదవ దాసురాలిందుండి సేవఁజేయఁగలదు. మీయభీష్టమేదియో తెలుపుఁడని యడిగిన నతండు నీకేది ప్రియమో అదియే నాయభీష్టము.

రాగ—ప్రబోధనము గానప్రకృతి ననుసరించి యుండును నీస

ద్రోఁచిన గీతంబులం బాడుమని నియోగించుటయు నమ్మించుబోఁడి యందలి పీఠంబునం గూర్చుండి విపంచి మేలగించి పంచమస్వరాను కరణముగా నాలాపించి తనకుంగల గాంధర్వవిద్యావిదగ్ధత్వంబుఁ దేట పడ హాయిగాఁ బాడి యతని రాగసముద్రములో మునుంగఁ జేసినది.

అప్పుడతం డాత్మగతంబున నాహా యీ గాయనీరత్నము కర్ణరసాయనముగాఁ బాడినది. ఈమెంజూడ నారాజపుత్రుని చిహ్నములు గనంబడుచున్నవి. ఈయువతి అతని చెల్లెలు కాదుగదా! చెల్లెలే యైనచోఁ గొత్తవాఁడనగు నాకడ నిట్లు విస్రబ్ధముగానిలిచి పాడునా ? నాచిత్త మీ మత్తకాశినింజూచినతోడనే సంకల్పభావాయత్త మగు చున్నదేమి? అయ్యో! రాజపుత్రుఁడు నాబుద్ధిం బరీక్షించుటకుఁ గపటముగా నీమెనిందుఁ బంపెనా ! ఈమెతోనతఁడు రాకపోవుట శంకాస్పదముగానున్నది. ఈ యేకాంతవాసంబు నా కుత్కంఠఁ గలిగించు చున్నది. ఈలలన కులకాంతయైన నగుంగాక వేశ్యయైన నగుంగాక నీనింగలియ వేడుకఁ బొడముచున్నది. అని తత్తరించుచుఁ దటాలున నాపాటలాలక చేయిపట్టుకొని జవ్వనీ ! నీ వెవ్వతెవో చెప్పితివికావు. మనోహరముగాఁ బాడి నాహృదయ మాకర్షించితివి. నీకుఁ బారితోషిక మీయదలఁచితిని. నీ గోరిక తెలుపుమని యడిగిన నప్పడఁతి యించుక కపట కోప మభినయించుచు నిట్లనియె.

పురుషోత్తమా! మారాజపుత్రుఁడు మిమ్ము సత్కరించుటకై వినోదముగా నాచేఁ బాడించెను. మీచే గానభృతినందుటకు నేను వేశ్యనుగాను మీరు పరస్త్రీపరాఙ్ముఖులని చెప్పుటచేఁ జెంగట నిలిచి పాడితిని మీరుసంతసించితి రింతయు పదివేలునాకుఁ గానుక లవసరములేదు. మఱియుఁ బరాంగన కరంబుఁబట్టవచ్చునా? ఇదే మీదేశాచారముకాఁబోలు! చేయువదలుండు పోయివత్తునని పలికి లేవఁబోయిన వారించుచు నతం డిట్లనియె.

నీవు మొదటఁజెప్పినమాట మఱచితివి. మీ రాజకుమారుఁడు వచ్చుదనుక మిమ్మారాధించు చుండెదనని చెప్పి యిప్పుడు లేచిపోయెద ననెదవేల? అది స్వవచన వ్యాఘాతముకాదా. మఱియుఁ బాటకుమెచ్చి కానుక నిచ్చెదనన్నఁ దప్పుగా గణించితివి. ఈవిపరీత మెక్కడను జూడ లేదు. మీ రాజకుమారుఁడు రానీ అతండు తప్పనిన నొప్పుకొనెద నని పలుకుటయు నక్కలికి యిట్లనియె.

సరిసరి. ఆయనకుఁజెప్పిన నన్నే నిందలించును. అట్లైన మీ చిటికెనవ్రేలి యుంగరము నాకీయుఁడు మీ పేరు వలంచుచు ధరింతునని పలికిన పక్కున నవ్వుచు నక్కుమారుఁ డాయంగుళీయక మిచ్చెను. దానిం దాల్చుచు నామదిత ముదితహృదయయై మనోహరా! నే నుంగరమడిగిన నవ్వితివేల? తప్పాయేమి? అనుటయు నతండు తప్పొప్పు మ్మాకుఁదెలియవు. పాటకుమెచ్చి కోరికొనుమన వేశ్యలమా? అనితప్పుఁ బట్టితివి. ఇప్పుడీయుంగరమెట్లు కోరితివి? అంగుళీయకము భర్తవలన, గాని పరపురుషునివలన లలనలు స్వీకరింపరు. దీనినేమిటికి కోరితివో యని నవ్వితిని. తెలిసినదియాయని నుడివిన నవ్వి యవ్వనిత యిట్లనియె.

అయ్యో! ఆ సాంప్రదాయము నాకు దెలియక దానిం గోరితిని. అదియునుంగాక మీరు నాకరగ్రహణము జేయుట మీరన్నమాట బలపరచుచున్నది. దీనివలన మీరునాకు భర్తలగుదురాయేమి? సరిసరి మీయుంగరము మీరు తీసికొనుఁడు అని పలుకుచునుఁ దన వ్రేలి యుంగరమే మఱియొకటితీసి యతండు వలదనుచునుండ బలవంతమున నతని వ్రేలఁదొడిగినది. అతండది చూచుకొని యోహో ఇది నా యుంగరముకాదు. మఱియొక టిచ్చితివేల? ఈవినిమయంబు నేనన్న మాట ధృవపరచినదికదా అని తెలిపిన నత్తన్వి దైవసంకల్ప మట్లున్నది కాంబోలు తెలియకయే యీ కృత్యములు నిర్వర్తిల్లినవి. నన్ను మఱియొక పురుషుఁడు స్వీకరింపఁడు ఇంక మీరే భరింప వలయునని

పలుకుచు నొక పుష్పమాలఁ దెచ్చియతని మెడలో వైచినది. అతండు మోహాంధుండై తదనుగుణ్యములగు చర్యలు జరుపుచు రాజపుత్రుఁడు వచ్చునేమోయని సంశయించుచుండ గ్రహించి రాజపుత్రిక యాజడు పుడిపి యథార్థమంతయుం దెలిపి యతని క్రీడారసవివశుం గావించినది.

శ్లో॥ సద్భావరాగదీపితమదనాచార్యోపదిష్ట చేష్టానాం
కఃపరిగణనంకర్తుంరతి చకాృవిష్ట రమణయోశ్శక్తః.
అని యెఱింగించి......యిట్లు చెప్పదొడంగెను.

---

225 వ మజిలీ

జయమల్లుని కథ

పురుషుఁడురాగవర్ధనుఁడు వనిత రతిమంజరి వారిద్దరికీ వినోదము లెట్లుండునో చెప్పనవసరములేదు. కొన్ని యహోరాత్రము లొక్క గడియవలె గతించినవి. ఒక్కనాఁడు రతిమంజరి రాగవర్ధనునితోఁ బ్రాణేశ్వరా! నాఁడు మీరెందుబోవుచు నీనగరమునకరుదెంచితిరి? నానిమిత్తమే భగవంతుఁడు మిమ్మిందుఁ దెచ్చెనని తలంచెదను. అని ప్రస్తావముగా నడుగుటయు నతండు గుప్తుని దనయన్నల వృత్తాంతమంతయు జ్ఞాపకమువచ్చి గుండెజల్లుమన నౌరా! నేనెంత మోహాంధుండనైతిని? అయ్యయో! మాతల్లిదండ్రులకుఁ గ్రొత్తశోకము గలిగించినవాఁడనైతినే! తన్వీ! నేనిక్కడికివచ్చి యెన్నిదినములైనది? అని యడిగిన మూఁడుదినములైనదని చెప్పినది. చాలుచాలు మూఁడుదినములా మాసము. ఆహా! నెలదినములొక్క గడియవలె దోచినదిగదా చిత్రకూట నగరమునఁ జిక్కుపడిన మా యన్నలజాడ దెలిసికొనుటకై పోవుచు దారితప్పి యీ యూరుసేరి యిందు మీవలపులఁ జిక్కుకొని ప్రపంచకము మఱచి పోయితిని. కానిమ్ము నేనింక నిందు నిలువరాదు

పోయివత్తు ననుజ్ఞ యిమ్మని పలికిన నక్కలికి వగచుచు నిట్లనియె.

మీరొంటిగాఁ బోవలదు. మీవార్త మాతండ్రి కిదివఱకే చెప్పియున్నాను. మంచియల్లుఁడు లభించెనని యతండు ముఱియుచున్నాఁడు. కొన్ని సేనల వెంటఁ బెట్టుకొని పొండని చెప్పినది. అతండంగీకరించి యమ్మఱునాఁ డుదయకాలంబున నశ్వశాలకుఁ బోయి తనకు దగినవారువము నరయుచున్న సమయంబున నిరువురు యోధులా దారిం బోవుచు రాగవర్ధనుని గురుతుపట్టి యందునిలువంబడి చూచుచుండిరి.

రాగవర్ధనుఁడొకఘోటకమునేరి దానినాయత్తపఱచి తీసికొని రమ్మని రాహుత్తులకు నియమించి యీవలకువచ్చినంత నా యోధులతనికి సలాములుచేసిరి. మీరెవ్వరనియడిగిన భర్తృదారకా! మేము దేవర యోధులమే. మిమ్ము వెదకుటకై మీతమ్ముఁడు జయమల్లునితో బయలుదేరివచ్చుచు మార్గమధ్యంబున నతండు జిక్కువడఁ దప్పించుకొని మేమిక్కడికివచ్చితిమని చెప్పుటయు నతండు తొందరగా వారికిట్లనియె. మీరుమా యోధులా? మీమాటలేమియు నాకర్థముకాలేదు. మాతలిదండ్రులు క్షేమముగానున్నారా? జయమల్లుఁడు చిక్కుపడెనంటిరి, ఆవృత్తాంతము సవిస్తరముగాఁ జెప్పుఁడనియడిగిన వాండ్రిట్లనిరి.

దేవా! మమ్మీ నగరముఁజేర్చి సత్రములోనిలిపి వారువపు రౌతులు మీరాక నగరిలోనికి దెలుపఁ గోట సింహద్వారముకడకరిగి తిరుగవచ్చినప్పటికిందు మీరు గనంబడలేదఁట. నాలుగు దివసంబులిందు వసించి వాండ్రు మిమ్ము వెదకి వెదకి మీజాడ దెలియక పరితపించుచుఁ గ్రమ్మఱ మన వీటికరుదెంచి యావార్తఁ దెలియఁజేసిరి. జయదేవుఁడు వెనుకటి పగ మనంబునం బెట్టుకొని మిమ్ముఁజంపించెనని నిశ్చయించి మీ తలిదండ్రులు పెద్దగా దుఃఖించిరి.

అప్పుడు జయమల్లుఁడును బ్రతాపరుద్రుఁడు వారి నూఱడించుచు మీజాడఁ దెలిసికొని వత్తుమని చెప్పి వారి నొప్పించి సేనలతో

బయలు దేరిరి. అందుఁ బ్రతాపరుద్రుఁడొక్కఁడు సేనానివేశముకడ కరిగెను. సేనతోఁగూడికొని జయమల్లుఁడు జయపురమునకు వచ్చుచు నొకనాఁడు సాయంకాలమున రామనగర సమీపంబున సేనతో విడిసి పటకుటీరములు వైపించెను,

ఆ నగరాధిపతి దుందుమారుండనురాజు జయమల్లుఁడు తన పట్టణము ముట్టడింపవచ్చెనని తలంచి యర్ధరాత్రింబున సేనలతోఁ బోయి నిద్రావిద్రాణములై యున్న చతురంగబలములను బరిమార్చి జయమల్లునిఁబట్టుకొని కట్టించి తీసికొనిపోయి కారాగారంబునం బెట్టించెను, హతశేషులు కొందఱు పాఱి మన నగరంబునకుఁ బోయిరి. మేమీదెసకుఁ బాఱివచ్చి యిన్నగరంబుసొచ్చి మీ జాడ యేమైనఁ దెలియునేమోయని వీధులందిరుగుచుంటిమి. దైవికముగా మీరిందుఁ గనఁబడితిరి. ఇదియే యక్కఁడి వృత్తాంతమని యెఱింగించిరి.

రాగవర్ధనుండావార్తవిని క్రోధమూర్ఛితుండై యేమీ! దుందుమారుండక్రమముగా మన సేనలంజంపి మాతమ్ముని చెఱసాలం బెట్టించెనా. కానిమ్ము వాని ప్రాయశ్చిత్తము ముందుఁజేసి తరువాతఁ జిత్రకూట నగంబుకడ కరిగెదంగాక అని నిశ్చయించి యప్పుడే మామగారినడిగి చతురంగ బలముల సహాయము తీసికొని మంచి వేళ బయలుదేరి కతిపయ ప్రయాణముల రామనగర సమీపమున కరిగి యందు శిబిరములవైపించి దండు విడిసి యానృపతికిట్లు రాయ బారము వ్రాసిపంపెను.

దుందుమారా! నీవశ్వత్థామవలె నర్ధరాత్రింబున మాసేనలపై బడి పరిమార్చి నిద్రించుచున్న మాతమ్ముని జయమల్లుని జెఱసాలం బెట్టించితివఁట. నీవీక్షణమున మాతమ్ముని వెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి తప్పు చేసితి రక్షించి విడువుడని పలుకుచు నా పాదములంబడి గడ్డి గఱచి బతిమాలికొనిననీవు బ్రతికిపోవుదువు. లేకున్న నిన్నుఁ బుత్ర మిత్రా

దులతో నాశనముచేసి నీకోటత్రివ్వించి కందకములం బాఱవేయింతు నిందులకు రెండుగడియలు గడువిచ్చితి గాచుకొనుము.

ఇట్లు, రాగవర్ధనుఁడు.

ఆ పత్రికం జదివికొని యాదుందుమారుండు గడగడలాడుచు జయమల్లు నొక్కనినే యశ్వ మెక్కించి యతని చెంతకుఁబంపెను. సందేశమంపిన గడియకాలములోఁ దనకడకరుదెంచిన జయమల్లుం జూచి రాగవర్ధనుం డాశ్చర్యపడుచుఁ గౌఁగిలించుకొని గారవించెను. అతండు రాగవర్ధనుం జూచి వెఱగుపాటుతో నమస్కరించెను.

రాగవర్ధనుండు తమ్ముఁడా! దుందుమారుఁడు నిన్నుఁ గట్టించె నఁట సత్యమేనా యిప్పుడే వదలెనా? యేమి చేసె? యథార్థము చెప్పుమని కారణము వినుదనుక నాకినుక చల్లాఱకున్నది. అని యడి గిన నతం డిట్లు చెప్పెను,

అన్నా! నీవు గాలివానం దారితప్పి జయపురంబున కరగితి వనియు నీతో వచ్చిన రౌతులు నిన్నొక సత్రంబున నిలిపి నీరాక నారాజున కెఱింగింప నరిగి తిఱుగవచ్చునప్పటికి నీవందు గనంబడ లేదనియు నీజాడనరయుచు, నాలుగు దివసంబు లందుండి యాసాములు తెలియక మరలి యింటికివచ్చి యావార్త తండ్రిగారి కెఱింగించిరి.

రాజుల హృదయములు శౌర్య పూరితములై యుండును. అవమానింపబడినవారు నమ్మినట్లే యుండి యదనువచ్చిన తఱి పరిభవింపక మానరు. జయదేవుఁడు చిన్నవారలచే నోడింపఁబడిన వాఁడగుట నీసుఁబూనియుండును. రాగవర్ధనుం డొంటిగా నాపురి కరుగఁగూడదు. అరిగెబోఁ దనరాక రౌతులచేఁ బత్రికల తెలియఁ జేయవలయును! జయదేవుఁడు రాగవర్ధను నవమానపఱచియుండు నని విచారించుచుండ నేనును బ్రతాపరుద్రుఁడుని వారి నూఱడించి మమ్ముఁ బంపుమని కోరితిమి.

అతం డెట్టకేల కంగీకరించి మీరనన్యసామాన్యప్రతాపగర్వితులని నేనెఱుంగుదును. అయినను వేగిఱించి యుద్ధమునకు దిగరాదు. సామముననే కార్యము నెఱవేరునట్లు ప్రయత్నింపవలయును. జాగరూకులై కార్యము సాధించుకొనిరండు పొండని పలికెను.

ప్రతాపరుద్రుఁ డొక్కరుఁడు సేనా నివేశము కడకుఁ బోయెను. నేను బలముతో జయపురమునకు వచ్చుచు నొకనాఁడు రాత్రి యీనగరప్రాంతమునందు సేనలతో విడిసితిని. ఈదుందుమారుండు చారులవలన నారాక తెలిసికొని తెల్లవారిన మేము తమ్ముఁ బరిభవింతుమని జడియుచు మంత్రులతో నాలోచింపక యర్ధరాత్రంబున కొన్ని సేనలంగూర్చికొనివచ్చి నిద్రించుచున్న మా పయింబడి మాబలములఁ జీకాకు పఱచి నన్నుఁబట్టుకొని చెఱసాలఁ బెట్టించిన మాట వాస్తవమే. మఱియు దఱువాత చరిత్రవినుము.

అతని మంత్రి మిక్కిలి బుద్ధిమంతుఁడు. మఱునాఁడావార్త విని రాజునొద్దకుఁబోయి మహారాజా! రాత్రినత్యుపద్రవమైన పని గావించితిరి గదా! తాళధ్వజుండు లోకైకవీరుండు. అతనికుమారుల బలపరాక్రమములు మొన్నఁటి సంగరములో మనము చూచి యున్నాము. వారి తమ్ముఁడీతఁడును సామాన్యుఁడు కాడఁట. నిప్పు నొడిగట్టిన ట్లూరాచపట్టిం గట్టించితివి. హతశేషులీపాటి కావీటికి బోయి వారి కీవార్త దెలిపియుందురు. వారు దాడివచ్చిన మన మోపఁగలమా! అని మృత్యుకారిత్వముహాని హేతువగునని యెన్నియో దృష్టాంతరములు చూపి యామాపుత్రుని బశ్చాత్తాపతప్తుని గావించెనఁట.

మధ్యాహ్నంబున నారాజకూఁతురు ప్రభావతియను యువతి యుపహారములు తీసికొని నేనున్న గదితలుపులు తెఱపించుకొని లోపలికివచ్చినది. ఆరమణీమణి సౌందర్యము లోకాతీతమైయున్నది. విస్మయముతో నేనామెంజూచుచుండ నావేదండగమన నాదాపునకు

వచ్చి రాజపుత్రా! నేనీ ధాత్రీపతి పుత్రికను నా పేరు ప్రభావతి యందురు. మాతండ్రి నిన్న రాత్రి మిమ్ముల నెవ్వరో శతృవులనుకొని తెలియక కట్టించి యీచెఱసాలం బెట్టించిరి. తఱువాత మీకథవిని పశ్చాత్తాపముఁ జెంది మీ మొగముఁ జూడలేక సిగ్గుపడుచు మీ సత్కారమునకై నన్నుఁ బంపిరి.

ఈచెఱసాల కేళీభవనమనుకొని నన్నుఁ బ్రియురాలిగా నెంచి నామాట మన్నించి యీతప్పు సైరింపవలయును. మీ రాఁకటిఁ గొని యుంటిరి. భుజింతురుగాక మాశుద్ధాంతమునకు రండని వినయముగాఁ బ్రార్థించినది. దాని యనునయ వచనోదకము మదీయ కోపానలము జల్లాఱఁ జేసినది. అచ్చిలుకలకొలికి చిత్తము నొచ్చునేమో యని యేమాటయు నాడనేరక నేనామె చెప్పినట్లొప్పుకొని యప్పుడే యప్పడఁతి వెంట నంతఃపురమున కరిగితిని.

అయ్యిందువదన నాకుం గావించిన విందు లిట్టివని చెప్పఁజాలను, పిమ్మట నమ్మనుజపతి మంత్రిహితపురోహితాదులతో వచ్చినా పాదంబులంబడి శరణు వేఁడుకొనియెను. నే నభయహస్త మిచ్చితిని. వెంటనే యా వాల్గంటిని నాకిచ్చి వివాహము గావించెను. నేనత్తరుణీ రత్నము సల్లాప నైపుణ్యమునకుఁ జొక్కి ప్రస్తుత కార్యాంశము మఱచి నాలుగు దివసములొక్క గడియవలె వెళ్ళించితిని.

ఇంతకుఁ బూర్వమే నీవు పంపిన సందేశ పత్రికఁ జూచి జడియుచు దుందుమారుండది కూఁతునొద్దకనిపెను. ఆకొమ్మ యాకమ్మం జదివికొని యురముపైఁ జేయివైచికొని మనోహరా! మీ యన్నల తెఱంగేనెఱుంగనిదికాదు. వారు చెప్పినంత సేయుదురు. మీరు వేగఁ బోయి వారి కోపముపశమింపఁ జేయుఁడని ప్రార్థించినది. వెంటనే గుఱ్ఱమెక్కి వచ్చితిని. ఇదినావృత్తాంతము. అనిచెప్పి నీవిన్నినాళ్ళెక్కడనుంటివి? జయదేవుఁడు నిన్నుఁబరిభవించుట యసత్యమా యని యడి

గిన నతండు తన యుదంతము సాంతముగా నెఱింగించెను. ఇట్లొండొరుల ప్రవృత్తులొండొరుల కెఱింగించుకొని యా రాజకుమారు లిరువురు సంతోషముతో దుందుమారుని కోటలోనికిం జనిరి.

రాగవర్ధనుని మిక్కిలి వినయముతో నర్చించి యా తేఁడు తాను జేసినతప్పునుగాపాడుమని వేఁడుకొనియెను అతండతనియెడఁబ్రసన్నుండై తన సేనలనెల్ల జయపురమునకనిపి జాగుసేయక వెంటనే తమ్మునితో గూడ పేరుగలవారువములనెక్కి సముచిత పరివారముసేవింప నన్నలజాడ తెలిసికొనఁ జిత్రకూటగిరి పరిసరమున కరిగెను.

అందుండి యిరువురు యోధులు తురగములెక్కి కన్యాకుబ్జపురంబున కరుగుచు దారిలో వీరికిఁ గనంబడి గుఱుతుపట్టి సలాములుసేయుచు భర్తృదారకులారా! మీరు సేమముగా వచ్చుచుంటిరా! మీయన్నలు సేమముగా నున్నారు. పాతాళలోకమునుండి బైటికి వచ్చుచున్నారు. ఈశుభవార్త తలిదండ్రుల కెఱింగింపఁ బ్రతాపరుద్రుఁడుగారు మమ్మందుఁ బంపుచున్నారు. మీరు గూడ నందుఁ బొండు. మేము పోయివత్తుమని చెప్పి యాసాదులు వెళ్ళిపోయిరి,

ఆవార్త విని రాజపుత్రులిరువురు ప్రహర్ష పులకితగాత్రులై యత్యుత్సాహముతో నాశైల శిఖరమునకరిగిరి. ప్రతాపరుద్రుఁడు వారి రాకఁజూచి సంతోషించుచురాగవర్ధనుని వృత్తాంతంబడిగి తెలిసి మురియుచు జయమల్లుఁడు పెండ్లికొడుకయ్యెనని యెఱింగి తమకు మంచికాలము వచ్చెనని యానందించుచు నచ్చటి వార్తలన్నియు వారికిం జెప్పి పాతాళలోకమునుండి బంగారు రత్నములు మందసములతోఁబంపిరి. వీరవర్మభార్య పద్మసేనయు సుధన్వునిభార్య రత్నానతియు ద్విజటయు మఱియొక పొన్నికొమ్మయు నమ్మకమగు దాసదాసీజనంబులుపైకివచ్చి నాశిబిరములోనున్నారుచూడుఁడు అనిచెప్పి యచ్చటికిఁదీసికొనిపోయి వేఱు వేఱు వారి వారి పేరులుచెప్పిచూపెను.

అత్తరుణీమణులును మఱలం గాంచి వారి నమస్కారము లందుకొని దీవించుచుఁ బెద్దగా నాదరించిరి. ఇంతలో గొలుసంతయుఁ బైకివచ్చినది. మందసములు దాపున నున్నవని పరిజనులువచ్చి చెప్పిన తోడనే యందఱు నా గుహాంతరమునకరిగిరి.

నిగళాంతమునందలి మందసములు నాలుగు గుహాంతరము చేరినతోడనే పరిజనులు తలుపులువిడదీసిరి. వీరవర్మ సుధన్వుఁడు మఱియిరువురు వీరులు నందుండి యీవలకువచ్చిరి. మృతిజెందినవారు బ్రతికివచ్చిన నెంత సింతసింతురో యట్టి ప్రీతితోఁదమ్ములు మువ్వురు వారిద్దఱం గౌగలించుకొనుచు నానందబాష్పములచే శిరంబులం దడియఁ బెద్దతడవెలుంగుగాక కంఠములు డగ్గుత్తికఁజెంద నానందపర వశులైయుండిరి.

పిమ్మట వీరవర్మ తమ్ములనెల్ల నాదరించుచు నగ్గిరికూట శృంగాటకమునకుంజని యందొకచో విశ్రమించి వారుచేసినకృత్యము లన్నియు గ్రమ్మఱఁ దమ్ములకడ నుపన్యసించెను.

అన్నదమ్ములొండొరులు పడినకష్టసుఖములెఱింగించికొనుచుఁ గొన్నిదివసములా గిరిశిఖరంబున విశ్రమించిరి సుధన్వుఁడు తాను వరించిన దేవకన్యకల సౌందర్యాతిశయంబు, నాలోకరామణీయము, వర్ణించుచుఁ దమ్ములనెల్ల విస్మయసముద్రములో నీదులాడఁజేసెను. వారినేమిటికిఁ దీసికొనివచ్చితివికావని యడిగిన నమ్మగువలు త్రికూటాంతర్భాగమునుండి యీవలకు రారు. నాకెల్లకాలము నందుండుట కిష్టములేదు. విదేశమెంతసౌఖ్యప్రదమైనను స్వదేశవాసానందమునకు సరిపడదు. అప్పుడప్పుడువచ్చి పోవుచుందు నని సమాధానపఱచితిని. అందలి యైశ్వర్యమీరత్నములే తెలుపుచున్నవి. చూడుఁడు పెక్కేల అగ్గిరి శిలలన్నియు బంగారము మణులేకాని పాషాణములుకావు. ఒక్కరత్నము వెలకు మనరాజ్యము సరిపడదు. అప్పు డప్పుడు

పోయి మనకుగావలసినవన్ని మణులు తీసికొనిరాగలను. మనమందర ము సుఖముగా ననుభవింతమని యచ్చట ముచ్చటించి యదియే పలుమారు చెప్పుచుండఁ దనివి తీరక విన్నవారలే మరల నడుగు చుందురు.

వీరవర్మ ప్రతాపరుద్రునితోఁ దమ్ముఁడా మీఁవదిన చిత్రసేనకుఁ బినతల్లికూతురు తేజోవతియను యువతి మిక్కిలి చక్కనిది. అదియు నప్సరస్సంజాత పద్మసేనతో సమానముగాఁ బెనుపఁబడినది. మీతమ్ములలో నెవ్వరికైనఁ బెండ్లిచేయుఁడని నన్ను బద్మసేనగోరినది. అందులకై యా యిందువదన నిందు దీసికొనివచ్చితిని. మన తమ్ము లిరువురు తరుణుల స్వీకరించిరి. నీవే యస్వీకృతదారుండవై యున్నావు. తేజోవతిం బరిగ్రహింపుమని చెప్పెను. ఆమాట కందరు ననుమోదించిరి. నాఁడే యా కొండశిఖరమున వారికి వివాహముఁ గావించిరి. అయ్యుత్సవములతోఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుచున్న సమయం బునఁ గన్యాకుబ్జమునకరిగిన దూతలు పటురయంబున నరుదెంచిరాజ దంపతుల సేమముదెలిపి మీరాకకై వారు గడియలు లెక్కపెట్టుచు న్నారు. మావాచకశ్రవణసమయమే ప్రయాణసమయముగాఁ జేయ వలయునని కోరిరి. అనిచెప్పినంతఁ దొందరపడుచు వీరవర్మ యప్పుడే ప్రయాణసన్నాహము గావింపుఁడనిఁ యాజ్ఞాపించెను.

అచలమునుండి తెచ్చిన మణికనక వస్తువిశేషము లన్నియు నేనుగులపై నెక్కించిరి. శుద్ధాంత కాంతల నాందోళికాయానముల నధిరోహింపఁజేసిరి. రాజపుత్రులు గుఱ్ఱములెక్కిరి. భేరీభాంకారాది భూరిధ్వానంబులు భూనభోంతరాళమ్ములునిండఁ జతురంగబలముల కోలాహలములు జలధిధ్వానంబు ననుకరింప మహావైభవముతో బయలుదేరి యెడనెడ శిబిరంబులువైచి, విడియుచుఁ గతిపయ ప్రయా ణంబుల నిజనగరముకరిగిరి.

గీ. వారిరాక రాక వారిరాశియుఁబోలెఁ
బొంగు చనుజు లెదుగ పోవుటయును
ఆదరించి ప్రేమ నాలింగితులఁజేసి
సేమమడిగి ప్రీతి జెందిరపుడు.

రతిమంజరియుఁ ప్రభావతియు నంతకుఁ బూర్వమే యన్నగరంబుఁ జేరి యుండిరప్పుడు.

కం. రాకొమరులు వెస నిజభా
ర్యాకరములు గొనుచుఁబోయి రహి మకుటమణుల్
సోకఁగ మ్రొక్కిరి పితృపద
కోకనదంబులకు బంధుకోటుల కెలమిన్.

సౌభాగ్యసుందరియుఁ బ్రహర్షాతిశయంబునఁ గొంతసేపు మేనెఱుంగక యానందాశ్రువులచేఁ బుత్రులశిరంబులు దడుపుచు నక్కునఁజేర్చికొని మూర్ధాఘ్రాణంబు సేయుచు, కోడండ్రఁదీవించి తత్త్వవృత్తాంతమంతయువిని వారివారి కులశీలనామంబులడిగిన వీరవర్మనిరూపించిచూపుచు

సీ. అతలాధిపతి యపత్యంబీ సరోజాక్షి
కడుసాధ్వి నీ పెద్దకొడుకు పత్ని
యిది సుధన్వుని కూర్మి యిల్లాలు కృప వాని
దాచి కాపాడిన ధన్యురాలు
జయదేవుపట్టి ముచ్చటబట్టి రాఘవ
ధనునిఁ జేపట్టిన రమణియిదియు
జనకు తప్పు సడల్ప జయమల్లు గైకొన్న
దుందుమారుని ముద్దు దుహిత యిదియ

గీ. పద్మసేనకుఁ జినతల్లి పట్టియీమె
దివ్యగుణధామ తేజోవతీ సునామ
నీదు నైదవ పుత్రి పాణినిగ్రహించె
నమ్మ చూడుము కోడండ్ర నైదుగురను.

అని తెలుపుటయు నామె త్రిలోక సుందరులైన కోడండ్రం బడసితినని మురియుచు వారు దెచ్చిన కనక మణివస్తు విశేషంబులం జూచి యానందించుచుఁ బుత్రులుగావించిన పౌరుష చర్యలు తెలిసి కొని యుబ్బుచుఁ బాతాళలోక విశేషములడిగినవియే పలుమారలడుగుచు నందుఁబోవుటకుత్సహించుచు నాలోకము కుమారుల స్వాధీనములోనున్నదని గర్వపడుచు సుధన్వుని భార్యల దేవకాంతలఁ గూడఁ ద్రికూటగిరి మధ్యనుండి రప్పింపుఁడని కోరుచు గొన్ని దినము లాత్మజ వృత్తాంతశ్రవణ తత్పరయై మహాసంతోషముతో వెళ్ళించినది.

తాను నారదుఁడననియు సంసారమాయా విలాసములఁ జిక్కితి ననియు నించుకయు దెలిసికొనలేక కుటుంబసక్తయై యొప్పుచుండెను.

అని యెఱింగించి......ఇట్లు చెప్పందొడంగెను.

---

223 వ మజిలీ

ఉత్తరదిగ్విజయము

విద్యాసాగరుఁడు కళాభిరాముఁడు హరివర్మ సుధర్ముఁడు సులోచనుఁడు వీరేవురు ప్రతాపరుద్రుని తరువాతివారు తాళధ్వజుని కుమారులు. వారొకనాఁడు తండ్రి నికటమున కరుదెంచి నమస్కరించి యిట్లనిరి. జనకా! క్షత్రియులకు భుజబలార్జితమైన సంపదల ననుభవించుటయే యశస్కరము. మాయన్నలేవురు పూర్వదిక్కంతయు జయించుటయేకాక లోకాతీత సౌందర్యంబునం బ్రకాశించు నించుబోఁడుల బెండ్లియాడి నిరుపమానమగు విభవముతో నింటికి వచ్చిరి.

మే మమ్మహావీరులకు సోదరులము మీ కుమారులము నగుట మాకుఁగూడ విజయ యాత్ర సేయవలయునని యభిలాష గలుగుచున్నది. నాలుగు దిక్కులలో నుత్తరదిక్కు మిక్కిలి పెద్దది.

అందనేకదేశములు ప్రఖ్యాతములగు పర్వతములు ప్రసిద్ధములగునరణ్యములు నతి పవిత్రమగు పుణ్యక్షేత్రములు పెక్కులు గలిగి యున్నవి. తద్విజయము సేయ వేడుక గలుగుచున్నది. సెలవిండని కోరిన నవ్వుచు నవ్వసుమతీశుం డిట్లనియె.

వత్సలారా! మీరింకను ధనుర్వేదము బూర్తి జేయలేదు. అన్నలు తూర్పుదెసకరిగి మణికాంతా వస్తువాహనములు సంపాదించి కొని వచ్చిరిగదాయని మీరుకూడ నట్లే యాపనికిఁ బ్రయత్నించుచు న్నారు. ఒకరి యదృష్టమొకరి కెన్నఁడును రాఁజాలదు. విజయమనునది మాటలతో లేదు. మీ యన్నలు పడ్డకష్టములు నారణప్రాయములు కావా? వారి పూర్వపుణ్యము శరణ్యమై మర్మములఁ గాపాడినవి. అందఱికి నన్నివేళల సమముగా నడువవు. అదియునుంగాక మీయన్నలు తెచ్చిన ధన మనంతముగా నున్నది. పది తరముల దనుక ననుభవించినను తఱుగదు. ఇంటికడ సుఖంబుండుఁడని యుపదేశించిన విద్యాసాగరుం డిట్లనియె. తండ్రీ! భ్రాతృవిత్తమున జీవించువా రథములుకారా? మత్తమాతంగ కుంభపాటవ దక్షంబగు హర్యక్షంబు క్షుద్రమృగ మాంసమున కాశించునా? నిర్వక్రపరాక్రమంబున విజృంభించి చక్రవర్తుల బాదాక్రాంతులఁ గావించి తద్దత్తములగు విత్తముల విత్తములెన్న నీవసుమతియే రాజన్వతియని పేరువంద ననుభవింతుముగాక. అనుజ్ఞయిండు మా తల్లిగారి యాజ్ఞగైకొని వచ్చితిమని పలికిన నతండు వారి యుద్యమము వారింపజాలక యెట్టకే ననుమతించెను.

వారేవురు వీర వేషము దాల్చి చతురంగ బలములు సేవింప శుభముహూర్తమున నిల్లువెడలి యుత్తరాభిముఖులై పోయి పోయి

సీ. మాళవ నేపాళ మగధ కాశ్మీర కో
సల కురు ప్రముఖ దేశముల కరిగి

తదధీశులను బ్రువిదారణంబునఁ గాంచి
శీకులఁగావించి చివమీఱ
శరణాగతుల నాత్మ శరణాగతులఁ జేసి
దురభిమానులనెల్లఁ బరిభవించి
కప్పముల్గట్టి విక్రమ గర్వితులకెల్ల
విజయవార్తలఁ దెసల్వ్రోలయఁజేసి
గీ. తనివిననకంత నుత్తరాంతము గనంగ
దలఁచి చతురంగబల సమేతముగ వెడలి
చనిరి ప్రాలేయనగపరిసర ధరిత్రి
కకుక్మారకు లధిక సాహసముతోడ.

పరమహిమాస్పదంబులగు నయ్యుత్తర దేశారణ్యంబుల సంచరించు చుండ నందలి వాతదోషంబునంజేసి పదాతులు రోగపీడితులై యొక్కరొక్కరుగా నీల్గుచుండిరి. మాతంగంబులు మదమెక్కి మావటీలఁ బరిమార్చుచుండునవి. గుఱ్ఱములు క్రమంబున క్షీణించుచుండెను. ఆదుర్దశంగని పెట్టి యా రాచకుమారులు జనపదంబులకు మరలఁ దలఁచుచున్నంతలో నొకనాఁడొక ఝంఝూవాతంబు ప్రళయ మారుతం బోయన శరవేగముగాఁ బాంసు దూషితమై వీవఁదొడంగినది.

ఆ రాజపుత్రులప్పుడు భయపడుచుఁ దమతమ గుఱ్ఱములెక్కి యెక్కడికైన చాటునకుఁ బోవలయునని ప్రయత్నింపుచు భగ్నములైన శిబిరంబులఁ జెల్లాచెదరైన బలంబులఁజూచి పరితపించుచు నిలువజోటు గానక నిటునటు తిరుగచుండ సముద్ర తరంగమువలె నొక్క పెద్దగాలి త్రోపువచ్చి వారిని దలయొక చోటునకు గుఱ్ఱముల తోఁగూడ నెగయఁజేసినది. అందు

—: విద్యాసాగరుని కథ :—

విద్యాసాగరుం డావాతఘాతంబున వారువముతోఁ గూడఁ జొప్పాకువలె నొకదెసకుఁ గొట్టుకొని పోవుచుఁ జేతికిందొరికిన వృక్ష

లతాగుల్మాదులఁబట్టుకొనినను నాగలేక గుఱ్ఱముపై పోయి పోయి సాయంకాలమునకుఁ బర్వతమువంటి యొకగోడ యడ్డమువచ్చుటయు నొడ్డుతగిలిన యోడవలె నాబాడబంబాగి నేలంబడినది. అంతలో గాలియుఁ జల్లారినది.

విద్యాసాగరుఁడు గుఱ్ఱమునుండి నేల కొఱుగుటచేఁ గొంచము దెబ్బతగిలినది. సవరించుకొనుచు మెల్లనలేచి గుఱ్ఱమున కాయాసము దీర్చి నలుమూలలు సూచెను. చీఁకటులు దెసల నావరించుచుండెను. అప్పుడేమూలనుండి యెంతదూరము వచ్చెనో యతనికిఁ దెలిసికొనుట శక్యముకాలేదు. ఎటుచూచినను మహారణ్యమే కనంబడుచుండెను. తన్నాపినది పాషాణమో పర్వతమో గోడయో తెలియజడలేదు. ఏమిచేయుటకుఁ దోచక గుఱ్ఱపుజీనునకుఁ జేరఁబడి యిట్లుతలఁచెను.

అయ్యో! ఇట్టి యుపద్రవ మెప్పుడును గనివిని యెఱుంగను. ప్రళయకాలంబున మహావాతంబు బయలుదేరి పర్వతముల దూదిపింజలవలె నెగరగొట్టునని పురాణముల వినియుంటిమి. నేటి కామాట సత్యముగాఁ దోచినది. అబ్బా! ఆ గాలివేగము దలంచికొనిన గుండె ఝల్లుమనుచున్నది. నాగుఱ్ఱము మిక్కిలి బలముగలది కావున నింత దూరము పరుగిడఁగలిగినది. ఆయుశ్శేషంబుండబట్టి నేనుదానిపై నిలువ గలిగితిని. లేకున్నఁజావవలసినదే. మాతమ్ముఁ లేమైరో తెలియదు. నేటితో మాదిగ్విజయయాత్రపూర్తియైనది. తండ్రిగారు జెప్పినట్లే యైనది. పులింజూచినక్కవాతలుపెట్టికొనునట్లుగా మాయన్నలువలె వత్తుమని బయలుదేరితిమి. మంచిప్రాయశ్చిత్తమైనది. దేశాధిపతులంజయించి యింటికిఁబోక యుత్తరదేశారణ్యములఁ జూడవలయునని బుద్ధియేమి టికి బుట్టవలయును? ఈకాంతారములలో నేమియున్నవి? సీ! మే మే పురముగూడ వట్టిమూర్ఖులమైతిమి. కానిమ్ము ఇప్పుడువగచినం బ్రయో జనంబేమి? భగవంతుని సంకల్పమేమియో తెలియదు. జంతువులకు

స్వాతంత్ర్యమే కలిగియున్నచోఁ దలచినట్లు జరుగుచునేయుండును. కావున నిఁక దైవముపై నాధారపడవలసినదే స్వప్రయత్నమేమియుఁ బ్రయోజనకారికాదు. అని తలంచుచు నారాత్రియెల్ల నిద్దురబోవక పలు విధంబుల దలపోయుచుండెను.

అంతలోఁబద్మినీకాంతుండు ప్రాగ్గిరికూటశృంగాటకం బధిరోహించెను. అప్పుడతండు కన్నులెత్తినలుమూలలు చూచుచునోహో! ఇది నేనొక పర్వతమనుకొంటిని. కోటగోడవలెఁ గనంబడుచున్నది. ఇందు మహారాజులెవ్వరైన గాపురముండిరేమో దీనిద్వారాదేశ మెందున్నదియో చూచి లోపలికిఁ బోయెదంగాక అని తలంచుచు దన వారువము సేదదీరినవెనుక నధిష్టించి యాగోడనంటి యుత్తరముగా గొంతదూరముపోయెను. ద్వారదేశముగనంబడలేదు. అటుపైఁబోవుటకు కంటకలతాగుల్మాదు లాగోడనంటి యల్లుకొని యుండుటచే శక్యమైనదికాదు.

తిరుగానెనుకకువచ్చి రెండవదెసగోడననుసరించి కొంతదూరమే పోఁగలిగెను. పిమ్మటఁ బోవశక్యమైనదికాదు. వెనుకకు మరలిమొదటి తావునకువచ్చి యాగోడ యచ్ఛాయము పాఱజూచెను. అక్కోట దనగుఱ్ఱముదాటగలదాయని యాలోచించెను. శక్యముగాదని నిశ్చయించి యందుగనంబడిన తెరపిని దనగుఱ్ఱమునునడిపించెను. కొంత దూరము బోవునంతఁ బిమ్మట దారిలేకపోయినది. వెండియు మొదటి చోటునకువచ్చి యచ్చటనే నిలిచి గుఱ్ఱమునుదిగి యందలిగ్రాసముచే దానిం దృప్తిపడఁజేసి తానేవియో ఫలములుదినియాకఁలి యడంచుకొని యాకోటగోడదాటు నుపాయ మాలోచించు చుండెను.

చూడంజూడ నాగోడకొకచోఁ బైరాళ్లు దొర్లుటచే రెండుబారలమొట్టె గనంబడినది అందలి కుడ్యోచ్ఛ్రాయము కొలిచికొనిఁ దానిఁ దాటవచ్చునని నిశ్చయించెను. అతని వారువ ముత్తమజాతి

లక్షణములుగలది. అతని మనసు ననుసరించి నడుచునది ఱెక్కలు గలదివోలె నెగయఁగలదు.

అతండాతావు గుఱిజూచికొని గుఱ్ఱమెక్కి దూరముగాఁదీసికొని పోయి అందుండి పరుగెత్తించి కళ్లెము పైకిలాగి యాగోడ దాటింప నోతచాలక రెండుసారులు వెనుకకు మరలవలసివచ్చినది. మూడవ తేప నతండు కళ్లెము బిగ్గరగాలాగి మడమలతో గొట్టుచుఁ బ్రాణములు వోయినను నీమాటు కోటదాటక తప్పదని సంజ్ఞచేయుచు వేగముగాఁ దోలుటయు నాసప్తి తనకున్న శక్తియంతయు జూపి, ఱెక్కలు గలది వోలె నెగసి యతికష్టముమీఁద నాగోడపై లంఘించినది.

పాప మాతురంగము రెండునిమిషములు మాత్రమాగోడపై నిలువంబడి వెంటనే లోపలనూకుటచే నలయిక యెక్కువ అగుట గిల గిలఁ దన్నుకొని ప్రాణములు వదలినది. దానిపాటుఁజూచి రాజకుమా రుఁడు దుఃఖించుచు అయ్యో! యుచ్చైశ్శ్రవంబుతోఁ బ్రతిఘటింపఁ జాలు నాతత్తడి యిట్లు మిత్తిపాలగుటచే నీలోపలఁ జేరిన సంతోషము విఫలమైనది. అక్కటా! దుర్ఘటంబగు పనిచేయించి నా ప్రాణబంధువుం గోలుపోయితినిగదా? ఆహా యిట్టియుత్తమజాతి నీతి నాకీ జన్మమున లభించునా? నానిమిత్తమై తనశక్తిఅంతయుంజూపి మిత్తివాతంబడిన యీజంతువుఋణం బెట్లు తీర్చుకొందును? ఆ మహావాతంబునంబడి కొట్టుకొనివచ్చినపుడు నాకించుకయు నొప్పితగులకుండ వెన్నునంగట్టి కొని కష్టపడి తలపూవు వాడకుండ నన్నిందుఁ దీసికొనివచ్చి కాపాడిన యీపుణ్యాత్మురాలిట్లు సమసినంజూచుచున్ననావంటి కృతఘ్నుండెందై నంగలఁడా! హా! తురంగరత్నమా! హా! పరమోపకారీ! హా! హరి ప్రవరా! నన్నువిడచిపోయితివా! నీప్రాణములర్పించి నా ఋణముతీర్చి కొంటివా! యీలోపల నాకేమిపనియుండి నీచే నిట్టి దారుణక్రియ జేయించితిని? నిరర్థకవ్యాపారమున నిన్నుఁ బరిమార్చిన నా పాపమెట్లు

జాపికొందును. అని దానిపయింబడి పెద్దయెలుంగున దుఃఖించుచు నవ యవయముల ముట్టి ముద్దుపెట్టుకొనుచుఁ జెమ్మటలు వాయవీచుచు గొంతసే పున్మత్తక్రియల గావించెను. తనకుఁదాన యుపశమించుకొని మొలలో జొనిపియున్న కత్తిచే నందొక గర్తముత్రవ్వి దానినందు ద్రొక్కించి దానిమేను బూవులచే బూజించి కన్నుల నీరుధారగాఁగారఁ బూడ్చి వేదికగాఁగట్టి దానిపైఁ దురగాకారము గీచిపలురకములఁ బూవులేరితెచ్చి హరిసహస్రనామము లుచ్చరించుచుఁ బూజించి ప్రద క్షిణ నమస్కారములుగావించి దేవునివలె నర్చించెను.

నాఁడెల్లఫలమైనందినక యుపవాసముండిమఱునాఁడు క్రిమ్మఱఁ బూవులంబూజించి ధ్యానించి యాకలి యడంగ నేవియోపండ్లు భుజిం చెను. రాత్రిల నావేదికపై శిరంబిడుకొని యాహరిం ధ్యానించుచు నిద్రపోవును. పదిదినంబులట్లు జరిపినంత నొకనాఁడు రేయినతని కలలో నాహరివరంబు గనంబడి రాజపుత్రా! నీవు నా నిమిత్తమై వగవం బనిలేదు. నాకుత్తమలోకంబుకలిగినది. నీకృతజ్ఞతకు వేలుపులుమెచ్చి కొనుచున్నారు. నీవిట గదలి పడమరగాఁ బొమ్మ నీకుమేలయ్యెడు గాక అని చెప్పినది.

ఆదరిపడిలేచి యాచిన్నవాఁడు కలతెఱంగరసికొని యోహో నావాహనము మృతిజెందియు నాకుపకారము సేయఁదలంచుచున్నది. నాజన్మావధిలో దీనిపేరు మఱచువాఁడనా! ఇందుఁబోయిననాకేదియో మేలగునఁట. తదుపదేశంబు గురూపదేశంబుగాఁదలంచి పోయిచూచె దంగాక. అనితలంచి అప్పుడాచుట్టుప్రక్కలనున్న వృక్షలతావిశేషం బులం బరిశీలించి జూచెను.

కుసుమ కిసలయ ఫలదళ విలసితములగు నందలి పాదపలతా విశేషముల కాలవాలములు గట్టఁబడి నీరుపెట్టఁబడుచున్నది. అదివఱ కతండా యాలవాలములనీరు గ్రోలియు ఫలంబులఁదినియుఁ బుష్పం

బులఁ గోసియు శోకావేశంబున దచ్ఛోభావిశేషంబు లేమియు గ్రహింపలేక పోయెను. అప్పు డాయారామ వినోదంబు లతని మానసమున కాశ్చర్యము గలిగించినవి.

ఓహో! ఇదియొక యుద్యానవనము, ఇందలి కుసుమవాసన లపూర్వానాసాపర్వముగావింపుచున్నవి. ఏ మహారాజో యిందుఁగాపురముండి దీనిఁగాపాడుచున్నాఁడని తోచుచున్నది. పోయిచూచెదం గాకఅనియాలోచించుచు మెల్లనలేచి యావేదికకు ముమ్మారు ప్రదక్షిణముజేసి బూవులుజల్లి నమస్కరించుచు నటకదలి కుసుమఫల భారనమ్రతరు లతావిశేషములఁ జూచుచుఁ బడమరగా గొంత దూరము పోయెను. అక్కడ నొకతటాకము మధురజలపూరితమై యతనికాహ్లాదము గలిగించినది.

అతండందు స్నానముజేసి యాప్యాయనముగా నీరుగ్రోలిఫలములచే నాకలియడంచుకొనియందొక మూతవృక్షముక్రిందఁ గూర్చుండి చల్లగాలి సేవింపుచు నందలి విశేషంబులం బరికింపుచుండెను.

అప్పుడు పడమరదెస మిక్కిలి దవ్వులో నెవ్వరో గుఱ్ఱమెక్కి తనదెసకు బరువెత్తుకొని వచ్చుచున్నట్లు కనంబడినది. అతండులేచి నిదానించిచూచి యోహో నేనీకోటలో దూకితినని యెఱింగి నన్నుఁ బట్టుకొనుటకిట్లు వచ్చుచున్నారు కాబోలు కాచుకొని యుండవలసినదే అనియాలోచించి మొలలోనున్న యడిదము సవరించుచుండెను. దాపునకు వచ్చిన కొలఁది యావాజువముపైనున్నవారు పురుషులా స్త్రీలా అని యనుమానముకలిగినది. అంతబదినిమిషములలో వచ్చి యవ్వాజుదుమాన్పపకుమారునిచేరువ నిలువంబడినది. అందు

గీ. జానుజడ యర్ధచంద్రునిమాడు నుదురు
పెద్దకన్నులు లేగొను ముద్దు మొగము
గబ్బిగుబ్బలు గలిగి చొక్కపు మిటారి
నారి యొప్పారె స్వారి చిన్నారిగతుల.

చ. వలిపపు చీర బంగరు లవంగపుటంచుల పైట గాలిచే
దొలగమిటారి గబ్బిచనుదోయి బయల్పడ జేర్చికొంచుఁ బై
వలువ నెలంత వాజువముపై దగనిల్పిచెమె విస్మయంబుతోఁ
గలికి మెఱుంగుచూపు లెసగంగ నె నానృపసూతి నయ్యెడన్.

అట్లు కనుంగొని మనంబుప్పొంగ నయ్యంగన తురంగంబు డిగ్గ నటికె కలికీ! నీ వెందుండి వచ్చితిని? నీపేరేమి? ఇంతకుమున్నెం దుంటివి? నినుఁజూడ వేడుకగలుగుచున్నది. నీకొఱకే కాఁబోలు నేఁడు నాబాడబము కళ్లెమెంతలాగినను నిలువక నీకడకు లాగికొని వచ్చినది. మామేడకుఁ బోవుదము రమ్ము. నీకు గుఱ్ఱమెక్కుపాట వము గలదా? అని యడిగిన మఱియు నాశ్చర్యమందుచు విద్యా సాగరుండిట్లు తలంచెను.

ఆహా? ఈమోహనాంగి నన్నంగనగాఁ దలంచి కలికీ యని పిలుచుచు సిగ్గువిడిచి మెలంగుచున్నది. కానిమ్ము అందులకుఁ దగినట్లే యుత్తరముజెప్పెదంగాక అని తలంచి పొలతీ! నాతెఱఁ గవ్వలఁ జెప్పెదంగాక ముందుగా నీయుదంత మెఱింగింపవలయును. నీపేరేమి? ఎవ్వని కూతురవు? నీకుఁ బెండ్లియైనదియా? ఈమహారణ్యమధ్యం బున నేమిటికి వసించితివి? యని యడిగిన నప్పడంతి యిట్లనియె.

చెలి! నీ వడిగినమాటలేమియు నాకుఁదెలిసినవికావు. నా పేరు పద్మదర్శయంశు(?). నాసఖురాండ్రిందున్నారురమ్ము. నీమాటలకు వారు సమాధానము చెప్పవారు. ఈవాజువ మెక్కుముపోవుదమని పలికిన నతం డనుమోదించెను. ఆమె ముందెక్కి యతని నెక్కించి కొని తన నడుముబట్టుకొనుమని యుపాయము చెప్పినది అతండట్లు చేసి తదంగస్పర్శంబున మేనం బులకలుద్భవిల్ల నోహో యీ హరిణా క్షికి స్త్రీ పుం వివక్షత తెలియదాయేమి? కానిమ్ము. ఏమిచేయునో చూచెదంగాక అని యాలోచించుచుండ నవ్వేదండగమన రమణీ!

గుఱ్ఱమును నడిగాఁడోలవచ్చునా! భయము లేదుగద అని యడిగినది. అతఁడు నవ్వుచు నీయిష్టమువచ్చినంతవడిగా నడిపింపుము నాకేమియు వెఱపులేదని యుత్తరమిచ్చెను.

అప్పు డప్పడఁతిమడమలతో నించుకసూచించినంత నాహయం బతిరయంబుగఁ బరుగిడఁదొడంగినది. కొంతదూరమేగునప్పటికిఁగొందరు సుందరు లెదురుగాఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చుచుండిరి. లలనా? నిలు నిలు నిన్నీవాజివ మెంతదూరము లాగికొనిపోయినది? అయ్యో నీవు పడితి వేమో యని యడలుచుంటిమి. నీజాడఁ దెలియక సఖులు, నలుమూల లకుఁ బరుగిడిపోయిరి. నీవెనుకఁ గూర్చున్న జవ్వని యెవతె? మన కోటలోని కెట్లువచ్చినది? అని యడిగిన నాప్రమద్వర యిట్లనియె.

బోటులారా! నా ఘోటక మింత విపరీతముగా నెప్పుడును లాగికొనిపోలేదు ఖలీన మెంతలాగినను నిలిచినదికాదు. ఈ చిన్నది యెవ్వతియో నాకునుం దెలియదు. ఈ కిసలయపాణి యొక రసాల పాదమునీడ గూర్చుండఁ నాబాడబమీచేసియు నీనీడమునకుఁ దీసి కొనిపోయి నిలువంబడినది. ఈమె నన్నేదియో యడిగినదికాని నా కేమియుం దెలిసినదికాదు. అంతయు నాసఖులు వక్కాణింతురు రా రమ్మని గుఱ్ఱమెక్కించి తీసికొనివచ్చితిని. మీరు వేగరండు మాటాడు దురుగాక. అని చెప్పి యప్పడఁతి గుఱ్ఱమును దోలినది. గడియలో నా హయంబు గమ్యస్థానము జేరినది. అందు.

సీ. నానాప్రసూన ప్రతానసీ కమనీయ
కాయమానాఢ్య ప్రఘాణకంబు
నవరత్నఘటిత సుందరకవాటద్వార
దేహళీకుడ్య సందీపితంబు
శంకపికోత్క్రోశ సంశోభితమణిభర్మ
పంజరాఢ్య కపోత పాలితంబు

సుకులీనచటుల ఘోటకఖురస్ఫుటిత భూ
రచితా స్తరణమంను గాయుతంబు
గీ. మణిరుచిభ్రాజితానేక మంటపంబు
కాంచనాభ్రలిహాంచితాగ్రప్రకాశ
మగు మహాసౌధవరమొక్క డతనికందు
భ్రాంతిగలిగించె నవ్వైజయింతమనఁగ.

అత్తురంగము మా మేడముంగలి ద్వారకవాటికకడ కరిగి నిలువఁ బడినంతఁ బెక్కండ్రు తరుణు లరుదెంచి రందు గొందఱు కళ్లెము పట్టుకొనిరి. కొందఱు కైదండలిచ్చి యచ్చిగురుబోఁడిం దింపిరి. కొందఱు పాదుకలు దొడిగిరి. కొందఱు వింజామరల వీచిరి. కొందఱు క్రొత్త పుట్టంబుల గట్టించిరి. ఇట్లు సఖు లుపచారంబులఁ గావింపుచుండ నందికొనుచు నారాజకుమారుని కైదండగొని సఖీ! వీరందఱు నా సఖురాండ్రే. మనము మేడమీఁదకుఁ బోవుదము రమ్ము. పాపము నీవు బడలియుంటివి. భుజించి విశ్రమింతువుగాక యని పలుకుచుఁ నక్కలికి జటికనవ్రేలుఁ బట్టికొని యాతని మేడమీఁదికి దీసికొనిపోయినది. ఆమె సఖురాండ్రందఱు నతని వింతగాఁ జూడఁదొడంగిరి.

విద్యాసాగరుఁ డా స్త్రీమండలమునుజూచి యాశ్చర్యమందుచు నయ్యారే! ఈ తొయ్యలుల చరిత్రము కడు విచిత్రముగా నున్నది. వీరందఱు నన్ను స్త్రీగానే భావించుచున్నారు. కారణము తెలియదు, వీరికి నే నట్లగుపడుచున్నానేమో పరిశీలించెదంగాక అని తన్నుఁ జూచుకొని తనరూపమున మార్పేమియుఁ గానక వారే పొరపడుచున్నారని నిశ్చయించెను. మఱియు నందున్న స్త్రీల కందఱకు నా సుందరియే యధికురాలని తెలిసికొని యాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను.

అహా! ఇది యింద్రజాలమో స్వప్నమో భ్రాంతియో కావలయును. ఇందున్నవారందఱు నన్ను స్త్రీగానే సంబోధించుచున్నారు.

ఒకవేళ నే నిళునివలెఁ గలికినై తినేమో యనికొనిన, నదియుం గాను పింపను ఇందు బురుషుండెవ్వఁడు గనంబడఁడు. పరిమవ్వరకు లోక జ్ఞానమున్నట్లు తోచదు. తల్లిదండ్రులెవ్వరనినఁ జెప్పలేక పోయినది. ఇది కపటమేమో యనికొనిన నన్నుఁజూచి యిందెవ్వరు నవయవములఁ గప్పికొనక సిగ్గుపడకున్నారు. మఱికొంత చనువు జేసికొని వీరి వృత్తాంతము తెలిసికొనియెదంగాక అని యాలోచించుచుండెను.

అంతలో మఱికొందఱు కాంతలా శుద్ధాంతమున కరుదెంచి యక్కాంచనగాత్రితో ముచ్చటించుచు నీమె యెవ్వతె? నీకీమెతో మైత్రి యెట్లు కలిసినదని అడిగిన విని పరిమవ్వర యీమె వార్త మీ కింతాక దాఁటిలోఁ జెప్పితిని కాదా? ఈమె యెవ్వతియో నాకు నుం దెలియదు. ఈమెం జూచినతోడనే నాకు వేడుక గలిగినది. సఖురాలిగా నెంచి తీసుకొని వచ్చితిని. నాకుఁబోలె నీమెకుఁగూడ మీరుపచారిక ములు సేయుచుండుఁడని నియమించినది.

అప్పుడప్పుడఁతుకలు తమ కుపాధ్యాయుగా నున్న యొక వృద్ధాంగన యొద్దకుంబోయి క్రొత్తమత్తకాశిని రాక యెఱింగించు టయు నాజరఠ తొందరగా నయ్యంతఃపురమునకు వచ్చి అతనిం జూచి యిట్లనియె.

సుందరీ! నీవెందలి దానవు? ఈకోటలోనికెట్లు వచ్చితివి? నీ వృత్తాంతము చెప్పుమని అడిగిన నతండు జయునగవుతో నిట్లనియెఁ అవ్వా! యిందున్న యన్నువలెల్లఁ బిన్నవయసువాండ్రే. వీనిలో నీకొక్కరితవే పెద్దదానవుగాఁ గనంబడుచుంటివి. వీరందఱు నాతోఁ బరిహాసమాడుచున్నారనుకొన్నాను. నీవు గూడ నట్లేనడిగితివి? కానిమ్ము. ముందుగా నా ప్రశ్నముల కుత్తరమిమ్ము తరువాత నా కథ జెప్పెదంగాక. ఈమహాకన్యా మధ్యంబునఁ బురుషసహాయము లేక మీ రందఱు నుండుటకుఁ గారణమేమి? అని యడిగిన నా ముసలిది నోరు

మూయుచు మెల్లగా బోటీ! యిట్టిమాట పలుకఁగూడదు. చాటునకుఁబోయి మాటాడుకొందము రమ్ము అని చేయిపట్టుకొని తనియ నొక విజన ప్రదేశమునకుఁ దీసికొనిపోయి కూర్చుండఁ బెట్టినది. అతండు వెండియు నిట్లనియె.

అవ్వా! ఇందుఁ బురుషనామోచ్చారణమే పనికి రాదనుచున్నావు. తత్కారణము తెలిసికొన మఱియుఁ దొందరగా నున్నది. అవి యట్లుండె నీ ప్రమద్వర తలిదండ్రు లెవ్వరు? ఆమెకు వివాహ మైనదియా? మీ కందఱకు నీమెయే యేలికయని తోచుచున్నది ఈమెయేకాక యీమె చెలికత్తియలకుఁ గూడఁ బెండ్లికానట్లున్నది. మీ కథ యెఱింగించి నాకు శ్రోత్రానంద మాపాదింపుమని కోరిన నా వృద్ధ తమ వృత్తాంతమిట్లు నివేదించినది.

అని యెఱింగించి...తదనంతర వృత్తాంతమిట్లు చెప్పెను.

---

224 వ మజిలీ

ప్రమద్వర కథ

కాశ్మీరదేశ ముత్తరదేశములలోనెల్ల ధనసంపన్నమని ప్రసిద్ధి వడసినది. ఆదేశమునకు రాజధాని శ్రీనగరము. దాని శ్రీవర్ధనుడను రాజు పాలించుచుండెను. కుబేరతుల్యుఁడగు నమ్మహారాజునకు పెద్దకాలము సంతానము కలిగినదికాదు. ఆ నృపులభార్య నిత్యము సావిత్రీపూజ గావించుచుండునది. అద్దేవి ప్రసాదంబునఁ గొంత కాలమున కాభూకాంతునకొక యాఁడుపిల్ల కలిగినది. ఆశిశువు జాతకర్మోత్సవమునకు శ్రీవర్ధనుఁడు తనకు మిత్రులుగానున్న చక్రవర్తుఁలకుఁ బెక్కండ్రకు నాహ్వాన పత్రికలు పంపి రప్పించుకొనియెను. అయ్యుత్సవ సమయంబున నమ్మహారాజు కోటి దీనారములు దానధర్మ

ములుక్రింద వ్యయపెట్టెను. మహారాజులనెల్ల నధికవ్యయమునకోర్చి గౌరవపరితోషతులతో సత్కరించెను. మఱియు నద్భుత తేజంబునం బ్రకాశించు నాబాలికామణికిఁ బ్రమద్వరయను పేరుపెట్టెను.

క్రమంబున వచ్చిన బంధువులు ప్రభువులు సామంతులు తమ తమ దేశములకుఁబోయిరి, వసుప్రియుఁడను నేపాళచక్రవర్తి మాత్రము మానృపతి కత్యంతమిత్రుఁడగుట నతని నిర్బంధమున నుఱికొన్నిదివసము లందు వసించెను. ఆపిల్ల పుట్టినతోడనే తలిదండ్రులు దానికి సంబంధము లాలోచించుచుండురు. అందుఁజక్రవర్తుల బిడ్డలకుఁదగిన సంబంధము దొరుకుట మఱియుఁ గష్టము. శ్రీవర్ధనుం డొకనాఁడు వసుప్రియునితో ముచ్చటించుచు నిట్లనియె.

మిత్రమా ! యిప్పుడున్న రాజులలో మనకున్న మైత్రి యవ్యాజమైనది. ఇంటికిఁ బోయెదనని నీవూరక తొందరపడియెదవు. నీ కుమారుని బారసాలకువచ్చి నే నాఱుమాసములు వసించితి జ్ఞాపకమున్నదియా ? మఱియు నీతో నొకసంగతి ముచ్చటింపఁ దలంచుకొంటిని. అప్పుడే తొందరయేమని పరిహాసమాడెదవేమో నాకిప్పటికి డెబ్బదియేండ్లు దాటినవి. నేటికిగదా యుత్సవమని పేరుపెట్టి మిమ్మెల్ల నందఱిని రప్పించుకొంటి. నీ కుమారునకై దేండ్లున్నవి. నాకు నీతోఁ వియ్యమందవలయునని యభిలాషగానున్నది. ఆమాట నీతోఁ జెప్పుటకు నేటికి గదా నాకధికారము గలిగినది. వివాహమున కిప్పుడే తాంబూలములు పుచ్చుకొందము. అన్నివిధముల మన యిరువురకు సరిపోవును. మనమైత్రి దీన మఱింత బలమగు నీ యభిప్రాయమేమనవుఁడు నవ్వుచు నానరేంద్రుఁ డిట్లనియె.

వయస్యా ! నీయభిలాష నాకానందము గలుగఁ జేయుచున్నది. కాని నెలయైన నిండకుండ పెండ్లికిఁ దాంబూలములు బుచ్చికొనిరనిన నొరులు నవ్వకమానరు. అదియట్లుండె. ప్రతిపురుషులకు నేదియో

కొంతపిచ్చి యుండకమానదు. నీవు మంచి సమయములోనే ప్రస్తావము దెచ్చితివి. కావున జెప్పెదవినుము. నాకుమారునకుఁ జేసికొనదగిన గుణములుగల కన్య దొరుకుట కష్టము. నీకూఁతు నిప్పటినుండియు నట్టిదానిగాఁజేయ దలంపుగలిగియుంటివేని నాకుమారునకుఁ బెండ్లిజేసికొనియెదను.

శ్రీవ—నీకోడలికెట్టిగుణము లుండవలయునో చెప్పు మిప్పటినుండియు శిక్షించియట్టిదానిగాఁ జేసెదను.

వసు—జనసంఘమందుఁ బెరిగిన కన్యకల నెట్లు శిక్షించినను సంపర్కదోషంబునఁజేసి దుర్గుణము లలవడకమానవు.

శ్రీవ—ప్రత్యేకము పండితుల నుపాధ్యాయులుగా నియమించి కావ్యనాటకాలంకారగ్రంథములు చదివింతును. పతివ్రతాచరిత్రముల బోధింపఁజేయుదును. ఇష్టమున్న సంగీతముగూడఁ జెప్పింతు వలదనిన మానిపింతును. ఏమందువు ?

వసు-సరిసరి, మంచిమార్గమే. పురుషులకడఁగావ్యనాటకాలంకార గ్రంథములు చదివించినచోఁ గన్యకలకు వేరే కామతంత్ర రహస్యము లుపదేశింప నవసరములేదు. బిల్హణచరిత్రముసీవు చదివియుంటివా ?

శ్రీవ—స్త్రీలు పురుషులకడఁ జదువఁగూడదనియూ, కావ్యములే చదువఁగూడదనియూ, నీయభిప్రాయ మేమియో నాకుఁ దెలియకున్నది.

వసు—వయస్యా ! నాయభిప్రాయము వినుము. పురుష సహవాసంబునఁ గన్యకలకుఁ గామాది దుర్గుణము లుదయించును. అలవడిన గుణము బోఁగొట్టుకొనుట నరుంధతికిని శక్యముకాదు. పైకి మహాపతివ్రతలవలెఁ దోచుచుందురు కాని మనసుచేతను వ్యభిచరింపని స్త్రీ యుండదు. నేను స్త్రీ చిత్తదోషముల బాగుగ నెఱుంగుదును సుందరుఁడైన పురుషుం జూచినప్పుడు స్త్రీకి బుద్ధిమారును.

శ్రీవ—అందుల కేమందువు? స్త్రీలందరు వ్యభిచారిణులనియే

నీయభిప్రాయము ?

వసు—అవును. సందియమేల ? కాయముచేతఁ గాకున్నను మనసుచేత వ్యభిచరింపని వారుండరని శపథముజేసి చెప్పఁగలను.

శ్రీవ—మఱి నీకుమారున కేఁడుదానిం బెండ్లి జేయవాయేమి?

వసు—అందులకే నీకూఁతు నిప్పటినుండియు శిక్షింపుమని చెప్పుచుంటిని.

శ్రీవ—ఎట్లు శిక్షింపవలయునో చెప్పుము.

వసు—నాయభిప్రాయము వినుము. కన్య జ్ఞానమువచ్చినది మొదలు భర్తమొగము జూచువఱకుఁ నీనడుమ బురుషుంజూడఁగూడదు. పురుషజాతి యున్నదనికూడఁ గన్యకుఁ దెలుపఁ గూడదు. నీకూఁతును గూఢ స్థలంబున నునిచి యిప్పటినుండియు నట్లు శిక్షింతువేని గోడలిగాఁ జేసికొనియెదను. నాయభిప్రాయము తెలిసినదియా ?

శ్రీవ—బలే, బాగు. నీకోరిక లెస్సగానున్నది. బాలిక పురుషశబ్ద మెట్లు వినకుండును ? తండ్రియు నన్నయుఁ బురుషులుగారా ? వారిం జూడకుండ నెట్లుండును ? అట్లున్నవో లోకజ్ఞాన మేమియుండును ? అట్టిదానిం బెండ్లియాడిన నేమి యానందము ?

వసు—వయస్యా ! నాకున్న యనుభవము నీకులేదు. సహజానురాగముతోఁ గూడిన చేడియంగూడిన వేడుక యనిర్వాచ్యమైనది. వెక్కలి ! నీకూఁతు నట్టిదానిగాఁ జేయఁగలగితివేని నా కుమారునకుఁ జేసికొందును. లేకున్న నీప్రస్తావము కట్టిపెట్టుము.

శ్రీవ—మిత్రమా ! నీయభిప్రాయము వడువున నా బాలికం గాపాడెద. స్త్రీలచేతనైన విద్య చెప్పింపవచ్చునా ?

వసు—భాషాభివృద్ధికొఱకు జదివింపవలసినదియే కాని పురుషుఁడున్నాడను విషయముగల గ్రంథములు చదివింపఁగూడదు. సంగీతము చెప్పింపవచ్చును.

శ్రీవ—అట్లైన వినుము. మాదేశములో నుత్తరభాగమున మహారణ్యము గలదు. అందు స్వాదుఫలఫలతరు మనోహరంబగు నుప వనంబొండు నందనవనంబునుబోలి యొప్పుచున్నది, అవ్వనంబుజుట్టును బ్రహరిఁబెట్టించి యౌవనము వచ్చుదనుక నాపుత్రిక నందుండి సమ ప్రాయముగలకన్యకలనూర్వురతోఁ బోషింపించెదను. అనుమతింతువా?

వసు—(చెవిలో నేదియో చెప్పి) అట్లు చేయుము దానివలనఁ బ్రమాదమేమియు జరుగదు. అని చేయఁదగిన నియమములన్నియు బోధించెను. వసుప్రియుఁ డంగీకరించే యట్టి యేర్పాటుఁ గావించెను. మహారణ్యమధ్యమందున్న యీవనముచుట్టు పెద్దగోడ పెట్టించి పడ మరదెస నొక్కటే సింహద్వార మేర్పరచెను. ఇందనేక విచిత్ర భవ నముల నిర్మింపఁజేసెను.

ప్రమద్వారకు మూఁడేండ్లు దాటినతోడనే నూర్వుర ధాత్రి యుల దాసీసహస్రముల సమప్రాయముగల బాలికలవేయిమంది సహా యముగానిచ్చి చేయవలసిన కృత్యములన్నియుఁ బోధించి వీరందఱకుఁ జదువు చెప్పునట్లు నన్నుపాధ్యాయినిగా నియమించి యిందుఁ జేర్పిం చెను. ఇందున్న జవరాండ్రిందఱు నామెతోఁ బెరిగినవారే, తలి దండ్రుల నెఱుంగనివారే. పెద్దదాసీలందరు దేశమునకుఁ బంపఁబడిరి. సంవత్సరమున కొకసారి శ్రీనగరమునుండి శ్రీవర్ధనుఁడు సంభార ములఁ బంపుచుండును. స్త్రీలే తీసుకొనివత్తురు.

ఈవార్తలన్నియు నెఱింగినదాన నేనొక్కరితనే యిందుంటిని, తక్కినవారి కెవ్వరికి నీరహస్యము తెలియదు, శ్రీవర్ధనుఁడు వసుప్రి యుని యుపదేశంబున నీప్రాంతమందున్న యొక మహాయోగి నాశ్రీ యించి యేవియో వరములు వడసి వచ్చెనఁట దానంజేసి మాకు వ్యాధులవలన మృగములవలనఁ జోరులవలన బాధగలుగుటలేదు. ప్రమద్వార సంప్రాప్తయౌవనయై యున్నది. వసుప్రియుని కుమారుఁ

డును నీ సుకుమారిం బెండ్లియాడుట కుబ్బూ టలూగు చున్నాడఁట. ముందరి వసంతములో వీరికి వివాహముఁ కాగలదు. నీవు క్రొత్తదానవు. గావున నింత చెప్పవలసి వచ్చినది.

మఱియు నీరాక మాకాశ్చర్యము గలిగించు చున్నది. మాకోట సింహద్వార మెప్పుడు మూయఁబడి యుండును. నాసెలవు లేని దేతెఱ చుటకు వీలులేదు. నీవిందుల కెట్లు వచ్చితివో నీ వృత్తాంతము చెప్ప వలసి యున్నది. మా రాజపుత్రికకు నీయందింత ప్రేమ యెట్లు కలిగిన దియో! యెఱింగింపుమని యడిగిన నతండు వేంషియుఁ దన యవయవ ములు చూచుకొని పురుషుఁడుగానే యుండుట దెలిసికొని ఔరా! "ఇంత కథ జెప్పిన యీముసలిదికూడ నన్నాఁడుదానిగానే సంబోధించి నది. కానిమ్ము. ఇదియు నుపకారమైనది. నేనుగూడఁ గపటముగానే మాట్లాడెదనని తలంచి" యామెకిట్లనియె.

అవ్వా! నారాక మీకు విచిత్రము కలుగఁ జేయక మానదు. మాది దక్షిణదేశము. నేను క్షత్రియ వంశమున జనించితిని. అశ్వా రోహణాది నీరధర్మముల నాకు మిక్కిలి పాండిత్యము కుదిరినది. నేను తురగమెక్కి దేశ సంచారము చేయుచుఁ బెక్కు దేశములు తిరిగి తిరిగి దైవ ప్రేరణంబున నీయరణ్యంబున కరుదెంచితిని. ఇంతు మీకోట గోడ గనంబడినది.

ఉచ్చైశ్రవస్తుల్యమగు నా ఘోటకము లంఘన పాటవంబున నన్నీకోటలోఁ బ్రవేశపెట్టి తాను నాకమున కరిగినది. తరువాత మీ రాజకుమార్తె గనంబడి తీసికొని వచ్చినదని తత్సమయోచితములగు మాటలచే నామె సందియమును బోగొట్టెను. ఆ వృద్ధ తల్లంఘున ప్రౌఢిమకు వెఱఁగు జెందుచు, సుందరీ! నీకింకను వివాహముకాలేదా! ఈ తొలిప్రాయంబున దేశయాత్ర సేయుచుంటివేమి? రాచవారికిది తగునా? బంధువు లాక్షేపింపలేదా? అని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

అవ్వా! నీయెఱుంగని ధర్మములుండవు. స్త్రీలకు గోటలు నగడ్తలు శుద్ధాంతములు వస్త్రములు ఆవరణములు కావు. వృత్తమే యావరణమని చెప్పఁబడియున్నది. వసుప్రియునకుఁ బురుషశబ్దమేవినని కన్యకం గోడలిగాఁ జేయుతలంపు గలిగినది. నాకు దేశ సంచారము జేసి యాత్మేచ్ఛా విహారంబునం బెండ్లి యాడవలయునని బుద్ధిపుట్టినది. ఇట్లే లోకులకు భిన్నాభిప్రాయములు గలిగియుండును. నే నింకను వివాహమాడలేను. మీ రాజపుత్రికతో మైత్రి గలిసినదికాదా. సజ్జన సహవాసంబు శోభనంబులఁ గూర్పక మానదు. ఆమెతో నేను వివాహమాడెదని యుత్తరము చెప్పెను.

ఆమాటలువిని యావృద్ధ ముద్దియా నీసుద్దులువినినఁ బెద్దయు జదివినదానివలెఁ గనంబడుచుంటివి. నీకు లోకజ్ఞానము లెస్సగా నుండును. మా రాజపుత్రికడ నెన్నఁడును బురుషచర్యా ప్రసంగము తేవలదుసుమీ. ఈ మాటయే జ్ఞాపకముంచు కొనవలయునని చెప్పు చుండఁగనే యొక పరిచారిక వచ్చి అవ్వా! ప్రమద్వర యుప్పరిగపైఁ గూర్చుండి సంగీతము వినుచున్నది. ఆమె పేరేమియో నాకుఁ దెలి యదు క్రొత్తగా వచ్చినదట కాదా! ఆమెను వేగముగాఁ దీసికొని రమ్మన్నది. అనిచెప్పినవిని వృద్ధకోమ్మా! పదపద ప్రమద్వర నీకొఱకుఁ వేచియున్నదఁట. మఱచితివేని నామాట పలుకకుమీ యని యుప దేశించిన వల్లెయని యతండు పరిచారికవెంట మేడమీఁదికి బోయెను.

అతనింజూచి ప్రమద్వర తటాలునఁ బీఠమునుండి లేచి నాలు గడుగులెదురువచ్చి చేయిపట్టుకొని తన ప్రక్క—పీఠముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని సఖీ! మా యుపాధ్యాయిని వృద్ధాంగనం జూచితివా? మాట్లాడితివా? నీకుఁ దగిన సమాధానమిచ్చినదా? యని యడిగిన నతండు చూచితిని, మాటాడితిని, నీ యుపాధ్యాయిని మించి తెలివి గలదని యుత్తరము జెప్పెను. అప్పు డప్పడఁతి యతని రజంపఁ

దలంచి కొంతసేపు సఖులచే వీణమీఁద బాడించినది. తానును గొంతసేపు పాడినది. రాజపుత్రుఁడందలిలోపంబులుగ్గడించుటయు నెఱుఁగుపడుచుండ నాబిడ బోటీ! నీవు లెస్సగాఁ బాడగలవని తోఁచుచున్నది. ఏదీ యీవీణనందుకొని మంచిరాగములాలాపింపుము అని యొకవీణ నతనిచెంత నునిపించినది.

అతం డావీణయందలీ లోపంబులం దెలుపుచు మెట్ల సవరించి చీలల బాగుఁజేసి తంత్రులమోగించి మెఱుఁగు దుడిచి యద్భుతముగా మేలగించి మహామోహజనకంబులకు రాగంబులం బాడి యందుఁగల చేడియలనెల్లఁ బరవశలం గావించెను.

వైణికమహిమమహోపాధ్యాయుఁడని బిరుదుగొందిన నారద మహర్షి రూపాంతరయగు సౌభాగ్యసుందరిచే శిక్షింపఁబడిన విద్యాసాగరుని వీణాగానము విని యందలికాంతలు మోహాక్రాంతస్వాంతలైరనుట యబ్బురముకాదు. తద్గాన మభూతపూర్వకము, అశ్రుతపూర్వమునగుట నెట్టివారిని రాగవ్యాప్తులం జేయకమానదు.

ఆగానము విని ప్రమద్వర లేచి గంతులువైచుచు నతని గాగలించుకొని మోము ముద్దుపెట్టుకొనుచు ముద్దియా నీ వీగాన మెందు నేర్చుకొంటివి? నాచే నిట్టు పాడింపగలవా? ఏదీ ఆమోహనరాగము మఱియొకసారి పాడుము అని సంభ్రమోద్వేగంబున మీఁదఁబడి గడ్డముబట్టికొని బ్రతిమాలుకొనియెను. అత్తరి నతని చిత్త మెట్లుండునో విమర్శింపవలసియున్నది. క్రొత్తది, యౌవనవతి, రూపవతి, విద్యావతి యగుయువతి నచ్చిపైఁబడిన యప్పుడు కుసుమశరాసనవిలాసలాలసుండుగాకుండుట కతండు శుకుఁడా భీష్ముఁడా హనుమంతుఁడా? ఆమె దేహసంపర్కంబున నతనికిని నతని దేహసంపర్కంబున నామెకును ననిర్వాచ్యమైన యానందముతోఁ గ్రొత్తవికారములు చిత్తంబులం బొడసూపినవి.

అతం డామె పాడుమన్నరాగము పాడుచు నేర్పుమన్న గీతము నేర్పుచు శృంగారముచిలుకు పలుకులతో నక్కలికి మరుములుకుల బారిం బడనేసెను. అతండు స్త్రీయనియే భావించుచుండియుఁ దదంగ మేళనంబు హృదయంబునఁగొ్రొత్తయనురాగము గలుగఁజేయుచుండ నయ్యండజగమన సంతతము నతనితోఁ గలసిమెలసి వర్తింపుచుం డును. ఇరువురకు నొక్కటియే భోజనము ఒకటియే తల్పము ఒక్క టియే యభిలాషగాఁ గొన్నిదినములు గడచినవి. ప్రమద్వర యతనిం జూడక గడియ తాళదు, అతనిమాట జెప్పనవసరమే లేదు.

శ్లో. వినోపదేశం సిద్ధోహికామోనాఖ్యాతశిక్షితః
స్వకాంతా రమణోపాయే కోగురుర్మృగపక్షిణాం.

అంత నొకనాఁటిరేయి యత్తలోదరి యారాజపుత్రునితో నిట్లనియె. పడఁతుకా! ఇది యేమిగోడవ యిదివఱ కిట్టిపని సేసియె ఱుంగమే మాబోఁటు లీవిద్యయెన్నఁడుం జెప్పిరి కారేమి? వాండ్రకిది తెలియదా? ఇది మిక్కిలి వినోదము గలుగఁ జేయుచున్నది చుమీ! అని పొగడుచుఁ దత్క్రీడావిశేషములచేఁ దన్మయత్వము నొందినది.

అంమన్న వారిలో నొక్కవృద్ధతక్క తక్కిన కన్యకలందరు ప్రమద్వరవలెనే శిశుతనంబుననె యందుఁ జేర్పఁబడినవారగుటయు బురుషోపసృత్తముల నేమియు నెఱుంగరు. అనుదినప్రవర్ధమానరాగా భివృద్ధితోఁ బ్రమద్వర తత్కేళివినోదములం జొక్కుచుండ నొక్క నాఁడక్కుమారుం డామె కిట్లనియె.

రాజపుత్రుఁడు—ప్రేయసీ! మన కేళివిశేషము లెన్నఁడును మీయుపాధ్యాయినితోఁ జెప్పకుమీ!

ప్రమద్వర—చెప్పినం దప్పేమి?

రాజ—చెప్పకుండ నుండలేవా!

ప్రమ—ఉండలేను. నన్నామెయు మందలించదు. దీనిలో

నేమి తప్పున్నది !

రాజ—లేదు లే, పోనిమ్ము నీ తలిదండ్రు లెందున్నారు ?

ప్రమ—తలిదండ్రులనగా ?

రాజ—నిన్నుఁ గన్నవారు

ప్రమ—కనుట యన నేమి ?

రాజ—మీ యుపాధ్యాయి నడుగుము.

ప్రమ—అడిగిననునామె లోకరహస్యములేవియు నాకుఁజెప్పదు.

రాజ—నేనువచ్చిచాలదినములైనది పోయివచ్చెదననుజ్ఞయిమ్ము.

ప్రమ—ఎక్కడికిఁ బోవుదువు ?

రాజ—ఎక్కడనుండి వచ్చితినో అక్కడికి.

ప్రమ—ఆ మాటలేవియు నాకు దెలియవు. నీవులేకున్న నిమిషము జీవింపనని యెఱుంగుము.

ఆమె ముగ్ధత్వంబున కతండు నవ్వుకొనుచుఁ గొన్ని దినంబులు మోహసాగరమున మునింగి తేలుచుండును. ఒకనాఁడా వృద్ధాంగన మేడమీఁద కరుదెంచి తొలుత రాజపుత్రుం గాంచి కాంచన గాత్రీ! నీ చరిత్రము కడు విచిత్రముగా నున్నది. మా ప్రమద్వర నీకతంబున మాతో ముచ్చటించుట మానినది. అంతకుమున్ను నిత్యము నన్నొక సారి చూడక మానునదికాదు. నీవు వచ్చినది మొదలు నన్నుఁజూడక పోవుటయేకాక వాహ్యాళి మానినదఁట. బయటకు రాదట. వన విహారము సేయదఁట. సంతతము నంతఃపురములో నుండి నీతో ముచ్చటించు చుండునట. ఇతర కన్యకలతోఁ గూడఁ దిన్నగా మాటాడదని చెప్పుచున్నారు. నీవామెతో వింతమాట లేమైనఁ జెప్పలేదుగదా ? అని యడిగిన నతండు నవ్వుచు నవ్వా! ఆ మాటలు నన్నడుగనేల ? ఏమి చెప్పితినో ప్రమద్వరనే యడుగుమని యుత్తరమిచ్చెను.

అప్పుడా ప్రమద్వర లోపలి గృహంబునఁ బండుకొని యున్నదని

విని యావృద్ధ మెల్లగా నామెయున్న గదిలోనికింబోయి మంచముపై గూర్చుండి, అమ్మా ! ప్రియదర్శనా ! పండుకొంటివేల ? నీయొడలిలో నారోగ్యముగా నున్నదియా ? అని మీదఁ జేయివైచి రాచుచు నడిగిన నదరిపడిలేచి యాచిగురుఁబోఁడి కన్నులు నులిమికొనుచునామెకు నమస్కరించి కడుపులో వికారముగానుండ నిప్పుడే పండుకొంటి నీవు వచ్చి యెంతసేపైనది ? అయ్యో ! తెలిసికొనలేక పోయితినే అని పలికిన నామెకా వృద్ధ యిట్లనియె.

పుత్రీ ! నీకిప్పుడు నాతోఁబనియేమున్నది ? క్రొత్త స్నేహితులు వచ్చి ముచ్చటింపుచుండఁ బ్రాతవారిమాట జ్ఞాపకముండునా ? పది దినములనుండి నిన్నుఁ జూడవలయునని తలంచుచు నీ మేడ యెక్కలేక యిప్పటి కతికష్టముమీద వచ్చితిని. నీవు నన్నెప్పుడైన నిన్నినాళ్ళు చూడకుండనుంటివా ? క్రొత్తగోడవలోఁ బడిపోయితివి. పోనిమ్ము, వికారమేమి ? ఏదీ ! వెలుఁగునకుఁ రా ? బరీక్షింతునని పలుకుచు ద్వారము దాపునకుఁ దీసికొనిపోయి పరిశీలించినది.

గీ॥ మోము తెల్లనయ్యె ముగుదకుఁ బాలిండ్లు
వలములయ్యె కొనలు నలుపుఁజెందె
మేనికాంతి వింతమెఱసెఁ బిరుందులు
బలిసె నడలి మాంద్య మలరె సతికి॥

ఆ లక్షణంబులు బరీక్షించి యావృద్ధ యుదరముపై జేయివైచి కొని, అమ్మయ్యో ! కొంప మునింగినది. ఆక్రొత్తమగువ మగవాఁడు కాఁబోలు, నాఁడురూపునవచ్చి యిచ్చిగురుఁబోఁడిని మోస పుచ్చె, అక్కటా ! నేనేమి సేయుదును ? ఈ వార్తవినిన రాజు నాకు శిరచ్ఛేదము సేయింపఁడా ? ముందునెలలో వివాహముహూర్తముంచితిమని నిన్ననే శ్రీవర్ధనుఁడు వార్తనంపి యున్నాఁడు. అని పలుకుచు గుభాలున నేలంబడి మూర్ఛపోయినది. ఆవార్తవిని పరిజనులందఱు వచ్చి,

మూఁగికొని వెఱపుతో నుపచారములు సేయుచుండిరి.

ప్రమద్వర కారణము తెలియక తెల్లబోయిచూచుచు నవ్వా! అట్లు పరితపించితి వేమిటికి? నాయెడలలో దోషమేమియును లేదు. ఊరక పండుకొంటి. వెఱఁపులేదు. లెమ్మక్క. లెమ్మక్క. అనిపిలచిన నామె యెట్టకేలకులేచి యాప్రియాలు చూలాలగుట నిశ్చయించి ముక్కుపై వ్రేలిడికొని యౌరా! ఆమహారాజు గ్రామములోనుంచినఁ బురుష సంపర్కంబు గలుగునని మహారణ్యమధ్యంబున నిగిడ్చి సంరక్షింపుచుండ నిట్లు జరిగినదా! సెబాసు! నేనీవార్త రాజునకుఁ దెలియఁజేయక తప్పదు అతండేవచ్చి వీని శిక్షించుగాక. అని ధ్యానించుచుఁ గన్నుల నీరుగార్చుచుండ బ్రమద్వరయు నితరకన్యకలు తత్కారణము జెప్పుమని గుచ్చిగుచ్చి యడుగఁ దొడంగిరి.

అప్పుడా ముసలిది రాజపుత్త్రిక నేకాంతస్థలంబునకుఁ దీసికొని పోయి అమ్మా! నిన్నొక్కమా టడిగెదను జెప్పుము. ఆక్రొత్తచెలియు నీవు నేకశయ్యయందుఁ బండుకొనుచుంటిరిగదా? అప్పుడది యేమిచేయు చున్నదియో నిజము చెప్పుమని యడిగినఁ బ్రమద్వరఁ అవ్వా! నా కదియేమియు హానిచేయుటలేదు. నీతోడు. వేడుకలు గలుగఁజేయు చున్నది. అని యదార్థమంతయుఁ దెలియ జేసినది. ముసలిది యా మాటలువిని కోపస్ఫురితాధరయై నీకు లోకజ్ఞానము లేకపోవుటయు ముప్పునకే కారణమైనదని కసరుచు వెంటనే రాజపుత్త్రికొద్దకుం బోయి చురచురం జూచుచుఁ దులవా! నీవెట్టిపని సేయుచుంటివి? ఆఁడుదాననని చెప్పి యంతఃపురద్రోహము సేయుదువా? నీగుట్టుబయలు బెట్టి నిన్నేమిచేయింతునో చూడుమని యదలించిన నతండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

అవ్వా! నేనాఁడుదానని నీతోఁ జెప్పితినా? మగవాఁడనని చెప్పితినా? మీరే నన్నాఁడుదానిగాఁ జేసితిరి. ఇప్పుడు మాత్రము

నేనాఁడుదాననుగాక మగవాఁడ నెట్లగుదును? మీరంత తెలియని వారా? విమర్శించి మాట్లాడుమని యుత్తరమిచ్చెను. నీవు పైకాఁడు దానివలెనే కనంబడుచుంటివి. తక్కినవిషయ మెవ్వరెఱుందురు? ఎట్లైననేమి? యిప్పుడు నాశిరశ్ఛేదము కాఁగలదు. ఈభారమంతయు నాశిరంబునఁ బెట్టి యారాజు దూరమందున్నవాఁడు. ఇప్పుడు నేనేమి చేయఁదగినది? ప్రమద్వర గర్భవతి యైనది. అక్కడ పెండ్లిప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. ఈవార్తవినిన నాయిద్దరి చక్రవర్తుల మనోరథములు వ్యర్థములై పోవునుగదా! వారిక్కడికి వచ్చి యపరాధుల దండింపకుందురా? అని కినుకతో శోకముతో విస్మయముతో నేమేమో పలికిన యతం డిట్లనియె.

అవ్వా! నీవిప్పు డీవార్త మీరాజునకుఁ దెలియఁజేయుము. ఆతండువచ్చి పరీక్షించుగాక. నేనాడుదాననైతినా నా దోషములేదు గదా. మగవాఁడనైతినేని యప్పటికిఁ దగినట్లు చేయఁగలవాఁడ ఇందులకు చింతయెందులకు? అనుటయు నాయవ్వ ఔను నీ వెంత వాఁడవు గాకున్న నీశుద్ధాంతమునకువచ్చి పగలెల్ల నాఁడుదానవై రాత్రికి మగవాఁడ వగుదువా? మాయజపుత్రిక నాతో నిజము చెప్పినది. నీబొంకులు నిలువవు. కానిమ్ము, ఆరాజువచ్చి యడిగిన నిట్లే చెప్పుము. అని బెదరించుచు నప్పుడే యొక పత్రికవ్రాసి కోటతలుపులు తీయించి యవ్వల నిగూఢముగానున్న భటునిచే నా పత్రిక శ్రీవర్ధనునొద్ద కనిపినది.

ప్రమద్వర, ముసలిది తన నెచ్చెలితోఁ గలహించుచున్నదని విని సఖులతో నచ్చటికిఁబోయి అవ్వా! నీతగవేమియో నాకుఁదెలియకున్నది? అమెతోఁ బోట్లాడుచుంటివఁట ఏమిటికి? ఆమె ఏమితప్పు జేసినది. నీగోడవ యేమియో నాఁకుదెలియదు. చెప్పుమన్న జెప్పవుః? నేనేమి జెయుదును? అని యడిగిన ముసలిది అంతయు నీకు నాలుగు

దినములలో దెలియగలదు, పొమ్ము. మేడమీదకుఁ బొమ్మని యలుకతో నుత్తరము జెప్పినది.

ప్రమద్వర యతని చేయిపట్టుకొని సఖీ! రమ్ము రమ్ము. ఈ ముసలిదాని మాటలు లెక్కసేసికొనకుము. మేడమీఁదకుబోయి సంగీతము పాడుకొందము. రమ్మని పలుకుచుఁ దీసికొనిపోయినది.

శ్రీనగరంబున శ్రీవర్ధనుఁడు ముసలిదిపంపిన పత్రికం జదివికొని గుండెలు బాదుకొనుచు నేలంబడి మూర్ఛిల్లెను. నికటమున నున్న యతనిభార్య యాపాటుఁజూచి యడలుచు శైత్యోపచారములు సేసి యెట్టకే దెప్పరిల్లఁజేసినది. అయ్యయ్యో! నాప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమై పోయినదిగదా! ఏమిచేయుదును. వివాహముహూర్తము సమీపించు చున్నది. వసుప్రియుఁ డీపెండ్లికిఁ పెద్ద ప్రయత్నము చేయుచున్నాఁడు. హా! దైవమా! నాకెట్టి యపకారము గావించితివి? అని యూరక దుఃఖించుచున్నఁజూచి భార్య యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! బిడ్డదగ్గఱనుండి విపరీతవార్తయేమైనావచ్చినదా? అమ్మాయి కుశలముగ నున్నదియా? వేగము చెప్పుఁడని యడిగిన నతండు కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె. ప్రేయసీ! మనుష్య ప్రయత్నము లెన్నడు వృథలు, వృథలు. ప్రమద్వరను బురుషశబ్దము విన కుండ నరణ్యములోఁ గోటలో నునిచి కాఁపాడుచుంటిని. ప్రమాద మునఁ బురుషు లెవ్వరైన నందు జేరినచో స్త్రీలుగానే కనంబడుచుండు నట్లు సిద్ధులవలనఁ వరములందితిని. అదియే ముప్పైనది. స్త్రీలుగానే కనంబడుదురనుటకంటె స్త్రీలగునట్లు చేయుమనికోరిన నీప్రమాదము జరుగకపోవును.

గుఱ్ఱముతోఁ గోటదూకి యెక్కడనుండియో రాచకుమారి యొకతె లోపలఁ బ్రవేశించి ప్రమద్వరతో మైత్రిజేసినదఁట. ఇరువురు నేక శయ్యాగతులై క్రీడించువారఁట. ఇఁకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది?

నీకూతురు గర్భవతియైనదంట అందున్న మునలిది వ్రాసినది. అది మగవాఁడుకాదు ఆఁడుదియే యనియు గర్భవతి యగుటకుఁ గారణము తెలిసికున్నదనియు యేమేమో వ్రాసినది. ఈ వరముమాట దానికి నేనుజెప్పలేను. ఎవ్వఁడో యాకోటలో బ్రవేశించెను. వానికి స్త్రీవలెఁ గనంబడియెను. ఆముగ్ధ కేమి తెలియును? ఛీ ఛీ! వసుప్రియుని మూలమున బంగారమువంటి పుత్రికను భ్రష్టజేసికొంటిని. అయ్యయ్యో! అతం డట్లు చెప్పినంతనే అది వెఱ్ఱి యూహయని యాక్షేపించక ముద్దులపట్టి నైదేండ్లు దాటకమును పే యడవిపాలు గావించితిని. గదా! ఛీ! ఛీ! నావంటిమూర్ఖుం డెందును లేఁడు లేక లేక గలిగినబిడ్డకుం దగిన మగసం దేలేక యొకానొక మూఢునివశము జేసితిని. అని యనేక ప్రకారముల దుఃఖించుచు గోపము పట్టఁజాలక యాప్పుడే గుజ్జము నాయత్తపఱుపుఁడని నియమించి సముచితయోధ పరివృతుండై యాపురుషుం బరిమార్చుటకై యాయరణ్యమునకరిగెను.

క. అనియొకీఁగించి యతీశ్వరుఁ
డనుమోదముతోడ సమయమగుటయుజని గో
పునితో నవ్వలినెలవునఁ
దనరఁగ వినిపించెనిటు కథాశేషమొగిన్.

---

225 వ మజిలీ

చిలుకముక్కుల కథ

ఉత్తరదేశమున దేవకూటమను పర్వతము కూట సముల్లిఖితగగనంబై యొప్పుచున్నది. అన్నగంబున కుత్తరభాగము గిరివ్రజమను గొప్పపట్టణము యలకాపురసదృశ్యంబై ప్రకాశించుచున్నది. అప్పురంబునకు దేవకూటమే మూడుభాగముల కోటవలెనొప్పుచున్నది. ఆశైలశిఖర మెక్కినవారు పక్షులై యెగిరి పోవుదురని జనశ్రుతి

యుంటటంబట్టి యెన్నఁడు గట్టియులకైన బౌరులాకొండ యెక్కరు. ఎక్కకుండగ నధికారులు గూడఁ బెద్దప్రహరి పెట్టించిరి.

సోమదత్తుఁడనురాజు ఆదేశమును ధర్మంబున బాలింపుచుండెను. గోపురద్వారమునఁ గావలియున్న యధికారుల యనుమతిలేక చీమకైన నాపేటిలోఁ బ్రవేసింప శక్యముకాదు. ఒకనాఁడీ పేటి నడివీథ నుండి

క. పలురంగుల పూసల భూ
షల మేనందాల్చి లలిత సమధిక తేజః
కలిత యొక కోయనెలఁతుక
చిలుకం దలదాల్చి ప్రీతి చెలువారంగన్.

మాటలం బలికించి ముద్దుపెట్టుకొనుచు బైడిమువ్వ గుత్తులుగల తట్టఁ జంక నిడుకొని చిలుకమువ్వలు చిలుకమువ్వలో యని కేకలు వెట్టుచు రాజమార్గంబునఁ దిరుగఁజొచ్చినది. సౌరులా ధ్వని విని దాపునకుం బోయి యాయెలనాగ సోయగమున కచ్చెరనందుచు నీదే కులము? నీపేరేమి? ఈ మువ్వల వెల యెంత? నీ మగఁ డెవ్వఁడు? అని అడిగిన కోయస్వరముతో బాబులార! మేము కోయవారము కొండవాండ్రు కులగోత్రములతో మీకేమి పని? కావలసిన మువ్వలిం దీసికొనుఁడు వీనివెల కొంచెమే కాని ఫల మధికముగా నుండును. ఈ మువ్వలు గట్టినంత మాటలు రాని చిలుకలైనను వాచాలముగాఁ బలుకఁ గలవని యెఱింగించినది.

ఆ చిన్నది మాటాడినం జాలునని కొందరుగోవాళ్లు తమకక్కర లేకున్నను మువ్వల బేరమాడి కొనుచుండిరి. కొందఱు మా యింటికి రమ్మని మువ్వలం గొనియెదమని కేకలు వేయుచుందురు. చిలుకలున్న వారికేగాని యీమువ్వ లమ్ముటకు మా యజమానుని సెలవులేదు. అని పలుకుచు సందుగొందులకుఁ బిలిచినను బోవక యా కోయత నడివీథింబడి తిరుగుచుండెను.

ఆ కాంతను వింతగాఁ జూచుచుఁ బౌరులూరక మూఁగి వెను వెంట దిరుగుచుండిరి. సాయంకాలమునకుఁ దట్టలోనున్న మువ్వగుత్తు లన్నియు నమ్మినది. చీఁకటి పడినతోడనే బసలోని కరిగినది మఱు నాఁడు బయలుదేరి కన్యమ్మరి నూరంతయుఁ దిరిగి నాఁడు జాము పొద్దువేళకే మువ్వల నమ్మినది.

మూఁడవనాఁడు రెండు జాములకే మువ్వల గుత్తులై పోయినవి. నాలుగు దివసములిట్లు పట్టణమంతయుఁ దిరిగి మువ్వల నమ్ముచుండనా యండజగమన సోయగము మాటలు చేష్టలు పౌరులద్భుతముగాఁ జెప్పికొనిచుండిరి. ఆ పట్టణప్రభువగు సోమదత్తుని కూఁతురు ప్రఫుల్ల యను చిన్నది మిక్కిలి చక్కనిది. చాల చదివికొన్నది. తొలిప్రాయ ములో నున్నది. అప్పడంతి యెప్పుడును వింత వస్తువులంజూడ వేడుక పడుచున్నది.

భద్రికయను పేరుగల యామె పరిచారిక యొకనాఁడామె కడ కుంబోయి దేవీ! ప్రఫుల్లా! మనయూరొక కోయదివచ్చి చిలుకలకు నగలుగాఁ గట్టదగు మువ్వలగుత్తు లమ్ముచున్నది. దాని చక్కఁదనము నీవు జూచిన మిక్కిలి మెచ్చికొనియెదవు. తదవయవము లన్నియు మొలచినట్లు పోసినట్లు దిద్దినట్లొప్పుచున్నవి. ఆహా!

ఉ. కోయదియంచు దాని ననుకోఁదగదమ్మక చెల్ల! యద్భుత
శ్రీయుతముల్ తదంగములు జేరలుమీఁదుఁ గనుల్ గళంబు సం
గోయనబోల్పఁ దేనెలొలుకుం బలుకం నగినంత వెన్నెలల్
గాయుఁ గనం గుచద్వయవికాసము మోసముసేయు మానులన్.

అక్కలికి చక్కఁదనంబటుండనిమ్ము. అక్కొమ్మ అమ్ముచున్న పైడిమువ్వలు చిలుక కాలికిం గట్టిన వింతగాః బలుకునఁట. మాటలు గాని చిలుకలఁ బలికించునఁట. మనము మొన్న గొత్తగాఁ గొన్న కొండచిలుక లెస్సగాఁబలుకనేరదు. ఆకోయెతను మనమహాజారముకడ

నిలిపివచ్చితిని. మనచిలుకంజూపినంత మాత్రాన్నంతందీసికొనిరానా? అని యడుగుటయు నవ్వుచు నారాజపుత్రిక భద్రికా! దీనికింత యుపన్యాస మేల? వేగఁబోయి తీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించినది. అది పోయి తృటిలో నాకుటిలాలకం దీసికొనివచ్చి రాజపుత్రికసముఁము నిలిపినది.

ప్రఫుల్ల యప్పల్లవపాణిసోయగ మాపాదమస్తకము విమర్శించి చూచుచు నాశ్చర్యపడి కూర్చుండ నియోగించెను.

ప్రఫుల్ల—కోయెతా! నీపేరేమి?

కోయెది—నాపేరు కామాచ్చి.

ప్ర—నీకాపురమేయూరు?

కో—అమ్మా! కొండదవాండ్రకు నొకచోఁ గాపురముండునా? అన్నియూళ్ళు మాకాపురములే.

ప్ర—నీకుఁ బెండ్లియైనదియా?

కో—మాకు బెండ్లియేమిటి? మగని వరించుటయే పెండ్లి.

ప్ర—పోనీ నీవు మగని వరించితివా?

కో—ఈ చిలుకయే నామగఁడు. చిలుకయే దైవము చిలుక మూలముననే యీ యేసము. మాకులమునకుఁ జిలుకయే జీవము చిలుకనే వరించితిని.

ప్ర—బోటీ! నీమాటను మాకుఁ దెలియలేదు. మీకు జిలుక వలన జీవనమంటివి లెస్సయే. చిలుక మగఁడెట్లగును?

కో—అమ్మా! కోయమాటలు కొండమాటలు మీకెట్లు తెలియఁగలవు? మగఁడనఁగా నెవ్వడు ప్రాణమిచ్చునో వాఁడే మగఁడు. నేను జిలుకను. నాకీచిలుక మగఁడు.

ప్ర—కోయెతా! నీవు నిజముచెప్పక కపటముగా మాట్లాడుచుంటివిగదా.

కో—అమ్మా! కోయవాండ్రకు గపటములు తెలియవు.

మీయింటఁ జిలుకలున్నవఁట చూపుఁడు వేగఁ బోవలయు.

ప—కోయసానీ! కొంది దివసములక్రిందట మేమొక కొంచ చిలుకం గొంటిమి. అవి పండ్లుతినదు, మాటలాడదు. బెంగ పెట్టు కొన్నది కాఁబోలు దానికి మాటలునేర్పుము నీకు మంచి పారితోషిక మిప్పింతును.

కో—మాముద్దులంగోని చిలుకలకుఁ గట్టుటయేమాకుఁ బారి తోషికము. అమ్మా! పొద్దుబోయినది. ఏదీ! మీచిలుక నిటు తెప్పింపుఁడు. ముమ్మాఱు త్రికట్టి పలికించి పోయెదను.

ప—కలికీ! చిలుకపలుకలకన్న నీపలుకులు విన ముచ్చటగా నున్నవి. మాయింటఁ గొన్నిదినంబులుందువా! నీకు మంచి పట్ట ములు వస్త్రములు దాల్చ నిప్పింతును.

కో—అమ్మయ్యో! మేమొకులపట్టములు గట్టము. ఈరేయి నిందుండిన మాజట్టువాండ్రు శంకింపరా! చీకటిపడువేళ యగు చున్నది. తల్లీ! చిలుకంజూపవా? నేనింటికిఁ బోవలయును.

ప—అబ్బా! సానీ! ఊరక పోయెదనని తొందరపడయెదవేల చీఁకటిపడిన సాయమిచ్చి బంపుదునులే. నీ తల్లిదండ్రు లెందున్నవారు? ఇందువచ్చిరా?

కో—ఇందు రాలేదు. వారేదేశమో పాలించుచున్నారు. ఎం దున్నారని చెప్పుదును?

ప—కోయతా! మఱియొకమాట అడిగెదఁ జెప్పుము. మీ కులములోని యాఁడువారందఱు నీవలెనే యుందురా?

కో—అమ్మా! ఆమాట నేజెప్పఁగలనా? మీవంగడము వారందరు మీవలె నుందురేమో చెప్పగలరా?

ప—అబ్బో! కోయసాని గడుసుదియే. ఏమో అనుకొంటిని.

కో—అమ్మా! అడవివాండ్రము గడుసుదనమెట్లువచ్చును?

ప్రి—నీకుఁ బిల్లలా ?

కో—నేనే పిల్లను, నాకేటి పిల్లలు ?

ప్రి—నీ మగనికి నీయందిష్టమేనా ?

కో—ఇష్టముకాకేమి ? ఇదిగో నామగఁడు సంతతము నానెత్తిపై నుండును.

ప్రి—ఈ చిలుక నమ్మెదవా ?

కో—అమ్మా—ఈ చిలుక నామగఁడని చెప్పఁచుండ నమ్మెదవా యని అడుగవచ్చునా ?

ప్రి—సానీ ! నీవు నిజము చెప్పక దాఁచుచున్నావు గదా !

కో—లేదు తల్లీ ! లేదు నిజమే చెప్పితిని. పొద్దుపోయినది చిలుకం దెప్పింపవా ? పోవలయును.

ప్రి—సానీ ! నీ కింతొందర యేల. నీ ముద్దులన్నియు నీవు చెప్పిన వెలయిచ్చి నేనే కొనియెదను. నీవు వీనినమ్ముటకేఁక మఱియొక వీధికరుగ నవసరములేదు. పోవలసియున్న రాత్రిభోజనముసేసి పోవుదువుగాని నీమగఁడు నీ వెంటనే యున్నాఁడుగదా ? ఏవి ! నీబుట్టలో నెన్ని ముద్దులగుత్తులున్నవియో చూపుము. అన్నియుందీసికొందును.

కో—అమ్మా ! మీయొద్ద నొక్క చిలుకయే యున్నదఁట. అన్నిగుత్తులు నేమిసేసికొందురు. ఇదిగో యీ గుత్తుమాత్రమే మీ కిచ్చుచున్నాను. మీరే దాని కాలికిం గట్టుడు. నేను పోయివచ్చెద.

ప్రి—సరి సరి. అదియా నీయభిప్రాయము. మాయింటఁగూడ చిలుకలున్నవి. ఇవికాక మామంత్రిసూతుఁడు పినతల్లికూఁతురు జాల జిలుకలం బెంచుచున్నారు. మాకు చాలగుత్తులు కావలసియున్నవి. అన్నియు నీయవలసినదే.

కో—అట్లైన వీనినన్నిటి. దీసికొనుఁడు. నాకు సెలవిండు పోయివచ్చెద.

ప్రి—సామ్మెంత యీయవలయునో చెప్పుము.

కో—మీకుఁ దోచినంత యీయుఁడు గోప్పవు. మీకడ బేరములాడుదునా రేపు వెండియువచ్చి సొమ్ము పుచ్చుకొనియెద నీ రాత్రి నీనినెల్ల వినా చిలుకలకుఁ గట్టుఁడు.

ప్రి—సానీ! మంచిమాట చెప్పితివి. రేపు మెదలకడరముమ్ముసీతో జాల ముచ్చటింప వలసియున్నది. నీ నిమిత్తము ఈభద్రికను ద్వారము కడ నిలిపెదను. నీవు రేపు రాకున్న నీకే నష్టముసుమీ! సొమ్ము చేరదు.

కో—మీకొఱకువత్తునా తల్లీ! ఈరాత్రి మువ్వలఁ జిలుకకుం గట్టి యెట్లు పలికినదియుఁ బొద్దున జెప్పవలయుంజుడీ. ఇఁక ననుజ్ఞ యిండు పోయివచ్చెదినని లేచి బుట్ట జంకనిడుకొని చిలుకను ముద్దాడుచు భద్రిక గోటగుమ్మముదనుక సాగనంపి తప్పక రేపు పొద్దున రమ్మని చెప్పుచుండ వల్లెయని పలుకుచు వీధింబడి పోయి పోయి బాటసారులు నివసించు నూరిబయటనున్న పెద్ద సత్రమునకుం జని యందొకగదిలోఁ బ్రవేశించి తననెత్తిపైనున్న చిలుక కేదియో మోషధి తగిలించినది. అది యంతలోఁ జక్కని పురుషుండై నిలువం బడినది. ఆకోయత తాను గావించిన పనులన్నియు నాపురుషున కెఱిం గించుచు నారాత్రిఁ దృటిగా వెళ్ళించినది.

---

226 వ మజిలీ.

చిలుక పురుషుడైన కథ

కోయది యఱిగినవెనుక రాజపుత్రిక భద్రికతో దానియంద మును గుఱించి ముచ్చటించుచు మాటలు వర్ణించుచుఁ సాహసమునభి నందించుచు నిరపేక్షిత్వ మగ్గించుచుఁ బైడిమువ్వల విమర్శించి అవి కేవలము సువర్ణముతోఁ జేయఁబడినవిగాఁ దెలిసికొని నెల తక్కువగా

వేయుటకు శంకించుచుఁ బలువిధంబుల నాలోచించుచుండెను. మఱియు నాయూర నామెకుఁ గాళిందియు రుక్మవతి యను సఖురాండ్రిరువురు గలరు. కొన్ని మువ్వగుత్తులిచ్చి భద్రికను వారికడకుఁ బంపుచుఁ గోయదాని వృత్తాంతమంతయుం జెప్పి యా మువ్వలవారు పెంచుచున్న చిలుకలకుఁ గట్టుమనుము. అది వచ్చువేళకు వారింగూడ నిందురమ్మని చెప్పుమని నియమించుటయు భద్రిక మువ్వగుత్తులందీసికొనిపోయి వారికిచ్చి యా సందేశ మెఱింగించినది.

ఈ లోపల రాజపుత్రిక కొన్ని మువ్వగుత్తులఁ దీసికొని పంజరము నొద్దకుఁబోయి యిందున్న రామచిలుక నీవలకుఁదీసి ముద్దాడుచు గీరరాజమా? నీకలంకారములు గొంటెమి తాల్తువా! ఒక పద్యము పాడుము. నీ ముద్దుపలుకులువిన వేడుక కలుగుచున్నది ఎప్పుడును మౌనమే వహింతువు. అని పలుకుచు నా మువ్వల మెడకును గాలికిని గట్టుచుండ గుభాలున నాకీరము పురుషుండై నిలువంబడియె. రాజపుత్రిక జడిసికొని అమ్మయో! అని యఱచుచు నేలంబడి మూర్ఛవోయినది.

ఆ పురుషుండాపూఁబోడి పాటు తెలిసికొని నలుమూలలు చూచుచు నయ్యో! ఈచిన్నది యెవ్వతియో తెలియదు. నన్నుఁజూచి వెఱచి పడిపోయినది. నేనిక్కడ కెట్లు వచ్చితినో యెఱుంగను. ఈ భవనము శుద్ధాంతమువలె నున్నది. మా సోదరులేమైరి. నేనిద్రవోయితినా. మేమా గిరికూటమెక్కి చెరువులో స్నానము చేసితిమిగదా. తరువాత నేమి జేసితిమో జ్ఞాపకములేదు ఇది నాకు స్వప్నమాయేమి! నేను కళాభిరాముఁడనే? అంతయు నీకాంత నడిగెదంగాక. అని వితర్కించుచున్నంత నయ్యింతియు కొంతసేపు మైమఱచి యట్టె లేచినది. అభి[illegible]యన నొప్పుచున్న యప్పురుషుంజూచి మోహా[illegible]కొని నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

ఆర్యా ! మీ యాకారముసూడ నుత్తమవంశ సంజాతులవలె గనంబడుచున్నారు. మీరీ చిలుకరూపు ధరించుటకుఁ గారణమేమి? మిమ్మెవ్వరైన శపించిరా ? లేక విలాసమున కిట్టిరూపు దాల్చితిరా ? కంతువసంతజయంతాదులలో నొక్కరగుదురని తలంచితి కాని మీ కన్నులుజూడ ననిమిషులు కారని తెలిసికొంటి. మీ కులశీల నామాదు లెఱిగించి నాకు శ్రోత్రానందము గావింతురే యని వినయముగా నడిగిన నతం డిట్లనియె.

పడతీ ! నా వృత్తాంత మిదమిద్ధమని చెప్పుటకు నింకను నాకుఁ బోధపడకున్నది. పిమ్మట జెప్పెదంగాక నీ వెవ్వని కూఁతురవు. ఈ గృహ మెవ్వరిది ! నేనిక్కడి కెట్లు వచ్చితిని. నీపేరేమి ? నీవృత్తాంతము జెప్పుమని యడిగిన నమ్మగువ యిట్లనియె. సౌమ్యా ! ఈ నగరమునకు గిరివ్రజమని పేరు. మాతండ్రి పేరు సోమదత్తుడు. ఆయనయే యీదేశ మునకధికారి. నా పేరు ప్రియసల్లయంత్రుఁడు. ఇది నా యంతఃపురము. రెండు నెలలకింద టఁ గొండవాండ్రుమమూఁదు చిలుకలనమ్మఁ దెచ్చిరి. అందు నేనొకటియు నాసఖురాండ్రు కాళిందీ రుక్మవతులిద్దరు చెఱియొకటియు గొనినారము. ముద్దుగాఁ బెరుచుచు మాటల నేర్పుచుంటిమి. నేడొకకోయది పై డిమున్నలు దెచ్చి వీనిఁ జిలుకలకు గట్టినగట్టిగా మాటాడఁ గలవని చెప్పి యిచ్చిపోయినది. వానిం గట్టినంత మీరీరూపముదాల్చితిరి. ఇదియే మీ యాగమన విధానము. తరువాతి వృత్తాంతమునకు మీరే ప్రమాణమని పలికి యూరకున్న నొక్కింత ధ్యానించి యతం డిట్లనియె.

నాతీ ! నేనొక దేశాధిపతి కుమారుండ. నా పేరు గళాభిరాము డందుగా, మే మేవురము సోదరుల ముత్తరదిక్కు జయింప బయలు దేరి పెక్కండ్రు రాజుల జయించితిమి. ఒకనాఁ డొక పెద్ద కొండగాలివిసరి గుఱ్ఱములతోఁ గూడ గొట్టికొనిపోయి యొకకొండ యెక్కి యందలి తటాకజలంబులఁ దీర్థమాడితిమి. అది

యవసరము లేదుగా అనుటయు నట్లుచేయఁదలచితిని గాని నీ కె మందువోయని సంశయించితిని. రేపు కోయవిరానిచో వానినే తీసికొని వచ్చెదనని చెప్పినది.

రాజపుత్రిక యంగీకరించి నేఁడు మధ్యాహ్నముగూడ నీరం గాచికొని యుండుమని చెప్పి దాని నంపినది.

కోయదొర చిలుకమువ్వలోయని యఱచుచు రాజవీధులం దిరుగుచుఁ గ్రమంబున నొకకోమటి వీధికింబోయెను. ఆవీధిని వరుసగా సుబ్బిశెట్టి, రామిశెట్టి, పాపిశెట్టి, పెద్దిశెట్టి అను పేరుగల నలుగురు వర్తకుల దుకాణములున్నవి. సుబ్బిశెట్టి కోయదొర కేకవిని తటాలున నంగడిదిగి వానికడకు బోయి వానిచేతనున్న మువ్వలబుట్ట బట్టుకొని కోయదొరా! నిన్నవచ్చిన కోయది నీ కేమగును? మాకుఁ గొన్ని పైడిమువ్వలమ్మినది. మీకడనున్న మువ్వలన్నియుఁ దీసికొనిరా? ఏక ముగా దీసికొనియెదమని చెప్పితిమి అంగీకరించి పోయినది మేము మారుబేరపు వర్తకులముగదా? ఏదో కొంచెము నెలత్గ్గించి ఈ మువ్వలన్నియు నాకిచ్చివేయుము తీసికొందును. అని యడుగుచుండ రెండవ యంగడివాడు రామిశెట్టి యట్టిలేచి యటవచ్చి కోయదొరా! నీమువ్వలకు నేనెక్కుడి వెలయివ్వగలవాడ.నన్నియునాకిమ్మని కేకపెట్టెను.

పోపొమ్ము. నేనిదివరకే ధృవపరచుకొన్నాను. నీ భార్యయే నిన్న బేరమిచ్చిపోయినది. తట్టవదలుమని సుబ్బిశెట్టి రామిసెట్టితోఁ బోట్లాడుచుండెను. ఇంతలో మూడునాలుగు దుకాణముల వర్తకులు వచ్చి కోయదొరా! యిటురా. నిన్నడవివానిఁజేసి వీరు మాయచేయు చున్నారు. సుబ్బిసెట్టికి నీభార్య జట్టి యిచ్చినదను మాట బూటకము వీని నెవ్వరికి నీయవలదు. పాటవేయుము, ఎవ్వరెక్కుడు సొమ్మిత్తురో వారికిత్తువుగాక. నీలాభ మేలపోగొట్టుకొనియెదవు? అనిచెప్పిరి.

గోయదొర నవ్వుచు జిలుకలున్న వారికి గాని నేనీ మువ్వ

లమ్మను. మీకడ జిలుకలున్న దీసికొనిరండు. వానికిగట్టి వింతేగా మాటలాడింతునని చెప్పినవిని సుబ్బిసెట్టికోయదొరా! చిలుకలు మా బంధువులయిండ్లలో నున్నవి. వారికొరకేకొనదలచితిని. లేకున్న మా కవసరమేల? అని యడిగిన దక్కినవారు నట్లే పలికిరి. అప్పుడు కోయ దొర యాలోచించి కానిండు. మీరు తగవులాడవలదు. మీనలువు రకు సమముగా బంచియిత్తు. నిన్ననిచ్చిన వెలయే యీడు. మీ బం ధువుల చిలుకకు గట్టుడు. అని పలుకుచు దనయొద్దనున్న మువ్వాల వారికి సమముగానిచ్చి తగిన వెలదీసికొనియెను. కోయవాడు వెఱ్ఱి వాడులోకజ్ఞానము లేనివాడనివాండ్రుతలంచి మువ్వాలుతీసికొనిపోయిరి.

తరువాత సుబ్బిసెట్టి వాని నేకాంతముగాజీరి, కోయదొరా? నీకు జిలుకమంత్రమేనా గుఱ్ఱముమంత్రములేమైనా తెలియునా? అని యడిగిన నబ్బో! మాకు జిలుకమంత్రములకంటె గుఱ్ఱపుమంత్రములే యెక్కువగా దెలియునని చెప్పెను. నేనొక గుఱ్ఱమును దెప్పించి తిమి, దాని సుడులు లక్షణము పరీక్షించి యెంత వెల చేయునో చెప్పగలవా? అని యడుగుటయుఁ గోయవాడు సందియమేలా? నాకా గుఱ్ఱమును జూపుడు. గుణదోషము లెఱింగింతునని చెప్పెను.

అప్పుడు శుబ్బిసెట్టి కోయదొరకు రహస్యముగా దన పెరటి లోనికిఁ దీసికొనిపోయి పలువురాత్రిచే గట్టివేయబడిన యాజానే యమగు నొక గుఱ్ఱమును జూపించెను. దానిజూచి కోయవాడు సం భ్రమముతో దాపునకుబోయి జూలుదువ్వుచు మేను నిమురుచు ముద్దు పెట్టుకొనుటయు నది హేషారవము చేయుచు నతని మ్రొక్కతో మూర్కొనుచుండెను.

సుబ్బ—కోయదొరా! ఈ గుఱ్ఱము లక్షణములు పరీక్షించి తివిగదా, మంచిదేనా?

కోయ—సెట్టిగారూ! దీని మీ రెక్కడనుండి తెప్పించితిరి?

సుబ్బి—అబ్బో! మాఅల్లుడు తూర్పురాజ్యమునుండి దీనిం గొనివచ్చెను.

కోయ—దీనికి వెల యెంత యిచ్చెను?

సుబ్బి—నీవు వెలగట్టినపిమ్మటఁ జెప్పెదను.

కోయ—దీనికింత వెలయని లేదు. లక్షరూప్యము లిచ్చినను ఇట్టిగుఱ్ఱము దొరకదు.

సుబ్బి—సంతస మభినయించుచు, ఆలాగేమి? మంచి మాట చెప్పితివి. మాయల్లుఁడు చిన్న గుఱ్ఱము తెమ్మనిన దీని నెక్కువ సొమ్మిచ్చి తెచ్చినాఁడు. దీని మేము భరింపజాలము. దీని నమ్మి పెట్టుము. నీకు బహుమతి నిత్తుము.

కోయ—అట్లే చేసెదంగాని లెస్సగా మేపుచుండుము. అని వారు మాట్లాడుచుండఁగా నాప్రక్కఁ గాపురమున్న రామిసెట్టి తన గోడకు నిచ్చెన వేసుకొని చూచుచు నా మాటలన్నియు నాలించెను. కోయవాఁ డాయింటి గుమ్మము దిగినతోడనే రామిసెట్టి వానిం దన యింటికి రమ్మని సంజ్ఞచేసెను. ఆసన్న గ్రహించి యాసన్నవర్తియగు సుబ్బిసెట్టి వాని నందుఁ బోవలదని యాటంకపరచెను. అవిషయమై వారిరువురు జేతులెత్తి తిట్టుకొనిరి. వారి జగడములు జూచి నవ్వుచు కోయదొర సుబ్బిసెట్టి మాట వినిపించుకొనక రామిసెట్టి యింటికిం బోయెను.

రామిసెట్టి కోయదొరను మెల్లగా లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి పారశీక జాతంబగు గుఱ్ఱము నొకదానిం జూపెను. కోయదొరం జూచి యావాజివము గంభీరముగా సకిలించినది. ఆతఁడు దానిం దువ్వుచు సెట్టిగారూ! మీరీగుఱ్ఱము నెట్లు సంపాదించితిరని యడిగిన నతండు సుబ్బిసెట్టి గుఱ్ఱమును నీవు జూచితివిగదా, అదియు నిదియు నొక్కచో టనే కొంటిమి. వీనిలో నేది మంచిదియో వెల చెప్పుఁడని యడిగిన

గోయవాఁడు సామీ! మీరు దీనిగొంటిరిగదా. వెలమీకుఁ దెలి యదా? ఎఱుఁగనట్లు అడిగెదరేల? అని యుత్తరమిచ్చెను. సరే. నీవు సుబ్బిసెట్టి గుజ్జము నమ్మెదనని యొప్పుకొంటివిగదా. దీనిగూడ నమ్మిపెట్టుము. వానికన్న నెక్కుడు సొమ్మిత్తునని చెప్పెను. అతం డొడంబడి యీవలకువచ్చి అట్లే తక్కిన వర్తకుల యిండ్లకు గూడఁ బోయి యందలి గుజ్జములఁజూచి సంతసించుచుఁ గోయదొరరేపువచ్చి వాని నమ్మెదనని చెప్పి యానాటి కింటికింబోయెను.

లోక మసూయా పరతంత్రమైనదిగదా? మఱునాడు సూర్యో దయము కాకమున్న యిరువురు భటులతో యవనకులస్థుఁడు దండ నాథుఁడు సుబ్బిసెట్టి యింటికివచ్చి వీధి నిలువంబడి.

దండ—అరే! సుబ్బిసెట్టి ఎవఁడురా యిక్కడ.

సుబ్బి—(గుండెఝల్లుమన నెదుటకువచ్చి సలాము చేయుచు) సాహెబుగారండి నేనే సుబ్బిసెట్టిని.

దండ—అరే, బాంచోత్. నీవేనా? నీకీ ఘోడాకు చోరిచేశా వని నీసై౯ మాకు హలుకుంవచ్చింది. నీకీ ఏము సెప్తావోయ్?

సుబ్బి—సాహేబుగారూ! మామర్యాద మీ కెఱుఁగరా! మేమలాంటి ఝూటాకోరుపనులు సేసేవారముకాము. కిట్టనివారెవ్వరో మీకిట్లు తెలిపియున్నారు.

దండ—అరే బాంచోత్ మీకీఘుజ్జూలో ఘోడాకియున్నదా లేదా? అది సెప్పవోయ్?

సుబ్బి—మాయింట్లో యుండడమేమీ! రామిసెట్టి, పాపిసెట్టి సెట్టిగార్లింట్లో మాత్రము గుజ్జములులేవా? నన్నొక్కనినే డిని ర్బంధింతురేల ?

దండ—అరే వాపెద్దికిజోలీ నీకీపల? నీమాట సెప్పవోయి

సుబ్బి—మేము చోరీచేయలేదండీ. మాఅల్లుడు కొనితెచ్చియుండండి.

దండ—దానికి మాకు సూపువోయి.

సుబ్బి—సాహేబుగారూ! వారిదికూడ సూడక నాదేసూడక మేమండీ?

దండ—అరే అందరిది చూస్తామోయి, పదపద లోపలకు.

సుబ్బి—సాహెబుగారూ! పునావులోకి మంచి సన్నబియ్యమున్నవి. తమయింటికి పంపనాండి?

దండ—అరే పులావుగిలావు ఇప్పుడు పనికిరావు. పదవోయి నీఘుఱ్ఱి సూడాలి. అని వానిం గెంటుకొని లోనికింబోయి పెరటిలో నాజానేయమైన గుఱ్ఱమునుజూచి యాశ్చర్యపడుచు, అరే కోమటీ! ఈఘోడా నీకీ యెక్కడిది?

సుబ్బి—ఇది మాయల్లుడిదండీ. మాదికాదు. అతఁడు చాల భాగ్యవంతుఁడు మొన్న దీనినెక్కి యిక్కడకు వచ్చినాడండీ. ఎక్కడ కొన్నాడో మాకుఁ దెలియదండీ.

దండ—అరే కోమటీ! నీమాటలు ఝూటాగా నున్నవి, నీకీ అల్లునికీ ఈలాటిఘోడాలువోయి అని పలుకుచు నాగుఱ్ఱమును వీథిలోనికిఁ దోలించుకొనిపోయి నిలపెట్టి పరీక్షించుచుండెను.

సుబ్బి—సాహేబుగారూ! ఈలాటి గుర్రాలు వాళ్ళయిళ్ళలో గూడ నున్నాయిగందా, వారి నడుగరేమీ? ననొక్కండనే నిర్బంధింతురా?

దండ—అరే నీకీతొందరయేలా! వారికిఘుఱ్ఱులుచూస్తామోయి

ఆమాటలు విని యావర్తకులుముప్పురు తమ పెరటిలోని గుఱ్ఱముల విప్పి రెండవదారిని వీథిలోనికిఁదోలి తలుపులువైచి యావంకకు వచ్చి నిలువంబడిరి. అప్పుడు దండనాథునితో సాహెబుగారూ! నాకే

గుఱ్ఱములున్నవారు. వారిట్టు చూడుండని సుబ్బిసెట్టి బోధించెను. ఆమాటలు విని యానర్తకులు మువ్వురు సుబ్బిసెట్టినిదిట్టుచు సాహేబు గారూ! మాయిట్లు వచ్చి చూడండి గుఱ్ఱములు కనంబడినచో వీఁడు జట్టు గోయించుకొనినేమో యనుగంపని తెలియఁజరచిరి.

అట్లు వారు మాట్లాడుచుండగనే యానూరుగుఱ్ఱములు వీధి తిరిగివచ్చి సకిలింపుచు మొదటిగుఱ్ఱముకడవచ్చి నిలిచినవి. సుబ్బిసెట్టి సాహేబుగారూ! చూచితిరా? ఇవిగో వాండ్రగుఱ్ఱములు విరాహడా విడి చూచి పెరటిమార్గమున విడిచివేసిరి, వారి పెరటిలోనికి బోయి చూచిన వీని చిహ్నములు గనంబడును. పమ్మఁడని ప్రబోధించెను. అప్పుడు సుబ్బిసెట్టి భార్య గుమ్మముమీఁద నిలువంబడి మగని నుద్దేశించి నీవెప్పుడు నిట్లే తెలివిమాలినపనులు సేయుచుందువు. బోడి వారు పెంటిలోని గుఱ్ఱములఁ పెరటిదారి నవ్వలకు దోలివేసి యేమియు నెఱుఁగనివానివలెవచ్చి నిలంబడిరి. నీవొక్కఁడవే దొంగతనము చేసినట్లు పట్టుపడితివి, ఈగొడవలు మనకేల? నిజము చెప్పరాదూ? దీని నెక్కడనైన నెత్తికొనివచ్చితివా యేమి? మనము చిలుకం బెంచితిమి కోయమంత్రమువలన నది గుఱ్ఱమైనది. మావలెనే వారివిగూడ గుఱ్ఱములైనవికాన వాగు వానిం దాటించిరి. ఆమాట సాహేబుగారితో జెప్పరాదా? ఊరక గందరగోళము జెందెదవేమిటికని మందలించినది.

దండనాథుఁ డామాటలు విని అరే ఏమిరా అది మాకీ అట్లు కూయుచున్నది. చిలుక ఘోషాసేస్తుందిరా ఏమి. మాకీ అదియేమిటి పనికిరాదు. పదపద రచ్చకు పద. అని గుఱ్ఱములతోఁ గూడ సుబ్బిసెట్టిని న్యాయస్థానమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

అని యెఱిఁగించువఱకుఁ గాలాతీతమైనది. పైమజిలీయందవ్వలికథ నిట్లని యుఁ జెప్పందొడంగెను.

---

228 వ మజిలీ.

చిలుక బ్రహ్మరాక్షసుండైన కథ

ప్రఫుల్ల — సఖీ! కాళిందీ! ఆ కోయది శ్రీవిష్ణుని జగన్మోహినా నావతారమేమో యని తలంతు నయ్యారే! దాని సోయగ మేమని చెప్పుదును? నేను పంపిన మువ్వలు మీ చిలుకకుఁ గట్టితిరా? వి శేషము లేమైనఁ గనంబడినవియా?

కాళింది — (నవ్వుచు) నేనుగూడ నిన్నట్లే యడుగుచున్నాను. నీమాట చెప్పినతరువాత మామాటఁ జెప్పెదము.

ప్ర — రుక్మవతియు నట్లే యనునా.

రుక్మవతి — సందియమేలా మే మిరువురము నిన్నామాట యడుగుటకే వచ్చితిమి.

ప్ర — చెప్పెద వినుండు. నాచిలుక నామువ్వలు గట్టినతోడనే మనోహరత్వమున నొప్పినది. తెలిసినదియా?

కాళిం — తెలియకేమి? వినుమని మా చిలుకలకును గట్టినంత మా కత్యంత ప్రియతమములై యొసంగినవని యెఱుంగుము.

ప్ర — బళాబళి! ఇట్టిచోద్యము లెన్నడును కని విని యెఱుంగముగదా! కానిండు మీ ప్రియతముల ప్రతిబింబములు తీసికొని వచ్చితిరా?

కాళింది — ఆ. ఇవిగో చూడుము. నీ మనోహరరూపము గూడ జూపింపుము అని పలికినది.

ప్రఫుల్ల వారిచ్చిన చిత్రఫలకములు రెండును జూచి యాశ్చర్య పడుచుఁ దాను వ్రాసిన కళాభిరాముని చిత్రఫలకము వానిప్రక్క జేర్చి మూడును నొక్క పోలికగానుండుట పరిశీలించి యౌరా! యీ కోయది యింద్రజాలవేదినివలెఁ దోచుచున్నది. చిలుక లేడ యీదివ్య

పురుషు లేక, అని విస్మయమందుచు, ప్రఫుల్ల "సఖులారా! మీరు వారివృత్తాంతము లడిగితిరా యేమనిరని" యడిగిన కాళిందియిట్లనియె.

సఖీ! అడిగితిమి. ఒకఁడు సుధర్ముఁడఁట. ఒకడు సులోచనుఁడఁట. పేరులుమాత్రము చెప్పిరి. తమవృత్తాంతము కొంతచెప్పిరి కాని యాపక్షిరూప మెట్లువచ్చినది యెఱుంగరు. నీచిలుక యేమున్నది? ముగ్గురు నన్నదమ్ములని తోచుచున్నది. అనుటయు ప్రఫుల్ల ఔను నీవన్నమాట సత్యమే. మాచిలుకయు నట్లే చెప్పినది, నేఁడు కోయదాని గట్టిగా సంబంధించి యడిగిన నంతయుం దెలియుగలదు. మీ చిలుకల నేమిజేసి వచ్చితిరి? ఎగిరిపోవుదుమని చెప్పలేదా. అని యడిగినది.

కాళింది సరిసరి ఱెక్కలువచ్చిన పక్షులు పోవుటకుఁ బ్రయత్నింపక నిలుచునా? బలవంతమున నాపితిమి. మేము వేగఁబోవలయు నాకోయదానిం జూడవచ్చితిమి. దానిజాడ దెలిసినదియా? అని వారు దాపుననున్న పరిజనులకుఁ దెలియకుండ సాంకేతికముగా మాట్లాడు కొనుచుండ నింతలోఁ గోయదానిం దీసికొని భద్రిక యరుదెంచినది. ముగ్గురు వింతగా దానింజూచుచుండిరి. రాజపుత్రిక దానిఁగూర్చుండ నియమించి వీరే నా సఖురాండ్రు కేవలము నిన్నుఁజూచు వేడుకతో నరుదెంచిరి. నిన్న నీవు వత్తునని చెప్పి రాక మా కాశాభంగము గావించితివి. నేఁడు నీచిలుక మగనిం దీసికొని వచ్చితివి కావేమి? అని యడిగినఁ గోయది యిట్లనియె.

అమ్మా! నా మగఁ డింటికడఁ బనిగలిగి నిలిచెను. నేను నిన్న రాలేకపోయితిని. మీ చిలుకలకు మీసువ్వాలుగట్టితిరా, వింతమాట లాడుచున్నవియా, అని యడిగిన వారు నవ్వుచు వింతలే కాదు. మనుష్యులవలె స్పష్టముగాఁ బలుకుచున్నవని చెప్పిరి.

అంతలో భద్రిక యవ్వలికిఁబోయి వచ్చి సఖులారా! వింత

లపై వింతలు వినంబడుచున్నవి. నీవ్రడిచ్చిన మువ్వలు కోమటియింట నున్న చిలుకలకుఁ గట్టిరఁట. అవి గుజ్జుములైనవఁట. ఆ వర్తకులా గుజ్జు ముల నమ్మంజూపిన దొంగిలించిరని వారిని నిర్బంధించి రాజపురుషులు చెసాలం బెట్టించిరట. ఆ మాటలు వింతగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారు, వింటిరా. అని చెప్పిన విని కోయది అమ్మా! అది యేవిధిని? చిలుకలు గుజ్జుములైనవియా నాలుగా అని సాభిప్రాయముగా నడిగినది. భద్రిక అవునని యుత్తరము చెప్పినది.

రాజపుత్రిక—దొరసానీ! నీవు మాయావినివలె నున్నావు, నీ వమ్మిన మువ్వలగట్టిన జిలుకలు గుజ్జులేకాదు, మనుష్యులుగూడ నగుచున్నారు. ఇందలికారణ మేమియో చెప్పినంగాని నిన్నుఁ బోని యము అని పలికిన విని కోయసాని, అమ్మా! ఏ చిలుకయైన మనుష్యుడైనదియా? తెలిసినఁ జెప్పుమని కోరినది. చెప్పిన నేమిచేయుదు వని రాజపుత్రిక యడిగిన అమ్మా! మా తంత్రము సఫలమైనదని సంతసింతు మిదియ మా యభిలాష యని పలికినది. వారట్లు మాట్లాడు కొనుచున్నంతలోఁ బురములోఁ గోలాహలధ్వని వినంబడినది. ఆయల్లరి యేదియో తెలిసికొనిరమ్మని రాజపుత్రిక భద్రికనంపినది.

అది సింహద్వారముకడ కరిగి వచ్చి యురముపైఁ జేయిడికొని అమ్మయ్యో! భోగముదాని యింటనున్న చిలుకకుఁ గోయలిచ్చిన మువ్వలు గట్టినతోడనే అదియొక బ్రహ్మరాక్షసుండై కనబడినవారినెల్ల మ్రింగుచున్నాడఁట. జనులూరక పారిపోవుచున్నారు. కోటతలుపులు వేయించివచ్చితిని. నయమే! మనచిలుక లట్లైనవికావు. అని చెప్పినది.

ఆ మాటలు విని కోయది బాబో బ్రహ్మరాక్షసుండనిన నాకు మిక్కిలి భయము. వాడిక్కడికి రాడుగద అని వెఱపభినయించుచున్నది. రాజపుత్రిక యీ యింద్రజాలమంతయు నీవలనం గలుగుచున్నది.

ఇంద్రజాలపించికవు నీవే వెఱచిన మే మే మందుము. నీవిఁక నిజము చెప్పినంగాని నిన్నిక్కడనుండి కదలనీయమని పలికినది.

అంతలో మఱికొందఱు పరిచారిక లుప్పరిగలెక్కి చూచివచ్చి అయ్యో! అయ్యో ఆరాక్షసుఁడు స్త్రీలమీఁదఁబడిపరిభవించుచున్నాడు వాని కెగరుటకు సామర్థ్యముండుట గోడలు, కోటలు వాని నాటంక పెట్టఁజాలవు. కోయదొర గుఱ్ఱమెక్కి వానిం దరిమిదరిమి కొట్టు చున్నాఁడు పక్షివలె నెగసి వాని కందకున్నాఁడు. మీరందఱు లోప లకుఁబోయి తలుపులు వేసికొనుఁడు. వాఁడిందు రాఁగలఁడని చెప్పిన విని కోయదొరసాని అమ్మయ్యో నామగఁడే వాని దరుముచుండుట స్వామీ! వెంకటేశ్వరుఁడా! నాభర్తగాపాడుమని ప్రార్థించినది.

అంతలోఁ నారక్కసుఁ డెగిరివచ్చి కోటలోబడి యల్లరిసేయుచు, గ్రిమంబున రాజపుత్రికయున్న యంతఃపురమున కరుదెంచెను. అం దున్న దాసీజన మాక్రందనము సేయుచుండెను. కోయది తటాలున నందున్న గదిలోదూరి తలుపులు వైచికొన్నది. వాఁడు వచ్చి కాళిం దిం బట్టుకొని యీడ్చుకొని పోవుచుండెను.

రాజపుత్రిక మొఱ్ఱోయని యఱచుచు వారివెంట బడినది. అయ్యాహాకారరవంబు లాలించి యా గదిలోనున్న కళాభిరాముఁ డీవలకు వచ్చి,

క. కైదువు కైదువు తెండో
మేదేనిం గలిగియున్న నిట వీనిశిర
చ్ఛేదము గావించెద నిం
దాదిసురల్ ముదముజెంద నాహవకేళిన్.

అని పలికిన విని భద్రిక యందున్న కరవాలమొండు దెచ్చి వానికిచ్చినది. ఆతండది గైకొని యసురమీఁదికురికి,

క. నిలునిలు దైత్యా! యబలం, గలచెద వేమిటికి? రమ్ము కయ్యము సేయం
గలవాఁడవేనినాతో, బలముం జూపించిపొమ్ము ప్రాణంబులతోన్

అని పలుకుచు రాదారిప్రవేశంబున నతండా నక్తంచరుం దాఁకు టయు వాఁడచ్చేడియను విడిచి రాజపుత్రు నమాంతముగా నెత్తికొని భుజముపై నిడికొని యందున్న సుందరులెల్ల నాక్రందనము సేయ నెగసి కోటదాటి యవ్వలకుఁ బోవుచుండెను, అప్పుడా రాజపుత్రుఁడు వాని బుజంబుననుండియే కరవాల ముంకించి కుడికరంబు నఱికి వార నైచెను. వాఁడి మేనంతయు గ్రొత్తనెత్తురుగార గర్జించుచుఁ బఱటీలు తిరుగుచుండెను.

వానినిమిత్తమై గుఱ్ఱములెక్కి తిరుగుచున్న ముగ్గురు మహా వీరులు ఆకసమున వానిఁజూచి శరములనేసి నొప్పించిరి. మఱియు గళాభిరాముఁడు సమయముఁగసి యయ్యాడిదమున రెండవచేయి గూడ నరకినంత ఱెక్కలు విరిగిన పక్షివలె వాఁడు పెద్ద ధ్వనిచేయుచు నేలం గూలెను. అప్పుడు కోయదొరయు మఱియిద్దరు వీరులును వాని దాపునకువచ్చి కళాభిరాముని క్రిందఁబడకుండఁ గాపాడి యా రక్క సుని యవయవములన్నియు ఖండించి వానిం గతాసుం జేసిరి.

అప్పుడు గళాభిరాముఁడు గుఱ్ఱములపైనున్న సుధర్మ సులోచ నులం గురుతుపట్టి సోదరులారా! మీతో దిరుగుచున్న యీ కోయ వాఁడెవ్వఁడు? హరివర్మ యేమయ్యె? విద్యాసాగరుని వార్త యేమైనం దెలిసినదియా! మనమెందు విడిపోయితిమో జ్ఞాపకములేదు. మీరెట్లి డిక్కడికి వచ్చితిరి? ఈ రక్కసుఁ డెవ్వఁడు? అని యడిగిన వారు అన్నా! మన వృత్తాంతము చాలగలదు. ఆనక జెప్పఁకొందముగాక. అదిగో నీ గుఱ్ఱము అదున్నది ఎక్కుము. ఇక్కడికి మనము ధన్యు లమే! అని పలికిన విని సంతసించుచుఁ గళాభిరాముఁడా గుఱ్ఱమెక్కి వారితోఁగూడ నగరమువీథులఁ దిరుగఁజొచ్చెను. పౌరులు రాక్షస భయంబునఁ దలుపులు మూసి తీయకుండిన వీరునలువురు నాలుగు వీథులకుంబోయి,

గీ. పౌరులార! వెఱవఁబనిలేదు క్రవ్యాదుఁ
డీల్గె నిందు నస్మదీయహ స్త
కలిత హేతిధారఁ గౌతుకమేపారఁ
దిఱుఁగుడింక వీధి తెరవులందు.

అని పలుకుచుఁ బౌరుల భయమువాపి యంతకుముందు హత శేషులైన పురరక్షకుల కుదుటుగఁ జఱపి రాక్షస దేహంబు గాల్పుఁడని నియమించి "యూ వీరులెవ్వరో భగవంతులై వచ్చి తమ్ము రక్షించిరని" పౌరులు స్తుతియించుచుండ నాసత్రంబున కరగి యొండొరుల వృత్తాంత మొండొరులకుఁ జెప్పికొని యానందించిరి. అని యెఱిగించి

---

229 వ మజిలీ.

బ్రహ్మరాక్షసుని కథ

అన్నగరాధిపతియగు సోమదత్తుండు వేటకుఁబోయి వచ్చుచు వార్తాహరులవలన నయ్యుపద్రవము విని నాఁటి సాయంకాలమునకే పురముఁజేరి యాయుత్పాతమునకుఁ బరితపించుచుఁ గోటలోనే చిన్న సభఁజేసి ప్రధానితో నిట్లనియె. అమాత్యశేఖరా! మనపీట నెన్నఁడును నిట్టి విపరీతము జరిగియుండలేదు. చిలుకలు గుజ్జము లగుటయు, బ్రహ్మరాక్షసుఁడగుటయు మనుష్యులం జంపుటయు జాల వింతగా నున్నది. తంత్రవేత్త లెవ్వరైన వచ్చి నగరముపైఁ బ్రయోగము సలిపిరా? ఆ రక్కసుం బరిమార్చిన మహావీరు లెక్కడనుండి వచ్చిరి? ఆ వార్తయంతయు సవిశేషముగాఁ జెప్పుమని యడిగిన నామంత్రి యంతకుమున్న రప్పించియుంచిన భోగముదాని ముందుకు ద్రోసి నీవెఱింగిన కథ నీయింట నేమిజరిగినదియో చెప్పుమని యడిగిన నావేశ్య రాజునకు నమస్కరించి యిట్లనియె.

మహారాజా! నేనాఱుమాసముల క్రిందట నొక కొండవానిచే చిలుకనమ్ముదేగా మంచిపట్టుంబు లిచ్చి దానిఁగొంటిని. బంగారు పంజరములోఁబెట్టి మాటలు నేర్పి ముద్దుగాఁ బెంచుచుంటిని. మూఁడు దినముల క్రిందట నొక కోయది చిలుకల కలంకారములని పైఁడిమువ్వలు దెచ్చి యమ్ముచుండెను. చిలుకయందలి ప్రేమచే నేనా మువ్వలం గొని మంచివేళజూచి దానికంఠమునకుఁ గట్టింపుచున్నంతలో నాచిలుక యొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడై యఱచుచు నెదురనున్న నాదాదిని మెడఁ గరచి నెత్తురు పీల్చి చంపి నాట్యముసేయుచుండెను. అప్పుడు నేను గదిలోఁ దూరి తలుపువేసికొంటిని. లేకున్న నేనీపాటికిఁ బెద్దలలోఁ జేరియుండుదానినే. పిమ్మటఁ జావడిలోఁ బండుకొనియున్న మాయన్నను నెమ్ములువిరుగఁగఱచి పరలోకగతంజేసెను. వీథిగదిలోఁ బండుకొనియున్న యొక భాగ్యవంతుని కుమారుని విటధర్మమునకై యుంచినవాని మెడ జెఱకుముక్కవలె విరచి రక్తముద్రావెను. పారిపోవుచున్న నలుపురదాదులం దరిమి చంపినది. తరువాత మాయిల్లు విడిచి నడివీథిం బడినది. ఇంతవట్టు నేనెరుంగుదును. స్వామీ! మా తల్లిం బూవులలోఁబెట్టి పోషించుచుంటి. అట్టి మాతంగోలుపోయితిని గోలున నేడువఁ దొడంగినది.

ఓహో! ఈచిచ్చు నీయింట బుట్టినదా? కానిమ్ము. పెద్దదానా యమ్మ కేమి? నీవు బ్రతికితివిగదా యొమ్మని పలుకుచుఁ దమవారి వృత్తాంతము జెప్పుమని యడిగినఁ మంత్రి యాసుబ్బిసెట్టి నుద్దేశించెను. అతండు నమస్కరించుచు దేవా! నేనేపాపము నెఱుఁగను నా యసురాదండనాథునకుఁ గొట్టినది. కొన్నిదినంబుల క్రిందట మా వర్తకులతోపాటు నేనొక చిలుకంగొంటిని. ఆమాయ కోయదాని ఎక్కడినుండి వచ్చినదియో పైఁడిమువ్వలమ్మిపోయినది. నాచిలుకకుఁ గట్టినఁ పెద్దగుఱ్ఱమైనది. దానివలెనే మాదాయల చిలుకలు గఱ్ఱము

లైనవి. నాకర్మము, ఆ సాహెబు నేనాగుఱ్ఱముఁ దొంగిలించి తెచ్చితి నని రచ్చకులాగికొనిపోయి చెరసాలలోఁ బెట్టించెను. లంచము గొని నా దాయాదులమువ్వురజోలికిఁ బోడయ్యెను. చిలుక రాక్షసుండై నష్టము గుఱ్ఱమగుట యసత్యమగునా? తండ్రీ! నా మాటనమ్మక నన్నన్యాయముగా బందీగృహంబునం బెట్టించినందుల కాతురక బాలిశునకు నంబి పాయిచ్చి తప్తమైనదఁట. ఆరక్కసుని నోటఁబడకని చెప్పికొనిరని దీనుండై తనయుడంత యంతయు విన్నవించెను.

సోమదత్తుఁడా వర్తకుని నూరడించుచు మంత్రితోఁ దరువాత నేమిజరిగినది? ఆ మహావీరు లెక్కడినుండి వచ్చిరి? పిమ్మట నేమైన దని యడిగిన నతండిట్లనియె. మహారాజా! కొన్నిదినముల క్రిందటఁ గోయవాండ్రు మూడు కొండచిలుకల నమ్మఁదెచ్చిరఁట. కొండ చిలు కలు గుజ్జురెక్కలతో నొప్పుచుఁ జూడ మిక్కిలి సొంపుగానుండును. వానిలో నొకదాని భర్తృదారికయు నొకదాని నా కూతురు కాళిం దియు నొకదాని సామంతరాజు కూఁతురు రుక్మవతియు గొన్నారఁట. మొన్న కోయవాఁడమ్మఁదెచ్చిన పైడిముద్దలు ముప్పురుకొని తమ చిలుకలకుఁ గట్టించిరి. తత్సంపర్కంబున మూఁడు చిలుకలు మహావీర పురుషులై నిలువంబడినవి. అవి యట్లుండ నాముద్దలమ్మం దెచ్చిన కోయవాఁడు వీధులం దిరుగుచుండగనే బోగముదాని చిలుక బ్రహ్మ రాక్షసుండై యూరంబడి మహామారియుంబోలెఁ బ్రజల గసిమసఁగు చుండుటయు నటేంగి యా కోయవాఁడు రయంబున రచ్చలోనున్న చిలుక మార్చు హయంబు నొక్కదాని నెక్కి కరవాలంబు బూని యాదానవుని దరుమఁజొచ్చెను.

అంతకుఁ బూర్వమే యవన దండనాథుండు వానియలజడి విని కొందరు వీరభటులతో నెదుర్కొని గడియలో వానిచే జంపఁ బడియెను. దానంజేసి యుద్ధభటు లెవ్వరు వాని నెదుర్కొన వెరచి

పారిపోయి గుప్తస్థలంబులం దాగికొనం జొచ్చిరి. అప్పుడా కోయదొర యడ్డుపడకున్న గ్రామమంతయు నరణ్యమైపోవును.

ఆ దానవుండు కోయదొరను సామాన్యుఁడనుకొని చులకనగా మీఁదబడి కరవఁబోవుటయు నా వీరుండు అడిదంబున వ్రేలాడుచున్న వాని నాలుక రెండు చీలికలుగాఁ గోసి పారవైచెను. అప్పుడు వాఁడు వికృతస్వరంబున నఱచుచు నా దొరకు వెఱచి వెన్నిచ్చి పాఱందొడంగెను ఆ రౌతు విడువక వాని వెన్నంటి తఱిమి తఱిమి వీథులన్నియుం ద్రిప్పుచు నిలుచుట కవకాశము లేకుండఁ గొట్టుచుండఁ వాఁడాగలేక యెగసి మా యింటిగోడ దుమికి లోపలఁ బడియెను.

లోపలివారెల్ల నాక్రందనము సేయుచు గదులలోదూఱి తలుపులు వేసికొనుచుండిరి. దేవా! అప్పుడు నేనుఁగూడ దాగికొనక తీరినదికాదు. మా యింటఁ జిలుక పురుషుండై యున్న వీరుం డాయలజడి విని జడియక యడిదముగొని వానిం దరిమికొని వీథిలోనికిఁ బోయెను. కోయదొర వానికొఱకు గుఱ్ఱముపై వీథిలో నిలువంబడి యుండుటఁ జూచి యా దానవుండు వెఱచుచు నెగసి యా ప్రాంతమందలి సామంత నృపతి గేయంబునం బ్రవేశించెను.

అందున్న రెండవవీరుఁడు వానిపయింబడి యడిదంబున వాని ముక్కు చెక్కి వీథిలోనికి దరిమివైచెను. కోయదొరయు రెండవవీరుండును గుఱ్ఱములెక్కి వాని వెదకుచు వీథిలో నిలువంబడిరి. మూడవ వీరుండు గూడ వారితోఁ గలసికొని మూడవగుఱ్ఱమెక్కి ముప్పురు వాని నిలువనీయక వేటకుక్కలు మేటి వరాహముంబోలెఁ వెన్నంటి తరుమఁజొచ్చిరి. అప్పుడు వాఁడేమియుం దెఱవుగానక యెగసి దేవర కోటలోఁబడిఁ దాములు మొరవెట్ట వాఁడు గాలిందిని బట్టికొని యెత్తుకొనిఁబోవఁ దొడంగుటయు మీ యింటనున్న నాల్గవవీరుండు కైదువ గొని వాని మీఁదంబడి బాదుటయు వాఁడా చేడియను విడిచి యా

వీరుని సంచిటంబడి బుజముపై బెట్టుకొని యెగసిపోవుచుండెను. అంతః పుర స్త్రీలందరు హాహాకారరవంబులు గావించిరట.

అప్పుడా వీరుండు రెండు చేతులు తెగనరికి పారవైచుటయు వాఁడు రెక్కలు విరిగిన పక్షివలె నేలంగూలెను. వానిం గాంచి తిరుగుచున్న మువ్వురు వీరులు తచ్ఛిరంబు ఖండించి గతాసు గావించిరి. నాలుగవ వీరుండు గూడ వారితోఁ గలసికొనియెను. నలుగురు గుఱ్ఱములెక్కి పౌరుల కథయను దెలుపుచు పిమ్మటఁ బెద్ద సత్రియు నరుఁబోయిరట. రెండువేల భటులతో దండనాథుడుమడసెను. ప్రజలు మూడువేలు నష్టమైనట్లు లెక్కలు తేలినవి. అంతఃపురమున నా వీరులు లేకున్న స్త్రీలందరు మఱియువారే మహారాజా! క్షీరాబ్ధిలో మొదట హాలాహలముపుట్టి తరువాత నమృతము జనించినట్లు చిలుక నుండి రక్కసుఁడు మహావీరులుగూడ నుదయించిరి. ఇట్టి చోద్య మెన్నఁడును వినియుండలేదు. ఆ గుఱ్ఱములు నాలుగు నలువురకుఁ బరి చయముగలవిపోలె మనసు కనిపెట్టి రెక్కలుగలవిపోలె నాదానవుని వెంట నెగయఁ జొచ్చినవి. ఆమహావీరుల దర్శనముజేసి యీ జాల విషయము లన్నియు దేవర తెలిసికొనవలసి యున్నదని మంత్రి యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను. ఆకథ విని పృథివీపతి యించుక యాలోచించి కానిమ్ము. రేపు మనమందరము వారి బసకరిగి యేనుగ నెక్కించి యూరేగింపుచు నింటికిఁ దీసికొనివచ్చి గౌరవింతముగాక. అందులకుఁ దగిన సన్నాహము గావింపుమని నియోగించి సోమదత్తుఁ డంతఃపురమున కరిగెను.

అతనిభార్య సంతోషమిశ్రితమైన శోకమును గద్గదకంఠయై భర్తయొద్దకువచ్చి మేమందరము తల్లికడుపున నెండియుం జనించి తిమి. ఆమహావీరుఁ డడ్డపడకున్న నీపాటికి గాటిలో భస్మమైయుందు మని పలుకుచు నచటివృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది. అప్పుడా

రాజు భార్యనూరడించుచు నావీరులెవ్వరో తెలి
అందులకు రేపు సభగావింపుచుంటిమి. వారిఁ బె
పలికిన విని రాజపత్ని వారికథ మాకుఁ జాల
కోయదొరభార్య మనయింటనేయున్నది. అమ్మా
మంతయుఁ దెలిసికొన్నది. పాండవులవలె వారు
ధరించి మన వీటికివచ్చిరి. అయత్నోపలబ్ధముగా మీకును మం
సామంతరాజునకు నల్లుండ్రులభించిరి. ఆకథ యంతయు నమ్మాయి చెప్పగలదని యేమేమో చెప్పి యతని కానందము గలుగఁజేసినది.

తరువాత ప్రఫుల్లవచ్చి తండ్రితోఁ గొంతసేపు ముచ్చటించి చేయఁదగిన కృత్యము బోధించినది. మరునాఁ డరుణోదయంబున మంత్రిసామంత హిత పురోహిత సహితముగాఁ దూర్యనాదములు భూనభోంతరాళంబునిండ దాసదాసీ సహస్రములుగొల్వ నలంకరించిన భద్రదంతావళములతో బయలుదేరి సోమదత్తుఁడా మహావీరులున్న సత్రంబున కరిగెను. అందుఁ బౌరులు గుంపులుగావచ్చి తమ్ము దైవములని స్తోత్రములు సేయ వారి ముచ్చటించుచున్న యా వీరులు నల్వురు రాజుగారి రాక విని యెదురేగిరి.

రాజు దూరమునుండియే మోడ్పు చేతులతోఁ బోయి వారి పాదముల మ్రోల సాష్టాంగముగా నమస్కరించుచుఁ దానుదెచ్చిన పుష్పమాలలు వారిమెడలోఁ వైచి వినయముతోఁ నిట్లనియె. మహావీరులారా! మీచరిత్రము కొంత వినియున్నాఁడను. మీరు సత్కుల ప్రసూనులు. మీ పరాక్రమము వేరే యుగ్గడింపఁ బనిలేదు. మొన్న మీరు మాదేశమునకుఁగావించిన యుపకార మే తన్మాత్రమని నిరూపించి చెప్పజాలము. మీరుచేసిన మేలునకు గృతజ్ఞులమై మీనిమిత్త మొక సభ జేయుచున్నారము. అంగీకరించి యీ భద్రగజమెక్కి రావలయునని సోమదత్తుఁడు ప్రార్థించుటయు హరివర్మ యిట్లనియె.

మీ ప్రజలకు మానవులనే యీ యుపదర్శనము సాధకమగు ప్రక్రియ ప్రమాదము నవ్యబోధక నేరదను నార్యోక్తి ననుసరించి మాతప్పు క్షమింప ను మిమ్ముననుగూడ వేడుకొనుచున్నారము.

...టకుఁగల కారణము ముందు మీకు వివరింపఁ ...లకుచు నానృపతి ప్రార్థన మంగీకరించి తద్దత్త సత్కారము ...దికొనుచు సోదరులతోఁగూడ నేనుఁగనెక్కి వారాంగనానృత్య గాన వినోదములతో జనపతిప్రముఖులు ముందు నడచుచుండ మహా వైభవముతో నూరేగుచు నత్యంతాలంకార రమణీయమగు సభా మండపము జేరెను.

ఆవీరుల నలువుర రత్నసింహాసనములం గూర్చుండబెట్టి కొందఱు పూవులు జల్లిరి. కొందఱు గీతములం బాడిరి. కొందఱు పద్యముల రచించిరి. వారు పౌరులకుఁ గావించిన యుపకారము లుగ్గడించుచు విద్వాంసు లాశీర్వదించిరి. మా కత్యంతోపకారకులైన మీ చరిత్రము విన సభ్యులు వేడుకపడుచున్నారని మంత్రిలేచి యుపన్యసించుటయు నంత హరివర్మ లేచి యెల్లరు విన నిట్లెఱిఁగించెను.

హరివర్మాదుల కథ

నా పేరు హరివర్మయండ్రు. వీరు నా తమ్ములు. మా యన్న విద్యాసాగరుడు, మేము తాళధ్వజుం డను చక్రవర్తి బిడ్డలము. మే మేవుర ముత్తరదిగ్విజయము సేయఁ బయలుదేరి పెక్కండ్రు రాజులఁ బాదాక్రాంతులఁ గావించి యంతటితోఁ దృప్తినొందక దిగంతము జూడవలయునని యౌవనమదంబున బయలుదేరి సేనలతోఁగూడ జన పదంబులం దాటి పెద్దదూరము మహారణ్యములో సంచారము గావించి తిమి. మేమొకచో గుఱ్ఱములెక్కి పోవుచుండ నొక ఝంఝూవాతంబు

ప్రళయ ప్రభంజనమువలె వీచివీచి మమ్ముఁ జొప్పాకులవలె నెగరఁ గొట్టినది. మాయన్న విద్యాసాగరుండొక దెసకును మేము నలువురము నొక దెసకుఁ గొట్టుకొని పోయితిమి. గుఱ్ఱములుఁ గూడ మేము దూది పింజలవలెఁ బెద్దదూరము పోయిపోయి యొక మహాపర్వతం బవరోధము గలుగజేయుటయుఁ బ్రవాహవేగంబునఁ గొట్టుకొనిపోయిన కట్టెయలు తటంబు జేరునట్లు మేము తత్తటం బూతగా నిలువంబడి తొట్రుపడు చుండ నంతలో నాగాలి చల్లారినది. అప్పుడు మేము వాఱువములఁ దిగి యలయికదీరఁ గొంతవడి విశ్రమించితిమి. ముందు కర్తవ్యమేమని యాలోచించితిమి. తిరుగా నట్టి వాతంబు వీచునేమోయని వెఱపు జెందుచు నెట్లుపోవుటకుం దోచక పరితపించుచుంటిమి.

మా తమ్ముఁడు సుధర్ముఁడు మన మిప్పుడీ పర్వతశిఖర మెక్కి నలుమూలలు పరికించి నదులు, గ్రామములు నరణ్యములు నేమూల నున్నవియో యెట్టి పరిమాణము గలవియో తెలిసికొందము. పిమ్మట నప్పటికిఁ దోచిన మార్గంబునం బోవుదమని యుపాయము జెప్పెను. అందుల కందఱము ననుమోదించితిమి.

గుఱ్ఱంబుల ఘాసకబళంబులఁ మేపి తృప్తిపరచి నీరుద్రావించి మేము ఫలాహారములఁ దృప్తులమై మంచివేళయని తోచిన సమయం బున గుఱ్ఱములనెక్కి జయపరమేశ్వరా యని యుచ్చరించుచు నొకని వెనుక నొకఁడు తత్తడిని నడిపించుచు నక్కొండ యెక్క ప్రారంభించి తిమి. కొంతదూరము సులభముగా నెక్కఁగలిగితిమి. పోయినకొలఁది నిడుపుగా నుండుటచేఁ బ్రక్కప్రక్కగా నడిపించుచుంటిమి.

మా మావులు తావులెటెంగి యొక్కక్కచోఁ బక్షులవలె నెగురుచు నొక్కచోఁ గోతులవలె దాటుచు నొక్కచోఁ బురుగుల వలెఁ బ్రాకుచు మోకాళ్ళ నానియాని డెక్కలఁ జిక్కఁబట్టి క్రోధంబు దెచ్చుకొని క్రోధంబులఁ జజీయల నంటియుంటె నడుములు వంచి

పొదలదూరి కంటక పాషాణాదులవలన మేనులు జీరికొనిపోయి రక్తము గారుచున్నను లక్ష్యము సేయక యతి ప్రయాసముతో నా పర్వత మెక్కఁదొడంగినవి.

ఆ ఘోటకముల పాటుజూచి మేమాత్రపడుచు నడుమ నడుమ గుల్మములుదిగి యడ్డుపడిన కంటక లతాగుల్మాదుల నరికివైచుచు నాగ చేయు రాల నేలఁదొర్లించుచు జీఱికొనిపోయి రక్తముగారు వాజు వముల గాత్రములకు నాకుపసరు లంటించుచు వాని కాళ్ళు త్రొక్కి త్రొక్కి యలయికలుదీర్చి తటాంతరముల మొలచిన గరికిపరకల మేపించుచు రాత్రిపడినంత నిరవగు పాషాణతలంబులఁ బండికొని వేగించుచు నైదుదినంబులకుఁ బ్రాణావశిష్టులమై యా కొండశిఖర మెక్కఁగలిగితిమి.

అందు నిలువంబడి దక్షిణదిక్కంతయుఁ బరికించితిమి. ఇది యరణ్యము, ఇవి గ్రామములు, ఇవి గిరులను భేదమేమియుఁ దెలియఁబడ లేదు. పెద్దనదులు వెండి తీగలవలె జూపట్టినవి. అంతయుఁ బచ్చగా నలికికొనిపోయినట్లు కనంబడినది. మఱియు నగ్గిరికూటము శృంగాటకమువలె విశాల సమభూతల విరాజమానమై యొప్పుచుండెను. ఇందే వేని వింతలు గనంబడకపోవునా యని తలంచి గుల్మముల కలయిక తీరిన వెంటనే యుత్తరముగాఁ బోవఁదొడంగితిమి. పోవునప్పుడు.

సీ. ఈ ప్రసూనవిశేష మీక్షించితిరె? వన్నెఁ
బద్మరాగప్రభ పరిహసించు
నీపూవుతావి నాసాపర్వ మొనరించెఁ
గంటిరే! మణికర్ణికల నెసంగి
యీఫలంబుల రుచులెఱింగితి రే కొ్రొలి
యమృతంపురుచిఁ గేరియవఘటించు
క్రొత్తపూఁదేనె యీకొమ్మనంటె భుజింత
మిటు రారెయఖిల గేపుటకు ముందు

గీ. భళిర మనమెప్పుడిట్టి పుష్పముల ఫలము
లను సువాసనలను దేశలను విచిత్ర
లలిత పాదపదళలతాదులను జూచి
యెఱుఁగమనుచు వచింతు మొండొరుల మేము.

అమ్మార్గంబున నదృష్టపూర్వములగు వృక్షలతాగుల్మాదుల నాలోకించుచు వింతలతాంతంబులఁ గోసి నాసావర్వము గావించు కొనుచుఁ బోయి పోయి.

క. జలవిహంగంబులు నళినీ
దళములు మత్స్యములు లేక తటముల నొరయం
గల సలిలముతోఁ దగునొక
కొలనుం గనుగొంటి మేము కుతుకంబమరన్.

పద్మినీజలచర నిహంగమ మండూకశూన్యంబగు తటాకంబు గాంచి పిపాసాలసులమగుటఁ దత్తటనికటంబున ఘోటకంబుల దిగి జీనులవిప్పి గడ్డికిమేయుటకై వాని విడిచి తెరవునడచిన బడలికబాయ జలక్రీడలాడఁదలఁచి గుభాలున నాజలాకరంబునంబడి మునిఁగి తేలుచు డప్పికి నిలువలేక మా తమ్ములు ముగ్గురును దోసిళ్ళతో నీరువట్టి మూడుగ్రుక్కలు గ్రోలుటయు నేను జూచుచుండ వారు ముగ్గురు చిలుకరూపముదాల్చి గగనంబున కెగసి యుత్తరమార్గంబుగాఁబోయిరి.

అయ్యనర్థము గన్నులారజూచి నేను గుండెలు బాదుకొనుచు లేచి యా చిలుకలు పోయినదారిం బరుగిడుకొనిపోయి తమ్ములారా! నన్ను విడిచి పోవుచున్నారా? నాదెస జూడరా? ఆ ప్రేమయుంతయు నేమిజేసిరి? రండు రండు. చూడుఁడు. అని కేకలువైచుచు నవిపోయిన దారిని కొంతదూరము పోయితిని. అంతలో నా చిలుక లదృశ్యములై దూరముగాఁ బోయినవి. పక్షులతో నేను బోవఁగలనా? నిరాశజెంది మ్మటఁ బోక మరలి తటాకంబున కరుదెంచి తచ్చిహ్నములఁ కిబరించి

దుఃఖించుచు నేమిచేయుటకుం దోచక అయ్యో! నాతమ్ములు చిలుకలై పోయిరి. ఇఁక వారి నీ జన్మంబునఁ జూడఁజాలను. ఈ తటాకజలంబున నిట్టి దోషముండఁబట్టియే జలచరశూన్యమైనది. మా కర్మ మిక్కడి కీడ్చికొని వచ్చినది. మా దిగ్విజయాత్రఫలం బిట్లు పరిణమించినది. అన్నగారేమైరో తెలియదు. తమ్ములిట్లైరిగదా! నేనొక్కరుండ మిగిలి యేమిచేయువాఁడ? బ్రతికినను ఫలమేమి? నేనుగూడ నీ నీరు ద్రావి చిలుకనై యీదుఃఖము మఱచి వానితోఁ గలసికొనియెదంగాక. ఇంతకన్న వేఱొకమార్గమును పోవదగినదికాదు. అని నిశ్చయించి నీటి దరి కరిగి దోసిట నీరుపట్టి నోటియొద్దకు జేర్చికొని యంతలో మఱల దింపి యిట్లు తలంచితిని.

మ. అకటా! సర్వగుణాభిరాముఁడగు లోకాధీశు పుత్రుండనై
సకలక్ష్మాతలనాథ సన్నుతయశఃక్షాత్రంబునం బొల్చు వా
రికిఁ దమ్ముండననొప్పి నిర్జితమహారిత్రాతుఁడైనట్టి నే
నొక కీరాధమరూప మూనఁదగునొక్కో? నీచ చందంబునన్.

ఇప్పుడు నేనీజలంబులంగ్రోలి శుకంబునై యెగసిపోయిన నా జీవిత మింతటితో సమాప్తి నొందెడిని. అంతకన్న మృతినొందుటయే శ్రేయము. "జీవన్ భద్రాణిపశ్యతి" అను నార్యోక్తియు విమర్శింపఁ దగినదియే. నేనుగూడఁ బక్షినగుటకంటె సోదరుల పక్షిరూపము మార్చు ప్రయత్నముచేయుట లెస్సయని తలంతుఁ గొంత ప్రయత్నము జేసి చూచెదంగాక యత్నము సఫలము కానినాఁ డీపనిచేయవచ్చును. మనుష్యుల బక్షులఁజేయు సామర్థ్య మీ తటాకముల కెట్లువచ్చినదో తెలిసికొనవలసి యున్నది. యూరక చచ్చినఁ బ్రయోజన మేమి యున్నది? అని తలంచి నా దోసిటనున్న జలం బవ్వలఁ బారజిమ్మితిని.

వెంటనేలేచి యా తటాకమునకు మూడు ప్రదక్షిణములు చేసితిని. ముకుళిత కరకమలుండనై యో కాసారరాజమా! నీ ప్రభా

వనే మహానదులకు లేదు. గంగానది తరంగిణులు సేవించినవారికి మరణానంతరమునఁగాని ముక్తినీయజాలకున్నవి. జలపానమాత్రముననే సద్యోహవిముక్తి నిచ్చుచుంటివి. నీకు నమస్కారము. నీకిట్టి సామర్థ్య మెట్లు వచ్చినదో తెలుప బ్రార్థించుచున్నాను.

అని పలుకుచు నేదియో ధ్యానించుచుండ దత్తటంబున మేయుచున్న మాగుజ్జములు నాలుగును దప్పిగొని తటాలునవచ్చి యాచెఱువునీరు రెండుగ్రుక్కలు గ్రోలి చిలుకలై యెగసిపోయినవి. ఆ మార్పుజూచి అయ్యయ్యో! నే నెంత మఱపుజెందితిని. భ్రాతృవియోగశోక వేగంబున వీనిమాట మఱచిపోయితిని. మాతోఁగూడఁ గష్టసుఖంబు లనుభవింపవచ్చిన యీ గుజ్జములు తమ్ములలోఁ గలిసిపోయినవి. కానిమ్ము. ఎన్నిటికి విచారింతును! తల్లిదండ్రుల మాట వినని నిర్భాగ్యు లిట్లే కష్టముల పాలగుదురు. వీరి యాకారములు మారుట కేదేని యాధారము దొరికిన సరే. లేకున్న సరస్తోయంబు లుండనే యున్నవి. మఱికొన్ని దినంబు లీకూటశృంగాటకంబున సంచారము గావించి చూచెదంగాక యని తలంచుచుఁ దత్ప్రదేశము లన్నియుం దిరిగి చూచుచు నందందు సంచరించు చిలుక గుంపుల దాపునకరిగి తమ్ములారా! అని పిలుచుచు బ్రతివచనంబు బడయక పూర్వవృత్తాంతము దలంచుకొని దుఃఖించుచుఁ బదిదినము లతికష్టము మీఁద వెళ్ళించితిని. నాయరణ్యరోదనమునకు ఫలమేమియుఁ గనంబడ లేదు సీ! నేను వట్టిమూఢుండనై యిట్లు తిరుగుచుంటి దైవము మమ్మిట్టుచ్చుటఁ గష్టములుపాలు సేయఁదలంచెను. తదాజ్ఞ నతిక్రమింప నే నెంతవాఁడను? ప్రారబ్ధశేషమున నా కీ పదిదినములు బ్రతికి శోకించుటకుఁ గారణమైనది. నేను నాఁడె చిలుకనైతినేని యీ శోకముండునా! ఇఁక నాకు వేరొక తెరవు లేదు. ఈ జన్మమున నాకన్న దమ్ములతోఁ గలియు భాగ్యముపట్టదు. వట్టియాస బెట్టుకొని తిరిగితిని.

అని యాలోచించి తటాకమున కరిగి స్నానముచేసి కన్నులు మూసికొని దోసిలితో జలంబులెత్తి పరమేశ్వరుని ధ్యానించుచు మహాత్మా! నాకు నిరుపమాన సౌందర్యకళాబలపరాక్రమాది విశేషము లొసంగియుఁ జివరకీ యడవినడుమ దిక్కులేక యొక్కరుఁడ దేహము విడుచునట్లు చేసితివే! ఏమిపాపము జేసితిని? మా తమ్ములీ కష్టము లేమియు నెఱుఁగకుండ చిలుకలై యెగసిపోయిరి. నాకీ జ్ఞానమేల కలుగ వలయును? నన్నుఁగూడఁ దెలియకుండఁ జిలుకంజేసిన బాగుండునే! నా ప్రారబ్ధమును నీవెట్లు మార్చుదువు? ముందు జన్మమునందైన నిట్టి కష్టములు లేకుండ జేయుమని ప్రార్థించుచు జలపానంబుసేయ నుద్యుక్తుండ నగునంతలో నత్తటాకజలాంతరమున గుభాలుమని యొక పెద్ద చప్పుడైనది. అదరిపడి కన్నులందెరచి చూచితిని. ఆ జలమధ్యమునుండి సుడిగుండములు వొడమ దోయంబుపొంగి తటంబన గొట్టుకొన—

గీ. మూరెడేసిగోళ్ళు మోకాళ్ళదనుక వ్రే
లాడు జడలుగల్గి చూడ భీతు
గదుర నొక్కసత్వ ముదకాంతరమునుండి
పైకివచ్చెఁ గచ్ఛపంబు పగిది.

ఆ సత్వంబు మకరమత్స్య కచ్ఛపాదుల బోలక వేఱొక విధంబున నుండుటంగాంచి నేను వెరఁగందుచు నన్నిది గడతేర్చునేమో యని వెరపుతోనుండి తచ్చర్యలం బరికించుచుంటి. ఆ సత్వంబు క్రమంబునఁ బశ్చిమతటంబుజేరి కూర్చుండెను. అప్పుడు చూడంజూడ మనుష్యాకృతిగా శోచినది. సూర్యున కర్ఘ్యప్రదానమిచ్చినంతనే నతండొక దిగంబరియోగియని తెలిసికొంటి. అయ్యోగి కొంతసేపు జపము చేసుకొని యప్పై లేచి తత్ప్రాంతమందు నెరయఁబడిన తరుని కటంబున కరిగి దోయిలిపట్టుటయు నందలి ఫలంబులు జలజలరాలి కొన్ని వాని దోసిటం బడినవి. వానిం దెచ్చికొని తీరంబునం గూర్చుండి దేవతా నివేదనము గావించి కొన్ని భక్షించెను.

తార్థుఁడనే యగుదును. అని తలంచుచు స

హారిఁజీ ౖమెల్లనలేచి కరయుగంబు శిరంబునం జేర్చి మందగమ

నవ్వాలితటంబున కరిగి దూరంబునుండియు సాష్టాంగముగా నేలంబడి ప్రాకుచుంబోయి అతని చరణ పంకజంబులం బట్టుకొంటిని. అమ్మునిపతి యదరిపడి యెవడవురా! ఈ విజనస్థలంబున కెట్లు వచ్చితివి? తటాక జలంబులఁ గ్రోలలేదా! అని యడిగిన నే నల్లనలేచి వినయ భయభక్తి విశ్వాసములు ప్రకటించుచు నిట్లంటి.

మహాత్మా! అతి పవిత్రములగు మీదృష్టి ప్రసారములు నాపై వ్యాపింపఁజేసితిరి. నా పాపములు పటాపంచలైనవి. నేను గడుపుణ్యాత్ముండనైతి. నా పురాకృత సుకృతములు ఫలించినవి. ఆహా! పామరుండనగు నేనెక్కడ? పరమహిమాస్పదంబగు నీ పర్వత శిఖర మెక్కడ? దేవతలకైన పడయ శక్యముగాని మీ దర్శనమెక్కడ! నాకు నేఁడెట్టి సుప్రభాతమైనది! నా జన్మావధిలో నిట్టి శుభవాసరము లేదుగదా! ఇఁక నేజచ్చినను ధన్యుండనే. అని యనేక ప్రకారము లగ్గించుచు నా వృత్తాంతమంతయు సంక్షేపముగా నెఱింగించితిని. మత్పూర్వకృత సుకృత విశేషమువలన నా నుడివిన నాలుగు మాటలు నెన్నినాళ్ళకోగాని బాహ్యప్రచారములేని యా మహాయోగి చెవిని బడినవి.

గుభాలునం దటాకములో నుఱికి మునిఁగిపోయెను.

అయ్యోగి మూలమున నా కర్మసూత్రింబు బయటఁబడినదని సంతసించుచు నమ్మూలికను బదిలముగా మూటగట్టికొని చిలుకల నర యుచుఁ గ్రమ్మరనాశిఖరప్రదేశమంతయుఁ దిరుఁగఁజొచ్చితిని. చిలుకలు గనబడినను నేను దాపునకుఁ బోయినంత నెగిరిపోవుచుండునవి. చెట్ల శాఖలనున్న చిలుకలకీ మూలిక దగిలించుట యెట్లు? అని యాలో చించి మట్టియుండలఁ గొన్నిటంజేసి పచ్చిగానున్న యా మూలిక బెరడు ఆ యుండలో గలిపి కనంబడిన చిలుకకుఁ దగులునట్లు విసరుచుంటిని.

చారుమతి కథ

ఒకనాఁడొక తరుశాఖపై నిలువంబడి మధురముగాఁ బలుకు చున్న యొక చిలుకంగాంచి పొంచి పొంచి దాపునకుంబోయి గుఱి జూచి యా మట్టి దాని పాదంబులకుఁ దగులునట్లు గొట్టితిని. తత్సం పర్కంబు గలిగినంత.

చ. కలకల నవ్వు నెమ్మొగము గంతుశరంబులఁబోలు సోగక
న్నుల వెలిచూపు లద్భుత తనూద్యుతి చక్కని కొను త్ఘు చె
క్కులు మృదుపాదముల్ గులుకు గుబ్బలుగల్గి మనోహరాకృతిం
చిలుక నెలంతయై నిలిచెఁ జెంగట విస్మయమాత్మఁదోపఁగన్.

నేనాయెలనాగం గాంచి వెరగుపాటుతో బోఁటీ! నీ వెవ్వని కూఁతురవు?

నీపేరేమి? మాతమ్ముఁలవలె నీ వీ తటాక జలంబులఁ గ్రోలి చిలుక వైతివా యేమి? ఈదుర్గమ శిఖరంబున కెట్లువచ్చితివి? నీవృత్తాంతము చెప్పుమని యడిగిన నప్పడఁతి నాకు నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

మనోహరాకారా! నే నవంతీశ్వరుని కూఁతురను. నాపేరు చారుమతి యండ్రు. మాతండ్రికి నే నొక్కరితినే పుత్రికనగుట నాకుఁ బెండ్లిచేయు తలంపుతో వరాన్వేషణము నిమిత్తము భూమండలం బంతయుఁదిరిగి యెందును దగిన పురుషుం గానక స్వయంవరమహో త్సవము చాటించెను. ఆ యుత్సవమునకు రూప యౌవన మదగర్వితు లగు రాజకుమారు లనేకులువచ్చి సభ నలంకరించిరి.

అప్పుడు నేను దివ్యభూషాంబర మాల్యానులేపనాదుల నలంక రించుకొని యంతఃపురమునుండి బయలుదేరి సఖీహస్తావలంబనంబు గావించి మెల్లగా నడుచుచు సభాభవనము చేరునంతలో నొక్క బ్రహ్మరాక్షసుం డెక్కడనుండియో వచ్చి గ్రక్కున నన్నక్కునం జేర్చికొని యందున్నవారెల్ల హాహాకారంబులు సేయుచుండ నురగిం బట్టికొనిన గరుడపక్షియుంబోలె నాభీలవేగంబున నెగసి యాకాశ మార్గంబునంబడి పోవఁదొడంగెను.

అప్పుడు నేను కురరియుంబోలె వాని బుజంబుననుండి వాపో వుచు శోకవేగంబున నోడలెఱుంగక మూర్ఛపోయితిని. కొంతసేపటికి వాఁడు న న్నీశిఖరముమీఁదకుఁ దీసికొనివచ్చి యిందు దింపి సేఁద దీర్చుచు నిట్లనియె. సుందరీ! నేను మధుండను దానవచక్రవర్తిని గగనంబునం బోవుచు నిన్నుఁజూచి మోహపరవశుండనై యెత్తి కొనివచ్చితిని. భుజబలంబున నాకీడగువాఁడు మూడులోకములలో లేడు. ఇగ్గిరికూటంబు మిథునవిహారమునకు వాటమైయున్నది. యథే చ్ఛముగా మన మిందు సుఖింపవచ్చును. నన్నంటియున్న మదనుం దృప్తిపరచితివేని నీకు దాసుండనై పరిచర్యలఁజేయువాఁడ గన్ను

లెత్తి నన్నొకసారి చూడుము. తలోదరీ! నీచిలుకపలుకుల నాచెవి సోకింపుము. అని యేమేమో దుర్భాషలాడ వినిపించుకొనక నోటికి వచ్చినట్లు వానిం దిట్టుచుఁ బెద్దయెలుంగున విలపించితిని.

నాలుకయెండి యెలుంగురాక తొట్రుపడుచుండ నాదాన వుండు అయ్యయ్యో! ప్రేయసీ! వెక్కివెక్కి యిట్లేల యేడ్చెదవు? శోకతాపంబున నీనాలుక యెండిపోయినదిగదా? తటాకజలంబులం దెచ్చి యిచ్చెదఁ ద్రాగెదవా? అని పలుకుచు వాఁడాసరోవరములోఁ దిగి యేమిచేసెనో తిరుగా వాఁడు నాకడకు రాలేదు. ఎంతసేపటికి వాఁడు రాకున్న వెఱఁగుపడుచుఁ గనులెత్తి నలుమూలలు చూచి తిని. ఎందును వానిజాడ గనంబడలేదు. ఆతటాకములోఁ గాలుజారి పడెనేమో యని తలంచితిని. ఏది యెట్లయినను నా నాలుక యెండి పోవుచున్నది. నీరుత్రాగి తరువాత వానిసంగతి విచారింతమని తలంచి నేను మెల్లన జలకరమున కరిగి జామదఘ్నంబగు నీట నిలిచి చేతు లతో జలోపరిభాగంబునందలి మలినంబు ద్రోయుచు మొగముగడిగి కన్నులఁ దుడిచికొని యంజలిచే రెండుగ్రుక్కలు నీరు ద్రావితిని. సౌమ్యా! అంతలో నాదేహము చులకనై చిలుకనై పోయినట్లు కొంచెము జ్ఞాపకమున్నది. తరువాత నేమిజరిగినది తెలియదు. నాకీరూప మెట్లు వచ్చినదియో దేవరయే చెప్పవలయును అని యాత్మీయ వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించినది.

ఆకథ విని నేను మిక్కిలి యాశ్చర్యమందుచు రాజపుత్రీ! నీ చరిత్రము కొంతమమ్ముఁబోలియున్నది. మాతమ్ములుమువ్వురే చెఱువు నీరుత్రాగి నీవలెనే చిలుకలై యెగిరిపోయిరి. వారిసమిత్తమే నే నిందు గుమ్మరుచున్నవాఁడ. ఈతటాకాంతరమున నొకసిద్ధుండు తపంబు జేసికొనుచు జనసంబంధమునకు వెరచి యీనీరు త్రాగినవారు చిలుకలై యెగసిపోవుదురని నియమముజేసెను. నేను తమ్ములపోకఁ జిం

తించుచు మరణకృతనిశ్చయుండ నైయుండ నమ్మహాత్ముదర్శనమైనది. అతనివలన నీమూలిక గ్రహించితిని. దాని సంసర్గంబున నీవు కలికి నైతివని నావృత్తాంత మాద్యంత మెఱింగించుటయు నాచంచలాక్షి సంతోష మభినయించుచు నా కిట్లనియె.

మహారాజపుత్రా! నీవు నాకుఁజేసిన యుపకారమునకుఁ బ్రతి యేమియుం జేయఁజాల. క్షుత్పిపాసావ్యసనగ్రసితమగు పక్షిరూపము వాయఁజేసి తొంటిరూపు గలుగఁజేసితివి. లేకున్న నాజన్మాంతము యీయడవులలో దిరుగవలసినదియేకదా. జీవితాంతముదనుక నీపాద సేవజేసి మీఋణము తీర్చుకొనఁదలంచితిని. అందుల కంగీకరించితి రేని నన్నెత్తికొనివచ్చిన యానక్తంచరునిఁ బరమోపకారిగాఁ దలంచెద నని పలికిన విని నే నిట్లంటిని.

తరుణీమణీ! నేనీయుపకృతి నీకుఁ జేయువలయునని చేసినది కాదు. యదృచ్ఛముగా నీ కుపచరించినది. అందులకు నీవు నన్నింతగాఁ గొనియాడఁ బనిలేదు. నిన్నుఁ బూవులఁబెట్టి తీసికొనిపోయి మీతలి దండ్రుల కప్పగించెదను. అందు నీనిమిత్తమై క్రమ్మఱ నీతండ్రి స్వయం వరము చాటించును. నీయిష్టమైన భర్తను వరింతువుగాక. ఇప్పు డనన్య గతికవని యాలోచింపవద్దు. ఇది కపటముగాఁజెప్పిన మాటగాదు. యథార్థవచనమని పలికితిని.

ఆ చిన్నది నా మొగముపై స్నిగ్ధదృష్టుల వ్యాపింపఁజేయుచు మనోహరా! పదిమాటలాడుటచే నాకు మీకడఁ జనువుజిక్కినది. మీమాటలకే నంగీకరించితిని. మీరుగూడ నాస్వయంవరమునకు వత్తురుగదా. అందు మిమ్మే వరించితిననుకొనుడు. సరిపడినదియా? మాటల కుత్తరముజెప్పలేనిదానను గాను. నాయీవేషము నాఁటిదే. ఈదామము నాఁడు బూనినదే. త్రికరణములచేత నిదివఱ కెవ్వరిని వరించియుండలేదు. దైవసాక్షిగఁ జెప్పుచున్నాను. మీనిమిత్తమే

నన్నారక్కసుఁ డిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చినాఁడు. మీరే నాభర్తలు అని పలుకుచు నానందాశ్రువులతో నాదామము నామెడలో వైచినది. నేనును దత్ప్రీతీత్వమున కనుమోదించి యాదరించితిని. ఇరువుర మక్కొండశిఖరంబునఁ జిలుకలగుంపులఁ బరిశీలింపుచుఁ గొన్నిదినములు వసించితిమి. ఒకనాఁడు నే నిట్లంటిని. రమణీ! మాసోదరు లీకూటంబున నున్నట్లులేరు. ఇప్పర్వతమున కుత్తరభాగంబున నొక్కపట్టణ మున్నదఁట. ఇందు లేకున్న నందుఁబోయి వెదకుమని యాసిద్ధుం డానతిచ్చియున్నవాఁడు. కావున మనమందుఁ బోవలసియున్నది. నీ వెట్లు దిగుదువో యని యాలోచించుచున్నవాఁడ నిక్కొండదిగు పాటవము నీకుఁ గలదా? అని యడిగితిని. ఇట్లు చేయరాదా? అని యోచిన్నది నా కుపాయము చెప్పినది. దాని బుద్ధినైపుణ్యమునకు నేను సంతోషించుచు నప్పుడే యొక వెదురుగొట్టము బాగుచేసి దానినిండ నాతటాక జలం బెక్కించి చీల బిగించి యామూలికలు దానితోఁ జేర్చికట్టి చారుమతిచే నాకొలనినీరు ద్రాగించితిని. అక్కలికి చిలుకయై నిలువంబడినది. దాని కాలికిఁ ద్రాడుకట్టి చేతికిఁ గట్టికొంటిని.

ఆ వెదురుగొట్టముకట్ట బుజముమీఁదఁబెట్టుకొని దానిపైఁ జిలుక నెక్కించి యొకపక్కనుండి యక్కొండదిగుటకుఁ బ్రారంభించితిని. అప్పుడు నాకుఁ గొండదిగుటకంటె నెక్కుటయే సులభమని తోఁచినది. క్రిందుఁజూచిన నగాధముగాఁ గనంబడును. ఒక్కొక్కచోట నూఁతివలెనుండుటచే నతికష్టముమీఁదఁ దిగఁగలిగితిని. క్రిందకి దుమికి కాలుజారిన వృక్షశాఖలం బట్టుకొని యాగుచుండెడివాఁడను. ఈరీతి నతికష్టంబున నక్కొండదిగగలిగితిని. కొంతదూరమందుండఁగనే యీ నగరము నాకుఁ గన్నులపండువ గావించినది. దగ్గిరఁ జేరినకొలఁది పురిచుట్టు ప్రహరి గలిగియుండుటంబట్టి యుత్తరముగాఁబోయి గిరిదిగి బాటలోఁ జేరితిని, వీరవేషంబుతోఁ బోయిన నగరములోనికి బోనీయ

రని తెలిసికొని కోయవాని వేషము వైచితిని. తరచు జిలుకలు రాణి వాసములలో స్త్రీలచేఁ బెంపఁబడుచుండును. కావున నా భార్యచే కోయసానివేషము వేయించితిని. నా చేతినున్న దివ్యయుంగర మొకటి యమ్మి బంగారముకొని కరగించి యామూలిక దానిలోఁగలిపి మువ్వలు జేయించితిని.

వీఁటిసత్రములోఁ జేరినపిమ్మటఁ జిలుకగానున్న నా భార్యను మువ్వలు తగిలించి స్త్రీని జేసితిని. చేయఁదగిన కృత్యములు బోధించి కోయమాటలు నేర్పి యూరిలోనికిఁ బంపి మువ్వ లమ్మించితిని. దైవ కృపచే మా తమ్ములును గుఱ్ఱములును యథారూపము వహించినవి. చారుమతి నెత్తికొనివచ్చిన రక్కసుఁడు ఆ నీరు త్రాగి చిలుకయై కొండ వాండ్రచేతిలోఁ జిక్కి భోగముదాని కమ్మఁబడియుండెను. మామువ్వల సంపర్కంబున నాఁడు నిజరూపము దాల్చి యంతయల్లరి గావించెను. ఇదియే మా చరిత్రము. భగవంతుని యెత్తికోలు ఎవ్వరికిం దెలి యదుగదా? ఇప్పటికి మేమందర మొక చోటికిఁ జేరుకొంటిమి. సిద్ధునికృపచే నీ సంఘటనము గలిగినది. ఆ చారుమతియే కోయదొర సానివేషము వైచికొని మువ్వలమ్ముచు నీ రాజుగారి యంతఃపురము కరిగి రాజపుత్రికలు పెనుచుచున్న చిలుకలకుఁ గట్టించి మా యుద్య మము సఫలము జేయించినది. తరువాత వృత్తాంతము మీ పౌరు లెఱింగినదియేకదా? మిమ్మును మీ నగరస్థులను శ్రమపెట్టినందులకు మా తప్పులు క్షమింపవలయునని కోరుచున్నాను. అని చెప్పి హరివర్మ పీఠముపై గూర్చుండెను.

ఆ వృత్తాంతము విని సభ్యులెల్లరు నాశ్చర్యసాగరంబున మునిం గిరి. పిమ్మట సోమదత్తుఁడు వారి నలువుర నగరిలోపలకుఁ దీసికొని పోయి గౌరవించుచు హరివర్మ కిట్లనియె. మహావీరా! మీ తమ్ములు మువ్వురు శుకరూపమున మా యంతఃపురములఁ బ్రవేశించి యందే

స్వస్వరూపముల దాల్చిరి. ప్రఫుల్ల నా పుత్రిక. కాళింది మంత్రిపుత్రిక. రుక్మవతి సామంతరాజు పుత్రిక. మీ తమ్ములపోలిక గ్రహించుట గోత్రవారికి గష్టముగా నుండును. కావున వారే యెవ్వ రేకన్యక యంతఃపురమున వెలసిరో యా కన్యకం బాణిగ్రహణము జేసికొన వలయును. ఇది మా యభిలాష యని వినయముతోఁ బ్రార్థించుటయు హరివర్మ యంగీకారము సూచించెను.

అంత సమ్మోహరాజు శుభలగ్నంబున గళాభిరామునకుఁ దన పుత్రిక ప్రఫుల్లను, మంత్రిపుత్రిక కాళిందిని సుధర్మునకుఁ, రుక్మవతిని సులోచనునకు నిచ్చి వివాహము గావించెను. మరియు నవంతీశ్వరుఁడు దూరమందున్న వాఁడగుట జారుమతీ కన్యాదాన సంస్కారము తానే గావించెను.

రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులవలె నా రాజకుమారులు నలువురు నేకకాలమున వివాహమహోత్సవముల నానందించి భార్యలతోఁ గూడఁ గొన్నిదినంబు లందు నిరవధిక కేళీవిలాసములతో వెళ్ళించిరి.

అని వినిపించి తరువాతనగు కథ నిట్లు వచియించెను.

230 వ మజిలీ.

రాజపుత్రులు నిత్యము స్వదేశమున కరుగఁ దొందరపడు చున్నను సోమదత్తుని నిర్బంధమునఁ గొన్నినెల లా గిరివ్రజపురంబున నుండక తీరినదికాదు. అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశమునకు మార్గము కడుసంకటముగా నుండును. ఆ దేవకూటశైలము తిరిగిపోవలయును. మంచిదారులులేవు. కొండలనడుమనుండి యడువుల మీఁదుగాఁ బోవలయును.

సోమదత్తుఁడు సుముహూర్తమున వారికిఁ బ్రయాణము నిరూపించి దాసదాసీసహస్రము లరణముగా నిచ్చి యేనుగులు గుఱ్ఱములు లొట్టియలమీఁదను సారెవస్తువు లెక్కించి పుత్రికల నందలము లెక్కించి చతురంగబలముల సహాయమిచ్చి యంపకము గావించెను.

హరివర్మాది రాజకుమారులు నలువురు తమ గుఱ్ఱములెక్కి యాశ్వికులు పెక్కండ్రు చుట్టుకొనిరా మజిలీలు జేయుచు మృగముల వేటాడుచు నదీసైకతప్రదేశముల విహరింపుచు విచిత్రవృక్షలతాగుల్మాదుల నవలోకింపుచు నిరువదిదినము లయ్యరణ్యమార్గంబునఁ బ్రయాణముసాగించిరి.

ఒకనాఁడొక మహారణ్యమధ్యంబున నిర్మలకుల్యాతీరసైకతలంబున విడిచి పటకుటీరంబుల వెలయించి యందలి ఫలతరులతావితానంబులు వినోదము గలుఁగఁజేయ భార్యల ప్రోత్సాహంబున మూఁడు దివసంబు లందు వసించిరి. మఱియు వారు ప్రొద్దున్న లేచి వారువంబులెక్కి స్వారిచేసి రెండు గడియలలోఁ దిరిగి వచ్చువారు.

మూఁడవనాఁడు హరివర్మ తూర్పుగాఁ బెద్దదూరము పోయి తిరుగా వచ్చునప్పుడు దారితప్పి దిగ్భ్రమజెంది వచ్చినదారి యేదియో పోవలసినదారి యేదియో తెలియక మధ్యాహ్నము దనుక కనంబడిన దారినెల్లఁ బోవుచుండెను. అటు కొంతదూరము పోవఁ దూర్యనాదములు వినంబడినవి. అందులకు శంకించుకొనుచు నా ప్రాంతమం దేదియో గ్రామమున్నదని నిశ్చయించి యా ధ్వని ననుసరించి తన గుఱ్ఱమును నడిపించెను. పోయినకొలఁది యా నాదములు హెచ్చుగా వినంబడుటయేకాక మనుష్యుల కోలాహలముతోఁ గూడ తౌర్యత్రికరవంబు శ్రోత్రపర్వము గావించినది.

అతండది గ్రామమని నిశ్చయించి వేగముగా గుఱ్ఱమును దోలుటయు నొక కోటగోడ యగుపించినది. దాని చుట్టునుం దిరిగి సింహద్వారము దాపునకువచ్చెను. అందు విచ్చుకత్తులతో రాజభటులు పహరా యిచ్చుచుండిరి. ఆ కోటలో నేదియో శుభము జరుగుచున్నట్లు తెలిసికొని హరివర్మ ద్వారపాలురతో గుఱ్ఱముపైనుండియే యీ కోట యెవ్వరిది? లోపల జరుగుచున్న యుత్సవమేమని యడిగిన నతనిమాట యెవ్వరును వినిపించుకొనరైరి.

ఇంచుక యలుకజెంది హరివర్మ గుమ్మము దాపుగా గుఱ్ఱమును దోలి యొకనితో నోయీ! ద్వారపాలుర కింత యవివేకము తగదు. బాటసారితో మాట్లాడినంతనే యధికారము కొఱంతయగునా? నా మాట వినుపించుకొంటిరి. కాదిది మర్యాదయే యని యడిగిన స్థానబల గర్వంబున వారిట్లనిరి. అబ్బో! గుఱ్ఱమెక్కిన వారంచలు రాతులే కాఁబోలు. మమ్ము ధిక్కరించి యడుగుచుంటివి? నీ వెవ్వఁడవు? నీ మాటల కుత్తరము చెప్పుటకు మా కవసరములేదు. గుఱ్ఱము దిగి మాటాడుము. నిన్నుఁ బరీక్షించికాని పోనీయమని పలికిన, నతండు రౌద్రావేశముతోఁ దులువా! యేమంటివి? నిలువుమని పలుకుచుఁ దన చేతనున్న కొరడాతో వాని నొకదెబ్బ గొట్టెను.

అప్పు డందున్న వారందఱులేచి గుఱ్ఱమును జుట్టుకొని యతని నదలింపఁబోయిరి. అతండు మొలలోనున్న కత్తితీసి గుఱ్ఱమును వారి పైకిఁదోలి త్రొక్కించుచుఁ గొందఱి శిఖలగోసి కొందఱి ముక్కులం జెక్కి కొందఱ చెవులు నరికి వారినందఱుం బారఁదోలెను. అప్పుడు కొందఱు భటులు లోపలికిఁ పరుగెత్తుకొనిపోయి జాతకర్మోత్సవము జూచుచున్న తన యేలికతో మహారాజా! మన సింహద్వారముకడ కెవ్వఁడో గుఱ్ఱమెక్కివచ్చి ద్వారపాలురం జంపుచున్నారు. తగినవారిం బంపినగాని వాని యౌద్ధత్యము మానుప శక్యముగాదని తెలియఁజేసిరి.

అప్పుడు కూఁతురు నల్లుఁడు పీటలపైఁ గూర్చుండి శిశువునకు జాతకర్మ చేయుచుండిరి. ఒకమూల వారాంగన లాడుచుండిరి. యొక మూల బ్రాహ్మణులు వేదములు చదువుచుండిరి. సామంతులా యుత్స వముజూచి యానందింపుచుండిరి. అట్టితఱి నీవార్త వచ్చుటయు రాజు ప్రక్కనున్న మంత్రితోఁ గనుసన్నఁ జేసెను.

ఆ సచివుండు దండనాథుం బంపెను. ఆ సేనాధిపతి పదుగురు కింకరులతోఁ బోయి ద్వారపాలుర పాట్లుజూచి రోషము దెచ్చుకొని

హరివర్మ గుఱ్ఱమును జుట్టుకొని కొట్టఁబోవటయు నతండవలీల వారి నందఱ గుఱ్ఱముచేఁ ద్రొక్కించి కాందిశీకులఁ గావించెను. దండనాథుండు దెబ్బలుతిని గొబ్బున లోపలికిఁబోయి యా వీరుఁడు సామాన్యుఁడుకాడు. గొప్ప ప్రయత్నమునంగాని వాఁడు పట్టుబడఁడు. మఱి కొందఱ యోధులఁ బంపుఁడని నృపతి కెఱింగించుటయు నందున్న వారి నందఱ దీసికొని పొమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

దండనాథుఁడు పెక్కండ్ర యోధులం దీసికొనిపోయి హరివర్మతో నాయోధనము జేయఁదలపెట్టెను. కాని గడిఁయుమైన నాతని ముందర నిలువలేకపోయిరి. వారినందఱ గుఱ్ఱముచేఁ ద్రొక్కించి పారిపోవజేసెను. రాజు యతండసాహాయశూరుండని తెలిసికొని మంత్రితో నాలోచించి యీ యుత్సవమున కంతరాయము గాకుండ నల్లునికిఁ దెలియకుండ మనముపోయి వాని పౌరుష మేపాటిదియో చూతముగాక అని నిశ్చయించి యేదియో నెపము పన్ని యిరువురు నట కదలి కవచంబుల దొడిగి శరశరాసనంబులం దాల్చి గుఱ్ఱములెక్కి సింహద్వారముకడకుఁ బోయిరి.

అందు యోధులు పెక్కండ్రు మూర్ఛజెంది యుండిరి. రాజు వారింజూచి కోపమాపలేక నీ వెవ్వండవని యడుగకయే తన గుఱ్ఱ మతని మీఁదికిఁ దోలెను. వెంటనే మంత్రియు గొందఱు భటులు వానిం జుట్టికొనిరి. అప్పుడు హరివర్మ యందొక భటుని చేతనున్న కరవాలము లాగికొని రౌద్రావేశముతో వాఁడిపమును బెండెములు త్రిప్పుచు రాజప్రధానుల కిరీటముల శకలములుగాజేసి భుజకీర్తుల నరికి వారి నిరుపురఁ దురంగములనుండి క్రిందఁబడవేసి మూర్ఛనొందించెను. లోపల రాజుగారి యల్లుఁడు బ్రాహ్మణాశీర్వాదమంది పీటలమీఁదనుండి లేచి మామగారికి నమస్కరింప నెందున్నవారని యడుగుచుండగనే కొందఱు భటులు పటురయంబున హాహాకారము

లతో వచ్చి మహాప్రభూ ! రాజప్రధాను లిరువురు పడిపోయిరి. ఆ వీరుఁడు గుఱ్ఱముచేత వారిం ద్రొక్కింపఁ బ్రయత్నించు చున్నాడని తెలియఁజేసిరి. జామాత ఆ వార్త యంతకుమున్ను వినియుండలేదు. వీరుఁ డెవ్వఁడు ? రాజప్రధానుల ద్రొక్కించుటయేమి ? అని విస్మయముతో నడిగిన కథయంతయుఁ జెప్పిరి.

అయ్యో ఇంతసేపు నాకుఁ దెలియనిచ్చితిరి కారేమి? ఆ వీరుఁ డెవ్వఁడు ? ఈ యడవి నడుమ కెట్లువచ్చెను ? వాని కులశీల నామంబులు దెలిసికొనిరా? అని అడిగిన నవి యెవ్వరికిం దెలియవని యుత్తరము జెప్పిరి. అప్పుడతండు యొక గుఱ్ఱమెక్కి చంద్రహాసము బూని విల్లమ్ములఁదాల్చి యతివేగముగా సింహద్వారముకడకుఁ బోయి యందున్న గుఱ్ఱముపైఁ గూర్చుండి ప్రతి వీరుని రాక నరయుచున్న హరివర్మం జూచి చూచి సంగరంబునకు దొడంగక యోహో ! మహావీరా ! నీ వెవ్వఁడవు ? ఇక్కడి కెట్లు వచ్చితివి ? ఊరక వారితోఁ గయ్యమేల చేసితివి ? నీ వృత్తాంతముఁ జెప్పుమని యడిగిన నతండతని నెగాదిగఁజూచి స్వరము దెలిసికొని యోహో ! నీవు మా విద్యాసాగరుఁడవు వలె నుంటివే ? యనుటయు నతని గురుతుపట్టి తమ్ముఁడా ! హరివర్మా ! నీవటోయి ! నేఁడెంత సుదినము ! అని గుఱ్ఱము దిగ్గనురికి యతని దాపునకు బోయి చేయందిచ్చెను. హరివర్మయు సంతోషముతో దిగి యతనిం గౌఁగలించుకొని యానందాశ్రవులచే నతని శిరము దడిపెను. గాఢాలింగనములచే నొండొరుల ప్రేమ దెలిసికొనిరి. విద్యాసాగరుఁడు హర్ష గద్గదస్వరముతోఁ దమ్ముఁడా ! మన తమ్ము లెందుండిరి ? నీ వెట్లిక్కడికి వచ్చితివి ? నీ వృత్తాంతము జెప్పుమని యడుగుటయు హరివర్మ విపరీత వాతంబునఁ దాను గొట్టుకొని పోయినది మొదలు నాఁటి వఱకు జరిగిన కథ యంతయు నెఱింగించి యతనికి విస్మయ సంతోషములు గలుగఁ జేసెను.

వారట్లు మాట్లాడుకొనుచుండఁగనే హరివర్మను వెదకుకొనుచు దమ్ములు ముప్వురు గుఱ్ఱములెక్కి యక్కడికివచ్చి చేరి యన్నల నిద్దరఁ జూచి యోహో! పెద్దన్న విద్యాసాగరుఁ డిక్కడి కెట్లు వచ్చెను. నీకొఱకు నడవియెల్ల వెదకుకొనుచు దైవికముగా నిక్కడికి వచ్చితిమే అని పలుకుచు ముప్వురు నతని పాదంబులఁబడి నమస్కరించిరి. వారిం గ్రుచ్చి యెత్తి యాదరించుచుఁ బదుఁడు లోపలకుఁ బోవుదము. మా పుత్రిఁ జూతురుగాక మంచి సమయమునకే కలిసికొంటిమి. నా కథ చాల కలదు. ఆనక జెప్పెదంగాక యని పలుకుచు రాజప్రధానులపై నీళ్ళు జల్లించి సేద దీర్చించిరి. ఇరువురులేచి కూర్చుండి హరివర్మఁజూచి సిగ్గు పడుచుండ నూరడించి విద్యాసాగరుఁ డిట్లనియె.

మామా! వీరు నలుఁవురు నా తమ్ములు నిజము దెలిసికొంటి. మీ ద్వారపాలుని వలన నా కయ్యము బొడమినది. మీరైనను నీ వెవ్వండని యడుగక తొందరపడి కయ్యములో దిగితిరి. వాని గెలువ మీ తరమా! మంచివాఁడు కావున మిమ్ము గడి తేర్చక యవమాన పరచి విడిచివేసెను. రండు! రండు! లోపలకుఁ బోవుదము అని వారి వృత్తాంతమంతయు వారికిం జెప్పెను. హరివర్మ తన తప్పు క్షమింపుమని రాజుఁ గోరికొనియెను. ఆ నృపతి వారినెల్ల లోపలకు దీసికొనిపోయి మిగుల గౌరవించుచు సంతోషముతో వారి కథ తమ బంధువుల కంద ఱకుం దెలియఁజేసెను. విద్యాసాగరుండు తగువారింబంపి యడవిలో నున్న తమ్ముల భార్యలను సపరివారముతో రప్పించి ప్రమద్వర యంతః పురమున కనిపెను. కుమారునికి తాళధ్వజుఁడని పేరుపెట్టిరి. ఆ శిశువును లాలించుచు నాఁడెల్ల వారందఱు తమ పడిన కష్టసుఖంబుల నొండొరు లకుఁ దెలియఁజేయుచుండిరి.

చ. అని యెఱింగించి యత్తపసి యారా! ప్రయాణపువేళ మించి పో
యినదిగదా? కథాగత సామీాద్య లసత్ప్రతిభా చమత్కృతిం

జనవలె నింక లెమ్మనుచు ఛాత్రునితోఁ దదనంతర ప్రదే
శనిలయమేగి చెప్పె సరసంబుగ నవ్వలివార్త గ్రమ్మఱన్.

231 వ మజిలీ.

స్వ గ్రా మ ప్ర యా ణ ము

తమ్ములారా! వినుండు. కీడుగూడ మేలునకే యొకప్పుడు కారణమగుననుమాట మనయందు నిరూఢమైనది. అమ్మహావాతపాతంబున గుఱ్ఱముతోఁగూడ నేనాదెసకు గొట్టుకొనివచ్చి యీ కోటగోడకు దగిలికొంటిని. మీకుఁబోలె నాకు మన గుఱ్ఱముజేసిన సహాయమే యీ వైభవమునకుఁ గారణమైనది. కోటలోఁజేరిన పురుషులు స్త్రీలవలె నందున్నవారికిఁ గనంబడునట్లు కాశ్మీర దేశాధిపతి యొక సిద్ధు నాశ్రయించి వరముగాఁ బడసెనట! నన్నీ పరిమద్వార యూఁదుదాన ననుకొని తన యంతఃపురమునకుం దీసికొని పోయినది. మత్సంపర్కంబున గర్భవతియైనది. ఇందున్న కన్యకలందఱు పురుషోపసృత్తముల నెఱుంగని వారగుట మా క్రీడల తెఱం గెఱుఁగలేక పోయిరి. ఇందున్న ముసలిది పరిమద్వార గర్భచిహ్నముల గ్రహించి నన్ను బెదరించుచు నామె తండ్రికి వార్త నంపినది. ఎవ్వఁడో పురుషుఁడు స్త్రీవేషముతో వచ్చి నీ పుత్రికం గలసికొనియెను. ఇప్పుడు గర్భవతియైనది. నీ కూతురు నా మాట వినక సంతతము వానితో దిరుగుచున్నది. కాపాడుకొనుమని వ్రాసిన యుత్తరము జదివికొని ప్రమద్వార తండ్రి చతురంగబలములతో వచ్చి యీ కోట ముట్టడించి నన్నుఁ బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించెను. ఖడ్గప్రహారముల వారినెల్ల నేను కాందిశీకుల గావించితిని. రాజు నా పరాక్రమము మెచ్చుకొని యా సిద్ధుని యుపదేశమున నే నల్లుఁడగుట సంతసించుచు నాతో సంధి చేసికొని వివాహమహోత్సవంబు గావించి నన్నుఁ దనరాజధానికి

రమ్మని వేడుకొనియెను. నే నంగీకరింపక యుండేయుంటిని. ప్రియ ద్వర సకాలమునఁ బ్రసవమై యీపుత్రరత్నముఁ గనినది. నేఁడే వానికి జాతకర్మోత్సవము చేయుచుంటిమి. లగ్నబలంబున మనమందరము నిందు గలిసియుంటిమి అని తనవృత్తాంతమంతయుఁ దమ్ముల కెఱింగించెను.

ఆకథ విని హరివర్మ అన్నా! మనుష్యుల శుభాశుభకర్మంబులు దైవాయత్తములైయుండును. మనుష్యులకంటె మృగములకు భావి శుభాశుభకర్మగ్రహణశక్తి యెక్కువగానుండును. నాగుఱ్ఱము దారి తప్పి యిట్లు రాకున్న మనము కలిసికొనలేకపోవుదుము. ఇఁక మన యింటికిఁబోవలయును. అట్టిప్రయత్నము చేయుమని కోరికొనియెను. విద్యాసాగరుని మామగారగు శ్రీవర్ధనునితో దమయభిలాష తెలియఁ జేసెను.

అన్న యపతి యంగీకరించి రెండువేల యేనుఁగులు నాలుగువేల గుఱ్ఱములు దాసదాసీసహస్రములు చీనిచీనాంబరములు ధనకనకవస్తు వాహనాదికముల గానేయముగా నరణమిచ్చి శుభముహూర్తంబున వారికిఁ బ్రయాణము సాగించెను.

రాజపుత్రులు మహావైభవముతో బయలుదేరి నడుమనడుమ శిబిరంబులువైచి విడియుచు దేశవిశేషముల సంగ్రహించుచుఁ నాయా మహీపాలు నర్పించుకానుక లందికొనుచు నీరీతిం బోయిపోయి యొక నాఁడు సాయంకాలమున మార్గవశంబునఁ బరమపవిత్రమైన ద్వారవతీ పుణ్యక్షేత్రము జేరికొనిరి.

క. అని మణిసిద్ధుఁడు దెల్పిన
విని గోపాలుండు కడు వివేకముతో ని
ట్లను స్వామి! యీకథాంతర
మున నాకొక సందియంబుబొడమె వినుఁడొ'గిన్.

మహాత్మా! పరిమద్వారంబున్న కోటలో మగవారు ప్రవేశించి నచో నందున్న యాఁడువారు కాఁడువారుపలెఁ గనంబడుదురన్నెన్నరో వరమిచ్చిరని చెప్పితిరి. అట్లే జరిగినది. లెస్సయే కాని తరువాత విద్యా సాగరుని కుమారుని జాతకర్మాద్యుత్సవంబుల కనేకులు మగవారు వచ్చినట్లుగాఁ జెప్పియుంటిరి. వారందఱు నందలివారికి మగవారుగనే కనంబడినట్లు చెప్పియున్నారు. మొదటినియమ మేటికి మారినది? యీసందియము తీర్పుఁడని యడిగిన నవ్వుచు గురుఁడు వత్సా! గట్టి శంకలే చేయుచుంటివి. ఔను. ఆమాట నడుగఁదగినదే. మొదట వర మిచ్చిన సిద్ధుఁడు పరిమద్వారరక్షణకై యట్లు వరమిచ్చెను. వివాహము వఱకే యానియము చెల్లునని యాసిద్ధుం డానతి యిచ్చియున్నాఁడు. దానంజేసి జాతకర్మోత్సవంబున నావ్యత్యయము లేక యథాప్రకారమే జరిగినదని చెప్పి శిష్యునితోఁగూడ నవ్వలిమజిలీ చేరిరి.

అందుఁ జేరినది మొదలు గోపాలుఁడు స్వామీ! నారదమహర్షి చరిత్రము గొడవగానుండుననుకొంటి. వరప్రసాదుల కథకన్న నదృష్ట దీపుని కథకన్న విజయభాస్కరుని కథకన్న చాల మనోహరముగా నున్నది. పాపము నారదమహర్షి తా నాడుదియై పిల్లలఁగంటెనని యెఱుంగఁడుగదా! అతండు తిరుగా మహర్షియై యేమిచేసెనో విన వలయును. అతని తరువాతిపుత్రుల వృత్తాంతము జెప్పుఁడని ప్రార్థించిన సంతసించుచు శిష్యునకు గురుం డిట్లు చెప్పదొడంగెను.

232 వ మజిలీ.

పశ్చిమదిగ్విజయము

శ్రీముఖుఁడు విజయుఁడు విక్రముఁడు చిత్రభానుఁడు నలుఁడు వీరేవురు తాళధ్వజుని కుమారులు. సులోచనుని తరువాతివారు. ఉత్తరదిగ్విజయముసేయ నరిగిన యన్నలు రాకమున్న వీరు తలిదం

ద్రులకుఁ జెప్పకయే పశ్చిమ దిగ్విజయముసేయ బయలుదేరి కంకణ కొంకణ సౌరాష్ట్రాది దేశముల కరిగి యందలి భూపతులచేఁ బూజింప బడుచుఁ బుణ్యతీర్థముల సేవించుచుఁ గొన్నిదినములు దేశాటనము గావించిరి.

మహారాష్ట్ర దేశాధిపతి శ్రీధరుండను మహారాజు తనకూఁతురు కమలావతికి స్వయంవర మహోత్సవము చాటించుటయు నయ్యుత్సవ మునకుఁ బేరుపొందిన రాజకుమారులు చతురంగ బలముతోఁ దద్రాజ ధానియగు సుమాపురంబున కరుగుచుండిరి. అవ్వార్తవిని తాళ ధ్వజుని పుత్రు లేవురు ప్రహర్షాతిశయముతో నవ్వింత జూడఁ గతి పయప్రయాణంబుల నన్నగరమున కరిగిరి,

రాజశాసనపరికార మానగరము చేరినవారినెల్ల గౌరవింపుచు దగిన విడిదలం బ్రవేశపెట్టి వారివారి కులశీల నామాదులం దెలిసికొని నృపతికిం దెలియఁజేయుచుండును. శ్రీముఖాదులంగూడ సత్కరించి మంచిసౌధంబున బ్రవేశపెట్టి వారిపేరులు బిరుదములు గ్రామము కులము వ్రాసికొనిపోయిరి.

ప్రఖ్యాత విద్యాసౌందర్యవిభ వాభిరామలగు వామలకుఁగాని స్వయంవరము చాటింపరు. కన్యకకుఁ దగిన వరు నరయ తిరిగితిరిగి విసిగి యనురూపం బడయజాలక శ్రీధరుం డారమణీమణికి స్వయం వరవిధి నిరూపించెను. ఆరాజు పూర్వాచారపరాయణుఁడు. ధర్మ శీలుఁడు, బలశాలి, విద్యాధన గర్వితుఁడు. ఆయుత్సవమునకు వచ్చిన రాజపుత్రుల చారిత్రములఁ దెలిసికొని యనుకూలసాంప్రదాయ విద్యాబలశీల సంపన్నులని నమ్మకముదోచిన వారినిం దప్ప నితరుల నాయుత్సవమునకు రానిచ్చుటలేదు.

అట్టివారిం బెక్కండ్రు నిషేధింపుచుండెను. వారితోఁ జేర్చి తాళధ్వజుని పుత్రులగూడ నాసభకు వచ్చుట కంగీకరింపక వారికిట్లు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసిపంపెను. రాజపుత్రులారా! మీరాజ్యసే

మూల నున్నదియో మాకుఁ దెలియదు. మీకులశీల నామాదులు మాకంతగా నచ్చినవికావు. మీకాహ్వానపత్రికలు మేము పంపియుండ లేదు. నా కూఁతుం బరిగ్రహించుటకు మీరర్హులుకారని నాకు దోచినది. మీరిందు వచ్చినందులకు మాకుఁదోచిన కనకాంబర వస్తు విశేషము లిందుతోఁ బంపితిమి. వీనిం గైకొని మీరు మీగ్రామం బున కరుగవచ్చును. ఇట్లువ్రాసినందులకు మాపైఁ గినియకుందురుగాక!

అనియున్న పత్రికం జదివికొని వారేవురు నోరా! యీరాజున కెంత పొగరున్నది? మన కులశీలాదులు తనకు నచ్చలేదఁట. తమ పిల్లను జేసికొనుటకు మనమర్హులము కామఁట ఏమి యీ గర్వము! ఏమి యీ స్వాతిశయము! రాజులు స్వయంవరము చాటింపరో! రాజ కుమారులు పోవరో! తన కుమార్తె కిష్టములేకున్న వరింపక పోవచ్చు. గాని యిట్లు సభకే రాఁగూడదని నిషేధించుట యెందును జూచి యెఱుంగము. మమ్మేకాక యిట్లు పెక్కండ్ర నిరాకరించినట్లు తెలియు చున్నది. రాజవంశసంజాతున కింతకన్న యవమానము మఱియొకటి కలదా? ఇట్లు చేయుట తప్పని యప్పతిం బట్టికొని కాలిక్రిందఁ ద్రొక్కి పెట్టి యడుగుదుముగాక. అని రౌద్రావేశముతో సర్పములవలె బుస కొట్టుచు వారూహించుకొనుచుండిరి.

అట్లు నిరాకరింపఁబడిన రాజపుత్రుల పెక్కండ్రు శ్రీధరుని బలాధిక్యమునకుఁ వెఱచి తామేమియుఁజేయఁజాలక సిగ్గుతో నొకరి తోనొకరు జెప్పికొనక తమ తమ నగరములకుఁ బోయిరి. మఱి నాలుగు దివసములకు స్వయంవర సభ జరిగినది. ప్రఖ్యాతసంపత్కుల విద్యా యౌవనబలగర్వితులగు రాజపుత్రులెల్ల నాసభ నలంకరించిరి. అప్పుడు కమలాదేవి కమలాదేవివలె నొప్పుచుఁ బుష్పదామంబు చేతంబూని సఖీనివేదితములగు రాజపుత్రుల చరిత్రము లాకర్ణిం పుచు నాసింహాసన శ్రేణిమధ్యమునుండి దేవదానవుల నడుమ దిరిగెడి

జగన్మోహినివలె మెల్లగాఁ దిరుగుచుండెను.

అట్టి సమయంబునఁ తాళధ్వజుని కొడుకు లేవురు వీరవేషములు దాల్చి గుఱ్ఱములెక్కి ఖడ్గంబుల ధరించి రౌద్రావేశముతోఁ జూపఱను వెఱపుదోప నతిరయంబున నా సభామంటప ద్వారంబున కరిగి యందు గుఱ్ఱంబుల డిగ్గనురికిరి.

శ్రీముఖుండు నలువురు తమ్ములు జుట్టును బరివేష్టించి నడున ఖడ్గహస్తుండై లోపలఁ బ్రవేశింపఁ బోవుఁడు ద్వారపాలు రడ్డమువచ్చి భర్తృదారకులారా! నమస్కారము. మీరిందుఁబోవుట కీయబడిన పత్రికలంజూపి పోవలయు. రాజశాసన మట్టిది. ఏవీ చూపుఁడని యడుగుచుండ పో, పొండు. మమ్మాటంకపరుప మీరెవ్వరని యదలించుచు వారింద్రోసికొని సభాభవనంబునం బ్రవేశించిరి. వారుకూర్చుండ దగిన పీఠంబు లెందున్నవని రాజపురుషులు సభాంతరాళ ముపలక్షింపు చుండిరి. భయభ్రాంతస్వాంతులై రాజకుమారు లాలోకింపుచుండిరి. రండు. రండు. అందుఁ గూర్చుండుఁడని పరిజను లాహ్వానింపుచుండిరి.

ఎవ్వరిమాట వినిపించుకొనక యెవ్వరిదెసం జూడక శ్రీముఖుడు తమ్ములతోఁగూడ సింహగమనంబునఁ దిన్నగా నా రాజపుత్రికయున్న నెలవునకుఁజని యా జన్యాని విస్మయముతోఁ దన్నుపలక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు రుక్మిణింబోలె నవలీల నా బాలికారత్నమును గుభాలునం సందిటం జిక్కబట్టి యొక్క పెట్టు సభాసదులు హాహాకార రవంబులు సేయ గిరాలున మఱలి చనుచుండెను.

అప్పు డడ్డువచ్చిన రాజభటులనెల్ల నతని తమ్ములు నలువురు కటారిధారం బరిభవించుచుండ నేయాటంకములేక శ్రీముఖుడు వడివడి నడచుచుఁ ద్వారముల దాటి ఘోటకములకడ కరిగి తన గుఱ్ఱముపై నెక్కించుకొని యక్కలికి భయభ్రాంతయై యొడ లెఱుంగక తడబడు చుండ నుపలాలించుచు దమ్ములు గుఱ్ఱములెక్కి చుట్టునుం బరివేష్టించి

యడ్డుపెట్టిన వారినెల్ల భల్లంబుల నేయుచుండ నతిరయంబున దమ నెలవునకుం దీసికొనిపోయి యంతర్భవనంబునం బ్రవేశపెట్టెను.

అరెరే! ఎంతమోసము జరిగినది. ఆ క్షుద్రులు కన్య నెత్తుకొని పోవుచుండ నడ్డుపడ కూరక చూచుచుంటిరేల? అది మనకవమానము గాదా? అని రాజకుమారులెల్ల హల్లకల్లోలముగా రొదజేయుచు లేచి యాయుధంబులం దాల్చి వాండ్రెందున్నవారు చూడుడు. పట్టుఁడు. కొట్టుఁడు. అని వీరాలాపము లాడుచు వీధింబడిరి.

శ్రీధరుండును సెలవీయనిదే వాండ్ర లోపలి కేమిటికి రానిచ్చితిరని ద్వారపాలుర నిందించుచు నా నీచులఁ బట్టి కట్టి తెండని వీరభటుల నియోగించుచు నుత్సవభంగము గలిగినదని బంధువులతో విచారించుచు నా వీరపురుషు లెవ్వరు? ఎట్టివారని మంత్రులతో నాలోచించుచు యుద్ధోన్ముఖులగు రాజపుత్రుల వలదని యనునయించుచుఁ బుత్రికా వియోగదుఃఖితులగు నంతఃపురకాంతల నూరడింపఁదగినవారిఁబుచ్చుచు నేమిచేయుటకుఁ దోచక వారెందున్న వారెక్కడికి దీసికొనిపోయిరో తెలిసికొనిరండని కొందఱ వాయువపు రౌతుల ననిపెను.

వాండ్రు పోయివచ్చి దేవా! వారా పల్లవువీధి సత్రముదాపున నున్న పెద్దమేడలో మన రాజపురుషులచేఁ బ్రవేశపెట్టబడినవారే. వారి నాస్వయంవర సభకు రావలదని మీరు నిషేధించినారట భర్తృదారిక నాయింటఁ బ్రవేశపెట్టి వారేవురు గుఱ్ఱములెక్కి ద్వారమునఁ గాచికొని యుండిరి. ఇంతలో నీ స్వయంవరమునకు వచ్చిన రాజకుమారులు దేవరపంపిన వీరభటులు పటుకోపముతోఁ బోయి యా వీధి ముట్టడించి వారిపై నాయుధములఁ బ్రయోగించుచుఁ బోరు గావించుచున్నారు.

ఆ వీరపురుషులైదుగురు గుఱ్ఱముల జిత్రగమనంబుల నడిపించుచు సింహనాదములు చేయుచు నిర్వక్రపరాక్రమంబున విజృంభించి

తమ్ముఁ జుట్టికొనిన రాజకుమార వర్గంబునెల్ల నిరర్గళ ప్రహారంబుల గొట్టియుఁ జుట్టియుఁ నేసియు ద్రోసియుఁ బొడిచియు గెడిచియు రెండు గడియలలో నామూకలనెల్లఁ జీకాకుఁ బడఁజేసి పాండవులు కురుసేనను వలెఁ బీనుఁగ పెంటలు గావించుచున్నారు. వీధులన్నియు మేదో రుధిర మాంసకర్దమములై చూడ భయంకరముగా నున్నవి. వారి ముందర నిలిచెడి వీరు డెవ్వఁడును గనంబడఁడు. దేవర విచ్చేయ వలయునని చెప్పినంత నమ్మహీకాంతుఁడు కవచంబు దొడిగి ఖడ్గాది సాధనంబులం దాల్చి పేరుగల వాజువమెక్కి యొక్కడుగులో నా సంగర రంగము నకుఁ బోయెను.

అప్పు డప్వీరు లేవురు రాజపుత్రులం దరిమికొని పోవుచు మార్గ్మాగము బెట్టి పారిపోవుచున్న వారి నుద్దేశించి సీ! సీ! మీ బ్రతు కేల? ప్రాణముల కాసపడి శత్రువులకు వెన్నిచ్చి పాఱుట యపఖ్యాతి కాదా? నిలుఁడు. పోకుడు అని కేకలు వైచుచు శైళ్యగమిందఱును పెద్దపులులవలె విజృంభించి పోవుటయుఁ దత్ప్రతాపవాతాహతి దూది పింజలవలె శత్రుసేనలు పలాయనముగావించినవి. అప్పుడు శ్రీధరుండు వారిం బురికొలుపుచు గుఱ్ఱముతో నా వీరుల యెదుటంబడి పోరుటయు శ్రీముఖుఁడు తన గుఱ్ఱము నతని గుఱ్ఱము మీఁదికి దోలి గదా దండం బున నతనిం గొట్టుటయు నా ప్రేటు భరింపఁజాలక యతండు గుఱ్ఱము నుండి నేలఁబడియెను.

ఆ భూపతి పాటు జూచి తద్బలంబులు హాహాకారమిళితముగా రోదనధ్వని వెలయఁజేసిరి. అతనిం గాపాడ దాపునకువచ్చు వీరభటుల నెల్ల భల్లంబుల నాపి శ్రీముఖుండు దిగ్గున గుఱ్ఱము డిగ్గనుఱికి యతనిం బట్టికొని గుఱ్ఱముపై కెక్కించి తన నెలవునకుం దీసికొనిపోయి నడివీధిని నిలువంబెట్టెను.

అతనికి తెలివి వచ్చినది. ఱెక్కలు గట్టబడి యున్నవి. యమూ త్యాది వీరయోధులెల్ల వారి పరాక్రమమునకోడి దూరదూరముగా

నిలిచి చూచుచుండిరి. అప్పుడు సిగ్గుపడి తలవంచుకొనియున్న శ్రీధరుని చేయిపట్టుకొని శ్రీముఖుం డిట్లనియె.

చ. బలములు నేటిగుజ్జములు భద్రగజంబులు లేవు శీలముం
గులమును రాజ్యసంపద లగోచరముల్ ప్రభవం బదెట్టిదో
తెలియ దనస్వాలంచు మముఁ దేలికజేసి వచించి తా సభా
స్థలి దరిజేరకుండ వసుధాధన! జ్ఞాపకమున్నదే మదిన్.

చ. ఇపుడు గ్రహించినాఁడవె? మదీయపరాక్రమ శీలవృత్తముల్
నృపవర! యస్వాలంచపుడు నీ సభజేర్చిన రాజనందనుల్
త్రపమొకయింతలే కనుఁ బరాఙ్ముఖులై చనిరేని? నీ ప్రతా
పపువిభవంబుపోవ నిటు పట్టువడం బనియేమి? చెప్పుమా?

క. పోలఁగ నీవెంతటి బల
శాలివా యని తలతుఁ మొక్క క్షణమని సేయం
జాలితివి కా విదేమి నృ
పాలా! యీ మాత్రమునకే పలికితివటు మేల్.

క. నీకూఁతుం గైకొనఁగా
మాకస్వాతగలదె తెల్పుమా యిపుడైనం
గాకున్న విడిచినైతుము
భూకాంతా! యనుడు సిగ్గుఁబొందుచు నతఁడున్.

తలవంచుకొని మహాత్ములారా! మీ చరిత్రము తెలియక కేవలము పత్రికలో వ్రాసిన విషయంబులం జదివికొని చులకనగాఁ జూచి యట్లాజ్ఞాపించితిని. నన్ను మన్నింపవలయు. మీరు త్రిలోకైక వీరులు. మా పుణ్యావశంబున నిందు వచ్చితిరి. అయశ్శో పలబద్ధముగా మీతో మాకు సంబంధము గలిగినది. మేము ధన్యులము. మీరు నన్ను జయించితిరని యించుకయు విచారములేదు. సంతోషమే కలుగు చున్నది. మా కమలాదేవి రాక్షస వివాహంబున మీచే స్వీకరింపబడినది. రక్షింపుఁడు రక్షింపుఁడని ప్రార్థించెను.

శ్రీముఖుం డతని దీనాలాపములు విని జాలిపడి కట్టులు విప్పి గౌరవించుచు లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి యతని కొమార్తెం జూపించెను. కమలాదేవి తండ్రింజూచి సంభ్రమముతో నానందాశ్రువులు గ్రమ్మఁ దన నిర్బంధముగుఱించి పరితపించుటయు నతండు అమ్మా! వీరు మిక్కిలి బలశాలులు. వీరివృత్తాంతము దెలియక మొదట నిరాకరించితిని. అదియే మన కుపకారమైనది. శ్రీకృష్ణుండు రుక్మిణినింబోలె వీరిలో శ్రీముఖుఁడు నిన్నెత్తుకొనివచ్చెను. నీయదృష్టము ఫలించినది. నీవు విచారింపవలసిన పనిలేదు. దివ్యరూపసంపన్నుండు పరాక్రమశాలి భర్త నీకు లభించెనని యోదార్చుచు వారియానతివడసి యప్పడతి నప్పుడే యందలముపై నెక్కించి కోటలోనికిం దీసికొనిపోయెను. పిమ్మట వారినెల్ల నేనుఁగుల నెక్కించి మంచివిడిదలలోఁ బ్రవేశపెట్టించెను.

శ్రీధరుఁడు శుభముహూర్తంబునఁ గమలాదేవిని శ్రీముఖునికిచ్చి వివాహము గావించెను. అమ్మహోత్సవమునకు శ్రీధరుఁడు పారిపోయిన రాజకుమారులనెల్ల రప్పించి సత్కరించుచు నల్లుండ్రవిద్యాబలపౌరుషాదు లెక్కువగా వారికడ స్తోత్రము గావించెను.

ఆ రాజకుమారు లాస్తుతివచనములు విని మీయల్లుండ్రు పాండవులవోలె లోకైకవీరులని యొప్పుకొనియెదము. వరుణద్వీపాధిపతి యగు క్రోధనునితో వీరికిఁ బోరుతటస్థించిన నెవ్వరు గెలుతురోయని సందియముగా నున్నది. వీరతనిం జయించినచో భూమండలంబున వీరికిఁ దుల్యులు లేరని చెప్పవచ్చునని ప్రస్తావముగా ననువదించిరి. అతండు యంత్రబలసంపన్నుఁడు. భుజబలంబున వీరిం జెనకఁజాలఁడు యంత్రసామర్థ్యంబు మనుష్యబలము మించియుండపోదని శ్రీధరుఁ డుత్తరము జెప్పెను.

వారిమాటలు విని శ్రీముఖుఁడు ఆక్రోధనుఁ డెవ్వఁడు? ఎందున్నవాఁడు? వాఁడు యంత్రబలసంపన్నుఁ డగుంగాక! మాకు లక్ష్యములేదు. వేగఁబోయి వానిం బరిభవింపగలము. వాని వృత్తాంతము చెప్పుమని యడిగిన శ్రీధరుం డిట్లనియె.

వత్సా! ఇక్కడకు నూఱామడదూరములో సముద్రమధ్యంబున వరుణద్వీపము గలదు. అందు వరుణావతియను నగరంబున క్రోధనుఁడను రాజు యంత్రబలగర్వితుండై యొప్పుచున్నాఁడు. వానికి దేవతలుగూడ వెరచుచుందురు. ఆనగరముచుట్టు ననేక యంత్రములమరింపఁబడియున్నవి. ఫాలాక్షుండు వానినగరము సొరజాలఁడు. చొచ్చినవాఁడెవ్వఁడు చావక తిరిగివచ్చినవాఁడు లేడు. వాని జోలి మీకేల? పెండ్లికొడుకవు సుఖంబుండుమని బోధించిన విని శ్రీముఖుండావార్త తమ్ముల కెఱింగించెను.

అందు విక్రముండు అన్నా! క్రొత్తపెండ్లికొడకవు కొన్ని దినములిందుండుము. మేమా దీవికిబోయి క్రోధనుసంజయించి మహావీరులని బిరుదములంది వత్తుముగాక. ఆవీటికి మార్గమెట్లో తెలిసికొనుము. మీ మామగారితోఁ జెప్పి మమ్మందుఁ బంపుమని కోరిన నతఁడు తమ్ములారా! క్రోధనుఁడు యంత్రశక్తిగలవాఁడట. వానినగరమెట్టి వీరుఁడు చేరలేఁడట. చేరిన వాఁడు తిరుగారాఁడట. అట్టిదుర్ఘటకార్యమునకు బూనుకొననేల? అప్పడునను శ్రీధరున కిష్టములేదని మందలించిన విని విక్రముం డిట్లనియె.

అన్నా! మన మింటికడ సుఖంబుండక యిన్నోమిటికి బయలుదేరివచ్చితిమి? నిర్వక్రపరాక్రమంబున విక్రమ గర్వితులఁ బరిభవించి ప్రఖ్యాతి నొందుటకేకదా! పిట్టికపందల నెందఱింగొట్టిన నేమి యున్నవి! క్రోధనునివంటి మహావీరుని జయించినప్పుడే మన పేరులు బైటికివచ్చును. యంత్రబలము తంత్రబలముగూడ మనభుజబలమును

మించజాలదు. మీ మామతోఁ జెప్పి మా పయనము సాగింపుము తూరుపుదెసకరిగిన మన యన్న లెట్లింటికి వచ్చిరో జ్ఞాపకమున్నదా ! పోయిన నల్లె యింటికిఁ బోవలెను. లేకున్న నదిలోఁ జావవలసినదే. అని సాటోపముగాఁ బలుకుటయు శ్రీముఖుఁడు మామగారితో వారి యుద్యమప్రకార మెఱింగించెను.

వారు క్రోధుని జయింపజాలరని యెఱింగియు నల్లుఁడు పోవుట మానెం గావున శ్రీధరుఁ డెట్టకే వారి పయనమున నొప్పుకొని పదుగురఁ గర్ణధారుల రప్పించి యిట్లనియె.

మీరు వరుణావతీ నగరంబునకు నోడలఁ దీసికొని పోవలసి యున్నది. మా బంధువుల సేనలతో వరుణ ద్వీపము జేర్పవలయును. సముద్రములోఁ గ్రోధనుఁడు నైపించిన యంత్రపుగనుల స్థానములు మీకుఁ దెలిసియే యుండును. వానికిఁ దగులకుండ జాగరూకులై వీరిని వరుణావతికిఁ బదియోజనముల దూరముగా దక్షిణపు వైపు దీరమున దింపవలయును. వారక్కడనుండి యెట్లో సాధనముజేసికొని పురిలోఁ బ్రవేశింపఁగలరు. వాతాగ్నిజల ప్రమాదము లెత్తెఁగి యోడల నశిపింపుఁడు. ఎప్పటికప్పుడు మాకు వార్తల దెలుపుచుండవలయునని యా మార్గప్రవృత్తియంతయు నెఱింగించినవిని నావికులు సంతసించుచుండ తదనుజ్ఞవడసి మూడు దినములలో బయనమునకు బదియోడల నాయత్తపఱచిరి. ఉమాపురంబు సముద్రతీరమునందే యుండుటచే వెంటనే వారి పయనము సాగినది. శ్రీధరుఁడు కొంత సేనను వారికి సహాయమిచ్చి పంపెను. శ్రీముఖుఁడు తమ్ముల మంచి ముహూర్తమున నోడ లెక్కించి యింటికి మరలునప్పుడు తాను వినిన వరుణావతీ యంత్ర రహస్యములన్నియుఁ దమ్ములకుఁ దెలియఁ జేయుచు దన కెప్పటి వార్తలప్పుడు పంపుచుండవలయు నంచులకుఁ బ్రత్యేక మొక యోడ మీ వెంటఁబంపబడుచున్నది. వాని మర్మము లన్నియుం

దెలిసిన పిమ్మటఁగాని పోరఁనొడంగరాదుసుఁడీ. అని యెన్నియో నీతి వచనము లుపదేశించి యెట్టకే వారిని విడిచివచ్చెను.

నావికులు నేర్పరులగుట గాలి ననుసరించి సముచిత వేగంబున నావల నడపించు చుండిరి. రాజపుత్రులు నలుఁవురు నాలుగు తరులపైఁ గూర్చుండిరి. విక్రముండు ముందు నడచు నోడపైఁ గూర్చుండి కర్ణధారులలో సమయవేదియను ప్రధాననావికునిఁ దనకడనుంచికొని వరుణావతీ వృత్తాంతము సవిశేషముగా నెఱింగింపుమని యడిగినవాఁడిట్లనియె.

అయ్యా! నేను బిన్ననాటినుండియు నీ యోడమీఁద దిరుగు చుంటిని. అనేక ద్వీపములకుఁ బోయితిని కాని వరుణావతీ నగరంబున కెప్పుడును బోవలేదు. ఆరాజు కడు క్రూరుఁడు. రావణాసురునివంటి వాఁడట. భూపతులెల్ల నతనిపేరు వినిన గడగడలాడుచుందురు. వరుణ ద్వీపము నూఱామడ వైశాల్యముగలదఁట. సముద్రములోఁ జుట్టును గనులునైచియుంచెను. వానియునికిఁ దెలియక యోడలనడిపించినచో నవి తగిలి భగ్నములై పోవుచుండును. క్రోధనుని యోడలు వానిం దప్పించుకొని యెల్లదీవులకు సంచారము సేయుచుండు. మాళీధరుఁడా క్రోధనునకుఁ బన్నుగట్టుచుండును. వాని జయించు వారి నిప్పటికిఁ జూచియుండలేదు. మీరెట్లు జయింతురో తెలియదు. మీరు బాహు బల సంపన్ను లగుదురుగాక. ఒక యంత్రము గడియలో వేలకొలఁది జనమును నాశనము చేయఁగలదు. ద్వంద్వయుద్ధములో మీరు వాని నోడింతురుగాని వాని దాపునకు మీరెట్లు పోఁగలరు? పట్టణమే చేరుటకష్టముఁ వరుణావతికిఁ బదియోజనముల దూరములో మిమ్ము తీరము జేర్తుము. మీ రాయూరిలోని కెట్లు పోవుదురో తెలియదు. మీ సంకల్పమేమియో నాకుఁ దెలియకున్నది. అని యా కర్ణధారుం డెఱింగింప నాకర్ణించి విక్రముఁ డిట్లనియె.

ఓయీ! నీమాటలు నాకు సంతోషము గలిగించినవి. క్రోధ

నుండెట్టి దుర్గముననున్నను గాలవ్యత్యయమునఁ బట్టుపడక మానఁడు రావణుని లంకాపట్టణ మెంతున్నదియో దేవతలకైనఁ దెలియునా ? అట్టి నగరము కోఁతి మూఁకలచే నాశనము జేయఁబడలేదా ? ఎట్టివాఁడును గాలమును గెలువలేడు. వానికిఁ గాలము మూఁడినదనియే తలంపుము. లేకున్న మా కిట్టి సంకల్పము పుట్టనేరదు. అప్పటికిఁ దోఁచిన యుపాయమునుంబట్టి మేమా క్రోధనుని పట్టణము ముట్టడింపఁగలము. వేగముగా నా దీవిం జేర్పుమని ప్రోత్సాహపరచెను.

ఆ కర్ణధారుఁడు గనిస్థానములఁ గనిపెట్టి మారు త్రోవల నోడల నడిపించుచుండెను. విక్రము డున్న యోడ ముందు నడిపించుచుండెను. దాని ననుసరించియే తక్కిన యోడలు వచ్చుచుండెను. దక్షిణముగాఁ బోయిపోయి ద్వీపము పదియోజనముల దూరములో నున్న దనఁగా బడమరగా నడిపించిరి. అందుఁ క్రోధనుఁడు క్రొత్త గనుల నైపించిన రహస్య మా నావికుడెఱుంగఁడు. మఱికొంత దూర మవ్వలఁబోయిన నా గనులు తగులక పోయెడిదే. ఆ మర్మ మెఱుంగక యాతఁడీవలగా నడిపించినంత మొదటి యోడ గనికిఁ దగిలి గుభాలున పేలి యక్కలము వికలమై శకలముగా విడిపోయి సముద్రములో మునిఁగిపోయినది. ఆ వెంటనే తక్కిన యోడలుగూడ గనులకు దగిలి కొని పెట పెటార్పటులతో విడిపోయి సముద్రము పాలైనవి.

అప్పుడు హాహాకార రవంబులు సేయుచునందున్న జనులు తమకు దొరికిన సాధనంబులంగైకొని సముద్రములోఁబడి కొట్టుకొని పోయిరి.

అని యెఱింగించిన విని గోపాలుండు గుండెలు బాదికొనుచు నయ్యో ! పాపము తాళధ్వజుని పుత్రిల యుద్యమమంతయు గడియలో నడమట మైనదిగదా! స్వామీ! వారు క్రమ్మఱ జీవించి వత్తురా ? ఏమి జరిగినదియో యవ్వలికథ వేగముగఁ జెప్పుమని యడిగిన నమ్మణిసిద్ధుండు పక్కున నవ్వెను. గోపాలుం డందలి యర్థము

గ్రహించిస్వామీ ! కల యసత్యమైనను గలలోనున్న అప్పుడప్పటి చర్యల ననుసరించి సుఖదుఃఖములు గలుగుచుండును. నా ప్రవృత్తియు నట్టిదే యనుకొనుఁడు. మీరు నవ్విన కారణము గ్రహించితిని. కరుణించి యవ్వలి కథ జెప్పుఁడని వేడుకొనియెను. అప్పుడు వేళమిగులు టయుఁ బయిపయనము సాగించి యతిపతి పై మజిలీయం దవ్వల వృత్తాంత మిట్లు చెప్పం దొడంగెను.

233 వ మజిలీ.

దేవకన్యలకథ.

గీ. జలధి మునిఁగిన శాపక జ్వాలఁ గూలి
 నను మహీధ్రమునుండి దొర్లినను బుడమి
 ఫణులచే బల్మిఁ గరవంగఁబడినఁ జావఁ
 డాయు వించుక మిగిలిన యతఁడు జగతి.

సముద్రపుటోడలకుఁ బ్రమాదము వచ్చునప్పుడు దప్పించుకొనుటకై ప్రక్కను జిన్నదోనెలం గట్టి యుంచుదురు. గనికిఁ దగిలి గుభాలునఁ జప్పుడై యోడ మునుఁగుటయు నరనిమిషములో జరిగినది. అప్పటికి రాత్రిజాము ప్రొద్దుపోయినది. అందున్న వారికి సాధనములఁ జూచుకొనుటకైన నవకాశము గలిగినదికాదు. అందు విక్రముడున్న యోడ శకలములై మునింగినది. ప్రక్కగట్టఁబడిన జిన్నదోనెలు దానితో విడిపోయి సముద్రజలంబునఁదేలి కొట్టుకొని పోవుచుండెను. దైవికముగా విక్రముని చేతికొక దోనె దొరికినది. అది ప్లవమువంటిదె. నీరెక్కినను మునుఁగదు తెప్పకంటెఁ పెద్దదిగా నుండును. విక్రముఁడు దానిపై కెక్కి కూర్చుండి యించుక యాయాసముదీరిన వెనుక వెన్నెల గాయుచున్నది. కావున నలుమూలలు పరికించి పొంగుచున్న సముద్ర

తరంగములుగాక మఱియేమియుంగానక తన్ను మృతప్రాయునిగాఁ దలంచికొని యిట్లు ధ్యానించెను.

సీ! పురుషకారము ప్రధానముగాఁ జేసికొని కార్యములు సేయ బూనెడు వారాపదలఁ బొందకమానరు. మేము ప్రతాపగర్వితులమై క్రోధనుండు యంత్రబలయుక్తుఁడు, యందుఁ బోవలదని యెందఱు చెప్పి నను వినిపించుకొనక బయలుదేరుట మాకండక్రొవ్వుగాక మఱియేమి? క్రోధనుండు మా జోలికి వచ్చెనా? మమ్ము నిందించెనా? అకారణ వైరముఁబూని పోరఁబోయిన నాపదలు జెందకుండునా? క్షత్రియ ధర్మమే గర్హితమైనదని తలంచెదను. మా యోడలలో నొక్కటియైన మిగిలినట్లులేదు. మేమన్నదమ్ములము నలువురమేకాక మా నిమిత్తమై శ్రీధరుని బలములుగూడ సముద్రము పాలైనవి. మా యన్నకీ వార్త జెప్పువారైనలేరు. మా జీవిత మీ సముద్రజలంబుల ముగిసినది. దరి జేరుట కల్ల. ఆహా! కాలమెంతలో మారినది. జాముక్రిందట నోడ మీఁదఁ గూర్చుండి మిత్రులతోఁ గ్రోధనుం జయించు నుపాయమేమని యాలోచించుచుంటిని. ఇంతలో నా జీవితమే యస్థిరమైనది. నన్నిం దోనెకోఁగూడ నే జలచరమో భక్షించును. నాకింక యాయువు గడి యయో రెండు గడియలోనున్నది. ఇఁక పరమేశ్వరుని ధ్యానించుటయే లెస్స. ఐహిక విషయంబులం దలంచిన ఫలములేదని నిశ్చయించి కన్నులు మూసికొని యిష్టదేవత నిట్లు స్మరించెను.

ఉ. ఏమియుఁజేయనట్టి పరమేశ్వరు సన్నిధిఁజేరి తత్ప్రస
న్నామల దీప్తిలాగికొని యన్నియుఁ దా నొనరించుచుండి మా
యామయమైన లోకముల నాతఁడె కర్తగ దోపఁజేయు సా
ధ్వీమణి నాదిశక్తిఁ బ్రకృతిన్ బ్రణుతింతును నంత భక్తితో.

అని స్తుతియించి తదర్థ మవఘటించుకొని అయ్యో నేను భక్త జన పరాయణుఁడైన నారాయణుని ధ్యానింపఁబోయి యాదిశ

నభినుతించితినేమి! ఔను; పరదేవత నాకభీష్టదేవత యగుట సంక ల్పింపక పోయినను నా బుద్ధి యామాతమీఁదఁ బోయినది. అదియు శుభసూచకమే అని మఱియు.

శా. సంసారాంబునిధి న్మునుంగుచు సుహృజ్జాయాదివాస్స్వత్వముల్
హింసింపం గడగాన కూర్మిచయముల్ హృత్పి్రజ్ఞ సర్వంబు వి
ధ్వంసంబుం బొనరింపఁ బూర్వ సుకృత వ్యాప్తిమ్మురారే! హారే!
కంసారే! యని నిన్ దలంపఁ దరి జక్కంజేర్పవే యీశ్వరా!

అని ధ్యానించుచు నా దోనెను విడువక గొట్టుకొని పోవు చుండెను. నిద్రాహారములులేక రెండుదినములా సముద్రజలంబునం దేలియాడుచు నతండు పెద్దదూరము గొట్టికొని పోయిపోయి క్రమం బున నీరసము బలసి స్మృతిదప్పి కన్నులు దెరువలేక యా పట్టైనంటి పండుగొని యుండెను.

మూఁడవనాఁటి యుదయమున కాదోనె యొకచోఁ దీరమునకు జేరి యలలరాపిడి తలక్రిందగుటయు నతండు నీటిలోఁబడ కాలికి నేల దగిలిన నతని కించుక తెలివివచ్చినది. కన్నులు దెరచిచూడ భూమియు నందు వృక్షలతాదులు నతనికి నేత్రపర్వము గావించినవి. అప్పుడతని కెక్కడలేని బలమువచ్చి యట్టెలేచి నిలువంబడియెను. తీరభూమి కొంతదూర మిసుగగా నుండెను. ఒడ్డుజేరి యతం డాలోచించి యా యిసుకలోఁ జిన్న చెలమ దీయుటయు నందు మంచినీరూరినది. ఆ నీటిచే స్నానముజేసి కడుపునిండ నీరుగ్రోలి కొంచము సత్తువజేరగనే కట్టుగుడ్డ లారవైచుకొని యా భూమి పరికించి చూచెను.

జన సంచారమేమియును లేదు. తీరభూమియంతయు మహా రణ్యముగాఁ నొప్పుచున్నది. అప్పు డతం డహా! పరమేశ్వరుని విలాస ములు కడుచిత్రములు. మదభీష్టదేవత నా మొర నాలించి తీరమును జేర్చినది. ఇది వరుణద్వీపమో మఱియొకటియో తెలియదు. మా

సోదరులు తీరముజేరియుండిరో మృతినొందిరో యెఱుంగరాదు. వారు లేని నాజీవిక దుఃఖమునకే కారణముగాదే అని తలంచుచు సముద్రము దెస జూచి గుండెలు చెదర నమ్మయ్యో నేనీ మహార్ణవములోఁబడి బ్రతికి గట్టెక్కితినా? కొండలవలెఁ బొంగి పాతాళమున కరుగుచున్న తరంగముల నడుమ మునుఁగుచు నేనెట్లు బ్రతికివచ్చితినో! దైవకృపను మా సోదరులుగూడ నిట్లు వచ్చిన సత్యానందముగదా. కానిమ్ము. నన్ను బ్రతికించిన భగవంతుని సంకల్పమెట్టిదో యట్లు జరుగుంగదా. పడమరగాఁ గొంతదూరముపోయి చూచెద. నీ యడవిలో దినుటకుఁ బండ్లేమైనఁ దొరకకపోవునా? అని య్యాలోచించుచు లేనిబలము దెచ్చి కొని కొంతదూరము నడచెను. అడుగులు తడఁబడ దొడగినవి. జాము ప్రొద్దెక్కినది. యెండవేడిమి సహింపలేక యతం డొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి యటునిటు జూచుచుండెను.

పదిబారల దూరములో నొక వెలగచెట్టు కనంబడినది. అందు ఫలము లున్నట్లు తోచినది. మెల్లగా దానికడకుఁబోయి క్రిందరాలిన పండ్లనేరి యాసక్తితో భక్షించెను. కొంత యాకలి యడంగినది. ఆ ప్రదేశమున మనుష్యు లెన్నఁడును సంచరించినట్లు తోచలేదు. కంటకలతాగుల్మాదు లలముకొనిపోయినవి. మృగములు నడచినబాట లక్కడక్కడ గనంబడుచుండెను. అతనిచేత నాయుధమేదియును లేదు. సత్వాకృతమార్గంబుల దూరిదూరి మఱికొంతదూరము పోఁగలిగెను. నీటిజాడ లేమియుఁ గనంబడలేదు.

అందొక వటవృక్షంబు శాఖాసమాచ్ఛాదిత దిగతంబై యతని కాహ్లాదము గలుగజేసినది. దాని నీడఁ గొంతసేపు విశ్రమించి యతం డాలోచించి యూడ లూతగాఁ జేసికొని యా చెట్టెక్కి మధ్య శాఖాగ్రమున నిలువఁబడి నాలుగు దిక్కులు పరికించి చూచెను.

తూర్పుదెస మహాసముద్రము నెఱపు గలుగజేసినది. తక్కిన మూడు దిక్కుల నరణ్యమేకాని మఱేమియుఁ గనంబడలేదు. కనుచూపుమేరలో గ్రామ మేదియుఁ నున్నట్లు తోచదు. పడమరగా విమర్శింపఁ గొంత దూరములో నీలమేఘాంతరమున మెఱయు మెఱుపుతీగవలెఁ దరులతా దళాంతరమునఁ దళుక్కురని మెరయుచు బంగారుదీప్తి యొకటి యత నికి నేత్రపర్వము గావించినది.

గాలిచే గదులుచున్న యాకులనడుమ మెఱయుచున్న యాతళు కుంజూచిచూచి యదియేదియో తెలిసికొనజాలక దాని నికటంబునకు బోయి చూడవలయునని యభిలాష గలుగుటయుఁ నాప్రదేశము గురుతు పెట్టుకొని తటాలున పటపటపి దిగి తదభిముఖముగాఁ నడువఁ జొచ్చెను. అడుగు పెట్టుటకు సందులేని యాకాంతారములో నొక దండము సంపాదించి దాని యూతచే డొంకలు దాటుచు ముల్లుకంపలు తప్పించుకొనుచు బొదలదూరుచు నతిప్రయత్నమున సంజవేళ కెట్లో నాలక్ష్య ప్రదేశమునకు శరీరమును జేరనైచెను.

అప్పు డతని కపూర్వ పుష్పసౌరభ్యముఁ ఘ్రాణతర్పణము గావించినది. దాని ననుసరించి మఱినాలు గడుగులు నడిచినంతఁ గొంత తెరపి గనంబడినది. అందొక దేవాలయము బంగారు రేకులచే గట్ట బడి సమున్నత ప్రాకార మంటపాదులచే నొప్పుచు నతని హృదయ మునకు వికాసము గలుగఁజేసినది. అంతకుమున్న తనకుఁ గనం బడిన కాంతిపుంజ మాగుడి పసిండికుండల దీప్తియని యతండు తెలిసి కొనియెను. పెన్నిధింగన్న పేదయుంబోలెఁ దద్దర్శనంబు తపఃఫలంబుగా దలంచుచుఁ బరదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు సంతసించుచుఁ త్రిదివసోప వాసపక్లేశ మంతయు నటమటమై పోవ నాకోవెల సమీపమున కరిగి ప్రదక్షిణ పూర్వకముగాఁ బ్రహరిచుట్టు తిరిగి తూర్పుముఖముగానున్న సింహద్వారముకడకు వచ్చెను. అందుఁ బెద్ద గోపుర మొప్పుచున్నది

దాని గోడయందు శక్తివిగ్రహములు వ్రాయంబడియున్నవి. తలుపులు మూయబడి యుండుటచే లోపలికిఁ బోవుట యెట్లోకో యని యాలోచించుచు నతండు గంటల కవాటములు పట్టి త్రోసినంత లోపలిగడియ వేయఁబడినవగుటఁ దటాలునఁ దెరువఁబడినవి.

తన యదృష్టము ఫలించినదని మురియుచు నతం డప్లన లోపల నడుగుపెట్టెను. లోపలి యావరణము విశాలముగా నున్నది. గడ్డి మొలవక పుష్పలతలు పెక్కులు నాటఁబడియున్నవి. ఈశాన్యభాగమున కళ్యాణమంటపము నాగ్నేయమునఁ జిన్నతటాకము ముందు బంగారు సింహధ్వజస్తంభము నొప్పుచున్నవి. ఆలయ మంతపెద్దది గాకున్నను పైడిరేకులపై నగిషీపని విశేషముగాఁజేయబడి స్థాపింపఁబడుటచేఁ గన్నులకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచున్నది. ముఖమండపము స్పటికశిలలచేఁ గట్టబడి మెఱయుచున్నది. ద్వారశాఖలయందు ద్వారపాలికా విగ్రహములు స్పటికశిలలచేతనే చేయబడియున్నవి. వానిగుప్పిళ్ళలోఁ దళతళలాడు నినుపకత్తు లునుపబడియున్నవి. తలుపులు మూయఁబడి యుండుటచేఁ లోపల దేవత యెవ్వరో తెలిసికొనలేకపోయెను.

స్తంభముల మంటపములఁ గుడ్యములఁ దఱుచుగాఁ మూడు కన్నులుగల శక్తివిగ్రహములు వ్రాయబడియుండుటయు సింహధ్వజము గలిగియుండుట నరసి యతం డద్దేవళము దుర్గాలయమేమో యని యాలోచించుచుండెను.

అప్పుడు సూర్యాస్తమగుచున్నది. ఏది యెట్లైననేమి చీకటి పడకమున్నె తటాకములో స్నానముజేసి జలములఁగ్రోలుట లెస్సయని తలంచి చిన్నగాఁ దటాకముకడ కరిగి సోపానములు క్రొత్తగాఁ గట్టఁబడినట్లొప్పుచుండుటకు విస్మయమందుచుఁ నింద్రనీలచ్ఛాయా సదృశంబులై పుష్పవాసనావాసితములగు తజ్జలంబులమునింగిఁ యవగాహన స్నానముగావించి వార్చి యమృతమును దిరస్కరించు పానీయమును గడుపునిండ గ్రోలెను.

దానంజేసి పంచభక్ష్యపరమాన్నములు భుజించునట్లుగాఁ దృప్తి గలిగి యాకలియంతయు నడంగి యాతని కుత్కృష్టమైన బలము గలిగినది. అందులకు వెరగంది యతం డాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను. ఇది దేవభూమివలెఁ దోచుచున్నది. మనుష్యసంచారము లేకున్నను యెవ్వరోవచ్చి పుష్పలతలకు నీరుపోసినట్లు వేదిక లలికి ముగ్గులు పెట్టుచున్నట్లు మంటపములు తుడుచుచున్నట్లు, కనంబడుచున్నవి. ఇందలి పూవుల వాసనలు భూలోకవిలక్షణముగా నున్నవి. నేనిదివఱ కిట్టివాని యాఘ్రాణించియుండలేదు. ఈతటాకము మానససరోవరముకాదు గద? ఇందలిజలంబు లమృతముకన్న రుచికలవగుటయేకాక గ్రోలినంత నాకలి యడంచి మిక్కిలి బలము గలిగించినవి. గర్భాలయ కవాటములుగూడఁ దీయ శక్యమయ్యేనేని లోపలి దేవతదర్శనముజేసి కృతార్థుండ నయ్యెదంగాక. అప్పుడే చీఁకటులు దెసల వ్యాపించుచున్నవి. ఇంచుక వెలుఁగు కలిగియుండఁగనే దేవతం బరికింపం దగునని నిశ్చయించి యటఁ గదలి దేవళముమంటములోనికిం జనునప్పటికి ద్వారశాఖలం జెక్కఁబడియున్న హారతి విగ్రహముల చేతిలోనున్న పైడిపాత్రలయందలి రత్నములు దీపములవలె మెఱయుచు వెలుఁగు గలుగం జేసినవి. అతండా వింతజూచి యోహో! ఈదీపముల నెవ్వరు వెలిగించిరి? ఇందెవ్వరు వచ్చినజాడఁ గనంబడలేదే అని యాశ్చర్యమందుచు విమర్శించి చూచుచు నందు వత్తిగాని చమురుగాని లేకుండుట నవి మణిదీపములని తెలిసికొని మఱియు వింతపడుచుఁ దత్కవాటములు బిగ్గరగా నొక్కి త్రోసెను. తటాలున విడిపోయినవి. మణిదీపములచేఁ బట్టపగలుగా నొప్పుచున్న యాగర్భాలయములో దివ్యతేజంబునం బ్రకాశించు దేవీవిగ్రహ మతని కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొలిపినది. అతం డద్దేవతా స్వరూప చిహ్నములు పరిశీలించుచు,

శ్లో. ముక్తావిద్రుమహేమ నీలధవళచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణై
ర్యుక్తామిందునిబద్ధ రత్న మకుటాంతత్త్వార్థవర్ణాత్మికాం
గాయత్రీం వరదాభయాంకుశకశాశ్శుభ్రంకపాలంగదాం
శంఖంచక్రమదారవిందయుగళం హస్తైర్వహంతీంభజే.

సీ. మూడుకన్నులుగల్గు మోముల్వైదు సితాది
పంచవర్ణముల దీపించుచుండ
బాలేందుచేఁ గట్టఁబడి పొల్పెసగు రత్న
పుం గిరీటము మస్తమున వెలుంగ
శంఖచక్రగదాది సాధనాబ్జంబులె
న్మిదిరంబులను నెన్మిదియు మెఱయ
నొకచేయి వరముల నొసగు చిహ్నముదెల్ప
నభయప్రదత్వ మన్యమువచింప

గీ. గరిమ తత్త్వార్థవర్ణాత్మికత నెసంగి
కళల బ్రహ్మాండముల వెలుఁగంగఁజేయఁ
జాలు దేవత యామ్నాయసమితిఁ గన్న
తల్లి గాయత్రి విప్రసంతతుల సురభి.

అద్దేవతను సకలబ్రహ్మాండ నాయకురాలగు గాయత్రిమహాదేవిగాఁ దెలిసి కొని యతం డానందపరవశుండై చేతులుజోడించి యిట్లు స్తుతియించెను.

గీ. జపము జేయకయున్నను జనని యధిక
మహిమ నీమంత్ర ముపదేశమాత్రమున నె
బాడబుల కిచ్చుచుందు బ్రాహ్మణ్యమీవు
ద్విజులపాలిఁటి వేలుపు ధేనువవుగా.

క. నీ నిజరూపముగని నట్లే నేనెద మఱియుచుంటి నిపుడంబా! నీ
ధ్యానము సేయఁగనుంటిమ, హానందము నాకుగూర్పువాదయతోడన్

గీ. పాసె నంబుధినీదు నాయాసమెల్ల
నడఁగె నుపవాసములు సేసినట్టి యార్తి

సడలె భ్రాతృవియోగసంజాతఖేద
మంబ! నీమూర్తిని జూచినయంత నాకు.

తల్లీ! నేనాపల్సముద్రంబున మునుంగుచు శ్రీవల్లభుని ధ్యానింపం బూనిన నా నోటినుండి యప్రయత్నముగా భవదీయ స్తుతివచనంబులు వెలువడిన నీ వస్మదభీష్టదేవత వగుట నా మొఱ నాలించి నన్నిట్టు గట్టు సంబారసైచి యిందుఁ బ్రత్యక్షంబై నన్నుఁ గృతార్థుంజేయఁబూనితివి. అంబా! నీ దయను మేఱయున్నదా? అని యనేక ప్రకారంబుల స్తుతి యించుచుఁ దత్పాదపీఠంబునఁ బూజింపబడియున్న వింత లతాంతంబు లంజూచి యా యద్భుతసౌరభ్యంబు తత్ప్రసూనసంజాతంబని యెఱింగి యా పూవులు వాడక యప్పుడే కోసి పూజించినట్లుండుట కాశ్చర్య పడుచు నవి కల్పతరు ప్రసూనములేమో యని యాలోచించుచుఁ దత్పాదపీఠమున సాష్టాంగనమస్కారము గావించి యా పుష్పంబుల నెత్తి విమర్శించుచుఁ బరిమళము వెదజల్లుచుండఁ గ్రిమ్మఱ నా మహా దేవీనామంబు లుచ్చరించుచుఁ బూజించి మఱియు మఱియు వినుతిం చుచు భక్తివివశుండై యా రాజకుమారుండు పెద్దతడ వాగర్భాలయ ములోనే వసించెను. కొంతసేపుండి వెలుపలకు వచ్చి ముఖమంటపంబు నందలి మణిదీపములు పండువెన్నెలలుగాయ నిండువేడుకతో నాలోకింపుచుఁ గొంతతడ వందు విశ్రమించి తరువాత వినోదముగా గుడిప్రాకారములో దిరుగఁజొచ్చెను. కౌముదీసముదయంబు దెసల సమముగా నెఱజిమ్ముచుఁ గల్పతరుప్రసూనవాసనాచోరకములగుసమీర కిశోరములు మేనికి హాయిసేయ దెందుగడియ లాగుడిచుట్టును దిరిగితిరిగి యానందపరవశుండగుచు స్ఫటికశిలాఘటితంబగు ముఖమండపు మొదటి సోపానమునఁ గూరుచుండి తనరాకను గుఱించి యిట్లు వితర్కించెను.

నేను దాళధ్వజుని కుమారుండఁగదా! మేమేవ్వుర మన్నదమ్ము లము పశ్చిమ దిగ్విజయము సేయఁ బయలుదేఱినమాట వాస్తవమే.

యుమాపురంబున శ్రీధనునిం జయించి యతని కూఁతుం గమలాదేవిని నాయన్న శ్రీముఖుఁడు బెండ్లియాడినమాట యబద్ధము కాదుగదా? తరువాత శ్రీధనునిం జయింప నోడలెక్కి నేము నలువురము సముద్రములోఁ బ్రయాణము చేసినపని యదార్థముగానే తోఁచుచున్నది. సముద్రములోఁ గని తగిలి యోడ మునుఁగుటయు నిక్కువమే. అక్కడినుండి జరిగినచర్య యంతయు నిజముకాదు. స్వప్నమనుకొనియెదను. ఆ! ఏమి! ఒకవేళ మొదటినుండి జరిగిన చర్యలన్నియు స్వప్నపదార్థములేమో! అన్నియుంగావు తెలిసినది. నేను సముద్రములోఁబడి మృతినొందితిని. "యాం తెమతిస్సాగతిః" అను నార్యోక్తి ననుసరించి నా బుద్ధి యప్పుడు నా యభీష్టదేవతయగు గాయత్రీమహాదేవిపై వ్యాపించుటంజేసి యిట్టి వినోదములన్నియు నాకుఁ గనంబడుచున్నవి. ఇదియే తథ్యము. నేను సమసి గాయత్రీ సాయుజ్యము నొందితిని. ఇఁక నాకు బునర్భవ దుఃఖములేదు. ఇది నాకు సాలోక్యముక్తియని తలంచెదను. ఇఁకఁ గర్తవ్యమేమియున్నది. ఆ కోనేటిలో స్నానముజేసి యీ పుష్పములచే నిత్యము గాయత్రీదేవిం బూజించుచుఁ గాలక్షేపము జేసెదంగాకయని యాలోచించుచుఁ గూర్చుండియే కునుకుపాటుపడఁజొచ్చెను.

నిశ్శబ్దముగానున్న యీ సమయంబున నాకశమునుండి యెవ్వరో యక్కడికి వచ్చుచు మాట్లాడికొనుచున్న సందడి వినంబడినది. ఆ రొదవిని యతం డదరిపడిలేచి నలుమూలలు పరికించెను. ఆ ధ్వని యాకాశము మీఁదుగా వచ్చుచున్నట్లు తెలిసికొని బయటకుఁ బోయి తలయెత్తి చూచెను. ఆకసమునుండి యెవ్వరో క్రిందికిఁ దిగుచున్నట్లు తెలియబడినది. తద్ధారితములగు రత్నమండపములఁ బ్రతిఫలించి నక్షత్రపుంజములవలె మెఱయుచున్న వెన్నెలతళుకులతని కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పినవి. వారు దాపునకు వచ్చిన కొలంది వారి మాటలు కొంచెము తేటగా వినంబడఁజొచ్చినవి. వారిభాష సంస్కృతముగా

గ్రహించి వారు గీర్వాణులని నిశ్చయించి యత్యంత విస్మయ సంతోషములతోఁ దదర్చకులు వారేయని తలంచి వారి చర్యలు బరీక్షించు తలంపుతో నందొక గూటిలో నొదిగి చూచుచుండెను.

అంతలో నతని కపూర్వ సౌరభ్యము నాసాపర్వము గావించినది. గుడిలో నమ్మవారిం బూజించిన పూవుల తావియు నా తావియు నొక్కటిగాఁ దెలిసికొని వారే తదర్చకులని నిశ్చయించి పంచేంద్రియ వ్యాపారములు నేత్రములయందే వ్యాపింపఁజేసెను.

అప్పుడు నలువురు దేవకాంతలు దివ్యభూషాంబర ధారిణులై వికసితారవింద గంధంబులఁ బరిహసించు మేని తావులు నలుమూలల ఘుమఘుమాయమానంబులై వ్యాపింప నల్లన నాకసమునుండి యా తటాకము తూరుపు తటంబున డిగి కట్టు పుట్టంబులు విప్పి గట్టునబెట్టి వింతమాట లాడుకొనుచుఁ గొంతసేపు జలక్రీడలు గావించిరి.

అప్పుడు విక్రముఁడు వారింజూచి యౌరా! యీనారీరత్నములు సురాంగనలు కావలయును. నిత్యము వచ్చి కల్పపాదప్రసూనములచే నిమ్మహాదేవి నర్చించుచుందురు కాఁబోలు దివ్యకాంతా దర్శనంబు నంజేసి నేను ధన్యుండనైతి. మత్పూర్వకృత సుకృత విశేషంబునంజేసి వీరు నాతో మాటాడిరేని నావంటి సుకృతి యెందును లేడని చెప్పఁ గలను. నా కట్టిభాగ్యము పట్టునా? సరిసరి నేను భ్రమ్మరమోహామందు చుంటినేల. ఇదంతయు సత్యమనుకొనుచు నిట్టియూహ బొందుచున్నాను.

మిథ్యావ్యాప్తికిఁ గృతకసంకల్పముతోఁ బనిలేదు. స్వప్న భ్రాంతి యెంతవరకుఁబోవునో చూచెదంగాక. ఆ దేవకాంతలు తీర్థము లాడి యీ గుడిలోనికివచ్చి యమ్మవారి నర్చింతురుగదా? అప్పటి వీరి కృత్యములు పరీక్షించెదనని తలంచి యప్పుడే గర్భాలయములోనికిఁ బోయి అమ్మవారి వెనుక పాదపీఠముక్రింద నడఁగి యుండుకొని చూచు చుండెను.

అంతలో నా కాంతారత్నములు జలకమాడి వస్త్రంబులం గట్టి కొని గుడిచుట్టును మువ్మారు ప్రదక్షిణములుసేసి మోడ్పుచేతులతో నాలయములోఁ బ్రవేశించి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించి లేచి శ్రేణిగా నిలువంబడి మనోహర స్వరగీతంబుల నమ్మహాదేవి నిట్లు స్తుతి యించిరి.

మాలిని: జయజయ సురమస్త న్యాస విన్యస్త భూషా
జయ మణినికరోస్ర స్ఫారభాస్వత్పదాబ్జే
జయజయ శ్రుతిమాతః సర్వలోకైక పూజ్యే
జయజయ నిజభక్త స్తావకాసక్త చిత్తే॥

శ్లో॥ బ్రహ్మాపి వాంఛతి తథైవ హరో హరశ్చ
సేంద్రాః సురాశ్చ మునయో విదితార్థతత్వాః
యద్దర్శనం జనని తేద్యసదా దురాపం
ప్రాప్తుం వినా శమదమాదిభి రంబ సత్యం.

ధ్యానానంతరమున నత్తరుణులు నలువురు తత్పాద పీఠము మోలిల శ్రేణిగాఁ గూర్చుండి నిర్మాల్యంబు తప్పిబ్బగుటకు శంకించు కొనుచుఁ గాలిచే నట్లైనదని సమాధానపడిఁ క్రమంబున నమ్మహా దేవిని షోడశోపచారములచేఁ బూజించి మంగళ గీతంబులం బాడి లేచి నిలువంబడి చేతులు జోడించి యిట్లు ప్రార్థించిరి.

సీ. ప్రతిశుక్రవారంబు రాత్రియం దరుదెంచి
యతిభక్తి జాగరవ్రతము సలిపి
గురునాజ్ఞ నాఱువత్సరములనుండి ని
న్నర్చించుచుంటిమో యంబ మేము
రాఁబోవు శుక్రవారముఁ తోడ వ్రతము పూ
ర్ణంబగు మాయభీష్టము నెటుల
తీర్చుదానవో ? మహాదేవి ! గాయత్రి ! ని
న్నే నమ్మియుంటిమో నిగమజనని

గీ. నాకమునసో తలంప భూలోకమునసో
నాగలోకంబునసో దేవ సర ఘ శాధ
దులకులంబునసో బ్రాహ్మణులనో క్షత్రి
యులనో యెటువంటి పతులసేయుదువో మాకు.

అని ప్రార్థించి యించుబోడులు నలువురు మబ్బు వెల్వడిన మెఱుంగుఁదీఁగియలభాతి నాగర్భాలయము వెడలి ముఖమంటపము మ్రోలనున్న స్ఫటికశిలావేదికం గూర్చుండి యిట్లుముచ్చటించుకొనిరి.

ఇంద్రుని కూఁతురు మధుమతి—గంధవతీ! మనయాచార్యుండు సెప్పిన విధానంబున నాఱు సంవత్సరములనుండి యీజగన్మాత నారాధించుచుంటిమిగదా. రేపు రాఁబోవు శుక్రవారముతో వ్రతము పూర్తి కాఁగలదు. నాఁటి దివసంబు రాత్రి మన యభీష్టము లీయవలసినదియే కదా. మనమిప్పుడే మనకోరికలు నివేదించినచో నాఁటికవి సిద్ధముజేసి యుంచగలదు. నీకెట్టి భర్త గావలయునో చెప్పుము. భర్తలకన్న మనకు గోరఁతగు వస్తువేమి యున్నది?

యమునికూఁతురు గంధవతి—నవ్వుచు సఖీ! అమ్మవారు మనకుఁ బ్రత్యక్షమై యేమి కావలయునని యడిగినప్పుడుగదా కోరికలు చెల్పుట. ఏమియు లేనిదే కోరమనియెదవేలా?

మ—సరి సరి ఈమె ప్రభావము నీవెఱుంగవా! మహాత్ములకు గూడ నీమె ప్రత్యక్షము కాదు. ఆరాధించినవారి కోరికలు మాత్రము తీర్చుచుండును.

వరుణుని కూఁతురు వారుణి—గంధవతీ! మన యాచార్యుండు మొదటనే యీమాట చెప్పియున్నాడు. నీవు మఱచిపోయితివి.

కుబేరుకూఁతురు చంద్రికళ—సఖీ! గంధవతీ! మేము నీకంటె చిన్నవారముగదా. నీయభిలాష ముందుగాఁ దెలిపితివేని తరువాత మాకోరికలు వక్కాణింతుము.

గంధ—అవును. చంద్రకళ చెప్పినట్లు మధుమతి చేతనే మొదట నామాట పలికింప వలయును.

మధు—నా కోరికనిని యత్యాశామయ శాలని మీరు పరిహాస మాడుదురేమో యైనం జెప్పెద వినుండు.

శ్లో. మహాకులీనత్వముదాలతాచ తథా మహాభాగ్య విదగ్ధభావౌ
తేజస్వితా ధార్మికతోజ్జ్వలత్వ మమీగుణా జాగ్రతి నాయకస్య.

గొప్ప వంశమున జనింపవలయు లోకాతీత సౌందర్యశాలి కావలయు గృత్య వస్తువులయందుఁ జాతుర్య ముండవలయుఁ ధర్మైకాయత్తచిత్తుండు, సర్వసర్వంసహైశ్వర్య యుక్తుండు జగత్ప్రకాశకుండు నగు నట్టివాని నాకు భర్తగాఁ జేయుమని నే నమ్మవారిం బ్రార్థించుచున్నాను.

గంధ—బాగు. బాగు. ఇంకేమి? నీవు ధీరోదాత్తునే గోరితివి. నేనుమాత్రము సామాన్యునిఁ గోరుదునా? నా యభిలాష వినుము.

శ్లో. కీర్తిప్రతాపసంపన్నః పుమర్థః ప్రియతత్పరః
ధురంధరత్వగుణవాన్ నాయకః పరికీర్తితః.

మధుమతి కోరిన గుణములుండి కీర్తిప్రతాపములచే నొప్పుచుఁ బురుషార్థములయం దిష్టము గలిగి ధురంధరుండై యొప్పువాని నాకు నాయకునిగాఁ జేయుమని యమ్మవారిం బ్రార్థించుచున్నాను.

మ—ధీరోద్ధతుం గోరితివి. నీ యభిలాషమాత్రము తక్కువగా నున్నదియా? కానిమ్ము. వారుణీ! నీ యభిలాషఁగూడ వివరింపుము.

వా—మీయిరువురు గోరిన పురుషుని గుణములన్నియుఁ గలిగిన ధీరలలితుం బతిగాఁ జేయుమని గాయత్రీదేవిం గోరుచున్నాను.

మ—బలేబాగు. మంచికోరిక కోరితివి.

శ్లో. సధీరలలితో నేతా నిశ్చింతో భోగలంపటః.

అనుటచే నతండు భోగలంపటుఁడై యుండుగావున వారుణి

నోడిలో బెట్టుకొని కూర్చుండఁగలదు. చంద్రకళా! నీ మనోరథము గూడ వెల్లడింపుము. ధీరశాంతుని మాత్రము గోరకేమి?

చంద్ర—నాకు వేరొక కోరిక లేదు. నాయక లక్షణములు దెలియవు. మీరు ముప్పురుగోరిన గుణములన్నియుఁ సంపూర్ణముగానున్న పురుషుని నా మనోహరునిగాఁ జేయుటకు నమ్మవారి కనేక వందనము లాచరింపుచున్నాను.

మ—అమ్మనే చెల్ల చెల్లీ! మంచి గడుసుదానవు. ధీరోదాత్త ధీరోద్ధత ధీరలలితతుల ముప్పుర గుణములు నీ భర్తయం దుండవలయు నేమి? సెబాసు. మా భర్తలకన్న నీ భర్తయే యుత్తముఁడై యుండును. కానిండు. సంతోషమే. మఱియొక్కటి చెప్పవలసి యున్నది. మననాయకు లేలోకమువారుగ నుండవలయునో నిరూపించు కొనవలసి యున్నది. దేవతలా? మనుష్యులా? పన్నగులా?

చంద్రకళ—సరి సరి. మనము దేవతలమైయుండ మన భర్తలు మనుష్యులు పన్నగులు నెట్లగుదురు. అట్టి ప్రశ్నకే యవకాశములేదే.

మధుమతి—మనుష్యుల సామర్థ్యము నీ వేమి యెఱుంగుదువు? దేవతలకన్న నెక్కువ ప్రతిష్టగలవారు మనుష్యులలో ననేకులున్నారు. మనయూర్వశి దేవతలవిడిచి పురూరవుని వరించినకథ నీ వెఱుంగుదువా?

చంద్ర—అట్టివా రున్నను వా రల్పాయువులుగారా సఖీ!

మధు—దేవసంపర్కము గలిగినప్పుడు వారు దీర్ఘాయువులే యగుచున్నారు.

వారిణి—అక్కా! మనుష్య లోకపోలికగా నుందురుగాని పాములకుఁ జక్కఁదన మేమియుండును?

మధు—ఇదియా మీ సందియము. ఇందులకు నేనొక చక్కని కథ జెప్పెద మీరందఱు సావకాశముగా నాకర్ణింపుడు. మీ సందియము తీరఁగలదు అని మధుమతి చెప్పుచున్నది.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుం డవ్వలికథ యవ్వలి నెలవున నిట్లు చెప్పందొడంగెను.

234 మజిలీ

గుణకేశినికథ

చెలులారా ! వినుండు. మాతండ్రి మహేంద్రుని సారథి మాతలి పేరు మీరు వినియుందురు. అతనికి లేక లేక చిరకాలమునకు గుణకేశిని యను కూఁతురు పుట్టినది. ఆబాలికామణి సౌందర్య మిట్టిదని వర్ణింప శేషునకైన శక్యముకాదఁట. త్రిభువనాశ్చర్యకరమగు చక్కదనంబున నొప్పు నక్కన్యకామణికి వివాహముజేయ నిశ్చయించి మాతలి భార్యతో నాలోచించి వరాన్వేషణమునిమిత్తము మాతండ్రివలన సెలవుఁబొంది తొలుత స్వర్గపట్టణమంతయుం దిరిగి సురగరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య విద్యాధర గంధర్వ కిన్నర కింపురుషాది దేవతానగర విశేషములఁ బరికించి రూపయౌవనవిద్యామదగర్వితులగు వారివారి కొమరులంజూచి తనకూఁతునకుఁ దగినవారు కారని నిశ్చయించి తిరుగా నింటికివచ్చి భార్య కత్తెఱం గెఱింగించెను.

అతనిభార్య మనోహరా ! మీతో మొదటనే చెప్పవలయునని తలంచితిని. చక్కదనముమాట యటుండనిండు. దేవజాతియం దొక లోపమున్నది. క్రొత్తసంతతి గలుగదు. ఎప్పుడు నొక్కపోలికవారే యుందురు. నూత్నయౌవనముగల సౌందర్యవంతులు మందునకైనఁ గానరారు. ఎప్పుడును బ్రాఁతబొందలే కావున మనగుణకేశినికి వేల్పులు పనికిరారు. భూలోకంబున కరిగి యభినవయౌవనమునం బ్రకాశించు రాజకుమారులఁ బరిశీలించి తగినవాఁడున్న దీసికొని రండని నియమించినది.

మాతలి భార్యమాట పాటించి భూలోకమంతయు మూడు సారులు తిరిగి విద్యాయౌవనబలమదగర్వితులగు క్షత్రియ కుమారులఁ

గులశీల విద్యా తపస్సంపన్నులగు మహర్షి పుత్రుల నిశ్శేషముగాఁ బరి శీలించి తన కుమారితకుఁ దగిన లలితు నెంచునుం గానక విసిగి యిం టికివచ్చి భార్య కావృత్తాంత మెఱింగించెను.

ఆమె ఔరా! స్వర్గమర్త్యలోకములలో నొక్క చక్కని యువ కుఁడు దొరకకపోయెనా? సీ! మృదుసత్యాలకుఁ గన్యక జనించుటకంటె గష్టములేదు. కన్యక పితృకులము మాతృకులము భర్తృకులము మూడుకులములకు వన్నె తేవలయును. చూచి చూచి రత్నమువంటి పిల్ల నసమాన రూపుండగు వరునకిచ్చి యెట్లు పాణిగ్రహణము చేయఁ గలము? మనోహరా! కష్టపడి రెండులోకములు తిరిగితిరిగదా! భోగిస్థానమైన పాతాళలోకముగూడఁ జూచిరండు. అందును దొరక నిచోఁ బిమ్మట విచారింతము గాక. అని యుపదేశించుటయు మాతలి భార్యమాట జవదాటనివాఁ డగుట నప్పుడే సుధర్మకు మ్రొక్కి ప్రదక్షి ణముచేయుచు భూలోకమున కరిగెను. అందు దైవికముగా నారద మహర్షి యెక్కడికో పోవుచు నతని కెదురుపడియెను.

మాతలి—(నమస్కరించి) మునీంద్రా! నేనింద్ర సారథిని, మాతలిని.

నారదుఁడు—(ఆశీర్వదించుచు) మాతలీ! నీ వీ భూతలంబున కేమిటికి వచ్చితివి? మహేంద్రుఁ డెందైనఁ బనిగలిగి పంపెనాయేమి?

మాతలి—లేదు స్వామి. స్వీయకార్యమునకే వచ్చితిని.

నారదుడు—మే మక్కార్య విధానము వినవచ్చునా!

మాతలి—సరి సరి. మూడులోకములలో మీరువినని రహ స్యము లున్నవియా? మీరువినుటయేకాదు పూనుకొని యాకార్యము సేయవలసియున్నది.

నార—ఇంతకన్న నత్యాహిత మేమియున్నది! సత్వరముగా నెఱింగింపుము. దానిం గావించి నీచే స్తోత్రముల నందెదంగాక.

మాతలి—స్వామీ! దేవతలు సంతానసౌఖ్యులగుటచే సుఖపడుచున్నారని తలంచెదను.

నార—అట్లనుచున్నావేమి?

మాతలి—మఱేమియుం గాదు వినుండు. మాతృసాంప్రదాయంబునబట్టి నాకొక యాఁడుపట్టి పుట్టినది. మీరెఱుంగుదురా?

నార—ఎఱుఁగకేమి! యాకు జాతకర్మోత్సవమునాఁడు నేనందులేనా? ఆబాలికామణి సౌందర్యాతిశయము మెచ్చుకొని ముద్దుపెట్టుకొని దీవించలేదా?

మాతలి—ఔను స్వామీ మఱచిపోయితిని. మీరులేనిదే దేవలోకములో నుత్సవము జరుగునా? ఆబాలిక యిప్పుడు సంప్రాప్తయౌవనమైయున్నది. వరాన్వేషణము నిమిత్తము బయలుదేరివచ్చితిని.

నార—స్వర్గలోకములో నెక్కడను దగినవరుడు దొరకలేదా?

మా—స్వర్గమందేకాదు. మర్త్యలోకమునగూడ దొరకలేదు.

నార—మఱి యిందేమిటికి వచ్చితివి?

మాతలి—పాతాళలోకమొకటి చూడవలసియున్నది. అందులకై యిందువచ్చితిని. నేనెప్పుడు నాభువనము చూచియెఱుంగను. అందులకు బోవుమార్గముగూడ నాకుఁ దెలియదు. మునీంద్రా! మీకు శ్రమయని తలంపక యిప్పుడు నాతోవచ్చి యాలోకవిశేషంబులు జూపింతురేని మీకెల్లకాలము కృతజ్ఞుఁడనై యుండెద నను్రగహింపుడు.

నార—మాతలీ! నన్నిందులకై యింతగా స్తుతింపవలయునా! నేనిప్పుడు వరుణలోకమునకే యరుగుచుంటి పోవుదమురమ్ము. నీకథో భువనవిశేషములన్నియుఁ జూపుదునుగాక. అని పలికి నారదుండు మాతలిని వెంటబెట్టుకొని సముద్రములో మునింగి వరుణనగరమునకు దీసికొనిపోయెను. వరుణదూతలు నారదమునిరాకజూచి వరుణునకడకరిగి దేవా! నారదమహాఋషి దేవసారథి మాతలియట. అతని వెంటబెట్టు

కొని వచ్చిరి. హజారముకడ నిలిచియున్నారు. మీకు జెప్పుమన్నారని విన్నవించినంత లేచి నారదులవారి కాటంకమేలా? లోనికిఁ దీసికొని రాలేక పోవుదురా? అనిపలుకుచు ద్వారముకడకరిగి మునిసమ్మానిమగు నాతిథ్యము నారదునకును మహేంద్రసమ్మతిమగుపూజ మాతలికిం గావించి తోడ్కొనిపోయి సభాభవనంబున రత్నపీఠంబులం గూర్చుండ బెట్టి పెద్దగా స్తుతియించుచు నాగమనకారణం బడుగుటయు నారద మహర్షి యిట్లనియె.

పాశహస్తా! ఈమాతలిని నీవు యెఱింగియేయుందువు. ఈతని కూఁతురు గుణకేశియను కన్యకకు వరుఁడు కావలసియున్నాఁడు స్వర్గ మర్త్యలోకములందు వెదకితిమి. తగినవాఁడు గనంబడలేదు. అందు నిమిత్తము పాతాళలోకమునకుఁ దీసికొనివచ్చితిని. మీలోకంబునందున్న వారి నందఱంజూచుట కాజ్ఞ యిప్పించుమని యడిగిన వరుణుడిట్లనియె.

సురమునీంద్రా! నీవు త్రిలోకసంచారివి. మూఁడులోకములలో నీవెఱుంగని ప్రదేశములు నెఱుంగనివారును లేరుగదా. అతండు త్రిలోకాధిపతియగు నింద్రుని సచివుండు. మీయిరువురు మాకు బూజనీయులు. ఇట్టి మీకాటంకములు సెప్పువారెవ్వరు? మీయిచ్చ వచ్చినట్లు సుద్ధాంతగృహారామక్షేత్రంబుల విహరింపుఁడు. ఈమాతలి మానగర మెప్పుడును వచ్చియుండలేదు. ఈలోకవిశేషములన్నియు నతనికిం జూపుఁడు అని యుపన్యసించెను.

నారదమహర్షి మాతలిని వెంటబెట్టుకొని సర్వసమృద్ధిమంతం బగు వరుణలోకవిశేషము లన్నియుం జూపించెను. తిన్నగా వరుణుని కుమారునికడకుఁ దీసికొనిపోయి మాతలీ! యీతండు పుష్కరుం డనువాఁడు. వరుణుని పెద్దకొడుకు. రెండవమహాలక్ష్మియనం బ్రథ గాంచిన జ్యోత్స్నాకాళయను సోముని పుత్రిక యితని స్వయంవర మున వరించినది. ఏ రీతిని తమ్ములు. విద్యారూపసంపన్నులుచూడుము.

ఈ ప్రదేశముల హ్మ్యతరాజ్యులగు రక్కసులు వసింతురు, దైత్యులు దేవతలచే బరాజితులై యిందు డాగియుందురు. ఇది వారుణహ్రదము. ఇం దగ్ని సర్వదా ప్రజ్వరిల్లుచుండును. ఇది గాండీవ మిండుచోటు. ఇది వరుణచ్ఛత్రము. ఇందుబడిన వర్షబిందువులు చంద్రకిరణములువలె నాహ్లాదము జేయును. ఇట్టి చోద్యము లనేకము లీ లోకమందున్నవి. మనకుగల కార్యవ్యగ్రతచే నిది చూడదగు సమయముగాదు. వరుణ పుత్రిలలో నీ కెవ్వరైన నచ్చిరేమో చెప్పుమని నారదమహర్షి యడిగిన మాతలి యంగీకరింపక యన్యలి లోకములు చూతము పదుండు అని యుత్తరము జెప్పెను.

అప్పుడు నారదమహర్షి యతనితోఁ గ్రిందుగా మఱికొంత దూర మేగి మాతలీ! ఇది రసాతలము సప్తమలోకము. కామధేను విందే యుదయించినది. ఇందలి విశేషము లద్భుతప్రభావయుక్తములు పన్నగ లోకమున స్వర్గలోకమున మనుష్యలోకమునగూడ నిందున్నవారి సౌఖ్యములు గలుగవని గాథగాఁ జెప్పుకొనుచుందురు. ఇందున్న సుందరకుమారుల నందఱం జూడుమని బలుకుచు నందలి వింత లన్నియుం జూపించెను. మాతలి కందలి పురుషులు నచ్చలేదు. అన్యలకుఁ బోదమని ప్రేరేపించెను. నారదుం డతని మఱికొంతదూరము దీసికొనిపోయి మాతలీ! యీ నగరమును జూచితివా? దీనిపేరు భోగవతి. త్రిదివమును దేవేంద్రుడువలె దీనిని వాసుకి పాలించుచున్నాడు. సహస్రఫణాభూషితుండగు శేషుం డిందుండియే శ్వేతభూధరమువలె మెఱయుచు భూమిని మోయుచున్నాడు. ఇందు సురస కొడుకులు నాగకుమారులు దివ్యరూపములతో నొప్పుచు మణిస్వస్తికచక్రాంకులై వేనవేలు సంచరించుచుందురు. వీరు స్వభావముచేత రౌద్రులు ఇది నాగలోకమునకు ముఖ్యస్థానమగుట నిందు సహస్రముఖులు పంచాశన్ముఖులు దశముఖులు పంచముఖులు త్రిముఖులు ప్రముఖులునగు

నాగకులవారు లనేకులు ప్రఖ్యాతులైయున్నారు. అని తెలియఁజేయుచు నారదుం డాభోగవతీ నగరము నడివీధిని నిలువంబడియెను.

అప్పుడందున్న పన్నగప్రముఖులెల్ల నారదమహర్షి వచ్చెనను వార్తవిని గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి యతనికి నమస్కరించుచుఁ జూచించి మహాత్మా! ఈ దివ్యపురుషుఁ డెవ్వఁడు? ఈ నడుమ మీదర్శనము మాకు లభించుటలేదు. దానంజేసి యితర లోకవిశేషము లేమియుఁ దెలియకున్నవి. శ్రోత్రవిశేషము లేవైనంగలిగిన వక్కాణించి మా కానందము గలుగఁజేయుఁడని ప్రార్థించిరి.

నారదుండు వారి నాశీర్వదించుచు విశేషముల కేమియున్నది. సర్వలోకములవారు సుఖులైయున్నవారు. ప్రస్తుతము సంగరము లెక్కడను లేవు. గరుత్మంతుని వలన మీ రేబాధయుం బొందక సుఖులై యున్నారుగద. అది యట్లుండ తక్షక వాసుకి కర్కోటక కులస్థు లన్యోన్యము కలహింపుచుందురు. మీలో మీకాతగవులు లేక సఖ్యము గలిగియున్నారా? అని యడిగినఁ గాళీయుండను ఫణిపతి యిట్లనియె.

మహాత్మా! మీ దయవలన నిప్పుడు మేమందఱము కలసియే యుంటిమి. మాలో మాకుఁ దగవులేమియును లేవు. గరుత్మంతుని యుపద్రవ మొక మాదిరిగాఁ దగ్గించుకొంటిమి. వినుండు. ఆ పక్షిరాజు అవసరమువచ్చినప్పుడెల్ల మాపీటిపైఁబడి దొరికిన నాగులనెల్ల బక్షించుచు దయావిహీనుండై బంధుత్వ మాలోచింపక నిత్యము మాకుఁ బ్రాణసంకటము గావింపుచుండెను. ఏదినమున వచ్చునో ఎవ్వరినిభక్షించునో తెలియదు. అతండు వచ్చినప్పుడెల్ల వేలకొలఁది నాగులఁగాలికిఁ దగిలించుకొనిపోయి భక్షించుచుండెను. అనేక నాగకుటుంబములు పేరులేక నాశనమై పోయినవి. ఆయుపద్రవము భరింపఁజాలక మాలో మాకుఁగల తగవులు వదలుకొని మేమిందరము నొకనాఁ డొక సభజేసి కర్కోటక ధృతరాష్ట్ర ప్రభృతుల రప్పించి యిట్లంటిమి.

గరుడుఁడు శేషవాసుకి ప్రముఖుల కులస్థులజోలికి బోక నిత్యము సామాన్యకుటుంబములమీఁదఁబడి నాశనము చేయుచున్నాఁడు. మాపిన్నవాడ దధిముఖ వసంతకాది నాగకుటుంబములు పేరులేక నశించినవి. పెద్దవారందరు పూనుకొనక యుపేక్షించుచున్నారు. ఇట్లు కొన్నిదినములు జరిగిన నాగకులమే నశించును. ఇందుల కేదియేని యుపాయమాలోచింపవలయునని పెద్దవారిం గోరితిమి.

అప్పుడు వాసుకి మనుమఁడు అశ్వతరుఁడు తక్షకుఁడు కర్కోటకుఁడు నలువురు నాలోచించి యాక్రిందు దెలియజేసిరి. మనతల్లి కద్రువ జేసిన దోసంబునంజేసి వినతకొడుకు మనపై యీసుబూని యిట్టిదారుణక్రియలు గావించుచున్నాఁడు. అతండు మిగుల బలవంతుఁడగుట విరోధించి యతని నేమియుం జేయఁజాలము. కావున నతనిం బ్రార్థించి సంఘమరణములఁ దప్పింపుమని వేడుకొందము. నెలకొకసారి మాయూరు రావలయుననియు నప్పుడు వంతులు వేసికొని యొక్క నాగు నాహారముగా సర్పింతు మనియుం జెప్పుకొనుటయే కాక యట్లువ్రాసి యిత్తము. అతం డట్లంగీకరించినచో నీ యుపద్రవము కొంతవఱకు దగ్గునని యుపన్యసించి మాకుఁ దెలియఁజేసిరి. ఆ నిబంధనకు నందున్న నాగకులజులెల్ల నంగీకరించి యప్పుడే సంతకములుజేసి సభాపత్రిక వ్రాసి యిచ్చిరి.

ఆ మఱునాఁడే గరుడుండు వచ్చి యా వీటిపైఁబడి నాగకుమారుల భక్షింపఁబూని నంత శేషవాసుకి పౌత్రులిరువురు నతనికడకుఁ బోయి తమపేరులు సెప్పుకొనిరి. గరుత్మంతుని కా రెండు కులముల వారియెడఁ జాల ప్రీతి గలిగియున్నది. వారింజూచి యాతం డిట్టితటి మీ రేమిటికి వచ్చితిరని యడిగిన వారా పత్రికం జూపుచు మానాగకులజులెల్ల మిమ్మిట్లు ప్రార్థించుచున్నారు.

అక్కచెల్లెండ్ర బిడ్డలము. ఈమాత్ర ముపకారము చేయుము అని వేడికొనిరి. వారిమాట దీసివేయలేక యాపక్షిపతి యట్లంగీకరించి యప్పుడే మరలిపోయెను.

నాఁటినుండియు మాకు సంఘమరణములు తప్పినవి. వైనతేయుఁడు నెలకొకసారివచ్చి మేమిచ్చినవారిలో నచ్చినవానిం భక్షించి పోవుచుండును. దానంజేసి మాలో మాతగవులు గరుత్మంతుని మూలముగనే యడంగిపోయినవని యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను.

నారదుండు విని బాపురే! మీరు మంచి బుద్ధిమంతులు. అన్యోన్యమైత్రివలనఁ గలుగు సౌకర్యము లిట్టివేయని వారి నభినందించెను. అప్పుడు నాగకుమారులు ధనంజయప్రముఖులు నారదమహర్షి నగ్గించుచు మహాత్మా! మేము మీవీణాగానమువిని చాలకాలమైనది. ఒకసారి గాయత్రీసామముబాడి మాకానందము గలుగఁజేయుదురా? అని వేడికొనిరి. నారదమహర్షి వారి ప్రార్థన మాదరించి యానడవీధినే కూర్చుండి విపంచి మేలగించి సామగానంబు హాయిగాఁ బాడఁ జొచ్చెను. నారదమహర్షి సంగీతము పాడుచున్నారని విని భోగవతీ నగరంబునంగల స్త్రీబాలవృద్ధులు గుంపులు గుంపులుగావచ్చి యాలకించుచు నగ్గానరసముగ్రోలి వివశులై పడగలువిప్పి యాడఁదొడంగిరి.

అట్టితఱి నారదుఁడు జనాంతికముగా మాతలితో - నీనిమిత్తమే నే నీసంగీతము పాడుచుంటిని. ఫణాధరులు గానమనినఁ జెవులుకోసికొందురు. ఇప్పుడీగ్రామంబుననున్న నాగకుమారులందఱు నిందువచ్చియున్నారు. వీరిలో నీకూఁతునకుఁ దగినవాఁ డున్నాడేమో చూచికొనుము. మనము ప్రతిపన్నగుని యింటికింబోయి చూచినచోఁ బెద్దకాలముపట్టును. పరీక్షించి చూచుకొనుమని పలుకుచు వినోదముగా బాడుచుండెను.

పన్నగు లొకచోట నిలువక పాటనాలించుచు నారదమహర్షి

చుట్టును తిరుగుచుండిరి. ఆభోగవతీనగరంబునంగల ప్రముఖులు తక్షకుఁడు కర్కోటకుఁడు కౌరవ్యుఁడు అశ్వతరుఁడు ఆర్యకుఁడు వసంతకుఁడు దిలీపుఁడు కాళీయుఁడు శంకుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు లోనగు సర్వపుంగవు లెల్ల వచ్చి నారదుని గాన మాలించుచుండిరి. అట్టితరి నింద్రసారథి వారినెల్ల సాకూతముగా నాలోకింపుచుండెను.

చ. శిరమునఁజారు దివ్యమణి శేఖర మట్లు మెఱుంగు లీనఁగా
  సురుచిర రత్నమండన విశోభితుఁడాది వయస్స్ఫురన్మనో
  హరతనుఁ డార్యలక్షణ సమంచితుఁడై తగునాగపుత్రుఁ డొ
  క్కరుఁడట నింద్ర సారథికిఁ గన్నులపండువు గాఁగనంబడెన్.

నూత్నయౌవన లావణ్య శోభా విభాసిత గాత్రుండగునట్టి నాగపుత్రుంగాంచి మాతలియుబ్బుచు గొబ్బున నారద మహర్షితో మహాత్మా! ఆ భుజంగ కుమారుండు ప్రణిధానమున ధైర్యమున రూపమున వయసున మాగుణకేశినికిం దగినవాఁడు. మీ యనుగ్రహంబున నేఁటికి జూడఁగంటి వానిజన్మ కర్మవిశేషములెట్టివో దెలిసి కొనుఁడని కోరిన విని యయ్యనిమిషమున యాబాలుసిఁ దననికటంబునకు రమ్మని చీరి యిట్లనియె.

నారదుఁడు—అబ్బాయీ! నీ వెవ్వని కుమారుండవు?

సుముఖుఁడు—(విచారముతో) నేను జికురుని కుమారుండ.

నార—నీ పేరు.

సుము—సుముఖుం డందురు.

నార—నీవు ఆర్యకుని పౌత్రుఁడవుకావా?

సుము—అవును.

నార—నీ మాతామహుఁడు వామనుఁడేనా?

సుము—చిత్తము. వామనుఁడే.

నార—నీతండ్రియుఁ దాతయు సేమముగా నున్నారా?

సుము—(కన్నులనీరు గ్రమ్మర) దండ్రిలేఁడు. తాతయే నన్నుఁ బోషించుచున్నాఁడు.

నార—అనక మేము మీయింటికి వత్తుమని మీ తాతతో జెప్పెదవా ?

సుము—చెప్పెదస్వామీ ! తప్పకదయజేసి మమ్ముఁ గృతార్థులంగావింపుఁడు అని కోరి యాబాలుం డప్పుడే యింటికిఁ బోయెను.

నారదమహర్షియుఁ బాట చాలించి నాగపతులకెల్లఁ జెప్పి యప్పుడే మాతలితోఁగూడ నార్యకు నింటికింబోయెను. ఆర్యకుఁడు మనుమనివలన నతనిరాక దెలిసికొని యున్నవాఁడగుట గృహామంతయు నలంకరించి ద్వారముకడ వేచియుండి వారు చేరినతోడనే యర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి స్తుతియించుచుఁ దోడ్కొనిపోయి రత్నపీఠంబులం గూర్చుండఁబెట్టి ప్రక్కల నిలబడి వింజామరల వీచుచుండెను.

అప్పుడు నారదమునీంద్రుం డతని భయభక్తి విశ్వాసముల నభినందించుచు నార్యకా ! ఈతనిపేరు నీవువినియేయుందువు. మాతలి యనువాఁడు. ఇతండు మహేంద్రునకు సారథియు మిత్రుఁడు మంత్రియునై ప్రాణములలోఁ బ్రాణమై మెలంగుచుండును. ఇట్టి తేజస్వి యెందునులేడు. యుద్ధయాత్రలయందు వేయిగుఱ్ఱములచేఁ గట్టఁబడిన యింద్రరథ మితఁడు మనసుచేతనే నడుపుచుండును. ఇతండు గుఱ్ఱముల చేతఁ జయించిన శత్రువుల వృత్రారి చేతులతో జయించుచుండును. స్వర్గవైభవమంతయు నీతనిదేయని చెప్పవచ్చును. ఇతనికి గుణకేశిని యను కూఁతురుగలదు. ఆకన్య చక్కఁదన మిట్టిదని మేము చెప్పకయే మా ప్రయత్నమువలన మీకుఁ దెల్లముకాఁగలదు. ఆకన్యకకుందగిన వరు నిమిత్త మీతండు స్వర్గమర్త్య పాతాళలోకములు దిరిగి యెందునుం గానక మీభోగవతీనగరంబున కరుదెంచెను. ఇందులకే నేనుగూడ నిందువచ్చితిని. పూర్వపుణ్యావిశేషంబున నీమనుమఁ డతని మతికి నను

కూలుఁ డని తోఁచెను. గుణకేశిని నీమనుమనికీయ నంగీకరించినాఁడు. అందులకు మీకుఁగూడ సమ్మతమేని వెంటనే శుభకార్యము జరిగించవలసియున్నది. మీ కూటస్థుఁ డైరావతుని ప్రఖ్యాతినిబట్టి తనపట్టి సుముఖునకీయ నిశ్చయించెను. ఇందులకు నీయభిప్రాయ మేమని యడిగిన నార్యకుండు నిట్టూర్పు నిగుడించుచు నిట్లనియె.

మహాత్మా! మాతలి చరిత్రము మే మెఱుంగనిదియా! అది యట్లుండె పరిజన కథలయందును దలంప నర్హతలేని మాయింటికి దేవర మాతలిం దీసికొనివచ్చి మమ్ముఁ బెద్దగా నగ్గింపుచుంటిరి. ఇంత కన్న నాకుం గావలసినదేమియున్నది. త్రిలోకాధిపతియగు మహేంద్రుని సచివుఁడువచ్చి పిల్లనిత్తుమన్న వలదనువారుందురా? మునీంద్రా! మాయిక్కట్టు నేమని చెప్పుకొందును. మాకట్టిభాగ్యము పట్టుటయెట్లు? స్వామీ! మాయూరినాగులెల్ల గరుత్మంతునకి వంతులు నైచికొని యాహార మర్పించుటకు నియమము జేసియున్నారు. క్రిందటి నెలలో మాకు వంతురాగా నా కుమారుని జికురుని పక్షిపతి భక్షించిపోయెను. అంతటితో విడువక తండ్రివెనుక నేడ్చుచు నంటువచ్చియున్న యీ సుముఖునింజూచి యోర్వఁజాలక యా పతగపతి ముందరి నెలలో వీని నా కాహారముగాఁ దెచ్చి యుంచుమని పాపపెద్దలకుఁ జెప్పిపోయెను. రెండు నెలలలో నొక్కయింటివారి నిద్దర భక్షింపఁగూడ దది యన్యాయమని యొక్కభుజంగుఁడు చెప్పఁడయ్యెను. సంవత్సరమునకొక యింటికి వంతు రాఁదగినది. రెండు నెలలలో వరుసగా మాయింటికి వంతు వచ్చినది. కొడుకుపోయినందులకే దుఃఖించుచుండ మనుమఁడుగూడ నా నీడజపతికి భక్ష్యమైన నేమిచేయఁదగినది? ఈ యక్రమ మెవ్వరితోఁ జెప్పికొందును! అక్కడికిఁ బెద్దనాగులకడకుఁబోయి మొఱపెట్టుకొంటిని. మేమేమి చేయుదుము? గరుడుఁడు మీ మనుమనింజూచి స్వయముగానే కోరికొనియెను. వలదనుటకు మాకు సామర్థ్యము

గలదా ? ఇందు మాతప్పులేదని వారుత్తరము చెప్పిరి. తపోధనసత్తమా! మా సుముఖున కింక బదిదినములుమాత్రమే యాయువున్నది. ఇట్టి వానికిఁ మీరు పెండ్లిచేయుమని యడిగిన నే నేమిసమాధానము చెప్ప గలనని గోలుగోలున నేడువఁ దొడంగెను.

సీ ! సీ ! శ్రీవిష్ణునికి వాహనమై కశ్యపునకుఁ గుమారుఁడై యొప్పు పక్షిపతి కించుకయు జాలిలేకపోవుట కడుంగడు శోచనీయమై యున్నదని నారదమహర్షి యతనిగర్హించుచు మాతలిదిక్కు మొగంబై యిందుల కేమందువని యడిగిన నతం డిట్లనియె. స్వామీ ! మీయను గ్రహముండిన గరుడుం డు సుముఖు నేమిజేయఁగలడు ? ఈసుముఖుని మన మిప్పుడు స్వర్గమునకుఁ దీసికొనిపోవుదము. మహేంద్రునితో నితని కథజెప్పి యీ ముప్పు తప్పింపుమని వేడుకొందము. అతం డుపేంద్రుని ముఖముగా గరుడునకుఁ జెప్పించిన నంగీకరింపకపోవఁడు. గరుత్మంతుం డెంత బలవంతుండైనను నుపేంద్రునియాజ్ఞ నుల్లంఘింపగలఁడా ? ఇదియే కర్తవ్యమని నాకుఁ దోచినదని చెప్పిన నారదుండు సంతోషించి యార్యకుని కావార్త దెలియఁజేసెను.

ఆర్యకుఁడు మిగుల సంతోషించుచు మనుమని వెంటఁబెట్టుకొని యా క్షణమందే వారివెంట నాకంబున కరిగెరు అని యెఱింగించి... ఇట్లు చెప్పందొడఁగెను.

235 వ మజిలీ

సుముఖుని కథ

ఆర్యకుఁడు సుముఖుని వెంటఁబెట్టుకొని చుట్టములతోఁగూడ మాతలివెంట స్వర్గమున కరిగెనని విని భోగవతీనగరంబునంగల నాగ ప్రముఖు లొకనాఁడు సభచేసి యిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

కాళీయుఁడు—ధనంజయా ! మనము గరుత్మంతుని బ్రార్థించి యెట్లో యతని నొప్పించి యొకరీతి సంఘమరణముల దప్పించుకొంటిమి గదా. అతండు రేపు వచ్చునఁట తాను గోరిన సుముఖుం దెచ్చి నడివీథి వధ్యశిలాదాపున నుంచుమని యిప్పుడేవార్త పంపియున్నాఁడు వింటివా?

ధనంజయుఁడు—విన్నాము. బాహాటముగాఁ జాటించినఁ దెలియకుండునా యేమి ?

కాళీయుఁడు—అసుముఖు డేడీ ? నీకుఁజుట్టముగదా ! నీవుగూడ నతనితోఁ బెండ్లికి వెళ్ళితివికా వేమి ?

ధనంజయుఁడు—నీయెత్తిపొడుపుమాటల కేమిలే. పెండ్లి కరిగెనో పేరంటమున కరిగెనో నే నెఱుంగుదునా యేమి ?

నహుషుఁడు—అవును. ఇప్పుడు మనకు గట్టిచిక్కే రాగలదు గరుఁడుఁడు వచ్చునప్పటికి మన మతని వధ్యశిలపైఁ దెచ్చిపెట్టనిచో మనపని పట్టకమానఁడు.

నందకుఁడు—ఆర్యకుఁ డేమిన్యాయస్థుఁడు ! మనతో నేమియు నాలోచింపక మాతలివచ్చి కూఁతు నిత్తు నన్నంతనే నాగాంతకున కాహారముగా నిరూపింపఁబడిన తన మనుమని వెంటబెట్టుకొని స్వర్గమున కేగుపోయెను ?. ఇది తప్పుపని కాదా ?

శంకుఁడు—మీరిప్పు డిన్నినీతివాక్యము లాడుచున్నారు. వారు నాకంబున కరుగుదురని విన్నప్పుడు వారింటికిఁజని పోవలదని యాటంకము సేయలేకపోయితిరా ? ఇప్పు డేమనుకొనిన లాభమున్నది.

దిలీపుఁడు—మేము కొందర మట్టియూహ జేసితిమిగాని నారద మహామునింజూచి వెఱచితిమి. అతం డలిగిన నేరాయిగానో శపింపఁగలఁడు.

కర్కోటకుఁడు—కానిండు. గతమునకు వగచినం బ్రయోజనములేదు. నారదు మొగముజూచియే వారరుగుచుండ నెవ్వరు నాటంక

పెట్టలేకపోయిరి. ఇక ముందుఁ గావింపదగిన కార్యమేమి? రేపే గరుడుఁడువచ్చు దివసము. వార్తగూడ వచ్చినదిగదా! స్వర్గమున కరిగిన సుముఖుని మన మిపుడు రప్పింపఁజాలము. ఉన్నవారల నతని కాహారమగువారెవ్వరో తెలుపవలసియున్నది.

తక్షకుఁడు — ముందరినెలలో నెవ్వరింటికి వంతున్నదో యా యింటిపురుషు నీనెలకు మార్పవలయునని నేనభిప్రాయ మిచ్చు చున్నాను.

ధనంజయుఁడు — (పత్రికం జూచి) కర్కోటకు నింటికి వంతు వచ్చినది.

తక్షకుఁడు — కర్కోటకా! ముందరినెలలో మీయింటివంతట. ఆవంతు రేపటికి మార్చఁబడినది. రేపటి భక్ష్యవస్తువును దెచ్చెడు బాధ్యత నీమీఁదం బెట్టబడినది. తెలసినదియా?

కర్కోటకుఁడు — ఎప్పటికప్పుడు మార్చుటకు మీయిష్టమే? మావాండ్రుమాత్రము పెండ్లికిఁ బోలేదా? మావంతు ముందరినెలలో నున్నది. ఇప్పుడు నే నెవ్వరిం బంపఁజాలను.

ధనంజయుఁడు — పంపకున్న దప్పునా? పాపము సుముఖుని కిది వంతు సమయము కానేకాదు. గరుత్మంతుఁడు వానింజూచి కోరికొను టచే నట్లు వంతు వేసితిమి. మొదటివంతు కర్కోటకునిదే.

కర్కో — చాలుజాలు. ఆపట్టిక నీకడనున్నదని మిట్టిపడు చున్నావు. మొన్న సుముఖునివ్రాసి యిప్పుడు నాపేరు వ్రాసిన నే నొప్పుకొందునా? ఆ నిబంధనము పోయినది. మఱియొకనికి వంతు మార్పుఁడు.

ధన — ఇంకొకఁడుమాత్ర మొప్పుకొనునా? దీనంబుచ్చికొని నీవే మిట్టిపడుము. (అని యాపట్టిక నతనిపైఁ విసరుచున్నాఁడు.)

కర్కో — నాప్రతాప మెఱుంగుదువా? వాసుకి శేషపద్మము లకే వెరువను. నీవా నన్ను గద్దించువాఁడవు?

తక్షకుఁడు—కర్కోటకా! తొందరపడకుము. ఇట్టి నిబంధనముల మనమే యేర్పరచి మనమే దాటవచ్చునా? అందరు నిట్లే యనిన నేమిచేయుదగినది? గరుడుం డడిగెను. కాని యార్యకు నింటివంతు జరిగిపోయినది. దైవశక్తిచేతం బై సుముఖుండు దివికరిగెను. నీకు వంతు తప్పదు. పెద్దలందఱు నట్లు చెప్పుచున్నారు. విందువా? వినవా?

కర్కోటకుఁడు— నే నెవ్వరు చెప్పినను వినను. నాకీ నెలలో వంతు లేదుగదా యని మావాని నూరికిఁ బంపితిని. వాఁడు రేపటికి రాఁజాలఁడు. ఆ మాట గరుత్మంతునితోనే చెప్పుకొనియెదంగాక.

ధనంజయుఁడు— కర్కోటకుఁ డిందరు చెప్పుచుండ వినక పోయెంగదా. కానిండు ఇఁకమీఁదటి వంతుల కెవ్వరు సమ్మతింతురో చూచెదంగాక.

తక్షకుఁడు—పోనిండు. రేపతండు వచ్చుచున్నాఁడుగదా మన తగవులన్నియు నొక్కసారి యా పక్షిపతియే తీర్చునని భుజంగులెల్ల హల్లకల్లోలముగాఁ నాదివసంబెల్ల బోట్లాడుచుండిరి. అంతలో గరుత్మంతుని ఱెక్కల చప్పుడులు వినంబడినవి. పడగలు ముడుచికొని యందఱు కిక్కురుమనక సతసి రాక కెదురు చూచుచుండిరి. అప్పు డప్పక్షిపతి వచ్చి వధ్యశిల ప్రక్కవాలి ఱెక్కలు ముడిచికొనియెను. వధ్యశిలపై నెవ్వరింగానక కన్నుల నిప్పు లుఱుల నురుగులనెల్లంగలయ నీక్షించుటయుఁ దక్షకుం డేదియో చెప్పంబోయినఁ గర్కోటకుఁ డడ్డంబై మహాత్మా రక్షింపుము. నాగులెల్లఁ గట్టుకట్టి మీతో నా మీఁద నేరములు సెప్పుట కుద్యుక్తులై యున్నారు. వీరిమాటలేమియు వినఁగూడదు. నాఁడు మీరు ముందరి నెలలో సుముఖుం భక్షింతునని చెప్పబోయితిరి గదా అని చెప్పువఱకు నిలిచి యింతలో మఱికొందరు నాగులతని నీవలకులాగి మహాప్రభూ! ఈతని మాటలు వినరాదు. సంఘసంస్కరణ విధ్వంసకుడై కులస్థులతోఁ గలహించు చున్నాఁడని చెప్పుచుండ

మఱికొందరు వచ్చి వారిమాట విననీయక తామోదియో చెప్పఁ బూనిరి.

ఈరీతి నల్లరిగా నెవ్వరి నే మాటయుం జెప్పనీయక నాగు లాటంకములు చెప్పుచుండ నయ్యండజపతి హుంకారము గావించుటయు నందఱు భయపడి నిశ్శబ్దముగా నిలువంబడిరి. అప్పుడు గరుడుండు కన్ను లెఱ్ఱజేయుచు నాగులు పొగరెక్కి నాచక్కినే యల్లరి చేయుచున్నారే. ఒక్కఁడే మాట్లాడవలయు. వాని వాక్యము ముగియు దనుక రెండవ వాఁడు మాటాడఁ గూడదు. జాగ్రత. కర్కోటకా! నీ యుపన్యాస మేమియో ముగింపుము. అనుటయు నతం డిట్లనియె.

స్వామీ! నాఁడు దేవర చికురుఁడను నాగుని భక్షింపుచు ముందరి నెలలో తనకుమారుని సుముఖు డనువాని భక్షింతు నాఁటికి వాని వధ్యశిలపైఁ జేర్చియుంచుఁడని సెలవిచ్చియుండిరిగదా! మొన్న నాకమునుండి యింద్ర సారథి మాతలియఁట తన కూఁతున కెందును భర్తదొరకలేదఁట. యీ గ్రామమువచ్చి వాని తాత యార్యకు నడిగి మేమందరము వీఁడా గరుత్మంతునికి భక్ష్యము కొంపోవఁగూడదని చెప్పు చుండ వినిపించుకొనక మాతలి వాని చుట్టములతోఁగూడ స్వర్గము నకుఁ దీసికొని పోయెదనని చెప్పినంతఁ గల్పాంతజీమూతమువలె గర్జిల్లుచు బక్షిపతి యక్షీణకోపంబున నిట్లనియె.

నాకాహార వస్తువని మీరందఱు చెప్పుచుండ వినిపించుకొనక మాతలి సుముఖు నల్లునిగాఁ జేసికొనుటకై నాకమునకుఁ దీసికొని పోయెనేమి? ఇంద్రుని తేజీ గుఱ్ఱముల గాచెదువాని కింత పొగరేల గలుగవలయును? వాఁడు పిలిచినంతనే యార్యకుఁడు మనుమనిం దీసి కొని నాకమున కరిగెనా? కానిమ్ము. నాకమన నెక్కడనున్నది? గడి యలోఁబోయి పట్టక పోవుదునా? దేవేంద్రు నెదుట మాతలి చేసిన దౌర్జన్య మగ్గడించుచు నా సుముఖుని జుట్టములతోఁగూడ బక్షింపక పోయినచో నన్నుఁ బక్షిపతియని పిలువవలదు. నాగులారా! ఆర్య

కుఁడు మనుమని దీసికొనిపోవుచుండ నాటంకపెట్టవలదా మాతలి యున నాముందర నెంతవాఁడు! మీయుపేక్ష కూడ కొంతయున్నదని పలికిన విని గడగడలాడుచు తక్షకుఁ డిట్లనియె. స్వామీ! మేమా మాతలితో మీమాటలు సెప్పితిమి. కాని యతండు వినిపించుకొనడయ్యెను. బలవంతమున నాపుదమన్నను మాతలి బలమెట్టిదో మాకుఁ దెలియదు. అదియునుంగాక నారదమహర్షి యతని వెంటనుండుటచేఁ శాపమునకు వెఱచి సాహసించితిమికాము. మీరు వచ్చునప్పటి కీవిషయమేకాదా తగవులాడుచుంటిమి. దేవా! దేవరవిషయమై మేమెప్పుడును భక్తి గలిగియుందుమని నివేదించుకొనియెను. గరుడుండు క్రోధవివశుండై మాతలి నన్నేమియు లెక్కసేయలేదుగా. కానిండు. ఇప్పుడే పోయి నేనాసుముఖుని పొట్టచీల్చి కండలు భక్షించెదంగాక. ఈపాటికి పెండ్లి చేసియేయుందురు. అందు నాముందరనిలుచువారెవ్వరో చూచెదంగాక పో పొండు. నేటికి మీరందఱు బ్రతికిపోయితిరని పలుకుచు నయ్యండజపతి యాక్షణము యెగసి పక్షవాతంబు వృక్షలతాగుల్మాదుల కుత్పాతంబుగతి వ్యాపింప నతివేగంబున స్వర్గలోకమున కరిగెను. అందు సుధర్మాప్రాంగణంబును గొప్పపందిరివైచిరి. ముత్యాలు తోరణములు గుచ్చిరి. కాంచనరత్నప్రాంచితంబులగు నలంకారంబు లిన్నిగలవని వక్కాణింప శక్యముకాదు. పెండ్లిపందిరిశోభ వర్ణింపఁ బదిదినములు పట్టును. ఒకమూల నచ్చరలాడుచుండిరి. యొకమూల గంధర్వులు పాడుచుండిరి. మహేంద్రుండు మాతలిసమిత్రుడై యుపేంద్రునిం దీసికొనివచ్చి వివాహవేదిక ప్రాంతమునఁ గూర్చుండబెట్టెను. ముప్పదిమూడుకోటులువేల్పులు నారదాదిమహర్షులు గరుడగంధర్వకిన్నర సిద్ధవిద్యాధరాది దేవతావిశేషులు పెండ్లిపందిరినిండఁ గూర్చుండిరి. దుందుభులు మ్రోఁగుచుండెను. మాతలి భార్యతోఁగూడ బీటపైఁ గూర్చుండి బృహస్పతి పురోహితుండై పాణిగ్రహణమంత్రములు జదువుచుండ

సుముఖునకు గుణకేశినిచ్చి కన్యాదానము గావించెను. వధూవరులు విచ్చలవిడి నతిసంతోషముతోఁ దలఁబ్రాలు బోసికొనుచుండిరి. అట్టి సమయంబున నొకమూల దుందుభిధ్వనులంగప్పిన గొప్పచప్పుడు లుప్పతిల్లుటయు నెల్లరు నావంక జూచుచుండిరి. అంతలో ద్వారపాలురువచ్చి గరుత్మంతుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని తెలియఁజేసిరి. అప్పుడు మహేంద్రుఁడుపేంద్రునితో స్వామీ! గరుఁడుడు వచ్చుచున్నాఁడట సుముఖు నెట్లు కాపాడెదరో యని తెలియజేసెను. అంతలో ఱెక్కలు ముడిచికొనుచు నైనతేయుం డాకళ్యాణమంటపసమీపమునకువచ్చి వ్రాలెను. అతని రాకజూచి సుముఖు డదరిపడి పెండ్లిపీటలమీఁదనుండి లేచి లోపలకుఁ బారిపోయెను. ఆర్యకుఁడు చుట్టములతోఁగూడ వివరము లరసి డాగికొనియెను. అప్పుడు పక్షీంద్రు డుపేంద్రునకు నమస్కరించుచు మహేంద్రు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

వృత్రారీ నీసారథి మాతలి నాకెట్టి యుపకారము గావించెనో చూచితివా? సర్వ భూత ప్రభువగు విధాతచే నాకుఁ బాము లాహారముగా జేయంబడినవి. భోగవతీపురంబున సుముఖుండను నాగకుమారుని నేఁటిదిన మాహారవస్తువుగా నియమించుకొంటిని. నానోటి యన్నము పడఁగొట్టి యా పాపపట్టిం దీసికొనివచ్చి యీ మాతలి పెండ్లికొడుకుఁగా జేసి నాఁడిదియేటిధర్మము? నేను నియమితాహారము దప్ప మఱియొకటి భుజింపను నీకువలెనే స్వేచ్ఛావిహారములు నాకు లేవు. మన యిరువురము కశ్యపుని బిడ్డలమైనను నీవు త్రిలోకాధిపతి వైతివి. నే నొరులకుఁ బరిజనుడనైతినని నిరసింపరాదుజుమీ? నేను నీకంటె బలవంతుఁడ నగుదును. శ్రుతుసేన ప్రభృతిరాక్షసుల నేను వధించినవార్త నీవెఱుంగవా? వదలుము నాకాహారవస్తువైన సుముఖు నిందు రప్పింపుము భక్షించి పోయెదనని యడిగిన మహేంద్రుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

వయస్యా! మనమందఱము కశ్యప సంతతిలోని వారమే.యగుట నొండొరులము మైత్రిగలిగి యుండవలయు నీ మాతలికూఁతురు మిక్కిలి చక్కనిది. దాని కెక్కడ సరిపడిన వరుఁడు లభింపలేదని తిరిగి తిరిగి సుముఖు నేరికొనివచ్చెను. సుముఖున కిప్పుడే పెండ్లియైనది. అట్టి వానిం భక్షింప నీ కెట్లు నోరువచ్చును? మాచుట్టఱికము దలంచి వానిని విడువుము. నీకంతకన్న బలముగలుగఁజేయు వివాహభోజనము పెట్టించెద నీభోజనము విడువుమని సానునయముగాఁ బలికిన విని రోషారుణిత నేత్రుండై పతత్రిపుంగవుం డిట్లనియె.

మహేంద్రా! వీని భక్షించి తీరెదనని నాగ సభామధ్యంబున శపథముజేసివచ్చితిని. ఇప్పుడు వీని నేను విడిచితినేని నాగులిఁక నా మాట బాటింపరు. నీమాట వినమి కీమాటు సైరింపుము. సుముఖు నిందు రప్పింపుమని పలికిన విని యనిమిషపతి పతగపతి కిట్లనియె. సుపర్ణా! ఇది కేవలము నామాటయే కాదు. ఇందున్న దేవతలు మహర్షులు దిక్పతులు నీకీమాటయే బోధించుచున్నారు. అందరిమాట యటుండనిమ్ము. ఈయుపేంద్రుని యభిప్రాయముగూడ నట్లేయున్నది. అమ్మహాత్ముని యానతి దాట నీకు సామర్థ్యము గలదాయని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

మహేంద్రా! నేనుగాక యుపేంద్రుని మోయువాఁ డెవ్వఁడు గలండు! అతనికి ధ్వజముపై నిలచి జయము గలుగఁజేయుదును. ఇట్టి యాప్తునినోటి యాహార మతఁడేల చెడగొట్టఁగలఁడని సాటోపముగాఁ బలికిన విని యుపేంద్రుండు మందహాసము గావించుచు గరుడున కిట్లనియె.

పక్షిపతీ! పాపను సంగరములయందు నీ కతంబున నాకు జయము గలుగుచున్నదిగా! కానిమ్ము. సంతోషమే. మహేంద్రుఁడన మూఁడులోకముల కధికారి. అతండు సుముఖుని విషయమై కాపాడు

మని బ్రతిమాలికొనిన నిరసించితి విది బుద్ధిమంతుల తెరవే? నన్ను హేలగా మోయుచుంటినని గర్వోక్తు లాడితి వేదీ నాయుడముచేతి యీ చిటికెనవ్రేలిబరువు మోయుము. నీప్రజ్ఞ జూతునుగాక! అని పలుకుచు నావ్రేలాతని వక్షముమీఁదఁ మెల్లన మోపెను.

అప్పు డతండు పిచ్చుకపై పెద్దపాషాణము పెట్టినట్లు క్రింగఁబడి యీకలురాల నోరు దెరచుకొని రక్తముగారుచుండ నెలుగురాక కీచు కీచుమని యఱచుచు మహాత్మా! అపరాధముసేసితి రక్షింపుము అని తలతో సూచన గావించెను.

ఉపేంద్రుండు నవ్వుచు సుపర్ణా! యింతే నీబలము! నన్ను సకుటుంబముగా మోయువాఁడవు కాదా? ఈ వ్రేలి బరువే మోయ లేక పోయితివేమి? ఆ గర్వోక్తులేమైనవి? యిప్పుడైన నుపేంద్రుని మాట వినువా అని చేయెత్తి యెత్తివేయుచుటయు గరుడుండు గరువము విడిచి చెంపలు వాయించుకొని యుపేంద్రుని కపరాధము జెప్పికొనుచు సుముఖునివిడిచి యెందేనిం బోయెను.

పిమ్మట సుముఖుఁడు మాతలి కూఁతుం బెండ్లియాడి నందన వనంబునఁ గ్రీడాశైలంబుల మందాకిని కాంచన సికతాతలంబుల విహరించుచుఁ బెద్దకాలము సుఖించెను. ఈకథగల పుస్తకము మాయింట నుండమిఁ జదివితిని. దీనింబట్టిచూడ నాగకుమారులలోఁగూడ త్రిలోకాతీతసౌందర్యముగల వారుందురని తెలియఁబడుచుండుటలేదా? అందులకై నాగులాఅప యడిగితిని. తెలిసినదిగా యని యింద్రునికూఁతురు మధుమతి చెప్పినవిని తక్కినవా రనుమోదించుచు నమ్మవారి కెవ్వరుత్తములని తోచెనో వారిని దయఁజేయుగలదు. ఇంతియే మనము కోరవలసినదని పలికిరి.

అంతలోఁ దెల్లవారు సమయమగుటయు వారు రాఁబోవు శుక్రవారమునాఁటి కవ్వేనమాత తమకు భర్తలంగెచ్చి యిచ్చున

నమ్మకముతో వారు ధరింపఁదగిన నూత్నాంబర మాల్యాను లేపనాది వస్తు విశేషంబులం దెచ్చి యుండిరి. కావున వానినెల్ల నా గుడిలో నొక చోట నునిచి యద్దేవికి మ్రొక్కి త్రిదివంబున కరిగిరి.

అని యెఱింగించి...మణిసిద్ధుం డిట్లు చెప్పం దొడంగెను.

236 వ మజిలీ.

సావిత్రి కథ.

విక్రముండా విగ్రహము పాదపీఠము చాటుననుండి యా దేవ కాంతల సౌందర్యాతిశయంబు కన్నులార నాలోకించెను. ముఖమంటపపు వేదికపైఁగూర్చుండి వారాడుకొనిన మాటలన్నియుఁ జెవులార నాకర్ణించెను. వారి హృదయాశయములు మనసార గ్రహించెను. ఆనంద సాగరమున నీదుచు నత్తరుణులు దివమున కరిగిన వెనుక వారు ముఖమంటపములో దాచిన మాల్యానులేపనవస్త్రాలంకారాదులఁ బరికించి యవి చతుర్విధముగా నుండుటకు ననుమోదించుచు మానసంబున నేదియో కొత్తసంకల్ప మావిర్భవింపఁ దటాలునఁ దదంగ రాగవాసితములగు తటాకజలంబులఁ గ్రుంకులు వెట్టి తదామోదమోదిత నాసాపుటుండై సూర్యోదయమగుచుండ సావిత్రి నారాధించి జలంబులం గ్రోలి తృప్తుండై యాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను.

నా కిది స్వప్నమో భ్రాంతియో నిజమో యింకనుం దెలియకున్నది. సూర్యుండు నెండయుఁ గనంబడుచుండఁ గన్నులు తెరువబడి యుండ నిద్రలేనిదే స్వప్న మెట్లు వచ్చును. ఒకప్పుడు కలలోనే మెలకువ వచ్చినట్లు తోచుచుండును. ఇది యట్టి యవస్థయేమో మేమైన నేమి? కలలో గాయత్రిసేవ దేవకాంత దర్శనము దివ్యకుసుమ వాసనాసంప్రాప్తిలోనగు విషయంబులఁ జూచుటఁ గల్యాణ ప్రదేమేకదా.

నావలెనే మా సోదరులుగూడ నేదేని యూతబూని గట్టు చేరరాదా ఏమో దైవసంకల్ప మెవ్వరికిం దెలియదు. నేనా సముద్రతీరమునకుం బోయి వారిజాడ నరసెదంగాక కలగాని నిజముగాని ఇప్పు డక్కార్యమే కర్తవ్యమని తలంచి ద్వారపాలికా ముష్టిఘటితమగు చంద్రహాసమూడ దెరికి చేతంబూని సముద్రము దెసకుఁ బోవుచు నా కరవాలంబునఁ గంటకలతాగుల్మాదుల ఖండించి దారిచేయుచు మధ్యాహ్నమున కా సముద్రతీరము జేరెను. అప్పు డత్తీరమునుండి యున్నవారి గుడిపాక చక్కని మార్గమేర్పడినది.

అతండు సముద్రముదెస పరికించుచు సాయంకాలము దనుక నా తీరమునఁ దిరుగుచుండెను. వికలములైన యోడశకలము లక్కడక్కడ నొడ్డునఁ జేరబడి యున్నవి. వానిని విమర్శించుచు నా మూల నుండి యీ మూల కూరక సంచారము జేయుచుండెను. ఆతనికిఁ దటాక జలంబులు గ్రోలినది మొదలు క్షుత్పిపాసలు నశించినవి. దానం జేసి యతండా రాత్రి యా తీరమునందే వసించి తొల్లి దక్షిణాంబుధి తీరంబున దర్భలపై శయనించిన శ్రీరాముండువోలె నభీష్టసిద్ధికై గాయత్రీ మహాదేవిని ధ్యానించుచుండెను.

వేకువజామున నతని కించుక నిద్రబట్టినది. అందుఁ దనసోదరులు తీరముజేరి తనతో మాట్లాడుచున్నట్లు కల వచ్చుటయు నదరిపడిలేచి నలుమూలలు చూచెను. అప్పు డరుణోదయ మగుచున్నది. ఇది కలలోఁ గలకాఁబోలు. నాకట్టి భాగ్యము పట్టునాయని తలపోసి యట్టె లేచి యేమియుం దోచక సముద్రపు గట్టునే యుత్తరముగా నడువజొచ్చెను. అది పాటు సమయమగుట సముద్రము కొంత లోపలకుఁ బోయినది. అందందుఁ జిక్కియున్న జలజంతువులతని రాకజూచి తటాలున బొరియలలోఁ దూరుచుండెను. ముత్తెపు చిప్పలు నత్తగుల్లలు వరాటికలు ప్రోగులుగానుండి యతని పాదములకు గ్రుచ్చికొనుచుండెను.

వాని లక్ష్యముసేయక తన లక్ష్యమునందే దృష్టినుంచి కొంత దూరమేగునప్పటికి సూర్యోదయమైనది. ఆ వెలుగులో నతండు తన దృష్టుల సముద్రతీరము వెంబడి కొంతదూరము వ్యాపింపఁజేసెను. నూఱుగజముల దూరములోఁ బెద్ద దారువేదియో యొడ్డునఁజేరి యున్నట్లు కనంబడినది. అతం డుబ్బుచుఁ గనుఱెప్పపాటులో నాదారువు చేరువకుఁ బోగలిగెను.

చంద్రోదయ చంద్రాస్తమయములయందు సముద్రము పొంగి తరువాత తీసిపోవుచుండుఁగదా. నాఁటిరేయి పోటున కా దారువు గట్టెక్కి పాటుతోఁబోవక యందాగియున్నది. దానిం బరిశీలించి చూడ సముద్రపుటోడ తెరచాప కొయ్యవలె దోచినది. గోడనంటిన బల్లులవలె ముగ్గురు పురుషు లందు బోర్లగిల్లఁబడి యంటి పడుకొని యున్నారు.

వారిం గురుతుపట్టి యతండు గుండె ఝల్లుమన హా! సోదరులారా! యని యఱచుచుఁ బ్రతివచనంబు గానక వారు మృతిబొందిరని నిశ్చయించుకొని నేలఁ గూలఁబడి పెద్దయెలుంగున నేడువం దొడంగెను. అంతలో నతండయ్యో! నాకిదేటి శోకము. ఆహారము గుడవనిచోఁ బదిదినముల వఱకుఁ బ్రాణములు బొందిని విడిచిపోవవని వైద్యులు చెప్పుదురు. మేము సముద్రములోఁబడి యైదుదివసములైనది. ఇతరోపద్రవము లేసివో వీరికి మేనిలో బ్రాణము లుండవచ్చును. పొరబడి యూఁడుదానివలె నేడుచుచుంటినేమి? అని తలంచి యప్పుడ వారియొద్దకుఁబోయి యొడలు ముట్టికొని యూపిరియుండుట గ్రహించి వడివడి యొక చలమద్రవ్వి యందలి నీటిచే వారిదేహము లుప్పుకస వోవఁ గడిగి మోములపై నీళ్ళుజల్లి జిడ్డువోవ దుడిచితుడిచి యన్నా! విజయా! తమ్ముఁడా! అని పిలుచుచుండ వారికించుక యూపిరి యాడుచున్నట్లు పొడకట్టినది. అప్పు డతండొక పర్ణపుటంబున నీరువట్టి వారి

నోరు తెరఁవుడని పలుకుచు గొంచము నీరు ద్రావించెను. ఇంచుక తెలివి గలిగినది. కన్నులెత్తి చూచిరి. అప్పుడు వారి నా దాకువునుండి లేవదీసి మెల్లగా నా దారువునకు జేరఁబడి కూర్చుండబెట్టి యా ప్రాంతమునకుఁ బరుగెత్తుకొనిపోయి వెలగపండ్లం గోసికొనివచ్చి వాని గుంజు మెల్లగా నోటికందిచ్చి తినిపించెను.

ఆ రస మొకింత నోంటబట్టిన తోడనే వారు లెస్సగాఁజూచుచు నొండొరులఁ బరికించుకొని విక్రమునితో నెలుగురాక మరికొన్ని వెలగపండ్లు తినిపించుమని సంజ్ఞచేసిరి. అతండు కడుపునిండ వెలగపండ్లు దెచ్చి తినిపించెను. దప్పిదీర నీరుద్రావించెను. అన్నాతురులకు రుచియుఁ బక్వము గావలయునా? యెట్లో కడుపు నిండించుటయే పని.

విక్రముఁడు తన యుపవస్త్రముమార్చి వారిపుట్టంబులు విప్పించి యుదికి యార్పవైచి కట్టించి సోదరులారా! మీకు దగిన పానీయము దీసికొనివచ్చెద. దానిం గ్రోలితిరేని క్షుత్పిపాసలుండవు. నాలుగు గడియలలో వచ్చెద నిందుఁ బండుకొని యుండుడని పలికి యప్పుడే యన్నవారి యాలయముకడకు వచ్చి గర్భాలయములోనున్న అభిషేకఘటంబు గైకొని యమ్మవారికి మ్రొక్కుచు దానినిండ నీరు వట్టి యావరణలోనున్న నారంగఫలములఁ గొన్ని గోసికొని యతివేగముగా వారికడకుఁ బోయెను.

అప్పటికి వారికిఁ గొంచెము బలముకలిగి యొండొరులఁ బలకరించుకొనుచున్నారు. విక్రముఁడు నారంగఫలముల రసముపిండి వారిచే గ్రోలింపఁ జేసెను. తటాకతోదయము ద్రాగించెను. అమృతపానము జేసినట్లు వారికి శరీరములో మిక్కిలి బలము గలిగినది.

విజయుఁడు విక్రమునితోఁ దమ్ముఁడా! నీవెక్కిన యోడమునుఁగలేదా యేమి? నిన్నుఁజూడ సముద్రములోఁబడనట్లు కనంబడుచుంటివి. మేమెట్లు గట్టుచేరితిమో తెలియదు. మన ప్రయత్నమంతయు

జలధిపాలై పోయినదికదా! నే నాయోడ గుభాలున చప్పుడై మ్రుం గినతోడనే సముద్రములోం బడిపోయితిని. చేతికేమియు నాధారము దొరకలేదు. పెద్దతడ వీదితిని. ఆ యాసము గలిగినది. ఇంక మునింగి పోవుదునని తలంచుచు దేహముపై నిరాశ జేసికొని పరమేశ్వరుని ధ్యానించితిని. ఇంకను జీకటిగానే యున్నది. నాప్రక్కనే యొక్క పెద్ద దారువు కొట్టుకొని వచ్చుచున్నది. అది నాచేతికి దొరికినది. అది చిన్నదోనవలెనే గుండ్రనై యున్నది. దానిపై నెక్కితిని మునుంగలేదు. తమ్ములిద్దరు దానిమీద నున్నారని నాకుం దెలియదు. దానినంటి విడువకుంటిని. రెండు దినములు చెరుపు మఱుపులతో నుంటిని. తరు వాత స్మృతి దప్పినది. ఇక్కడి కెట్లువచ్చి గట్టెక్కితినో తెలియదని విజయుఁడు తనకథ నెఱిగించెను.

తక్కిన యిరువురుగూడ నట్లే కొంతసేపు సముద్రములో మునింగి యాకొయ్య యాధారము దొరకగా నెక్కితిమని చెప్పిరి. ఆ తెరచాపకొయ్య మిక్కిలి పొడవుగాను లావుగానుండుటచే నొండొ రులున్నవార్త తెలియకయే కొట్టుకొని వచ్చిరి. ఆ స్థంభమే వారికి దైవమై తీరమును జేర్చినది. వారు నలువు రా రాత్రి యిష్టాలాపము లాడుకొనుచు నా తీరమునందే శయనించిరి. మఱునాం డుదయమున లేచినపిమ్మట విజయుఁడు విక్రమా! ఇప్పుడు మన మేమి చేయవలసినది? ఇది యే దీవియో తెలియదు. ఇందు మనుష్య సంచారము లేకపోవుట వింతగానేయున్నది. ఇది వరుణద్వీపమైనచో జనులుండక పోవుదురా? శ్రీధరుఁడు జెప్పినమాట వినక మనమిల్లు బయలుదేరుట చాల తప్పు. మనతో వచ్చిన యోడలన్నియు మునింగిపోయినవి. శ్రీముఖునకు మన వార్త దెలియదు. శోధనుని జయించుమాట దేవుండెఱుంగు. మన మీ సముద్రముదాటి యింటికిం బోవుటెట్లని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

అన్నా! మీరు పిఱికితనము వహింపవలదు. సముద్ర మధ్యంబు నంబడిన మనలను గట్టుజేర్చిన భగవంతుని సంకల్పమెట్లో యట్లు జరగక మానదు. ఇందు మీ కొక విశేషము జూపెదరండు. మీరు పడిన యిడుములు మఱచిపోవుదురని పలుకుచుఁ దా నా గట్టెక్కినది మొదలు నాఁటి తుదివఱకు జరిగిన చర్య యంతయుం దెలుపుచు నా దారిని వారి నమ్మవారి కోవెల ప్రాంతమునకు దీసికొని పోయెను.

కాంచన సముద్దీప్తంబులగు నా యాలయ ప్రాకార గోపుర మంటపాదులఁజూచి యాశ్చర్యమందుచు నిట్టి దివ్యక్షేత్రం బున్నదని యెఱింగిన జనులు రాకుందురా! ఇది దేవతాభూమి మన పూర్వపుణ్య విశేషంబున దీనింజేరితిమని సంతసించుచు నందలి విశేషంబులం జూపిం పుమని విక్రమునిం గోరికొనుటయు నతండు సోదరులఁ దటాకమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. వారు తత్తోయ పరిమళ విశేషమున కుబ్బి గంతులు వైచుచు విక్రమా! నిన్న మాకుఁ దెచ్చిన నీరీ కోనేటిలోనిదే కాఁబోలు. ఈ రహస్య క్షేత్రమును నీ వెట్లు పొడగంటివో వింతగా నున్నది. అనుటయు నతండు ఇది నా ప్రజ్ఞగాదు. భగవంతుడే దీనిం జూపించె వేగమిందు గ్రుంకులు వెట్టుఁడు దేవీ దర్శనము గావింతమని తొందర పెట్టెను.

పిమ్మట వారందఱు నందు తీర్థము లాడియాడి వార్చి యెట్టకే గట్టెక్కి తడిపుట్టంబులం బిండికొనుచు నా యాలయము చుట్టు ప్రదక్షిణములుజేసి తలుపులు తెరచికొని లోపలకుఁ బోయిరి. విక్రముఁడు సోదరులకు గాయత్రీ మహాదేవిం జూపుచు నీ యంబ యెవ్వరో యెఱింగితిరా? వేదములఁ గన్నతల్లి గాయత్రి మనపాలింటి కిప్పుడుకల్ప వల్లియైనది. ఈమెకృపచేతనే మన మిందుఁ జేరితిమి. ఇమ్మహాపరదేవత నారాధింపుఁడని పలుకుచు సోదరులతోఁగూడ నానందఁబరవశుండై గాయత్రీదేవినిఁ షోడశోపచారములచేఁ బూజించి పెద్దగా నగ్గించెను.

అమృతపానము జేసినట్లుగా వారికిఁగూడ క్షుత్పిపాసలు నశించినవి. పిమ్మట నతండందొకచో గూర్చుండబెట్టి సోదరులకు దేవకాంతాగమన వృత్తాంతము జెప్పుచు వారందుంచిన వస్త్రమాల్యానులేపనాదులఁ జూపించెను. వాటిని వా రత్యాశ్చర్యముతో విలోకింపుచుండ పెద్దవాడు తమ్ములారా! వీని మనము ధరింతము. దేవకాంతలు రేపు శుక్రవారము రాఁగలరు. అప్పటి మన యదృష్టమెట్లుండునో యట్లు జరుగును. అని యుపదేశించుటయు వారేకవస్త్రులై యున్నవారగుట సంతోషముతో నా కనకాంబరములుదాల్చి మణిహారకటకాంగుళీయాదికముల నలంకరించుకొని మందారదామంబు లురమున వైచుకొని దివ్యరూపములతోఁ బ్రకాశించుచుండిరి.

ఆ రాజకుమారులు నలువురు నత్యంత భయభక్తి విశ్వాసములతో నియమితచిత్తులై మూఁడు దివసములా కోవెల ముఖమంటపమున గూర్చుండి గాయత్రీ మంత్రోపాసన గావించిరి.

శుక్రవారమునాఁడు సూర్యోదయమైనది మొదలు రాజకుమారుల చిత్తములు సంభ్రమాభివ్యక్తములై యెప్పుడు ప్రొద్దుగ్రుంకు నెప్పుడు దేవకాంతలం జూతుమని యుఱ్ఱూట లూగుచుండెను. వారికి నాఁ డెంతసేపటికిఁ బ్రొద్దు గ్రుంకునట్లులేదు. సంతతము నాకసమువంకే చూచుచుండిరి. ఎట్టకే సూర్యాస్తమయమైనది. తారకాభక్త నక్షత్రముల నడుమ పూఁగుత్తియవలె వారి కాహ్లాదము గలుగజేసెను.

అప్పుడు వారు తటాకంబున మునుంగులాడి తమమేనులు దివ్యగంధమాల్యానులేపనాదుల నమరఁజేసి నూత్నాంబరభూషా విశేషంబుల నలంకరించుకొని తదాగమన మభిలషించుచుండిరి.

దేవకాంతలును వల్లభ సమాగమాభిలాషం జేసినాఁడు. వింతగా గైసేసికొని పెందలకడ బయలుదేరి మాటలాడుకొనుచు నా యాలయ ప్రావరణములోఁ దిగిరి.

రాజకుమారులును వారిసమ్మర్దము వినఁబడఁగనే గుడిలోఁ బ్రవే శించి యమ్మవారి వెనుక దాగియుండిరి.

అనిమిషకాంతలు వాడుకప్రకారము జలకమాడి ప్రదక్షిణ పూర్వకముగా గుడిముఖ మంటపములోని కరుదెంచి యందుఁ వారుం చిన వస్త్రాలంకారాదులం గానక యమ్మవా రప్పుడే తమ భర్తలకుఁ దాల్పనిచ్చినదని నిశ్చయించి గుడిలోఁ బ్రవేశించి సముచిత స్వరంబుల నమ్మహాదేవిం గీర్తింపుచు సపర్యానంతరమున ముఖమంటపములో గూర్చుండి యిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

గంధవతి—మధుమతీ! యిద్దేవి మన మందుఁ బోవునప్పటికే భర్తలదెచ్చి యుంచునని చెప్పితివి కావా? ఏరీ?

మధుమతి—ఓహో! నీకు భర్తంజూడ జాల తొందరగా నున్నదిగదా? మన ముంచిన వస్తువు లిందు లేకుండుటచే నవి యామె సంగ్రహించినదని యెవ్వకొనియెదవా?

గంధవతి— ఆమెయే తీసినదనుమాటయేల? మఱియెవ్వరైన వచ్చి తీయఁగూడదా?

మధు—మానముగాక యిచ్చటి కిదివఱ కెవ్వరైన వచ్చియుం డిరా! రెండు గడియలు తాళుము. నీ కంతయుం దెలియఁగలదు. నీ వల్లభున కేరంగు పుట్టంబు లుంచితివి?

గంధవతి—ఇంద్రనీలచ్ఛాయా పుట్టంబులు. నీవో?

మధు—నాకుఁ దెలుపేయిష్టము. తెల్లచీనాంబరము లుంచితిని.

గంధవతి—వారుణియో.

వారుణి—నా కెఱుపు. నే నట్టివే యుంచితిని.

గంధవతి—చంద్రకళ కేవర్ణ మిష్టము?

చంద్రకళ—ఆకుపచ్చరంగు నాకుఁ జాలప్రీతి. నేనా పుట్టంబు లుంచితిని.

అని వారు మాట్లాడుకొనుచు నమ్మవారు తమకు భర్తలం దప్పక తీసికొనివచ్చునను నమ్మకముతోఁ జేతఁ బుష్పదామంబులం ధరించి వారిరాక జూచుచుండిరి. ఇదియే సమయమని రాజకుమారులు నలువురు గుడిలోనుండి యొకరివెనుకనొకరు మెల్లగా నీవలకువచ్చి ముఖమండపములో నొకదెస శ్రేణిగా నిలుపబడి యమ్మవారికి నమస్కరించిరి.

అప్పుడు దేవకాంతలు వారింజూచి మోహవివశలై యొక్కింత సేపు సిగ్గుపెంపునఁ దెంపుసేయక క్రేగంటిచూపుల వారింజూచి చూచి లజ్జ దిగ ద్రోసి సాహసముతో మేను గలుపార—

క. నీవే నా ప్రాణేశుఁడ, వీవే నాదైవమనుచు నిదసత్యముగా
భావించి వరించితి నీ, దేవి కృపావశత ననుమతింపు మహాత్మా !

అని దేవకాంతలు వారువారుగట్టిన పుష్పంబులు గుమగుమల్కొ మనోహరుగా నేరికొని మెడలోఁ బుష్పదామంబులు వైచుటయు వారును సంతోషావేశముతో—

క. ఇది నాసతి యిది నాసతి
యిది నాసతియనుచు వెసగ్రహించిరి వార
మ్మదవతుల కరతలంబులఁ
దుది మదనుఁడె సత్పురోహితుండై కూర్పన్.

అట్లు రాజకుమారగృహీత పాణులై యప్పల్లవపాణులు లజ్జావనత వదనలై వారచూపుల నాభూపాలపుత్రుల సౌందర్యాతిశయం బాహోవక చూచుచుఁ దత్తదనురూపక్రియాకరణ నిరతచిత్తలై యమ్మవారి కెదురుగా నిలువంబడి—

క. నినుఁదొనియాడ వశంబే
జననీ గాయత్రి! మాకు సమధిక కరుణా

ఖనినై దయజేసితి మో
హనరూపులఁ బతుల గుణసమన్విత మతులన్.

అకాంతల ప్రార్థనా వాక్యంబుల విని రాజపుత్రులు వారికి దమయెడఁ గలుగు గౌరవప్రతిపత్తులం దెలిసికొని సంతసించుచు గాంతలారా! మీరెవ్వరు? ఈయేకాంత ప్రదేశమున కేట్లువచ్చితిరి? మమ్మువరించిన మీ కులశీలనామంబులఁ దెలిసికొనుట మాకావశ్యకమైన పనికాదే యని యడిగిన మధుమతి యిట్లనియె.

అమ్మలారా! నేనింద్రుని కూఁతురను ప్రభావతియను నచ్చరయందు జనించితి. నిది యమునిపుత్రిక. యది వసుఖనిపట్టి. యిది కుబేరనందని. మా నలువుర తల్లులు నచ్చరలగుట మేము జనించినది మొదలొక్కచోటనే పెరిగితిమి. ఆహార నిద్రావిహారాదుల నొక్కగడియయైన విడిచియుండఁజాలము. మేము క్రమంబునఁ బెరిగి యౌవనవతులమై యతిగుణాన్వితులగు బతులం బడయఁదగు వ్రత ముపదేశింపుమని యొకనాఁడు బృహస్పతికడకరిగి యడిగితిమి. ఆసురగురుం డించుకయాలోచించి భూలోకమున శక్తిద్వీపమున గాయత్రీమహాదేవి క్షేత్రమున్నది. ప్రతిశుక్రవారము రాత్రియందుఁబోయి జాగరముండి యాదేవి నారాధించుచుండ నాలుసంవత్సరములకు వ్రతము బూర్తి యగు. చిట్టచివరిశుక్రవారమునాఁడు మీ కామిత మా దేవత యీడేర్చునని యుపదేశించెను.

మేమా గురువచనంబు గురువచనంబుగాఁదలంచి తదుపదేశప్రకారము వరుస దప్పకుండ నాలుసంవత్సరములనుండి యీదేవి నారాధింపుచుంటిమి. నేఁటికి మావ్రతము పూర్తియైనది. అమ్మవారు మిమ్ముఁ బతులగా దయచేసినది. మేము కృతకృత్యులమైతిమి. ఇఁక మేము మీయిష్టమువచ్చినట్లు మెలంగువారము. మీరు మాతో యథేష్టసుఖంబు లనుభవింపవచ్చును. మీయిచ్చవచ్చిన చోటునకు

మేము వచ్చెదము. మీవృత్తాంతముఁగూడ నెఱింగించి మాకు శ్రోత్రా నందము గావింపుఁడని వేడుకొనిన విక్రముం డిట్లనియె.

స్వామూలారా! మాకథ చాలా పెద్దది. ముందు వివరింతుముగాక యీ మహాదేవి కృపవలననే మేమిందు వచ్చుటకుఁ గారణమైనది. మనకు సంఘటన మీయమెయే చేసినదని తత్సమయోచితములైన మాటలచేత నతండు వారికి సమ్మోదము గలుగఁజేసెను.

అని యెఱిఁగించుటయు ముసిముసి నగవులు నవ్వుచు గోపా లుండు స్వామీ! ఇందు గాయత్రీమహాదేవి, మహాత్మ్య మేమియు నాకు దెలియఁబడలేదు. మా యూరిగుడిలోనున్న యమ్మవారువలె గాయత్రియు నాగుడిలో నుండుటయే కాని వారి కేమి సహాయముజే నదియో చెప్పుడు. అమ్మవారి మహిమవలనఁ దమకాపతులు లభించి రని దేవకాంతలును గట్టెక్కితిమని రాజపుత్రులును సంతోషించు చున్నారు. నిజమరయ నందులకు నిందులకుఁగూడ నీమె యేమియుఁ గారణము కాలేదు. కాకతాళీయముగా రాజపుత్రు లందుఁజేరి వారి మాటలు వినుటచేఁ గపటంబున నట్టివేషంబులు వైచి వారి మోసముజేసిరి కాదా! అని యడిగిన నవ్వుచు నయ్యవా రిట్లనియె.

ఓరీ! గాయత్రీ మహాదేవిం దూఱితివి కావున లెంపలు వాయిం చుకో. అమ్మహాదేవి కరుణావిశేషంబునం గాక యట్టి సంఘటన మెట్లు గును? ఆమె భక్తులకుఁ బ్రత్యక్షముగాదు కామ్యములు తీర్చునని నీకిది వఱకే చెప్పియుంటిని. అద్దేవి దయచేఁగాక సముద్రమధ్యంబునం బడిన వారు దరిజేరఁగలరా? ఆ సేనలలో నొక్కరైన బ్రతికిరా? గాయత్రి దా నేమియు నెఱుఁగనట్లేయుండి సేవించినవారి కార్యంబులఁ దీర్చునని దేవీమహాత్మ్యము పెద్దగా వివరించి శిష్యునకు సంతోషము గలుగఁ జేయుచు నవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లు......చెప్పుచుండెను.

237 వ మజిలీ

క్రోధముని కథ

గాయత్రీదేవి యాలయముగల దీవికి శక్తిద్వీపమని పేరు. ఆదీవి నాలుగుమూలల నాలుగు శక్తిదేవళములు గలిగియున్నవి. నడుమ గాయత్రీయాలయ మొప్పుచున్నది. ఆదీవి కడుచిన్నది. వరుణద్వీపము నకు దక్షిణ సముద్రము నంటియున్నది. ఆద్వీపముచేరిన వారిని మహా శక్తులు మ్రింగివేయునని వాడుకయుండుటచే మనుష్యు లెవ్వరు నాద్వీప మునకు నోడలఁ జేర్పరు. సముద్రములోఁ బోవునప్పుడుకూడ నాదీవికిఁ జేరకుండ దూరమునుండి నడిపించుచుందురు.

దానంజేసి యాదీవి మిగుల రహస్యస్థలమై యొప్పుచున్నది. తాళధ్వజుని పుత్రులు నలువురు దేవకాంతలతో నాలుగుదెసల నతి విచిత్రపరిచారముల నతిమనోహర కేళీవిలాసముల నపూర్వకామ క్రీడావినోదముల నిదిరాత్రి యిది పగలను వివక్షతలేక నెలదినము లోకగడియగా వెళ్ళించిరి.

ఒకనాఁడు విక్రముఁడు మధుమతితో, ప్రేయసీ! మాచరిత్ర మంతయు నీ కెఱింగించితిమిగదా? మాపూర్వపుణ్య విశేషంబున మా యన్నలవలె దేవకాంతల మిమ్ము భార్యలుగ బడసితిమి. మీ కేళీ విలాసముల జొక్కి వచ్చినపని మఱచితిమి. వరుణావతీపురాధీశ్వరుఁడు క్రోధనుం జయించినగాని యింటికిఁ బోవరాదు. అట్లు పోయితిమేని యుమాపురంబుననున్న రాజకుమారులు మమ్ముఁ బరిహాసింపక మానరు. మేము శపథములుసేసి వచ్చితిమి. శత్రునగరముచుట్టును యంత్రము లమరించియుంచిరట. సముద్రములో నాగనులు తగిలియే కాదా మాయోడలు శకములైనవి. మెట్టదారినిగూడ నాపీడుచేరుట కష్టమఁట. ఆకాశగమనంబున నప్పురము జేరవలసియున్నది. వానికి

గూడ విమానము లున్నవని వినియున్నారము. ఉండుగాక. ఇందులకై మీరొక సహాయము చేయవలసి యున్నది. దేవలోకమునుండి యొక విమానము సంగ్రహించి తీసికొని రావలయును. అప్పని మీకు సాధ్యమే! యని యడిగిన మధుమతి యిట్లనియె.

మనోహరా! స్వర్గమునందలి విమానశాలలలో వేనవేలు విమానము లొప్పుచుండును. ఆకాశగమనము సహజమైనది. కావున మాకు విమానములతోఁ బనిలేదు. దేవలోకములో భార్యాభర్తల మిధునమునకుగాని విమాన మీయరు. విమాన శాలాధికారి సెలవు లేనిదే విమానము సంగ్రహించుట కష్టమే. మా వివాహ వృత్తాంతములు పెద్దలతోఁ జెప్పుదుమా మానుదుమా యని మేమింకను నాలోచించుచుంటిమి. మనుష్య భర్తృత్వమునకు వారు శంకింతురేమో యని యనుమానముగా నున్నది. కానిండు. ఈ సంఘటనము గాయత్రీ కర్తృకమగుటచే మమ్ము మావారు నిందింపఁగూడదు. ఎట్లైనను మీకు విమాన మొకటి తీసికొని యియ్యగలము. మమ్మనుపుఁడని కోరినది.

ఆ రాత్రి నలువురు నొకచోటఁ జేరిన తరువాత విక్రముఁడు సోదరులతోఁ దనయుద్యమ మెఱింగించి విమానము దెచ్చుటకై భార్యల నాకమున కనుపుటకు యోచించి వారిఁగూడ నంగీకరింపఁ జేసెను.

దేవకన్యలు నలువురు భర్తల యనుజ్ఞ బుచ్చుకొని నాఁటి వేకువజామున స్వర్గంబున కరిగిరి. ఆ కాంతలరాక నిరీక్షించుచు రాజపుత్రులు గాయత్రీదేవి యాలయంబున వసించి క్రోధనుని జయించు నుపాయ మాలోచించు చుండిరి. దేవకాంతలు వత్తుమన్న గడువునకు రాకపోవుటచే వారికిఁ బెద్ద విచారము గలిగినది. అప్పుడు విక్రముఁ డయ్యో! నేను చాల తెలివితక్కువ పని చేసితిని. మనుష్యభర్తృత్వమునకు వేల్పులు గర్హింతురని మధుమతి చెప్పినమాటలోఁ గొంత సత్యమున్నది. ఈ వార్తవిని వీరిని మందలించి యిందు రాకుండ

నాటంక పరచిరేమో? లేకున్న వారిందు రాకుండ గడియ నిలుతురా? లబ్దనాశనము నిట్టిదేయని పరితపింప విజయుం డిట్లనియె.

విక్రమా! దేవకాంతల ప్రేమ యవాజ్యమైనది. వాండ్రుం గట్టి పెట్టినను నెట్లో తప్పించుకొని వత్తురుగాని యందు నిలువరు. వారు రాకపోయినచో మన యాయువు లీదీవియందు ముగియవలసినవే యని పలికెను. చిత్రభానుండు నలుండుకూడ నట్లే యనువదించిరి. మఱి రెండు దినములు గడిచినను వారిజాడ గనంబడలేదు. మిక్కిలి పరితపించుచు వారు సముద్రతీరంబునకుం బోయి యందుం గూర్చుండి వారు రారని నిశ్చయించి తత్క్రీడా వినోదముల నొండొరులకుం జెప్పికొని పరితపించుచు నాశదీరక యాకాశమునందే సర్వదా దృష్టులు వ్యాపింపం జేయుచుండిరి. వారిజాడ గనంబడలేదు.

వెండియు దేవీ భవనంబున కరుదెంచి ముఖమంటపములో సాష్టాంగముగాం బండుకొని యమ్మహాదేవిని ధ్యానించుచు,

గీ. ఉదధి జలమధ్యమున మున్గుచున్న మముం
దెచ్చి యమరాంగనల గూర్చితివి గదమ్మ
చేలతనమున మేమాండ్ర గోలుపోతి
మంబ! యెటుచేసితో కృప మా కుటుంబినులను.

అని ప్రార్థించుచు నా రాకుమారులా రాత్రి యెల్ల జాగరము జేసి దేవి నారాధించుచుండిరి. తెల్లవారు సమయమున నంతరిక్షమున గంటలచప్పుడు వినంబడినంత వారత్యంత సంతోషముతో బయటకు వచ్చి తలయెత్తి చూచిరి. అప్పుడు కనకమణి రుచిరప్రభాపటలంబు క్రిందికి వచ్చుచున్నట్లు కనంబడుటయు నది విమానమని వారు దెలిసికొని చప్పటులు గొట్టుచు నాట్యము సేయందొడంగిరి.

అంతలో నా విమానమువచ్చి దేవీముఖమంటప ప్రాంగణమున వ్రాలినది. అందుండి మెఱపుతీగవలె మెఱయుచు నా నలువురు

తరుణులు దిగివచ్చి వియోగచింతాసాగరమగ్నులై తమరాక కెదురు చూచుచున్న భర్తలం గౌఁగిలించుకొని యానందాశ్రువులచే వారి శిరంబులం దడిపిరి. అప్పుడు విక్రముఁడు మధుమతిని గ్రుచ్చియెత్తుచు మత్తకాశినీ! మీరు మమ్ము మాయజేసి పోయితిరని తలంచితిమి. అబ్బా! యిట్టి వియోగశోకము శతృలోకమునకైన రావలదని కోరుచున్నాను. అని తాము వారిగుఱించి పడిన పరితాపమంతయుఁ జెప్పి వారింగూడ దుఃఖవివశులం గావించి మీరేమిటి కనుకొన్న గడువునకు వచ్చితిరికారు? మిమ్మెక్కడ నెవ్వరైన నాటంకముచేసిరా? మీవృత్తాంతము సవిస్తరముగాఁ జెప్పుఁడని యడిగిన విని మధుమతి భర్తకు నమస్కరించి యిట్లనియె.

మనోహరా! మీరిక్కడ వియోగదుఃఖ మనుభవించుచుందురని మేమెఱుంగుదుము. అయినను రాశక్యమైనదికాదు. వినుండు. మేము మీసెలవుపొంది తిన్నగా స్వర్గమున కరిగితిమి. మేము నలువురము నందనవనములోఁ దూరుపుదెసనున్న పారిజాతతరుషండము నడుమ నొప్పు వసంతమను పేరుగల సౌధంబున వసింతుము. కావున ముందుగా మామేడకే పోయితిమి.

అందు మాపరిచారికలు మమ్ముజూచి అయ్యో! మీరు భూలోకమున కరిగి యింత యాలస్యముగా వచ్చితిరేల? ఎప్పుడైన నిన్నినాళ్లు జాగుచేసితిరా? మాసము దాటిపోయినది. మిమ్ము భూలోకములో నెవ్వరైన నిర్బంధించినారేమో యని మొన్ననే మహేంద్రుని కడ కరిగి చెప్పితిని. మీరు ప్రతిశుక్రవారము భూలోకమున కరుగు చుండుట ఆయన యెఱుగరఁట. కన్నులెఱ్ఱజేసి మాసెలవు లేక వారెందుకు భూలోకమున కేల పోవలయు? నిలువుం డిప్పుడే తగినవారిం బంపి రప్పింతునని చెప్పుచుండ బృహస్పతిగారరుదెంచిరి. వారిద్దరును రాజకార్యముల మాటలాడుకొనుచు మామాట మఱచిపోయిరి.

పెద్దతడవు మేము సుధర్మా సభాబాహ్యప్రదేశమున నివసించితిమి. తిరుగా మా కింద్ర దర్శనమైనదికాదు. ఇంటికే వచ్చితిమి. తరువాత నీమాట జెప్పుటకై పదిసారులు పోయితిమి. వారి దర్శనమైనది కాదు. మీ రాకకే యెదురు చూచుచుంటిమని చెప్పిరి.

ఆ మాటలు వినినంత మాగుండెలు ఝల్లుమన్నవి. అయ్యయ్యో! మీరేల తొందరపడి యింద్రుని కెఱింగించితిరి. మా కం దమ్మవారు ప్రత్యక్షమై కామ్యములు దీర్చినది. దానంజేసి యాలస్యమైనది. మహేంద్రుఁడు మేము భూలోకమున కరుగుటయే తప్పనియె నేమి? బృహస్పతిగారి యనుమతి వడసియే పోవుచుంటిమి. అయ్యో! మనుష్య భర్తృత్వము నిందింతురు కాఁబోలు? ఏమిచేయుదుము? విమాన మెట్లు సంగ్రహింతుము? వారితో నీ మాట చెప్పుదుమా మానుదుమా? చెప్పినఁ దప్పుపట్టి పోనీయ రేమో? చెప్పకున్న నందు పోవుటయెట్లు? అని మేము డోలాయిత హృదయులమై యేమిచేయుటకుఁ దోచక తొట్రుపడుచుండ నింతలో నింద్రుని పరిచారకుఁ డొకఁడక్కడికివచ్చి మా పరిచారికలం జీరి మహేంద్రుని సెలవైనది. తక్షణము రండు. అని పలికిన విని మేము ఓహో! ఈ పిలుపు మా నిమిత్తమేమై యుండవచ్చును. ఏమి చెప్పుకొందుము అని యాలోచించి వారి కిట్లంటిమి.

వారి వార్తయేమైనదని మహేంద్రుడు మిమ్మడిగిన వారప్పుడే వచ్చిరి. కావునఁ దిరుగా మీ కడకు రాలేదని చెప్పుడు. పైమాట జూచుకొందమని యుపదేశించి పంపిరి. వారు దూతలవెంట మహేంద్రుని కడకరిగి నమస్కరించుటయు నతండు మీరు కన్యకా చతుష్టయము పరిచారికలు కారా? తిరుగా వారిమాట జ్ఞాపకము చేసితిరి కారేమి? వారింటికి వచ్చిరా లేదా? అని యడిగిన వారిండ్రు స్వామీ! వారా మఱునాఁడే యింటికి వచ్చిరి. అమ్మవారు ప్రత్యక్షమై వరము

లిచ్చినదఁట అందులకై యాలశ్యమైనదని చెప్పిరి. అని యెఱింగించిన నింద్రుండు.

ఓహో! గాయత్రీదేవియే వారికిఁ బ్రత్యక్షమైనదియా యెట్టి వరము లిచ్చినది? అనుటయు నావరము వివరము మాకుఁ దెలియదని వాండ్రు చెప్పిరి. వెంటనే మమ్ముఁ దీసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించుటయు దూతలు వచ్చి మమ్ముఁ దోడ్కొని పోయిరి.

ఇంద్రుఁడు (మా నమస్కారము లందుకొని) చంద్రకళా! ప్రతి శుక్రవారము గాయత్రిదేవి నారాధించుటకు భూలోకమున కరుగు చుంటిరఁట ఏమిటికి?

చంద్రికళ—(సిగ్గభినయించుచు) బృహస్పతిగారు మమ్ముల్ని పోయి సేవించమన్నారు.

ఇంద్రుఁడు—ఎందులకై సేవించమన్నారు?

చంద్ర—ఏమియు మాటాడినదికాదు.

ఇంద్రుఁడు—వారుణీ! చెప్పుము.

వారుణి—మీకు మంచి యల్లుఁడు వచ్చుటకు.

ఇంద్రుఁడు—గాయత్రీదేవి ప్రత్యక్షమైనదియా? వరము లిచ్చినదా?

వారుణి—ఆ ప్రత్యక్షమై వరములిచ్చినది.

ఇంద్రుఁడు—ప్రత్యక్షమైనదా? తిన్నఁగా జెప్పుము.

వారుణి—తిన్నగానే చెప్పితిని.

ఇంద్రుఁడు—ఎట్టివరము లిచ్చినది?

వారుణి—మేము కోరిన వరము లిచ్చినది.

ఇంద్రుఁడు—మీరు భర్తలంగోరి సేవించితిరిగదా భర్తల నిచ్చినదియా?

వారుణి—ఇచ్చినది స్వామీ యసత్యమాడుదుమా?

ఇంద్రుఁడు—వా రెవ్వరు ?

వారుణి—భూలోకచక్రవర్తి కుమారులు.

ఇంద్రుఁడు—(కన్ను లెఱ్ఱజేయుచు) ఏమీ ! మహామునులకుఁ బ్రత్యక్షముగాని గాయత్రీదేవి మీకుఁ బ్రత్యక్షమైనదియా ? భర్తల నిచ్చినదియా ? ఎవ్వరో యువకులు మాయజేసి యట్లు చెప్పియుందురు. మీరు స్వతంత్రించి భూలోకమున కరుగుటతప్పు మీ నిమిత్తమై భర్తల మాటాడుచుంటిమి. మా సెలవులేనిదే యిల్లు కదలితిరేని మిమ్ముఁ దండింపఁజేసెదఁ జూడి ! పో పొండు అని యదలించుటయు మాగుండెలలో ఱాయి పడినది. తెలతెలబోవుచు నేమాటయుఁ బలుకనేరక చూచుచుంటిమి.

అప్పుడు మా పుణ్యవశంబున దైవికముగా బృహస్పతిగా రచ్చటికివచ్చిరి. ఆయనం గూర్చుండఁబెట్టి మాతండ్రి గురూత్తమా ! వీరి చరిత్రము వింటిరా ? వీరికి గాయత్రీదేవి ప్రత్యక్షమైనదఁట మంచి భర్తలం దెచ్చియిచ్చినదఁట. ఆవ్రతము వీరికి మీరే యుపదేశించితి రఁట కాదా ? అని యడిగిన సద్గురుండు ఔను భూలోకములో శక్తి ద్వీపముననున్న గాయత్రీదేవిని నాలుసంవత్సరము లారాధించినవారికి నద్దేవి కామితము దీర్చును. ఇది సత్యమైనమాటయే యని చెప్పిన నింద్రుఁడు నవ్వుచు ననేక సహస్ర సంవత్సరములు దలక్రిందుగా దపం బొనర్చిన మహర్షులకుఁ బ్రత్యక్షముకాని గాయత్రీదేవి కొన్ని శుక్ర వారములు సేవించినంతఁ బ్రత్యక్షమై కామితములం దీర్చునా ? ఈ మాట విశ్వాసపాత్రముగా లేదని చెప్పుటయు గీష్పతి యిట్లనియె.

మహేంద్రా ! అట్లనరాదు గాయత్రి ప్రత్యక్షముగాఁ గనం బడదు కాని కామితములఁ దీర్పకమానదు. బాలికలారా ! మీరు నాఁడు నన్నడిగితిరిగదా ! ఆయమ్మవారి నారాధించితిరా ? ఏమిజరిగిన దని యడిగిన మేము యదార్థమంతయు జెప్పితిమి. మా మాటలుఁ

యతులకొక చోటు గాపురము, ఒకనామము గలిగియుండునా? అన్ని దేశములు తిరుగుచుండుటయే యతిధర్మము. అన్నినామములు మాకే వర్తించును. సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ అను శ్రుతివాక్యము వినియుండ లేదా? బ్రహ్మవ్యతిరిక్తపదార్థ మొక్కటియును లేదు. మేమే బ్రహ్మ లము. అంతయు బ్రహ్మమయంబు. మేము భిక్షాటనముజేసి భు ం తుము. మీరేమియు మాకీయనవసరములేదు. కావలసిన మేమే మీ కీయఁగలము. అని పలికిన వారు వారినిస్పృహత్వమునకు వెరగందుచు వారు మహానుభావులని తలంచి మఱేమియుఁ బ్రశ్నములు ... భయభక్తివిశ్వాసములతో వారి వెనువెంటఁ దిరుగఁజొచ్చిరి.

వారు ప్రొద్దుటలేచి స్నానముజేసి కాషాయాంబరములు ధరించి తత్వములు పాడుచు భిక్షాటనముసేయువారుంబోలె వీథులం దిరుగుచు యంత్రవిశేషంబులం బరికింపుచుండిరి. గుప్పెడుబియ్యము తప్ప వారేమియుం బుచ్చికొనరు. వారికిష్టమైనవారి యింటకడనేకాని నిలువరు. ఇట్టి మహాత్ములనిదివఱకుఁ జూచియుండలేదని పౌరులు చెప్పుకొనుచు వారివెనువెంటఁ దిరుగుచుందురు.

ఆనగరమంతయు యంత్రములతో నొప్పుచున్నది. ఒకవీథికిఁ బదియంత్రము లున్నవి. మఱి త్రిప్పినంత తలుపులు పడిపోవును. అప్పు డావీథినుండి యవ్వలకుఁ బోవశక్యముగాదు. శత్రువులు గ్రామ సీమకైనఁ జేరజాలరు. చేరినను వీథులం బ్రవేశింపవశముకాదు. ప్రవే శించినను దలుపులు పడినంత నానడుమంబడి మడియవలసినదే. కోట కనేకదుర్గము లున్నవి. ఎట్టిబలవంతులైనను నాయంత్రంబులఁ దప్పించు కొని యాకోటలోఁ జేరఁజాలరు.

రాజకుమారులు నలువురు నిత్యము వీథులఁ దిరుగుచుఁ బదిదిన ములలో నావీటిరహస్యము లన్నియుం దెలిసికొనిరి. ఆనగరము విశ్వ కర్మనిర్మితమేమోయని భ్రాంతిపడఁజొచ్చిరి. వారు వీథులనడుమనున్న

బాలురకు ఫలములు పంచదారయు నిచ్చుచు వారిచే నారాయణ స్మరణ జేయించుచుందురు. దానంజేసి వారివెంటఁ బాలకులు గుంపు లుగా మూగి ఫలములందుకొనుటకుఁ బోవుచుందురు.

పదిదినములలో వారిప్రఖ్యాతి నగరమంతయు వ్యాపించినది. నాడు వీధింబోవుచుండ నెదురుపడినపౌరులు సాష్టాంగనమస్కారములు జేయుచుఁ గొంతదూరము వారితో నడచి వెనుకకుఁ బోరుచుందురు. కొందఱు భిక్షావందనములకు రమ్మని కోరుచుందురు. సంతతిలేనిస్త్రీలు రాత్రుల మఠమునకుఁబోయి యతిభక్తితోఁ బాలు ఫలములు నర్పిం చుచుఁ దమకుఁ బుత్రులుగలుగువిధానము బోధింపుడని వేడుకొనిన నేదియో చెప్పి వారిని సంతోషపఱచి పంపుచుందురు. "ఎవరేమి యిచ్చినను బుచ్చుకొనరు. ఫలములందికొని యప్పుడే పంచిపెట్టుదురు" అని యూరంతయు వాడుక వ్యాపించుటచే వారి సుగుణములు మఱి యుం బెద్దగా నెన్నుచుండిరి.

వారికీర్తి క్రమంబున మఠంబువదలి వీధులునిండి గోడలుదూకి మేడలెక్కి సందులదూఱి దుర్గముల నతిక్రమించి శుద్ధాంతములఁ బ్రవే శించి కోటదాటి రాజుగారిచెవిం జేరినది. క్రోధనుఁడు సన్న్యాసుల ప్రఖ్యాతివిని యక్కజమందుచు మఠాధిపతుల రప్పించుకొని యిట్లనియె.

మనగ్రామము మహానుభావులైన సన్న్యాసులు నలువురువచ్చి మఠములో నివసించియుండిరఁట. వారెట్టివారు? ఎందుండివచ్చిరి! వారిప్రవర్తనము లెట్టివి? తెలుపుడని యడిగిన మఠాధిపతు లిట్లనిరి.

మహారాజా! మనమఠమున కిదివర కనేకసన్న్యాసులు యతీశ్వ రులు వచ్చియుండిరికాని యిట్టి నిస్పృహుల నిట్టివిరక్తుల నెన్నఁడును జూచి యెఱుంగము. సమలోష్టకాంచనులన వీరికే చెల్లును. ఫలము కాయ యెవ్వరైన నిచ్చిన నందుకొని యందే పంచిపెట్టుదురు. మఱి యొక్కవిశేషము వినుండు. వారెప్పుడును భోజనముజేసినజాడయుఁ

గనంబడదు. మర్యాదకై యెవ్వరైన భిక్షావందనమునకుఁ బిలిచినచో బోయి పాలుమాత్రము పుచ్చుకొందురు అని వారినిగురించి యారాజ పురుషులు పెద్దగా నగ్గించుటయు రాజు వారింజూడవలయుననియు భిక్షా వందనము జేయవలయుననియు నభిలాష జనించుటయుఁ దనయుద్యమ మాపురుషుల కెఱింగించెను.

వారు ఓహో! యింతకన్నఁ బుణ్యకార్య మున్నదా! అవ శ్యము దేవర వారిం బూజింపవలసినదియే. మీసద్గుణములు మావలన విని వారు మిగులసంతోషించిరి. కోటలోని విశేషములు జూడవలయు నని యొకప్పుడు మాతోఁ జెప్పిరి. ఇఁక నెన్నియోదినము లీయూర నుండునట్లులేదు. కావున రేపే వారికి భిక్షావందనము చేయింప ప్రోత్సాహపరచిరి.

సరే. రేపుప్రొద్దున నేనా మఠమునకువచ్చి వారికి భిక్షావంద నము చెప్పెదను. మఱియెక్కడికైనఁ బోయెదరేమో వారితోఁజెప్ప యుంచుఁడని పలికి వారిం బంపివైచి తా నంతఃపురకాంతలకెల్ల నా కృత్యము దెలియఁజేసెను. రాజపత్ని సంతసించుచు నేను వారికి స్వయముగా వంటజేసి యర్పింతుఁ బెండలకడ దీపికొనిరండని భర్తను ప్రోత్సాహపరచినది.

ఆమఱునాఁ డుదయముకాకమున్న క్రోధనుఁడు స్నానముచేసి పట్టుపుట్టంబుఁ దాల్చి సముచితపరివారముతోఁ గాలినడకనే యామఠం బునకుంబోయి యాబాల సన్యాసులంగాంచి తత్తేజోవిశేషంబున కచ్చెరు వందుచు వారికి సాష్టాంగనమస్కారము గావించి మహాత్ములారా! మీచరిత్రము నాలుగుదినములక్రితమే నాచెవిం బడినది. ఈనడుమ ద్వీపాంతరమందున్న ద్వారవతీనగరమునుండి మాయింటికిఁ గొందఱు బంధువులు వచ్చియున్నారు. వారితో ముచ్చటింపుచుఁ దినములం జే మీదర్శనము జేయ నవకాశము జిక్కినదికాదు. వారినాఁడు సముద్ర

విహారమునకై యరిగియున్నారు. దానంజేసి తీరికయైనది. మీవంటి మహాత్ముల పాదధూళి సోకిన మావంటి పామరుల గృహములు పవిత్రము లగుచుండును. నేడు మీరు మాయింటికి భిక్షావందనమునకు దయచేయవలయు. ఇదిగో భద్రగజము. తీసికొనివచ్చితిమి. దీని నధిష్ఠింపుఁడు. అని ప్రార్థించిన విని యక్కపటయతు లిట్లనిరి.

మహారాజా! నీదానశూరత్వము ద్వీపాంతరములవిని నిన్నుఁ జూచుటకే యీయూరు జేరితిమి. నీసౌశీల్యము వినినదానికన్న నెక్కువగానున్నది. మేము సన్యాసులము. భోగములతోఁ బనిలేదు. వాహనము లెక్కము. మార్గం బెఱింగిన పరిజను నొక్కరునిమాత్ర మింపుంచుము. పాదచారులమై మీయింటికి వత్తుము. నీవింటికిం జనుము. మాకేదేని కోరికయున్న నక్కడఁ గోరికొందుమని పలికిన విని యాజనపతి సంతసించుచు వారిని వీడ్కొని యింటికింబోయి యతులు భుజింపఁదగిన పదార్థములు దెప్పించి రుచియుక్తముగా వండుమని భార్యకుఁ దెలియజేసి వారియాగమన మభిలషించుచుండెను.

అంతలో నాకపటయతులు లోపల జెట్టిపుట్టంబులంగట్టి పైనఁ గాషాయాంబరము లవకుంఠనముగా వైచికొని యాయుధంబులు వస్త్రచ్ఛన్నంబులు గావించి తూర్యనాదములు నింగిముట్ట రాజభటులవెంట నూరేగుచు నడుమనడుమఁ గనంబడు యంత్రవిశేషంబులం జూచి భటులవలనఁ దద్విధానంబులం దెలిసికొనుచుఁ బౌరులుమూగి వెంట నడువ బ్రాహ్మణులు స్వస్తిమంత్రంబులం జదువ మెల్లన మహావైభవముతో సింహద్వారముకడ కరిగిరి.

క్రోధనుం డర్ఘ్యపాద్యాదులంగొని ద్వారముకడ కెదురువచ్చి సత్కరించి యత్యంతభక్తితో శుద్ధాంతమునకుఁ దీసికొనిపోయి పాద్యంబులం గడిగి శిరంబునఁ జల్లుకొనుచు భార్యపైఁజల్లి పైడిపీటలపై గూర్చుండఁబెట్టి యర్చించుచు భిక్షకు సంకల్పించినంత వారు—

చ. సముచితరీతి మేమిటకు సంగరభిక్షనుగోరి వచ్చినా
రము వినుతింప నీదగు పరాక్రమ మెల్లడ మాకు నీ పదా
ర్థములు రుచింప వాజి భుజదర్పము లేర్పడ నేడు ద్వంద్వయు
ద్ధము దయసేయుమయ్య ప్రమదంబు వహింతుముదాన నెంతయున్.

చ. సమధిక యంత్రశక్తి నృపజాలముల న్ధరఁ గెల్చితంచు గ
ర్వము పడఁబోకుమీ యదిపరాక్రమహీనుల మాగన్ మాత్మ వి
క్రమ మెఱిగింతువేని రణకౌశలమేర్పడరమ్ము సాంపరా
యము బొనరింతమందుఁ దెలియంబడుగా మన శౌర్యసంపదల్.

నరేంద్రా! మేము నలువురమని శంకింపవలదు. మాలో నొక్క-
నితోఁబోరి గెలుపుగొందువేని నిన్ను మంచి బంటుగా గీర్తింతుము. కత్తులా గదలా శరములా పిడికిళ్ళా నీవు వేనితోఁ బోరంగలవో చెప్పుము. మేము వానిం గైకొందుము లెమ్ము. నీ యంత్రబలమును మా తంత్రబలము మ్రింగివేసినదని పలుకుచు శాటీపటావకుంఠనము దీసి పారవైచి వీరవేషములతో నెదుర నిలువంబడియున్న యా రాజ కుమారుల నలువురంజూచి మందహాసము గావించుచు,

మ. జననాథాగ్రణి వారిఁబల్కె బళిరా! సన్న్యాసులై మీరు వం
చన విచ్చేసితి రిప్పురంబునకు మీ శౌర్యంబు ధైర్యంబు దీ
నని తెల్లంబగుచుండె సంగరములోన న్వారవీక్షింపఁగాఁ
బని లేదైనను మీ ప్రతాపవచన ప్రౌఢత్వము న్మెచ్చితిన్.

ఉ. ఎవ్వరుబాబు మీరు? కులమెయ్యది? కాపురమెందు ప్రౌఢిమన్
జవ్వాకుఁ జీరుచుంటిరి విచిత్రమె యిందలి నా చరిత్ర మీ
కెవ్వరు సెప్పలేమకొ గ్రహింపక వచ్చితి రద్దిరయ్య! మీ
క్రొవ్వడిగింతు నిల్వుఁడొక కొంచపుకాలము సంగరంబులో.

ఉ. సంగర బిక్ష బెట్టుమని సాహసమొప్ప వచించినార లు
ప్పొంగితి నొక్కరొక్కరుగఁ బోరొనరింపఁగనేల నందఱేకమై
నం గుతుకంబె నా కమరనాథ సుతుండొకఁడే కదా బలా
స్తిం గురునాథులం గెలిచి త్రిప్పఁడె గోవుల మీ రెఱుంగరే.

అని పలికిన విని యా రాజనందనలు మందహాస శోభితవదనారవిందులై

క. ఓనృప ! తాళధ్వజనృపు
సూనుల మేమిప్పురంబు జొచ్చితి మును వి
ద్యా నిపుణతతో శత్రు
స్థాన రహస్యములఁ దెలియఁదగు ఛద్మమునన్.

యంత్రబలగుప్తుండవగు నిన్నుఁ దంత్రబల ప్రౌఢిమం బట్టికొనుట తప్పుగాదు. లే లెమ్ము. ఆయుధంబులం ధరింపుము. నీ ధార్మికబుద్ధికి మెచ్చుకొంటి. అన్నంబిడఁబూనిన నీపైఁ గత్తిగట్టితి మిది క్షత్రియ ధర్మంబగుట దూష్యంబుగాదు. జితోస్మి యనుము. విడుతుమని పలికిన విని క్రోధనుం డిట్లనియె.

ఓహోహో ! మీ బాహుబలం బెట్టిదైనను వచనప్రౌఢిమ మెచ్చఁదగి యున్నది. వాచాలురగుదురు. దొంగలవలె నింటిలోదూటి బీరము లాడెదరా ? కానిండు. మిమ్ముఁ బరిభవించి మీ వాక్యములకు సమాధానము చెప్పెదంగాక. అని పలుకుచు నసిగదాముసలాది సాధ నంబుల నక్కడికిఁ దెప్పించుకొని వారిపై దుముకుటయు నతనితో విక్రముం డొక్కఁడే కలియఁబడెను. తక్కినవారు వారి యుద్ధనైపుణ్యము బరికించుచు దూరమున నిలువఁబడిరి.

అంతకుమున్న యంతఃపుర కాంత లందఱు నయ్యతిపతుల నర్చించుటకై స్నానముజేసి పీతాంబరంబులం దాల్చి పుష్పంబులు చేతంబూని ప్రాంతములం బొంచి పొంచి చూచుచుండిరి. రాజపత్ని యతిభక్తితో వంటజేసి వడ్డింపఁ నిరీక్షించుచున్నది. అట్టి సమయంబున

పోరు సంప్రాప్తించుటయు నామె అయ్యో! నా భర్త యొక్కరుండు నీశతృవులు నలువురు. నలువురతో నొక్కఁడెట్లు పోరఁగలఁడు? అక్కటా! మా చుట్టము లీదివసమే సముద్రవిహారమున కరిగిరికదా! వారికి వార్త బంపిన లెస్సగా నుండునే· శత్రువులు బలవంతులు గాకున్న నింత వ్యూహము పన్ని శుద్ధాంతము సేరుదురా? అయ్యో! మా యంత్రబల మిప్పుడేమి పనికివచ్చును? అంతఃపురముననే చిచ్చు పుట్టినది. ఔరా! శుద్ధాంతము సంగర రంగమైన నేమి చేయుదుము? అని పరితపించుచుఁ బెరటిదారిని మంత్రులకు సామంతులకు దండ నాథాది వీరయోధుల కవ్వార్త దెలియపఱచినది.

మిట్టమధ్యాహ్నమైనది. అర్చన సమయమని సింహద్వారముకడ మంగళనాదములు వెలయించుచుండిరి. ఆయుద్ధప్రవృత్తి యెవ్వరికిఁ దెలియదయ్యెను. మంత్రు లా వార్తవిని యాశ్చర్యపడుచుఁ గొందఱు వీరయోధులఁ బ్రోగుజేసికొని యత్యంత వేగముగా గోటలోఁ బ్రవే శించిరి. కాని విజయాది రాజకుమారులు ముప్వురు నాయుధంబులం బూని సముద్రంబును జెలియలికట్టవలె నా దిట్టల లోపల నడుగు పెట్ట నీయక దూరముగాఁ బాఱద్రోలిరి.

అంతఃపురస్త్రీలు వెరపుతోఁ దలుపులు మూసుకొని గవాక్ష ములు తెరచికొని వారి యుద్ధవిశేషములు చూచుచుండిరి. అందుఁ జారుమతి యను చిన్నది సంగర రహస్యములెఱింగిన వీరపత్ని యగుటఁ దుర్యోధన భీములవలెఁ బోరుచున్న యా యిద్దర యుద్ధనైపుణ్యము పరి కించుచుఁ గ్రోధనుని యేటులు దప్పిపోవుచుండుటయు విక్రముని యేటులు బీరుపోవక ప్రతి వీరునకుఁ దగులుచుండుటయుఁ గనిపెట్టినది.

అప్పు డప్పడఁతి భయపడుచు రాజపత్నితో నమ్మా! నీ భర్త క్రోధనుం డనూన పరాక్రమశాలియని గరువపడు చుంటివి కాని గదాయుద్ధములోఁ బ్రతి వీరునికిఁ జాలకున్నాఁడు. ఇంక రెండు గడి...

లలో నితండు పడిపోవును. రిపుఘాతంబులు రెండు తగిలినవి. వానికితని తాడనం బొకటియుఁ దగులలేదు. గద త్రిప్పుటలో వానికి నైపుణ్యమీయనకు లేదు. తల్లీ! వేగము వారికి వర్తమానము పంపుము. ఆవీరులు వచ్చిన వీరితోఁ బోరాడగలరు. లేకున్న గడియలో నితండు పడిపోవఁ గలడని పలికిన రాజపత్ని యిట్లనియె.

అమ్మా! మీ తండ్రిగారి పరాక్రమ మేతన్మాత్రముకాదు. ఈలాటి బలాఢ్యుల నిదివఱ కెందరను పీడమడంచి రనుకొంటివి. అయినను వారి కీవార్త దెలియఁజేయుమని యిదివరకే వార్త నంపితినని యుత్తర మిచ్చినది.

అట్లు క్రోధనుండు విక్రమునితోఁ బెద్దతడవు గదాయుద్ధముజేసి క్రమంబున బలంబు క్షీణంబగుచుండ నతని యేటులు గాచికొనలేక తప్పుదెబ్బలు కొట్టుచు శత్రు గదాప్రహారములు మర్మసంధుల వేధింప విహ్వలుండై యొక్కింత పెడకుఁ దప్పుకొని—

క. ఏయకు మేయకు మాగు గ
దాయుద్ధమునందు నీవు తద్దయుఁ బ్రజ్ఞా
గేయుఁడ నైతివి మెచ్చితి
నాయాసముదీర నిలువుమా క్షణ మనఘా !

అని పలికిన విని నవ్వుచు విక్రముండు ఏయుటమాని రాజా! ఆయాసము తీర్చుకొని రమ్ము. తొందరలేదు. పాపము! నాచే జాల దెబ్బలు తినియుంటివిగదా!

క. భూదవ మాయాయోధన
సాధన మింతియయ నీప్రసంగమువిని బల్
యోధుఁడ వనుకొంటిని మేల్
బోధపడె న్నీదుశౌర్యమును ధైర్యంబున్:

క్రోధనా! ఆయాసము దీరినదియా? నీకు గదాయుద్ధము

నం దంతగా నైపుణ్యమున్నట్లు తోచదు. పోనీ, ముష్టి యుద్ధము చేయుదుమా? లేక శరశరాసనంబులం బూని దంద్వయుద్ధము చేయుదమా? నీ కేది ప్రియమో చెప్పుము. అన్నిటియందు నిట్టి ప్రజ్ఞయే కలిగియున్నచో దొలంగిపొమ్ము. జితోస్మియని నా కాలిక్రింద దూఱిపొమ్ము. అని పలుకుచుండ విని యతండు దోస్సారము క్షీణించినను రోషావేశంబున లేనిబలము దెచ్చుకొని రొమ్ముక్కిపెట్టు విక్రముని మీఁది కుఱికి ముష్టియుద్ధంబునకుఁ దొడంగెను. అప్పుడు వారిద్దరు పెద్దతడవు బాహాబాహి ముష్టాముష్టి కచాకచం బెనంగుచుఁ జూపఱకు వెఱపుఁ గలుగజేసిరి.

విక్రముం డట్లొక్కింతసేపు విలాసముగాఁ నతనితోఁ బోరి బెండు వడియున్న యతని నట్టె యెత్తి నేలం బడద్రొబ్బి బెబ్బులి మేకపిల్లనుం బోలె నవలీలం బొదివి పట్టుకొని యిట్టట్టు కదలనీయక మోకాళ్ళ నొక్కి పట్టుటయు నా మహారాజు,—

క. చచ్చితిఁ జచ్చితి నయయో
నొచ్చెనొడల్ నిలువ లేననూనవ్యథకున్
మెచ్చితి నీ బలమున కిదె
యిచ్చెదఁ బతి)కల విడువుమిఁక నన్ననఘా!

అని గిలగిలం గొట్టుకొనుచుఁ బలికిన విని యా యుద్ధముజూచుచున్న రాజపత్ని యడలుచు నందువచ్చి మహాత్ములారా! మీరు దేవసములు లోకైకవీరులు. కానిచో ననేక యంత్ర దుర్గరక్షితంబగు నీ నగరంబు జేరఁగలరా! హఠాత్తుగా భోజనమునకుఁ బిలిచిన నరపతి పయింబడి భోజనశాలయే రణభూమిగాఁ జేసి పరాభవించుట వీరధర్మము గాదు. మీకడ నేను రణధర్మములు సెప్పుదాననా? ఎట్లైననేమి! మీరు నా నాథుని జయించితిరి. పతిభిక్ష పెట్టి వీనిని రక్షింపుఁడని వేడుకొనినది.

విక్రముఁడు నవ్వుచు అమ్మా! మేము నీ పతి నక్రమముగా జయించితిమని పలుకవలదు.

కొంత గడువిత్తుము. సేనలం గూర్చుకొని మీకడనున్న మహా వీరులనెల్ల నాయత్తపరచుకొని యుద్ధము సేయుమనుము. అందుఁగూడ గెలిచినప్పుడే మాకు నీ పతిచే జయపత్రిక లిప్పింపుము. అంతదనుక మే మిందొకచోట వసించి యుందుమని పలుకుచు విక్రముండు క్రోధ నుని విడిచి లేచెను. అప్పుడతండు లజ్జావనతముఖుండై లోపలికిఁ బోయెను. అప్పుడా రాజపుత్రులు ద్వారమున నిలిచియున్న మంత్రి సామంత ప్రముఖయోధులనెల్ల లోపలికి బొమ్మని యాజ్ఞయిచ్చి సాధ్వీ! మేమా మఠమునకుం బోవుచుంటిమి. జయపత్రికయో రణపత్రికయో మూడుదినములలో మాకుఁ బంపవలయును. నింతియ గడువు. మేము బోవుచున్నారమని పలికి వారు మఠంబునకుం బోయిరి.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు...ఇట్లు చెప్పఁదొడంగె—

238 వ మజిలీ.

అయ్యో! భూలోకమునంగల చక్రవర్తులందఱు నాపేరు వినిన గడగడలాడుచుందురు. నా పాలిటికీ వీరులెక్కడనుండి వచ్చిరో ఇప్పుడు నేను వీరికి జయపత్రిక లిచ్చినచో నలువురలోఁ దలయెత్తి తిరుగుట యెట్లు? ప్రేయసీ! ఇట్టి పరాభవము నే బుట్టిన తరువాత బొందియుండ లేదు. మనయింటికి వచ్చిన చుట్టములు లోకైకవీరులని చారుమతి చెప్పి నదిగదా! వారీ రాత్రి నింటికిఁ రాగలరు. వారింటనుండు నప్పుడైన వీరిని భిక్షుకుఁ బిలిచితినికానే యారా! ఆ కపటాత్ములు యతులవలె నెంత ప్రచారము చేసిరి. ఇంతయేల జయపత్రికలిచ్చి పంపుమందువా. తిరుగా యుద్ధమునకు రమ్మని సన్నాహము చేయుమందువా? ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమని యడిగిన భార్య యిట్లనియె.

నాథా! మీరు వారితోఁ బోరఁజాలరు. వారు సామాన్యులు గారు. ఈ రాత్రి మన చుట్టములనడిగి పిమ్మట వారికి వార్తబంపవచ్చు నింతలోఁ దొందరయేమివచ్చినది? చారుమతి! నీవిందుల కేమందువు నీవు తెలివిగలదానవు. మొదటనే మన క్రోధనుఁడోడిపోవునని చెప్పితివి. అని యడిగినఁ జారుమతి యిట్లనియె. అమ్మా! నా పతియు సోదరులు నుత్తరదిక్కంతయు జయించిన మహావీరులు వారు వీరిం గెలువఁజాలుదురు. వారు వచ్చిన తరువాత నాలోచించి రేపు శత్రువులకు వార్తలంపుటయే యుచితమని పలికినది.

రాజు— ఆ దినమెల్ల మంత్రులతో నాలోచించుచుండెను. విక్రముని బలము దలచి వెంటనే జయపత్రికలిచ్చి యంపుటయే శ్రేయమని పలుకుచుండెను. ఇంతలో సాయంకాలమైనది. సముద్రవిహారమునకు యరిగిన వారి చుట్టము లింటికివచ్చి యంతకపూర్వమే యా వార్త వినియున్న వారగుటఁ గ్రోధను నూరార్చుచు నిట్లనిరి.

మామా! మా సామర్థ్యములు నీ వెఱిగిన నింత చింతింపవు నిన్నవమానము గావించిన యా వీరు గడియలోఁ బలాయితులం గావింపనిచో మాప్రతిజ్ఞ నిందింపుము. పాపము నీకిట్టి యవమతి గలుగు యోగముండఁబట్టియే మేము లేనితఱి వారినింటికి రప్పించుకొంటివి. కానిమ్ము గతమునకు వగవంబనిలేదు. రణభేరి మ్రోగింపించుము. మా ప్రతాపము చారుమతి చెప్పలేదా? నీవు మాకుఁ జుట్టముపై యొరులచేఁ గొట్టఁబడిన నూరకుందుమా? ఈయవమానము మాదికాదా? ఇప్పుడే వారి కందు వచ్చుచున్నామని వార్తనంపుము. అని తొందర పెట్టుటయుఁ గ్రోధనుం డిట్లనియె.

వీరులారా! మీ సామర్థ్యమట్టిదే కావచ్చును. ప్రతివీరుల బలమునూడఁ గొంత తెలిసికొన వలసియున్నది. నేనిట్లే నాకెవ్వరు సాటి లేరని గర్వపడువాఁడను. పోరనినఁ బండువుగా దలంచువాఁడ నిప్పుడా

మాట జెప్పిన నెడద దడబడుచున్నది. నిదానింపుఁడు. ఆ వీరులు సామాన్యులుకారు. వాని ప్రహారములు నా మర్మముల వీడఁజేసినవి ఇప్పుడు జయపత్రిక లిచ్చిన బోవుదురు.

క్రమ్మఱఁ బోరంజేరి మీరుగూడ నందోడితిరేని నా రాజ్యమే కైకొందురేమో ! యని పలికిన వారు మీసములు దువ్వుచు నిట్లనిరి.

మహారాజా ! మా ప్రతాప ప్రభావమెఱుగకిట్లు పిఱికితనంబు వహించుచున్నావు. నిన్నిందుఁ గూర్చుండఁబెట్టి జయము గొందుము చూడుము. మీ సేనలతో యోధులతో మా కేమియుఁ బనిలేదు. మా గుఱ్ఱములఁ దెప్పింపుము. రేపు సూర్యోదయ సమయమే యుద్ధ సమయమని వానికి వార్తనంపుము. పరితపింపకుమని యుదుటు గరుపుచుం బలికిన నతండెట్టకే యంగీకరించి యట్టి వార్తను మఠంబునకుఁ దెలియజేసెను.

మఱునాఁడు సూర్యోదయముకాక మున్న యా వీరులేవురు గుఱ్ఱములెక్కి వీరవేషములతో రణభేరి మ్రోగ నా మఠంబున కరిగిరి. క్రోధనుం డింటికడనుండి చారుమతితో పట్టీ ! వీరి సాహసములు వింతగానున్నవి. వీరెవ్వని కుమారులు? ఎట్టి బలవంతులు ? అని యడిగిన నా యువతి యిట్లనియె.

బాబా ! వీరు తాళధ్వజుఁడను మహారాజు కుమారులు ఉత్తర దిగ్విజయము జేయ బయలుదేరి యెల్లభూపతులను జయించి కప్పములు గొన్న మహాశూరు నన్నెత్తికొని పోయిన మధుండను దానవుని బరిమార్చిన యోధులు వీరే ! ఇట్టి సహాయశూరు లెందును లేరని చెప్పిన విని యతండు ఏమీ వీరు తాళధ్వజుని కుమారులా ! నా శత్రువుగూడ దాళధ్వజుని కుమారులమని చెప్పిన జ్ఞాపకమున్నది. వీరును వారు నన్నదమ్ములు గారు గద. అని యడిగిన నవ్వోలఁది తెల తెల పోవుచు గావచ్చును తాళధ్వజుని కుమారులు ఇరువదిమంది పెద్దవారేవురు పూర్వదిక్కు జయించుకొని వచ్చిరఁట

వీరు సులోచనుని తరువాత వారేమో ? కానిచో నితరుల కింత పరాక్రమముండుట యరుదే. వీరు మీతోఁ దాశధ్వజుని కుమారుల మని చెప్పినమాట బాగుగా జ్ఞాపకమున్నదియా అట్లైన మనము ధన్యులమే. అందలి నిజానిజములు దెలిసికొనుటకై తగినవారి నంపుడని యుపాయము చెప్పినది.

ఆనృపతి తగుపరిజను నొకనిం బిలిచి సంగరంబెట్లు వర్తించు చున్నదో తెలిసికొనిరమ్మని యంపెను. వాఁడతి రయంబునంబోయి యక్కడి విశేషంబులన్నియుఁ జూచివచ్చి యిట్లు చెప్పెను.

దేవా ! మనవీరులు వాయువములెక్కి యక్కడ కరుగునప్పటికి బ్రతివీరులును ఘోర నాయత్తపడియుండిరి. మనవారి గుఱ్ఱముల ముఖ పట్టములమీఁదనున్న చిహ్నముల విలోకించుచు వారిలో వారేదియో నిరూపణపూర్వకముగా మాటాడికొని యాయుధములవిడచి మోడ్పు చేతులతో మనవారి గుఱ్ఱముల దాపునకువచ్చి నమస్కరించిరి.

మనవీరులు వారింజూచి యోహో ! ఇదియేమిచోద్యము వీర తమ్ములిందు వచ్చియున్నారే ! అని గుబాలున గుఱ్ఱములు డిగ్గనుఱికి వారిం గౌఁగలించుకొని విజయా ! విక్రమా ! అని పేరులుపెట్టి పల్క రించుచుండ వారును నానందబాష్పములు గ్రమ్మ గ్రమ్మఱ నాలింగన సుఖం బిచ్చిరి. కంఠంబులు డగ్గుత్తికపడ నొక్కింత తడవేమియు మాటాడలేక వారూరక చూచుచుండి రందు విక్రముండను ప్రతివీరుం డిట్లనియె.

అన్నలారా ! మీ రుత్తరదిశ కరిగితిరిగదా ! యిక్కడి కెట్లు వచ్చితిరి ? ఈరాజు మీకుఁ జుట్టమెట్టయ్యెను ? తొలుత గుఱ్ఱములఁ జూచి గురుతుపట్టితిమి. లేకున్నఁ బ్రమాదమే జరుగును జుఁడీ ఆహా ! నేడెంత సుదినము. అయత్నోపలబ్ధముగా మనము గలిసికొంటి మని సంతోషాతిశయముతోఁ బలికిన విని మనవీరులును మురియుచు వారి

చేతులు పట్టుకొనిపోయి యామతంబు వేదికపైఁ గూర్చుండి ముచ్చట లాడుకొనుచు నొండొరుల చరిత్ర మొండొరులకుఁ దెలియఁజేసి కొనిరి.

పౌరులు విశేషముగా మూఁగికొనియుండుటచే నాకు వారిదాపు నకుఁబోవ వీలుపడినదికాదు. వారాడికొనిన మాటలన్నియు వినఁబడ లేదు వినఁబడినవానిం జెప్పెద నాలింపుడు మేము ద్వారవతీనగరంబున నాలుగుదినంబులుండి శ్రీకృష్ణునిభజించి యింటికి బోవలయునని ప్రయ త్నింపుచుండ జారుమతి తండ్రి యవంతీశ్వరుఁడు కొడల్లుఁడగు క్రోధను నింజూడ నోడలమీఁదుగా నీయూరు చేరుటకై ద్వారవతి యరుదెంచి మూఁడుదివసంబులా వీటిలో నివసించెను. తనకూఁతురు చారుమతి నప్పుడు రాక్షసుం డెత్తికొనిపోయెననయే కాని తరువాత జరిగిన వార్త లేమియు నెఱుంగఁడు.

మేమెవ్వరమో మహావీరులము దేశములు పెక్కు జయించితిమని విని యారాజు శైవికముగా మర్యాదకై మమ్ముఁ జూడవచ్చి మాకు వార్త నంపెను. మేమతనిరాక కనుమోదించుచు శిబిరద్వారముదనుక నెదురుపోయి సగౌరవముగాఁ దీసికొనివచ్చి యుచితాసనాసీనుం గావించి స్వాగతపూర్వకముగా గుశలప్రశ్నము జేసితిమి అతండు తన వృత్తాంతము మాకిట్లు చెప్పెను.

రాజపుత్రులారా! నాయదృష్ట మేమని చెప్పికొందు. లేకలేక నాకుఁ జారుమతియను నాఁడుపిల్ల కలిగినది. దానికిఁ దగినవరుఁ దీసి కొనిరాలేక స్వయంవరము చాటింపించితిని అందుఁ గల్యాణమంటప మున కరుగుచున్న నాపట్టి నాకసమునంబోవు రక్కసు డొకఁ డట్టెవచ్చి యెత్తికొనిపోయెను. ఎంతదూరము వెదకించితిని ఆకన్యజాడ యేమియు దెలియలేదు. నాఁటినుండి నేటిదనుక నాభార్య నిద్రాహారములులేక బిడ్డకై పరితపించుచున్నది. వగపునిరర్థకంబని యెఱిఁగియున్నను మోహ

పాశబద్ధులమగుట, లోకమును జింతాపరంపరలు తాఁకకమానవు. వసుశావతీనగరంబునఁ గ్రోధనుండను మహారాజు నాభార్యకు అక్క మగఁడు అతనిభార్య చెల్లెలి నరిదేవసమువిని మమ్మక్కడికిఁ దీసికొని రమ్మని నమ్మకమగు భృత్యుల నంపినది వారివెంట మేమందు బోవు చున్నాము. ఈక్షేత్రం బతిపవిత్రమైనదగుట మూడునాళ్ళు వసించితిమి. రేపు ఓడలెక్కిపోవుదుము మీరు లోకైకవీరులని చెప్పగా విని చూడ వచ్చితినని యారాజు తనకథయంతయుఁ జెప్పెను. ఆకథవిని మేమొకరి మొకరము చూచుకొనఁ దొడఁగితిమి. అప్పుడు హారివర్మ లేచి యోహోహో! అవంతీశ్వరుఁడవా నీవు! దైవసంఘటన మతివిచిత్ర మైనదిగదా. మీ కూఁతురు చారుమతి కుశలినియైయున్నది. మీకిందు జూపింతు నాకేమి పారితోషికమిత్తురని యడిగిన నమ్మహారా జిట్లనియె.

మహాభాగ! నీవనినమాట సత్యమగుంగాక. అట్లైన నారాజ్యమే నీకుఁ బారితోషికముగానిత్తు. ఏదీ? ఎందున్నదియో చెప్పుదు చెప్పుదు అని యారక యున్మత్తునిచందమున నడుగుచుండ మన హారివర్మ మామా! నేను నీయల్లుఁడ చారుమతి నన్ను వరించినది. అని తమ కథ సంక్షేపముగాఁ జెప్ప విని యమ్మహీపతిబొందిన యానంద మిట్టి దని చెప్పుటకు మాతరముకాదు.

హారివర్మం గౌగలించుకొని యేదీ నానందని యేదీ చూపు దువా? అని యడిగిన నతఁడు నాతోరమ్ము చూపింతునని పలుకుచు నొకపటకుటీరమునకుఁ దీసికొనిపోయి చారుమతిం జీరి నీతలిదండ్రులు వచ్చియున్నారని చెప్పెను. అప్పుడప్పడఁతి ముప్పిరిగొను వేడుకతో వారింగాంచినది. పుత్రికఁజూచి వారు మాటాకలేక హాతల్లీ! నీవు బ్రతికివచ్చితివా! అని పలుకుచు శోకగద్గదకంఠులై యక్కునంజేర్చి పెద్దతడవు గారవించిరి.

ఊరికిఁబోయివచ్చిన బిడ్డలం జూచినప్పుడే యెక్కువ ప్రహర్షము గలుగును. మృతినొందినదని నిరాశ జేసికొని పట్టిగనంబడినపు డెట్టి యానందము గలుగునో యది యనుభవైకవేద్యముగదా.

అవంతీశ్వరుఁడు మాచరిత్రమువిని మమ్ముఁ జాలగౌరవించుచు మా పయనమాపి యీ క్రోధనుని బలపరాక్రమములు రాజ్యవైభవములు పెద్దగా నగ్గించుచు నందుబోయి యా ద్వీపవిశేషములుచూచి వత్తమురండని యెక్కువగాఁ బ్రోత్సహించెను. క్రొత్త దేశములు చూచుటకు మనకుఁ జాలవేడుక గలిగియున్నదికదా! అతనిమాట ననుమతించి యప్పుడె బయలుదేరి యోడలమీఁదుగా మా పరివారముతోఁ బదునాలుగు దివసముల కీయూర సేరఁగలిగితిమి.

ఈరాజు తన నగరము శత్రువుల యోడలు సేరకుండ సముద్రములో యంత్రపుగనుల వైపించెనఁట. కర్ణధారులా రహస్యము నెఱింగినవారగుట నాగనులకుఁ దగులకుండ నౌకలదీరమును జేర్చిరి. మా రాకవిని క్రోధనుఁడు కలములకడ కెదురువచ్చి సగౌరవముగా మమ్మింటికి దోడ్కొనిపోయి యల్లుండ్రకుఁ జేయువిందులు చేయుచు యంత్ర రహస్యములఁ దెలుపుచు స్థానవిశేషములఁ జూపించుచు మమ్మువిడువక సంతతము మాతోఁ దిరుగుచుండెను.

మేమెప్పటి కప్పు డింటికిఁ బోవలయునని బయనమగుచుండ నేదియో నెపముపన్ని వారింపుచు మఱిపదిదినము లాపెను. మొన్న సముద్రములోఁ బగడపు తీగెలు గలతావు దాపున నున్నదని విని యోడలెక్కి యక్కడకుఁ బోయితిమి. ఆవింతజూచి మరలివచ్చుచుండ దారిలో రాజభటు లెదురుపడి మీయాొద్ధత్యం బుగ్గడించుచు నృపతి పరాభవపరాక్ర మంతయుం దెలియఁజేసిరి.

అప్పుడు మేము తొందరగా నింటికివచ్చి క్రోధనుని యపజయంబు విని యతని ననునయించుచు నుదుటుగఁ జపి మన గుజ్జుము

లెక్కి యిక్కడికివచ్చితిమి. దైవకృపచే మనము గలిసికొంటిమని తమ వృత్తాంతమంతయు వారి కెఱింగించిరి. ఒండొరు లత్యుత్సాహముతో మాట్లాడుకొనుచుండిరి. మనవీరులు వారిం దమవెంటఁ బెట్టుకొని యిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చుచున్నారు. రణభేరీనినాదములు తూర్యనాదములుగా మారినవి. ఇంతవట్టుచూచివచ్చితిని. వారీపాటికిఁ గోటసమీపమునకు వత్తురని యావృత్తాంతమంతయు వార్తాహరుం డెఱింగించెను.

ఆకథవిని చారుమతి క్రోధనునితో బాబా! నేఁజెప్పలేదా? ఇతరులకట్టి సాహసవిక్రమము లుండవు. నీవింక జింతింపఁబనిలేదు. వారుగూడ నల్లుండ్రేకదా యని యూరడం బలుకుచున్నంతలోఁ దూర్యనాదములు వినంబడినవి. క్రోధనుండులేచి యటుచూచుచుండగనే యారాజకుమారు లందఱు నంతఃపురమునఁ బ్రవేశించి క్రోధనుం గాంచి నమస్కరించిరి.

హరివర్మ తమ్ములచరిత్రము క్రమ్మఱఁ గ్రోధనున కెఱింగించెను. అతండు సిగ్గుపడుచు విక్రముని పరాక్రమ మెక్కుడుగా వినుతింపుచుఁ దత్సమయోచితముగాఁ వారినెల్ల నభినందించెను. విక్రముండును బంధుత్వము దెలియక తాము గావించిన యవమానము మఱువవలయునని క్రోధనునిం బ్రార్థించెను.

క్రోధనుండును విషాదంబువిడిచి ప్రీతిపూర్వకముగా వారి నాదరింపుచుఁ గొన్నిదినంబులు దనయింట నుంచుకొని యనేకమహోత్సవములు గావించెను. పెక్కుసభలుజేసి వారివారి చరిత్రము లుగ్గడింపుచుఁ దదీయ బలపరాక్రమము లెక్కుడుగా స్తోత్రములుచేసి లోకులకుఁ దెలియఁబఱచెను.

ఆరాజపుత్రులు క్రోధనునకుంజెప్పి తమ బలంబుల నోడలమీఁద నంపుటకు నియమించి ద్వారవతిలో నిలిచియున్న బలంబుల నాదారిని గన్యాకుబ్జమునకు రమ్మని వార్తనంపి శుభముహూర్తంబున

హరివర్మాదులు దలంచినంతనే దేవకన్యలతోఁగూడ సన్నిహితమగు రత్నవిమానముపై వారెల్ల భార్యలతో నెక్కి మహావైభవముతో గగన మార్గంబునఁ బుష్పకారూఢుం డగు శ్రీరాముఁడువోలెజనుచుఁ దొలుత నుమాపురంబున కరిగిరి.

అందొకచో విమానము నిలిపి హరివర్మ యల్లన శ్రీధరుని కోట లోనికిం జనియెను. అతండు శ్రీముఖుని తమ్ముఁడని యెఱింగిన వారెల్ల పడివడి బరుగిడికొనిపోయి యావార్త శ్రీధరుని కెఱింగించెను. శ్రీధరుం డతని కెదురువచ్చి ప్రీతిచే నాలింగనము జేసికొని రాజపుత్రా మీ తమ్ములేరి? అందరు సుఖముగా వచ్చితిరా? అని యడిగిన నతండు మీయనుగ్రహమున సేమముగానే వచ్చితిమి. మాయన్న శ్రీముఖుఁ డిందుఁ గుశలియై యున్నవాఁడా యని యడిగిన నా రాజిట్లనియె.

రాజపుత్రా! నిన్నొకమాట నడిగెదఁ జెప్పుము. మీరు సముద్రములో నరుగుచుండ నోడలన్నియుఁ గనులకుఁ దగిలి వికలములై మునిగినవనియు మీరందుఁబడి మృతినొందితిరనియు మాకు వార్తలు వచ్చినవి. మీరెట్లు బ్రతికివచ్చితిరో తెలుపుమని యడిగిన నతండు సంక్షేపముగా దమకథ నెఱింగించి యతని కానందము గలుగఁజేసెను.

రాజు విస్మయపడి అయ్యో! పాపము! మీయన్న మీమరణ వార్తవిని మిక్కిలి దుఃఖించుచు అక్కటా! క్రోధనుని యంత్రబల సామర్థ్యము వినియుం దమ్ములబంచి బలవంతమున జంపికొంటి. నా వంటి దుర్మార్గుం డెవ్వడైనఁ గలఁడా? అయ్యో! నేనత్తవారింట విం దులు గుడుచుచుఁ దమ్ములతోఁ బోలేక నిలిచితినే. నేనొక్కరుండ నింటి కెట్లుపోవుదును? తమ్ములేరని యడిగిన మాతల్లికేమి చెప్పుదును? అనియూరక యున్మత్తునివలెఁ బలుకుచు నాఁడుదానివలె గుండెలు బాదుకొనుచు వచింపఁదొడంగెను. మే మెంత జెప్పినను వినిపించుకొన డయ్యె. కొన్నిదినములు సముద్రముమీద బయనము జేసి మీజాడలు

దెలిసికొని మీరు మృతినొందినట్లే ధ్రువపడి నంద నింతంతనరాక వంతతోవచ్చి యెవ్వరు జెప్పినను వినక నింటికిఁ బయన మగుటయు నేనతని భార్యగూడ వెంట నంపితిని. వారి మీయింటం బ్రవేశపెట్టి మాపరిజనులు తిరుగా వచ్చిరని యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను.

ఆవార్త విని విక్రముఁడు శోకవిహ్వలుఁడై మామా! మాసోదరుని పరిదేవనము వినిన నాగుండె పగిలిపోవుచున్నది. ఇంటికిఁబోయి యీదుర్వార్త మాతల్లి కెఱింగించిన నామె యెంతచింతించుచున్నదో వేగబోయి వారియార్తి యుడిగించి ప్రహర్షము గూర్చవలయు సెలవిందు పోయివత్తుమని పలుకుచు నటఁగదలి క్రమ్మఱ విమానమెక్కి యక్కడికథ లందున్నవారి కెఱింగించుచు నర్ధదివసములోఁ గన్యాకుబ్జమునకు విమానముఁ బోఁజేసెను. అప్పు డందు శుద్ధాంతమున సౌభాగ్యసుందరి బిడ్డలు చుట్టునుం గూర్చుండి యూరడింపుచుండ—

ఉ. హా! సుకుమారులార! సుగుణైక నిధానములార! శత్రు సం
త్రాసకరప్రతాప బలదర్పితులార! కుమారులార! మీ
హాసవిలాసభాసుర ముఖాంబుజము ల్గన నాకు నింక న
యో! సమకూరదా సుతవియోగభవార్తి భరింపనెట్లకో.

క. ఇది వత్తురో యదెవత్తురొ
కద యని యెదురెదురుఁజూచి కాలముగడపన్
దుద కిట్లు పిడుగుపడిన
ట్లదరంగఁ జెడువార్త వినంగనయ్యెం గట్టా!

క. మీయన్నలగతి మీరును
శ్రీయుతులై వచ్చి నేను ప్రియమంద నతుల్
సేయుదురని యెదదం దల
పోవుచు నెల్లపుడు రిత్తవోయె మదాశల్.

గీ. ఏల పోయితిరయ్యా మీ రెఱుఁగి యెఱిగి !
క్రోధనుని యంత్రశక్తి రాకొమరులార !
అంబుధి నిమగ్నమూర్తులైనవ్వా డెంత
యార్తి జెందితిరో బిడ్డలార మీరు.

అక్కటా! పెక్కండ్రు బిడ్డలు పుట్టుటయు రట్టునకే కారణ మైనది. ఱెక్కలువచ్చినపక్షులవలె బిడ్డలు జెప్పియుఁ జెప్పకయు నలు మూలలకుం బోయిరి. తూర్పుదెస కరిగిన వారుమాత్రము కట్టడములు దాటి గట్టెక్కి వచ్చిరి. యుత్తరముదెస కరిగిన వారి సౌకర్యవార్త దెలియుచున్నది. కాని యింకను నింటికి రాలేదు. వారిట్లు సముద్రము పాలైరి. కడపటివా రేవురు దండ్రియాజ్ఞ బూనకయే దక్షిణము దిక్కున కరగిరఁట. ఎవ్వరికై వగతును ఏమిసేయఁగలను ? ఆసముద్రము లోనైన దేకాబోలు. శ్రీముఖా! నన్నక్కడికిఁ దీసికొనిపోవుమువా సముద్రములో మునింగి నాబిడ్డలం జూచెదగాక, అని యూరక వార లం దలంచి సౌభాగ్యసుందరి దుఃఖించుచున్నది. అట్టిసమయంబున విమాన మామేడమీఁదికి దింపి విక్రమాదులు దిగివచ్చి—

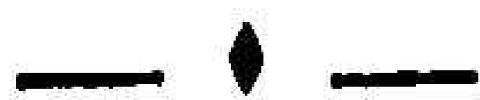
గీ. జలధిబడయు దైవసంకల్పమునఁ జేసి
బ్రతికినార మొక్క భంగి మేము
చూడు వీరె నీదు సుతు లుత్తరాదిశఁ
జనినవారు వారి సతులు వారు.

వీరు మాభార్యలు దేవకన్యలు. వీడు విద్యాసాగరుని కొమా రుఁడు. నీమనుమని జూచుకొనుమని పలుకుచు వారినెల్ల దెల్లముగా నెఱింగించి తమ వృత్తాంతము పూసగ్రుచ్చిన ట్లెఱింగించి సౌభాగ్య సుందరిని సంతోషపారావారవీచికల నుయ్యెల లూగించిరి.

క. కొడుకుల నక్కునఁజేర్చుచు
గడువడిఁ గోడండ్రఁ దిగిచి కనుగొనుచు నొడల్
బుడుకుచు నామె కొమారుల
నడిగినమాటలనె మఱియు నడుగుచు వేడ్కన్.

సౌభాగ్యసుందరి దివ్యరూపసంపన్నలగు కోడండ్రను గొడుకు లను దనకడనే యుంచికొని వారివారి చరిత్రములం బలుమారు వినుచు గడమకొడుకులు గూడ నింటికి వచ్చినచో నిఁక నాకేవిచారము నుండ దని పలుకుచు సంతోషముతోఁ గాలము గడుపుచుండెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు...ఇట్లు చెప్పఁ దొడంగెను.

239 వ మజిలీ.

దక్షిణదిగ్విజయము

పుష్పకేతుని కథ.

పుష్పకేతుఁడు మయూరధ్వజుఁడు చిత్రభానుఁడు సౌమ్యుఁడు పింగళుఁడు వీరేవురు దక్షిణదిగ్విజయము సేయఁదలంచి తండ్రి యను మతి బొందకయే రహస్యముగాఁ బయలుదేరి యాంధ్రకర్నాటకేరళాది దేశవిశేషములఁ జూచుచుఁ గాంచీపురాది దివ్యక్షేత్రంబుల సేవింపుచు ద్రవిడదేశంబు జొరపడి యందలి వింతలనరసి పాండ్యదేశంబు మీఁదుగా స్త్రీరాజ్యంబుజేరి తద్రాజధానియగు పుష్పపురంబు ప్రవేశించిరి.

ఆ నగరము పదియామడ వెడల్పును పదాఱామడ పొడవును గలిగియున్నది. విశాలములైన వీధులచే సౌధములచే నొప్పుచున్నది.

ఒక్కొక్కవీధి యొక్కొకపేట పెద్దపట్టణముతోఁ బోల్చవచ్చును. ఆ స్త్రీరాజ్యములో మూఁడువంతులు నగరమే వ్యాపించియున్నది. రత్నముకుటయను వనితారత్న మప్పుడు పాలించుచున్నది.

రాజపుత్రులేవురు నప్పురంబున నొకభవనం బద్దెకు దీసికొని యందువసించిరి. పెద్దవాఁడు తమ్ములారా! ఇన్నగర మాఁడుది పాలించు చున్నదఁట. ఆమెతో మనము పోరుసేయఁగూడదుగదా! ఇందుఁ గొలఁది దినములుండి యిందలి విశేషములు చూచి యవ్వలికిఁ బోవుదుముగాక. ఇంతపట్టణ మిదివఱకు మనము చూచియుండలేదు. ఇందుఁ బెక్కులు విచిత్రములుండకపోవు. మనము తలయొక వీథికింబోయి చూచి వచ్చుచుందుముగాక. మనమదుల కచ్చెరువుగలిగించు విశేషములేమైన గలిగినచోఁ బరీక్షింపవలసినదియే. అని యుపదేశించిన వారనుమతించిరి. వారు నిత్యము పెందలకడ భోజనముచేసి చక్కగా నలంకరించుకొని శృంగారశేఖరులవలె నొప్పుచు బయలుదేరి తలయొక వీధికిఁబోయి యందలి విశేషంబులుచూచి రాత్రి కింటికివచ్చి యవ్వింత లొండొరులకుం జెప్పుకొనుచుందురు. ఈ రీతి మూఁడుదివసములు జరిగినవి. నాలుగవనాఁడు పుష్పకేతుఁడు మాత్ర మింటికివచ్చెను. తక్కిన వారెవరును రాలేదు. చీఁకటిపడినది. పుష్పకేతుఁడు బరితపించుచుఁ దమ్ములజాడ జూచుచుఁ బెద్దతడవు వీథిలోనే కూరుచుండెను. ఒక్కండును రాలేదు.

అప్పుడతం డాలోచించుచు నిన్నరాత్రి పింగళుఁడు మాటల ధోరణిలో నీపీట వేశ్యావాటిక చాలపెద్దదనియు నందలి బోటులు మంచి నీటుకత్తెలనియుఁ జెప్పియున్నాఁడు. నేఁడక్కడికిఁ బోయియుండుఁగా? అయ్యో! అందు బోవలదని చెప్పవలసినది. ఆ నెలఁతయాండ్రు వీరినేమి మోసముజేసిరో? మాకిది క్రొత్తదేశము కానిమ్ము. ఆ మహావీరుల వారలేమిజేయగలరు? వలపుగలుగఁజేసి చిక్కపట్టినంబట్టుదురుగాక రేపుపోయి పరిశీలించెదనని తలఁచుచు నారాత్రియెల్ల నిద్రబోవడయ్యెను.

మఱునాఁడు పెందలకడ భుజించి రూపంబు దిద్దుకొని చేఁత బెత్తంబుఁబూని విలాసముగా నడుచుచు దెలిసికొని వేగముగా నడుచుచు జాముప్రొద్దువేళకు వేశ్యాంగణము జేరెను. అందు—

క. ఒకచోట మృదంగధ్వని
యొకచో వీణానినాద మొకచోఁ దార్య
త్రికరవము వేణుగానం
బొకచోఁదగవిని యతం డహో యని పొగడెన్.

పుష్పకేతుఁ డందలి సంగీతనాదములు చెవులపండువు గావింపు చుండ గొండకదూరముపోయి యొక్కచో సమున్నతవేదికాభిరామంబై విచిత్రకుడ్యదీప్తంబై యభ్రంలిహాగ్రంబై బహులతాసముల్లిఖితసింహా ద్వారికవాటంబై యొప్పు నొక సౌధరాజంబు రాజభవన మేమోయని యతనికి భ్రాంతిగలుగఁజేసినది. వేశ్యవాటికలోఁ బ్రాసాదము లుం డునా ? అని తలంచుచు సమీపమునకుంబోయి యీమేడ యెవ్వరిదని యడిగెను.

అందుఁగాపున్న వారామాటవిని అయ్యా! ఆ గోడకు వ్రేలఁ గట్టిన పట్టంబు జదివికొనుడు. అంతయు మీకుఁ దెలియగలదని యుత్తరము జెప్పిరి. అతండు సంతసించుచు నఱఁగెక్కి యందలి పట్టంబు జదువ నిల్చున్నది.

మహారాజరత్నముకథ.

ఇందు మహారాజరత్నమను వేశ్యారత్నము కాపురము సేయ చున్నది. ఆ యద్దములోఁ గట్టఁబడిన రూపమాయువతి ప్రతిబిం ఈ త్రిభువనైక సుందరికిఁ జతుష్షష్టికళలయందుఁ బాండిత్య యున్నది. ఈమె తుచ్ఛవిటతండముల షండములఁగా జ ప్రచండ విద్యామదగర్వితుని వరింపఁగలదు. పండితస

చారకుఁగాఁ జేసికొనును. మఱియు నామె విద్యావిషయకములగు కొన్ని ప్రశ్నముల నడిగి వానికిం దగిన సమాధాన మిచ్చిన వానిఁ బ్రాణేశుఁగా జేసికొనఁగలదు. లేకున్న నామె తోటలోఁ బనిచేయవలసి యున్నది. యిందుల కంగీకరించినవాఁడు ఒడంబడిక వ్రాసియిచ్చి లోపలకు రావలయును.

అనియున్న పట్టము జదివికొని యా రాజపుత్రుఁడు రెండు గడియల సేపాలోచించి ద్వారపాలునింజూచి యోయీ నిన్న నెవ్వరైన నీమె యిచ్చిన ప్రశ్నముల కుత్తరమిత్తుమని లోపలకుఁ బోయిరా! అని యడిగినవాఁడు ఒక చిన్నవాఁడు మీవలెనేయున్నాఁడు నిన్న వచ్చి యామె యిచ్చిన ప్రశ్నములన నెంత తృటిలో నుత్తరమిత్తునని చెప్పి లోపలికిఁబోయి తిరుగారాలేదు· తోటలోని కదేదారిని బోయెను. మొక్కలు త్రవ్వుచున్నాడని యా కథ యెఱింగించి యతండు వ్రాసి యిచ్చిన పత్రికం జూపించెను.

ఔరా! ఈ రాగ విద్యలలో నెంత ప్రౌఢ! మా తమ్ముని బింగళునే జయించినదియా? ఇది మాకన్న నెక్కువ జదివినది కాఁబోలు! ఏ విద్యలో నడుగునో విమర్శించి పోవలయును.

ఆహా! సకలకలానిపుణుండగు పింగళు నోడించిన యీ వారాంగన పాండిత్యము కొనియాడఁదగియున్నది. కానిమ్ము. ఇప్పుడు దీని నెట్లో జయించి తమ్ముని విడిపించుకొని రావలయుంగదా. దీని విద్యావిశేషము లెట్టివో పింగళు నే విద్యలో బరాజితుంజేసినదియో తెలిసికొనుట ఆవశ్యకమైనపని. దీనిగుట్టెవ్వరివలనం దెలిసికొందునని యాలో
చుచు నెదిరింటి యరుఁగుపై గూర్చుండెను.

తలో నొక గుఱ్ఱముబండి వచ్చి యచ్చిగురుబోడి వాకిట
డాబండివానిని జీరి యోరీ! దీని నెవ్వరి నిమిత్తము
? రాజరత్న మెందైన విహరింపనగునా? అని యడి

గిన వాఁడు ఆమె కాదుసామి. ఆమె పనికత్తె నిమిత్తము దెచ్చితిని. ఇంటికిం బోఁగలదని చెప్పుచుండగనే లోపలనుండి యొక పరిచారికవచ్చి యా బండిలోఁ గూర్చుండెను. బండి నడచుటకుఁ బ్రారంభించినతోడనే రాజపుత్రుఁడు వెనుకం గూర్చుండెను.

ఆ శకటము గడియలో దాని యింటికింబోయి నిలిచినది. రాజపుత్రుఁడు దానికన్న ముందు బండిదిగి ద్వారముకడ నిలిచి యది దిగిన తోడనే రత్నకేసరీ! నీ నిమిత్తమిందు వేచియుంటి. వచ్చితివా అని యడిగిన నప్పడతి తెల్లబోయి చూచుచు నతని యాకార గౌరవము నుంబట్టి యుత్తముఁడని తలంచి ననుసరించుచు లోపలకు దయచేయుఁడని సవినయముగాఁ బలికి తీసికొనిపోయి యొకపీఠంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యిట్లనియె.

అనఘా! మీ రెవ్వరో గురుతు తెలియకున్నది. నన్నెఱిఁగినట్లు పల్కరించితిరి. ఇది గరువమని తలంపవలదు. నా కొఱకు వేచియుండుటకు నా వలనం గాదగినపని యేదియో సెలవీయుఁడని యడిగిన మందహాసము జేయుచు నా సుందరుం డిట్లనియె.

రత్నకేసరీ! నా వృత్తాంతము చాలగలదు. నన్ను నీ వెఱుఁగకున్నను నిన్ను నే నెఱుంగుదును. నీ సుగుణములు విని నిన్నుఁ జూడ వచ్చితిని. నీ వలనఁ గాఁదగిన కార్యమొకటి కలదు. అందులకు గానుకగా నీకీ రవ్వయుంగర మిచ్చుచున్నవాఁడఁ గైకొనుమని పలుకుచుఁ గాంతులీనుచున్న యంగుళీయక మొకటి దీసి దానిచేతిలోఁ బెట్టెను.

మిక్కిలి వెలగల యా నగంజూచి యా మగువ వెఱఁగుపడుచు ఆర్యా! మీ కార్యమేదియో యెఱిఁగింపుఁడు. ఓపుదేని గావించి పిమ్మట మీ వలన నీ కానుక నందుదాన. పనికత్తెనగు నన్నింత పెద్ద జేసి యగ్గింపుచుండ సిగ్గగుచున్నది. సామీ! అని యా యుంగర

మీాయఁబోయిన వారించుచు నతండు వలదు. నీకడనే యుంచుము. నా కార్యము నీకుఁ జేయశక్యము కాకపోవదు. వినుమని యిట్లనియె.

పుష్పకేతుఁడు—రత్నకేసరీ! నీ కెక్కడపని?

రత్నకేసరి—మహారాజరత్నమను వేశ్యకడ.

పుష్ప—నీ వక్కడ నేమిచేయుచుందువు?

రత్న—సఖురాలువోలె గౌరవముగలైన పనులు చేయుచుందును.

పుష్ప—నీవేమి చదువుకొంటివి?

రత్న—సామాన్యమైన చదువే.

పుష్ప—రాజరత్నమో?

రత్న—అబ్బో! అది గొప్ప విద్వాంసురాలు. ఆమెకు రాని చదువులేదు.

పుష్ప—అది విద్వాంసులతో వాదించి యోడించునఁట యే విద్యలలోనో యెఱుంగుదువా?

రత్న—అది నాకు తెలియదుసామి.

పుష్ప—ఓడిపోయినవారి నేమిచేయును?

రత్న—తోఁటలలోఁ బనిచేయించునుసామి. నిన్ననే యొకఁడుఁ పాపము చక్కనివాఁడు మీావలె నున్నాఁడు. వాని నోడించి తోఁటలోని కనిపినది.

పుష్ప—వానితో నెట్లు వాదించినదో చెప్పఁగలవా!

రత్న—ఆ సాంకేతికములు మాకేమియుఁ దెలియవు. ఏదియో సాంకేతికముల్వ్రాసి యంపుచుండును. తగు సమాధానము రానిచో లాగివేయును. నిన్న నేనే యా సంవాదమంతయును జరిపితిని.

పుష్ప—ఆ జరిపిన యుత్తరప్రత్యుత్తర పత్రికలు నీ యొద్ద నున్నవియా?

రత్న—ఆ. వానిం దీసికొని రాఁగలను. కట్టకట్టి మంచము పందిరిమీఁదఁ నేనే పెట్టితిని.

పుష్ప—అదియే నీవలన నాకు గావలసినపని. వానిం దెచ్చి చూపఁగలవా ?

రత్న—రేపు సాయంకాల మీపాటివేళకు రండు. ఆకట్టతెచ్చి మీకిచ్చివేసెదను. యిదియేనా మీ పని.

పుష్ప—అవును. నేను బోయివత్తు. మఱతువుసుమీ.

అని చెప్పి యతండు బసలోనికిం బోయి మఱునా డావేళకే దానియింటికిఁ బోయెను. రత్నకేసరి యా కట్ట యతని ముందరం బెట్టినది. ద్రవ్యంబునకు సాధ్యము కానివా రుండరుగదా.

పుష్పకేతుండు ప్రశ్నోత్తరములతో నొప్పుచున్న యా పత్రిక లన్నియుం జదివి యందలి రహస్యములు కొన్ని తెలిసికొని దాని కిట్లనియె. రత్నకేసరీ ! మొదట నీవు పల్లవాంకురము తరువాత మాలతి పిమ్మట జాతమంజరి. తరువాత గోళ్ళునాటించిన యెఱ్ఱగుడ్డచుట్టిన మైనము ముద్ర పిమ్మట నల్లగుడ్డచుట్టిన తామలపాకులు నతని యొద్దకు దీసికొనిపోయి యిచ్చితివి జ్ఞాపకమున్నదా ? అని యడిగిన నది ఔను. ఇచ్చితిని. ఇచ్చితిని. వాని కతండు తగుసమాధానము చెప్పలేక పోయె నఁట. అతండును సామాన్యుఁడు కాడు. నీ వోడితివని చెప్పినప్పు డెద రించి బెదరించి కత్తితీసి నరికెదనని పలికెను. పిమ్మట నా పొన్నికొమ్మ ఏదో పుస్తకముజూచి కొన్ని శ్లోకములు వ్రాసియిచ్చినది. వానిం జదివికొని మఱుమాట పలుకక తోటలోనికిఁ బోయెననిఁ చెప్పినది.

అవును రాజరత్నము తానడిగిన ప్రశ్నయును శాస్త్రసమ్మత ములే యని దృష్టాంతము చూపినది.

శ్లో. నారీసం కేతకం వక్ష్యే వక్రభాషాంగముద్రయోః
పాటలీవస్త్రపుష్పాణాం తాంబూలస్యాప్యనుక్రమాత్.

అను శ్లోకము మాత్రము జదివి రత్నకేసరీ ! నీ దయవలనం గొంత సదుపాయము గలిగినది. నేను గూడ మీ రాజరత్నముతో గొంత ముచ్చటించెద నని పలికిన నక్కలికి సామీ ! నేను మీకీ పత్రిక లిచ్చితినని చెప్పంగూడదు సుండీ యని కోరినది. అతం డనుమతించి బస కరిగెను.

రాత్రియెల్ల నావిషయమై ధ్యానించుచు మేము కామశాస్త్రము లన్నియు జదివితిమి. బౌద్ధయతికృతమగు నాగరసర్వస్వ మను గ్రంథములో నీ నారీసాంకేతికములు వ్రాయంబడి యున్నవి కాంబోలు. ఆ గ్రంథము మేము చదువలేదు. దానంజేసి పింగళికండా ప్రశ్నముల కుత్తరము జెప్పలేకపోయెను. ఆ పుస్తక మీ నగరంబున నుండక మానదు. దానిం జదివి యందలి రహస్యముల గ్రహించెదంగాక. దీని నోడించుట యెంతపని. అని యాలోచించి మఱునాం డాపీటనున్న పుస్తకాలయముల గుఱించి వితర్కించి తెలిసికొని యొక పుస్తక భాండాగారమున కరిగి యందుగర పుస్తకముల పట్టికం జదివి యతి ప్రయత్నముతో వెదకి నాగరసర్వస్వమును దీసి దాని నా మూలాగ్రముగ మూడుసారులు చదివెను. అందు—

శ్లో. యఃదపిన సులభేహ సామృగాక్షీ
సకల కళాకలనాసు పండితయా
కధమపి యది సంగమ స్తయాస్యాత్
ప్రజతి తదాహి పరాభవం వరాకః
అవిదిత యువతీకృతైక సాంకే
తక ఇతి రత్నకుమారకోయుడైన.

సకలకళాపాండిత్యముగల కలకంఠితోం గలసికొనుటయే దుర్ఘటము. దైవవశంబున నట్టి యంగనతో సంగమము గలిగి నప్పుడు యువతీకృతసారకేతములు దెలియనివాం డైనచోం రత్నకుమారుండు

వలెనే పరాభవము నొందఁగలడు అని వ్రాయఁబడి యున్నది. ఇట్లు వ్రాసినవాఁడు—

శ్లో. కేచిద్భాషాంతరకృతతయా కామశాస్త్రప్రబంధా
దుర్విజ్ఞేయా గురుతరతయా కేచిదల్పార్థకాశ్చ
తత్పద్మ శ్రీవిరచితమిదం సర్వసారం సుబోధం
శాస్త్రం శీఘ్రం సృణుత సుధియోభీష్ట ధర్మార్థకామాః.

పద్మశ్రీ యను బౌద్ధసన్యాసి రచించుటచే నిందలి విషయం బుల శాస్త్రీయములని చెప్పుటకువలనుకాదు. అందులకే మాతమ్ముఁడు అంగీకరించి బద్ధుం డయ్యెను.

నా కిప్పు డీగ్రంథ విషయంబు లన్నియు క్షుణ్ణముగా నున్నవి. రాజరత్నమును ద్రుటిలో జయింపఁగలనని యాలోచించుచు నాయా ఘట్టమునందలి శ్లోకములు వ్రాసికొని వర్ణించుచు నింటికిఁబోయి మఱు నాఁడు సాయంకాలమున శృంగారవేషముతోఁ రాజరత్నమునింటికిఁ బోయెను.

అఱుగెక్కి యెవ్వరి నడుగకయే ప్రకటన పట్టములోనున్న ప్రకారమందలి గంటఁ మ్రోగించెను. అంతలో లోపలనుండి యొక పురుషుఁ డీవలకువచ్చి మీరెవ్వరు? గంట మ్రోగించితిరేల? రాజ రత్నముతోఁ బ్రసంగింతురా? అని అడిగిన నతం డౌను. అందులకే వచ్చితినని చెప్పెను. ప్రకటన పట్టము చదివికొంటివా? అందుల నిబంధన కొప్పుకొంటివా? ఒడంబడిసచో నీకాగితముపై వ్రాలుచేయు మని చెప్పెను. అంగీకరించితినని యాతండు వ్రాలుచేసెను.

ఆ పురుషుఁ డాయొడంబడిక పత్రిక లోపలికిఁ దీసికొనిపోయిన యరగడియలో నిరువురు పరిచారికలు లోపలినుండి వచ్చి యొకతె కాళ్ళు గడిగినది. ఒకతె నివాళి యిచ్చినది. సవినయముగా నతనిందీసి

కొనిపోయి విచిత్రాలంకార భూయిష్టంబగు నొకగదిలోఁ దల్పంబున గూర్చుండఁబెట్టిరి. ఆ భవనాలంకారములం దిలకించి యా రాజపుత్రుఁ డది స్వగర్వమో యని భ్రాంతి పడఁజొచ్చెను. అందు నానావిధఫలములు పుష్పములు దళములు జిగుళ్ళు మొదలగువింతవస్తువులు పేరులు వ్రాసి యద్దపు మందసములలో నునుపఁబడియున్నవి. పెక్కేల ? అది యొక చిత్రశాలవలె నొప్పుచున్నది.

అతండా శయ్యదిగి యొకపీఠముపైఁ గూరుచుండి యది యెట్టి ప్రశ్నములిచ్చునో యని యాలోచించు చుండెను. అంతలో వాడుక ప్రకారము పరిచారికచే బంగారు తళియలోఁ బల్లవాంకురము లునిచి యతనియొద్ద కనిపినది. దానింజూచి యతండు నవ్వుకొనుచు—

శ్లో. కులప్రశ్నాంకురః స్మృతః. నీకుల మేమని యడుగుట కిది యంకురము పంపినదని గ్రహించి యాపళ్లెరములోనే శ్లో. పనసః క్షత్రియేస్మృతః. అని చెప్పబడినది కావున నందు రంగులతో నమరించి యుంచిన పనసఫలం బొండుదీసి యాపళ్లెములోఁబెట్టి పంపెను. తరువాత నానాతి విదియచంద్రుని గాకితముమీఁదవ్రాసి యంపుటయు శ్లో. రాజపుత్రే ద్వితీయేందుః. అని యుండుటంజేసి నీవు రాజపుత్రుఁడవా ? అని యడిగినట్లు తెలిసికొని. శ్లో. ఘనచ్ఛాయస్తుభూపతిః. నేను కేవలము రాజపుత్రుఁడనే కాను భూపతినని తెలియఁజేయుచు మేఘము రంగువ్రాసి యంపెను.

తరువాత నానెలఁత పోటలీప్రశ్న యడిగినది—

శ్లో. సిక్థేన సమిన్తా ముద్రా పంచాంగుళి నఖాంకితా
వేష్టనం రక్తమాత్రేణ పోటలీ పరికీర్తితా.

"మైనము ముద్దగాఁజేసి దానిపై నైదుగోళ్ళు నాటించి యెఱ్ఱ దారముచుట్టి యంపినది. దానికే పోటలియని పేరు.

శ్లో. మదనాసంగతః సిక్థః సంరాగోరక్త వేష్టనం
పంచబాణక్షతత్వేన పంచాంగుళినఖక్షతం.

ఎఱ్ఱదారములు చుట్టుటచే నీయం దనురాగము కలదనియు నింతకుముందు మన్మధవ్యాపారము లేదనియు నైదుగోళ్ళు గ్రుచ్చుటచే మన్మధుని పంచబాణములబాధ యెక్కువగా నున్నదనియు నభిప్రాయమని గ్రహించి యతండు—

శ్లో. స్మరేణోద్భిన్న దేహత్వే సచ్ఛిద్రం వస్త్ర ముత్తమం

అని యుండుటచే నది పంపిన మైనము ముద్రకు చిల్లులుపొడిచిన మంచిగుడ్డ గట్టి యుంపెను. అనగా నాదేహము మన్మధునిచేం జిల్లులు చేయబడినది అని తెలుపు సూచన తెలియంజేసెను. పిమ్మట నాకొమ్మ తాంబూలప్రశ్నలు వైచినది.

శ్లో. తాంబూల విటకాః పంచకీర్తితా నరపుంగవైః
కౌశలాంకుశ కందర్ప పర్యంక చతురశ్రకాః.

కౌశలము శలాకమాత్రిరహిత మైనది. అంకుశము, అంకుశాకారము, కందర్పము, త్రికోణాకారముగలది. మధ్యబాణాకారముగ నుండును. పర్యంకము పర్యంకాకారముగలది. చతురశ్రము నాలుగు కోణములు గలది. అని యైదువిధములతో నొప్పుచున్నది. అందు బర్యంకమను వికటము పళ్ళెమున నిడి పంపినది.

శ్లో. పర్యంక స్సంగమాశయా—అని యుండుట గ్రహించి రాజపుత్రుండు శ్లో. బాహేచందన పంకాక్త మత్యర్థ మనురాగతః — అని యాతాంబూల వికటముపై మంచిగంధము నంటించి యునిపెను. నాకు నీయందుం జాల యనురాగము కలిగియున్నదని సూచించెను.

ఈరీతి తానుపంపిన నారీసంకేతనము లన్నియు నతడు గ్రహించి తగినట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినంత నక్కాంతారత్నము సంతోషించుచు

నెడమచేతి మధ్యాంగుళి నడిమిరేఖ నాఁడు తిరుగా రావలయునని వ్రాసి యంపినది. అది చదివికొని యతండు—

శ్లో. శుక్లేవామకరోజ్ఞేయః అసితో దక్షిణఃకరః
కనిష్టమూలమారభ్య రేఖాః పంచదశస్మృతాః
అంగుష్టిస్యోర్ధ్వరేఖాంతాః స్మృతాః ప్రతిపదాదిషు.

ఎడమచేయి శుక్లపక్షమనియుఁ గుడిచేయి కృష్ణపక్షమనియు జిటికెనవ్రేలి మొదటిరేఖ మొదలుబొటనవ్రేలి తుదిరేఖవరకు బదియేను రేఖలు పదియేను తిథులుగాఁ దెలిసికొనవలయునని సాంకేతికము ఎడమచేయి అనగా శుక్లపక్షము. మధ్యాంగుళి నడిమిరేఖ యన సప్తమి. శుద్ధాష్టమినాడు రాత్రి తిరుగారమ్మని సూచనయని గ్రహించి యతం డట్టే యాలోచించి నేనంతకాలంబుదనుక నిలువను. అనామిక నడిమిరేఖకే (పంచమినాటికి) రాఁగలను. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఆ వేశ్య మిగుల సంతసించుచు నతండు తన ప్రశ్నములకు సమాధాన మిచ్చిన ట్లొప్పుకొని నాఁడువచ్చుట కంగీకరించి యంపినది.

పుష్పకేతుం డింటికిబోయి యావారాంగన నోడించినందులకు సంతసించుచు సౌమ్యుని విడిపించి పిమ్మటఁ దక్కిన తమ్ములఁ జాడఁ దెలిసికొనియెదనని నిశ్చయించి మూడుదినము లెట్లో గడిపి పంచమి నాఁడు సాయంకాలమునకు మహారాజరత్నము నింటికడకుబోయెను.

అంతకుముందే యిందుముఖు లిరువు రతనినిమిత్త మందు వేచి యుండిరి. అతని జూచినతోడనే రండు రండని పలుకుచు నొకతె పాదములు కడిగి తడియొత్తినది. ఒకతె నివాళి యిచ్చినది. ఇరువురు నతని సగౌరవముగా లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి వెనుకటి గదిమీఁదుగ ననేక కక్ష్యాంతరములు దాటించి యొక రాజసౌధములోనికిం దీసికొనిపోయి రత్నపీఠంబునం గూర్చుండఁబెట్టిరి. ఆగది యలంకారము జూచి యతం డిది వేశ్యాసదనము కాదు. రాజభవనమువలె నున్నది.

ఆమేడ వీధిగోడకు వ్రేలంగట్టిన చిత్రఫలకము మహారాజరత్నముదని వ్రాయఁబడియున్నది. ఇందు మఱియొక రమణీమణి చిత్రఫలకము గనంబడుచున్నది. ఈ చిన్నది మఱియొకతె కాఁబోలు. దీనికిఁ గిరీటములు కేయూరములుగూడఁ గలిగియున్నవి. ప్రభుచిహ్నముల వేశ్య యెట్లు దాల్చెడిని? ఏమో? దేశాచారభేదము లెవ్వఁ డెఱుంగును? అని యాలోచించుచున్న సమయంబున—

క. కుందనపు బొమ్మయనఁ మెఱు
పుందీగె యనంగఁ గాంతిపుంజికయనఁ బొ
ల్పొందు నొక సుందరీమణి
యందుల కరుదెంచెఁ బరిజనావృతయగుచున్.

కిరీట కేయూర కరవాలాది ప్రభుచిహ్నాలంకారముల దాల్చియున్న యాయన్నుమిన్నంజూచి యతం డౌరా! ఈనారీరత్నము మున్ను నే చిత్రఫలకంబునఁ గన్నదికాదు. ఇది వేరొకతె. ఆమహారాజరత్న మెందున్నది? దీనిరాకకు గతంబేమి? నాచే జయింపఁబడిన చేడియ యెవ్వతె? దానిమొగమే చూచియుండలేదేయని యాలోచించుచుండ నయ్యండజగమన మెల్లన నతని నికటమున కరిగి పదంబులకు నమస్కరించుచు—

క. ఫలియించె నిప్పటికి నా
యలఘుపురాకృతఫలం బహో సకలకళా
లలితు నినుఁ బతిగఁ బడసితి
నిల ననుఁబోలిన వధూటి యెటలేదరయన్.

రాజ—ఓహో! నీవేశ్యాలాపములు నాకడ నుపచరింపవు. నీవు ఏకపరిగ్రహావా? అనేకపరిగ్రహావా? అపరిగ్రహావా?

రత్నమకుట—రాజపుత్రా! నేను వేశ్యనుగాను. ఈదేశము పాలించు నధికారిణిని. నాపేరు రత్నమకుట యండ్రు.

రాజ—బలేబాగు. ఇందు దేశమేలు రాజస్త్రీలుగూడ వేశ్యావృత్తి వహింతురని మాకుఁ దెలిసినదికాదు. మంచియాచారమే.

రత్న—రాజనందనా! నావృత్తాంతమంతయును విని పిమ్మట నాక్షేపింపుము.

రాజ—నీవృత్తాంతము వినక తెలిసికొనక యింతదూర మెట్లు వచ్చితిని? కోటకుఁగట్టిన పట్టము నీవృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పుచుండ లేదా? ఏదో మారుమూలగ్రంథములోనున్న నారీసాంకేతికశ్లోకములు నాలుగువల్లించి కట్టుకథలవంటి ప్రశ్నములడిగి వానిం జెప్పలేకున్న సకలకళాపారంగతుల నిర్వక్రపరాక్రమవంతులఁ గూలివాండ్రగాఁజేసి కొందువా? నీవ్రాఁతలకుం గట్టుబడి యింతదనుక నుపేక్షించితిమి. నిరుపమ విద్యాబలశాలియగు మాతమ్ముని మొన్న బరిచరుంగాఁ జేసికొంటివతం డెట్టివాఁడో యెఱుంగుదువా? న్యాయంబునకుఁ గట్టువడియెంగాని యున్మోత్తుగా నీరాజ్యము నిన్నుఁగూడ మట్టుమాపకపోవునా! ఈదేశమును బాలించు నీవే యిట్టి కపటకృత్యములు సేయుచుండ నిందుఁ గాదనువారెవ్వరు? రాజస్త్రీవై వేశ్యనని చెప్పుకొంటివేల? ఇది యెట్టి గౌరవమని యత్యంతకోపముతోఁ బలుకుటయు నక్కూటిలాలక యతని యలుకకు వెఱచుచు నడుగులంబడి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నావృత్తాంతమంతయు విని తప్పున్న గోపింపుఁడు. ఇది స్త్రీరాజ్యము. నేనీరాజ్యమునకువచ్చి సంవత్సరము దాటినది. మాదేశాచారములు కడువిపరీతములు. ఇందు విద్యాధికులగు పురుషులు చాలతక్కువగా నున్నారు. నేనుత్తముఁడగు పతిం బడయఁగోరి యొక బౌద్ధసిద్ధు నాశ్రయించితిని. ఆ బౌద్ధసన్యాసి నాభక్తికిమెచ్చి నాకీ శ్లోకములుగల ప్రశ్నోత్తరములు వ్రాసియిచ్చి వీని కీరితిఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చినవానిం బెండ్లియాడుము. అని చెప్పిపోయెను. అందులకై యిట్టివ్రతము బూనికొంటిని. మహారాజరత్నము నాకుస్నేహితురాలు.

అని యెఱింగించునంతఁ గాలాతీతమైనది. అవ్వలి కథ తదనంత రావసథంబున నిల్లు చెప్పఁదొడంగెను.

— ♦ —

240 వ మజిలీ

మణిమంతునికథ.

స్త్రీ రాజ్యపాలనా విశేషము లెట్లుండునో రత్నమకుట యెట్లు తీరుపులు చెప్పునో వినవలయునని యభిలాష గలిగి యొకనాఁడు పుష్ప కేతుఁడు భార్యతోఁగూడ సభాస్థానమున కరిగి రత్నమకుట సింహాసన మునకుఁ బ్రక్కగా వేరొక పీఠంబునఁ గూర్చుండి యామెచేయు ప్రశ్న ప్రకారము లరయుచుండెను. తనభర్త ప్రక్కనుండుటచే వాడుక ప్రకా రముగాక స్వరవైక్లబ్యముతో మంత్రిదిక్కు మొగంబై యామె నేఁడు విచారింపవలసిన యభియోగము లేమిగలవని యడిగినది.

మంత్రి లేచి రాజ్ఞీ! నేఁడు ముఖ్యముగా హత్యాపరాధ పరి శోధకములు రెండు విమర్శింపవలసి యున్నవి. ఒకదానిలో వాది ప్రతి వాదు లిరువురు వచ్చియున్నారు. ఒకదానిలో వాదిమాత్రమే వచ్చి యున్నాఁడు. అని పలుకుచు నా కాగితములకట్ట నామెచేతి కిచ్చెను. రత్నమకుట చేయి వణక నందుకొని వాని భర్తకిచ్చుచు మీ యెదుట మేము విమర్శింపలేము. మీరే విచారించి దీరుపు చెప్పుఁడని పలికినది.

అతండు నవ్వుచు మీ పాలనావిధానము జూడవలయునని తలంప నీ భారము నా మీఁదనే పెట్టితివా? కానిమ్ము. మీ యమా త్యుఁడు హత్యలనుచున్నాఁడు. అవి యెట్టివో తెలిసికొనియెదంగాక యని పలుకుచు నా పత్రికలం జదివికొని శిరఃకంపముతో ముందు మణి మంతుఁడు రత్నపాదుఁడనను వర్తకులఁబిలువుఁడని భటులకాజ్ఞాపించెను.

వాండ్రు పిలవఁగా నా వర్తకులిరువురు వచ్చి యెదుర నిలువం బడి నమస్కరించిరి. వారిరువురి పేరులు తెలిసికొని—

పుష్పకేతుఁడు—మణిమంతా! నీ దీయూరేనా ?

మణి—చిత్తము మహాప్రభూ! మా తాతతండ్రుల నాఁటినుం డియు మాదీ నగరమే కాపురము.

పుష్ప—నీవు కోటీశ్వరుఁడవఁట నిజమేనా ?

మణి—ప్రభువువారికిఁ బదికోట్లమీఁదఁ బన్నుగట్టుచున్నాను. మహాప్రభో !

పుష్ప—ఈ రత్నపాదు నెఱుఁగుదువా ?

మణి—ఎఱుఁగుదును మహాప్రభో యెఱుఁగుదును.

రత్నపాదుఁడు—ఎఱుఁగబట్టియే నా కొంప నిట్లు ముంచినాఁడు.

మంత్రి—ఉస్స్ నీవు నడుమ మాటాడరాదు.

పుష్ప—గొప్ప స్థితిగల వర్తకుని కుమారునకుఁ బిల్ల నిత్తునని యొప్పుకొని వారు తరలివచ్చులోపల నీ కూఁతును మఱియొకని కిచ్చి, వివాహము చేయుటయేకాక నీ యల్లునిచే వారి బలగము నంతయుఁ జావమోదించితివఁట. కొందరు చచ్చిరఁట. కొందఱు కాలుచేతులు విరిగి బాధపడుచున్నారఁట. నిజమేనా ? ఈ దేశమునం దిట్టి యాచారము లున్నవి యూ యేమి ? హత్యాలనిన సామాన్య దోషము లను కొంటివా ?

మణి—మహాప్రభూ! మా కథయంతయు మీరు సాంతముగా వినినగాని నిజము బయలు పడదు. చెప్పుటకు సెలవైనచోఁ దెలిపెద.

పుష్ప—ఊఁ. చెప్పుమనియేకదా నే నడుగుచుంటిని ?

మణిమంతుఁడు చేతులు జోడించి మహారాజా! నేను మిక్కిలి భాగ్యవంతుఁడ నయ్యు సంతానము బొడమక కొంతకాలము పరితపిం

చితిని. చివరకుఁ గన్యకాపరమేశ్వరీ కృపావిశేషమున నొక్కరూఁడు పిల్ల కలిగినది. దానినేపుత్రుఁగా భావించి యపురూపపు గారాముతోఁ బెనుచుచుంటిమి. జాతకర్మకు నేబదివేలు వ్యయపెట్టితిని. నూఱ్వురఁ బాలదాదులను రెండువందలమంది యాడించు పిల్లదాదులను నూఱ్వుర రక్షకుల నియమించి బెంచుచుంటిమి. డోలికోత్సవము, అన్నప్రాశనోత్సవము, దంతాగమనోత్సవము, విద్యాభ్యాసోత్సవము ఒకటననేల పదియో పేరుపెట్టి దినమున కొక యుత్సవము చేయుచుండెడివారము.

ఈ చిన్నకార్యములకే యీవర్తకుఁ డింత వ్యయపెట్టుచున్నాఁడు. కూఁతురి పెండ్లి కెంత వ్యయము చేయునో యని యనుకొనుచుఁ గొందరు నన్నామాట యడిగిరి. అప్పటి యుత్సవము మీరే చూతురుగాక. ఇదివఱకు భూమండలములో నిట్టి యుత్సవ మెక్కడను జరుగలేదని జనులు స్తోత్రములు చేయునట్లు కావింతునని చెప్పుచుందును.

పిల్లకైదేండ్లు దాటినది మొదలు పెండ్లి ప్రయత్నము చేయుఁడని నా భార్య నన్ను నిర్భందించుచుండెను. మఱిరెండు సంవత్సరములు నేను మనసులో నాలోచించుచు, పిమ్మట దేశముల వెంబడి తిరుగ మొదలిడితిని. నాలుగేండ్లు దేశములు త్రిప్పుటతోడనే గతించినది. మాకు సరిపడిన సంబంధ మెక్కడను దొరకలేదు. ఒక్కమాట చెప్ప మఱచితిని. మా వైశ్యులలోఁ గన్యకాపరమేశ్వరీ శాపంబునఁ జక్కని కన్యకలుండరు. నా ముద్దులపట్టి నాయమ్మవారు ప్రసాదించినది కాబట్టి బహుసౌందర్యశాలినియై యొప్పుచున్నది. దాని కూర్మిళయని పేరు పెట్టితిని. దాని చక్కఁదనమునకు సరిపడిన వరుఁ డెందును దొరకలేదని పరితపించుచు శుకద్వీపమున నీ రత్నపాదుని కుమారుఁ డున్నాఁడని విని నలువురు బ్రాహ్మణుల ననిపితిని. వారు వీని స్థితిగతులు వరుని విద్యాశీలములు విమర్శించివచ్చి యన్నిటికిని నీకుఁదగిన సంబంధమని చెప్పిరి.

అదిమొదలు నేను నాపరిజనులు వీరింటిచుట్టు నాఱుమాసములు దిరిగితిమి. మాకు రాకపోకలకుఁ బదివేలు వ్యయమైనది. ఎట్టకేల కీ మహానుభావుఁ డనుమతించెను. అతడు కోరినంత సొమ్మిచ్చి నన్నప్పు డనుమతికాకయేమి? దేశదేశములనుండి సిద్ధాంతుల రప్పించి యాఱుమాసములు వ్యవధియుండఁగా సుముహూర్తమునిశ్చయించితిమి. అట్టి ముహూర్తము మఱియొకటి లేదని యేకగ్రీవముగా సిద్ధాంతులందఱు నొప్పుకొనిరి. ఆపైన మూఢమి వచ్చునఁట. అటుపైని నధికమాసమట. ఆపైన క్షయవత్సరమట. ఆ సుముహూర్తము దాటినచో మూడేండ్లవఱకు మఱియొక సుముహూర్తములేదని సిద్ధాంతులు చెప్పియున్నారు. అదే స్థిరపరచి పనులు ప్రారంభించితిమి. మహారాజా! నూఱ్వురు చిత్రకారు లాఱుమాసములు కేవలము పందిళ్ళపని చేసిరి. నవరత్నములు నద్దినట్లుగా బందిళ్ళపైఁ జిత్రించిరి. వివాహమంటపము మీఁది పందిరికి నిరువదివేలు వ్యయమైనవి. ఆ పందిళ్ళ వైభవము చూచితీరవలయును. ఇప్పటికి నట్లేయుండునుగాని యీ మహానుభావుఁడు దుష్టుకట్టెలవాండ్రతో వచ్చి యీ పందిళ్ళన్నియుఁ బాడు చేయించెను. పేరుపొందిన నూఱుభోగమేళముల నూఱ్వర వైణికుల నూఱ్వర గాయకుల నాటకుల భాగవతులఁ బెక్కండ్ర నెక్కడ నేవిద్యలోఁ బేరుపొందిన విద్వాంసుఁ డున్నాడని విన్న నక్కడనుంచి యట్టివాని నా పెండ్లికిఁ దగిన వెలయిచ్చి రప్పించితిని. ఆ పెండ్లిదినములలో మా యిళ్ళు మహేంద్రవైభవముతో నొప్పుచుండెను. సుముహూర్తమునకు మూడుదినములకు ముందరనే వారందరువచ్చి చేరిరి. నెలదినములు వ్యవధియుండఁగనే బంధువులువచ్చి చేరిరి. అప్పుడు యుత్సవములు ప్రారంభించిరి. సుముహూర్తము సమీపించినకొలది మాకు సంతోషావేశ మెక్కువ యగుచుండెను. సుముహూర్తము

నాఁటి యుదయమునకు మాగృహములన్నియు బంధుజనముతో నిండి పోయినవి.

పదివేలమందిజనులు నివసించుటకుఁ దగినట్లు పెండ్లివారికి విడిది వేరుపరచితిని. దారిలో స్నాతకవ్రతము జేసికొని సుముహూర్తము నాఁటి యుదయమునకే వత్తుమని యాతఁడు మాకు జాబువ్రాసెం గావున వారికొఱకు నిరీక్షించుచుంటిమి. సూర్యోదయమైనది. యెంతయో వైభవముతోఁ బెండ్లివారి కెదురేఁగవలయునని యందర నాయత్తపరచియుంచితిని. వీరిజాడ యేమియుఁ గనంబడలేదు. జాము ప్రొద్దెక్కినది రెండుజాము లైనది. గుఱ్ఱము లెక్కించి రౌతులఁ బరుగెత్తించితిని. పెద్దదూరముపోయివచ్చి యెవ్వరు గనంబడలేదని చెప్పిరి. ముహూర్తము రాత్రిగదా దారిలో భోజనముచేసి లగ్నమువేళకు వత్తురని తలంచి మాసన్నాహములో మేముంటిమి.

అంతలో సూర్యుఁ డస్తమించెను. అప్పటికిని రాలేదు. పందిళ్ళన్నియుఁ బ్రేక్షకులతో నిండిపోయెను. వింతవింతలుగా దీపమాలికలు వెలిగింపబడినవి. పెక్కుచోట్ల వారాంగనలు నృత్యములు సేయుచుండిరి. వైణికులు పాడుచుండిరి. నాటకు లాడుచుండిరి. హాస్యములు చెప్పుచుండిరి. భూమండలములోఁ దూర్యనాదము లెన్నిభేదములు గలిగియున్నవో వానినన్నియుం దెప్పించితిని. కావున నానినదము లన్నియు శ్రోత్రపర్వముగా మ్రోగుచుండెను. దిగ్దంతులవంటి చతుశ్శాస్త్రపండితులు కవీశ్వరులు సిద్ధాంతులు నవధానులు వేనవేలు బ్రాహ్మణులు నానాదేశములనుండివచ్చి వివాహమంటప మలంకరించి శాస్త్రవాదములు చేయుచుండిరి. పెండ్లికొడుకుజాడమాత్రము లేదు.

అప్పుడు నేను మిక్కిలి పరితపించుచు నేమియుందోచక వారు వచ్చుదారిలోఁబోయి నిలువంబడితిని. పురోహితుఁడువచ్చి మణిమంతా! ఇఁక రెండుగడియలలోఁ బీటలపైఁ గూర్చుండవలసియున్నది.

ఇప్పటికిఁ బెండ్లివారే రాలేదే? ఏమిచేయుదము? అని యడిగిన నే నేమియు సమాధానముచెప్పక యూరక యాదెస జూచుచుంటిని.

ఇంతలో నిరువురు గుఱ్ఱపురౌతులు వడిగా వచ్చుచు నొకచో గుఱ్ఱములనాపి పెండ్లివా రిల్లెక్కడనని యడుగుచున్న మాటలు వినం బడినవి. ఇటురండు. ఇటురండు. అని వారిని కేకలువేయించితిని. వారు నేనున్నకడకువచ్చి యాతఁడే కన్యాదాతయని యెవ్వరో చెప్పఁగా గుఱ్ఱములు దిగి వాండ్రు నాకు నమస్కరించిరి.

అప్పుడు నేను కోపముతో నోహో! మీ యజమానుఁ డెంత మోసకాఁడు! సుముహూర్తమున కొకదివస మెడముండగా రమ్మని చెప్పితినే. ఇప్పటికి రాలేదు. ఏమి చేయవలయును? ఎంతదూరములో నున్నారు అని యడిగిన వాండ్రు మోమున విన్నఁదనముదోప నేదియో యుత్తరము తత్తరముతో నాకిచ్చిరి. దాని విప్పి చదువ నిట్లున్నది.

రత్నపాదుఁడు నియమితదివసమునాఁడే పదివేల జనముతో నిల్లు బయలుదేరి యోడలెక్కి సముద్రము దాటుచుండ గాలిత్రోపున నొక లొకకొండకుఁ దగిలికొని వికలములై సముద్రములో మునిగినట్లు మాకు వార్తలువచ్చినవి. వారిరక్షణకొఱకు కొన్నియోడల మేమందుఁ బంపితిమి. వారిక్షేమసమాచారము మాకిప్పటి కేమియుం దెలియలేదు. కావున వారివృత్తాంతము తెలియువఱకు ప్రస్తుత మీసుముహూర్త మాపవలెనని కోరుచున్నాము. మేము రత్నపాదున కత్యంతబంధువుల మగుట మీకు దొట్రుపడుచుందురని యీవార్త మీకుఁ దెలియ జేసితిమి.

ఆపత్రికం జదివితిని. నా నాడులన్నియుం గుంకినవి. నేలం జది కిలఁబడితిని. అప్పుడు నాచిత్తమెట్లుండునో విచారింపుఁడు. అరనిమిషము నాకు మేను దెలిసినదికాదు. ఏమిచేయుటకుం దోచక నేలం బండుకొంటిని. అంతలో నాకు భగవంతుఁ డొక యూహ తోపించెను. గడియ

యాలోచించి యది మంచిదని నిశ్చయించుకొని యట్లెతి లేచితిని. అప్పుడే యీవార్త నలుమూలలు వ్యాపించుటచే దూర్యారవములు ప్రయోగించుట మానివేసిరి. నేను వాని నాపవలదని తెలియజేసి యీ యుత్సవములోఁ బెండ్లిపందిరిలోనున్న ప్రేక్షకులనెల్ల నుపలక్షించుచు నాలుగుతేప లిటునటు తిరిగితిని.

నాపుణ్యావశంబున నొకచోట మేజువాణిజూచుచున్న యొక చిన్నవాఁడు నాకుఁ గన్నులపండువు గావించెను. విశాలములగు నేత్రములు చంద్రబింబమువంటి మొగము ఆజానుబాహువులు. పెద్దయురము గలిగి తేజస్స్ఫూర్తితో నొప్పు నాపురుషుని చేయిపట్టుకొని రమ్మని చీరుచు అబ్బాయీ! నీ వేకులమువాఁడవని యడిగితిని అతఁడు ద్విజకులుండనని యుత్తరముచెప్పెను. ఇఁక మఱేమియు నడుగక సంతోషముతో నతని లోపలికి దీసికొనిపోయి నీకు నాకూఁతు నిచ్చి వివాహము గావించెద నంగీకరింతువే యని యడిగితిని. అతఁడు చిరునగవుతో నంగీకరింపకేమి? అని యుత్తరమిచ్చెను.

అప్పుడు నేను వీఁడే నాయల్లుఁడని యందరకుఁ దెలుపుచు దీసికొనిపోయి నాభార్య కత్తెఱం గెఱిఁగించితిని. తద్రూపాతిశయమునకు మెచ్చుకొనుచు నాభార్య నే నీమాట మొదటనే చెప్పితిని. ఎక్కడో సముద్రమధ్యములోనున్న దీవిలోఁ గాపురముసేయు కోటీశ్వరునికుమారుఁడట. ఎన్నడు చూడని సంబంధము తెచ్చిపెట్టితిరి. దైవము మన కిప్పు డనుకూలుఁడే! మొదటనే యోడ మునిఁగినది. పెండ్లిచేసిన తరువాత మునిఁగిన నేమిజేయుదుము. తప్పక వీనికే పెండ్లి చేయుమని బోధించినది. బంధువులందరు సమ్మతించిరి. బ్రాహ్మణు లుత్తమలక్షణుడని మెచ్చుకొనిరి. ప్రేక్షకు లుత్సాహపడిరి.

పురోహితుఁడు తొందరపెట్టగాఁ బుణ్యస్త్రీ లప్పుడే వాని మంగళస్నానములు చేయించి పట్టుపుట్టంబులు గట్టనిచ్చి మ్యాలాను

లేపనాద్యలంకారములచేఁ గైసేసి వివాహవేదికపైఁ గూర్చుండబెట్టిరి. మహావైభవముతో నే ననుకొన్న ముహూర్తముననే నాకూఁతు నా పిల్లవానికిచ్చి కన్యాదానమహోత్సవము జరిగించితిని. వధూవరు లొండొరులం జూచికొని యానందించుచు మనంబునంగల ముచ్చటలు వెలి బుచ్చుచు విచ్చలవిడి తలంబ్రాలు పోసికొనిరి.

పెక్కేల నూరేగింపులతో భోగముమేళములతో గానసభలతోఁ గర్ణరసాయనంబులగు తూర్యనాదములతోఁ బెండ్లి యైదుదినములు నట మహోత్సవముతో వెళ్ళించితిమి. దీక్షావసాన దివసంబున వధూవరులం గలిపి సంవర్తన మహోత్సవము గావించితిమి. మహారాజా! నేనా యైదుదివసములలో బ్రాహ్మణులకుఁ బీదలకు నితరులకు బంధువులకు జేసినదానములు చెప్పుకొనరాదుగాని రెండులక్షలకన్న నెక్కువయైనట్లు లెక్కలవలనఁ దెలియఁబడినది.

అట్లుండ నేడవనాఁడు సాయంకాలమునకీ రత్నపాదుఁడు బదివేల పౌజులతోఁ బెక్కండ్రు బంధువులతో వచ్చి మావీధి బాహ్యోద్యానవనంబున విడిసినట్లు నాకు వర్తమానము వచ్చినది. నేనావార్త విని గుండె ఝల్లుమన నోహో! సముద్రంబున మునింగినవా రెట్లువచ్చిరి! వచ్చిరిబో నే నిప్పుడేమి జేయుదును? పెండ్లియైనదని తిరుగా వర్తమానము బంపుదునా? అట్లుకాదు యింటికివచ్చినవాని గౌరవించుట న్యాయము. అని తలంచి తగినపరిహారమును వెంటఁబెట్టుకొని యీ రత్నపాదుఁడు విడిచినచోటికిం బోయి పలకరించితిని.

అంతకుమున్నె నాకూఁతునకు వివాహమైనదని వినియున్న కతంబున నితండు నన్నుఁజూచి మండిపడుచు నోరీ తులువా? నీవు సంపన్న గృహస్థుండవని దూరమైనను నీసంబంధ మంగీకరించితిని. ఎక్కుడు విభవముతోఁ దరలివచ్చుచుంటి. దైవవశంబున సముద్రమధ్యంబున మాయోడలు కొండకుఁదగిలి చిల్లులు పడినవి. లోపలికి నీరు చొర

బడుచుండ నందలి సామాగ్రి కొంత జలధిలోఁ బడవేసి యోడ్లో రంధ్రములు గప్పించి నీరు తోడించి యతిప్రయత్నమున నాలుగుదివసములకుఁ బ్రాణములతో నీవలగట్టునం బడితిమి. అందున్న మాబంధువులు మమ్ము బెద్దగా నాదరించి మా వార్త మీకుఁదెలియఁ జేసినట్లుగాఁ జెప్పిరి. ఆ మాటపై పెండ్లియాపి మా కొఱకు వేచియుందురని యింత దూరము వచ్చితిమి. మా చావుబ్రతుకులు తెలిసికొనకుండ నీ కూఁతు మఱియొకనికిచ్చి పెండ్లిచేయుట నీకు నీతియా ? మఱి నాలుగుదివసములైనఁ బరీక్షింపఁగూడదా. మేము మీయింటికి వచ్చుచుఁ జిక్కుపడి యుంటిమని వినియు విచారింపక వివాహమహోత్సవము జరిపించితివే ! నీవెట్టి కృతఘ్నుఁడవు. నీవు మానుషజన్మమెత్తలేదా ? నీకంటెఁ బశువైన మేలే. ఛీఛీ నీ మొగము చూడఁగూడదు. అని నోటికి వచ్చినట్లు ప్రేలుచుండ నే నిట్లంటి.

రత్నపాదా ! తొందరపడకుము. నీవు పడరాని యాపద పడి యుంటివి. కావున నీ కినుకకుఁ బ్రత్యుత్తరమీయక సైరించితిని. ఈవల యిబ్బందులుగూడఁ బరికించిన నింతగాఁ దూలనాడవు. మీ రౌతులు చెప్పిన మాటలవలన మీరు బ్రతికివత్తురను నాస లేకపోయినది. మఱియొక సుముహూర్తము మూఁడేండ్లవఱకు లేదని దైవజ్ఞులు సెప్పుచున్నారు. వచ్చిన బంధువులు నిలువరు. చేసిన సామగ్రి చెడిపోవును. దైవఘటనము లేదని తలంచి పీఠింబోయెడివారి కిచ్చితిమి. నీతో సంబంధము కలియనందులకు మాకుఁ జాలవిచారముగా నున్నది. దైవము ప్రతికూలుఁడైన మనమేమిచేయుగలము? మీరిచ్చటికి వచ్చినందులకైన వ్యయమంతయు నిచ్చుకొందును. అలుగకుమని బ్రతిమాలిన కొలఁది వీని కలుక పెఱుగుచుండెను.

మూఢు లిట్లే తప్పులుచేసి దైవముమీఁదఁ 'బెట్టుచుందురు. పుట్టుముహూర్తము లేకున్నను బెట్టుముహూర్తముండదా ? బ్రాహ్మణు

లకు డబ్బిచ్చినఁ గావలసినన్ని ముహూర్తములున్నవని చెప్పుదురు. కానిమ్ము. సామగ్రి చెడుననికాదా పెండ్లిచేసితివి. నీసామాగ్రిని నీకొత్త యల్లుని చుట్టాలకొఁగూడ మచ్చుమూపెద నాసామర్థ్యము చూడుము. మాకిది చాల లజ్జాకరముగా నున్నది. ఇంత ధనముండియు నీచే నవ మానింపఁబడితిని. నాకైన వ్యయమిచ్చుకొందువా! ఇందులకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము నీకుఁ జేయనిచో నాకసితీరదు. నీ మర్యాదలు మాకవ సరములేదు. పోపొమ్ము. నీయిల్లు కాచికొనుము. నీ భాగ్యమంతయుఁ గొల్లగొట్టి మాయింటికిఁ బట్టించుకొనిపోవనిచో నన్నీ పేరఁబిలువవలదు ఎవ్వరడ్డమువత్తురో చూతముగా. అని మీసములు దువ్వుటయు నేనే మాటయుం బలుకక గిరాలున మరలి యింటికివచ్చి భార్యతో నిట్లంటి.

మనకిప్పుడు గ్రహచారము చాలనట్లున్నది. శుభము చేసికొనిన వెంటనే కలహము వచ్చినది. రత్నపాదున కిప్పుడు మనపైఁ జాలకోపము వచ్చినది. మన యిల్లంతయుం గొల్లగొట్టి పట్టించుకొని పోవునఁట. నాలుగువేలమంది వీరులు నాలువేలు నితరులును బదివేల పౌజుతో వచ్చియున్నాడు. వాని నడ్డుపెట్టువారెవ్వరు? నే నీ వార్త మనరాజ్ఞికిం దెలియఁజేసి సహాయమిమ్మని కోరికొని వచ్చెద. నంతదనుక నింటికడ భద్రముగా నుండుఁడు. వెలగల రత్నపు సరకులన్నియు దాచివేయుఁడు. అని దైన్యముతోఁ బలుకుచున్న సమయంబున నామాటవిని బంధువు లందఱు గగ్గోలుపడఁజొచ్చిరి.

అంతలో మాయల్లుఁ డా వార్తవిని మాకడకువచ్చి మీ రేమిటి కిట్లు చింతించుచున్నారని యడిగెను. మేమతనికి రత్నపాదుని యెత్తి కోలంతయుం దెలిపితిమి. అతండు నవ్వుచు నోహో! యిది స్త్రీ రాజ్యమా! బలముగలవాఁడే యధికుఁడు కాఁబోలు కాకున్న ద్వీపాం తరమునుండి వచ్చిన కోమటిశెట్టి పొరుగూరిలో నిల్లు బీరములు

గొట్టునా. కానిందు మీరు వెరవఁబనిలేదు. రాజ్ఞినొద్దకు బోయి చెప్పు కొననవసరములేదు. అతనికడ నాలుగువేల వీరులున్నారా.

ఉ. నాలుగువేలుగాదు భువనంబులు మూడునుగూడి వచ్చినన్
లీల జయించువాఁడను చెలింపక సంగరసీమ నిల్చి మ
త్కాలక రాళహేతితత ఖడ్గనిశాతవిఘాతపాతన
జ్వాలల పాలుగాఁక రిపుజాలముల న్మడియింతుఁ జూడుఁడీ.

మామా! మీరందఱు జింతమాని సుఖంబుండుఁడు. రత్న పాదుని భటుల మన పందిరిలోనికి రాకుండ నేను గాపాడెదనని పలికిన నందరము విస్మయము జెందితిమి.

మఱునాఁడు సూర్యోదయము కాకమున్న రత్నపాదుని బలము దుద్దుకఱ్ఱలుబూని వచ్చుచున్నట్లు వార్తలు వచ్చినవి. అప్పుడు మా యలుఁడు చేతఁ గరవాలంబు మెరయుచుండఁగ నొక హయమెక్కి ప్రచండ హేతి భీకరుండగు చిత్రభానుండో యన నొప్పుచు యాయింటి మొగసాలం గాచికొని యుండెను.

క. మణిమంతుని పని తీరఁగ
నణుమైన న్నిగులకుండ నతిశయ సంప
న్మణి కనక వస్తువాహన
గణముల వెసఁ గొల్లకొట్టి కైకొందుమిఁకన్.

అని కేకలు వేయుచు దండములు ద్రిప్పుచు మూకమూకలుగా మా యింటికడకు వచ్చుచుఁ బెండ్లిపందిళ్ళన్నియుఁ బాడుపడెడుగా దండములతో బాదుచుండిరి. అప్పుడు మా యల్లుఁడు వాండ్ర యల్లరి దిలకించి తన గుఱ్ఱమును మడములతోఁ గొట్టినంత నది రివ్వున నెగసి శత్రుపీఠుల కడ కొక్కడుగులోఁ బోయినది. అతండు గుఱ్ఱపు డెక్క లచే వారిం ద్రొక్కించియుఁ గరవాలంబున నేసియుఁ ద్రోసియుఁ

గ్రుచ్చియుఁ బొడిచియు మొత్తియని యఱచుచు నాతురతం బాఱుచుండ వెన్నంటి లేళ్ళగమిం దఱుము బెబ్బులియుంబోలె పరచుచు నా భీల కరవాల ప్రహారముల నా బలమునెల్ల గడియలోఁ బీనుఁగు పెంటలు గావించెను. మహారాజా ! మీకడ నసత్యమాడనేల ? చేతులు తెగి యఱచువారును బాదంబుల నరకఁబడి యేడ్చువారును ఖండితంబులగు శిరంబులతోఁ బాఱువారునై యతని జనులు పరితపింప నా ప్రదేశము జూడ భయంకరముగాఁ దోచినది. హతశేషులు గోడగోడలందు సందు సందుల డాగికొని ప్రాణములు దక్కించుకొనిరి. అతని పరాక్రమము జూడ రుద్రుడోయని మాకే భయమైనది. దేవా! ఇదియే జరిగిన కథ. ఇందు మాతప్పేమి యున్నదియో దేవర విచారింపవలయును. మా యల్లుఁ డడ్డుపడనిచో నీతఁడు మా యిల్లు కొల్లగొట్టువాఁడే. అప్పుడు మే మేమగుదుము. అని యీ వృత్తాంతమంతయు మణిమంతుఁ డెఱిఁగించుటయు విని పుష్పకేతుఁ డవ్వీరుని శౌర్యమునకు విస్మయము జెందుచు రత్నపాదునితో నిట్లనియె.

సెట్టీ ! నీ వియ్యంకుఁడు సెప్పిన కథయంతయు వింటివా ? ఇందేమైన నసత్యముండిన నడుగుము. విమర్శించెదనని పలికిన నతండు ఇందేమియు నసత్యములేదు. చెప్పినదంతయు సత్యమే. నిరాయుధుడైన మ్మా భటులం బీనుఁగు పెంటలు గావించెనని యతం డొప్పుకొనుచు తప్పని తప్పుగాదని వలుకునేమి ? అంతకన్న నపరాధ మేమియున్నది ? మేము బలవంతమున నతని యింటిపైఁబడి కొల్లగొట్ట దలంచిన దేవరకుఁ జెప్పికొనవలయుంగాని యల్లునిచే హత్యలు గావింపవచ్చునా? ఇంతకన్న నపరాధ మేమున్నది ? అని పలికిన విని పుష్పకేతుఁడు నవ్వుచు నిట్లనియె.

సెట్టీ! నీకేమాత్రము బుద్ధియుండిన నీముప్పే రాకుండెడిదికదా. ఆ తగవు మాయొద్దఁబెట్టక బలముగలదుగదా యని వాని యింటిమీఁద

బడి కొల్లగొట్టింపఁజూతువా? వాని యల్లుఁడు లేకున్న వానిపని యేమ గును? ఇది స్త్రీరాజ్యము గావున మీ యాటలు సాగుచున్నవి. నీకు మంచి ప్రాయశ్చిత్తమైనది. సంతసించితినని రత్నపాదుని నిందించుచు నీ తప్పంతయు రత్నమకుటది. నగరములో నేమి యల్లరి జరుగుచున్న దియో తెలిసికొనవలదా? యని రత్నమకుట నాక్షేపించుచు రత్న పాదా! నీవు మొదట మణిమంతు నిల్లు గొల్లగొట్టి బలములఁ బంపుట నీదియే తప్పుగాఁ గనంబడుచున్నది. ఇందుల కేమందువని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవా! నేను అవమానజనితమగు కోపము పట్టఁజాలక యూరక యట్లు చేయుదునని బెదరించితిని కాని మఱియొకటికాదు. అంత మాత్రమునకే యట్టి హత్యలు గావింపవలయునా? అయ్యపరాధ పరి శోధనము గావింపరా? అని యడిగిన పుష్పకేతుఁ డిట్లనియె. సెట్టీ! నీ వూరక వియ్యంకుని బెదరించుటకై పదివేల జనముతో నతని యింటి మీఁదఁ బడితివా! ఆ పెండ్లి పందిళ్ళన్నియు భగ్నముచేయించితి వదియుఁ బరిహాసమే కాఁబోలు? కానిమ్ము. మణిమంతుఁడా! నీ యల్లునికిఁగూడ నాజ్ఞాపత్రిక పంపితిమిగదా. అతం డేమిటికి రాలేదు. బలవంతుఁడనని గరువము కాఁబోలు. అతని వలనఁ గొంతసాక్ష్యము దీసికొనవలసి యున్నది. నీవుబోయి యిప్పుడే వెంటఁబెట్టుకొని రమ్ము. పొమ్ము అని పలికి యతండు వచ్చుదనుక నవ్వల నుండుమని రత్నపాదు నితోఁ జెప్పి రెండవ యభియోగంబున వాదియగు వ్యాఘ్రముఖ యన్నగారిం బిలిపించి నీవేమి చెప్పెదవు? ప్రతివాది యేమిటికి రాలేదు? అని యడిగిన వాఁడిట్లనియె.

దేవా! వ్యాఘ్రముఖియను వారకాంత నా యక్క కులవృత్తిచే జాల ధన మార్జించినది. మొన్ననొక విటు డెవ్వఁడో వచ్చి దాని

కూఁతుఁ గుండమాలను వశము జేసికొని వ్యాఘ్రముఖని బలవంతముగా జంపి నూఁతిలో బారవేసెను. అడ్డమువచ్చిన మఱికొందఱ దాదుల గూడ నాక్రోశింపుచుండ నానూతిలోనే పడవేసెను. మా మేనకోడలు కుండమాల వానికిఁ జడిసియో వరించియో యా హత్య యెవ్వరికిం దెలియఁజేయక యా శవముఁ జాటుగాఁ దహింపజేసి వానిం బెట్టుకొని కలుపుచున్నది. తల్లిచావున కించుకయు విచారము లేదు. స్త్రీల చరిత్రలు దేవర యెఱుంగనివికావు. ఆ విటుఁడు సంతతము దానితోఁ గలసి మెలసి వర్తించుచున్నాడు. వాఁడు చాల పోగరుఁబోతు. నేను మా యక్కచావునకు దుఃఖించుచుఁ గుండమాలతో నీ హత్యాప్రకారము చదురునఁ జెప్పికొనుమని యెంత బోధించినను వినక చచ్చినతల్లి తిరుగరాదు. ఈ విటుఁడు మంచివాఁడు వీని జంపించిన లాభమేమని యుపేక్ష జేసినది. దానంజేసి నేనే యీ యభియోగము దెచ్చితిని. ప్రతివాది మీ యాజ్ఞాపత్రిక జూచియుఁ బుచ్చికొనియుఁ దిరస్కారముతో నింపరాలేదు. దేవర వాని రప్పించి యీ యభియోగము విచారింపుఁడని కోరికొనుచున్నాను.

అని యెఱింగించిన వానిమాటలు విని పుష్పకేతుఁడు మంత్రిం జూచి ఇక్కడి ప్రజలు మీ యాజ్ఞల మన్నింపరు కాఁబోలు. ప్రతివాది రాకున్న నెల్లు విచారింతుము. తగిన భటులంబంపి వానింబట్టి తెప్పింపుమని యాజ్ఞాపించుటయు నతండప్పుడే యతనిం దీసికొనిరాఁ బదుగుర రాజభటులం బంపించెను.

ఈ లోపల మణిమంతుఁ డరుదెంచి మహారాజా! నా యల్లుఁడు చాల యలసియున్నాఁడు. రాలేనని తమతో మనవిచేయుమన్నాఁడని యేదియో చెప్పఁబోయిన నలుగుచు జౌను. నేనప్పుడే యనుకొన్నాను ఇది స్త్రీరాజ్య మనుకొనుచున్నాఁడు కాఁబోలు పురుషరాజ్యమని చెప్పుము. గడియలో రాకున్న వానింగట్టి తెప్పింతు. క్రమ్మఱఁబోయి

చెప్పుమని యతని వెనుక నొక రాజభటునిగూడ నంపించెను. వారిరు వురు పోయివచ్చిరి. మణిమంతుడు: "మహారాజా! పిల్లవాండ్ర మాటలు మీరు పాటింపఁగూడదు. రేపు బతిమాలి తీసికొని వచ్చెద. నేఁటి కూరకుండుఁ"డని ప్రార్థించెను. నాయాజ్ఞవిని యతం డేమనియెనో చెప్పుమని భటునడిగిన వాఁడిట్లనియె.

దేవా! మేముపోయి దేవరసందేశ మెఱింగించితిమి. నేనపరాధి వలె నరపతి కడకు వచ్చువాఁడనుగాను. అతని యాజ్ఞ మన్నింప నా కవసరములేదు. నా బలము దెలిసికొన నభిలాషగలదేని కయ్యమున కాయత్తపడియున్న వాఁడ. పొండు పొండు. నన్ను రక్షించుటకు వాని కేమి సామర్థ్యమున్నదని యతఁడు నిర్లక్ష్యముగా నుత్తరము చెప్పెను. దేవా! వాఁడు మీ యానతి తృణముకన్నఁ దేలికగాఁ జూచెను. పాప మీ వర్తకుఁడు రమ్మని బతిమాలికొనినను వినిపించుకొనలేదని భటుం డెఱింగించిన విని పుష్పకేతుఁడు ధూమకేతుండువలె మండుచు నిట్లనియె.

ఓహో! ఇందలి ప్రజలకు నా సామర్థ్యము దెలియలేదు. ఇంకను నాఁడుదియే పాలించుచున్నదని తలంచుచున్నవారు కాఁబోలు. మణిమంతా! నీ వింటికిం బోయి నీ యల్లునితో నిప్పటిరాజు రక్షింప పాదుఁడు కాడని చెప్పుము. మేకలవంటి యతని మూకల నేమో చేసితి నని గరువముఁ జెందియున్నవాఁడు కాఁబోలు కాచికొనుమని చెప్పుము. వాని పరాక్రమముఁజూడ నాకును వేడుకగానే యున్నది. రేపు ప్రాతః కాలమే బద్ధసమయమని తెలియఁజేయుము పొమ్ము. అని వానినంపి పీఠమునుండి లేవఁబోవు సమయమున వ్యాఘ్రముఖు తమ్మునివెంట నరిగిన భటు లరుదెంచి యిట్లనిరి.

దేవా! మేమా హంతకునికడ కరిగి దేవరయాజ్ఞ యెఱింగించిన నవ్వుచు నతఁ డిట్లాక్షేపించెను.

క. మీరా రా జాఁడుదియని విని
నారముగద పురుషుఁడయ్యెనా యిపు డక్కాఁ
తారత్నం బట్లినం
బోరం గనుఁగొందు వాని భుజబలమిహిహీ.

అని పలుకుటయు మే మదలించి వాని బట్టికొనఁ బ్రయత్నించి తిమి. స్వామీ! వాఁడు మాకు లొంగువాఁడు కాడు. చేతనున్న బెత్తముతోనే మమ్ముఁ గాందిశీకులఁ గావించెను. ఆ దెబ్బలఁ దిని పారిపోయి వచ్చితిమని యెఱింగించినఁ బక్కున నవ్వుచు నౌరా! ఈ రాజ్యంబున మంచివీరులున్నారుగద. రాజునానతి నొక్కరుఁడు లెక్కసేయఁడు. ఆఁడురాజ్య మాఁడురాజ్యముగానే యున్నదని రత్నమకుట నాక్షేపించుచు వారికుపురబలము రేపు గనుంగొనియెదఁగాక. తెల్లవారకమున్న పదుగురపాదుల నిందుండునట్లు నియమింపుము. నానిమిత్త ముత్తమాశ్వమొకదాని నాయత్తపరచి యుంచుమని మంత్రికి నియమించి పుష్పకేతుఁడు భార్యతోఁగూడ నంతఃపురమున కరిగెను.

అని యెఱింగించు నప్పటికి వేళ యతిక్రమించినది. పై కథ యవ్వలి మజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగెను.

241 వ మజిలీ.

మణిమంతుఁ డల్లునితో నగరిలో జరిగిన కథయంతయుం జెప్పి గడ్డముపట్టికొని బాబూ! నామాట వినుము. బలవద్విరోధమువలదు. రాజు చాలమంచివాఁడు. రత్నపాదుని మాటలు విని యతని నాక్షేపించుచు నీపక్షమే వాదించెను. నీవు తనకడకు వచ్చితివికావను కోపము తప్ప మఱేమియును లేదు. ఒకసారి పోవుదము రమ్మని బతిమాలిన నవ్వుచు నతండు మామా! నా సామర్థ్యము నీ వెఱుంగక వగచుచున్నావు. అతండు నన్నేమియుఁ జేయఁజాలఁడు. నాకంటె బలవంతు

లగు నా సోదరుల నలువు రీయూరనున్నారు. అంతయవసరము వచ్చి నచో వారిం గలసికొని తోడుచేసికొనియెద. నీవు విచారింపకుమని పలుకుచు నతండు వత్తునన్న వేళకు గుఱ్ఱమెక్కి యావీధిం దిరుగు చుండెను.

మయూరధ్వజుం డెందుండియో యాదారి నరుదెంచుచు గుఱ్ఱముపైనున్న చిత్రభానుని గుఱుతుపట్టి అన్నా! నీవిందున్నావేమి? ఈ గుఱ్ఱమెక్కుడిది! బసలోని కరిగితివా? సోదరులం గలసికొనుచుంటివా అని యడిగిన విని యబ్బురపాటుతోఁ దమ్ముఁడు మయూరధ్వజుఁడా? బాగుబాగు. తలంచినంతనే కనంబడితివే. నేనొక్కగొడవలోఁ బడి పోయితిని. మన మీపట్టణప్రభువు ఆఁడుదియని యుపేక్షచేసితిమి. మగవాఁడఁట. నాకిప్పు డతనితో విరోధమువచ్చినది. నన్నుఁబట్టికొనుటకు వచ్చుచున్నాఁడు. వానిప్రాణమునకు మనమిద్దరము చాలమా? తక్కిన సోదరులఁ బిలువనేల. ఆగుఱ్ఱమెక్కి నిలఁబడుమని పలికిన సంతసించుచు మయూరధ్వజుఁడు వేరొక తురగమెక్కి కత్తి చేతంబూని యిటునటు స్వారిచేయుచుండెను.

అంతలో భేరీధ్వానము దంధణ యంచు మ్రోఁగుచుండెను. పుష్పకేతుఁడు తమ్ముఁడు పింగళునితోఁగూడఁ దురగారూఢుండై వీర యోధులు పెక్కండ్రా యోధనసాధనంబులఁ బూని చుట్టును బరివేష్టించి రాఁ దురగఖురపుటీపాటితంబగు భూరజం బాకసంబుగప్పి చీకటి గలుగఁజేయుఁ బటురయంబున మణిమంతునిగృహంబు నికటంబున కరిగెను.

మయూరధ్వజుండు చిత్రభానుండును వారిరాకఁ దెలిసికొని తమఘోటకముల విచిత్రగతుల నడిపించుచు వారి కభిముఖముగా నిలువంబడి చూచుచుండిరి. అప్పుడు పింగళుం డన్నల గుఱుతుపట్టి యోహో! ఆవీరులు మనసోదరులు. చిత్రభానుండును, మయూరధ్వ

జండును, అన్నా! చూడుమని పలికిన నతండౌను వారలే. తెలిసినది. మణిమంతుని యల్లుఁడు మనవాఁడేకాఁబోలు. కానిచో నితరునకాబింక మెల్లువచ్చెడిని. నేఁడు మంచిసుదినమే యని సంతసించుచు దమవాజు వముల వారిచేరువకుఁ బోనిచ్చిరి. వారు వీరిం గుఱుతుపట్టలేకపోయిరి. ఎఱింగియే పింగళుఁడు—

క. నిలు నిలుఁ డేయకుఁ డేయకు
డలఘువ్రతులార యుష్మదభిధానముల
దెలుపుఁడు పదఁపడి మనమన
బలములు తెలియంగవచ్చు భండనవేళన్.

అని యడిగిన విని చిత్రభానుండు—

గీ. పుడమిఁ దాళధ్వజనృపాల పుత్రకులము
శూరమణి పుష్పకేతుని సోదరులము
క్షత్రియాన్వయభవుల మాక్రాంతసంగ
రోత్సవప్రీతులము విజయోత్సుకులము.

అనిచెప్పినంత వారిరువురు గుభాలున గుఱ్ఱముల డిగ్గనుఱికి తమ్ములారా! రండురండు మేము మీసోదరులము. తెలియక యొం డొరులము కలహింపదొరకొంటిమని పలుకుచుండఁగనే వారును వారు వములదిగి వారిం గౌఁగిలించుకొనిరి. అప్పుడు పింగళుఁడు వారితో దైవసంకల్పము కడుచిత్రమైనది. పదిదినములలో నెన్నిమార్పులు కలిగినవి? పెద్దన్న యీపీటికి రాజయ్యెను. చిత్రభానుఁడు కోటీశ్వరునిం పట్టిం జేపట్టెను. మయూరధ్వజు డేమిచేసెనో తెలిసికొనవలసియున్నది. సౌమ్యుఁడు యింటికడ మనజాడ నరయుచు నుండెనేమో? మనమీ నగరము చేరినవేళ మంచిదే యని సంభాషించుకొనుచున్న సమయం బున సౌమ్యుండు గుఱ్ఱమెక్కి కొందఱుయోధులం దఱుముకొని యచ్చటికి వచ్చెను.

వానింజూచి అదిగో మనసౌమ్యుఁడని పింగళుఁడు కేకపెట్టెను. ఆకేకవిని సౌమ్యుఁడు వారి నికటమున కరుదెంచి యోహో! మా సోదరులందఱు నిచ్చటనేయున్నారే నాగాక శుభోదర్కమైనదే యని పలుకుచుండఁ బుష్పకేతుఁడు సౌమ్యా! నీవీగుఱ్ఱపురౌతులఁ దగులుకొని వచ్చితివేల? వాండ్రు నిన్నేమిగావించిరి? యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

అన్నా! మన మిన్నగరాధిపతి నాఁడుది యనుకొనలేదా మగవాఁడఁట. నే నేదియో యపరాధముచేసితినని నన్నుఁ గట్టితీసికొని రమ్మని యీయోధుల నంపెను. అందులకై వారిం దఱిమితినని చెప్పగా నవ్వుచుఁ బింగళునితో నేననినట్లయైనది చూచితివా కానిచో నొరులకు రాజుపైఁ దిరుగఁబడు సామర్థ్య ముండునా? సౌమ్యా! నేనే నీకా వార్త నంపితిని. నేనే యీనగరమునకు రాజైతిని. అంతియుఁ నానకఁ జెప్పెదంగాక యిప్పుడు కోటలోనికిఁ బోవుదము రండు అని పలుకుచు మణిమంతుని రప్పించి వక్రకుఁడా! నీయదృష్టముమంచిది. యదృచ్ఛగా నీబిడ్డకుఁ జక్రవర్తికొడుకు మగఁడయ్యెను. నీయల్లుఁడు మాతమ్ముఁడే యని యాకథయంతయుంజెప్పి వారినందఱ వెంటఁబెట్టికొని దివాణములోనికిం బోయెను.

పుష్పకేతుం డంతఃపురమున నొకసభజేసి తనభార్య రత్నమకుటను రప్పించి తమ్ములంజూపుచు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను. లోకతీతప్రతాపసంభుక్తులగు మీరుఁగాక యొరుల కిట్టిపౌరుషము గలిగియుండునా అని పరిహాసమాడినది. తరువాత నొండొరుల చరిత్రము లిట్లు చెప్పకొనిరి.

కుందమాలకథ

అందు సౌమ్యుఁ డిట్లనియె. సోదరులారా! నాఁడు నేనును బింగళుండును నీపేఁటి వేశ్యవాటికంగల విశేషములఁ దెలిసికొనఁదలంచి

కొంతదూరము కలిసిపోయితిమి. ఒకవీధిలో నే నతనివిడిచి పైకిఁబోయి తిని. ఒకచోట నడివీధిలోఁ గూర్చుండి కొందఱు గోవాళ్లు విలాసముగా మాట్లాడికొనుచుండ సందొకచోఁ గూర్చుండి యాలకించితిని.

ఒకఁడు—కుందమాలతల్లి వ్యాఘ్రముఖిమాట యటుండు మఱచిపోయెనేమో యెంతకాలమునకు దానికిఁ జావురాదేమి ?

మఱియొకఁడు—కుందమాల యౌవనము లావణ్యము సౌంద ర్యము త్రిభువనాభిరామంబై యొప్పుచున్నది. అయిననేమి నీవనినట్లు మాతృపిశాచావేష్టితయగుట నది యెవ్వరికి నుపయోగపడకున్నది.

ఇంకొకఁడు—వ్యాఘ్రముఖి కుందమాలకుఁ గన్యాత్వహాని కాకుండ విటుల వంచించుచు ధనమార్జించుచున్నదఁట యెట్లు?

ఒకఁడు—ఆరహస్యమే యెవ్వరికిం దెలియదు. దానిలోపలికిఁ బోయినవాఁడు తిరుగావచ్చి యిట్లైనదని చెప్పినవాఁ డొక్కరుఁడును గనంబడలేదు. నే ననేకదినములనుండి చూచుచున్నాను.

మఱియొకఁడు—గ్రామస్థుల నెవ్వరిని గదిలోనికి రానీయదఁట వింటిరా ? పొరుగూరివాండ్రుగాని దానికపటములోఁ జిక్కికొనరు.

ఒకఁడు—ఎట్లైననేమి కుందమాల చక్కఁదనము చూచితీఱ వలయు. మొన్న గరుడోత్సవములోఁజూచితిని. అబ్బా ! దానియందము బింకము, పొంకము, సొగసు, టక్కు మన నగరములోనున్న వారకాం తల కెవ్వరికిని లేదు.

మఱియొకఁడు—అది మనబోఁటులకు లభ్యముకాదు. అంద రానిపండ్ల కాశపడనేల ? నాతోరండు మఱియొకవింతఁ జూపెదనని చెప్పగా వానివెంట నందఱులేచి యెందేనింబోయిరి.

నేను వారి సంభాషణములన్నియు వింటిని. కుందమాల మిగుల జక్కనిదని తోఁచి దానిం జూడవలయునని యభిలాషగలిగినది.

దానిమేడ యాప్రాంతమందే యుండుటచేఁ దెలిసికొనఁబోయి యాయింటి వీథియరఁగుపైఁ గూర్చుంటిని. అంతలో సాయంకాలమైనది. వాడుక ప్రకారము దాదియొకతె తలుపులు తెరచికొనివచ్చి దీపమువెలిగించి నన్నుఁజూచి అయ్యా! తమరెవ్వరు? ఏమిటికై యిందుఁగూరుచుంటిరని యడిగినది.

కుందమాల వాడుక విని యాచేడియం జూడవచ్చితిని. మాది విదేశము నాయాశయ మా కుశేశయవదన కెఱింగింపుమని కోరితిని. అది నామాటలువిని కన్నులు చిల్లించుచుఁ గుందమాలకుఁగాదుఁ. ఆమె తల్లికిం జెప్పి తీసికొనిపోయెద నిందు నిలుండని పలికి యాదాది లోపలికిం బోయి గడియలోవచ్చి ముచ్చటమాటలాడుచు నన్నాసదనాంతరమునకుఁ దీసికొనిపోయి యొకపీఠంబునం గూర్చుండఁబెట్టినది. నేనందలి వింతలు చూచుచుండ నింతలోఁ గుందమాలతల్లి వ్యాఘ్రముఖవచ్చి నాకు నమస్కరించుచు—

వ్యాఘ్రముఖ—ఓహో! మీరు మహారాజబిడ్డలువలెనుంటిరి. మే మెంతధన్యులము. మాకుందమాలనోము లిప్పటికి ఫలించినవి. మీనివాసదేశ మేదియో చెప్పెదరా?

నేను—అబ్బో! మాది చాలదూరదేశము. నే నొక రాజకుమారుఁడనే.

వ్యా—ఆమాట మీరు చెప్పకయే మీమొగము చెప్పుచున్నది. సామాన్యులకీసౌందర్యాతిశయముండునా? బాబూ మీపేరేమి?

నేను—సౌమ్యుఁ డందురు.

వ్యా—ఇఁక నేమి! మీసౌశీల్యము నామమే చెప్పుచున్నది.

నేను—ఏదీ. మీకుందమాల నిటురమ్మను. మిక్కిలి చక్కనిదని వింటిని.

వ్యా—అలంకరించుకొని రాఁగలదు. ఇదిగో దాని చిత్రఫల కము బాబూ! నేననవలసినమాటకాదుకాని మాకుందమాలనుబోలిన మెలనాగ యీభూమండలమందేకాదు స్వర్గమందుఁగూడ లేదని చెప్పఁ గలను.

నేను—అట్లైన నేను ధన్యుఁడనేకదా.

వ్యా—చక్రవర్తులువచ్చి యీళ్ళిత్తుమనియు దేశములిత్తు మనియుఁ గన్నెకికముచేయుటకుఁ గోరిరి. నేనును నాకూఁతునుగూడ నంగీకరించితిమికాము. తగినవాఁడు దొరకవలయు నభిలాషతీరవలయు. ఊళ్లును దేశములు నేమిచేసికొనఁగలము.

నేను—నీవుమంచిగట్టిదాననట. నీమాట వీధిలోఁ జెప్పికొనిరి.

వ్యా—ఇప్పటివాండ్రికు మాపాటిసామర్థ్యములేదు. ఇంతకు దానికళ్ళముందర దాటవలయుఁగదా.

నేను—నే దాటించెద వెరవకుము. ప్రొద్దుపోయినది. కుంద మాలను రప్పింపుము.

వ్యా—అమ్మాయికిఁగల నగలన్నియు రత్నములు చెక్కినవియే యలంకరించుకొని యిప్పుడే రాఁగలదు. అంతదనుక మీరాహంస తూలికాతల్పంబునఁ బండుకొనియుండుఁడు. నేనుబోయి వేగ నని పెద నని చెప్పి యది యవ్వలకుఁ బోయినది. అప్పుడు నేను మెల్లగలేచి యామంచముదాపునకుఁబోయి సంశయముతో—

శ్లో. "శయనేహస్త తాడనం" పండుకొనునప్పుడు చేతితో శయ్యంగొట్టి దులిపి పిమ్మట శయనింపవలయునని చిన్నప్పుడు చదివి కొన్నమాట జ్ఞప్తికి వచ్చుటచేఁ గుడిచేతితో నట్లు కొట్టితిని. అది యమరించిన యంత్రము గడియసడలి తటాలున నాశయ్య యగాధ ముగానున్న నూఁతిలో బడినది.

నే నాయుపద్రవముఁజూచి ఔరా! యీరండ యెంతమోసము సేయుచున్నది? ఈకపట మెవ్వరును దెలిసికొనలేక పోయిరే. ఎంత మంది నిల్లు చంపినదో. దీనిమేను తునుకలుగాఁ గోసి పారవేసినను దోషములేదు అని యాలోచించుచు దాని తరువాయి చర్యలు పరీక్షించు తలంపుతో నందొక తలుపుమూల దాగి చూచుచుంటిని. పలుపు జారిపడుటకు గురుతుగావించిన గంటచప్పుడు విని దాదియు నదియు నచ్చటికివచ్చి శయ్యజారుట తెలిసికొని యిట్లు సంభాషించిరి.

వ్యాఘ్రము—ఒసేవు! అబ్బాయిగారి పని అయినది. నూతిలోఁ బోయి శయనించినారు. అమ్మాయి వీనిమాటలు విన్నదా? లేదా?

దాది—అమ్మాయిగారు మీరాయనతో మాట్లాడుచుండగా వచ్చి చూచిపోయినది. వాని సౌందర్యము చూచి వలచినది. తన కతనినే పెండ్లిచేయుమని మీతోఁ జెప్పుమన్నది. ఇంతలో మీరీపని కావించిరి.

వ్యాఘ్రము—రండవు నీవు వాని యందము దానికడఁ బొగడితివి కాఁబోలు లేకున్న నది యేమిటికి వచ్చి చూచును?

దాది—అవును. ఆమాట వాస్తవమే. మీకుఁ జెప్పలేముగాని ఆయన మంచి చక్కనివాఁడు. అట్టి యందగాని నింతకుముందు నేను జూచియుండలేదు. మన కుందమాలకుం గూర్పవలసినది.

వ్యాఘ్రము—ఓసి రండా! మంచియాలోచనయే చెప్పుచున్నావు అమ్మాయిగారు అప్పుడే మగనిఁ బెట్టుకొని కులుకవలయునని చూచుచున్నది కాఁబోలు. ఇంకను బదారేండ్లు నిండలేదు. అప్పుడే విటులు నలుగురు త్రొక్కి విడిచినచో దమ్మిడీచేయదు. ఆ కుల్లబొంత నెవ్వఁడు వలచును? ఈబొట్టుమీఁదనే విత్తము సంపాదింపవలయును. దాని లావణ్యము తెలిసియేకదా గొప్పగొప్ప విటులు వచ్చుచున్నారు.

దాది—అమ్మా! ఎల్లకాలము సంపాదనయే? ఉన్న సొమ్ము చాలదా? పెక్కేల. మీరుచేయుచున్న దోహకృత్యము లమ్మాయి గారి కిష్టములేదు. మీతో బలుమారు చెప్పుచున్నది.

వ్యాఘ్ర—ఛీ! రండా! నోరుమూయి. ఇంతయాస్తి న్యాయ వర్తనమున సంపాదింపఁగలమా. ఇప్పుడువచ్చిన పురుషుని మేనఁగోటి వెలగల దివ్యాలవస్తువు లున్నవి. వాఁడు దీనితోఁ గలిసినఁ బదులిచ్చును. వేలిచ్చును. ఇప్పుడో అంతయూస్తియు సులభముగా దక్కినది. దేహము చెడలేదు.

దాది—అమ్మా! ఎంతకాల మిల్లు విటపురుషులం జంపుదువు? ఇక నిట్టిపని జేసినఁ దా నెందేనిఁ బోయెదనని అమ్మాయిగారు మీతో జెప్పుమన్నది. తెలిసినదియా!

వ్యాఘ్ర—నీవు నదియుంగూడఁ బొండు. మఱియొక కన్యం దెచ్చి పెంచెద. నీబోధయంతయు నీవే చేయుచున్నావు. అదేమియు నెఱుంగదు. సరేకాని చేపు పెందలకడ రమ్ము. మాతితోదిగి విటశరీర ముపైఁగల వస్తువులు తీయవలసియున్నది. రహస్యముగా శవవాహ కులతోఁగూడఁ జెప్పుము.

అని పలుకునప్పటికి నాకుఁ గోపమాగినదికాదు. హిరణ్యకశ్య పునిపై నుఱుక నరసింహమూర్తియుంబోలె నాభీలరౌద్రావేశముతోఁ బోయి దానిపయింబడి యెడమచేతితోఁ గొప్పుపట్టుకొని లాగుచు—

శా. రండా! నీతనువెల్ల ముక్కలుగ ఘోరప్రక్రియం గోసి యా
కండల్ గుక్కలు కాకగృధ్రములు మెక్కంజేయుదున్ జంకులే
కుండం జంపితి వెందఱెందఱినొ మాయోపాయ పాండిత్యము
ద్దండంబై తగనిండె నీదు దుశ్చరిత్రౌద్ధత్యం బహో నేటికిన్.

అని పలుకుచు నొఱనుండి కటారింబెఱికి శిరంబు నఱక నుం కించుటయు నది మొఱ్ఱోయని యఱచుచు నిట్టట్టు కొట్టుకొనుచుండ

సంచిటం బట్టి యెత్తి గుభాలున నాపాదునూతిలోఁ బారవైచితిని. అందున్న పురుషులు కొందఱు రక్షకుమువచ్చిన వారినెల్లఁ గత్తితోఁ నఱికి యాకూపంబుననే పడవిడిచితిని.

అందున్న దాదులు వెఱచి నలుమూలలకుం బఱవులిడుచు కుందమాలం గౌఁగిలించుకొని యాక్రందనము సేయఁదొడంగిరి. అప్పుడా వేశ్యకన్య యా యుపద్రవము విని యడలుచు మేడదిగి నా కడకు వచ్చి నమస్కరించి నా కత్తికి మెడయొగ్గి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నిరపరాధులగు నీపరిజనుల నేమిటికిఁ బరిమార్చెదవు? నా శిరంబు నఱకుఁడు. నా కతంబుననే యీ ఘోరకృత్యము జరుగుచున్నది. నన్నుఁ జంపిన మీకేదోసము రాదు. చంపుఁడని పలికిన విని నేను గటారి నేలం బారవైచి కుందమాలా! నీ డెందము చందము నే వినియుంటి. నీవు ఉత్తమురాలవు. నీ తల్లి మహాపాపాత్మురాలు. అనేక హత్యలు గావించినది. నీవట్టి పాపకృత్యము లెఱింగియు నుపేక్షించితి నది కొంతతప్పే. కాని నీ మందలింపులు విననిచో నీవేమి చేసెదవు? తల్లికై నీవు విచారింపవలసిన పనిలేదు. నిన్ను రక్షించితి వెఱవకుమని యుభయహస్త మిచ్చితిని.

ఆ లలనారత్నము మదీయులాలములవలనఁ దేరి నా యడుగులం బడి మహాపురుషా! మీరెవ్వరో నే నెఱుంగ. మిమ్ముఁ జూచినతోడనే నా డెందము మీయందుఁ దగులుకొన్నది. ఆ మాట నా దాదితోఁ జెప్పితిని. అడిగి చూడుఁడు. నా జీవితముతో ధనకనకవస్తువాహనాదులతో మీ యాధీనమైతి. నన్నేలికొనుఁడింతకు మున్నెవ్వరిం గన్నెత్తి చూచియుండలేదు. మీరే నా భర్తలు. అని పలుకుచు వేఁడికొన్నది. నాకు దాని మాటలచే జాలిపొడమినది. తత్సౌందర్యాతిశయము హృదయమును లాగినది. అంగీకరించి యందే వసించి మరునాఁడుదయంబున నూఁతినుండి దాని తల్లిని మఱికొందరిని దీయించి దహింపఁజేసితిని.

దాని యన్న నా చేత దెబ్బలుతిని పాఱిపోయి మీ యొద్ద నభియోగము దెచ్చెను. తరువాయికథ మీరు వినినదియేకదా. తత్క్రీడాసలాపములఁజొక్కి తిరిగి బసలోనికిం బోలేక పోయితినని సోముఁడు తనకథ నెఱింగించెను.

అని చెప్పునప్పటికి వేళ యతిక్రమించినది. మణిసిద్ధుండవ్వలి కథ పై మజిలీయందిట్లు చెప్ప మొదలు పెట్టెను.

242 వ మజిలీ

మయూరధ్వజుని కథ.

పిమ్మట మయూరధ్వజుండు తనకథ నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను. సోదరులారా! మిమ్ము నే విడిచి దక్షిణవీధింబడి పెద్దదూరము పోయితిని. ఆ నగరము తుదిచూచితీరవలయునని నాకు బుద్ధిపుట్టి వేగముగా నడువఁ దొడంగితిని. ఎంతసేపు నడిచినను తుది కనంబడదు. ఇంక చాల దూరమున్నట్లు చెప్పిరి. అంతలో సాయంకాలమైనది. దీపము లెల్లెడల వెలిగించిరి. అప్పుడు నా కొకవీధి కన్నులపండువు గావించినది. నేనా వీధిని గొంతదూరము పోయితిని. ఒకవీధి యరుగుపైఁ గూరుచుండి కొందఱు కథలు చెప్పుకొనుచుండిరి. నేనుగూడ నందొకచోఁ గూర్చుండి యా కథల నాలించితిని. కథకుఁ డిట్లు చెప్పదొడంగెను.

గోపాలుని కథ.

ఉజ్జయినీపురంబున మహాసేనుఁడను రాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతనికి బదాఱువేల భార్యలు గలిగియున్నను సంతానాభివృద్ధి లేకపోయినది. ఎప్పటికో గోపాలకుఁడు, పాలకుఁడు, అను పేరులుగల యిరువురు పుత్రులుదయించిరి. అతనిమంత్రి భరతరోహకుఁడనువాఁడు. నీతిశాస్త్రపారంగతుఁడు. అయ్యమాత్యునికిఁగూడ రోహంతకుఁడు, సురోహకుఁడు అను పుత్రులిద్దఱు పెద్దకాలమునకు

జనియించిరి. వా రిరువురు రాజపుత్రులకు సమానప్రాయులగుట నలువురంగలిసి విద్యాభ్యాసము జేయించుచుండిరి.

కొలదికాలములో నలువురు సమస్తవిద్యలంజదివి మహాపండితులని ప్రఖ్యాతి వడసిరి. కొంతకాలమునకు మహాసేనుఁడు లోకాంతరగతుం డగుటయు మంత్రు లతని పెద్దకుమారుఁడు గోపాలునికిఁ బట్టము గట్టిరి. అతనితమ్ముఁడు పాలకుఁడు యువరాజయ్యెను. మంత్రిపుత్రు లిరువురు మంత్రులై సమస్తకార్యములు న్యాయముగా జరుపుచు రాజ్యతంత్రము లనుకూలముగా నెఱవేర్చుచుండిరి.

ఒకనాఁడు గోపాలుండు విజయదశమి పండుగకు పట్టపేనుఁగ నెక్కి తూరఘోషములు భూనభోంతరాళములు నిండ మహావైభవముతో నూరేగుచుండెను. అప్పుడు పౌరులు మేడలెక్కియు గోడలెక్కియు నాయుత్సవమును రాజును జూడఁదొడంగిరి. ఒకానొక బ్రాహ్మణవీథిం బోవుచుండ నొక బ్రాహ్మణకన్యక మదురుగోడయెక్కి రాజపుత్రుం జూచుచుండ నతని యేనుఁగ తొండముతో నాకన్యకం బట్టుకొనఁబోయిన నాయబల యడలుచు నేలంబడినది. అప్పుడు గోపాలుఁడు వెఱచుచు మదకరినాపి యాపిల్లను మెల్లగా లేవదీయించి అయ్యో! పాపము! నీకు దెబ్బ తగిలినదికాఁబోలు. ఉపచారములు చేయింతు నూరడిల్లుమని పలికిన నాకలికి యతనిం జరజరం జూచుచు రాజపుత్రా! నీవు చంపఁదగని తండ్రినే చంపించి రాజ్యంబు గొంటివి. వేదాధ్యయనసంపన్నులగు బ్రాహ్మణులం జంపువానికి మృగములం జంపుట లక్ష్యమా? నీయేనుఁగు నన్నిట్లు బాధించుటలో నాశ్చర్యము లేదని యాక్షేపించుచు నాకన్యక లోపలికిఁ బోయినది.

చండాలుండైన విన నసహ్యించుకొనఁదగిన యాకన్యకా వాక్యములువిని రాజపుత్రుఁడు చిన్నవోయి అయ్యో! నన్నీచిన్నది యిట్లు నిందించినదేమి? నేను మాతండ్రి నెట్లు చంపితిని? లోకాపవాద

మూరకరానేరదు. అని చింతించుచు నుత్సాహముడిగి యా యూరే గింపు మానిపించి యింటికిఁబోయి లోకోపవాదమునకు వెఱచుచు నాఁటిరాత్రి నల్లని కంబళి గప్పుకొని ఖడ్గము చేతఁబూని ప్రచ్ఛన్నముగా గ్రామసంచారము గావించెను. అందొక పాడుదేవాలయమున నభిసారికతోఁ గాముఁడు మాట్లాడుచున్నమాట లిట్లు వినంబడినవి.

కాము — ఓసీ! నీనిమిత్తమై యెంతసేపటినుండి వేచియుంటిని. నీమాటలు నమ్మి వృథాశ్రమపడితిని. ఫీలులేదని మొదటనే చెప్పితివేని రాకపోవుదునే?

అభి — మనోహరా! నేనందులకే వెఱచుచుంటి. పాపము నీవు ముందుగవచ్చి కూర్చుంటివా? కాల మెట్లుజరిపితివో!

కాము — పాప మనుచుంటివా? చాలు చాలు. నిజముగా నాపై నీకుఁ బ్రీతియున్నదని ముందుగవచ్చి కూర్చుంటి. నీవు రాకున్న నేమియుందోచక యూకసమును పిడికిటిచేఁ బొడిచితిని. యూకవలిచితిని. అబ్బా! అప్పటిదుఃఖ మేమిచెప్పుదును? పిట్టలేచినను నాకు గడలిన నీవే వచ్చుచుంటి వనుకొంటిని. నీవు నట్టిదొంగవని యిప్పటికిఁ దెలిసికొంటిని. చాలు నీస్నేహము చాలు.

అభి — అయ్యయ్యో! నీవట్లనిన నాగుండె పగిలిపోవుచున్నది. నాచిక్కులు వినిన నీవిట్లనక పోవుదువుగదా.

కాము — ఆచిక్కు లెట్టివి? నీవు మహాపతివ్రతవలె యింటిలో నటియించితివి కాఁబోలు.

అభి — కాదు మనోహరా! నామాట వినుము. నాకుఁ బిల్లవాఁ డున్నాడనుమాట యెఱుంగుదువా? వానిని నిద్రపుచ్చవలయునా? నాభర్తకుఁ బెండలకడ నిద్రపట్టదు. ఏమిచేయుదును? ఆయూటంకము లుండఁ బెండలకడ యెట్లురాఁగలనో చెప్పుము.

కాము — అవును. నీమగఁడును గుమారుడును నాకన్న నిష్టులై

యుండ నేనిం దధముఁడనై వట్టికుంకవలె నీకొఱకు వేచియుంటి నాదే తప్పు.

అభి—అట్లనరాదు. భర్తలయందు ప్రీతిలేకయే విటులతో స్త్రీలురమింతురు. భర్తలమూలమునఁ గులటలకు నాటంకములు గలుగుచుండును. ఈగలేని తేనెవలె నిర్భయముగా విటులతో స్త్రీలకుఁ గలిసి సుఖభాగ్యము పట్టుట కష్టము. నే నేమిచేయుదును?

కాము—నీయభిప్రాయ మేమియో నాకుఁ దెలియలేదు.

అభి—నాకు భర్తయుఁ బిల్లవాఁడును నీక్రీడ కాటంకము గలుగఁజేయుచున్నారు. నీవు సంశయింపక వారిద్దరిం గడతేర్చితివేని హాయిగా మనము సుఖింపవచ్చును.

కాము—చాలుఁజాలు. ఇదియా నీవుచెప్పిన యుపాయము అది మహాపాతకముకాదా? నే నొల్లను.

అభి—నీవు పాపమునకువెఱచి యట్టిపని చేయవేని నేను నా యిష్టమువచ్చిన ట్లనుభవించుటకు వీలుండదు.

కాము—ఆపాపకృత్యము నా కంగీకారముకాదు.

అభి—చాలుచాలు. దుర్వారరాగాంధులకుఁ జేయరానివను లుండవు. బ్రహ్మయంతటివాఁడు కూఁతుతో గలిసికొనియె. దీనింబట్టి చూడ నీకు నాయందు గాఢానురాగము లేనట్లు తోచుచున్నది.

కాము—అనురాగము కలిగియున్నదని ఘోరకృత్యము లెట్లు చేయుదును?

అభి—అత్యనురాగమే చేయించును. సుఖాపేక్షగలదేని తప్పక నప్పనిసేయుము. మన రాజపుత్రుఁడు సుఖాపేక్షనైకాదే తండ్రిం జంపించెను. ఆవార్త నీవు వినలేదా? మహారాజులే ఘోరహత్యలు గావించుచుండ సామాన్యుండవు నీవిట్లు సంశయింతువేమిటికి? రేపు సాయంకాలము మాయింటికి రమ్ము. వారు నిద్రింపుచుండఁ గత్తిచే

నఱుకుము. తరువాతిబొంకులు నేను బొంకఁగలను. అని పలుకుచు నాకులట విటునితోఁ గలసినది.

ఆమాటలన్నియుఁ బ్రచ్ఛన్నముగానుండి గోపాలుఁ డాకర్ణించెను. అయ్యో! కాముకురాలుగూడ నన్నాక్షేపించినది. నే నేకర్మము నెఱుంగను. లోకోపవాద మిట్లు వ్యాపించుటకుఁ గారణమేమియోయని యాలోచించుచు నతం డట కదలి మరియొకవీధికింబోయి యొక గృహముకడఁ బొంచి యాలించెను.

ఒకబ్రాహ్మణుఁడు భార్యతో నోసీ! పిల్లవాఁడులేచి యేడ్చుచున్నాఁడు. లేచి పాలిమ్ము నిద్రయేమిటికిఁ బోయెదవని లేపిన నా యిల్లాలు కోపముతోఁ బిల్లవానిం గొట్టుచు పితృఘాతకుఁడా! ఏల ఏడ్చెదవు? నే నీకుఁ బాలీయజాలను. నిద్రవచ్చుచున్నది. పండుకొనుమని మందలించినది. ఆమాటలువిని యాబ్రాహ్మణుండు మూర్ఖురాలా! పిల్లవానిని బితృఘాతకుఁడా! యని పిలిచెదవేమిటికి? వాఁ డింకను బాలు వదలలేదు. పితృఘాతకుఁ డెట్టులయ్యెను. ఈలాటితుచ్ఛపు పలుకులు నీనోటినుండి రావచ్చునా? అని యడిగిన నామె లేచి మీకు దెలియులేదా? కొడుకు లెప్పుడు పెద్దవారైనతోడనే తండ్రిచావును గోరుచుందురు. మనగోపాలుఁ డేమిచేసెనో చూచితిరా? ఆత్మసుఖమునకై తండ్రింజంపించి యారాజ్యము తానేలుచుండెను. వీఁడుమాత్ర మెదిగిన తరువాతఁ మనల నెక్కువ నిర్వాహకముచేయునా? అని యుత్తరము చెప్పినది.

ఆమాటలా గోపాలుని చెవింబడినవి. అయ్యయ్యో! ఎక్కడికిఁ బోయినను నా కీమాటలే వినంబడుచున్నవి. నాతండ్రిని నే నెట్లు చంపితినో యెఱుంగను. గ్రామమంతయు నాయపయశము వ్యాపించినది. అని దుఃఖించుచు మఱియొకవీధికిఁబోయి యాలింప నొకచోఁ దండ్రియు గొడుకును గ్రుద్దులాడుచుఁ గొడుకు తండ్రితో నీవు బ్రతికియుండ నీ

యాస్తి హాకీయవు. ధనహీనుండనై నే నెన్నినాళ్లు కష్టములపాలగుచుం దును? మనరాజు గోపాలుండు బలవంతమున దండిౘంజంపించి రాజ్యము గైకొన్నట్లు నిన్నుఁజంపి సీధనము లాగికొందును చూడుమని యదలించెను.

ఆమాటలాలించి యాగోపాలుండు దుఃఖముతో నింటికిఁబోయి యారాత్రి నిద్రఁబోక యెట్టకే తెల్లవార్చి మంత్రికుమారు లిద్దర రప్పించి రాత్రిజరిగిన చర్యలన్నియు నెరింగించి యిట్టి యపఖ్యాతి నాకేట్లు వచ్చినదని యడిగిన వారిట్లనిరి.

తండ్రి వార్ధక్యంబున జనకంటకములైనపను లనేకములు గావిం చెను. వినుము. ఒకనాఁడు క్షౌరము చేయించుకొనుచుండ మంగల వాఁడు దెల్లవెండ్రుకల లాగుచుఁ బ్రమాదవశంబున నల్లవెండ్రుక యొకటి తీసెనఁట. దానం గోపించి వానిం జంపించెను.

మఱియు వంటబ్రాహ్మణుఁ డొకప్పుడు కూరవండి వడ్డించగా దాన నములునప్పుడు చిన్నరాయితగిలి పన్నూడినదఁట. దానంజేసి వానిని వెంటనే పరిమార్పించెను.

మఱియొకప్పుడు బ్రాహ్మణులు ద్రవ్యార్థులైవచ్చి యాశీర్వదించు నారొదవలనఁ దలనొప్పివచ్చినదని వారినందఱంబట్టించి బందీగృహంబునఁ బెట్టించెను. పార్శ్వంబుననిలిచి వింజామర గట్టిగావీచినదని చామర గ్రాహిణిం గొట్టించెను. వందిమాగధులు వేకువజామున నిద్రాభంగము గావించిరని కొరడాలచే బాదించెను. ఈలాటి ఘోరకృత్యము లనేక ములు గావింపుచుండ వారించియు నప్పనులు మాన్పింపజాలక దుఃఖిం చుచు నావిచారముతోఁ బెద్దమంత్రి కాలధర్మము నొందెను.

తరువాత మేము మంత్రిపదవి నధిష్టించితిమి. రాజుచేయుపనుల వలనఁ బ్రజల కీర్ష్య జనించినది. అతని మరణము కోరుచుండిరి. అప్పుడు మే మాలోచించి మీతండ్రిని బలవంతమున గట్టించి బందీగృహంబునఁ

బడనేసితిమి. దైవికముగా నతఁ డా చెరసాలలో మృత్యుఁ డయ్యెను. దానంజేసి మీకీ కాలినము సంప్రాప్తించినది. ఇందులకు మేమే కారకుల మని చేసినపనియంతయుం జెప్పిరి.

ఆవార్తవిని రాజపుత్రుఁ డధోముఖుండై క్షణకాల మూరకొని చేతులచే నేలం గొట్టుచుఁ గన్నులు నీరుగార నాకాశమువంకఁ జూచుచు నిట్లనియె.

మీరు శుక్రబృహస్పతులతో సమాను లగుదురు. మీరు నా హితముగోరి, మంచికార్యమే చేసితిరి. కాని యిట్టిపనులు శంకాశూన్య బుద్ధులగు సత్యవంతుల క్రమముగాని దృష్టాదృష్టభయగ్రస్త చేతస్కు లగు మావంటివారికిఁ జెల్లనేరదు. నే నీభూమిని బాలింప సమర్థుడంగాను. నేనీయపఖ్యాతి ధరింపఁజాల. మాతమ్ముని రాజుగాఁజేసి మీరీరాజ్యము పాలించుఁడు. నేను తపోవనంబున కరిగెదనని పలికిన విని వారు సిగ్గు పడుచు దలవాల్చుకొని యేమియుఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్పలేకపోయిరి.

ఈసంవాదమంతయు రాత్రిజరిగినది. అంతలోఁ గోళ్ళుకూసినవి. అప్పుడు వందిమాగధులు జయము మహారాజా జయము. దిగంత వ్యాప్తయశఃసముదయాజయము. సకలభూపకిరీటమణి నీరాజితచరణా జయము అని స్తుతియింపుచుండ సిగ్గుతోఁ జెవులు మూసికొని చాలు చాలు నాకీర్తి దిగంతముల వ్యాపించినది. వందిమాగధుల నూరకొను మని చెప్పుమని ప్రతీహారిచే వార్తనంపెను.

అయ్యో! చిరకాలము జీవించెడు తండ్రిని నావలె నెవ్వఁడు చంపించును. నేను మహాపాపాత్ముండ నాకీపాప మెట్లుబోవును? అని దుఃఖించుచు నప్పుడే జటావల్కలముల ధరించి తపోవనంబునకుఁ బోవుట కుద్యోగించి సభామంటపమునకుఁ బాలకుని రప్పింపుఁడని యాజ్ఞాపించి తానాస్థానమునకుబోయెను. ఆవార్తవిని బ్రాహ్మణు లనేకులువచ్చి రాజ్యము నీవేపాలింపవలయు ధర్మాత్ముండవని యెంతయో బోధించిరి.

కాని యతని తలకెక్కనదికాదు తమ్ముడు సభకువచ్చి కృత్రిమబుద్ధితోఁ దనకు రాజ్యమక్కరలేదని కొంతసేపు ప్రతికూలము సెప్పెను కాని బలవంతమున గోపాలుండు తమ్మునికి రాజ్యమిచ్చుచుఁ దనకుమారుని వాని కప్పగించి మంత్రులకుఁజెప్పి విరక్తుండై తపోవనంబున కరిగెను.

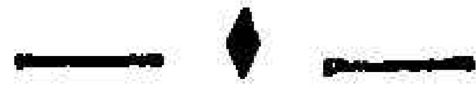
పాలకుండు ప్రజాపాలకుండై రాజ్యంబుసేయుచుండ నతనికొక దుస్స్వప్నమువచ్చినది. మంత్రులతో నాకలతెఱంగెరింగింప వారిట్లనిరి.

పూర్వము మీతండ్రి కిట్లే దుస్స్వప్నమువచ్చినంత బ్రాహ్మణుల కెఱింగింపగాఁ వారు హోమములు సేయింపుఁడని చెప్పిరఁట. దానఁ గోపించి వారిఁబట్టికొని కొట్టించెను. వారుచెప్పిన మితికే కోటమీఁద పిడుగుబడి కోట నాశనమైనది. కావున బ్రాహ్మణులచే జపములు చేయించవలెను. లేక కొన్నిదినములు దేశాంతర మనుగవలయును. సింహాసనముమీఁద మృగముచెక్కించి పాలింపవలయునని యుపాయము చెప్పిరి.

అట్లు వారు మాట్లాడికొనుచుండగా నన్నయకుమారుఁడు నరవాహనదత్తుఁ డనువాఁడు బంతియాడుచుండ నాబంతి దొర్లి సింహాసనముదరికి వచ్చినది. దానిఁ దెచ్చుకొనుటకై యాబాలుం డటకరిగెను. వాని యాకారగౌరవముజూచి సంతసించుచుఁ బాలకుండు వానికి రాజ్య మిచ్చి తాను తపోవనంబునకుఁ బోయెను.

తరువాత నరవాహనదత్తుఁడు భూపాలుండై ప్రజలం బాలించుచుండెను. ఒకనాఁడతనికడ కొకయాఁడుది వికృతాంగి చూడనసహ్యము జనించినది. రత్నమువంటిబిడ్డలఁ నాల్గురవెంటబెట్టుకొనివచ్చి ఆశీర్వదించినది. ఆ వికృతాంగింజూచి యారాజకుమారుఁడు అసహ్యపడుకొనుచుఁ గుమారులఁజూచి యాశ్చర్యమందుచు నీవెవ్వతెవు? ఈ కుమారు లెవ్వరు. నీవృత్తాంతము జెప్పుమని యడిగిన నావికృతాంగి యిట్లనియె.

ఈబిడ్డలు నేను గన్నవారే. నాపతి దేశాంతరమరిగిరని చెప్పిన వింతపడుచు నతఁడౌరా నీకుఁ బతియున్నవాఁడా నిన్నెట్లు పెండ్లి యాడెను. ఇది వింతగానున్నది నీకథ చెప్పుమని యడిగిన నామె యిట్లనియె. అయ్యా వినుండు.

పింగళికకథ

అవంతీదేశములోఁ గపిస్థిలమను నగ్రహారముగలదు. అందు సోమదత్తుడను బ్రాహ్మణుఁడు వేదవేదాంగపారంగతుఁడు కాపురము సేయుచుండెను. అతనికి వేనవేలు శిష్యులుగలరు. ఆవిప్రునిభార్య యరుంధతికన్నను మిన్నయని చెప్పనోపు. అపుత్రకుఁడగు నాసాముసకుఁ గొంతకాలము గతించినంత నుత్కలవలె నొకకూఁతురు పుట్టినది. స్త్రీలక్షణవేత్తలు దానింజూచి దీనికిఁ బతియు బుత్రులుండరు; దేశాటనము చేయునని యెంచిరి. ఈబాలిక ధూమకేతువువలె వారింట నెదుగుచుండెను. అన్నియు దుర్గుణములే. సుగుణ మొక్కటియును లేదు. ఆచారహీనురాలై మాలపల్లెలోనికిఁగూడఁబోయి వచ్చుచుండును. దానియాకారము గుణములుజూచి యెవ్వరు పెండ్లియాడలేదు. ఆచింత సోమదత్తుని స్వాంతమున మిక్కిలి వేధించుచుండెను. కనంబడినపిల్లలను జావగొట్టుచుండును. పెద్దలపైరాళ్ళు విసరుచుండును.

ఒకనాఁ డొకవటుఁడు వీథింబడిపోవుచుండఁ బెద్దరాయి తీసికొని వానింగొట్టినది. మొగము గంటుపడి బొటబొట రక్తముగారుచుండ సోమదత్తునొద్దకుఁబోయి యావ్రణముచూపి నీకూఁతు రిట్లుకొట్టినదని రాయిఁ చూపెను. అప్పు డాసోమదత్తుఁడు మిక్కిలి కోపించుచు

శిష్యుల గొందరఁజూచి దాని మహారణ్యమునవిడిచి రమ్మని యాజ్ఞా పించుటయు వారట్లు కావించిరి.

ఆచిన్నది దానవలయుననితలఁచి యాయరణ్యములోఁ బడిపోవుచుండ నొకచో నొక విష్ణ్వాలయము తటాకము గనంబడినవి. అందు స్నానముచేసి దేవుని బూజించి చచ్చినచో వైకుంఠము రాఁగలదు. లేకున్న నరకమునకుఁ బోవుదునని తలంచి స్నానముజేసి యందలిపూవులచే నాదేవు నర్చించినది. నాఁడేకాక నిత్యము నెలదినములట్లు పద్మములచే నాదేవు నర్చించుచు ధ్యానించుచుండ భక్తవత్సలుండగు నాదేవుఁడొకనాఁడు స్వప్నములోఁ గనంబడి పుత్రీ! నీకిష్టమైనవరము గోరుకొనుమని యడిగిన నాపడఁతి మరణము దయచేయుమని కోరినది. స్వామి నవ్వుచు నీవు పతిపుత్రధనాదులఁ గోరక యాత్మహత్య గోరెదవేల? అది సమంజసముగాదు. ఆలోచించి కోరుమని పలికిన నాకాంత స్వామీ! నేను పూర్వజన్మమునఁ బుణ్యమేమియుఁ జేసియుండలేదు. పతిపుత్రధనాదులు నాకెట్లు లభ్యమగుదురు? ఇట్టి కురూపినిఁ బెండ్లియాడువాఁ డెవ్వఁడు? ఇతరసుఖములతో నాకుఁ బనిలేదు. మరణము శ్రేయము. దయచేయుమనికోరిన శ్రీవిష్ణుఁ డిట్లనియె.

పుత్రీ! నీవన్నమాట వాస్తవమే. కాని జన్మాంతరమున నొకశ్రీమంతుగారియింటఁ గుంచెడుధాన్య మొకబ్రాహ్మణునికి దానమిచ్చితివి. ఆబ్రాహ్మణుఁ డిప్పుడు బ్రాహ్మణునింటఁబుట్టి నాలుగువేదములు చదివి నాఁడు చతుర్వేదియని బిరుదము వడసెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడే నీకు భర్త కాఁగలఁడు. అతనికొక్కనికిమాత్రము నీవు మిక్కిలి చక్కనిదానవుగా గనంబడుదువు. నీ వతనిబెండ్లియాడుము చక్కనిసంతానము గలుగఁ గలదు. నీవాభర్తతో యవాధకమువలన నీవు క్రీతుఁడ [illegible] యెన్నఁడు చెప్పఁగూడదు. చెప్పితివేని ముప్పురాఁగలదు. మఱియు నీవొకప్పుడు జన్మాంతరమున నువ్వులు దినుచుండఁగా వ్రేళ్ళసందు

నుండి యెనిమిదిగింజలుజారి యగ్నియందుఁ బడినవి. దానంజేసి నీకు యెనమండ్రుపుత్రులు పుట్టుదురు. మరణము మానుమని చెప్పి స్వామి యంతర్హితుఁ డగుటయు సంతసించుచు నావిప్రకన్య తటాకములో స్నానముజేసి స్వామి నర్చించుచుండ నింతలో నామెతండ్రి శిష్యులతోఁ గూడ వెదకికొనుచు నాస్థలమున కరుదెంచెను.

చెట్టుచెట్టుసందు వెదకి యెుకచో నాకన్నెంగని కన్నీరుగార్చుచు బలవంతమున నింటికిఁ దీసికొనిపోయి కాపాడుచుండెను. ఒకనాఁడాచతుర్వేది శిష్యులతోఁగూడ సోమదత్తుని యింటికివచ్చి తండ్రిచేఁ బూజింపబడి కన్నెంజూచి యాశ్చర్యమందుచు నీదివ్యాంగన యెవ్వతె? దేవలోకమువిడిచి భూలోకమున కేట్లువచ్చినది? అని యడుగ నాపాఱుడు వానిమాటలు పరిహాసకల్పితము లనుకొని హీనస్వరములో నిది నా కూఁతురు. దీనికింకను పెండ్లిచేయ లేదని చెప్పెను.

దీని నాకిచ్చి వివాహము గావింపుము పెండ్లియాడెదనని యడిగిన సంతసించుచు నాసోమదత్తుఁ డప్పుడే వాని కాచిన్నదానినిచ్చి పెండ్లికావించెను. ఆమెయుం దతఁ డత్యంతానురాగంబున మెలంగుచు నామె చెప్పినట్లు వినుచు నామెయిష్టమువచ్చినట్లు కాపురము సేయుచుండెను. ఆపింగళిక నేను. నా కతనివలన నెనమండ్రుకుమారులుదయించిరి. వీరే వారు. శ్రీహరికృపచేఁ గలిగినారని యెఱింగించి మఱియు నిట్లనియె.

అట్లు కొంతకాల మరుగ నొకనాఁడు నాభర్త నన్నుఁజూచి చండీ! నాకుఁ గాళ్ళు నొప్పిపెట్టుచున్నవి. పిసికెదవా? అని యడిగెను. ఎప్పుడు నన్నట్లడుగలేదు. నేనిట్లంటి. నీవు నాకేమైన నిచ్చి నన్నుఁ గొంటివాయేమి? ఊరకనీకుఁ బాదసంవాహన మేటికిఁ గావింపవలయును? అని యుత్తర మిచ్చుటయు నామగఁడు నీవుమాత్రము నన్నుఁ గొంటివా యేమి! సంతతము నీకుపచారములు సేయుచుండ

లేదా అని చెప్పిన నేను పూర్వకర్మప్రారబ్ధమున శ్రీహరి చెప్పినమాట మఱచి తటాలున నవ్వును. నిన్ను అనేకపరిమితయవలిచ్చి కొంటిని. అని పలికితిని.

అంతలో నాతఁడు నాయాకార మెగదిగా జూచి ఛీ ఛీ నీవెవ్వ తెవు? పింగళిక యేమైనది? నీ వెక్కడనుండి వచ్చితివి? పో పొమ్ము నా యెదుర నిలువవలదు. నిన్నుజూడ వాంతి వచ్చుచున్నది. అని యుపహ్యంచుకొని నాఆనేకధాన్య మేమనియడిగిన యదార్థమంతయుం జెప్పితిని. నాకథ విని నామగఁడు నన్నుజూడ నేవగించుకొని ప్రియంబు నిలువక యెందో లేచిపోయెను. తండ్రి స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. పతిపితృవిహీననై యీపిల్లల వెంటఁబెట్టుకొని తిరుగుచుంటిని. నాపూర్వకర్మ మిట్లున్న దని తనకథనంతయుఁ బింగళిక యెఱింగించినది.

నరవాహనదత్తుఁ డాకథవిని యక్కజమందుచు నామెను, బిడ్డలను బోషించుటకుఁ దగినయుపాయ మిప్పించి యంపించెను. అని యంతదనుక నాకథజెప్పి యక్కథకుండు అబ్బా! యిప్పటికు ప్రొద్దుపోయినది. తరువాతికథ చాలయున్నది. చెప్పఁజాలను. అని పలుకుచు నందుండి లేచిపోయెను.

జగన్మోహిని కథ

నేనాకథ విని స్త్రీల సాహసచర్యల కాశ్చర్యమందుచు గోపాలుని పితృభక్తికి సంతసించుచుఁ జిత్రసేనుని మూర్ఖత గర్హించుచు నటఁ గదలి మిక్కిలి పెద్దగానున్న యావీధింబడి మఱికొంతదూరము పోయితిని. అందొకచో భూమిలోఁ గార్చిచ్చు రవులుకొని ప్రజ్వాలజ్వాలాభీషణంబై మహారణ్యంబును దహించునట్టి చప్పుడు గొప్పగా వినంబడఁజొచ్చినది. ఆధ్వని విని నేనది యేమియోయని విమర్శింపుచుంటి నింతలో నా వీధిగృహములందున్న వారెల్ల హల్లకల్లోలముగా

రోదజేయుచు అన్నా! తమ్ముఁడా! అమ్మా! తండ్రి! బాబూ! అమ్మాయీ! పట్టీ! రండు రండు వేగ రండు అని హాహాకారరవంబులతో నొండొరులం జీరికొనుచు గాలుచున్న యిండ్లనుండివలెనె యీవలకు వచ్చి పిఱింబడి యెక్కడికో పారిపోవుచుండిరి. అమ్మా! యని యేడ్చుచు వెనుకవచ్చు పిల్లలనైనఁ జూడక, నాథా, నిలు, నిలుమని పిలుచు భార్యనైనం బరిశీలింపక పట్టీ! మమ్ముఁ దీసికొని పోవా? అని కేకలు పెట్టు తలిదండ్రులవంకం జూడక యాడువాండ్రు మగవాండ్రొరులఁ బల్కరించుకొనక శక్తికొలఁది పరుగిడుచున్న యాపౌరులంజూచి నేనం దలి కారణంబు దెలియక అయ్యా! ఇప్పుడు వచ్చిన యుపద్రవమేమి? అందఱు నిట్లు పారిపోవుచున్నా రెక్కడికి! చెప్పుఁడని యడిగిన నెవ్వారు నుత్తరము చెప్పినవారు లేరు.

నేనుగూడ వారితోఁ బోవుచుఁ గనంబడినవారినెల్ల గారణం బడుగుచుండ నొక్కఁడయ్యో! నీవు క్రొత్తవాఁడవు కాఁబోలు. భూమి పగులుచున్నది. ఇందు నిలువరాదు అని మాత్రము చెప్పి పరుగెత్తి కొని పోవుచుండెను.

అతని మాట నాకేమియుఁ దెలిసినదికాదు. భూమి యెక్కడ పగిలినది? పగిలిననేమి? యని ప్రవాహమువలెఁ బోవుచున్న పౌరుల నడుగుచు నేనొకచో నిలువంబడితిని. నిలిచితివేల పదపద భూమియెక్కడనో పగులును. ధ్వని వినంబడుచున్నది, అవ్వాలిపీఁకికిని బోయినఁ బ్రమాదము దప్పునని యొకఁడు చెప్పి యవ్వలఁ బోయెను.

ఆయుపద్రవ మేమియో నాకుం దెలియక యందే నిలువం బడి యా ప్రజలం జూచుచుంటిని. అప్పుడొక మేడలోనుండి యొక మెఱుఁగుఁబోడి తలిదండ్రులతో నీవలకు వచ్చి తలిదండ్రుల వెంటఁ బరుగెత్తుకొని పోవుచుఁ గాలికి ఱాయితగిలి నేలంబడి మూర్ఛిల్లినది. ఆ పాటుజూచి నేను తటాలున దాపునకుఁ బోయి ముట్టుకొనుటకు

సంశయించుచు నుపచారములు సేయుచుంటిని అంతలో నామె తలి తండ్రులు పుత్రికం గానక వెనుకకువచ్చి యందుపడియున్న యాసుకు మారగాత్రింగాంచి అయ్యో! నిన్నా రక్కసుండు మ్రింగఁగలఁడు పడి యుంటివేమని యేడ్చుచు నడిగిరి.

అప్పుడు నేను వారి నూరడించుచు రాక్షసుఁ డెవ్వఁడు? ఎక్కడ నున్నాఁడు? మీరందఱు నిట్లు పరుగుత్తుకొని పోవుచున్నారు. ఎక్కడి కని యడిగిన వారిట్లనిరి. అయ్యో! నీ వెవ్వఁడవో క్రొత్తవాఁడవు. రాఁబోవు యనర్థము తెలిసికొనక యిందు నిలువఁబడి నాబిడ్డ కుపచారము సేయుచుంటివి కాని ఇఁక పదినిమిషము లిందుంటివేని యా రాక్షసుఁడు వచ్చి మనల భక్షింపఁ గలఁడు. అప్పుడే భూమి పగిలి పొగఁ పైకి వచ్చుచున్నది. మేమీ బిడ్డను విడిచి పోఁజాలము. మే ... లైన శమనలోకాతిథులము కావలసినవారమే పడుచువాఁడవు. నీవిం నిలువఁబడితివేల ? కాలికొలఁది పరుగెత్తి కొని యవ్వలివీథికిఁ బొమ్మని యుపాయము జెప్పిరి.

నే నారక్కసుని వృత్తాంతమంతయు వివరముగాఁ జెప్పుమని యడిగితిని చావునకుఁ దెగించి పుత్రికను విడువలేక యందు నిలువఁ బడి యున్నవారగుట వారు నాతో నార్యా! యీ నగరమునఁ నేఁటాది కొకసారి యిట్లే చప్పుడై భూమి పగిలి యొకచో వివరమేర్ప డును, ఆవివరమునుండి భయంకరాకారముగల రక్కసుఁ డొకఁడు బైటకు వచ్చి యావీథియున్న మనుష్యుల నెల్ల నాబాలవృద్ధముగా భక్షించి పోవును. ఆవీథి సర్వశూన్యమై యరణ్యప్రాయ మగును. నాలుగేండ్లనుండి యిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు. ఈవేట నాలుగు వీథులు పాడై పోయినవి. ఈసంవత్సర మీవీథికివచ్చు చున్నాఁడు ముందుగా గొనచప్పుడు వినంబడును. తరువాత భూమిపగిలి వివరమేర్పడును. దానినుండి పొగవచ్చును. ఆవెంటనే రాక్షసుండు వచ్చి కనంబడిన

మనుష్యులను దోమలవలె నోటిలో నైచికొని నమలును. పొగవచ్చు చున్నది. వాఁడు వచ్చువేళ యైనది. మేము ముప్పురము చచ్చినవార మే యగుదుము. నీవుగూడ మాతో నిలిచితివేల? అవ్వలఁ బొమ్మని పలికిన విని నేను నవ్వుచు నిదియా కారణము? చాలుజాలు. ఈయూర వానిం బరిభవించు శూరుం డొక్కరుండును లేఁడా? మీరు వెఱవకుఁడు మీప్రాణములు నేను గాపాడెద నిలువుఁడని పలుకుచు నాచిన్నదానిని సందిటఁ బట్టి భుజముపై నెక్కించుకొని వారింగూడ రమ్మని యొక్క యరఁగుపై బండుకొనఁ బెట్టితిని.

అంతలో నాకాంతకు మెలకువ వచ్చినది. తలిదండ్రులామె పైఁబడి దుఃఖించుచుండిరి. అయ్యో! నాకతంబున మీరిందేల నిలువంబడితిరి? పారిపోవలేక పోయితిరా? నేనెట్లైనను జచ్చినదానినే. మీరున్న వంశమునిలుచునుగదా? అని కన్నీరుగార్చుచు గూతుఁరేడ్చినది. అమ్మా! నిన్ను వరప్రసాదమునఁ జిరకాలమునకుఁ గంటిమి, నీకుఁ బెండ్లి చేయవలయునని యెంతయో వేడుకతోఁ దలంచుకొనుచుంటిమి. నీ వలనఁ కుల ముద్ధరించుకొన దలంచితిమి. ఇట్టి నీవే మిత్తివాతం బడుచుండ మేము బ్రతికి యేమిచేయుదుము. ఈపాడురక్కసుఁ డీయేఁడు మన వీధికే రావలయునా?

మనకర్మ మిట్లున్నది. మన యైశ్వర్యమంతయు నేలపాలైనది. మనమేకాక పాప మీ పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడో నీ కుపచారములు సేయుచు మనతోపాటు చావఁ దెగించియున్నాఁడు. అని పలుకుచు నుండఁగనే యావీధిం బోవువారు శ్రుతిభీషణముగా నార్చుచు నారక్కసుం డెదురుపడినంతనే వెనుకకు మరలి మఱియొక దెసకుఁ పాఱిపోవఁ దొడఁగిరి.

అరక్కసుని యార్పును విని నేను నడుము బిగించి చేతం గరవాలంబుబూని నడివీధిలో నిలువంబడితిని. నా సాహసముజూచి యా

కుటుంబమువారు బాబూ! వాఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. మనుష్యులు వాని నెదిరింపఁజాలరు. ఏచాటుననో దాగికొందము రమ్ము. అని చీరుచుండ నవ్వుచు మీరు నిర్భయముగా నా యరుగుపయిం గూరుచుండుడు. గడియలో నా యసురుని మడియజేసెదనని పలుకుచుండఁ బ్రచండదోర్దండంబుల సాచి పారిపోవు మనుష్యులం బట్టికొని పొట్టలం ద్రొక్కి విరిచి దంష్ట్రాకరాళంబగు నోటంబడ వైచుచు నారాత్రించరుండు నేనున్న తావున కరుదెంచెను.

వానింజూచి యరుగుమీఁద నున్నవారు అమ్మయ్యో! చచ్చితిమి. చచ్చితిమి. వాఁడిందే వచ్చియున్నాడని పెద్ద యెలుంగున నేడువందొడంగిరి. వాఁడు ఎదురునున్న నన్నుఁజూడక యేడ్చుచున్న యాకుటుంబము మీఁదికిఁబోవ నుంకించుటయు నే నప్డు దక్షహస్తమై మండలాగ్రంబు గిరగిర ద్రిప్పుచు క్రూరాత్మా! నేనిందుండ వారి పయిం బడెదవేల? రమ్ము రమ్ము. ఇదియే మదీయ కృపాణాహారము గాచికొనుము. నీయాయువు మూడియే యిందు వచ్చితివని పలికినంత గుహాసదృశంబగు వదనంబు దెరచికొని యగ్నిజ్వాలవలె నాలుక వ్రేలాడుచుండ నారక్కసుం డుక్కుమీర నాపై లంఘించెను.

అప్పటి నాసాహసము తలంచికొనిన నాకే యాశ్చర్యము గలుగించినది. అట్టిబలము నాకెట్లు వచ్చినదో తెలియదు. వాఁడు నన్ను జేతులతో బట్టుకొనబోవునంతలో మండలాగ్రంబెత్తి ప్రచండ వేగంబున వేసితిని. ఆవ్రేటుతో వాని నాలుక సగమును కరతలంబులుం దెగి నేలంబడినవి.

అప్పుడు వాఁడు వెల్లువగ రక్తముగారుచుండ వికృతస్వరంబున నార్చుచు మొండిచేతులతో నేదియుఁ బట్టికొనంజాలక గింజుకొనుచు గంతులు ద్రొక్కు నొక్కవ్రేటున వాటముగా వాని రెండుపాదంబులుం దెగనఱికితిని. వాఁడు కొండవలె నేలంగూలి భీషణఘోషముతో

దొప్పుచుండ దండకుంబోయి రెండుచేతుల మండలాగ్రం బెత్తి గొడ్డలి చేతంబోలె నాభీలగతి వాని కంఠంబు ఖండించి మొండెమును గావించితిని.

ఆదంపతులును బుత్రికయు నాపోరాటము వాని పాటుంజూచి యాశ్చర్య సంతోషములతో నాకడకువచ్చి పాదంబులంబడి మహాత్మా నీవు దేవుడవు కాని మనుష్యుండవుకావు. సామాన్యమానవుం డింత చులకనగా నీదానవుం బరిమార్పఁగలడా ? నీకతంబున మేము ముప్పారము బ్రతికితిమి. నీవడ్డుపడకున్న నీపాటికి జము వీటికిం జేరవలసిన వారమే. మేమేకాదు. ఈనగరవాసులకెల్ల మహోపకార మొనరించిన వాడ వైతివి. ప్రతి సంవత్సరము వీఁడేవీధికో వచ్చి యందలి ప్రజలం జంపి శూన్యము చేయుచుండువాఁడు బకుని జంపి యేకచక్రపురవాసులం గాపాడిన భీమునివలె నీ వీ పట్టణ ప్రజల రక్షించితివి. ఈనగర మూఁడుది పాలించుచున్నది, ఇందులకుఁ బ్రతీకార మామె యేమియు నాలోచింపలేకపోయినది. అని వారు నన్ను బొగడు చుండఁగనే యందు మిగిలినయున్న వారెల్ల నావార్తవిని మూఁగికొని పూవులచే నన్నుఁ బూజింపఁ దొడంగిరి.

ఆయజమానుని పేరు ధనకోటియఁట. పదికోట్ల దీనారములు కధికారియఁట. అతని కూఁతురు పేరు జగన్మోహిని. పేరునకు మించిన సౌందర్యము కలిగియున్నది. అట్టి భాగ్యవంతుఁ డెక్కడనున్న వస్తువు లక్కడ విడిచి ప్రాణములు దక్కించుకొనుటకై భార్యాపుత్రికలతో నిల్లువెడలి పోవుచుండ నొక్క పరిజనుండైన వెంటరాడయ్యె. ప్రాణములకన్న దీపైనవస్తువు లేదుగదా, ధనకోటి తన వృత్తాంతము నాకెఱింగించి నన్ను సగౌరవముఁగా దనయింటికి రమ్మని ప్రార్థించి తీసికొనిపోయెను.

మాయల్లుం డారక్కసుం బరిమార్చెను. పౌరులు నిర్భయముగా

వచ్చి గృహములలోఁ బ్రవేశింపఁడని ధనకోటి యావీధిని జాటింప జేసెను. ఆ రక్కసుఁడు గావించిన హత్యలును పౌరులకుఁ గలిగిన యపాయములు నెఱింగించుచు నన్ను స్తుతించుచు నారాత్రి శేషంబు వెళ్ళించిరి. అమఱునాఁడు పౌరులెల్ల నాబాలవృద్ధముగా దేవునిఁజూడ వచ్చినట్లు ఫలహారములతో వచ్చి చూచి నన్నర్చించి పోవుచుండిరి. ఆమోహిని నన్నుఁ బతిగాఁ బడయఁగోరి తన యభిలాష తలిదండ్రుల కెఱింగించినది,

ధనకోటి నన్నుం బ్రార్థించి మఱునాఁడే తనకూఁతు నాకిచ్చి మహావైభవముతోఁ వివాహము గావించెను. మాసోదరులీ యూర నున్నారు. వారిని రప్పింపవలయునని చెప్పుటయు నాకు బుద్ధిపుట్టినది కాదు. ఆవీధివారెల్ల నాపెండ్లికి బంధువులవలె వచ్చి పరిజనులవలె నుపచారములుసేసి బట్టులవలెఁ బొగడుచు దేవునివలె బూజించిరి.

ఆమహోత్సవములతో నెనిమిది దినములు గడియవలె వెళ్ళించితిని. ఈనగరి యవ్వలివీధిలో నెవ్వరో పెండ్లివారు పోట్లాడుచున్నారని వింతగాఁ జెప్పుకొనఁగా పలువురితో నేనా వీధికిం బోయితిని. అందు మన సోదరుఁడు గుఱ్ఱముపై నిలువంబడి మీతోఁ గయ్యము సేయ గాలుద్రివ్వుచుండెను. అతండు నన్ను గుర్తుపట్టి తనతోఁ గలుపుకొనియెను. తరువాత కథ మీ రెఱింగినదియే ఇదియే నా వృత్తాంతము మెఱింగించిన విని కేతుఁడిట్లనియె.

ఔరా! మనచరిత్రములు విచిత్రములుగా నున్నవి. ఒక నగరంబున వసించియుఁ దలయొక దేశమున నున్నట్లు వ్యవహరించితిమి. అవ్వలివీధి నెవ్వఁడో యొక వీరుండా రక్కసుం బరిమార్చెనని చెప్పుకొనగా వింటి. నీవని తెలిసికొనలేకపోయితిని ఈ పట్టణము చాల పెద్దదగుట నెన్ని విశేషములైనం గలిగియున్నవి. భూమండలమున నింత పెద్ద పట్టణము జూచియుండలేదు, స్త్రీ రాజ్యభాగమంత ను

నగరముగానే యున్నదఁట. దీని వర్ణింపఁ బెద్దకాలము పట్టును. ఏ వీథి కావీథియే యొక పట్టణమని చెప్పవచ్చును.

దైవకృపచే మన మేగురము మంచిభార్యలం బడసితిమి, అమిత ధనము సంపాదించితిమి, మఱియు నీ స్త్రీరాజ్యము మన యధీనమైనది. మన మిప్పుడు భార్యల నెంటబెట్టుకొని యన్నలవలె నింటికిఁబోయి దలిదండ్రులకు సోదరులకు ప్రజలకు నానందము గలిగింతము. మన దక్షిణదిగ్విజయము గూడ గొంత సఫలమైనదని చెప్పుకొనవచ్చును. మనదేశమునకుం బోవుదమా? అని చెప్పిన నామాట కందఱు సమ్మతించిరి, తమతమ భార్యలకు వారివారి యాప్తులకు నావార్తఁ దెలియఁజేసి శుభ ముహూర్తంబునఁ బయనంబై యారాజ్యంబు మంత్రులు పాలించునట్లు నియమించి చతురంగబలములు గొలువఁ గతిపయప్రయాణంబులం గన్యాకుబ్జనగరంబు ప్రవేశించి తలిదండ్రులకు సోదరులకుఁ దమ వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి సంతోష సాగరంబున మునుంగఁ జేసిరి.

అని యెఱింగించి... మణిసిద్ధుం డిట్లనియె.

243 వ మజిలీ.

మునుల తారతమ్యము.

గీ. తన కుటుంబంబు తామరతంపరగను
నల్లుకొన వేలవేలకు నధికమగుచు
తనగు నామము సార్థకత్వము వహింప
ననరె సౌభాగ్యసుందరి యధికమహిమ.

ఇరువదిమంది కుమారులును దిగ్విజయంబుజేసి లోకాతీతసౌందర్యంబునఁ బ్రకాశించు నించుబోండ్లను బెండ్లియాడి యింటికివచ్చిన తరువాతఁగొడుకులును గోడండ్రును మనుమలుమునిమనుమలులోనగు

తనకుటుంబమును జూచుకొని సౌభాగ్యసుందరి తన్నుఁ బోలు భాగ్యశాలిని యెందునులేదని గర్వపడఁ జొచ్చినది. లెక్కింప నామె సంతతి వేలకు మించియున్నది.

ఆకుటుంబాభివృద్ధి ఆవైభవముం జూచి నిందిర భోగముగూడ హీనముగాఁ దోపకమానదు. ఆమె సంతతము మనుమలతో నాడుకొనుచుండును. మునిమనుమల ముద్దాడుచుండును. కోడండ్రతో ముచ్చటించుచుండును. గృహకృత్యములయందు లోపము రాకుండఁ బరిచారికాసహస్రముల నియమించి సమకూర్పించును. అట్టి మర్యాద యట్టివైభవము యట్టి గౌరవప్రతిపత్తి యేయుత్తమకాశినికిని గలుగలేదని విఖ్యాతి పొందినది.

ఆమె కోడండ్రు యిరువదిమందియు భువనైక సుందరులు, సకలకళాభిరాములు సర్వజనస్తవనీయ చరిత్రులునై తరుచు విద్యాగోష్ఠి చేయుచుందురు. వారిలో వారి కొకనాఁడు మహాఋషుల తారతమ్యము గుఱించి సంవాదము కలిగినది. అందు—

ఇందునికూఁతురు, మధుమతి— మహర్షులందరు లోకాతీత ప్రభావముగలవారే, కానివారిలో లోపాముద్రామనోహరుం డగస్త్య మహర్షి సర్వాధికుండని నాయభిప్రాయము. వినుండు.

సీ. జనియించె నేమునీశ్వర సార్వభౌముండు
ప్రభమీర మహితకుంభంబునందు
నిల్వలవాతాపు లేమహామహు కుక్షిఁ
జేరి తేఁపినయంతఁ జీర్ణమైరి
మునులచేఁ బల్లకీ మోయించి నహుషుఁ డె
వ్వని హుంకృతిని బదభ్రష్టుఁడయ్యె
గ్రహతారకాదుల గతుల కడ్డముగ నే
గిన వింధ్యనగ మేని ఘనతనడఁగె

గీ. వనధి నాపోశనముగ నెవ్వాఁడు గ్రోలె
సతత మే ముని దక్షిణాశను వసించు
నయ్యగస్త్యుండు సర్వసాయములయందు
నగ్రగణ్యుండటంచు నాయభిమతంబు.

వారుణి—అక్కా! ఆమాట కాదనువారెవ్వరు?

గంధ—ఆహా! ఆమహానుభావుండు గావించిన పనులు దేవతలకు గూడఁ శక్యమైనవియా? అతని సర్వాధికుం డనుటకు సందియమేలా?

చంద్రి—మధుమతీ! అగస్త్యమహర్షి యెట్టిపనులనైనఁ జేయ సీ యహంకారసక్తుడగుట సర్వాధీకుండనుటకు నేనొల్ల—

క. పుత్రులు త్రిమూర్తులును క
శత్రిం బనసూయ శాంతలలితాత్మండా
యత్రిమహామునికన్నఁ బ
విత్రుండగు తపసిగలఁడె వెదకిన నెందున్.

రత్నావతి — మహాపతివ్రతా శిరోమణియగు ననసూయా మహాదేవికిఁ బ్రాణవల్లభుండైన యత్రిమహర్షియే యుత్తముండని నాకును దోచుచున్నది.

ప్రభావతి—నా అభిప్రాయము నట్టిదే.

ప్రమద్వర — అక్కలారా! వీరిద్దరికన్నను బ్రహ్మమానస పుత్రుండగు మరీచికుమారుఁడు కశ్యపుని నుత్తముండని చెప్పిన దప్పు పట్టెదరా? వినుండు.

గీ. అదితియందున వేల్పులును దితియందు
దానవులనెల్ల గనిన ప్రధానమూర్తి
వనజభవు పట్టిపట్టి వామనుని తండ్రి
కశ్యపునికన్న నధికుఁ డొక్కరుఁడు గలఁడె.

చారుమతి—కశ్యపుండే పరమోత్తముఁడని నే నభిప్రాయ మిచ్చుచున్నాను.

పరివృల్ల—ఆమాటయే నేనును బలుకుచున్నాను.

కాళింది—అక్కా! నీవు మరచిపోయితివిగదా! వినుము.

క. గోదావరి తనపేరిట
మేదిని వెలయించినట్టి మేటి యాహా
ల్యాదయితుఁడు గౌతమముని
వేదంతం డధికుఁ డనుచు వివరింపఁదగున్.

రుక్మవతి—అక్కలారా! నాకుఁదోచినమాట నేనును జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు.

గీ. వసుధరాజర్షి యయ్యు దుర్వారభూరి
వర తపఃప్రథిత ప్రభావప్రభూతి
సృష్టికిని వేరుసృష్టి జేసిన ఘనుండు
కౌశికునిబోలు తపసి యొక్కరుఁడు గలడె.

మహారాజరత్నము—అక్కా! రుక్మవతీ! ఇందఱు మహర్షులుండ నీమది కా పరమక్రోధనుండు మెప్పువచ్చెనా! అక్కటా? నిత్య సత్యవ్రతుఁడైన మాహారిశ్చంద్ర మహారాజు నతండు పెట్టిన చిక్కులు తలంచిన నెంత కఠినాత్మునికై'నఁ గన్నీరు రాకమానదు గదా! నిజముగా విమర్శించినచోఁ

చ. వనజభవప్రసూతి రవివంశభవక్షితిపాల దేశికుం
డనుపమ కీర్తివాసిత దిగంతుఁడు శాంతుఁ డరుంధతీ మనో
వనజ దివాకరుం డురుతపః పరితోషిత సర్వదేవతా
ప్రణుతుఁడు జ్ఞానమూర్తి మునివర్యుఁ డినంగ వసిష్ఠుఁడేకదా.

ఇమ్మహాత్ముని తపఃప్రభావముజూచి యోర్వలేకయే కాదా విశ్వామిత్రుఁడు మహర్షియగుట.

రుక్మవతి—హరిశ్చంద్రునకు విశ్వామిత్రునివలనఁ గలిగిన కష్టములనే యుగ్గడించితివి కాని సుఖముమాట చెప్పవేమి? అమ్మహారాజును మహేంద్రుని యర్ధసింహాసన మెక్కింపలేదా? అదియునుంగాక హరిశ్చంద్రుండు పుత్రార్థియై వరుణు నారాధించి తనకుఁ బొడమిన కొడుకును పశువుగా వేల్తునని యొప్పుకొని కలిగిన పిమ్మట వరుణుం డరుదెంచి కొడుకును బశువుగా జేయుమనిన గడువులేర్పరచి త్రిప్పుచుండఁ గుమారుం డవ్విధం బెఱింగి పారిపోవుటయు దానం గోపించి వరుణుండు హరిశ్చంద్రుని జలోదర పీడితుండవు గమ్మని శపించెను. తచ్ఛాపదోషంబునఁ బరితపించుచు హరిశ్చంద్రుండు అజీగర్తి యను బ్రాహ్మణుని మధ్యమకుమారుని శునశ్శేపుఁ డనువాని వారుణ యజ్ఞ పశువుగాఁ జేయఁబూనినంత నాశునశ్శేపుండు విశ్వామిత్రుని శరణు జొచ్చెను. పరమదయాసంపన్నుండగు నామహర్షి శునశ్శేపుని కాపాడి హరిశ్చంద్రునియెడ వరుణుండు ప్రసన్నుం డగునట్లు చేసెను. హరిశ్చంద్రుని తండ్రి త్రిశంకు నిమిత్తమేకదా కొత్తస్వర్గము నిర్మించెను. ఇన్ని విశేషము లే ముని యందున్నవి?

మహారాజరత్నము—ఓహోహో! ఇదెక్కడి కల్పన? హరిశ్చంద్రుండు శునశ్శేపుని వరుణ పశువుగాఁ జేయుట యెప్పుడును విన లేదే, నీవు పొరపాటు పడుచున్నావు. హరిశ్చంద్రుని యజ్ఞమందుగాదు అంబరీషుని యజ్ఞమందు, బాగుగా జ్ఞాపకము జేసికొనుము.

రుక్మవతి—నేనెఱింగియే చెప్పితిని. ఇందబద్ధములేదు.

మహా—నీవు రామాయణము చదువలేదా యేమి.

రుక్మ—నీవు దేవీభాగవతము చదివిన నిట్లనవు.

మహా—రామాయణము కన్న దేవీభాగవతము ప్రమాణ గ్రంథమా?

రుక్మ—అది ప్రమాణగ్రంథము గాదని నీవెట్లు చెప్పగలవు?

రత్నమకుట—నిలుఁడు నిలుఁడు. ప్రస్తుతాంశము మఱచి మఱి యొక గొడవలోఁబడితిరేల ! మనము మహర్షిశ్రేష్ఠు డెవ్వండనికదా తగవులాడుచుంటిమి. ఆవిషయమే ముచ్చటింపుఁడు.

గంధ—అక్కలారా ! మీరందఱు తలయొకనిం జేర్కొను చుంటిరి. సర్వముని సార్వభౌముండైన నారద మహర్షిమాట యెవ్వ ఱికును జ్ఞాపకము వచ్చినదికాదేమి !

సీ. పుట్టుకతోడనే పొడమె నేతపసికి
జ్ఞానవైరాగ్యవిశ్వాసబుద్ధి
భరియించె నెవ్వాఁడు పరమేష్ఠిశాపంబు
గామినీవైముఖ్య కలన నెసఁగి
బ్రహ్మాత్మజన్ము తాపసు లెందరున్న నె
వ్వాఁడు దేవమునియంచు వాసిగాంచె
మూఁడులోకమ్ములు క్రీడాలయములుగా
జరియించు నేమహానిచక్రవర్తి

గీ. యక్షగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాది
ఖేచరులు భూచరులు శర్వరీచరులును
స్త్రీలుపురుషులు సమత నర్చింతు రెవని
నట్టి నారదమునియే సర్వాధికుండు.

చంద్ర—అవును ఆమహాత్ముని మించిన విరక్తుం డెవ్వఁడు కలండు !

క. జరుగునది యెఱిఁగిచేయును
సరిమిత్రులు శత్రు లఖిలసముఁడామునికిన్
హరిభక్తాగ్రేసరుఁడ
ప్పరమ తపోధనునిఁ బోలు పరముఁడు గలడే.

మధుమతి—చంద్రకళ మంచిమాట చెప్పినది మనలో మనకీ తగవేల. మన మన యభిప్రాయములు మన యత్తగారి కెఱింగింతము. అమ్మహాస్వాధి యెట్లుచెప్పిన నది సిద్ధాంతము. ఈమాట కందరు నంగీకరింతురా ? యని యడిగిన నేకగ్రీవముగా నొప్పుకొనిరి. అప్పుడే యాకాంత లందఱు సౌభాగ్యసుందరికడ కఱిగి తమ తమ వాద ప్రకార మంతయు నెఱింగించిరి. సౌభాగ్యసుందరియు నారదనామ స్మరణంబున నేదిమో మఱచిపోయి జ్ఞాపకమురాక యాలోచించు చున్నట్లు తలంచుచుఁ గొంత సేపటికి వారి కిట్లనియె.

యువతులారా ! మహర్షుల తారతమ్యము తెలియక యింద్రాది బృందారకులే తొట్రుపడుచుందురు. మనమెట్లుగ్రహింపగలము ఒక్కొక్క మహర్షియం దొక్కొక్క శక్తి లోకాతీతమైనది యొప్పుచుండును. ఏముని కాముని యే యధికుండని చెప్పవలయును. మూర్తిత్రియ తారతమ్యంబు నిరూపింప నెట్లు శక్యముకాదో యిదియు నట్టిదే ఇప్పటికి మీరందరు గెలిచితిరి. అందరు నోడితిరి. సంతసింపుడని చెప్పిన విని యిందుప్రి కూఁతురు మధుమతి యిట్లనియె.

అత్తా ! నీయభిప్రాయము నే దెలిసికొంటి. మాలో నొకరి వాదము గెలిపించినఁ దక్కినవారు చిన్నవోవుదురని యట్లు పలికితిరి. మీఁకు గోడండ్ర యందరియందు సమానప్రేమయున్నది. మొన్నమే మిట్లే పతివ్రతలలో నుత్తమురా లెవ్వతెయని వాదమాడితిమి. అన్నివిధముల మీరేయుత్తములని యేకగ్రీవముగా నంగీకరించితిమి. మీ యెదుట మిమ్ముస్తోత్రము చేయఁగూడదు కాని ప్రశంస వచ్చినది కావునఁ జెప్పుచుంటి. మీరు కోడండ్ర నందఱను సమముగా జూచుచు సతిప్రేమతో నాదరించుచుందురు. మా పూర్వపుణ్యావిశేషంబున మీయట్టి యత్తగారు లభించినదని స్తోత్రములు జేయగా సౌభాగ్య సుందరి యిట్లనియె.

మధుమతీ! నా కోడండ్రయొక్క సౌజన్యమే నాకీ మంచికిఁ గారణమగుచున్నది. మీలో మీరు తగవులాడక నక్క చెల్లెండ్రవలె మెలంగుచుండ నే నెంతయు మురియుచుందును. నీవు మూడులోకము లకు నధికారియగు మహేంద్రుని పుత్రికవు. నా కూడిగము సేయు చుండ నా భాగ్య మనన్య సామాన్యమని యొప్పుకొనక తప్పదు. నేను మీ యందరి ముందర వెళ్ళినచో ధన్యురాలనగుదును, కాల మెట్టివారి కిని సమముగా నడువదు. ముందరి క్షణమున మనమెట్లుందుమో తెలియదు. ఇప్పటికి మంచిగానే వెళ్ళినది. అని పలుకుచుండఁగానే తాళధ్వజనృపాలుం డయ్యంతఃపురమునకుఁ ద్తొందరగా నరుదెంచెను.

అమ్మహారాజుం జూచి కోడండ్రందఱు సిగ్గున దిగ్గున గదుల లోనికింబోయిరి. ఆ సమయమున వచ్చిన భర్తరాకకు శంకించుకొనుచు సౌభాగ్యసుందరి తదాగమన కారణంబడిగిన నా యొడయుం డిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరీ! యిప్పుడు మనకుఁ జెడుకాలము వచ్చినట్లు తోచు చున్నది. మనబిడ్డలు నాలుగుదిక్కులు జయించివచ్చిరని సంతసించి తిమి. మనకు భూమియందుగల రాజులందఱు విరోధులైరి. అది యట్లుండె. మన వీరవర్మ పాతాళలోకమునకుఁబోయి యందుగల రాక్ష సుల సంహరించి యాలోకము వశము జేసుకొనయెంగదా. వజ్రకంఠుని పినతండ్రి పాతాళకేతుఁ డనువాఁడు దేవతలకుఁగూడ నజేయుఁడట. వాఁడు అయ్యతలమునందు రక్కసులకుఁ గలిగిన యపజయము విని రౌద్రావేశముతోఁ గొందఱరక్కసుల వెంటఁబెట్టుకొని యాయతల మున కరుదెంచి యందున్న మన దూతలనెల్లం బరిమార్చి బిలద్వార మునఁ జిత్రకూటనగరమునకు వచ్చి యందు గాపున్న మనమూఁకల నెల్ల జీకాకుపఱచి మ్రింగుచున్నాఁడఁట వాఁడు కుంభకర్ణునంత యున్నవాఁడఁట. వాని యాకారము చూచినంతనే మనుష్యుల ప్రాణములు పోవునఁట. అందున్న వాఱువపుజౌతు ఒకఁడెట్లో వాని

బారి పడకుండఁ దప్పించుకొని వచ్చి యిప్పుడే యావార్త చెప్పినాడని యెఱింగించిన జడియుచు నప్పడఁతి యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! బిడ్డలందఱు నింటియొద్ద నున్నారా? ఈ వార్త విన్నారా? విని యేమనిరి? అని యడిగిన నతండు విన్నారు. ఈలాటి నిశాటుల నెందరినో బరిమార్చితిమని బీరములు పల్కుచున్నారు. వాఁడిందు వచ్చుచున్నాఁడని తరువాతి వార్తవిని కవచాదిసాధనముల ధరించి యుద్ధసన్నధులగుచున్నారని పలుకుచుండగనే యక్కుమార శేఖరు లిరువదిమందియు వీరవేషములతో నచ్చటి కరుదెంచి తల్లికి నమస్కరించిరి.

ఆమె వారి సాదరం దీవించుచు బిడ్డలారా! ఆ రాక్షసుఁ డెక్కడనో యుండఁగనే యోధవేషము దాల్చితిరేల? మన గ్రామము నకు వత్తురని నిశ్చయించితిరా? అని యడిగిన వారు తల్లీ! వాఁడు కామరూపుఁడు. ఎగురఁగలడు. మన నగరమునకు గ్రోశమాత్రములో నున్నట్లు తెలిసినది. సేనల నంపితిమి. గుఱ్ఱము లెక్కి మేము పోవు దుము. వీఁడన నెంత? వీని తాతలవంటి రక్కసుల పీచమడంచితిమి. నీవు జింతింపకుము, విజయమగునట్లు మా కాశీర్వదింపుము. నీకొడండ్రు జడియుచుందురు. అదటుడిపి యుదుటు గరపుచుండు మని పలికినవిని యాయిల్లా లిట్లనియె.

బిడ్డలారా! నామది నేదియో యదటు గలుగుచున్నది. మీ రిప్పుడు యుద్ధమునకు బోవలదు. శత్రువుల బలాబలంబులు విచా రింపవలయుంగాదే. యనుటయు నవ్వుచు వీరవర్మ తమ్ములారా! అమ్మ మన పరాక్రమ మెఱుంగదు. వగచుచున్నది. నే నొక్కరుండ పోయి వాని యుక్కడించి వచ్చెద. మీ రిందుండుడని పలికిన నామె సరిసరి. నీవొక్కరువు పోవరాదు. తమ్ములతోఁ బొమ్ము! జాగరూకులై పో రొనరింపుఁడని పలుకుచు నెట్టకేలకు వారి నంపినది.

పిమ్మట భార్యలకు జెప్పి వారిచే ననిపించుకొని యారాజకుమారు లందఱు తురగారూఢులై యారాక్షస వీరుల కెదురుగా బోయిరి. అప్పుడు

క. కాలము మేలై యొప్పఁగ
వాలికపులి మేకయగుచు వశమగు మఱి య
క్కాలము చెడ మేకయె శా
ర్దూలంబై మీఁదబడి నిరోధించుఁగదా.

గీ. లీలరౌతులతో మావటీలతోడ
గుఱ్ఱముల నేనుఁగుల మ్రింగికొనుచు నసుర
తరిమి సేనల గబళింపఁ దాళలేక
పఱచె వెన్నిచ్చి సేన దిగ్భాగములకు.

అట్లా దానవవీరుండు రౌద్రాకారంబున సేనలం దరుముకొని వచ్చుచుండుటఁజూచి రాజకుమారు లందఱు నొక్క పెట్టున గుఱ్ఱముల వానిపై కిఁదోలి శూలంబులం బొడిచియు వాలమ్ముల నేసియు గశాఘాతంబుల నరికియు నసుల విసరియు గదల మోదియు నిర్వక్ర పరాక్రమంబున వానిం జుట్టుకొనుటయు వాఁడు కోపావేశంబున వామనమూర్తియుంబోలె నాభీలముగాఁ మేను బెంచి,

క. అరచేతఁ జఱచికొందఱఁ
గురుగతిఁ బిడికిళ్ళఁబొడిచి కొందఱఁ గాలన్
జరచర ద్రొక్కుచుఁ గొందఱ
నరనిమిషములోన వారినందఱఁ జంపెన్.

అట్లయ్యసుర గడియలో రాసుతులనెల్ల గతాసులం గావించి రాక్షసవీరులతోఁ గూడ నిరాటంకముగ నానగరాంతరము ప్రవేశించి పేర్చిన కార్చిచ్చుపోలె నలుమూలలు నాక్రమించి ప్రజాక్షయము గావింపఁదొడంగె. మఱియు,

సీ. పారిపోయెడువారిఁబట్టి పొట్టలుచీల్చి
రక్తంబు గ్రోలు ఘోరముగ నొకఁడు
ఇండ్లలోదూఱి పూఁబోఁడ్ల దాసీ దాస
జనము లెంపలుకొట్టి చంపునొకఁడు
శిశువుల నురమునఁ జేర్చి మూలలడాగి
కొనువారి నీడ్చి చేదునుమునొకఁడు
వెఱచిచే యుఱుకు బాలుర నెత్తిచఱచి మొ
ఱ్ఱోయనం జక్కాడు నొక్కరుండు

గీ. డొక్కలూడగ వృద్ధుల దొరిక్కునొకఁడు
నల్లులనువోలె శిశువుల నలుపు నొకఁడు
పసులఁ బులివోలె గొంతుకల్ విసుగు నొకఁడు
ఊరిపైబడి రక్కసు లుక్కుమీఱ.

పాతాళకేతుఁడు రాక్షసబలముతోఁగూడ నావీటి పయిం బడి మారిమెసంగినట్లు కనబడిన జంతువు పసుపక్షిమృగాదుల మనుష్యుల స్త్రీల వృద్ధుల బాలుర శిశువులఁబట్టికొని మొఱ్ఱోయని యఱవ మ్రింగుచుఁ జఱుముచు బ్రాముచుఁ బొడుచుచు ఆఁడుచు ద్రొక్కుచు బ్రజాక్షయము గావింపుచు "నమ్మా! తండ్రీ! పుత్రా! మామా! అని యాక్రోశించుచు గుంపులుగాఁ బారిపోవు జనంబులఁ దరిమి పట్టుకొని పోగులుగా సంహరించుచుఁ ప్రళయకాలంబోయని యెల్లరు తలంప రెండు యామములలో నా నగరమంతయు మునుము నెట్టి శూన్యముగావించెను.

ఆరక్కసుఁ డుక్కుమిగిలి పోరనరిగిన రాజకుటుంబమునంతయు సమస్త సేనలతోఁగూడ నాశనముచేయుటయే కాక పట్టణము నందలి పసుపక్షి మృగాదుల మనుష్యుల నాబాలవృద్ధముగా భక్షించుచు వచ్చుచున్నాడను వార్త విని సౌభాగ్యసుందరి హాహాకారములు

గావింపుచు దారుణశోకావేశంబున మేనెఱుంగక నేలఁబడి మూర్ఛిల్లినది.

ఆ యుపద్రవవార్త కోటలోనున్నవా రందఱకు దెలిసినది. అంతఃపుర స్త్రీలందఱు మహా దుఃఖావేశంబుతో బ్రాణబంధువుల మరణములకు దుఃఖించుచు! గటారులఁ బొడుచుకొనువారును దాదులచేఁ బొడిపించుకొనువారును నూతులఁ దూకువారును అగ్నిలోఁబడు వారు మెడ కురిబోసికొనువారునై రెండు గడియలలో రాజస్త్రీలందఱు దేహత్యాగము గావించుకొనిరి. వారి పాటుజూచి దాస దాసీ జనంబులు బలవంతముసే హత్యలు గావించుకొనిరి. అంతలో నా రక్కసుఁడు కోటలోఁ బ్రవేశించి మిగిలిన శిశు బాలవృద్ధుల గ్రుద్దుడై నెత్తిపై గ్రుద్దుచుఁ బెద్దనిద్దుర నొందజేసెను.

మఱియు రక్కసులెల్ల నాకోట గొల్లకొట్టి పాతాళలోకము నుండి రాజకుమారులు తెచ్చిన రత్నములు, మండనములు, బంగారము నంతయు నెత్తికొని యాకోట పాడుపడుచేసి తిరుగాఁ బాతాళలోకమున కరిగిరి.

అని యెఱిఁగించినంతఁ బ్రయాణసమయ మగుటయు నయ్యతిపతి యవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లు జెప్పందొడంగె.

244 వ మజిలీ.

నారదుని స్వస్వరూపప్రాప్తి

క. పెద్దతడ నోడలు తెలియక
ముద్దియపడి కొంతవడికి మోహంబుడుగన్
దద్దయు విలపించెను బలు
సుద్దులఁ బుత్రుల దలంచి శోకము హెచ్చన్.

సౌభాగ్యసుందరి కొంతసేపటికి మేను దెలిసి యట్టె లేచి నలు దెసలం బరికింపుచు దాపున నెవ్వరింగానక కొంత పరిక్రమించి శవాక్రాంతములైయున్న ప్రాంగణ భూములజూచి గతాసులైన కోడండ్ర మనుమలం బౌత్రికల దాసదాసీ జనంబులం జూచి చూచి గుండెలు బాదుకొనుచుం బెద్ద యెలుంగున నాక్రోశించుము నా వాకభులన్నియు దిరిగి తిరిగి యొక్కొక్క కోడలింజూచి తచ్ఛర్యల స్మరించుకొనుచు దుఃఖింప నోదార్చుటకు నొక్కరైనను మనుగులలైరిగదా? అప్పుడామె చిత్తవృత్తి యెట్లుండునో చెప్ప నెవ్వరితరము?

తన పతికూడ నహితునిచే మృతినొందింపఁబడెనని నిశ్చయించి యాసాధ్వీమణి శోకావేశమునఁ గర్తవ్యమెఱుఁగక యున్మత్తవోలె నా కోటలో నొక్కరితయుఁ దిరుగ జొచ్చినది. అంతలో నొక మూల నుండి తాళధ్వజుండు రక్కసుల దాడికోడి పారిపోయి నారూరు విడిచి చనిన తరువాత నఱల రణావని కరుదెంచి యందుఁ బడ్డిపడియున్న కొడుకుల మనుమల శవములపైఁబడి యేడ్చి యేడ్చి కోటలోని వారెట్లుండిరో యని తెలిసికొనుటకై యాప్రాంతమున కరుదెంచుటయు సౌభాగ్యసుందరి భర్తంగాంచి యతని పయింబడి గోలు గోలున నేడ్చుచుఁ బ్రాణేశ్వరా! నాపుత్రులేరీ? ఒంటిగా వచ్చితిరేల? పిల్లవాండ్ర యుద్ధభూమిలో విడిచివత్తురా? మీకక్కటికము లేదా? అని పిచ్చిదానివలె నడుగుటయు నతం డామెలనాగం గౌగలించుకొని.

క. ఎక్కడి పుత్రకులయయో
ఎక్కడి పౌత్రులు మానసీ! దుర్మతి యా
రక్కసుఁడు మడియ జేసెను
నొక్క కొడుకునైన మిగులకుండఁగ నకటా!

మ. ప్రమదా? యేమని చెప్పవాడ మన మాపద్వార్ధిలో మున్గినా
రము దిక్కెవ్వరులేరు కాచుటకు రారమ్మిందు నీపుత్రదే

హాము లెట్లున్నవో చూతుగాక కని దేహత్యాగముజేసి స్వ
ర్గమునం దాపుత్రులఁగూడికొందము విచారంబేల నింకియెడన్.

అని పలుకుచు భార్య చేయిపట్టుకొని తాళధ్వజుండు యుద్ధభూమికిఁ దీసికొనిపోయెను. సౌభాగ్యసుందరి యందు నరకఁబడిన కాళ్ళతోఁ దెగిన చేతులతో మొండితల మొండి కళేబరముల గల పుత్ర పౌత్రాదుల గాత్రములఁ గాకగృధ్రములు పొడిచి పీకుచుండఁ జూచి గుండెలు బాదుకొచుఁ భర్తలోఁగూడ నా శవములమీఁదఁబడి—

సీ. అయ్యయ్యో శ్రీముఖుండా వీఁడు కటకటా
కమలాంచితాస్య తేజము నశించె
సౌమ్యుఁడా వీఁడయో చారుగాత్రమువాసె
గుందమాలాభి యుక్తుండుగాను
చిత్రభానుఁడే వీఁడు శివశివా గాత్రముల్
కడముట్టె వారుణీకలనబాసి
పుష్పకేతుఁడే వీఁడు పోల్పంగ విగత ర
త్నమకుటుండగుట ఖేదముఘటించె

గీ. ఖండితావయవములగు మొండెములఁ గ
నంగ గుండెలుపగిలెఁ బుత్రాంగకముల
గాక గృధ్రిములీక్షింగఁ గనియు నిట్లు
బ్రతికియుంటిని నావంటి పడఁతి గలదె.

అయ్యయ్యో! నాకుమారులు హంసతూలికా తల్పంబులఁ బండుకొనియు నొచ్చియునని పలుకుచుండు రట్టి ముద్దుకుఱ్ఱల యవయవము లిట్లు ఖండితంబులై జంబుకంబులు దినుచుండఁ జూచియు నేనం ప్రాణంబులు దాల్చియుంటి నావంటి మొండికత్తె యందైననుండా! ఛీ! నేనొక ప్రేమగలదాననే. ఔరా! ఎంతలోఁ గాలము మారి పోయినది. నేఁటి యుదయకాలముననే కాదా కోదండ్ర తావ్రులు

దీర్చుచు నావంటి భాగ్యశాలిని యెందును లేదని గరువ పడితిని. హాహా! నిన్న నీపాటివేళ నాముద్దు కొమరులతో మాట్లాడుచు వారి వారి భార్యల సౌందర్యంబునం గల తారతమ్యముల నిరూపించు చుంటి ఛీ! ఛీ! నావంటి దౌర్భాగ్యురా లెందును లేదు. నా భర్త చెప్పినట్లు మృతినొంది సుతులతో ముచ్చటించెదనని పెద్దయెలుఁగున రోదనముజేయుచుఁ బౌత్రుల శవంబుల వెదకి వెదకి గురుతుపట్టి తచ్ఛ వంబులమీఁదఁబడి వాపోవుచు జెడ్డతడవ నా యుద్ధభూమి యున్మత్త వలె దల విరియఁబోసికొని తిరుగుచుండె. అప్పుడు,

క. నీపునఁ గృష్ణాజినము జ
టాపటలము శిరమునందొడల భూతియు ను
ద్దీపింపఁ బాఱుఁడొక్కరుఁ
డాపడతిఁ సమీపమునకు నరుదెంచి తగన్.

వృద్ధబ్రాహ్మణుడు—అమ్మా! నీవెవ్వతెవు? ఇట్లు దుఃఖించుచుంటి వెవ్వరి నిమిత్తము?

సౌభాగ్యసుందరి—(నమస్కరించి) మహాత్మా! నాదౌర్భాగ్య మేమి చెప్పుదును? ఏను తాళధ్వజనృపాలునిం బెండ్లియాడితిని. లోకైకవీరు లిరువదిమంది కుమారు లుదయించిరి. నాలుగుదిక్కులు జయించి త్రిభువనైక సుందరులం బెండ్లియాడి పెక్కండ్రఁ బుత్రులం గనిరి. మావంశము యాదవవంశమువలె వృద్ధిఁ బొందినది, ఈ దినమున శత్రువులచే నాకుటుంబ మంతయు నాశనమైనది. నేనును నాభర్త మాత్రము మిగిలితిమి. తండ్రీ! అని దుఃఖించినది.

వృద్ధ—అమ్మా! నిన్నొక్కమాట నడిగెదఁ జెప్పుము. నీవా రాజుం బెండ్లియాడి యెంతకాలమైనది?

సౌభా—ఎనుబది సంవత్సరములైనది. ఆహా! నేననుభవిం చిన సౌఖ్యము ఇంద్రాణియైన ననుభవింపఁ లేదు. తండ్రీ! ఆవైభవ

మంతయు గడియలో స్వప్నప్రాయమైనది. అని పెద్దయెలుంగున రోదనము గావించినది.

వృద్ధ—కోమలీ! నీవు శోకముడిగి నామాటవింటివేని జెప్పెద లేకున్న నాదారింబోయెద. నామాటలకు సమాధానము జెప్పుము.

సౌభా—చిత్తము. మహాత్మా. చిత్తము.

వృద్ధ—నీవారాజుం బెండ్లియాడకపూర్వ మీసంతతియంతయు నున్నదియా ?

సౌభా—ఎవ్వరులేరు స్వామి! పెండ్లియాడిన తరువాతనే యీకుటుంబము వృద్ధియైనది. గడియలో నాశనమయినది. అని శోకించినది.

వృద్ధ—మొదటలేదు నడుమ వచ్చినది. చివర పోయినది. ఇందులకు వగచెద వేమిటికి? సంసారము మోహజనకము క్షణభంగురమని తెలియదా? వీరికి నీ వేమగుదువు ? వీరు నీ కేమగుదురు ? ఎట్టి సంబంధము ? గర్భవాస సంబంధము. వారికి నీవంటి తల్లు లెందరైరో! నీవిదివఱ కెందరకుఁ దల్లివైతివో ! అందఱికొఱకు నిట్లు దుఃఖించుచుందువా ? ఈ చక్రమిట్లు తుది మొదలు లేక గడియారమువలెఁ దిరుగుచునే యుండును. నీవు పుత్రోదయము సుఖమని మురిసితివి. ఆమురిపెమే యీ వెఱపునకుఁ గారణమైనది. అదియే లేనిచో నిదియును లేకపోయెడిదే సంసార మాయామార్గ మిట్టిదని తెలిసికొనుము. ఏడవకుము. లెమ్ము. లోకమంతయు నస్థిరమని యెఱింగిన శోకముందునా ! ఇంతయేల ? నీమాట చెప్పుము. ముందరిక్షణమున నీవెట్లుందువో తెలియునా ? సంసార ప్రవాహంబునఁ బుద్బుదమువలె గొట్టికొనిపోవుచు దేహులు మోహావేశచిత్తులై దుఃఖసముద్రంబునం బడిపోవుదురుగదా ! కావున విలపించిన ప్రయోజనములేదు. లెమ్ము. అదియ పుణ్యసరోవరము. అందు స్నానమాచరించిన మనోబలంబు

వాయగలదు. స్నానమాచరింపుము. అని యుపదేశించుటయు నాయోషామణి కించుక విరక్తిగలిగినది. సంసారము స్వప్నప్రాయము. ఎండమావుల నీరు గ్రోలదలంచినట్లిందు సుఖపడదలంచుట భ్రాంతియే యని తలంచుచు నా చంచలాక్షి యట్టెలేచి యాపాఱునివెంట నల్లంత దవ్వులోనున్న తటాకమున కరిగినది. భర్త యించుక యెడముగ నుండగనే మనస్సులో దుఃఖించుచు నాజలాకరములోనికిఁ దిగి దలవిప్పి కొని మూఁడు మునుఁగులును మునింగి లేచినంత —

క. తీరమునఁ జూచె గరుడుని
చేరువఁ గూర్చున్నవిష్ణుఁ జెంతను తన వీ
ణారత్నము నజినంబును
దారుకమండులువు విస్మితస్వాంతుండై

పిమ్మటఁ దనయాకారము జూచుకొని యెప్పటి నారదవేషము ప్రత్యక్షంబగుటయు మోహవివశుండై తన కుపదేశించిన బ్రాహ్మణు నందుఁ గానక క్రమ్మఱ దరిదెసకు జూపులు వ్యాపింపఁజేసి యందున్న శ్రీహరిని, దనవీణా కమండలువులగాంచి కన్నుల మూసికొని సౌభాగ్యసుందరీ వృత్తాంతమంతయుఁ దలంచుచు నేది నిజమో యేది యసత్యమో తెలిసికొనఁజాలక తొట్రుపడుచున్న సమయంబునఁ బుండరీకాక్షుఁడు మందహాసము గావించుచు —

ఉ. స్నానముచేత కింత యటజాగొనరించితివేల? నీ యను
ష్ఠానము దీర్చుకొంటె మునిచంద్రమ! రమ్మటవేగ మేనునున్
స్నానముజేసి వచ్చెద వెసంజనగాఁ దగు నూరిలోనికిం
భానునిబింబ మప్పుడె నభంబు సగంబెగఁబ్రాకెఁ జూడుమా.

అని పిలుచుటయు నతం డాహా! ఇదియేమి మోహము? తాళధ్వజునితో నేనుబదియేండ్లు కాపురముజేసి యిరువదిమంది బిడ్డలం గనిన దంతయు వట్టిదే. ఇది స్వప్నము కాబోలు, నేను

నారదుండనా! సౌభాగ్యసుందరినా! సరి సరి గర్భధారణ ప్రసవ వేదనము మొదలగు చర్యలన్నియుం గన్నులకుఁ గట్టినట్లుండ నిది వట్టి యెట్లగును! అయ్యో! నేను నారదుండగానా! స్నానముచేయుమనినన్ను విష్ణుండు ప్రేరేపంపి నిందుగురింకలేదా! ఇంతలో నింతకాలమైనట్లున్నదే! ఇంద్రజాల మేమో? ఏమియుఁ దెలియకున్నది గదా! నే నిప్పుడు నిద్రలోనుంటినేమో! అంతయు నచ్యుతున కెఱింగించి నిజము దెలిసికొనియెదం గాక! అని యాలోచించుచు మెల్లగా గట్టెక్కి విష్ణునికడ కరుగుచుండెను.

అంతలో నా తాళధ్వజనృపాలుం డాతటాకము దాపున కరుదెంచి పెద్ద యెలుంగున సౌభాగ్యసుందరీ! సౌభాగ్యసుందరీ! యని పిలుచుచుఁ బ్రతివచనంబు బడయక గుండెలు బాదికొనుచు—

అయ్యో! అయ్యో! నా ప్రాణనాయకి యీ కొలనులోఁ దిగి మునింగి పోయినది. జలజంతువులు మ్రింగినవి కాఁబో[illegible] నేనిఁక నెట్లు బ్రదుకువాఁడ. హా! పరమేశ్వరా! అనిపలుకుచు మూర్ఛవడి కొంతవడికి లేచి నలుదిక్కులు చూచుచు నింకెక్కడి సౌభాగ్యసుందరి! నీటిపాలైనది. అని గోలు గోలున నేడువఁ దొడంగెను. మఱియు—

సీ. సౌభాగ్యసుందరీ! నాభాగ్యదేవతా!
సతి! నన్ను విడిచి పోయితివె నీవు
వదలెనే నేఁటితో ముదిత! నీతోఁ పొందు
నాకు దిక్కెవ్వరున్నార లింక
కలికి నీప్రథమసంగమము నాఁటివినోద
ములఁ దలంచిన గుండె కలకఁజెందె
స్త్రీరత్నమనుచు వర్ణింపఁగాఁదగు నిన్నె
తప్పలెన్నెద వరుంధతికినైన

సాధ్వి నీయట్టిసతి యెన్ని జన్మములకు
నైన దొరకునె తలకిందుగాను నిలిచి
తపముజేసినగాని సీ! తలఁచిచూడ
నట్టి నిర్భాగ్యుఁడైతిఁ జివరకును నేను.

అని యమ్మహారాజు సౌభాగ్యసుందరి తనకడకు వచ్చినది మొదలు నాఁటి తుదివఱకు జరిపిన చర్యలన్నియు లుగ్గడించి దుఃఖించుచు నాసరోవరములోఁదిగి వెదకుచుండ నాలించి నారదుండు అచ్చర్యలెల్లఁ దాను గావించినవిగా నెఱింగియు నేమియుం దోచక యూరక చూచుచుండె నప్పుడు శ్రీవిష్ణుండా భూపాలుని దాపునకు రమ్మని చీరి సమీపించినంత—

నీ వెవ్వఁడవు? ఎవ్వరి కొఱ కిట్లు విలపించుచుంటివి ? అతలాకములో వెదకుచుంటి వేమి పోయినది? అని యడిగిన నాభూనేత తన [illegible] జెప్పి నా కళ్యాణిరాశి నా సౌభాగ్యసుందరి నా జీవి [illegible] టాకములో మునిఁగి తిరుగా లేచినదికాదు. జలజంతువు [illegible] ంగినవి. ఆ యొప్పులకుప్ప నందు వెదకుచుంటి తండ్రీ! వినాకుఁ జాలపుణ్యము రాఁగలదు. అందులకు సహాయము జేయుదురే అని వేడికొనిన నవ్వుచు ముకుందుం డిట్లనియె.

నీటిలో మునింగినవా రింతసేపు జీవింతురా? నీ భార్య మకరగ్రస్తయై పరలోకమున కఱిగినది. ఎంత విలపించినను నీకాంత రానేరదు. వగపు నిరర్థకము. మూఢుండవై యేల విలపించెదవు? ఇంటికిం బొమ్మని పలికిన విని తాళధ్వజుం డిట్లనియె.

అయ్యయ్యో! నాభార్య లోకము పరిపాటిబోటికాదు. తండ్రీ. ఆసుగుణములు, ఆప్రేమ ఆయనురాగము ఇట్టిదని చెప్పఁ జాలను. కుటుంబమంతయు నశించినను నాయిల్లాలు బ్రతికియున్న నేనిట్లు విల

పింతునా! ఇంటికిఁబోయి యేమిచేయుదును? ఇల్లు సర్వశూన్యమై యున్నది. నేనుగూడ నాతటాకములోఁబడి ప్రాణముల వదలెద. నాకు వేరొకగతి లేదని దుఃఖింపఁదొడంగిన వారించుచు నిందిరాభర్త రాజా! నీవు శాస్త్రములేమియుఁ జదువలేదా? పురాణములు వినలేదా? పెద్దల సహవాసమేమియుఁ జేయలేదా? నీవు వట్టి మూఢుఁడవలె దోచు చుంటివి. వినుము ప్రవాహరూపమైన సంసారమున భార్యాపుత్రాదులు నావయెక్కుటకు జేరిన పాంథులవలెఁ జేరికొని యెవ్వరిదారిని వారు పోవుచుందురు. వెనుకటి జన్మమున నామె యెవ్వతె? నీ వెవ్వఁడవు? ఇప్పుడు కలిసి కొన్నిదినములు గాపురము సేసిరి. ఆమెదారి నామె పోయినది. నవమవచ్చినది నవమపోయినది. మొదటినుండియు నీకడ నున్నదా! చేరకపూర్వ మామెయందు నీకీ మోహమున్నదియా? ఆమెరాక నీకు సుఖము గలిగించినది. పోక దుఃఖమైనది. దుఃఖాంత ములు సుఖములని యెఱుంగవా. జ్ఞానము దెచ్చికొని మోహమును నాశనము జేయుము. తపోవనంబునకుం బోయి యోగముపట్టి ముక్తుం డవుకమ్ము. కానిచో మఱియొక యువతిం బెండ్లియాడుము. వేయిసం వత్సరములు విలపించినను నీకాసుందరి గనంబడదు. పో పొమ్మని పలి కిన విని యారాజు శ్రీహరికి నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! మీరెవ్వరో మహానుభావులగుదురు. మీమాటలచే నాశోకము కొంత తరిగినది. కాని స్వామీ! నా సౌభాగ్యసుందరి నెట్లు మఱవగలవాఁడను? ఆనర్మోక్తులు, ఆప్రియభాషణములు ఆక్రీ డలు తలంచికొనిన నామనసు దుఃఖసముద్రములో మునిగిపోవు చున్నది. అబ్బా! దురంతరశోకానలంబు నామేను భగ్గున మండిపోవు చున్నది. ఎట్లు తాళుదును సామీ! అని పరితపింప నాక్షేపించుచుఁ బుండరీకాక్షుం డిట్లనియె.

నీ మూర్ఖుఁడా! నాచెప్పిన నీతియంతయు వజఁదపాలు గావించి తివే. మోహమన నిదియేకాదా? ఇంత తెలిసికొనఁజాలకుంటివేమి? ఇది యొక యింద్రజాలమని గ్రహింపుము. ఎండమావులలో నీరు గ్రోలఁగలవా? నీవిట్లెన్ని కల్పములు దుఃఖించినను నీభార్య కనంబడదు. విరక్తుండవై యింటికిఁ బొమ్మని యుపదేశించిన విని తాళధ్వజుండేమాటయుం బలుకనేరక లోలోపల దుఃఖించుచుఁ దటాకములో స్నానము జేసి యింటికింబోయెను.

అని యెఱింగించి—పైమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగె.

---

245 వ మజిలీ.

క. నారదుఁ డామాటలఁ జెవు
లారఁగ విని నృపతిఁ గన్నులారఁగని యప
స్మారుని గతిఁ దనమదిలో
నూరక తలపోసి పోసి యూహగలంగన్.

గీ. నవ్వుచు, విలపించుచు, వగచి డెందమున దాను
మున్ను జేసిన చేష్టల నన్ని దలఁచి
స్వప్నమో! భ్రాంతియో! యింద్రజాలమో! య
టంచుఁ దర్కించు నాకస మట్టెచూచి.

అతని చిత్తవికారంబరసి సరసిజాక్షుండు నవ్వుచు నారదా! నీవున్మత్తుండువోలె నీలోనీవే మాటలాడికొనిచుంటివేమి? జలంబుల మునింగి వింతలేమైన గంటివా? అని యడిగిన గ్రహించి నారదుండు ఓహోహో ఇదియా తాతా! తెలిసికొంటి నీవు పన్నిన యింద్రజాలమా? నీచేత వంచింపఁబడితి. మాయాబలము జూపితివి. ఔరా! ఎన్ని విచిత్రములు గావించితివి? లెస్స. లెస్స. నే నాఁడుదాననై కావించిన చర్యలన్నియుఁ గన్నులకుఁ గట్టినట్లున్నవి గదా! అయ్యో

తలంచికొనిన సిగ్గగుచున్నది. స్వామీ! నిజముగాఁ తాళధ్వజుఁడున్నాఁడా? అతఁడు నావంటివాఁడేనా? అతఁడు నన్నుగుఱించి యుగ్గడించిన చర్యలన్నియు నేను గావించినవియే. అవి యన్నియు నిప్పుడు జ్ఞాపకమున్నవిగదా! నేను నారీదేహసంస్థుఁడ నైనప్పుడు నారదదేహవృత్తాంతమేమియు జ్ఞాపకము లేదేమి? మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, లింగదేహము, అదియేకదా. ఈ మోహమేమిటికిఁ గలుగవలయును? అని యడిగిన శ్రీవిష్ణుఁ డిట్లనియె.

నారదా! తాళధ్వజుండు నావంటివాఁడేనా యని యడిగితివి. నీవంటివాఁడు కాక యతండు నిత్యుఁడా యేమి? ప్రపంచకమంతయు మాయాబలంబున నున్నట్లు కనంబడుచున్నది, అంతయు మిథ్యకాదా? సర్వజంతువుల దేహములయందు దశాభేదములంబట్టి మాయావిలాసములు వ్యాపించియుండును. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులని యవస్థలు మూఁడు గలవు నాలుగవది దేహాంతరప్రాప్తి. స్వప్నవృత్తాంతములు మేలుకొనినతోడనే యన్నియు బూడకట్టును, కలలోనున్నప్పుడు బాహ్యాపరిచారము లేమైనం దెలియబడు చున్నవియా? నిద్రచేఁ జిత్తము జలింపఁగా స్వప్నములు వచ్చుచుండును. క్రూరజంతువులు తన్నుఁ దఱుముకొనిరా స్థూలేంద్రియములు లేకపోవుటచేఁ బారిపోవ సమర్థుఁడుకాఁడు ఎన్నఁడో చచ్చిన పితామహుఁడు తన యింటికివచ్చి భుజించినట్లు కనంబడును! లేచినతోడనే యదియంతయు నసత్యముగాఁదోఁచును. అతఁడు వచ్చుటసత్యమా? అసత్యమా? కన్నులార జూడఁబడినట్లు మాట్లాడినట్లు తెలియబడు చుండునుగదా. అదియే మాయాబలము. అప్పుడు నీవు నారదుండవని తెలిసికొనలేక పోయితివి. ఇప్పుడాకథలన్నియుఁ దెలియబడుచున్నవి. మాయావిలాసములు స్వప్నభ్రమల వంటివని యెఱుంగుము.

మఱియు నేను శంకరుండు బ్రహ్మయుఁగూడ మాయాబల

విశేషములఁ దెలిసికొనఁ జాలము. ఇతరులమాట జెప్పనేల ? గుణత్రియముచే స్థావరజంగమాత్మకమగు జగంబు జనించినది. గుణము లేక సంసారము గలుఁగదు. గుణములేనివాని నేనిదివఱకుఁ జూచియుండ లేను. వినలేను. నేను జితమాయుండనని పలికితి వందులకై నీకీ మాయాబలము జూపితిని. తెలిసినదియా ? అని యడిగిన నారదుండు సిగ్గుపడుచు వారికి నమస్కరించి యతని పిడ్కాని తిన్నగా బ్రహ్మలోకమున కరిగి తండ్రికి నమస్కరించె.

క. మునిఁ కనుఁగొని చతురానను
డనురాగముతోడ నిట్టులను నీమోహముం
గనఁ జన్నవోయున్నది
తనయా ! యెఱిఁగింపు సువిదితనయా ! యనినన్.

నారదుండు తండ్రీ ! నామోహమునకంతయు నీవే కారకుండవు నాయవమానమేమని చెప్పుకొందును ? పుట్టినతోడనే జ్ఞానమార్గ ముపదేశింపుమని కోరికొనినఁ గోపించి గంధర్వజన్మ మెత్తించి పెద్ద కాలము ఏబదుగురు భార్యలతో గార్హస్థ్యధర్మముల ననుభవింపఁ జేసితివి. తరువాత దాసీపుత్రుం జేసితివి. అంతటితో విడువక సృంజయుని పుత్రికతోఁ గూర్చితివి. పిమ్మట నేను హరిభక్తుండనని పేరు పెట్టుకొని వైకుంఠమున కేగఁగా నన్ను విటాధమునిఁగా దలంచి కమల జాటునకుఁబోయినది. అందులకు నగచుచు శ్రీవిష్ణునితోఁ జెప్పఁగా నతండు పామరునకుఁబోలెనది మాయాబలము. పతివ్రత పరపురుషులకడ నిలువరాదని ధర్మములు బోధించెను. నీపెద్దబిడ్డలు సనకసనందనాదులరిగిన లక్ష్మీదేవి చాటునకుం బోఁగలదా ! విష్ణు ట్లు జెప్పగలఁడా ? నాకర్మము. నన్నధమాధమునిఁగా దలంచి యాఁడుదానింజేసి యనేక నీచకృత్యములు చేసినట్లు పన్ని నాకుఁదగని యవమానము గావించెను.

నేను మనుజులలోఁ గడు హీనుండనైతిని. పామరుండనైతి దానిమ్ము. నాకిదియొక ప్రారబ్ధకర్మ మగుంగాక. ఇటువైన నాపత్ని జాతురుగాక. నేను జితమాయుండనై త్రిమూర్తులనుగూడ మాయాబద్ధులం గావింపజాలకపోయినచో నన్నీపేరఁ బిలువకుఁడు ఇందులకు నీవు నాకొక యుపకారము గావింపవలయును. దక్షుండు నన్నొకచో నిలువకుండునట్లు శపించియున్నాఁడు. అక్కార్యంబు తపంబునకు విఘ్నప్రదంబు కావున నేను తపంబు గావించు నంతకాలము నన్నా శాపదోష మంటకుండ వరంబిమ్ము. ఇదియే పదివేలని కోరిన బ్రహ్మ సంతసించుచుఁ బుత్రు నాలింగనంబు జేసికొని యిట్లనియె.

పుత్రా ! నిన్ను సంసారిగాఁజేయు తలంపుతో మొదటినుండియు నీతపంబున కంతరాయము గల్పించితి. నీవు రెంటికిం జెడినవాఁడవైతివి. కానిమ్ము. నీయభీష్టము వమువునఁ దపంబు గావించి సర్వోత్కృష్టుఁడవు కమ్ము. నిన్ను దక్షశాపంబంటకుండ వరంబిచ్చితిఁ బొమ్ము. తపంబు సర్వకార్య సాధ్యమని యనుజ్ఞ యిచ్చుటయు సంతసించుచు నారదుఁడు తండ్రియాజ్ఞగొని ధరిత్రి నతిపవిత్రమైన బదరికారణ్యమునకరిగి యందు నియమితచిత్తుండై—

చ. తరణికరప్రహేతిపరితప్త విదాఘమురింగుఁ బావకాం
తరమున నభ్రఘోషభయదంబుల వార్షికరాత్రులందు బి
తర బయలన్ హిమాంబుగురియన్ వడకించెడు శీతకాలమం
దరుదుగఁ గంఠదఘ్నజలమందు వసించి మునీంద్రుఁడుద్ధతిన్.

నిరాహారుండై దక్షిణపాదాంగుష్ఠంబుననిల్చి యచలంబువోలెఁ గదలక యనేక సహస్రదివ్య వర్షంబు లత్యుగ్రతపంబు గావించుటయు దన్మూర్ధాంతరంబునుండి వెల్వడిన జ్వలనంబు ప్రజ్వాలజ్వాలాభీలంబై ప్రళయానలంబు పగిది జగంబులఁ బీడింపఁ దొడంగినది మఱియు—

చ. జలనిధులేమునుంగలఁగె సప్తకులాచలముల్ జలించె ది
క్కులఁ బొగగ్రమ్మెవే తిరిగెఁ గుమ్మరిసారెగతిం ధరిత్రి న్యా
కులబడె నెల్లదేవమునికోటు లిదేమి? యయో! యకాలప్రం
బ్రళయమటంచు నారద తపః ప్రభావానల దహ్యమానులై.

అయ్యకాండ ప్రళయంబునకు వగచి హాహాకార రవంబులు సేయుచు ముప్పదిమూడుకోట్లు వేల్పులు దిక్పతులు సేవింప నిర్గమించు పరమేష్ఠికడ కరిగి యయ్యుపద్రవ ప్రకారం బెఱింగించుటయు నాసృష్టికర్త వారినెల్ల వెంటబెట్టుకొని నారదునొద్దకుంబోయి వత్సా! నారదా నీతపంబు లోకంబులం బీడింపుచున్నది. నీయభీష్టంబు దెలిపి వరంబులంది తపంబుపసంహరింపుమని పలికిన నతనిమాట వినిపించుకొనక యథాప్రకారంబు తపంబు గావింపుచుండెను.

అప్పుడు బ్రహ్మ యాదేవసమాజముతోఁగూడ శంకరు నొద్దకుంబోయి నారద తపఃప్రవృత్తిం దెలుపుటయు నమ్మహాత్ముండు వారెల్ల దనవెంటరా నత్తపోధన సత్తముని సవిధంబున కరిగి బోధింపుచు నిట్లనియె.

క. యతివర యేమిటికిట్లు
గ్రతపంబొనరింపుచుంటిఁ గడువడి లోక
త్రితయము చలింప నీకా
మితమదియేమియొ వచింపుమీ యిత్తుఁజుమీ.

మహేశ్వరున కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక నారదమహర్షి తపంబు విరమింపఁడయ్యె నప్పుడయ్యుమాపతి యెల్లవేల్పులతోఁగూడ వైకుంఠంబున కరిగి రమానాథున కయ్యుదంత మెఱింగించె నప్పుడా శ్రీమన్నారాయణుండు లక్ష్మీసహితుండై బ్రహ్మరుద్రాదులతో నారదమహర్షియొద్దకుబోయి తచ్ఛిరంబున దనకరంబిడి—

శా. వత్సా! నారద! లెమ్ము నీవిటుల దుర్వారజ్వాలద్వహ్ని భూ
భృత్పాదృశ్యముగాఁ దపంబుసలుపన్ భీతిల్లె లోకంబు లా
వత్సమ్మగ్నములై వచింపుము భవద్వాంఛా విశేషంబుల
త్యుత్సాహంబున నీయవచ్చితిమి దివ్యుల్ గొల్వ మేమీయెడన్.

గీ. ఇతఁడు మీతండ్రి బ్రహ్మ గిరీశుఁ డీత
డితఁడు సురపతి వీరెదిక్పతులు వీరు
వాగ్రమాపార్వతులు వింధ్యవాసినియును
వరములీయంగ నీకిందు వచ్చినారు.

ఏను వాసుదేవుండఁ దపంబు చాలించి నీ కోరికల దెలుపుమని పలికిన విని నారదుండు కన్నులందెరచి యెదుర సర్వలోకాధి పతులఁ ద్రిమూర్తుల సకలదేవతా సమూహముల గనుంగొని మేనంబులక లుద్భవిల్ల వారికెల్ల నమస్కారములు గావించుచు నారాయణు నుద్దే శించి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నాయభీష్టంబుదీర్ప నిప్పటికి దయవచ్చినదియా? నాకడకు నీభార్య లక్ష్మింగూడ దీసికొనివచ్చితి నిది వింతగానున్నది. నేనా మహాదేవి దర్శనము సేయు నర్హుండనైతిగా. నన్ను నాఁడు నీ వాఁడు దానింజేసి యనేక మాయావిలాసంబులం జూపితివి. జ్ఞాపక మున్నదియా. అయ్యవమానంబు బాధింప నీ ఘోరతపంబు గావించి తిని. నాకేకోరికను లేదు. మాయను జయించుటయే నాయుద్దే శము. నన్ను జితమాయుండనని మీరెల్ల నొప్పుకొందురేని యీ తపంబు సాలింతు లేకున్న నింకను ఘోరముగాఁ గావింతు నిదియే మదీ ప్సిత మని పలికిన విని సంతసించుచు నారాయణుం డిట్లనియె.

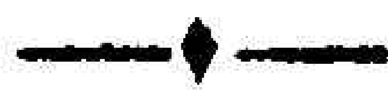
మునీంద్రా! నీవిప్పుడు జితమాయుండ వైతివనుట కేమియు సందియములేదు. మాయాస్వరూపిణియగు మూలప్రకృతి యాదిశక్తి యిదేవచ్చి నీకడనిలిచి నీకు వశవర్తినినైతినని సూచించుచున్నది.

పుటంబిడిన బంగారమువలె నీనీతపకరణంబునఁ బరిశుద్ధుండవైతివి. నీ గుణములన్నియు నశించినవి. త్రిమూర్తులకుఁగూడ గుణములున్నవి. నాఁటి యవస్థననుసరించి నిన్నట్లువలసి వచ్చినది. ఇప్పుడు నీవు సర్వస ముండవైతివి. త్రిమూర్తులపత్నులేకాక యింద్రాణీప్రభృతి దేవకాంతలు నీకడ సిగ్గుపడరు. ఎవ్వరి యంతఃపురమునకరిగినను నీ కాటంకము లేదు. వారివారి సెలవులతోఁబని లేదు. నిష్కాముఁడవగు నిన్నుజూచిన నెవ్వరికిని సందియము గలుగదు. సర్వమహర్షులందేకాక మద్భక్తులలో నీవే యగ్రగణ్యుఁడవైతివి. ఎల్లలోకముల స్వేచ్ఛావిహారములు సేయు చుండువుగాక. సమస్త పురాణములు నీముఖంబున వెలువడఁగలవు. తత్వజ్ఞుండవన నీకే చెల్లును. నీవెఱింగిన తత్వరహస్యములు దేవతలు గూడ దెలిసికొనఁజాలరు. నీయన్నలు సనకసనందనాదులకన్న నీకే యెక్కున ఖ్యాతిరాఁగలదు. అని యెన్నియో వరములిచ్చి విష్ణుండు నారదమహర్షిం సంతోషపఱచె.

పిమ్మట బ్రహ్మయు శంకరుండుగూడ నతనికి సర్వాధికుఁడగు నట్లు మఱికొన్ని వరములిచ్చిరి. అట్లు సమస్త దేవతా సమూహముచే సర్వమునిసార్వభౌముండని కీర్తింపఁబడి నారదుండు వారికెల్ల వందనంబు లొనరించి శ్రీహరిం బెద్దగా స్తుతియించెను.

బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మహర్షిని దీవించి తమతమ నెలవులకుఁ బోయిరి.

అని యెఱింగించి—మఱియు నిట్లనియె.

శుకనారదసంవాదం

ఒకనాఁడు నారదమహర్షియదృచ్ఛగా స్వాధ్యాయనిరతుండగు శుకమహర్షియొద్ద కరుగుటయు నమ్మునివరుం డతని నర్ఘ్యపాద్యాది విధుల నర్చించి సుఖోపవిష్టుండైన పిమ్మట నేదియో యడుఁగ దలంచి యతని మొగముపైఁ జూపులు నెరయఁ జేయుటయు నారదుం డతని యాశయము గ్రహించి యిట్లనియె. ధర్మజా! నావలన శ్రేయస్కర మగు ధర్మ మేదియేని వినదలంతువేని యడుగుము. నాయెఱింగినంత వినుపింతు ననవుఁడు శుకమహర్షి మహాత్మా! ఈలోకమందు హితమైన దేదిగలదో యది నాకెఱింగింపుమని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె.

వత్సా! పూర్వకాలంబునఁ దత్వాభిలాషులగు ఋషులకు సనత్కుమారుఁ డెఱింగించిన విషయంబులు గొన్నిగలవు. అవి ముముక్షుజన శ్రోత్రానందంబులై యుండు. వాని నెఱింగించెద నవహితుండవై యాలింపుము. విద్యాసమంబగు చక్షువు సత్వసమంబగు తపంబు, రాగసమంబు దుఃఖంబు, త్యాగసమంబగు సుఖంబు లేదని పెద్దలు సెప్పుదురు. పాపకర్మలయందు నివృత్తి, పుణ్యకర్మలయందు నివృత్తి, పుణ్యకర్మలయందు బ్రవృత్తియుఁ గలిగియుండుట శ్రేయము. సుఖలేశశూన్యమగు మానుషజన్మమెత్తుట కెవ్వఁ డుత్సహించునో వాఁడే మోహమును బొందువాఁడు. దుఃఖము సంయోగమువలన వచ్చును. సక్తునియొక్క బుద్ధి మోహజాలమును బెంపుజేయును. మోహయుక్తుఁ డిహపరములయందు దుఃఖమును బొందును.

శ్రేయస్కాముఁడగు వాఁడు సర్వోపాయములచేతను గామ క్రోధముల నణఁచు ప్రయత్నము చేయుచుండ వలయును. మఱియు గ్రోధమువలన దపస్సు, మత్సరమువలన సంపద, మానావమాన

ములవలన విద్యను, ప్రమాదమువలనఁ దన్నును రక్షించుకొనుచుండ వలయును. ఏ భూతమునకు ఘాతుకత్వము దలంపకపోవుటయే యుత్తమధర్మము అంతకన్న క్షమయుత్తమమైనది. అంతకన్న నాత్మజ్ఞానము శ్రేష్ఠము. దానికంటె సత్య మెక్కుడిది. దానికంటె సర్వభూతహితముగాఁ బలుకట మంచిది. భూతహితము గోరుటయె సత్యమని నా మతము.

సర్వారంభముల విడిచినవాఁడును ఆశాశూన్యుఁడును బరిగ్రహరహితుండును, ఉత్తముఁడని చెప్పఁబడు. ఎవనిచేత సర్వము విడువఁబడినదియో వాఁడే విద్వాంసుఁడనఁబడును. ఎవ్వడు నిర్వికారుఁడై యింద్రియముల వశము చేసికొని యింద్రియార్థములతోఁ గూడ నీయక చరించునో యతం డుత్తముఁడగును. భూతములదెస జూడక పోవుట వంటకపోవుట, మాటాడకపోవుట, పరమశ్రేయము. సర్వభూతముల యందు మైత్రి గలిగి వర్తింపుము. శరీరమెవ్వరితోడను వైరముచేయఁ గూడదు. జితేంద్రియుఁడగు నాత్మవేత్తకు దరిద్రమే సంతోషము పరిగ్రహమును విడిచి జితేంద్రియుఁడవగుము. తాతా! శోకశూన్యమగు స్థానము నాశ్రయింపుము. ఇహపరములయందు భయరహితుఁడ వగుదువు. నీకు సంగమునం దిష్టమున్నచోఁ దపోనిత్యుఁడు దాంతుఁడునగు వానితో సహవాసముచేయుము. గుణసంగులతో నెన్నఁడును బరిచయము చేసికొనకుము. ఏకచర్యారతుఁడవు కమ్ము.

సుఖదుఃఖములకు నారామములగు భూతములయందొక్కండే క్రీడించును. అట్టివాఁడు జ్ఞానతృప్తుఁ డనంబడును. జ్ఞానతృప్తి డెన్నఁడును దుఃఖింపఁడు కేవల సుఖములచే దేవత్వమును బొందుచున్నాఁడు. మిశ్రమ సుఖములచే మనుష్యుఁ డగుచున్నాఁడు. అశుభములచే నధోగతిఁ బొందుచున్నాఁడు. మనుష్యజన్మమునందు జన్మమృత్యుదుఃఖములచే సర్వదా తొట్రుపడుచు నీ సంసారమున ము

యున్నాఁడు. అది గ్రహింపనేరక అసంసారమున సహితము హితము గాను, హితము సహితముగాను వాఁడబడును. అనిత్యము నిత్యమనియు నరర్థ మర్థమనియుఁ దలంపఁబడును.

తనయందుఁ బుట్టఁబడిన పలువిధములగు తంతువుచే దన్నే చుట్టుకొను పట్టుపురుగువలె సంసారంబునఁ దనదోషములచేతనే చుట్టుకొనఁబడి బాధల జెందుచుండును. చివరకుఁ బట్టుపురుగు తంతువేష్టితమై మృతినొందు. అట్లె పుత్రదార కుటుంబమునయందు సక్తులై బురదలోఁ జిక్కుకొనిన యడివి యేనుఁగులవలె జంతువులు దుఃఖించుచున్నారు.

మహాజాలములచే లాగబడి యొరకజేరిన మత్స్యములవలె స్నేహాజాలసమాకృష్టులగుచు జను లెట్లు దుఃఖించుచున్నారో చూడుము, తనదేహామె యధ్రువంబగుచుండ బంధుమిత్రాదులు ధ్రువులాయేమి? సర్వమును విడిచి యెప్పుడో వెళ్ళఁదలఁచినవాఁడవే కదా! ఇట్టి యనర్థకార్యమం దేమిటికి సక్తుండవయ్యెదవు? విశ్రాంతి శూన్యమై యాలంబరహితమై పాథేయముదొరకనిదై జీకటిచే నగమ్యమై యొప్పుమార్గంబు నంబడి మరణాంతరమున నీవొక్కరుఁడ వెట్లు పోగలవు? / మృత్యుముఖంబునంబడి బయలుదేరి వెళ్ళునప్పుడు నీవెంట నీ భార్యాపుత్రాదులలో నొక్కరుఁడు రాడని యెఱుంగుదువా? నీవుజేసిన సుకృతదుష్కృతములే నీవెంటవచ్చును. నిన్ను రక్షించినను భక్షించినను సుకృతదుష్కృతములే! నీకెవ్వరును లేరు. నీవెవ్వనివాఁడవును కావు. /

విద్యయు, గర్వము, జ్ఞానము, శౌచము, అర్థార్థమై యనుసరించును. వానిచే సిద్ధార్థుఁడు విడువఁబడుచున్నాఁడు

నీకు గ్రామంబుననుండు తలఁపు గలుగుట నది నీకు బంధనపు త్రాడుసుమీ. ఉత్తముఁడు దానిం ద్రెంపిపోవుచున్నాఁడు. పాపులు దానిం ద్రెంపలేక కట్టుపడియుందురు.

ధర్మాధర్మముల విడువుము. సత్యాసత్యముల వదలుము. వాని వదలినపిమ్మట నీవు దేనిచేత విడువఁబడుచున్నావో దానిఁగూడ వదలి వేయుము. సంకల్పశూన్యుఁడవై ధర్మంబును అలిప్సచే నధర్మమును విడువుము. మంచిబుద్ధిచే సత్యానృతముల విడువుము. పరమ నిశ్చయమువలన బుద్ధిని విడువుము. మఱియు నెముకలచేఁ గట్టఁబడినది స్నాయువులతోఁ గూడుకొన్నది. మాంసశోణితములచేఁ బూయఁబడినది చర్మముచే గప్పఁబడినది. మూత్రపురీషములచేఁ బూరింపఁబడినది. జరా రోగములచే బీడింపఁబడునది యనిత్యమైనది యిట్టి భూతావాసమును శరీరమును నమ్మియుండకుమీ.

పుత్రా! ఈకనంబడుచున్న పంచభూతాత్మకమగు జగంబంతయు మహత్తని చెప్పఁబడుచున్నది. ధర్మాధర్మములను, సుఖదుఃఖములను, జీవితమరణములను, ఎవ్వఁడు తెలిసికొనుచున్నాఁడో వాఁడే తెలిసిన వాఁడు. జ్ఞానవంతుఁడు సుఖదుఃఖములం బారంపర్యముగా వచ్చునని యెఱింగి శోకమోహముల నందఁడు. ఇంద్రియముచేత హింపింపఁబడునది వ్యక్తమనియు, నతీంద్రియమైనది. యవ్యక్తమనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఇంద్రియముల జయించిన దేహి యుదకపావనంబునంబోలె దృప్తుండగును. లోకమందుఁ దన్నును దనయందు లోకమును జూచుచుండెడి పరాపరజ్ఞుని శక్తిజ్ఞానమూలకమగుట నెన్నఁడు నశింపదు. మోహజములైన వివిధక్లేశములను జ్ఞానముచేత జయించుచున్నాఁడు. భూతములయొక్క సంయోగ కారణము లేక రానేరదు బుద్ధిపరికాశతచేత లోకమార్గము దెలియఁబడుచున్నది.

జీవి స్వకృత్యములగు కర్మలచేత నిత్యదుఃఖితుండై తద్దుఃఖ నివారణముకై నిత్యము ననేకజంతువుల హింసించుచుఁ దిరిగి క్రొత్త కర్మలం జేయుచుండును. అపథ్యముజేసిన రోగివలెఁ దాను జేసిన కర్మఫలము తాననుభవింపుచుఁ దపించుచుండును. మోహాంధుండై

సుఖమను పేరుగల దుఃఖములో సర్వదా మునింగి తేలుచుండును.

స్వకర్మలచేఁ గట్టబడి కవ్వమువలె సంసారచక్రంబునఁ ద్రిప్పఁబడుచు ననేకబాధలం బొందుచుండును. కావున వత్సా! నీవు బంధంబులఁ ద్రెంపికొని కర్మలవిడిచినిజమెఱింగి భావనశూన్యుండవై సిద్ధిం బొందుము. సంయమనంబున బంధముల ద్రెంపికొని సుఖోదయుఁమై బాధాశూన్యమై యొప్పు సిద్ధిని ననేకులు బొందియున్నారు.

మహాత్మా! శోకోపహతికొఱకు శాంతికరమైన శాస్త్రముల వినినచో మంచిబుద్ధిగలుగును. అట్టి బుద్ధిబొందిన జనుండు సుఖవంతుఁడగును. ప్రతిదినము శోకస్థానసహస్రములు భయస్థానశతములుమూఢుని బొందుచుండును. పండితుఁడు వాని గణింపఁడు. కావున దంగ్రీ! యనిష్టనాశనమునకై మదీయోపన్యాసమును వినుము. బుద్ధిని వశము జేసికొనినవానికి శోకము నశించును. స్వల్పబుద్ధులు ఇష్టనాశనమునకై వగతురు. భూతములను గుణములు పొందుచున్నవి, విడిపోవుచున్నవి. వాని గుఱించి విచారించిన లాభములేదు.

మృతినిగుఱించి నష్టమును గుఱించి యతీతమైనప్పుడు విచారించుటవలన దుఃఖమేయగును. లోకప్రచారము దెలిసికొనినననుప్రమోచనముచేయఁడు. పెక్కేల సమస్తము లెస్సగాఁ జూచువానికి నశ్రుబిందువైన రాఁజాలదు. వినుము దుఃఖోపఘాతుకంబగు శరీరధర్మంబునందును మనోధర్మమునందును నుండువానికి దుఃఖము రాకుండమానునా యందువేమో! తగిన యత్నముజేసి దానిందలంప గూడదు. దుఃఖమునకు వైద్యము తలంపకుండుటయే. చింతించుచున్న వానిశోకము క్రొత్తదియై వృద్ధిపొందుచుండును. ప్రజ్ఞచే మనోదుఃఖమును ఓషధులచే శరీరదుఃఖమును బోగొట్టుకొనవలయును. విజ్ఞానసామర్థ్య మననిదియేకదా! లేనిచో శిశువులవలె రోదనముజేయుదురు.

లోకము, యౌవనము, రూపము, జీవితము, ద్రవ్యము, ఇష్ట

జనాప్తి, సర్వము నశ్వరమని యెఱిఁగిన వానికిఁ దద్వియోగంబున శోకము జనింపదు. జనసంఘమువలన వచ్చిన శోకము తా నొక్కఁడే యనుభవింపవలదు. దుఃఖంపకయే ప్రతీకారము తెలుసుకొని కావింప వచ్చును. లోకమున జీవులకు సుఖముకంటె దుఃఖమే విస్తారముగా నుండును. ఇంద్రియార్థములయందు స్నిగ్ధత్వము మోహమువలన మరణంబు గలుగుచున్నది. సుఖదుఃఖములు రెండును విడిచినవాఁడే యుత్తముఁడు. వయసు నడుచుచు నిమిషము నిలువదుగదా. శరీరమే యనిత్యముగు చుండఁ దత్సంబంధములు నిత్యము లెట్లగును. కష్టముమీఁద నర్థములను విడుతురు. తత్పాలనకై సుఖములఁగోల్పోవుదురు. ధనాభివృద్ధి వడసియుఁదృప్తిలేక సంపాదన పరుండగును. తృప్తిలేనివారు దుఃఖమునే పొందుదురు. తృప్తిగలవాఁడే సుఖముగలవాఁడు. సముచ్ఛ్రయములు పతనాంతములు. వియోగాంతములు సంయోగములు. మరణాంతములు జీవితములు, భూతములు యనిత్యత యెఱింగినవా రెప్పుడును దేనికిని శోకింపరు. విద్వాంసులు సంతోషమే ధనముగాఁ జూతురు. కామములఁ దృప్తిబొందక వానిని గుఱించి విచారించుచుఁ దదనుగుణములగు కార్యములఁ జేయుచున్న మూఢునిఁ బెద్దపులి పశువుం బట్టినట్లు మృత్యుదేవత పైఁబడి యీడ్చికొనిపోవును. కావున దుఃఖమోచనమునకై యుపాయ మాలోచించు కొనవలయును. ఆలోచింపక యేకార్యము ప్రారంభింపఁగూడదు.

ధనికుఁడైనను దరిద్రుఁడైనను శబ్దస్పర్శరూపరస గంధముల ననుభవించుటకంటె వేరు లేదుగదా? అంతకుమున్ను దుఃఖము లేదు. భూతసంమేళనపూర్వమును దుఃఖము లేదు. తాను బుట్టకపూర్వ మేమియును లేదు. తరువాత వచ్చిపోయినవానిగుఱించి పరితపించుట తెలివి కొనమిగాదే. పూర్వవృత్తాంతము దలంచికొనిన నాదుఃఖము నిలువదు. ధైర్యముచే శిశ్నోదరములను మనస్సుచేత చక్షుశ్శ్రోత్రములను

విద్యచే మనో వాక్కులను గాపాడుకొనవలయును.

అధ్యాత్మరతుండై కూర్చుండి నిరపేక్షుండై నిరామిషుండై యొప్పు పురుషుఁడు తన బుద్ధిసహాయమువలన దుఃఖములఁ బాసి సుఖించునని యెఱింగించి నారదుండు వెండియు నిట్లనియె.

మునీంద్రా! సుఖదుఃఖములయొక్క విపర్యాసములు గలిగినప్పుడు ప్రజ్ఞాయుక్తుండు గూడా ధైర్యము నిలుపుకొనఁజాలఁడు. కాని యట్టి ప్రయత్నము స్వభావముచేతనే చేయుచుండవలయును. యత్నముగలవాఁడు దుఃఖింపఁబడు. జరామరణరోగముల వలన తన్ను రక్షించుకొనవలయును. శరీరములు రోగయుక్తములుగదా. శారీర మానసికము నగు రోగములు (ఆదివ్యాధులు) ధన్వులచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన బాణములవలెఁ జీవుల బాధించుచుండును. రోగములచేఁ బీడింపఁబడువాని, జీవితాశగలిగి యవశుండగు వాని దేహము వినాశనముకై మృత్యువుచే లాగఁబడుచున్నది. జరాజీర్ణమై జారిన దేహము నదీప్రవాహము వలె వెనుకకు మరలదు. (తిరుగా పదుచుఁదనము పొందనేరదు).

రాత్రింబవళ్ళు మనుష్యుల యాయువుల హరించుచున్నవి. శుక్లకృష్ణపక్షములు వృద్ధులఁ జేయుచున్నవి. కాలము నిమిషమైనను నిలువదు. ముదిమిగాకున్నను సుఖదుఃఖములు మనుష్యుల వృద్ధులఁ జేయుచున్నవి.

సూర్యుఁ డస్తమించుచు నుదయించుచు ననేకవిచిత్ర భావముల గల్పించుచుండును. పురుషకృత్యములగు పనులయొక్క ఫలవిషయమై పరాధీనముకాక స్వతంత్రమే కలిగినచో నెవ్వఁడేది తలంచి చేయునో యా కార్యము తప్పక సఫలము కావలసినదేకదా. అట్లగుచున్నదా. ఒకసారి లోకముదెసఁ జూడుము దక్షులు బుద్ధిమంతులు

నగువారు తలపెట్టిన కార్యములు నిష్ఫలమగుచున్నవి. వట్టిమూఢులు లోకజ్ఞానమేమియు లేనివారు సర్వకామములచే దృప్తులగుచున్నారు. ఒకనీచుండు హింసాపరుండై జీవులం జంపుచుం లోకుల వంచించుచు సుఖించుచుండును.

ఒక్కఁడు నిర్వ్యాపారుఁడై కూర్చున్నను వానిని లక్ష్మియాశ్రయించును. ఒకొక్కఁ డెంతప్రయత్నముజేసినను దరిద్రుఁడుగానే యుండి కర్మానుగుణ్యమైనఫల మనుభవింపనేరఁడు ఇందులకు హేతు వేదియో చింతింపుముఁ ఇందుఁ బురుషునియపరాధ మేమియున్నది? కొందఱు సంతానకాంక్షులై వ్రతాదులుజేసియుఁ బుత్రులం బడయ లేకున్నారు. కొందఱికి వలదనుచున్నను సంతానాభివృద్ధి గలుగు చున్నది. మఱియు నుంచివారికి నీచులు నీచులకు మంచికుమారులు పుట్టుచుందురు. గర్భమందు మూత్రపురీషములుగలవు. తినినయన్నము జీర్ణమగుచున్నది. రేతస్సు జీర్ణముగాక గర్భముగలుగ జేయుచు న్నది. మఱియొక్క విచిత్రము చూడుము. జంతువులకు గర్భధారణము నకుగాని విసర్జమునకుగాని స్వాతంత్రమేమైనఁ గలదా. అన్నము లోపల వేయుటయే వాని స్వతంత్రము. తరువాత నేమగునో యెట్లు పోవు చున్నదో వానికిఁ దెలియునా? కావున మనుష్యులకు స్వతంత్రోద్ధారణ మందు సామర్థ్యములేదు.

వ్యాధులచే క్షుద్రమృగములవలె వ్యాధులచే మనుష్యులు పీడింపఁబడుచుందురు. తఱుచు రోగములు ధనికులనే పీడించుచుండును. మృగములకుఁ బక్షులకు నెవ్వండు చికిత్స చేయుచున్నాఁడు? మఱియు మంచిమందులుగలవైద్యులుగూడ రోగపీడితులగుచున్నారు. లోక మీరీతి శోకమోహముల నందుచున్నది, ధనమున నెల్లవారు లోకము నతిక్రమింపవలయునని తలంచుచుందురు. అందులకుఁ దగిన క్రియ

త్నములు చేయుచుందురు. ఎన్నటికిఁ దృప్తిబొందరు. ఐశ్వర్యమత్తుల, మద్యపానమత్తుల, శతులాశ్రయింతురు. కొందఱికష్టములు విమర్శింప కున్నను దొలఁగిపోవును. కొందఱికష్టము లెన్నిప్రయత్నములనైనఁ దొలంగవు. కర్మసంగులయందు ఫలవైషమ్యము జూడఁబడుచున్నది. చూడుము ! కొందఱు పల్లకీ యెక్కుట గోరుచుండఁ గొందరు పల్లకీ మోయుటయే యుద్యోగముగాఁ బరిగణింతురు. కొందఱు స్త్రీలులేక, కొందఱు పురుషులులేక దుఃఖింతురు. కావున నో వ్యాసనందనా ! గహనమువంటి సంసారమున మునుంగక నీవు నా యుపన్యాసమును వినుము. నీవు ధర్మాధర్మములు సత్యాసత్యములు విడువుము. దేనిచేత నీవువిడువఁబడుచున్నావో దాని విడువుము. ఇది రహస్యము. మనుష్యలోకము కడుచెడ్డది. ఆదేశం జూడకుమని పలికిన విని శ్రీశుకుఁడు మనస్సులో నాలోచించి అయ్యో ! దారాపుత్రాదుల సంగము మహాక్లేశకరము. విద్యావ్యాసంగము శ్రమకరమైనదే. అల్పక్లేశలభ్యమగు మార్గ మేది యున్నది ? నిశ్చయమైన గతియేది ! అని రెండుగడియ లాలోచించి నేనెట్లు మోక్షమును బొందువాఁడ నక్కటా వియోగసంకట సాగరమగు నీసంసారమునం బడి తిరగఁజాల. ఎందు బోయినఁ దిరుగా నావర్తము లేదో దానిం గోరుచున్నాను. సర్వసంగములు విడిచి నా కెందు శాశ్వతమైన సుఖము గలుగునో నే నక్కడికిఁ బోవుచున్నాను. కర్తవ్యముపదేశింపుమని యడిగిన నారదమహర్షి యీ యర్థంబు దేటపడ నొక్క యితిహాసంబు జెప్పెద నాలింపుము.

అని చెప్పునప్పటికి కాలాతీతమగుటయు మణిసిద్ధుం డవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగెను.

247 వ మజిలీ.

నాగుని కథ

గంగానదీ దక్షిణతీరంబున మహాపద్మమను నగరంబున భృగుం డను విప్రుండు గాపురము సేయుచుండెను. అతండు తపస్స్వాధ్యాయ నిరతుండును, జితక్రోధుండును, జితేంద్రియుఁడును, నిత్యతృప్తుండు, ధర్మ నిత్యుండును, సజ్జనసమ్మతుండునై యొప్పుచుండెను. న్యాయప్రాప్తంబగు విత్తంబునఁ జిత్తం బలపరచుకొనుచు జ్ఞాతిసంబంధులచే విపులమగు కులంబున విఖ్యాతినడపి విశిష్టమగు వృత్తి నాశ్రయింపుచు ధర్మాను సారముగాఁ బుత్రులఁ బెక్కండ్రఁ బడసి కాలక్షేపముజేయుచు నొక నా డాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను.

ఆహా! నాకిప్పుడు సగముప్రాయము గతించినది. ధనము సంపా దించితిని. వేదకర్మల యజ్ఞయాగాదులం గావించితిని. బంధువులఁ బోషించితిని. కాని మోక్షమునకు నిక్కమగు మార్గమేదియో తెలియ కున్నది. వేదము కర్మలఁ జేయుమని యొకచోటను, కర్మల వలనం బ్రయోజనములేదని యొకచోటునం జెప్పియున్నది. వేదోక్తము శాస్త్రోక్తము శిష్టాచారము మూఁడును మూఁడుదారులుగా నున్నవి. మోక్షమునకు ముఖ్యమగుమార్గ మేదియో యెఱింగించు మహాత్ముఁ డెవ్వఁడైనం గలఁడేమో యని ధర్మనిశ్చయము జేసికొనలేక యతండు సంతత మాలోచించుచుండ నొకనాఁ డొకవిప్రుం డతనియింటి కతిథిగా వచ్చెను.

భృగుండు మిగుల సంతసించుచు భయభక్తివిశ్వాసములతో నతని కాతిథ్యమిచ్చి భుక్తోపవిష్టుండైన యా పాఱునిచేరువ నిలుంబడి తాళవృంతమున వీచుచు విశ్రాంతుండగుటఁ దెలిసికొని మెల్లన నిట్ల నియె. ఆర్యా! నీమాటలు వినుటచే నీవు ప్రాజ్ఞుండవని తెల్లమగు

త్రియెల్ల నాయతిథితో ముచ్చటింపుచుఁ ద్రుటిగా వెళ్ళించెను. మఱు నాఁడాయతిథి యెందేనిం బోయెను. భృగుండును భుజగేంద్రదర్శన లాలసుండై శుభముహూర్తమున నిల్లువెడలి వనంబులు దాటి పర్వతంబు లతిక్రమించి నదీనదంబుల మీఁటి క్షేత్రంబులం జూచుకొనుచు మార్గమధ్యంబున ననేక కష్టంబుల భరించి పోయిపోయి కొన్నిదినంబుల కాఁ గోమతీతీరంబునకుఁ జని యురగనగరంబు బ్రవేశించి వీధు లన్నియుం దిరిగి పద్మనాభుని గృహమడిగి తెలిసికొని వాకిటకుఁ బోయెను. తలుపు మూయంబడియున్నది. వాకిట సందడి యేమియును లేదు. అతం డొక్కింత సేపాలోచించి మెల్లన తలుపుతట్టుచు, అయ్యా లోపల నెవ్వరున్నారు? తలుపు తీయుదురా? అని కేకపెట్టెను.

ఆ కేక విని ధర్మవత్సలయగు నాగపత్ని వచ్చి తలుపుతీసి యా విప్రునింజూచి యతిథిపూజ గావించి మహాభాగ! మీ రెవ్వరు? ఎందుండి వచ్చితిరి? మాయింట నేదేని బనియున్నదియా? కామిత మెఱింగింపుఁడు. కావించి కృతార్థురాలగుదునని యడిగిన నాభృగుండు తద్వినయ విశేషముల కచ్చెరువందుచు అమ్మా! నేను బ్రాహ్మణుండ భృగుండనువాఁడ. పద్మనాభుండను నాగపతిం జూడవచ్చితిని. ఆయ్యురగేంద్రుని గృహ మిదియేనా? అతండింటనున్నాఁడా? అని యడిగిన నాయిల్లా లిట్లనియె.

ఆర్యా! మీరాకచే మాగృహము పవిత్రమైనది. నేనా నాగపతి భార్యను. నాభర్త తనకు వంతురాగా సూర్యరథము గడుపుట కరిగిరి. సంవత్సరమునకొకసారి బోయి మాస మందు వసించి రావలయును. సూర్యరథహయంబులకుఁ బగ్గములుగా భుజగములఁ గట్టుదురని మీరు వినియేయుందురు. ఆయన యెనిమిది దినములలో నిందు రాఁగలరు. అంతదనుక మీరిందు విశ్రాంతిగా నుండవచ్చును.

మీ కోరికంతయు నుండదుఁ అక్కార్యంబు మావలనం దీరునదియే యైనచో నడుగుము, భక్తితో నాచరించి కృతార్థులము గుదుముగాక. అని నివేదించిన విని యతం డాలోచించి యిట్లనియె.

సాధ్వీ! నీయాదరమునసే నీసద్గుణంబులు వెల్లడియగు చున్నవి. నాకార్య మెరులవలనం దీరునదికాదు. ఆతండే వచ్చి చెప్పవల యును. అతండు వచ్చుదనుక నాగోమతీపులినంబున వసించి తపంబు జేసికొనుచుండెద, వచ్చినవెంటనే నాకుఁ దెలియఁజేయుము. ఇదియే నా కోరికయని పలికిన నాగేస్వరాలు. ఆర్యా? అతిథ్యమందుచు మా యింటనుండుము. వారు వచ్చి మీ కార్యము దీర్తురుగాక. శీతవాతా తపక్లేశములు వహింపుచు నాయిసుకతిన్నెల నుండనేల? యని యడి గిన నతం డు తల్లీ! నీ యుల్లంబున మఱియొకరీతిం దలంపకుము. నీ యాతిథ్యమందితిని. నీయుపచారముల కానందించితిని. నేనీ యెనిమిది దినములు భోజనముసేయను, తపంబుగావించుకొనుచు నందుండెద ననుజ్ఞయిమ్ము బోయివత్తునని బ్రతిమాలికొని యాయూరగినంగీకరింపఁ జేసి తత్తీరంబు జేరి నిరాహారుండై తపంబొనరించుచుండెను.

ఎవ్వఁడో బ్రాహ్మణుండువచ్చి గోమతీసికతాతలంబున నన్న ముతినక నాలమల మాడుచున్నాడని విని యా యూరిలోనున్న వృద్ధ నాగు లాతిథ్యములుగొని యతనికడకుఁబోయి మహాత్మా! ఇది యేమి కర్మము? ఇది యూరనుకొంటివా? అరణ్య మనుకొంటివా? ఇందలి వారలు ధర్మశూన్యులని తలంచితివికాఁబోలు. అతిథియన్నముతినక మలమలవేగుచుండ శంకింపక గృహస్థులు కుడిచినచో నది మూత్ర పురీషసమమని యార్యులు సెప్పుదురు. పంక్తో పాలో కాయో కూరో మీరు భుజింపఁ కిట్లుపవాసములు చేయుచుండఁ గుటుంబవంతులము మే మూరకొనిన నశింపమా? రండు. మీకిష్టమైనదాని భుజింపుఁడు మేము కృతార్థులముగుదుమని యెంతయో ప్రార్థించిరి. కాని యది

నాకు వ్రతంబు. వ్రతమధ్యంబునం గుడిచిన మహాపాతకంబు. ఎనిమిది దినములు దాటిన భుజింతునని సమాధానముజెప్పి వారి ధర్మ సత్కార మున కచ్చెరువందుచు భుజించుట కంగీకరించలేదు.

పదిదినములు గడచినతోడనే పద్మనాభుండు సూర్యు ననుజ్ఞ బుచ్చుకొని యింటికి వచ్చెను. నాగపత్ని పతికెదురేగి పాదంబులఁ గడిగి శిరంబునం జల్లుకొని పీఠంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టి విసరుచుండఁ బన్నగపతి సతింజూచి యిట్లనియె. యువతీ! నేను లేనిసమయములో దేవతాతిథిసత్కారములు యథాయోగ్యములుగాఁ జేయుచుంటివా! స్త్రీచాపల్యంబునంగాని మద్వియోగ దుఃఖంబువంగాని ధర్మసేతువు చెడఁగొట్టలేదుగద అని యడిగిన నాగపత్ని యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! శిష్యునకు గురుశుశ్రూష, విప్రునకు వేదధార ణము రాజులకు లోకపాలనము, గృహస్థున కతిథిసత్కార మెట్లు నియ తములో సతికిఁ బతివ్రతాత్వము పరమధర్మము. మీయట్టి యుత్తముని భార్యనై సద్ధర్మముల నెఱుంగకుందునా? నీవు ధర్మరతుండవని యెఱింగి సన్మార్గ మెట్లు విడుతును? అతిథిసత్కారములఁ యథావిధిం గావింపు చుంటి. వినుండు పదిదినములక్రిందట మనయింటి కొక విప్రుం డతిథిగా వచ్చెను. కార్యముచెప్పఁడయ్యె మిమ్ముఁజూడవచ్చెనఁట. గోమతీసైకత స్థలంబున నిరాహారుండై మీరాక వేచియున్నాఁడు. మీ రాక తనకుఁ దెలియఁజేయుమని కోరియున్నాఁ డిదియే మీరు లేనప్పుడు జరిగినచర్య. మీరందుఁ బోవుఁడని యెఱింగించిన విని యా యురగపతి యిట్లనియె.

దేవీ! నీవు నన్నెఱుఁగనట్లు పలుకుచుంటివేమి? సురాసురుల కంటె దేవర్షులకంటె సురభివలనం జనించినవారగుట నాగు లధికులని యెఱుంగుదు. అట్టి నేను మనుష్యునిం జూడఁబోవలయునా? ఇది మాకు మర్యాదగాదు. నీవుపోయి నారాక యతనికే చెప్పుము. అతఁడే

యింకు రాఁగలఁడని పలికిన విని యించుక నవ్వుచు నా సాధ్వీరత్న మిట్లనియె.

మనోహరా! ఆర్జవంబున నా బ్రాహ్మణుఁడు దేవుడు కాని నీ యందుఁ బరమభక్తిగలవాఁడు. అతని కిందు వేరొకపనిలేదు. మేఘో దయమునుఁ జాతకంబువోలె నీరాగమన మభిలషించుచున్న వాఁడు. అందుల కేమి విఘ్నమువచ్చునో యని యడలుచున్నాఁడు. అతం డెట్టి వాఁడైనను మిమ్మాశ్రయింప వచ్చెంగావున మీరు జాతి స్వభావజన్య మగు నహంకారము విడిచి యతని యొద్దకుం బోఁదగును. ఆశాచ్ఛేద మున నాత్మను దహింపఁజేయకుఁడు. ఆశతోఁగూడికొన్న వాని నప్రసు ప్రిమార్జనము సేయక రాజైననేమి రాజపుత్రుఁడైన నేమి? బ్రహ్మ హత్యను బొందును. హూనమువలన జ్ఞానఫలావాప్తియు దానంబునఁ గీర్తియు సత్యవాక్యంబున సర్వాధిక్యము నొందఁగలరు. న్యాయార్జనం బున లభించిన వితంబున నాశ్రిమ సమ్మతమైన భూదానఫలంబనుభవిం చునను బోధించిన విని యా యురగపతి యిట్లనియె.

సాధ్వీ! నేను మహామోహజనితమగు నభిమాన దోషంబున నే నిట్లంటి. సంకల్పమువలనఁ బుట్టిన నాదోషముసు నీవడంచితివి భుజగ ములకుఁ గ్రోధము సహజము. గర్వము సర్వగుణములనుజెఱుచును. అభి మానము చెఱచు. అహంకారమువలన రావణుఁడు కార్తవీర్యుడు లోన గువారు శత్రువులచేఁ జంపఁబడిరి. నీమాటలవలన నట్టి క్రోధముపసంహ రించుకొంటిని. నీవంటిభార్య నాకు దొరుకుటచే నన్ను నే బాగడుకొను చుంటిని. నీమాటవమువున నేనా పాఱు నొద్దకుఁ బోయెద. నతని కాము తము దీర్చెదనని పలుకుచు నప్పుడే గోమతీతీరమున కరిగెను.

అందుఁ నేకాగ్రచిత్తముతో దనరాకకు వేచియున్న యాజన్మి గట్టుంగాంచి యో మహాభాగ! నీ వెవ్వఁడవు? యెందులకై యిందు వచ్చితివి! ప్రయోజనమేమి? స్నేహముచే నడుగుచుంటిఁ జెప్పుమని

యడిగిన నా బ్రాహ్మణుఁ డిట్లనియె. అయ్యా! నేను ధర్మారణ్యవాసిని. బ్రాహ్మణుఁడ భృంగుండనువాఁడ. పద్మనాభుండను సర్పరాజుంజూడ వచ్చితిని. కర్షకుండు పర్జన్యోదయమువోలె నేనితనిరాక నిరీక్షించి యతనిక్షేమము గోరుచు క్లేశశూన్యమైన యోగమవలంభించి యున్న వాఁడనని చెప్పిన విని సర్పపతి యిట్లనియె.

అయ్యారే! విప్రోత్తమా! నీవృత్తము కడు కల్యాణమైనది, నీ సాధువృత్తి యిట్టిదని కొనియాడఁ జాలను. జగంబంతయు మైత్రిచేఁ జూచుచుంటివి. నేనే యాపద్మనాభుఁడను. నీయునికి విని యిందు వచ్చితిని. నీకేమికావలయునో నాకాజ్ఞాపింపుము. కింకరుఁడనై యకార్యంబు గావించెద. నీకుఁ బ్రియమేదియో తెలుపుము. నీయిచ్చవచ్చిన పనికి నియోగింపుము. నీసుగుణములచేఁ బ్రీతుండనైతి నని పలికిన విని యా విప్రుం డట్టిలేచి యబ్బురపాటుతోఁ జూచుచు నిట్లనియె.

ఓహో! మహానుభావుఁడవు పద్మనాభుఁడవు నీవేనా? నీ దర్శనమున నేనిప్పుడు కృతకృత్యుండనైతిని. నీ యాదరణ వచనములచే మఱియు మురిసితిని. నీవలన నొకవిషయము దెలిసికొను తలంపుతో వచ్చితిని. ఉత్తమధర్మమేది? నాకు గతి యెట్టిది? కర్తవ్యమేమి? పరమార్గమేది? అని నాలో నేను సంతతము చింతించుచుందు. యశోగర్భకిరణములచేఁ బ్రకాశించుచు నీవు చంద్రునివలె నాకాహ్లాదము గలుగఁ జేయుచుంటివి. నాకుఁగలిగిన సందియము దీర్పవలయును.

అది యట్లుండె. నీవు సూర్యరథము నడుపుటకై యరిగితివని వింటి. ఒక నెల యమ్మహాత్మునితోఁ గలిసి తిరిగితివి. ఆజగచ్చక్షువు సమస్తజగములకు నాధారము. అందున్నవాని కన్నిజగములు కనంబడునుగదా అక్కడి భూలోక మెట్లుండును? సూర్యరథము నడుచు నప్పు డెంతవేగముగానుండును? విశేషము లేమి గనంబడు నచ్చట?

విశేషము లెఱింగింపుమని యడిగినఁ బద్మనాభుఁ డిట్లనియె.

భృగుప్రవరా! సూర్యునియందుఁగల విశేషములం జెప్పుటకు శేషునకైనను శక్యముగాదు. సూర్యరథమునకుఁగలవేగ మవాఙ్మానసగోచరము. తత్తేజము తత్సాధనంబునంగాని భరింపశక్యముగాదు పర్వతములైనను రవిచెంతఁజేరిన భస్మములైపోవును. మాకు దదను గ్రహమునంజేసి సూర్యకిరణములు జల్లగానుండును. త్రాళ్ళంటి వ్రేలాడు పక్షులవలె రవికిరణసహస్రంబంటుకొని వ్రేలాడుచు వాలఖిల్యాది మహర్షులు తపంబు గావించుచుందురు. వేయికిరణములు వేయిరంగులుగా నొప్పుచుండును. కొన్ని కిరణములు భూమియందుఁ గలజలమును లాగి యాకసమున నావిరిగా నెరయఁజేయును. కొన్నికిరణములు పగ్గముల వలె భూమి నాకర్షించుచున్నవి. కొన్నికిరణములు వాయువుతోఁ జేరి యావిరిని నీరుగావించి వర్షము గురిపించుచున్నవి. గ్రహతారకలతోఁ గలిసి కొన్ని కిరణములు పంటలు పండించుచున్నవి.

అక్కడి కీభూమియంతయు నొకచిన్న చుక్కవలెఁ గనంబడును, ఆ తేజోరాశినిమించిన తేజములేదు. తన్మండలమధ్యవర్తియై నారాయణుండు జగంబులం బాలించుచున్నాడు. ఓడమీఁదనున్న వానికి గమనవేగంబు దెలియనట్లు మాకందుఁ గుదుపుగాని త్రొటుపాటుగాని కనంబడదు. నిలువఁబడియున్నట్లే తోచును. కనంబడిన లోకములన్నియు దూరమగుచుండును. మాకు రాత్రింబగళ్ళు లేవుగదా. చక్రమువలెఁ దిరుగుచుండును. ఇట్టి విశేషము లనేకములున్నవి. ప్రొద్దుపోయినది. మనమింటికిఁ బోవుదము లెండని పలికిన నాభూసుర తిలకుఁడు వెండియు నిట్లనియె.

అయ్యా! సంగరములోఁ జచ్చినవారు పుణ్యపురుషులు, సూర్యమండలముఁమీఁదుగా పోవుదురని పురాణముల వినియుంటిమి. అట్టివారు మీ కెవ్వరైనఁ గనంబడిరా! అని యడిగిన నురగపతి యిట్లు

నియె. ఆర్యా! అట్టి పుణ్యపురుషు లనేకుల నిదివఱకుఁ జూచియుంటిని కాని మొన్నఁజూచినవింత యెన్నఁడును జూచియెఱుఁగను. వినుఁడు.

ఒకనాఁడు సూర్యరథము వేగముగాఁ బోవుచున్నది. అప్పుడు భూలోకమునకు మధ్యాహ్నకాలము కావచ్చును. రవి దివ్యతేజోమయుండై వెలుఁగుచుఁ బోవుచుండ నాతెరకొక యద్భుతతేజ మెదురు వచ్చుచుండ మేము జూచితిమి. ఓహో! సూర్యు లిరువురుగలరా యేమి? ఆ తేజ మేక్కడిది? అని మేము వెఱగుపడుచుండ నాతేజము మా రవిబింబముచేరువునకు వచ్చినది. అప్పుడా సూర్యుఁడు ఆనిర్దేశ్యమైన యాతేజమును చేతులుసాచి తనరథముమీఁద కెక్కించుకొనియెను. ఆ రెండుతేజములం జూచి మేము రవి యెవ్వఁడో క్రొత్తతేజ మెయ్యదియో తెలిసికొనలేకపోయితిమి. ఇద్దరు సూర్యులవలెఁ బ్రకాశించుచుండిరి. కొంతసేపటి కాతేజము రవిబింబములోఁ గలిసిపోయినది. ఆ వింత మేము గన్నులార జూచితిమి.

అప్పుడు మేము రవికి నమస్కరించి మహాత్మా! ఈవచ్చిన తేజ మెయ్యది? మీతేజముతో సమానముగాఁ బ్రకాశించుచున్నదే మీలోఁ గలిసిపోయిన దేమి? దీని వృత్తాంతమంతయు జెప్పుమని యడిగిన నా లోకబాంధవుం డిట్లనియె. ఇతండు దేవుండుగాడు. అగ్నికాడు, రాక్షసుఁడు కాడు. ఉంఛవృత్తివలన గాలము గడిపిన యొకానొక బ్రాహ్మణుఁడు. తానుజేసిన సుకృతమువలన నాలోఁ కలిసి ముక్తుం డయ్యెనని చెప్పిన మేమిట్లంటిమి. జగన్మిత్రా! ఈ ధాత్రీసురుఁ డెట్టి పుణ్యముజేసి మీలోఁ గలిసెనో చెప్పెదరా? అని యడిగిన సూర్యుఁ డిట్లనియె.

ఇతండు యజ్ఞయాగముల నేమియుం జేయలేదు. యాత్రలు దిరిగి యెఱుంగఁడు. నిరాహారుండై దీర్ఘతపంబును జేయలేదు. వినుం డితండు త్రికరణముచేత భూతహితము గోరుచుండును. దేనియందును

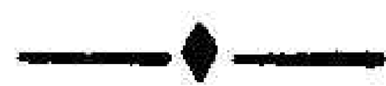
మనసు తగులనీయకుము. దేనినిం గోరకుము. వచ్చినదానివలన సంతుష్టి నొందుము. ఉంఛవృత్తివలన జీవనము గావించెను. తత్సుకృత్యమువలన సిద్ధారుండై ముక్తినొందె నిప్పుడు నన్నుఁగలిసెను. అని సూర్యదేవుఁడు మాకెఱింగించెను.

ఇదియే కడసారి నేనందుఁ జూచినవింత, ఇంతకన్న నేవిశేషము గనంబడలేదని పలికి మహాభాగా! ఇఁక మన మింటికిఁ బోవుదము రండు. విశ్రాంతి వహించిన పిమ్మట సావధానముగా నడుగవలసిన యర్థ మడుగుదురుగాక! యుపవాసముల డస్సియున్నారు! రండని పలికిన విని సంతుష్టాంతరంగుఁడై భృగుండు సర్పపతికి నమస్కరించి యిట్లనియె,

భుజగేంద్రా! నీవలన వినవలసిన యర్థంబులం దెలిసికొంటి. పోయివత్తునని పలికిన విని చిలువఱేఁడు వెరగందుచు అయ్యో! ఇది యేమి పాపము. నావలన నేదియో తెలిసికొనవలయునని గంపెడాసతో వచ్చి యుపవాసములడస్సి యిప్పుడు నేనువచ్చిన నన్నేమియు నడుగకయే యింటికిం బోయెద నందువేల? నామాటలు నాలుగు వినినంతనే న్యాయసమర్థత తెల్లమైనదియా యేమి? ఇందులకు నాడెందము సిగ్గు జెందుచున్నదని యడిగిన నప్పుడమివేల్పిట్లనియె.

ఫణిపతీ! నీమతి నట్లనుకొనరాదు. నీమాటలు వినుటచే నా సందియము దీఱినది. నీ యుపన్యాసమే నాశంకకు సదుత్తరమైనది. కర్తవ్యము దెలిసికొంటి. సంశయము దీరినది. అని తానువచ్చిన పనికి విన్న విషయము సమాధానముగా నున్నదని పలికి నిజ మెఱింగించి యతని వీడ్కొని భృగుండు నిజనివాసంబున కరిగెను.

అని నారదమహర్షి యెఱింగించిన విని శుకుండు సంతసించుచు మహాత్మా! నీయుపదేశంబున నా మనంబునంగల సందియము దీరినది. పోయివత్తు నను జ్ఞ యిమ్మని పలికి యమ్మహర్షి యెందేనిం బోయెను.

నారద పంచచూడా సంవాదము

ఒకనాఁడు నారదమహర్షి స్వర్గలోకమునుండి యెందేని బోవు చుండఁ బంచచూడ యను నప్సరస దారిలో దారసిల్లి నమస్కరించి నది. దేవముని దీవించుచుఁ బంచచూడా! నీవు మిక్కిలి చక్కని దానవు. అప్సరఃకుల చూడామణివి. ఎక్కుడుగాఁ జదివితివి. స్త్రీరహ స్యములు నెఱింగిన ప్రోఢవు. నిన్నొక విషయ మడుగఁ దలంచితిని. దాచక నిజము జెప్పెదవా? అని యడిగిన నప్పుడంతి యంజలివట్టి యిట్లనియె.

స్వామీ! మీరు నన్ను సమర్థురాలవని పొగడితిరి. ఇంతకన్న నాకుఁ గావలసిన దేమి? మీరడిగిన విషయము నాయెఱింగినదేయైనచో నెట్టి రహస్యమైనం జెప్పి మీదయకుఁ బాత్రురాల నయ్యెదఁగాక మీకడనిలిచి మాటాడుట కర్హత లేని నన్ను మీరిట్లు పల్కరించు టచే నేనేకాక మా కులమువా రెల్లఁ బవిత్రమైరని స్తోత్రములు సేసిన విని తలయూచుచు నారదుఁ డిట్లనియె.

పంచచూడా! మఱేమియునుగాదు. నీకుఁ దెలిసిన విషయమే యడుగుచున్నాను. స్త్రీస్వభావమెట్టిదో చెప్పవలయును. నీవెఱుంగని స్త్రీరహస్యము లుండవుగదా. అని యడిగిన నా పంచచూడ యించుక నవ్వుచు నిట్లనియె.

మహాత్మా! నేనాఁడుదాననై నింద్యములైన స్త్రీరహస్యముల మీతో నెట్లు చెప్పుదును? స్త్రీ లెట్టివారో యెట్టి కృత్యములు [illegible] వారో సర్వజ్ఞులైన మీ రెఱుంగరా? ఆ గుట్టు చెప్పుమనుట మీకు

న్యాయముగా దనవుడు నారమండు కలికి! అసత్యము జెప్పిన దోషము గాని యదార్థ కథనంబున ననర్థ మేమి యున్నది? వాక్రుచ్చుమని యడి గిన నవ్వ్యాచుం బంచచూడ యిట్లనియె.

మునీంద్రా! మీరెఱింగియు నానోటినుండి పలికింప నలయునని యడిగితిరి. చెప్పెద వినుండు. మంచికులమున జనించినను స్తోత్రపాత్ర మగు సౌందర్యముగలిగి నిరుపమ కళావిభవాభిరాముండగు నాయకుండు గలిగియున్నను స్త్రీలు సద్వర్తనముగలిగి యుండరు. ఇదియే స్త్రీల యందుంగల దోషము, సమస్తదోషములకు స్త్రీలు నెలవులు సమర్థు లగు భర్తల విడిచి నీచులతోం గ్రీడింతు రింతకన్న నధమకార్య మున్నదియా ?

మునీంద్రా! సమీపమందున్నవాం డెంత తక్కువవాండైనను స్త్రీ భజింపకమానదు. లోకాపవాదమునకు వెఱచి మనంబున నిష్టము లేకున్నను భర్తలయెడం బడంతుక లిష్టమున్నట్లు నటింతురు. కాని, ధర్మభీతి నాతికిలేదు. స్త్రీలకు భర్తలయెడ భయభక్తి విశ్వాసములు సహజముగానుండవు. మహాత్మా! మీయొద్ద నిజము చెప్పుచున్నాను. స్త్రీలకుం బొందరానివాండు లేండు. ముమ్మాటికిని లేడు. ఇదియే పరమ రహస్యము. భర్తలం దిష్టముగలిగి యంతఃపురముల రక్షింపబడు పడం తులును, నంధ, జడ, వామన, కుబ్జాదులతోం గలిసికొను చుందురు. వనితయు, లతయు దాపుననున్న వానిపైం బ్రాకునను సామెత మీరెఱింగినదియే.

ఎట్టి వనితయైనను బదిదినము లేకాంతముగా నొకపురుషునితోం గలసి తిరిగినచో నది వానిం గలియకమానదు. సమిధలవలన నగ్నియు నదులవలన సముద్రుండు, భూతవధవలన నంతకుం డెట్లు తృప్తిబొంద కుండుదురో యట్లే స్త్రీలు పురుష శతమువలన దృప్తిబొందరు.

అంతకుఁడు, మృత్యువు పాతాళము, బడబాముఖము, కత్తిధార హాలహాలము, అగ్ని, సర్పము, ఏని నన్నిటిని నొకదెసఁ దాసులో నైచి రెండవ దెస స్త్రీని నెక్కించి తూచినచో వనితయే బరువుగా నుండును. గోవులు క్రొత్తక్రొత్త తృణములకై వెదకుచున్నట్లు స్త్రీలు క్రొత్తవానికై వెదకుచుందురు. ఈపంచభూతములు లోకములు స్త్రీ పురుషు లెప్పుడు సృష్టింపఁబడిరో యప్పటినుండియు స్త్రీలయందీదోష ములు నిరూఢములై యున్నవి.

శంబరుఁడు నముచి బలి కుంభీనసుఁడు మయుఁడులోనగుదానవు లెన్నిమాయ లెఱుంగుదురో యామాయలన్నియు స్త్రీలకు సహజము లై యుండును. పెక్కేల స్త్రీలు అనృతమును సత్యముగాను, సత్యము ననృతముగాను జెప్పి వాదింపఁగలరు. సమస్త శాస్త్రవేత్తలకు శుక్ర బృహస్పతులుగూడ స్త్రీబుద్ధి నతిక్రమింపఁజాలరు.

మహాత్మా! మఱియొక విశేషము జెప్పెద వినుము.

శ్లో. ఉజ్జ్వలవపుషం పురుషం కామయతే స్త్రీనరోఽపి తాం దృష్ట్వా
అనయో శేషవిశేషం స్త్రీ కాంక్షతిధమన్నిరపేక్షా
అభ్యర్థితాపి పుంసా సహసా నస్వీకరోతి సహజేన
సుకృతసమయాద్య పేక్షీ పరిచర్తతేవా నవా పురుషః

చక్కని పురుషుని చూచి స్త్రీలు చక్కని స్త్రీని జూచి పురుషుడును వరించుట సహజమనుకొనుఁడు. స్త్రీమాత్రము ధర్మాపేక్ష విడిచి వరించును. ధర్మాపేక్షచే పురుషుఁడు సందేహించును.

సురమునీంద్ర! స్త్రీలు ఏదియో హేతువునుబట్టిగాని కేవలము ధర్మాపేక్షచే వరింపకుండరు. ఇదియే స్త్రీస్వభావమని యెఱింగించెను. విని నారదుండు పంచచూడను మెచ్చుకొనుచు నందేనిం బోయెను. అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండిట్లు ... చెప్పందొడంగెను.

కలియుగ ధర్మములు

శ్రీకృష్ణనిర్యాణమైన పిమ్మట కలియుగ ప్రారంభమున వ్యాస, జైమిని, గౌతమ, పరాశర, గాలవ, శాతాతప, శంఖలిఖితాది మహా మునులొక సభజేసి కలిధర్మములగురించి యిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

గౌతముఁడు—మునీంద్రులారా! యిప్పుడు కలియుగము ప్రారంభించినది. ఇందు బ్రాహ్మణులు శ్రుతిచోదితములగు కర్మలు విడిచి శూద్ర ప్రాయులై వర్తింతురు. వర్ణాశ్రమధర్మములు నామమాత్రావశిష్టములై పరివర్తిల్లును. కావున కొన్ని నియమములు మార్పవలసి యున్నవి. ఇందులకు మీమీ యభిప్రాయముల నివేదింపవలయును. అని చెప్పుచుండగనే నారదమహర్షి యొకచేత మొగంబు నొకచేత గుహ్యాంగంబు మూసికొని యాసభకరుదెంచెను.

అమ్మునివరుంజూచి యందున్న తాపసులెల్ల విస్మయము జెందుచు నాసంకేతక మేమని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె. కలియుగ ధర్మముల గురించి మీరు సభజేసి నన్ను రమ్మని వార్త నంపితిరిగదా తత్సంబంధంబులగు క్రియలసూచించుచు నిట్లు వచ్చితినని చెప్పుచు మఱియు నిట్లనియె.

కలియుగంబునఁ బ్రజలకు నీ యింద్రియనియమము లేమియు నుండవు. నోరు సత్యమునువిడిచి ధర్మము నతిక్రమించి యిష్టము వచ్చినట్లుగా మాట్లాడుచుండును. స్త్రీపురుషులు విధినిషేధముల విమర్శింపక పశువులవలె స్వేచ్ఛాసంయోగములు గావింపుచుందురు. కలియుగంబున నీయింద్రియద్వయమే కడుంగడు దుష్టమై చెడిపోవును అని సూచింపుచు నిట్లు కప్పికొనివచ్చితినని మెఱింగించి యామునిపుంగవుఁడు

సమాజమునెల్ల వినోదముగా నవ్వఁజేసెను.

పిమ్మట గౌతముఁ డిట్లుపన్యసించెను. ఇదివఱకు మనము వర్ణాశ్రమాచారముల శ్రుతిచోదితముగా విధించియుంటిమి. వానిలోఁ గొన్నిటిఁ దత్తత్క్రియలయందు మాత్రమే చేయఁదగునని తెలిసియుంటిమి. శ్రాద్ధ మాంసభోజనము విధవాప్రజోత్పత్తి అసవర్ణవివాహము లోనగు విధుల నంగీకరించి ధర్మశాస్త్రములలో వ్రాసి యుంటిమి కలియుగంబునఁ బ్రజలు నియమ బలవిహీనులగుట నట్టి విధులఁ గొన్ని నవరింపవలసియున్నది. యిందులకు మీయభిప్రాయము తెలుపవలయు నని యుపన్యసించిన విని నారదమహర్షి తొలుతనిట్లనియె.

నారదుఁడు—శ్లో. సముద్రయాతు స్స్వీకారః కమండులు విధారణం
ద్విజానామసవర్ణాసు కన్యాసూపయమ స్తథా
దత్తాక్షతాయాః కన్యాయాః పునర్దానంపరస్యచ
ఇమాన్ ధర్మాన్ కలియుగె వర్జ్యానాహుర్మనీషిణః

సముద్రాయనము, సన్యాసము, బ్రాహ్మణులు ఇతరజాతి స్త్రీల వివాహమాడుట, అక్షతయోనులగు స్త్రీలకుఁ దిరుగా వివాహము జేయుట, వీని నిషేధింపవలయునని నాయభిప్రాయము

శాతాతపుఁడు—

శ్లో. యావద్వర్ణవిభాగో స్తియావద్వేదః ప్రవర్తతే
సన్యాసం చాగ్నిహోత్రంచ తావత్కుర్యాత్కలౌయుగే.

ఎంతవరకు వర్ణాశ్రమధర్మవివక్ష వేదప్రచారము ప్రవర్తించునో యంతకాలము సన్యాసము యజ్ఞకర్మలు చేయవచ్చునని నేనభిప్రాయ మిచ్చుచున్నాను.

పరాశరుఁడు—

శ్లో. ఊఢాయాః పునరుద్వాహం జేష్ఠాంశంగోవధం తథా
కలౌపంచ నకుర్వీత భ్రాతృజాయాం కమండులుం.

గౌతముఁడు—ఊహ యన నేమి?

పరాశర—ఒకనిం బెండ్లియాడినది. "పరపురుషసంయోగాదుర్ని తేఊహాపదేయం" అని కొందఱభిప్రాయ మిచ్చుచున్నారు. ఊఢయైనను అక్షతయోనియైనచోఁ దిరుగా వివాహము చేయవచ్చును.

శ్లో. నష్టేమృతే ప్రవ్రజితేక్లీబేచ పతితే పతౌ
పంచత్స్వాపత్సునారీణాం పతిరన్యోవిధీయతే.

ఈయైదువిపత్తులయందు స్త్రీకి బునర్వివాహము చేయనచ్చునని నేనభిప్రాయ మిచ్చితిని.

గౌత...మీరు రజస్వలానంతరము స్త్రీవివాహము చేయుట కంగీకరింతురా?

పరాశ—అంగీకరింపను.

శ్లో. అష్టవర్షాభవేద్గౌరీ నవవర్షాతురోహిణీ
దశవర్షాభవేత్కన్యాతత ఊర్ధ్వంరజస్వలా.

కన్యకు సిగ్గు తెలియకపూర్వమే వివాహము చేయవలయును.

శాతాతపుఁడు—అట్టైన నక్షతయోనియగు స్త్రీకిం బునర్వివాహము మీ రెట్లంగీకరించితిరి?

పరాశరుఁడు—పదియేండ్లు దాటకుండ కన్యక భర్తృవియోగము బొందెనేని యట్టి కన్యకకుఁ బునర్వివాహము చేయవచ్చు నని నేనభిప్రాయమిచ్చెదను.

శాతాతపుఁడు

శ్లో. వరశ్చేత్కులశీలాభ్యాం నయుజ్యేతకదాచన
బలా దాహృత్యతాం కన్యాం పునర్గుణవతే నయేత్.

ప్రమాదవశంబున వరుని కులశీలాదులం దెలియక కన్యకనిచ్చిన పిమ్మట నతండు దుష్టుండయ్యెనేని యాకన్యకను బలాత్కారముగా దీసికొనివచ్చి మఱియొక వరునకీయవచ్చునని నేనభిప్రాయమిచ్చితిని.

నారదుఁడు—శాతాతపా! స్త్రీస్వభావము నీ వెఱుంగ కిట్లనుచు న్నావు. పరాశరమహర్షియుఁ గొంత ప్రమాదమును బొందుచున్నాఁడు. స్త్రీలకుఁ బునర్వివాహావకాశ మేమాత్ర మిచ్చినను ద్రోహకృత్యములు చేయకమానరు. కావునఁ బూర్తిగనే నిషేధింప వలయునని నామతము దూరముగా నాలోచించినం గాని యందలి యుపకారము దెలియదు.

శంఖలిఖితుఁడు—పతివ్రతయగు స్త్రీ సహగమనము చేయవల యును. అందుల కొడంబడదేని బ్రహ్మచర్యవ్రతము చేయఁదగును అదియు చేయలేని యువతి పెండ్లియాడవలయునని నాయభిప్రాయము. వయోవ్యవస్థ దెచ్చిపెట్టిన పరాశరమహాముని యభిప్రాయము కఠిన ముగా నున్నది. నారదుని మతము లోకసమ్మతముగా లేదు.

నారదుఁడు—మునీంద్రా! నీమతము లోకసమ్మతమే కాని యిప్పు డాచరింపఁదగినది కాదు. వర్ణాశ్రమ వివక్షత యున్నంతపర్యం తము నిషేధింపవలయును. బ్రిజలు వర్ణసంకరులై స్వేచ్ఛావిహార ముల సంచరింపుచు ధర్మశాస్త్రముల గణింపనేరరు. అప్పుడు విధి నిషేధములు లేకయే ప్రవర్తింతురు.

అని యీరీతి మునులందరు పెద్దతడవు వివాదముగావించిరి. అందు గొన్నినిబంధనములు మార్చిరి. పెక్కండ్రు నారదుని మతములో జేరిరి.

శ్లో. కన్యానామసవర్ణానాం వివాహశ్చద్విజన్మభిః
విధవాయాం ప్రజోత్పత్తి ర్దేవరస్యనియోజనం
బాలాయాక్షతయోన్యాస్తువరేణాన్యేన సంస్కృతిః
యతేశ్చ సర్వవర్ణేషు భిక్షాచర్యా విధానతః
పితాపుత్ర వివాదేషు సాక్షిణాం దండకల్పనం
ఏతానిలోక గుప్త్యర్థం కలేరాదౌ మహాత్మభిః
నివర్తితాని విద్వద్భిర్వ్యవస్థా పూర్వకం బుధైః

అని మహాత్ములందరు కలియుగ ప్రారంభమున నొకసభ జేసి కొన్నియాచారముల మార్పు గావించిరి. అందుఁగూడఁ బరస్పర మతభేదములుగలుగఁగా పరాశర మహర్షి వానికన్నిటికి సామరస్యము గల్పించి యొక ధర్మశాస్త్రము రచికచెను. ఆగ్రంధస్థ విషయములు మును లందరు నొప్పుకొని తమతమ నెలవులకుఁ బోయిరి. అందులకే (కలౌపార శరీస్మృతిః) అని ప్రసిద్ధి గలిగినది.

చ. అని మణిసిద్ధుఁడెంతయు ప్రియంబున నారదమౌనిసార్వభౌ
 ముని చరితంబు దెల్పుటయు మోము వికాసమునొందవ గోపనం
 దనుఁడు బళీ! సెబాసు గురునాయక! యింతవనమున్న మీరు దె
 ల్పిన కథ లింత చిత్రముగ లేవుచుఁడీ పరికించి చూడఁగన్.

క. ఆనందంబయ్యెఁగదా
 మానసమున గురువరేణ్యా! మనకిఁక నాకా
 శీ నగరం బెన్నాళ్ళకుఁ
 గానంబడు నెపుడు మునుఁగఁగల మాగంగన్.

క. అన, లేలెమ్మిఁక నెలలో
 పునఁ బోవంగలము ము క్తిపురికిం బృథుకా
 ననమార్గమెల్ల దాటితి
 మనుపుగ సులభములు ముందునగు పయనంబుల్.

అని చెప్పినంత నప్పుడే కావిడియెత్తుకొని గోపాలుండు వెంట నడుచుచు మహాత్మా! నారదమహర్షి చరిత్రము ఇంకను జాలనున్నదని చెప్పితిరిగదా? అవ్విశేషములన్నియు మనము కాశీపురంబు జేరిన పిమ్మట సావధానముగా నెఱింగింతురుగాక. ఏమందురు? అని యడుగ నవ్వుచు నయ్యతిశేఖామణి మౌనముద్రబూనియుండుట శిరఃకంపమున నంగీకారము సూచించుచు నడిచినడిచి క్రమంబున నవ్వలి మజిలీ చేరెను.

కందగీతి గర్భచంపకమాలావృత్తము.

పురహర కామదా కనక భూధరచాపవికారదూర ధ
ర్మరతి శివా మనోహరి పురందర ముఖ్య సురార్చి తాంఘ్రియు
గ్మరుచిర పుణ్యదామదన ఘస్మర ! భక్తసమాజవంద్య శం
కరు కరుణా కరా భుజగ కంకణహారవిభూషితాంగకా.

గర్భస్థకందము.

హరకామదా కనక భూ
ధరచాపవికారదూర ధర్మరత శివా
చిరపుణ్య దామదనఘ
స్మరభక్తసమాజవంద్య శంకరకరుణా.

గర్భస్థగీతము. కనకభూధరచాపవికారదూర
హర ! పురందరముఖ్య సురార్చి తాంఘ్రి
మదనఘస్మర భక్తసమాజవంద్య
భుజగకంకణహార విభూషితాంగ.

మ. జయకృచ్చాలిశకంబి భాబ్ధి వసుభూ(౧౮౭౮)సంఖ్యాతమైయొప్పు నీ
రుయనామాబ్దమునందు నీపదనభాగం బేరుగావించి స
త్ప్రియమొప్పన్ భవదంకితంబుగ సమర్పింతుస్సదా దేవ ! య
క్షయమైయొప్పఁగ జేయుమయ్య కృప నాచంద్రార్కతారంబుగాన్

ఉ. గిరితనయా మనోరమణ ! కిన్నరసిద్ధపిశాచ సాధ్యభా
సర్వముఖదేవమౌని పరివార! కనదృజతాచలేంద్ర మం
దిర ! పురహూతముఖ్యసురదివ్యకిరీటమణీ ప్రభాలస
చ్చరణ! సురాపగాలలితచారుకపర్ద ! కృపాపయోనిధీ !

గీ. గుడమునెరజూపి బాలునకును బ్రియమున
మందుత్రాగి జడిమంబుమాన్పు కరణి
కథలనుచు జెప్పి నీతియుక్తముగ జనులఁ
గృతమతుల జేయుటయే మదీప్సితవిధంబు

గద్య. ఇది శ్రీ మద్విశ్వనాథసదనుకంపాసంపాదితకవితావిచి
త్రాత్రేయమునిసుత్రయమగోత్రపవిత్రమధిర కులకలశజల
నిధిరాకాకుముదమిత్ర లక్ష్మీనారాయణపౌత్రకొండ
యార్యపుత్రసోమిదేవీ గర్భశుక్తిముక్తాఫల
విబుధజనాభిరక్షిత సుబ్బనదీక్షితకవి
విరచితంబగు కాశీయాత్రా చరిత్ర
మను మహా ప్రబంధంబున
పదియవ భాగము
సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

రామకృష్ణా ప్రెస్, రాజమండ్రి.

మనసు ఫౌండేషన్

పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLAI05 B138
పుస్తకం పేరు	కాశీమజిలీ కథలు
తారీఖు	25/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	425
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	pragathi
పేజీలు విడదీసినది	pragathi
స్కాన్ చేసినది	Hema
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	NO
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	Good